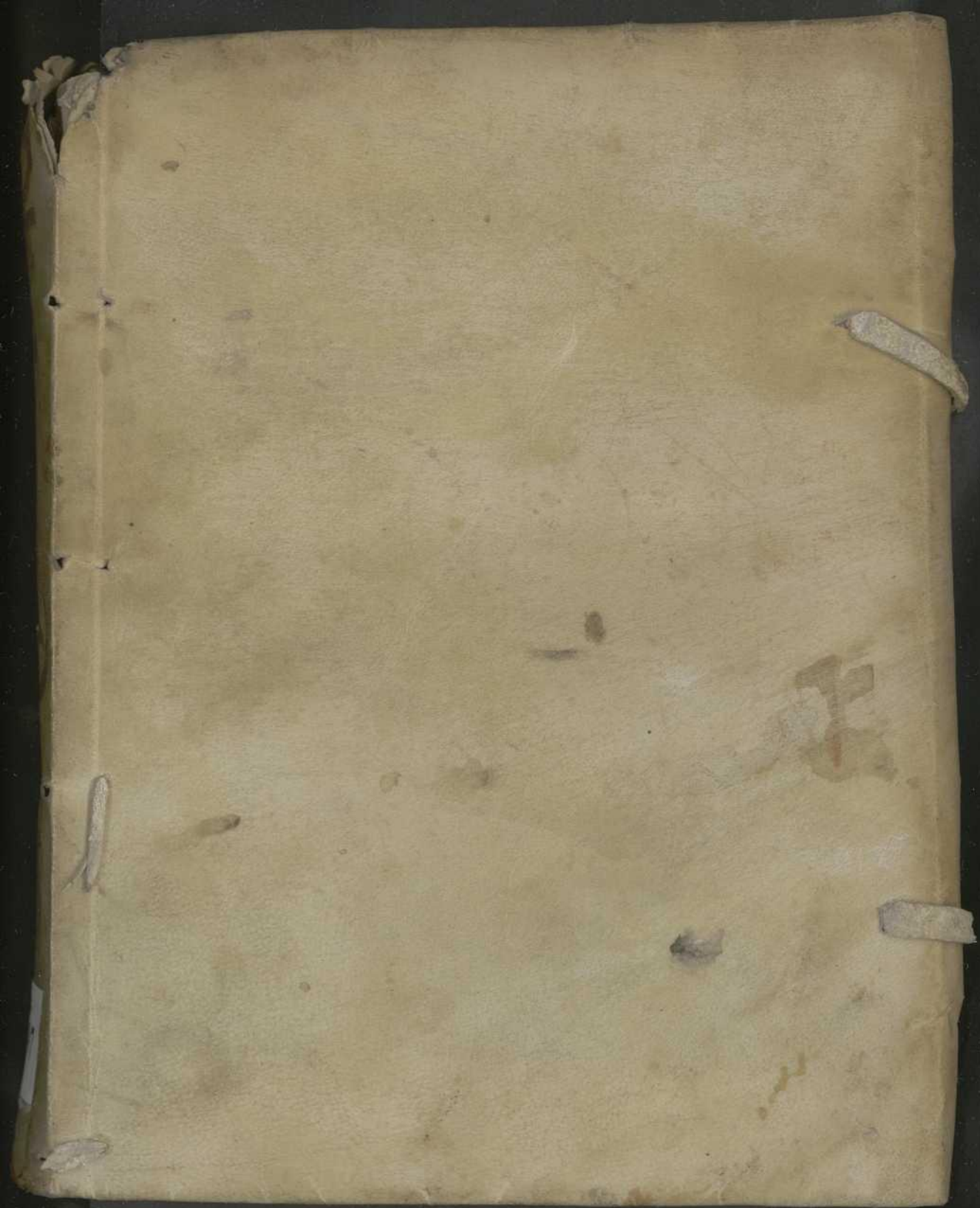
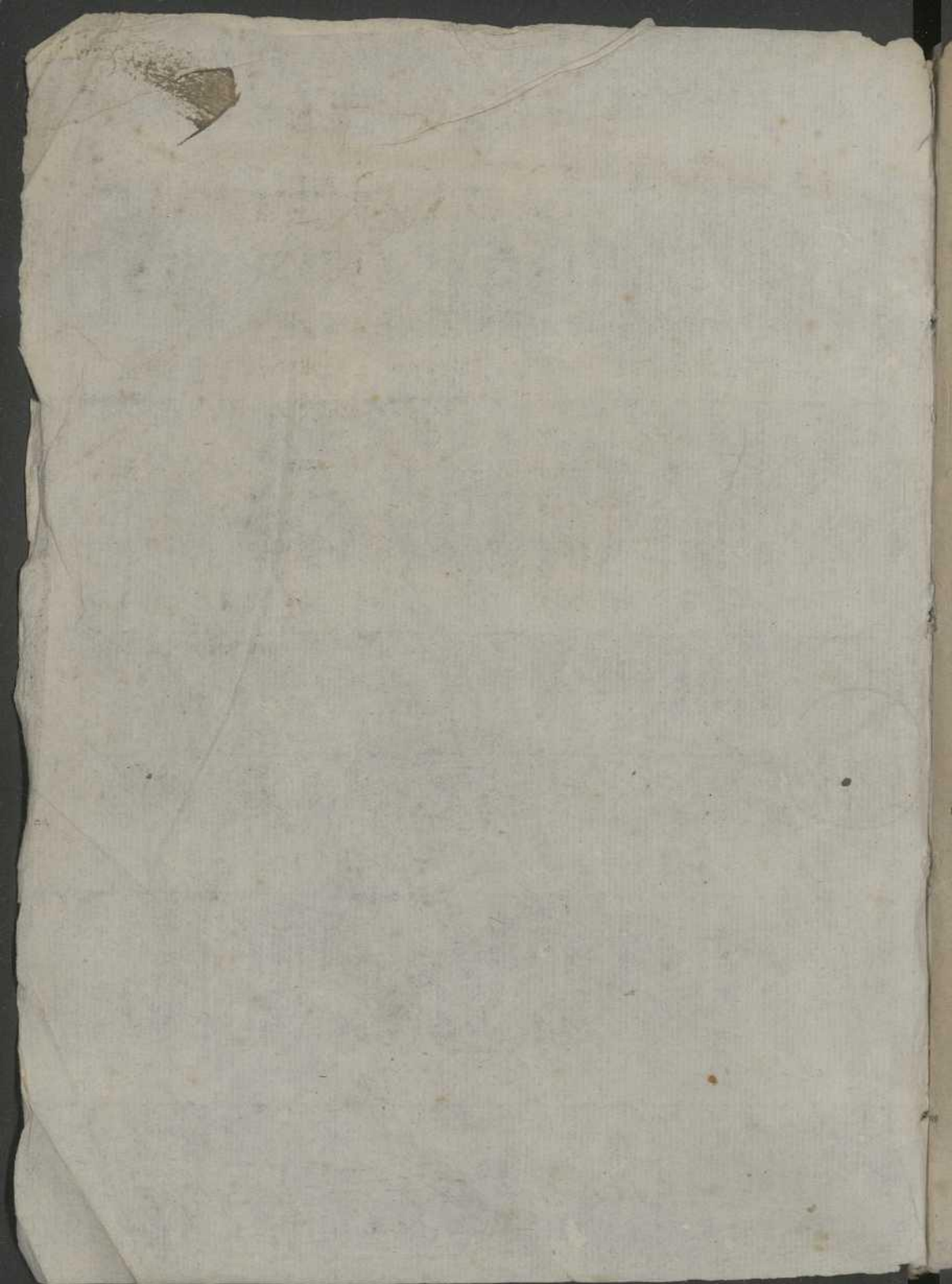

8897

10
—
20

QVÆSTIONES
PHYLOSOPHIAE
NATVRALIS IN TRES
PARTES DISTRIBVTÆ.

*Prima Pars continens Quæstiones super octo Libros
Aristotelis de Physico auditu.*

A V T H O R E

R.P.M.F. Ioanne Martinez de Prado, Vallis-Oletano, Ordinis Prædicatorum, Sanctæ Inquisitionis Qualificatore, in Complutensi Academia publico Theologiæ Sacræ professore in Cathedra Vespertina, & insignis Collegij S. Thomæ Aquinatis Regente.

*Sanctissimæ Virgini, & Matri Teresa: & clarissimæ, ac
observantissimæ eius Familiæ PP. Discalceatorum
B.V. Mariæ de Monte-Carmeli dicatæ.*

*H. Manuel de Zonate
Episcopo de V. Salvador*

*ad P. Sum
de Pna*

Anno

1651.

CVM PRIVILEGIO
Compluti in Collegio S. Thomæ Ordinis Prædicatorum,
Fr. Didacus Garcia.

DIVAE TERESIAE VIRGINIS CORDI SACRATISSIMO

Cientia Naturalis, quam Nu. i.
Angelico Interprete lu-
mine ab Antiquis accepi-
mus (ò Virgo altè nostro
cordi incisa) determina-
ta ad vnum illud sanctissi-
mum Cor tuum, tot lu-

minum ardentissimū fontem, naturalior eua-
dit, & luminosior; quippe quæ arbitrij decli-
nans, & contingentiae iura, non tam ens mobi-
le, cui maritat, pulsat ad speciem; quam vitalis-
simum principium motus recolit ad vitam.
Vulgarem naturam impulsu meditata genita
li de commercio deuotionis nostræ, sibi decer-
nit nobiliorem; *Amorem*, inquam, quo estuas
flagrantissimum, *qui, sicut & natura, principii*

Marfilie,
in Dion.
de Diui-
nis No-
minibus.

DIV AETERESIAE
VIRGINIS
CORDI SACRATISSIMO

Cientia Naturalis, quam Nu. 1.
Angelico Interprete lu-
mine ab Antiquis accepi

motus est, & quietis. Quem de tuo sanctissimo diuinitus hiulco corde, totius charitatis soluto gurgite, cuius accessione certior fiat, & dulcior, importuna sibi haurit religione, vt vnus dulcissimi cordialis poculi præcaueat melle, quæ tot sensibilibus mole, & corpora timent fatigare.

2.

Ecclesia
flor. I. V.
18.

Addimus scientiam, addimus, & laborem; quò illa mobilior, eò importuniorem. Horrēt ingenia, non tam demonstrare, quàm motus subire perpetuam passionem; verùm sibi cōgruens Philosophia scientia affecta, & nominis etymon consentanea, non tam scientes, quàm scientiæ efficiens amatores, affectuissimo cordi se supponit mortalium: cuius eui-brato fulmine præinspecto vulnere, suis cultoribus benè consulens, & colorem ducat, & calorem, robur induat, & sanguinem, pariter & illam flamantissimi amoris tui, propriæ adijciat naturam; vnde ad primum motorē moueat, de qua quos semel suscipit dirigendos, quiescant in adepto. Nec gentili gradu pedes ducto, terram numquam terere desinentes, in illam cuncti motricem formam pateretur mentes trahi, quæ de Christiano, & Religioso erumpens pectore, alifero vehitur axe; teres semper ille, quippe circa quem currus iugiter vertitur

titur rōta, Tereti amoris agitato pennis, ceu
 axi accomodat se cordi illi in proprij spiritus
 diuortio, ad pulsum tuorum alumnorum ad-
 huc viuo, circa quod ocius nostra, Naturalis
 Philosophiæ rotula in summum recurrat con-
 ditorem, sub cuius alis dum excipitur, plumas
 induit, quibus destitutæ, & à prophanis paren-
 tibus fœdata sub limo, non inuidet iam facta
 sublimis. Absit à tuis seruulis gloria nō solida,
 qui amorem tui pectoris alarum instar mētes,
 ne ad inferiora labātur, per sublimia nouimus
 sustinere.

Diuinus ille est, quem Orpheus alatum in
 Hymnis canit, per quem & Plato *sublimes ani-
 mas diuinæ pulchritudinis pennas* (inquit) *re-
 cuperare, quibus in cœlestem patriam denique re-
 uolent.* Et hic animæ nostræ naturalis halitus
 de pennato corde tuo, cui ceu pullus innida-
 tur, ad vniuersæ naturæ patrem pennulis dona-
 tus non reuolet? Non credo, imò ea cordis le-
 ge, qua *tractu, & pulsu mouet*, vehementi ad se
 tractum amore, celerius in eundē recursurū,
 de eodem pulsum confido; cui, sicut cuiusque
 animantis cor, esse omnium motuū, qui sunt
 in animali, principiū, ita, & per tuum placuit
 cuncta nostra moueri vitalia.

Motui cæli in mundo, simillimum cordis

3 motum

3.

In Phæ-
dro.

D. Tho.
de motu
cordis,
Opul. 35

4.

S. Tho.
1. p. q. 18
art. 1. ad
1. & O.
pasc. 35.

motum in animali, Angelicus Præceptor nos
edocet, totum præstans moueri animanti, ea
cœlesti ratione, qua mundi motus de cœlesti
sunt; siue me mundum minimum, siue animal
reputes de te cœlo diuinitus moto, de tuo cor
de fulmineo commoto iaculo moueor totus,
moue cōtinuo, vt cœlum decet, vt cor moue,
quamdiu vixero, & supra cordis ingeniū, nec
per morulam quiesce, de qua certius viuo, quā
de corde, aut quod rapuisti repetundarum le
ge (ò prædatrix cordium, quorum curam a
gis) redde, vel sponte oblatū. Non illud, quod
eripuisti repeto, displicet si iterū nostrum sit,
& desinat esse tuum, ditissimum illud omniū
virtutum cimelium, quo & regnatura in cælis
vixisti, & de Deo triūphans in terris ipsa sum
mi Iouis arma vicisti, reposcimus; hoc propriū
post mortem redde, quæ rapere aliena non ces
sas, nec posthuma. Illud sagitta confixum cæ
lo explosa, tuis latrocinijs fidem adstruit, quip
pe quum secundum præscriptum legis ad *den*
tem pro dente, & oculum pro oculo cogatur, qui
eripuit, ipsa corde sagittata cælitus, aut inflicti
vulneris superno cordi, aut ablati cordis diui
no pectori penas luis. Audiuius de prædati,
& perculsi Dei querulam vocem illam: *Vulne*
rasti cor meum sponsa; excordasti me. Ergo cor
de

Exo. 21.
vers. 24.

Cant. 4.
vers. 9.
Septua
gin.

de soluas Omnipotentis cordi, quæ nec parcis;
corde excipe de chorda amoris excussum mis-
sile ignitum præcordijs infixum iure sustine,
quæ crine, & lumine cor creatoris tui audes
vulnerare.

ginta, &
Hispani-
ca trans-
latio a-
pud So-
to. Ma-
ioribi.

Scio igniculi nostri deuotos rides impetus,
cuius præcordia, non ea ratione aperta, vt qua-
terentur, sed vt in pharetram sagittarij amo-
ris, in qua suas reconderet sagittas proue-
cta, inde eiaculanti manui promptius mini-
strares, vnde non veneno, sed affectas luce,
venationi animarum vacantem semper, præ-
dâ non vacuares: hiatum spectro vitali fon-
ti illatum, & non vlcus medicinæ in-
digens, sed recondendis fulmineis aptum
iaculis, vnde pharetretur artifex amor,
subtili arte elaboratum meditor adoran-
dum.

Hinc ad totius mundi capturâ tot electæ,
velut è promptuario grauido, emergere sagit-
tæ, quot eo sunt repositi filij; quorum quisque
non vacua ratione, illud Isaia posset sibi arro-
gare: *Posuit me sicut sagittam electam: in phare-
tra sua abscondit me.* Nec pro tantæ cogitatio-
nis munimine opus est euagare, quibus post
eiaculatam pectore sponsam, eidem dexteram
applicuisse Christum non est ignotum, pariter

S.

6.

Isai. 49.
vers. 2.

S. Teresa
refert, &
habetur
in rela-
tione,
quæ est
post li-
brū vite
eius.

7.

Psa. 119.

Habac. 3
vers. 11.

& dixisse: *Deinceps ut vera sponsa, meum zela-
bis honorem.* Non ut ruentē leuet, Terefixe ma-
num porrigit; sed filiorum agmina, ceu sagit-
tarum ardentium pluuiam, quam aptarat in
pharetram, prouocat ut effundat, quibus infi-
xus Orbis cedat venatori.

Ihs vel acquiescens animus nō quiescit, mo-
dò pharetræ ratione, *sagittæ potentis acutæ* al-
tè, penetrandis visceribus, de te suppetant, mo-
dò Dei, & hominum prædoneo more, corda ra-
pias dum infigis: *in lucem sagittarum tuarum*
ibimus, donec, vel de tumulto talione, reper-
cussio pectore, aliena, quæ vulnerādo eripuisti,
proprio penes. En extractum, auulsum, in the-
ca repositum, & nec sagittis tutum, quas absco-
dit, in signum positum, non cui cōtradiceretur,
sed cui bene dicētur nostra opera, in quod cōf-
pirant. Prudentè dormijsti (ò Mater fami-
liās) sciens qua hora fur veniret, quæ si euigi-
lasses non fineres perfodi domum tuam; sed
Aluæ prudentius, quippe cuius cor in signum
præfixum, venturis, album esse decebat, ut cer-
tius peteretur.

8.

Ergo hoc reciprocum nostræ Phylosophie
telum, cœlesti patientia excipe; quæ vehemē-
tius de corde, quam scelesti de chorda sagitta-
ris. Illi in frustra diuisi, vias admonent, tu cor
fan-

sanctissimum virgineo extractum corpore, ac
si raptoris fueris, te in hac tritissima via, quæ
ad Patrem ducit, & patriam locari permitte.
Ea ratione Phylisophiã tradere instituimus,
qua scilicet vtantur de Deo solliciti, vt via, vt
diuersorio ad summum; quos ne tota (vt aiunt)
via errare contingat, si ea non tam incedant,
quàm sedeant, ad vltiorẽ gradum audio pro
uocantem. *Homo, obliuio te decepit instituti tui,*
non huc ibas, sed hæc; At qui elegans hoc diuerso-
rium, quam multa autem alia, quot etiam horti,
aut prata; sed non, nisi vt transitus sint. Huc,
quã ad primum motorem itur vniuersẽ, tua te
orbũ pectore deuexere facinora vt adspiciãt
cuncti, in quod tuti gressus studiosi cõfiximus.
Diuisa latronis portio, inspecta latrones abi-
git, à grassando reuocat, & incorruptos sospi-
tat innocentium mores; satius pendet dum fer-
uat, quam in indiuiduo viuat dum nocet.

Epictet.
apud Lip-
sium.

Gauendis hæc, quam expedire tẽramus, via
scatet latrunculis; quos non tã timemus, quã
quibus, sibi, quam Appius ille cæcus suis poste-
ris, durioribus, namque illius instar, viam, non
qua Populus Romanus vtatur, sed in qua po-
steris sui latrocinentur sternunt. Ijs expurgan-
da, potentissimum Cor tuum sistimus in hac
via, vt raptoris ritu pendens, aut raptores for-
midine

97.

Cicero
pro Mi-
lone.

midine percussos repellas lōgius, aut sagittis,
quas pharetrali ratione recondis complutos,
irreflexo calle ad totius motus cogas reuoca-
re principium, & induratos in prauum citius
seuere frangas, quàm corrigas.

10

O mihi semper deprecabile, & cedro dig-
num in hoc edito opere, alias humili, impensè
dignare sisti, vt vel rescisis pennulis cōcrescat
suppositum, quod auxiliij tui fuit, nō ingenij.

11

Tutè iam se credant omnes doctrinæ An-
gelicæ, Thomisticæ scilicet, cui hoc tantum
deerat, quod esset tanto corde signata, sed

Suis licet hunc Latonia protegat armis,

Quid. 8.
Metam.

Inuita tamē hunc perimet mea dextra Diana.

Iactabat præsumptor; verum quis doctrinæ,
quam sagittifero corde Teresia munit, audeat
derogare? Latoniam superat, exarmat Teresia
Dianam, supra quam fines suos ab excursioni-
bus hostium, vel exploso vulnerato corde tue-
ri nouit, caueant rectam corde doctrinam in
obscuris sagittare soliti, de patulo corde retun-
di, quod eis obijcimus, & in fronte gestamus.

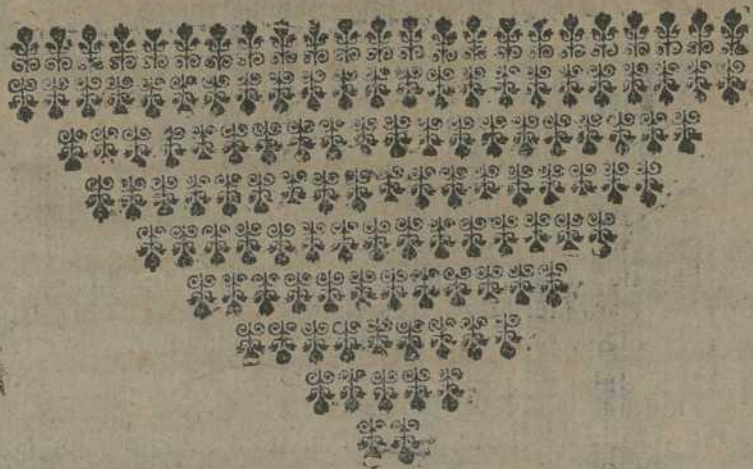
12

Igitur tali clipeo composita, securè prodi,
ò nostra, clara, solida, & distincta doctrina; tali
medulla donata, Aquilæ similis, alta pete, tali
axe vecta, longa percurrere temporum spatia, ta-
li succincta pharetra, sagittas excute, tali vitæ
princi-

principio innixa, viue æternum; inde naturam
capesse, vnde ad vnum moueri, & in vno quies
cere queas. Necnon tu prætiolosissima sacratissi
mæ conchæ pectoralis gemma, cui consecrata
gloriantur cuncta nostra; fons, seraphicæ vitæ
scaturigines sursum tollens, largius exunda,
quàm reposcat sitientis animus; siquid tamen
æstu cordis effudi liberiùs, aut vaniùs; hoc re-
felle, illud ignosce.

Tuus ex corde Virgo Sacratissima.

Fr. Ioannes Martinez de Prado,
Ordinis Prædicatorum.

APPRO

APPROBATIO R. P. M. Fr. MARTINI
Bezerra, emeriti Abbatis, & Sacrae Theologiae inhabi-
ti Lectoris in Collegio S. Bernardi Complutensis, &
nunc D. ffinitoris Ordinis Cisterciensis, &c.

EX Commissione Doctoris D. Ioannis de Narbona
Vicarij Archiepiscopatus Toletanae Diocesis, &c.
Vidi, & sedula voluptate perlegi subtilissimas Qua-
estiones Naturalis Philosophiae Sapientissimi P. M. Fr. Ioan-
nis Martinez de Prado, in quibus miratus sum in tanta discipu-
lorum S. Tho. multitudine, quibus Dominicana Religio quasi
animarum Coelum ornatur, & militans Ecclesia eorum splen-
dore corruscat: sunt etenim quasi stella in perpetuas aeternitates Da-
ni. 12. miratus (inquam) sum novissimam, sed primae magnitu-
dinis stellam, cuius luce nebulae (quibus non nulli Solis Aquina-
tis semper micantem splendorem obnubilare contendunt)
dissoluantur, & lux clara resplendeat. Cuius in explicabili dili-
gentia antiqua noue, & ita mire proponuntur, vt in credibili
propemodum incremento in cellissimam dicatur Thomistica
Doctrina creuisse magnitudinem, adamussim impleto illo cae-
lesti documento, ne dicam vaticinio, S. Vincentij Lirinensis in
aureo illo Commonitorio cap. 30. Quodcumque igitur in hac Eccle-
sia, Dei agricultura, fide Patrum factum est, idem filiorum industria de-
cet excolatur, & observetur: hoc idem floreat, & mature scat: hoc idem
proficiat, & perficiatur. Fas est etenim, vt prisca illa caelestis Philosophiae
dogmata (licet Thomisticam Philosophiam adumbratam pro-
nunc suspicari) processu temporis excidentur, limentur, poiartur. Sed
nefas est vt commutentur; nefas vt detruantur; vt mutentur. Accipiant
licet euidentiam, lucem, distinctionem: sed retineant necesse est plenitudi-
nem, integritatem, proprietatem. Hoc quod Magnus Lirinensis fie-
ri optabat, mecum gratulabitur impletum quisquis huius Pra-
tistorum miram fuerit odoratus fragrantiam; fructuum matu-
ritatem sedulo degustauerit: retenta etenim semper Angelici
Magistri antiqua, sed securissima semita, ad eum iro ordine,
& claritate antiqua, & noua proponit, vt de eo iudicem posse
vsurpari, quod eius, & omnium Magister S. Thom. scripsit 1.
2. q. 97. art. 1. Qui primo philosophati sunt, quaedam imperfecta tradide-
runt, quae post modum per posteriores sunt tradita magis perfecte. Sic ce-
leste Compluti in Collegio S. Bernardi 4. Iunii. Anni 1650.

Fr. Martinus Bezerra.

CENSURA

C E N S V R A R E V E R E N .
dissimi P. M. Fr. Nicolai Baptistæ, Su-
premi Senatus Qualificatoris, Regij
Cōcionatoris, olim Prouincialis Bæ-
ticæ PP. Ordinis Carmelitani, &
electi Episcopi Cartagenæ
Occidentalis, &c.

S V P R E M I Senatus Regij mandato, vidi Quæstiones natu-
ralis Philosophiæ in tres partes distributas, & magno elabora-
tas ingenio à R. admodum P. M. Fr. Ioanne Martinez de Pra-
do Sacri Ordinis Prædicatorum, & Sanctæ Inquisitionis Qualifica-
tore, & in Vniuersitate Complutensi Vespertinæ Cathedræ Sacræ
Theologiæ moderatore. Nihil in eis periegi Catholicæ fidei contra-
rium, & recognoui in omnibus quæstionibus veram Angelici Do-
ctoris sententiam, quam Sapientissimus Magister defendit, & expli-
cat accuratè, solide, & subtiliter. Sic censeo Matrini in Conuentu
Carmelitano; die 5. Iulij. Anni Domini 1650.

Fr. Nicolaus Baptistæ.

Summa Priuilegij Regis Catholici.

P H I L I P P V S Quartus Hispaniarum, & Indiarum Rex Ca-
tholicus Priuilegium ad decenium concessit P. M. Fr. Ioanni
Martinez de Prado, vt possit imprimi eius liber, cuius titulus
est: *Quæstiones Philosophiæ naturalis in tres partes distributæ*; vt la-
tius patet in litteris datis Madriti 24. Iulij. Anni 1650.

FACVL.

FACULTAS ORDINARII.

DOCTOR D. Ioannes de Narbona Vicarius Generalis
Archiepiscopatus Toletani facultatem concessit vt im-
primeretur liber inscriptus: *Quæstiones Naturalis Phylo-*
sophiæ, &c. 15 Iunij. Anno 1650.

Licentia R. A. P. Prouincialis.

FR. Andreas Carrillo in Sacra Theologia Magister,
& huius Prouinciæ Hispaniæ Ordinis Prædicato-
rum Prior Prouincialis facultatem concedo, vt
Quæstiones Naturalis Philosophiæ, &c. Elaboratæ à R.
P. M. Fr. Ioanne Martinez de Prado, à doctis que PP.
eiusdem Prouinciæ approbatæ, typis mandentur: in
quorum fidem præsentibus litteris manu propria sub-
scripsi; datis in nostro Collegio Sancti Thomæ Com-
plutensis, 5. Martij. Anno 1650.

Fr. Andreas Carrillo
Prior Prouincialis.

Summa taxæ.

SVpremi Senatus Regij decreto sancitum est, vt li-
bri huius quælibet carta tantum quatuor moraueti-
nis venundetur.

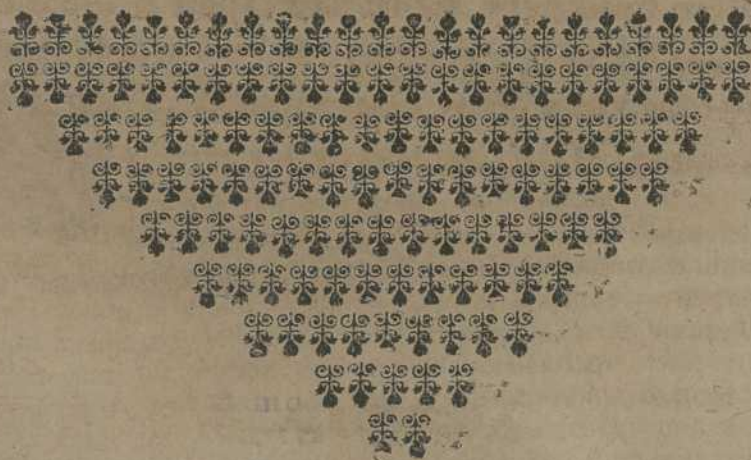
TERRATA.

ERRATA.

Pagina 2. n. 4. dixerint. lege. dixerim. Pag. 38. n. 26. in quod. l. id quod.
P. 124. toto. l. toti. P. 207. n. 36. vbi. l. ibi. P. 261. in titulo. q. effectus. l.
effectibus. P. 229. n. 28. secunda instantia. l. secundam instantiam. P. 294. n.
5. quia. l. quam. P. 335. n. 11. nulli. l. vlli. P. 338. q. 4. n. 1. fit. l. sit. P. 422. n. 4.
possum. l. possunt. P. 444. n. 28. Explicatur. l. Explicatur. P. 459. n. 38. &
difficultas. l. est difficultas. P. 455. n. 20. disp. 62. l. disp. 26. P. 486. n. 4. diffe-
rat. l. differt. P. 524. n. 7. quātitas quo. l. quantitas qua. P. 596. in titulo. sen-
tentia. l. sententiæ. P. 601. n. 16. in fine. nec. l. donec. P. 604. n. 7. prohibe.
l. prohibet. P. 620. n. 40. opionem. l. opinionem.

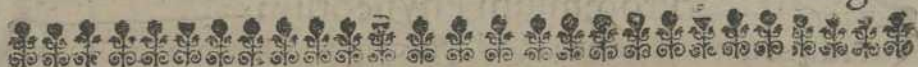
His demptis mendis, cætera suo respondent exemplari: datum Com-
pluti Kalendis Decembris. Anni 1650.

Doct̃or D. Franciscus Ignatius de Porres,
Corrector Vniuersitatis.

QVÆSTIONES

QUESTIONS

QVÆSTIONES
PHILOSOPHIAE
NATVRALIS

INTRES PARTES DISTRIBVTÆ.

Prima pars cōtinens quæstiones super octo libros Aristotelis de Physico auditu.

A V T H O R E

R. P. M. Fr. Ioanne Martinez de Prado Vallis-
Oletano, Ordinis Prædicatorum.

PROOEMIUM.

Naturalis Philosophiæ (quam Deo auspice explicare aggredimur, iuxta methodum in Logica obseruatam) exordium ab octo libris Philosophicorum desumendū, in ipsorum initio ostendit S. Thomas lect. 1. dicens: quia ea, quæ cōsequuntur ali quod cōmune, prius, & seorsum determinanda sunt, ne oporteat ea multoties pertractādo, omnes partes illius repetere; necessariū fuit, quod præmitteretur vnus liber in scientia naturali, in quo tractaretur de ijs, quæ consequuntur ens mobile in cōmuni: sicut omnibus scientijs præmittitur Philosophia Prima, idest, Metaphysica, in qua de-

terminatur de ijs, quæ sunt cōmunia enti in quantum est ens. Hic autem est liber Physicorum, qui etiā dicitur de *Physico*, siue de naturali *auditu*: quia per modū doctrinæ ad audientes traditus fuit.

2 Ex hac ratione S. Thom. habemus, quod in istis libris traduntur quædam principia cōmunia totius Philosophiæ, & in reliquis applicatur ad speciales materias, & tractatus: & quia cōmunia, & generalia principia prius debēt in cōmuni inuestigari, quam ad specifica applicentur, ideo cōuenienti methodo libri Physicorum primā sedem tenent in scientia naturali: & sic horū librorum subiectū erit *ens mobile simpliciter*: & hæc est materia libri: illius autē inscriptionis ratio in summa, radicatus est exponenda.

3 Pro quo notant Themistius, & Simplicius, & latius Aulus Gellius lib. 20. cap. 4. & ex ipsis M. Sot. hic (& indicant Cicero lib. 5. de Finib⁹, & Clemēs Alexandrinus lib. 5. Stomatium) quod apud Antiquos duo erant genera operum: alia in quib⁹ instruebatur de persuasionibus rhetoricis, & argutijs pertinētibus ad res ciuiles minoris momenti; alia erāt in quibus res subtiliores disputabantur, & tradebantur, quæ erāt maioris momēti: priora opera vocabantur *Exoterica*, idest, externa, & vulgaria; posteriora dicebantur *Achromatica*, idest, auscultatoria: indigebant enim attentiori meditatione; vnde *auscultari* est attentē audire; & ideò nō nisi prouecti audiores ad hæc admittebantur. ¶ Hæc igitur est causa cur *Physic⁹ Rhetoricam* Poesim, & Ethicam scripsit tā facili, & aperto stylo, vt à quo libet per se possint intelligi: *Physicam* verò ita obscurē tradidit, vt non nisi qui ingenio pollerent possent percipere, & illi non nisi Magi sro docente. Propter hoc ergo dicuntur libri de *Physica auscultatione*, quia nisi audiantur, & assidua meditatione versētur, intelligi nequeūt. Sed de his latē & eruditē M. Masi⁹ sect. 3. q. 4.

4 Quia tamē diuinum S. Thomæ ingenium profunda luniorum scrutatum est, & abscondita produxit in lucem, & ipso illuminatē patent, & peruia sunt, quæ sine ipso obscura, & in tenebris, & inuia erant; ideò de littera Philosophi ex profello exponenda non curabimus (contenti tantū breuissima summa textus in princi-

pio cuiuslibet libri proponēda, vt ad manum habeant responsuri pro examine consueto in Schola Complutensi) vt in quæstionibus agitari solitis soluēdis aliquantulū immorari valeamus; pro Aristotele intelligendo ad Angelicum Doctorem lectorem remittendo; quia in ipso incipientes lac purissimē, & candidissimē doctrinæ sugent, & proficiētes solidissimō pascuntur cibo, vt in viros perfectos enutrirī valeant. Liceat mihi cum Cardinali Eminentissimo Francisco Toletō hoc in loco præfari: *Vnus sanē Diuus Thomas instar erit omnium; suis enim scriptis tantam (vi de Theologia taceamus) Philosophiæ lucem attulit. vnus, quātam ceteri omnes (aliorū pace dixerint) possint explanatores afferre. Hæc ille; & ego ad praxim deducere conabor.*

5 Quæstiones primi & secundi libri, quia latissimē in 2. p. nostræ Metaphysicæ fermē omnes sunt disputatæ, breuiter perstringemus; quāuis non semel nouis luminibus eadem illustremus; ita vt nouiter per tractatæ ferē omnes videantur: reliquas pro dignitate examinare intendimus; quod assequi proprijs viribus præsumptuosum esset; sed cōmunicare, quod fuerit donatum, si non charitatis, obedientię tamē excusationem habebit: vnde concludam verbis S. Raymundi in prologo Summæ: *Hæc autem non præsumēs de viribus proprijs attentari, quia nullæ sunt, præsertim cū nec velle, nec nolle habeam; sed spem figens totaliter in bono obedientiæ, atque in summa clementia Saluatoris, qui facit mirabilia magna solus.*

LIBER PRIMVS PHYSICO- RVM ARISTOTELIS.

QUamquā Phylosophus opus hoc in octo libros diuisū, nulla subdiuisione distinxerit, sed continuato cōtextu tradiderit; expositores tamē claritatis gratia partiti sunt, vel in cōmenta, cū Auerroce; vel in lectiones, cum D. Tho. vel in capita, cum expositorū turba; cui nos cedentes in summādo, & in compendium redigendo, capitum partitionē sequemur: quia in exercitijs scholasticis hæc sola diuifio est iā in vsu, siue in prælectionib⁹, siue in examine lauro vacatiū.

Summa capituli primi.

Liber primus nouē cōtinet capita; quorū primum est quasi proœmium totius Scientiæ naturalis: in quo tria præstat. Primo ostendit, quod oportet incipere à consideratione principiorū: quia in omnibus scientijs, quarum sunt principia, aut causæ, aut elementa, intellectus, & scientia procedit ex cognitione principiorum, causarum, & elementorū: sed sciētia, quæ est de natura habet principia, elemēta, & causas: ergo in ea oportet incipere à determinatione principiorum.

3 Secundo ostendit, quod inter principia oportet prædeterminare de vniuersalioribus, tali ratione: innata est nobis via vt procedam⁹ incipiēdo ab ijs, quæ sunt nobis magis nota, in ea, quæ sunt magis nota naturæ: sed ea, quæ sunt nobis ma-

gis nota, sunt confusa, qualia sunt vniuersalia: ergo oportet nos ab vniuersalibus ad singularia procedere. Maior manifestatur, quia non sunt eadem magis nota nobis, & secundum naturam; sed illa, quæ sunt magis nota secundum naturā, sunt minus nota secundum nos. Et quia iste est naturalis modus, siue ordo addiscendi, vt veniatur à nobis notis ad ignota nobis, inde est, quod oportet nos deuenire ex notiorib⁹, nobis ad notiora naturæ.

4 Tercio manifestat propositum per tria signa: quorum primum est à toto integrali sensibili: nam, qui apprehendit domum, non dum distinguit partes, sed in cōfuso totū; ita qui apprehendit genus, seu vniuersale, quod est quoddam totum intelligibile, non apprehendit species, seu inferiora distinctē. Similiter, qui apprehendit definitum, nō statim distinguit definitientia. Et denique secundū sensum sensibile cōmanius est prius notum nobis secundum sensum; vt prius cognoscitur hoc animal, quam hic homo: sicut pueri prius appellant omnes viros patres, & feminas matres, sed posterius determinate cognoscunt vnumquodque.

Summa capituli secundi.

3 Incipit ab isto capite Phylosophus Antiquorū opiniones cōfutare: & in præsentē duo præstat.

Primo affert opiniones veterum in genere; secundo descendit in speciali ad quandam opinionem. Circa primum, omnes opiniones reducuntur ad duo capita; vel ponētū vnum principium, vel existimantū esse multa. Eorum qui posuerūt vnum, quidam posuerunt illud esse immobile, sicut Parmenides, & Melissus, de quibus in secunda parte capitū; alij posuerunt illud esse mobile, sicut antiqui Naturales: quorū Diogenes posuit aerem esse principium; Thales verò aquam; Heraclitus verò ignem; alij verò vaporem; nullus verò principium posuit solam terram, propter eius grossitiam.

6 Qui posuerūt plura principia, quidam existimabant ea finita; alij verò posuerūt infinita. Eorum qui posuerūt ea finita, licet plura vno, quidam posuerunt esse duo, quidā tria, alij quatuor, alij sex: quia Empedocles cum quatuor elementis posuit duo alia, scilicet, amicitiam, & litem. Qui posuerunt plura principia infinita diuersificati sunt: Democritus enim posuit indiuisibilia corpora, quæ dicuntur atomi, esse principia omnium rerum, & censebat omnia esse vnius generis secundum naturam; sed tamen differebant secundum figuram, & formam: Anaxagoras verò posuit infinita principia, sed non vnius generis secundum naturam: posuit enim principia esse infinitas partes carnis, & ossis minimas, & aliorum huiusmodi. Et licet quædam istarum opinionū sint manifeste falsæ; & ideo in illarū probatione non immerandum, iux-

ta illud Philosophi 1. Topic. *Quolibet proferente contraria opinionibus sapientis, sollicitum esse, stultum est*: tamen contra alias disputare vtile est ad veritatis manifestationem.

7 In speciali disputat contra positionem Melissi, & Parmenidis arbitrantium omnia esse vnum, querendo ab eis quomodo accipiant ens? Vtrum scilicet, pro substantia, vel qualitate, vel pro aliquo aliorū generum? Et qualitercumque respondeant, videbitur eorum positionem contradictionem implicare: sicut enim ens dicitur multipliciter, ita & vnum: est vnum in potentia, & vnum in actu: & sic nihil prohibet idē esse vnum in actu, & multa in potentia, sicut patet de toto, & partibus.

Summa capituli tertij.

8 **T**Ria præstat Philosophus in hoc capite. Primo ostendit qualiter sint soluendæ istorū rationes: secundo in speciali soluit rationes Melissi: tertio soluit rationem Parmenidis.

Dicit ergo primo, quod non est difficile soluere rationes istorum; quia ambo sophistice syllogizant, & in eo quod assumunt falsas propositiones, & in eo quod non seruant debitam formam syllogismi. Sed ratio Melissi est vana, & statua: assumit enim manifeste falsū, scilicet, quod ens non generetur: vnde non est graue, si vno inconuenienti dato, alia sequantur.

9 Ratio Melissi talis erat: quod non est factum, non habet principium: sed ens non est factum: ergo non habet

bet principiū, & per consequēs nec finem: ergo est infinitum: ergo immobile: ergo vnum.

Quam rationem improbat Philosophus: primo, quia arguit à destructione antecedentis ad destructionem consequentis; cū recta forma argumentandi sit è conuerso arguere. Secundo improbat quātum ad illationem; quia medium sumitur equiuocē, quia aliud est principium temporis, & generationis; aliud autem est principium rei, vel magnitudinis. Tertio impugnat, quia infinitū posset moueri localiter, & alterari. Vltimo reijcit: non enim sequitur, quod infinitum sit vnum secundū speciem; sed fortē erit idem secundum materiam.

10 Ratio Parmenidis talis erat: quidquid est præter ens, est nō ens: sed quod est non ens, est nihil: ergo quicquid est præter ens, est nihil: sed ens est vnum: ergo quidquid est præter vnum, est nihil: ergo est tantum vnum ens.

Quæ ratio etiā soluitur, partim quia falsa assumit: & partim quia non rectē concludit: accipit enim ens simpliciter, & vno modo dici; cum tamen multipliciter dicatur. Deinde peccat in forma, quia vt cōsequentia formaliter cōcludat, debet in omnibus terminis similis formæ vniuersaliter concludere: constat autem consequentiā instari, ponendo loco de ly *Ens*, ly *albū*: quia nō sequitur: quidquid est præter album, est non albū: ergo omnia sunt vnum albū, aut continuatione, aut ratione.

Summa capitis quarti.

11 **H**ic prosequitur Philosophus opiniones eorū, qui de principijs naturaliter sunt loquuti, non remouentes motum: & ideo vocat eos physicos, id est, naturales: & primo ostēdit diuersitatem opinionū; secundo prosequitur opinionē Anaxagoræ. Igitur secundum Antiquos naturales duo sunt modi, secundū quos res generantur ex principijs, vel ponendo vnum tantum principium materiale, à quo dicebant omnia alia generari secundum raritatem, & densitatem: nam densum est, quod habet multum de materia; rarum autem quod parū. Alij verò antiqui Naturales ponebant res fieri ex principijs, ex hoc quod ipsa contraria, & diuersa extrahebantur ab vno, in quo erant quasi commixta, & confusa. Sed in hoc differant, quia Anaximāder ponebat illud vnum confusū esse principiū; non autē illa multa, quæ in eo erant commixta; vnde ponebat vnū tantum principium. Empedocles verò & Anaxagoras ponebant magis esse principia illa, quæ in eo permiscebatur: & ideo ponebant multa principia.

12 In secunda parte explicat, & improbat opinionem Anaxagoræ, qui affirmabat quodlibet esse in quodlibet permixtum secundum partes minimas, & insensibiles: & quia infinitiēs vnū ex alio fieri potest, infinitas partes minimas in vno quoque esse dicebat. Probabat tali ratione: si aliquid est, necesse est quod fiat, aut ex ente, aut ex nō ente,

te. Sed non fit ex non ente, quia *ex nihilo nihil fit*, iuxta receptū antiquorum axioma: ergo aliquid fit ex ente actu præexistente secundum partes minimas, quæ sunt nobis inseparabiles propter suam paruitatem.

Improbat Philosophus positionem hanc quinque rationibus. Primo, quia omne infinitum est ignotum, secundum quod infinitum: unde si principia sunt infinita, erunt ignota: & ita oportet esse ignota ea, quæ sunt ex principiis. Item sequitur, quod totum non habeat determinatam magnitudinem, vel paruitatem; & hoc ideo, quia quantitas totius consurgit ex partibus. Aliæ improbationes clare proponuntur, & formantur à D. Tho. lect. 9. lit. g. & deinceps.

Summa capitis quinti.

13 **A** B isto capite incipit Philosophus inquirere veritatē: & ideo hic præmittit, quod omnes Antiqui Philosophi posuerunt contrarietatem in principiis. Et ratio probabilis est: nam tria videtur de ratione principiorum esse: primū, quod non sint ex alijs: secundum, quod non sint ex alterutris: tertium, quod omnia alia sint ex eis: sed hæc tria conueniunt primis contrariis: ergo prima contraria sunt prima principia. Minor pater inductione, nam omnia, quæ fiunt, & corrumpuntur, fiunt ex contrariis, vel medijs; vel corrumpuntur in ea: media autem fiunt ex contrariis, sicut colores medij ex albo, & nigro.

Rursus, cum quedam contraria

sint, quæ ex alijs causantur contrariis; sicut dulce, & amarum, causantur ex humido, & sicco, & calido, & frigido: sic autem non est procedere in infinitum; sed est deuenire ad aliqua contraria, quæ non causantur ex alijs contrariis: & hæc vocat prima contraria: & hinc concluditur, quod omnia fiunt ex contrariis.

14 Præterea Aristoteles notat, quod Philosophi ponentes principia esse contraria, bene dixerunt; non tamen quasi ab aliqua ratione moti; sed sicut ab ipsa veritate coacti. Unde, & inter se discrepabant: nam aliqui eorum accipiebant pro principiis priora contraria; alij vero accipiebant posteriora contraria, ut principia.

Summa capitis sexti.

15 **T** Ractat in hoc capite Philosophus de numero principiorum; & supponit, quod sunt plura, quā vnū; ostensum est enim, quod principia sunt contraria; nihil autem est sibi ipsi contrarium: ergo principia non sunt vnum tantum. Rursus principia non sunt infinita, quia oportet ea esse incognita: & quia ratio omnium, quæ fiunt secundum naturam, assignatur sufficiēter per principia finita; & ita non oportet ponere principia infinita. His præmissis.

16 Ostendit non esse tantum duo principia, sed oportere addi tertium; quia vtrumque contrariorum transmutat aliquod tertium, quod est subiectum vtriusque: ergo oportet poni aliquod tertium, quod sit subiectum contrariorum, ad hoc quod

ex contrarijs alia possint fieri. Vnde & Antiqui cum vno materiali principio, vt subiecto, posuerunt principia contraria: quia figurabatur, vel formabatur contrarijs quibusdam; & sic rationabile videtur, quod sint tria naturæ principia.

17 Demum ostendit, quod non sunt plura principia tribus: nam, quod potest fieri per pauciora, superfluum est, si fiat per plura: sed tota generatio rerum potest compleri ponendo vnum principium materiale, & duo formalia; quia ad patiendum sufficit vnum materiale principium; & vnum subiectum videtur esse primo vnius contrarietatis inter duo. Et sic, si duobus contrarijs positis, & vno subiecto, possunt res fieri ad inuicem, superfluum videtur, quod ponatur alia contrarietas. Non igitur sunt ponenda plura, quam tria principia.

Summa capitis septimi.

18 **H**ic Philosophus incipit determinare veritatem, quam disputatiue inuestigauerat in precedentibus; & circa hoc duo facit: primo ostendit, quod in quolibet fieri naturaliter tria inueniuntur; secundo ex hoc ostendit tria esse principia. Dicit ergo primo, quod id cui attribuitur fieri, semper est compositum: & cum in qualibet factione sit id ad quod terminatur fieri, & id cui attribuitur fieri: quod est duplex, scilicet, subiectum, & oppositum; manifestum est, quod in quolibet fieri sunt tria, scilicet, subiectum, & terminus factionis, & oppositum eius; ergo in qualibet factione natu-

rali inueniuntur tria.

19 Secundo ostendit duo esse principia per se nature, tali ratione. Illa dicuntur esse principia, & causæ rerum naturalium, ex quibus sunt, & fiunt per se, & non secundum accidens: sed omne quod fit, est, & fit ex subiecto, & forma: ergo subiectum, & forma sunt per se causæ, & principia omnis eius, quod fit secundum naturam. Probatur minor, quia vnuquodque resoluitur in ea, ex quibus componitur: ens autem naturale resoluitur in subiectum, & formam: per se ergo principia omnia, quæ fiunt secundum naturam, sunt subiectum, & forma.

20 Demum addit Philosophus tertium principium per accidens: nam priuatio formæ oppositæ est principium per accidens in essendo: eo quod materia nunquam est sine priuatione; quando enim habet vnam formam, est cum priuatione alterius formæ: vnde forma, & subiectum sunt principia per se eius, quod fit secundum naturam; sed priuatio, vel contrarium est principium per accidens, in quantum accedit subiecto sub priuatione huius formæ esse: ergo priuatio, quæ est carentia, vel contrarium formæ, est principium per accidens.

Summa capitis octauum.

21 **I**n hoc capite excludit dubitationes, seu errores antiquorum, qui prouenerunt ex ignorantia materiarum: dixerunt enim quod nihil generatur, neque corrumpitur: quia si ens sit, aut sit ex ente, aut ex non ente: ex ente aliquid fieri est impossibile, quia id quod est, non fit; nihil enim est antequam fiat; & ens iam est:

est: ergo non fit. Quod autem non fiat ex nō ente, constat, quia *ex nihilo, nihil fit*: ergo entis non erat generatio, neque corruptio. Vnde omnia erant idem substantialiter, & solum distinguebantur accidentaliter.

22 Prædictam obiectionē dupliciter soluit Philosophus. Primo dicendo, quod ex nō ente fit aliquid, non per se, sed per accidens. Similiter si quærat, vtrum ex ente fiat aliquid? dicendum est, quod ex ente fit aliquid per accidens, sed non per se. ¶ Secūdo dicit, quod ex ente in potentia fit aliquid per se: ex ente autē in actu, vel ex non ente, aliquid per accidēs: materia enim, quæ est ens in potētia, est id ex quo fit aliquid per se; quia hæc est, quæ intrat substantiā rei factæ. Sed ex priuatione, vel forma præcedente fit aliquid per accidens, in quantū materiæ, ex qua fit aliquid per se, conueniebat esse sub tali forma, vel sub tali priuatione.

Summa capitis noni:

23 Vltimo capite excludit Philosophus errores antiquorū prouenientes ex ignorantia priuationis. Quidam enim nō distinguebant inter priuationem, & materiā: vnde quod est priuationis attribuebant materiæ: & quia priuatio secundum se est non ens, dicebant quod materia secundum se est non ens: & sic sicut aliquid per se simpliciter fit ex materia, sic cōfitebatur, quod simpliciter, & per se aliquid fit ex non ente.

24 Philosophus autē probat priuationem distinguī à materia, quia materia simul cum forma est causa eorum, quæ fiunt secundum naturam ad modum matris, quia est causa in recipiendo: priuatio verò nō pertinet ad constitutionem rei, sed magis ad eius malum, quia est non ens, & negatio formæ in subiecto: forma autem est quoddam diuinū, & optimū, & appetibile: vnde cum id, quod opponitur bono, & remouet ipsum, sit malum; manifestū est, quod priuatio pertinet ad malum: vnde sequitur quod non sit idem quod materia, quæ est causa rei sicut mater.

25 Rursus ostēdit quod materia quodammodo corrūpitur, & quodammodo nō: quia secundū quod est in ea priuatio, sic corrūpitur cū cessat in ea esse priuatio: sed secundum se, in quantum est quoddā ens in potentia, est ingenita, & incorruptibilis: quia primum quod subiicitur in generatione est materia, quia materia est *primum subiectum, ex quo aliquid fit per se, & non secundum accidēs, & inest rei iam factæ*. Sequitur ergo, quod materia sit antequā fiat; quod est impossibile: sic igitur est impossibile materiam primam generari, vel corrumpi. Sed ex hoc non excluditur, quin per creationem in esse procedat.

QVÆSTIO PRIMA.

*Utrum ens mobile sit subiectum
Phylosophiæ Naturalis?*

NEc omnes quæstiones initio Logice disputatas de illa, hic opus est retractare; quia, solis terminis mutatis, ex ibi dictis deciduntur; nec potuimus hanc, & sequentem quæstionem hic omittere (vt non nulli moderni sine fundamento faciunt) quia speciales continent difficultates scitu dignas, & quarum enodatio minime ex ibi stabilitis principijs colligi valet; quare in earum solutione antiquorum desudarunt ingenia, & nos nostrum qualemcumque adijciemus laborem. Quæstio nem autem de primo cognito (quæ uis celeberrima, & difficilissima) ad libros de Anima vt ad proprium locum remitemus: unde & in tractatu de Anima 1. p. proponitur à D. Thoma.

§. I.

*Termini exponuntur, & status
quæstionis.*

Phylosophia, si vocis originem attendamus, sapientiæ studiū significat: huius enim vocabuli primus inuentor fuit Phythagoras, qui interrogatus, qua maxime arte polleteret? respondisse fertur, nullam artē scire, sed esse Phylosophum, idest, sapientiæ studiosum, solusq; Deos dignos esse, qui dicantur *Sophi*, idest, sapientes. Ita referunt Laertius lib. 1. & Cicero lib. 5. Tusculan. qq. &

S. August. 8. de Ciuit. cap. 4. Hacq; occasione, quæ initio *Sophia* idest, sapientia vocabatur, Phylosophia appellari coepit: & sic à Cicerone dicitur lib. 4. *Est rerum diuinarum, & humanarum scientia*; & complectitur Rationalem, Naturalem, & Moralem: unde & Phylosophus 10. Ethicorum cap. vlt. dicit, Politicā pertinere ad perfectionem Phylosophicæ doctrinæ; de quo S. Thomas ibi lect. 16. littera K. & 1. Politicorum lect. 1.

3 Secundo specialius accipitur Phylosophia pro scientia reali speculatiua; quæ diuiditur 6. Metaphisicæ textu 1. & lib. 11. cap. 6. in Metaphysicam, Mathematicā, & Physicam, seu *Naturalem*, iuxta tres abstractiones à materia, de quibus egimus in Metaphisica, & ad intentum affert S. Thomas in prologo horum librorum: nam de his quæ non dependent à materia, nec secundum esse, nec secundum rationem, tractat Metaphisica; de his verò, quæ dependent à materia sensibili secundum esse, sed non secundum rationem, est Mathematica. De his verò, quæ dependent à materia, non solum secundum esse, sed etiam secundum rationem, est *Naturalis*; quæ ideo *Physica* dicitur: & in usu vulgari hæc sola retinet nomen *Phylosophia*; nam Metaphisica non dicitur sine addito *Philosophia*, sed vocatur *Phylosophia prima*. Igitur alijs omisis, nunc de sola *Physica* tractare intendimus, cuius partes sequenti quæstione exponemus.

4 Præterea notandū, quod quæuis *ens mobile* in voce sit terminus complexus;

plexus; tamen hoc est penuria vocis incomplexæ; vnde ex parte rei significatæ, non significat aggregatum ex ente, & mobilitate; sed significat quidditatē ipsam entium naturalium, quæ est radix passionis, quæ est mobilitas, seu aptitudo ad motū. Si talis passio admittitur distincta à subiecto: nā Caietanus valde dubitat, an detur passio media inter quidditatem, quæ mouetur, & ipsum motum? Vt videri potest opusculo celebri de hac quæstione, quod habetur tom. 3. Opusc. tractatu 4. §. *Sed contra hanc*, & in solut. ad 2. sicut aliquid esse materiale, & possibile, sunt prædicata substantialia entium; & non proprietates accidentales. Sed quia ex hoc puncto huius quæstionis decisio non dependet, admitti potest, quod ens mobile significat aptitudinem radicalem ad motum; & illius passio est aptitudo proxima, & motus est exercitium.

5 Quare non approbo, quod ait Ferrara 1. Physicor. q. 2. ad 3. quod ipse motus est passio disiuncta, scilicet, motus, vel quies, sicut par, & impar est passio numeri, eo quod omne ens mobile, aut mouetur, aut quiescit. ¶ Cæterum diligenter considerati manifestum erit, quod istis potius definitio accidentis, quam descriptio propriæ passionis conuenit: alioquin si ratio contraria probaret, cōuinceret, quod locus, color, relatio, & alia huiusmodi accidentia essent propriæ passionis sensibilibus corporum, quia non inveniuntur sine illis disiunctim.

6 Tercio principaliter notandum, quod Caietanus §. *Secunda est*, & alij

multi distinguunt, quod aliquid potest dici mobile dupliciter; scilicet, *subiectiue*; quod est subiectum motus: & *terminatiue*, quod scilicet, est terminus alicuius mutationis. Et subdit Caietanus, nunc ens mobile accipiendum esse indistincte, vt sumatur in notissima acceptione: sensu enim percipimus entia mobilia esse: an autem subiectiue, an terminatiue mutetur, ea quæ moueri videmus; ratione magis discernitur, quam ex sensu habeatur. Vnde materia dicitur mobilis, vt *subiectum*; & forma, vt terminus *quo*, & compositum, vt *quod*. ¶ Ens autem mobile non diuiditur in ista tria, vt in species, sed vt in partes: & sic à D. Tho. 1. Physic. lect. 2. in princip. vocatur principia entis mobilis, vt notat Caiet. vbi sup. qui & §. *Circa verò*, expressè ait, quod ens mobile non accipitur hic pro eo, quod habet esse quomodocumque; sed pro eo quod propriè esse dicitur, quod est compositum: quia id propriè fit, vt dicitur 7. Metaph. text. 28. siue sit compositum substantiale, siue accidentale. Quare Caietanum non legerunt, qui aliter ipsum retulerunt.

7 Meminisse etiam oportet ex q. 1. Logicæ, diuersas acceptiones obiecti, & recolere conditiones ad subiectum scientiæ requisitas, & notare, quod præcipuè hic non disputamus de ratione *sub qua* in esse scibilis (quam benè explicat Ferrara conclus. 4. docens hanc esse scibile per medium sumptum à materia sensibili, & motu; quia per hanc distinguitur ab alijs scientijs) sed præcipuè inquirimus de obiecto formali

quod.

quod ad æquationis, vt illud distinguamus ab obiecto partiali principalitatis, & ab obiecto materiali, & per accidens.

§. II.

Opiniones Doctorum.

Non parum lucis, & claritatis affert decissioni huius questionis vera, & fidelis notitia præcipuarum opinionum; & ideo alij omiffis, capitales sententias referemus. Prima ergo opinio asserit, corpus mobile esse obiectum Naturalis Philosophiæ, seu Physicæ. Ita B. Albertus Magnus 1. Physic. tract. 1. c. 3. quem sequuntur Aegidius Romanus, & alij; & fuit sententia Auicennæ, Algacelis, Linconiensis, & aliorum. Cui est affinis sententia Pauli Veneti dicentis, subiectum esse corpus naturale; & Antonij Andreæ 1. Metaph. q. 1. dicentis, quod substantia naturalis in quantum naturalis, est subiectum Physicæ. Vel substantia mobilis, vt ait Iandun⁹ q. 2. Vel ens naturale, vt ponit Toletus.

9 Altera principalis sententia asserit, quod non corpus mobile, sed ens mobile est subiectum Physicæ. Ita expressè S. Tho. lect. 1. quæ multi alij sequuntur; licet valde differat in eius expositione, & intelligentia. ¶ Primus dicendi modus est, quod loquendo secundum rem, tamen ens mobile, quæ corpus mobile, seu naturale, & substantia mobilis, & naturalis sunt obiectum formale *quod*; tamẽ quoad modum loquendi, & explicandi, melius explicatur, & exprimitur nomine entis mobilis, quæ quouis alio. Ita M. Georg. Vercellensis, &

M. Mass⁹ sect. 2. q. 6. cõcl. 2. & PP. Coinb. hic q. 4. & PP. Carmel. disp. 1. q. 1. dicentes, esse communem: & fateor communẽ esse extra scholam S. Tho. inter Recētiore.

10 Secundus dicendi modus huic affinis est, quod cum dixit S. Tho. ens mobile esse subiectum, non accepit ens, tãquã aliquid in supponẽdo superius ad corpus; sed tanqua superior in significãdo: quia ens mobile non in quantum corpus, sed in quantum ens, est subiectum Physicæ. Ita M. Sot. q. 1. cõcl. 5. §. Ex quo sequitur tertio; quẽ sequuntur M. Ortiz tract. 1. cõfer. 1. & M. Lerma q. 2.

11 Tertio M. F. Ioan. à S. Thoma q. 1. art. 1. asserit, quod corpus naturale se habet vt obiectum *quod*, & mobile vt sic, vt ratio formalis: & cõc. vlt. cõcludit, quod subiectiue ens mobile substantiale est obiectum Physicæ; sed terminatiue ly *mobile* abstrahit à substantia, & accidente.

12 Vltim⁹ dicendi mod⁹ est, quod ens mobile substantiale est obiectum principalitatis; at verò ens mobile abstrahẽs, vel à substantia, & accidente, vt vult Ferrara; vel melius abstrahẽs à cõposito substantiali, & accidentali, non solũ terminatiue, sed subiectiue, est subiectum formale *quod* ad æquatum Physicæ. Ita Caiet. opusc. citato per totum, præcipuè §. Circa vero, & §. Quoad tertiam. Bergom. in cõcor. dub. 1031. Ferr. 1. Phys. q. 2. per 4. cõcl. & ibi Mathias Aquarius citat Berfor. & Gratiadem. Astudillo q. 2. Iauell⁹ hic q. 1. dicẽs communẽ Thomist. & verè video esse valde receptã, etiam inter Recētiore. Thomist. quia vera, & S. Tho.

§. III.

Approbatur sententia Caietani.

13 **D**ico primo, quæstio hæc includit duas difficultates, nō de modo loquendi, sed de re valdè vtili Philosophiam addiscentibus; consequenter tamen admiscet quæstiunculam de proprietate vocabulorum, quibus exprimi debet obiectum formale quod, & congruè explicari eius extensio. Proponitur hæc conclusio propter Authores primi, & secundi modi explicandi sententiā S. Thomæ. ¶ Prima pars probatur: nam disputare de extensione obiecti formalis quod, & de propria & perse ratione qua obiectum formale quod distinguitur à ratione materiali, nō est quæstio de modo loquendi, sed de re vtili ad cognoscendam rationem formale specificatiuam intensiue, & extensiue: vt perse videtur manifestum: & inductione demonstrari potest in obiecto omnium potentiarum, habituum, & scientiarum: vt inquirere an obiectum Metaphysicæ sit sola substantia; an verò aliquid commune substantiæ, & accidenti? Quæstio est de re. Similiter disputare, an obiectum fidei sit prima veritas in dicēdo, an verò Deitas, vel veritas in essiēdo? Quæstio censetur de re: sed in præsentī nō est perse nota extensio obiecti formalis quod Physicæ, & distinctio inter illud quod se habet vt obiectū principalitatis, & se habet vt obiectum adæquationis nec omnibus est manifestū quid in isto obiecto se habeat materialiter,

quid formaliter, cui immediate cōueniat ratio sub qua, seu abstractio propria obiecti Physicæ? Ergo conueniēter sub titulo quæstionis prædictæ illæ duæ difficultates examinandæ proponuntur.

14 Secunda pars manifesta erit in discursu quæstionis, quia semel exposita ratione formali obiecti quod; declarata ei⁹ formali, & perse extensione; scire oportet quibus vocibus congruentius exprimatur: vnde, & Caietanus seorsum disputauit de quæstione de re, & seorsū de proprietate vocabulorum Sancti Thomæ: vt patet post tertiam rationem conclusionis immediate ante solutionem ad argumenta.

15 Dico secundo, obiectum formale quod adæquatum Physicæ est ens mobile, vt est quid communi⁹, & abstractius quam substantia mobilis; & ita complectitur omnia materialia composita, siue substantia- lia, siue accidentalia, siue mobilia ad formam substantialem, siue ad formam accidentalem. Hanc conclusionem esse de mente Philosophi, & S. Thomæ, constat primo ex illa celebri propositione vtriusque: *Si non essent alie substantie priores substantiis mobilibus corporalibus, scientia Naturalis esset Philosophia prima.* De qua videatur S. Thom. lib. 3. Metaph. lect. 6. litt. C. in fine, & lib. 4. lect. 5. litt. E. Et clarius lib. 6. lect. 1. vbi cū Philosopho dicit, quod si non darētur alie substantie immobiles, Physica esset Philosophia Prima; & ideo erit vniuersalis: & erit eius speculari de ente in quantum est ens, & de eo quod quid est, & de his que sunt entis in quæstio est.

§. 4. Vtrū ens mobile sit subiectū Physicæ? 13

ens. Quod repetit li. 11. lec. 7. in fin.

16 Ex quo sic arguitur: si obiectum adequatum Physicæ esset substantia mobilis substantialiter; propositio illa conditionalis Philosophi, & S. Thom. esset falsa: quia adhuc nō existētib⁹ substantijs spiritibus, alia sciētia esset Philosophia prima, & vniuersalis, quæ ageret de illa ratione communis entis mobilis abstrahente à substantiali, & accidentali: nam illa ratio communis est scibilis; & scientia de illa esset prior Physica, quæ nunc est, & inferior Metaphysica, quæ modo datur: ergo ne hoc dicatur, affirmandum est, obiectū adequatum Physicæ esse ens mobile in communi.

§. IIII.

Tres rationes conclusionis.

17 **I**nde quæ sumitur prima ratio conclusionis: ens mobile analogum ad substantiale, & accidentale, est scibile per se, & directè ab aliqua scientia: sed non ab alia nisi à Physica: ergo hoc est eius obiectū per se, & adequatum. Maior patet: quia vt sic habet causas, principia, & proprietates: & non sunt omnibus per se nota, sed constituunt veritates mediatas, per se, & necessarias: ac per consequens scibiles. Minor verò patet inductione: nam alijs scientijs alia assignantur obiecta: & Metaphysica de his non tractat sub ratione tam peculiari entis mobilis, sed sub ratione abstracta, & comunissima entis: quod nō tollit indigentiam specialis scientiæ particularis, quæ tota versetur in consideratione entis mobilis. Supponit hæc ratio Physicam differre

à Metaphysica, quod satis patet ex dictis 1. p. Metaph. contr. 2. n. 7. Et inde facile excluditur Auerſa hic q. 1. sect. 6. absque firmo fundamento id negans contra omnium sapientum consensum; & ex vtriusque obiecto, & modo procedendi constat nostra suppositio: & illa stante, ratio probat ei assignandum obiectum modo prædicto.

18 Dices, ens mobile substantiale esse scibile primo, & per se: ens autem mobile accidentale esse scibile tantum secundario, & per accidens: & ideo obiectū adæquationis erit ens mobile substantiale; & ens mobile accidentale tantum secundario, & reduciue. Cōtra: nam etiā, quæ sunt accidentia, & in esse entis entia secundū quid, in esse scibilis habent fundare connexionem simpliciter scibile, vt patet in obiecto Mathematicæ, & in obiecto Logicæ: ergo etiā si ens mobile accidentale esset ens secundū quid, posset esse scibile per se, & directè.

19 Secūdo & vrgētiss: nā iā diximus, quod ens mobile accidentale, nō significat accidens, sed cōpositū ex subiecto, & forma accidentali: ergo nō est cur absolute non dicatur ens mobile, & scibile simpliciter.

¶ Tercio: vnitas analogæ obiecti in esse rei sufficit ad vnitatē vni⁹ scibilis, vt dicit Caiet. opus. de Nominū Analogia cap. 10. & patet inductione in obiecto intellect⁹, & quarundā sciētiarū: & tamen inter analogata est inæqualitas, & vnū habet principalitatē respectu aliorū: ergo ex eo quod ens mobile substantiale habeat principalitatem in esse entis, non sequi.

sequitur quod ens mobile accidentale non sit scibile simpliciter: ac per consequens ratio illa communis abstracta erit obiectum adæquatum.

20. Secundo principaliter suadetur conclusio: adæquatum subiectum scientiæ continet adæquate omnia quæ sunt de consideratione illius scientiæ: sed ens mobile, & non substantia mobilis est huiusmodi: ergo ens mobile est adæquatum subiectum Physicæ. Probatur minor: nam compositum mobile accidentaliter vere est mobile; vere est ens naturale, quia adhuc cum repugnat motus substantialis ratione motus localis, vel alterationis, simpliciter verificatur hoc ens esse physicum, & mobile radicaliter: ergo substantia mobilis est quidam pars perfecte obiecti adæquati; non tamen totum obiectum adæquatum Physicæ.

21. Confirmatur primo priori ratione Caietani: adæquatum subiectum primarum passionum naturalium est adæquatum subiectum Philosophiæ naturalis: sed ens mobile in communi est huiusmodi: ergo, &c. Probatur minor, nam adæquatum subiectum transmutabilitatis (supposito quod hæc sit prima passio) habet materiam, & formam, & priuationem pro adæquatis principiis, ut patet ex Philosopho toto hoc primo libro: sed materia, forma, & priuatio non inveniuntur solum in genere substantiæ, sed etiam in omnibus generibus, ut late docet Philosophus, & S. Thomas lib. 12. Metaph. a textu 19. usque ad 29. videlicet per totam lectionem 4. & lib. 1. lect. 16. lit. f. Et ratione patet,

quia principia intrinseca realiter, & physice non distinguuntur ab ipsa rei essentia: unde si alia genera realiter distinguuntur a substantia, & cum illa solum analogice conveniunt, etiam principia propria aliorum generum solum analogice, & proportionaliter sunt eadem cum principiis substantiæ: ergo principia substantiæ non adæquat omnia principia Physicæ: ac per consequens non erunt subiectum totale, sed solum partiale principalitatis.

22. Confirmatur secundo à paritate: ideo substantia non est obiectum adæquationis Metaphysicæ; quia licet principem locum teneat inter entia, & ad eam reducuntur accidentia, ut ad principalem; non tamen est adæquata radix proprietatum, & causarum entis in quantum ens, ut ostendimus 1. p. Metaph. controu. 5. Ergo reductio ad aliquod obiectum partiale principale, non sufficit ad hoc, ut sit obiectum adæquatum scientiæ: ergo pariter in presenti, reductio mobilis accidentalis ad mobile substantiale est reductio in esse entis, ut ad præcipuum partiale obiectum; non tamen est reductio in esse scibilis, ut ad aliquid continens adæquate omnia principia Physicæ.

23. Bene novi rationes istas multis modis evadi ab alijs Authoribus: sed etiam existimo, quod sola instauratione illarum, evasiones illæ facillime præcludi possunt; & ideo non expedit in eis præcludendis immorari. Dicere enim quod principia substantiæ radicaliter, & remote sunt principia accidentium; non suffi

sufficit: quia aliàs nulla posset esse scientia de ratione communi substantiæ, & accidenti: cuius oppositum constat in Metaphysica. Rursus: accidentia in proprio genere habent suam causam transmutabilitatis, & naturalitatis: & hoc scibile est, adhuc repugnante transmutabilitate substantiali; vt patet in cælis, in quibus non est priuatio, & repugnat generari formam substantialem: & tamen à Physica scitur illorum motus localis, vt aliquid directe, & per se attactum à Physica, vt patet in libris de Cælo, quos ad Physicam per se pertinere manifestum est. Et S. Thomas in prologo illorum librorum in fine ait, communem sententiam latinorum esse, quod *ibi agitur de corpore mobili secundum situm, sine secundum locum.*

24 Tertiã rationem sic format Caietanus: id est subiectum Philosophiæ, quod ponitur in definitione primorum accidentium naturalium, quia tale est proprium subiectum eorum, vt patet in 7. Metaphysicæ text. 15. Sed nõ corpus, nec substantia, sed ens in potentia, secundum quod in potentia (quod idem est, quod ens mobile, vt patet in 3. Physicorum text. 6. & 9.) ponitur in definitione primorum accidentium naturalium: vnde motus lib. 3. definitur *est actus entis in potentia, &c.* Ergo ens mobile est subiectum scientiæ Naturalis.

25 Quod videtur docere Philosophus 6. Metaph. in fine text. 1. dicens: *Physica theoricã quadam est: sed theoricã circa tale ens, quod est possibile moueri.* Vbi S. Tho. lect. 1. litt. c. cir

ca fin. ait: *Ens enim mobile est subiectum naturalis Philosophiæ.*

26 Dupliciter confirmari potest ex Ferrara in probationibus primæ conclusionis: primo, nulla differentia contrahens aliquod commune, est æqualis, aut magis vniuersalis illo communi: sed mobile est vniuersalius, quam corpus: quia etiã forma, & accidentia sunt entia mobilia; licet per accidens: ergo, &c.

27 Cõfirmatur secundo: illud est subiectum, sub quo cõtinentur omnia considerata in scientia: corpus mobile non est tale: considerantur enim in hac scientia res, quæ definiuntur cum materia sensibili; huiusmodi autem sunt, nõ solum corpora, sed & formæ substantiales, & accidentales: ergo substantia mobilis, non est subiectum adæquatum, sed solum partiale. Istæ duæ cõfirmationes procedunt, nõ sumendo ens mobile ita strictè, vt sumendum dixim⁹ ex Caietano; sed latiori significatione, vt formæ, & accidentia entia dicuntur.

28 His, & alijs rationibus occurrere potest ex M. Ioanne à S. Thoma, §. *Nec tamen*, dicendo ex illis probari, quod mobilitas, de qua agit Physica, terminari possit ad substantiã, vel accidens; tamen subiectum quod recipit, & fundat hanc mobilitatẽ, tamquam principium primum, & per se motus, non est accidens, sed natura, quæ necessario est substantia.

Sed contra: nam aliquæ ex rationibus factis manifestissimè hac via euadere non possunt. Et de rationibus modo formatis ex Ferrara, id est perspi-

perspicuum. Et de argumento formato à paritate ex obiecto Metaphisicæ, facile animaduerti potest, quia in illa, etiam in supponendo, aliquid abstrahens à substantia, & accidente est obiectum.

29 Rursus, præcipua ratio ad idē instaurari potest: quia illud, quod est ens mobile subiectiue abstrahēs à substantia, & accidente, sciri potest à naturali Philosophia: ergo non est cur non ponatur eius subiectum adæquatum in hac amplitudine.

Præterea, idē ens mobile terminatiue abstrahit à substantia, & accidente, quia passionēs mobilitatis radicalis conueniunt nō nudæ substantiæ, sed vt subest tali accidenti: sed mobilitas subiectiua nō competit adæquatē soli substantiæ, sed composito accidentali, seu substantiæ vt affecte accidente: ergo ens mobile, etiam subiectiue, abstrahit à substantiali, & accidentali.

30 Deinde, principia propria accidentium non reducuntur in substantiam, nisi remotē, & in esse entis; non verò reducuntur perse, & in esse scibilis. Aliquæ etiam mobilitates repugnarent substantiæ; nisi illarum esset capax media quantitate, & qualitatibus; vt motus localis, intensio, & remissio: ergo, adhuc subiectiue, mobilitas considerata à naturali Philosophia, abstrahit à substantia, & accidente. Nec Physica adæquatē agit de sola Natura, sed etiam de ente naturali, & de ente secundū naturā, non do explicando libro secundo.

§. V.

Exponitur ratio S. Thomæ.

31 **D**ico tertio, ratio formalis, quæ perse cōsideratur à Physica, non est ratio substantiæ, nec ratio corporis; sed ratio entis mobilis. Hanc conclusionem simul cum præcedēte docet S. Tho. & probat in prologo Physicorum dicēs: *Hic autem est liber Physicorum, &c. Cuius subiectum est ens mobile simpliciter. Nō dico autem, corpus mobile, quia omne mobile esse corpus probatur in isto libro; nulla autem scientia probat sum subiectum: & idē statim in principio de Cælo, qui sequitur ad istum, incipitur à notificatione corporis.* Vbi habetur tam pars conclusionis affirmatiua, quam negatiua. Idem docet S. Thomas lib. 1. Metaphisicæ lect. 2. litt. i. & lib. 4. lectione 5. littera c. & lib. 6. lection. 1. littera c. & lib. 11. lect. 4. in fin. & lib. 12. lect. 2. litt. a. & habetur opusc. 42. apud D. Tho. cap. 14. Vbi animaduerti potest, quod non satis diligenter S. Tho. legerunt, qui oppositam sententiam ei tribuunt; cum in locis ipsis ab eis pro se relatis, nostrā doceat opinionem.

32 Huic rationi S. Tho. respōdet Aegidius Romanus cōsequentiam non tenere, quia non est idem corpus mobile esse, & omne mobile esse corpus, quia potest alicui esse clarū, quod corpus mobile sit: qui tamen non concedet omne mobile esse corpus: sicut illi qui tenent formas moueri, vel abstracta entia moueri localiter: ergo ex eo quod Philosophus probet omne mobile esse corpus, non idē probat omne mobile esse.

Secundo

Secundo potest responderi, non esse inconueniens, quod in scientia demonstretur à posteriori existentia obiecti: vnde diximus lib. 3. Logicæ quæst. 2. quod in scientia à posteriori sufficit, quid nominis præcognoscere; & sic in Theologia demonstratur per eius effectus Deum esse: ergo non esset inconueniens, quod in Physica à posteriori probetur corpus esse; & ita ex hac parte non excluditur à ratione obiecti.

Tertio dici potest in Physica non probari omne mobile esse corpus, sed omne mobile esse diuisibile, vt patet 6. Physicorum text. 32. constat autem, quod diuisibilitas non est essentia corporis, sed passio quantitatatis, iuxta dicta lib. 2. Logicæ quæstione 14. vndique ergo claudicat ratio, quia consequentia non est legitima, & ambæ præmissæ falsæ.

33 Vt euasiones istæ præcludantur, notandum, quod ratio S. Thomæ diuersimode solet exponi: nam Iauellus, & Ferrara admittunt sensum, qui in argumētis impugnatur: quod ideo probat S. Thomas, quod corpus mobile non est subiectum, quia nulla sciētia probat suū subiectum esse. Et tunc ad argumentum dicunt, quod licet formaliter non sit idem, probare mobile esse corpus, & esse mobile; tamē vnum sequitur ad alterum; ac per consequens, si probatur vnum, consequenter probatur alterum: vnde ex ratione Philosophi sequitur corpus mobile esse, vel actū, vel aptitudinē; nam actualis existentia subiecti non exigitur essentialiter ad scien-

tiā, vt diximus lib. 3. Log. q. 2. n. 18.

34 Hanc tamen expositionē non admittunt Caietanus, & Soto: quia S. Thomas nunquam dixit, quod Philosophus naturalis probet corpus mobile esse: nec id esset verū: qui enim dubitant corpus mobile esse, non indigēt medio probatio, sed sensu, vt dicitur 2. Physicorum text. 6. quod *tenere demonstrare, quod est natura, ridiculum est*: & sensu percipimus nos moueri; ac per consequens ad hoc probatione alia non indigemus. Et illa virtualis illatio probatiua existentie subiecti non repugnanter, in omni syllogismo demonstratio posset inueniri: & ita non esset inconueniens, quod ita virtualiter demonstraretur existentia subiecti Physicæ.

35 Quare melius idem Ferrara secundo exponit rationem S. Tho. ita vt sensus sit: nulla scientia probat suum subiectū de alio subiecto: sed scientia naturalis probat corpus de mobili: ergo corpus non potest esse subiectum in Philosophia Naturali. Pro intelligenda, & probanda maiori, notandum ex D. Tho. lib. 1. Poster. lect. 2. litt. a. in medio, quod cū accidentia quodam ordine ad subiecta referantur; non est inconueniens, id quod est accidens in respectu ad aliquid, esse etiam subiectum respectu alterius; sicut superficies est accidens respectu substantie corporalis; quæ tamen superficies est primum subiectū coloris: nam vnū accidens est subiectū quo aliud inheret substantie. Vnde in sciētijs, quæ sunt de aliquibus accidentibus: nihil prohibet id quod accipitur vt subiectū res-

alicuius passionis, accipi vt passionem respectu anterloris subiecti. Cum igitur hoc nō procedat in infinitum, erit deuenire ad aliquod primum in scientia illa; quod ita accipitur vt subiectum, quod nullo modo vt passio: ergo si aliquid probatur de alio, iam non potest habere rationem primi subiecti: cum ergo corpus mobile probetur de ente mobili in Scientia Naturali; non corpus, sed ens mobile erit primū, & adæquatum subiectum Physicæ.

36 Instabis, authoritatem hanc S. Thomæ, si adæquatè referatur, potius probare, quod substantia mobilis est obiectum adæquatum Physicæ: ibi enim ait: *In illis scientiis, quarum subiectum est aliqua substantia, id quod est subiectum, nullo modo potest esse passio: sicut est in Philosophia prima, & in Scientia Naturali, quæ est de subiecto mobili.* Cum ergo loquatur de obiecto adæquato, sequitur ex eius mente, quod ens mobile substantiale sit obiectum adæquatum Scientiæ Naturalis.

Facile respondetur, quod ipse S. Thomas declarat, quod quoad hoc eodem modo tractant de substantia, Philosophia prima, seu Metaphysica, ac Physica: cum ergo in dubitatum sit apud S. Thomam, quod Metaphysica de substantia agit solam, vt de obiecto partiali, licet perse, & principaliter; ita idem dicendum de Physica: intendit enim S. Tho. in hoc discrimen cōstitueret inter has duas scientias, & Mathematicas; quod istæ adæquatè sunt de quantitate continua, vel

discreta: quare substantia non est de illarum consideratione, sed pertinet ad considerationem Physicæ, & Metaphysicæ: quamuis istarū subiecta non coartentur ad solam substantiam.

37 Potest & clarè formari ratio S. Tho. verbis M. Soto: subiectum scientiæ est illud, de quo tanquam notissimum supponitur in tali scientia esse primum fundamentum, & rationem omnium passionum, quæ demonstratur in tali scientia. Quod patet: subiectū enim est vnde fluūt immediatè passionēs, & est fundamentum præsuppositū quoad hoc in tali scientia: sed posse moueri, & quiescere est prima, & potissima passio, de qua Physica tractat: illud ergo erit subiectum, de quo taquā notissimum supponitur esse subiectum, & rationem motus. Cum ergo supponatur tāquam notissimū, quod omne, quod mouetur, est ens; probetur autem, quod omne mobile est corpus: ergo ens mobile est subiectum, & non corpus mobile. Per quæ cessant duæ priores obiectiones.

38 Ad tertiam respondet Caietanus s. *Sed remanent*, quod diuisibilitas est proprietas corporeitatis ipsam committans, & in esse, & in cognosci; vt ab intellectu rectè disposito non cognoscatur aliquid esse diuisibile, quin cognoscatur esse corpus, nec nos cognoscimus corpus, nisi cognoscendo quantū quantitatem molis diuisibile: ac per consequens, saltē mediatè, ex ratione illa Philosophi vtrumquē probatur: vnde Auerrois I. de Cælo cōmēto s. ait

3. ait: *Probatum est in 6. Physic. quod omne mobile est corpus, &c.* Alia huius argumenti subtilis solutio traditur à M. Ioan. a S. Thoma hic art. 1. §. Et ad id; videatur.

39 Dico quarto, corpus mobile sumptum pro vt commune substantiæ, & accidētī, seu vt dicit aliquid corporeum, est subiectum adæquatū materiale Physicæ; sumptū vero pro substantia mobili est principale subiectum inter partialia Physicæ. Sumitur hæc conclusio ex D. Tho. 1. Poster. lect. 2. & lect. 25. litt. b. & lect. 41. litt. c. & q. 14. de verit. art. 8. ad 16. & 1. p. q. 84. art. 1. in argum. *Sed contra*, vbi docet corpus mobile esse subiectū Physicæ; quod intelligitur, vel iuxta primam partem conclusionis, vt intelligitur à Caietano: pro qua doctrina intelligenda recolenda sunt, quæ dixim⁹ lib. 2. Logicæ q. 18. n. 4. Vel iuxta secundam partem, quæ traditur à Ferrara concl. 4. & perse nota est, quia substantia est prior, & principalior in ratione entis, & in ratione mobilis: & sic S. Tho. in prologo librorum de Cælo, ait, quod *in libro Physicorum agitur de corpore mobili, in quantum est mobile*. Ecce quod rationem formalem semper S. Tho. eandem explicuit; rationē tamen materialem, & eius extensionem, aliquando explicuit adæquatè, aliquādo solum egit de obiecto principalitatis.

§. V I.

Soluuntur argumenta.

40 **P**rimo arguitur: si obiectū Physicæ esset ens mobile, sequitur

ad Physicam pertinere tractare de Angelis: consequens tamen est falsum, quia videmus de illis non disputare Physicos, sed Metaphysicos, & Theologos: ergo obiectū Physicæ non debet poni ens mobile, sed corpus mobile. Probatur maior, quia Cælū, eo præcise quod mouetur localiter, ponitur perse pertinere ad Physicam: sed Angeli etiā mouentur localiter: ergo si non excluduntur quia incorporei, pertinebunt ad Physicam, vt entia mobilia.

Ad hoc argumentū Scotistæ concedunt maiorē, & negant minorē. Contrarium tamen docet Philosophus 2. Physic. text. 26. dicens. *Quo vero modo sese habeat separabilis forma, & quidnam sit? Philosophia Prima est de terminare*. Vbi S. Tho. lect. 4. in fine, docet, quod consideratio Scientiæ Naturalis, quæ est de formis, vsque ad animam rationalem se extendit: at verò agere de Anima separata, & de Angelis ad Metaphysicam spectat. De quo videatur 6. Metaphis. lect. 1. & Opusc. 70. quæst. 5. artic. 2. ad sextum, & artic. 4. ad tertium, vbi & notat, quod æquiuocè mouentur localiter respectu eorum, quæ loco circumscribuntur. Idem habetur Opuscul. 42. capit. 14. & in prologo Physicorum causam assignat, quia scientiæ distinguuntur ex diuersa abstractione à materia: vnde cum Angeli ab omni materia abstrahant, pertinent ad supremam scientiarum, maximè abstrahentem à materia, videlicet, Metaphysicam, quæ tractat de Deo, & de substantijs separatis à materia.

41 Aliter ergo respondetur negā do maiorem. Ad probationem dicitur, quod cœlum mouetur locali ter motu physico materiali, sensibili, & naturali, à materia depēdenti: & de his agit hæc scientia, quæ idē dicitur Physica, & Naturalis: vnde S. Thomas in prologo subdit: de his verò, quæ dependent à materia, nō solum secundum esse, sed etiam secundum rationem, est Naturalis, quæ Physica dicitur. Et quia omne quod habet materiam, mobile est; consequens est, quod ens mobile sit subiectum Naturalis Phylosophiæ. Ergo ens mobile est ens materiale, corporeum, sensibile, & naturale, à quibus longè absunt substantiæ separata: ac per consequens, per hoc quod dicamus ens mobile subiectum Physicæ, non cogimur dicere illam tractare perse de Angelis, nisi in quantum mouent Cœlos.

42 Secundo arguitur ex M. Sorro hic quæst. 1. ante solutionem ad quintum, 9. *Sequitur secundo*, quia cōpositū accidentale est ens per accidens, vt dicit Philosophus 6. Metaphisicæ textu 4. & ita non est ens simpliciter, sed entia: ac per consequens, pro illo nō supponit ens mobile. Rursus, nō est ens simpliciter, sed solum secundum quid: atque adeo ens mobile, quod est subiectum Physicæ, non verificatur simpliciter de illo: quæ de causa Philosophus ibi ait, quod ens per accidens non est subiectum scientiæ.

Responderetur, quod vt dicunt

in simili Philosophus, & S. Thomas libro vndecimo Metaph. lec. 4. littera b. eo modo se habet Naturalis scientia quantum ad hoc, sicut, & Mathematica: quia naturalis scientia speculatur accidentia entium, & principia, non in quantum sunt entia, sed in quantum sunt mota. Sicut igitur Mathematicæ sunt scientiæ simpliciter, quia veritates consideratæ fundant connexionem simpliciter scibilem, quamuis quantitas sit accidens, & ens secundum quid; ita pariter Physica est simpliciter scientia etiam si ens mobile accidentale sit ens secundum quid. Et sicut in strictiori euentu diximus libro 3. Logicæ quæst. 13. in fine, quod scientiæ subalternatæ non tractant de ente per accidens, quia vnum se habet vt materiale, & aliud vt formale; ita multo melius dici potest in presenti, quia subiectum se habet vt obiectum materiale scientiæ, mobilitas illa vt obiectum formale, & abstractio à materia vt ratio sub qua specificatiua Physicæ. Vnde Sanctus Thomas primo Metaphisicæ lectione secunda littera i. ait, quod ens mobile, de quo est Naturalis Philosophia, addit supra ens simpliciter, de quo est Metaphisica. Et libro 4. lectione 5. littera e. ait, quod Physica est quædam pars Philosophiæ, sed non prima Philosophia.

43 Sed instabis: nam sequitur ex doctrina data, quod Physica esset pars Metaphisicæ, aut illi subalternata: quorum vtrumque est aperte falsum.

falsum. Probat sequela: nam vel mobilitas essentialiter continetur sub ente; vel accidentaliter? Si primum; erit pars Metaphysicæ: quia ut dicitur 1. Posteriorum cap. 22. eiusdem scientiæ est considerare subiectum aliquod, & eius species, seu partes per se subiectivas. Si secundum; subiectum Physicæ addet differentiam accidentalem supra obiectum Metaphysicæ; ac per consequens illi subalternabitur.

Respondetur, non defuisse, qui existimaret libros Physicorum ad Metaphysicam pertinere, & Philosophiam Naturalem à libris de Cœlo inchoari. Ita Mirand. lib. 15. de Singulari certamine à sectione secunda.

44 Quia tamen oppositum docent Philosophus, & S. Thom. & universi harum scientiarum tractatores: & specialiter illam opinionem paradoxam confutant M. Masius sect. 3. quæst. 1. & PP. Conimbr. in proœmio Physicorum. Et de alijs tractatib⁹ negari nequit à Metaphysica distingui; & nunc de obiecto totius Physicæ inquiritur.

45 Ideo bene respondet Caietan⁹ negandam sequelam in omni dicendi modo: quia quamvis mobilitas essentialiter contineatur sub ente, quod omnia transcendit; non tamen est per se de consideratione Metaphysicæ; cuius obiectum est ens commune, quia non omnes partes, & modis sunt de eius consideratione, sed solum illi, qui genus illius subiecti, non egrediuntur. Mobile autem extragenus scibile Metaphysicæ est: à materia enim sensi-

bili non abstrahit. Cum autem mobilitas non sit differentia accidentalis addita enti: nam ut dicitur 3. Metaphis. text. 11. *nihil est extraneum ab ente*; ideo non proprie, sed tantum improprie Physica subalternatur Metaphysicæ: de quo latè diximus 1. part. Metaphysic. controu. 4. artic. 4.

46 Præterea arguit M. Ortiz §. 3. (rationem tantum refero, quia auctoritates ex dictis expositæ manent) obiectum adæquatū scientiæ est, de quo demollrantur passionēs, quæ in ipsum ultimo reducuntur: sed de solo ente mobili substantiali demonstrantur passionēs; & istæ in illud ultimo reducuntur: ergo ens mobile substantiale est obiectum adæquatū Philosophiæ. Probat minor supponendo, quod mobilitas proxima est passio: sed istæ mobilitates proxime demonstrantur de mobili substantiali, ut de subiecto à quo primo dimanant, & in quod ultimo resolvuntur, seu reducuntur: ergo, &c. Probat minor; de subiecto, quod est radix actus secundi, demonstratur principium proximum illius: nam mediante principio proximo causat actum secundum: sed in mobili substantiali est radix cuiusque motus; quæ de causa dicitur mobile radicaliter: ergo de mobili substantiali demonstrantur omnes passionēs.

Confirmatur primo: nam ab illo quod se habet per modum radicis, & passionis, non potest abstrahi una ratio communis, quæ sit obiectum adæquatū illius scientiæ, quæ respicit unum per modum radicis,

& alterum per modum passionis: sed mobilitas substantialis consideratur à Philosopho vt radix, & alig mobilitates accidentales considerantur, vt passionis demonstrata per illam: ergo ens mobile substantiale est obiectum adequatum Physicæ.

Confirmatur secundo: omnis mobilitas reperta in accidentibus consideratur à Philosopho, vt proprietas mobilitatis substantialis, & oritur ex illa; quia natura, quæ est substantia, est radix omnis accidentis; & ideo Physica primo, & per se agit de principiis substantialibus, & secundario de principiis accidentia libus, quæ reducuntur ad substantia lia: vnde S. Tho. lib. 1. de Generat. lect. 10. docet, quod omnis contrarietas reducitur in primam contrarietatem, quæ est formæ & priuationis, &c. ergo obiectum adequatum Physicæ est ens mobile substantiale.

47 Respondetur totum argumentum retorqueri posse, & instari in obiecto Metaphysicæ: nam in esse entis accidentis dependet, & originatur à substantia; & tamē hęc nō est obiectum adequatum, sed solū principale Metaphysicæ: ergo pariter dici potest in ratione mobilis. Præcipue cum aliquarum mobilitatum, vt motus localis, & intensiōnis, & remissionis, substantia nō sit capax, nisi ratione accidentium.

48 Quare duplici via potest argumento satisfieri: vel cum Caietano solutione ad 4. dicente, quod plus requiritur vt aliquid sit subiectum, quā quod ad ipsum fiat resolutio: alioquin principia subiecti ad quæ

ultimo fit resolutio, essent subiectum. Oportet ergo, quod ad eius rationem formalem fiat resolutio, tāquā ad adequatum primarū passionum subiectum: ad substantiam autem mobilem non fit mobilitum resolutio, sicut ad adequatum mobilitum subiectum; sed sicut ad primum clausum in adequato mobilitatis subiecto, quod est ens mobile. Iuxta hoc ergo, vel negetur maior: vel distinguatur duplex resolutio; alia vt ad subiectum principalitatis, alia vt ad subiectum adæquationis, quæ est ad cōmune per prædicationem, saltem analogam; & hęc est ad ens commune.

49 Vel concessa maiori, negāda est minor vtriusque syllogismi. Ad probationem, concedatur maior, & negetur minor. Aut melius erit distinguere, & concedere de radice materialiter, & in esse entis, quæ præsuppositiuē se habet ad rationē scibilis; & negare de radice formaliter, & in esse scibilis. Est exemplū in Mathematica, quæ formaliter respicit quantitatem continuā, & discretam, quæ oriuntur à substantia; & tamen resolutio Mathematicæ sistit in quantitate, quia hęc est eius subiectum; & substantia se habet præsuppositiuē, & materialiter: ita pariter in præsentī dicendum est: licet paritas non teneat quoad omnia, quia hic subiectum abstrahit à substantiali composito, & accidentali; & ibi adæquatē tractatur de quantitate.

50 Ad primam confirmationem concedo maiorem, & nego minorem; quia licet aliquæ mobilitates sint

sint paffiones; & istæ non sint subiectum; aliæ mobiliteres sunt accidētia in esse entis; & tamē sunt subiectum, seu ratio scibilis, quia sunt prima ratio, vt illud compositum consideretur à Physica. Pariter ad secundam: vel negetur antecedens: vel solum concedatur de radice in esse entis: vel de reductione physica, vt ad aliquid principalius; non verò vt ad aliquid adæquatum, & vnicā causā mobilitatis, vel quietis (hæc cum sit priuatio motus, per istum cognoscitur) quod solum sufficit, & requiritur vt esset obiectum adæquatum Physicæ.

QVÆSTIO SECVNDA.

*Vtrum Phylosophia Naturalis sit
vna scientia secundum
speciem?*

S. I.

*Diuifio Naturalis Phylosophiæ,
& status quæstionis.*

EX obiecto Naturalis Phylosophiæ iam assignato accipit S. Thomas in prologo, seu lectione 1. Physicorum diuisionem scientiæ Naturalis. In his enim octo libris, qui præ manibus nunchabētur, agitur de corpore, seu ente mobili in quantum est mobile, per communia principia naturæ. Vnde restat in alijs libris scientiæ Naturalis huiusmodi communia applicare ad propria subiecta, vt notat S. Thom. in prologo librorum de Cælo: & hic prosequitur dicens: sequuntur au-

tem adhuc librum alij libri Scientiæ Naturalis, in quib⁹ tractatur de speciebus mobilium, puta, in libro de Cælo, de mobili secundum motum localem, quæ est prima species motus. In libro autem de Generatione, de motu ad formam, & primis mobilibus, scilicet, elementis, quantum ad transmutationes eorū in communi: quantum verò ad eorū speciales transmutationes, in libro Meteororum: De Mobilibus verò mixtis inanimatis, in libro de Mineralibus: de animatis verò, in libris de Anima, & consequentibus ad ipsum.

2 Pro quo vltcrius notandum ex D. Thom. de Sensu, & Sensato lect. 1. quod Philosophus considerationem de Anima in tres partes diuisit. Nam primo quidem considerauit de Anima secundum se quasi in quadam abstractione in trib⁹ libris de Anima. Secundo, considerationem facit de his, quæ sunt animæ secundum quandam concretionem, siue applicationē ad corpus, sed in generali: & hoc in libris quos *Parua Naturalia* vocant, & sunt quasi supplementa quædam librorum de Anima: quorum partitio seu diuifio, & ratio sufficientiæ, videri potest in D. Tho. ibi. Tercio Philosophus considerationem facit applicando omnia hæc ad singulas species Animalium, & Plantarum, determinando quid sit proprium vnicuique speciei: quæ doctrina continetur in libris, quos Philosophus inscripsit de Animalibus, & Plātis. Ex quibus patet diuifio Philosophiæ Naturalis in omnes suas prin-

cupales, & notiores partes.

3 Quia tamen in Gymnasijs Ordinis Prædicatorum, & in florētissima Schola Complutensi (quibus potissimè laboramus pro doctrina Angelici Doctoris amplianda ad Deigloriam, & Ecclesiæ qualemcūque vtilitatem) non leguntur nisi tres Naturalis Philosophiæ partes, videlicet, octo libri Physicorum, & duo libri de Generatione, & tres libri de Anima; ideò nostras quæstiones Naturalis Philosophiæ tantum in tres partes partiti sumus, vt etiam in hoc minimo, summæ Sancti Thomæ partitionē emulemur, sicut, & in Logica, & Dialectica, & in Metaphisica fecimus in honorē SS. Trinitatis. His præmissis.

4 Hæc est occasio præsentis quæstionis, videlicet, inquirere, an diuisio ista sit solum in partes materiali ter differentes, sicut differunt partes Metaphisicæ, & partes Logicæ; quæ sunt vna scientia secundū speciem infimam? an verò sit diuisio generis in species diuersas, sicut diuiduntur scientiæ Mathematicæ.

5 Vtraque pars, tam affirmatiua, quam negatiua, patronos habet insignes Thomistas; ideò potest in Schola S. Thomæ permitti hoc problema. Est vni⁹ speciei infimæ omnes partes Naturalis Philosophiæ, docent Soto lib. 1. Physicorū quæstione 2. conclus. 4. & 1. Poster. cap. 25. & latè Bañez in præmio de Generatione ad 4. & alij quos referant, & sequuntur PP. Carmelitanii in Logica disput. 19. q. 5. 4. M. Ioan. à S. Thoma hic quæst. 1. art. 2. Lerma quæst. 1.

6 Distinctionem tamen specificā inter partes Naturalis Philosophiæ, agnoscunt Caietanus lib. 1. Poster. cap. 22. & 2. 2. q. 162. in princip. Sōcinas lib. 6. Metaphis. quæst. 8. post tertiam conclus. & in Epitome Capreoli quæst. 3. prologi conclus. 4. vbi fauet aliquantulum Capreolus in 3. concl. & etiam Ferrara 1. Physic. q. 2. in prob. 4. concl. & clarius Sanchez lib. 1. Logica q. 11. conclus. 9. asserens hanc esse de mente S. Thomæ: & propterea idem assertiuè tenet Ortiz in Logica tractatu 6. confer. 3. §. 5. & quia videtur conformior doctrinæ traditæ q. 1. ideò, ita vtriusque partis probabilitatem sustineo, quod in secundam magis inclino motus ratione, & autoritate S. Thomæ.

§. II.

Probabilitas primæ sententiæ.

7 Dico primo, valdè probabile est Naturalem Philosophiam quoad omnes suas partes esse vnius speciei infimæ. Citant PP. Carmel. pro hac conclus. S. Thomam de Sēsu & Sensato lect. 1. & Opusc. 42. cap. 14. ¶ Tres rationes benè proponit M. Lañez vbi supra. Prima: nam sciētiæ specie distincte nō procedunt ex eisdem principijs proprijs, vt docet Philosoph⁹ 1. Post. text. 20. cum principia complexa consistant ex subiecti definitione, & eius passione: sed partes Physicæ procedunt ex eisdem principijs: ergo omnes sunt eiusdē speciei. Probatur minor: nam sicut in libris de Cœlo demonstratur, quod motus illius debet esse à termino à quo, ad terminum

terminū ad *quem*, ita in libris de Generatione ostenditur, quod motus alterationis debet esse inter duos terminos: & hæc principia in communi, & abstracte traduntur in libris Physicorum, dum probatur, quod motus est inter terminos contrarios: ergo sunt eadem principia: ac per consequens eadem scientia secundum speciem infimam.

8 Secundo: ad eandem scientiam pertinet agere de subiecto magis, & minus communi, & de qualibet eius passione, quando considerantur sub eadem ratione formali: sed in octo libris Physicorum agitur de ente mobili in communi, & in alijs libris tractatur de diuersis speciebus motuum sub ratione communi, cōtēntis sub eadem ratione formali eiusdem abstractionis: ergo pertinent ad eandem scientiam secundū speciem. Maior sumitur ex Philoſopho 1. Poster. text. 42. Et ratione patet: nam alias de qualibet ratione generica esset scientia specie distincta à scientia specierum illius. Quod sæpè diximus esse falsum. Et scientiæ non specificarētur ab obiectis in esse scibilis, sed in esse rei, &c

9 Tertio: nam sequitur, quod in scientiā de Animalibus illa pars, quæ agit de Animalibus perfectis, distinguatur specie ab ea, quæ est de Ostris, & Conchilijs: hic enim magis abstrahitur à motu, cum nō agatur de motu progressiuo, de quo ibi. Sequela ex dictis est manifesta, eo quod maior, & minor abstractio intra eandem speciem variat essentialiter scientiam de Generatione, & de Cœlo, iuxta oppositam senten-

tiā: ergo variabit essentialiter scientiam de Animalibus perfectis, & imperfectis.

10 Quarto potest argui ex M. Ioan. à S. Thoma: nam etiā in octo libris Physicorum traduntur principia generalia entis mobilis, & applicatur ad diuersas species motuum, & ad res valde diuersas: tractatur enim de infinito, de continuo, de loco, & tempore: & tamen est vna scientia secundum speciem: ergo ex eo, quod in alijs partibus Physicæ applicentur principia generalia ad motus, & mobilia specie distincta, non sequitur specie distingui in esse scibilis. Probatur consequētia: nam licet omnia, de quibus tractatur in libris Physicorum, connexionem habeant cum ente mobili ut sic; tamen hoc ipsum inuenitur respectu aliorum librorum, qui agunt de istis mobilibus, & motibus in particulari: quia connexionem habent cum ente mobili ut sic, & non addunt illi diferētiā accidentalem, sed sunt species illius: scientia autem, quæ agit de aliquo genere, etiam agit de speciebus cōtēntis sub illo, ut inductione patet in Logica, & Metaphisica, & in alijs: ergo pariter in Physica.

11 Vltimo probatur: nam maioris amplitudinis est obiectum, & abstractio Metaphisicæ, quam sit obiectū, & abstractio Physicæ Naturalis, cum illa sit nobilior, & vniuersalior, quam ista: sed Metaphisica est vnius speciei infimæ, & eius ratio formalis est indiuisibilis formaliter, quia non sumitur ab obiectis in esse rei, sed in esse scibilis, seu

ab abstractione à materia, & modo definiendi: ergo similiter partes Philosophiæ distinguuntur materialiter; & in esse rei, non formaliter in esse scibilis: quod exigebatur ut distinguerentur specie.

s. III.

Probabilius est specie distingui.

12 **D**ico secundo, probabilius in dico, & ita tenendū est, partes prædictas Naturalis Philosophiæ specie infima distingui; quantum conueniant in vno genere proximo, seu specie subalterna. Probatur primo autoritate S. Thomæ libro 1. Poster. lect. 41. litt. d. in fine, ubi ait: distinguuntur autem genera scibilium secundū diuersum modum cognoscendi: sicut alio modo cognoscuntur ea, quæ definiuntur cum materia, & ea, quæ sine materia. Vnde aliud genus scibilium est corpus naturale, & corpus mathematicum: vnde sunt diuersa principia vtriusque; & per consequens diuersæ scientiæ. Et vtrumque horum generum distinguuntur in diuersas species scibilium secundū diuersos modos, & rationes cognoscibilitatis. Hæc S. Thom. Cum ergo ens mobile, seu naturale, sit obiectum Physicæ; si hoc diuiditur in diuersas species; & ipsa Physica erit in diuersas species scientiæ diuidenda: quia ut dixerat S. Thom. ibi litt. b. cuiuslibet scientiæ vnitas secundū vnitatem subiecti est attendenda: quia dicit ibi Philosophus, quod scientia dicitur vna ex hoc quod est vnius generis subiecti, sicut vnitas motus sumitur ex vnitatem termini,

ut dicetur lib. 5. Physicor. q. 1. & 2.

13 Respondent cum M. Bañez Authores primæ opinionis, quod S. Thom. nō accepit corpus naturale, pro eo tantum, quod consideratur à Physica; sed etiā pro eo, quod consideratur a scientiis medijs: quæ secundum Philosophum 2. Physic. text. 20. sunt Astrologia, & Musica, & similes; quæ magis reducuntur ad Physicam, quam ad Mathematicam; quia ordinantur ad materiam sensibilem, per quam definiunt; & aliquæ earum habent, etiam obiectū inferius ad ens mobile. Loquitur ergo S. Thomas de Physica ut se extendit ad istas scientias; non tamen de Physica strictè sumpta, ut nunc loquimur.

Sed contra, primo: nam S. Thom. eodem tenore verborum, quo obiectum Mathematicæ ponit esse genus diuisibile in plures species; idem affirmat de obiecto Physicæ: sed obiectum Mathematicæ strictè, & præcisè sumptæ, est diuisibile in plures species obiecti scientifici: & sic distiinguuntur specie scientiæ præ Mathematicæ, ut Geometria, quæ est de magnitudine, & Arithmetica, quæ est de numero: ergo scientia præ Naturalis diuiditur ex mente S. Thomæ, in plures species scientiæ.

14 Secundo, ut docet S. Thom. opusc. 70. q. 5. art. 3. ad 6. scientiæ mediæ inter Naturales, & Mathematicas, quæ principia mathematica ad res naturales applicat, ut Musica, & Astrologia, magis sunt affines Mathematicis, quam Naturalibus, seu Physicis: quia in earum cō-

sideratione

sideratione id, quod est Physici, est quasi materiale; quod autē Mathematici, quasi formale. Et in solutione ad 7. addit, quod sciētiæ mediæ communicant cum Naturali secundum quod est materiale in earū cōsideratione; differūt autē secundū id quod in earū cōsideratione est formale. Indeq; prouenit, quod principia Mathematicæ sunt applicabilia Naturalib⁹; nō autē ē cōuersio: propter quod Physica est ex suppositio-
ne Mathematicæ; sed nō ē cōuersio, vt ex 3. de Cœlo præmiserat S. Th. videatur 2. 2. q. 9. ar. 2. ad 3. Ex cui⁹ doctrina manifestum est, quod propter solam distinctionem specificā scientiarum, quæ mediæ dicuntur, non potest verificari eius propositio, quod corpus naturale diuiditur in diuersas species scibiliū; ac percōsequens ipsa Naturalis Philosophia diuiditur in plures species.

15 Dices iterum cum M. Ioann. à S. Thoma sol. ad 1. quod signanter S. Thomas non dixit, quod *ens mobile*; sed quod *corpus naturale*, &c. nam licet æquiualeant in supponendo; tamen ens mobile adunat omnia; corpus autē naturale se habet materialiter, & est capax diuersarum rationum formalium, nempe, rationis formalis Medicinæ, quæ agit de corpore naturali sanabili, & Physicæ, quæ est de corpore in quantum est ens mobile.

Hæc solutio plus habet subtilitatis, quam soliditatis: quia illis uocibus idem exprimi, cōstat ex D. Thoma lib. 1. Physic. lect. 1. & alijs locis relatis quæst. 1. & probat Caietan⁹ ibi relatus.

16 Secundo, solutionem hanc in terminis videtur reijcere S. Thom. opusc. 70. de Trinit. q. 5. art. 1. ad 5. docens, quod Medicina non ponitur sub Physica vt pars: subiectum enim Medicinæ non est pars subiecti Scientiæ Naturalis secundum illam rationem, qua est subiectū Medicinæ: quamuis enim corpus sanabile sit corpus naturale; non tamē est subiectum Medicinæ, prout est sanabile à natura; sed prout est sanabile per artem. Hæc S. Thomas: ergo ex eius mēte, ens naturale nō diuiditur formalitèr in obiectum Medicinæ.

17 Tercio, ibi S. Thomas cū Philosopho distinguit genera, & species scientiarum speculatiuarum: harum enim distinctio sumitur ex abstractione à materia; practicarū vero diuersitas, est ex fine diuerso. Sed Medicina est practica, vt docet S. Thom. opusc. 70. immediatè citato ad 4. ergo quāuis Physicæ subalternetur, de illa non loquitur S. Tho. illa lect. 41. sicut nec loquitur de alijs artibus Physicæ subalternatis: quia ait S. Tho. illa solut. ad 5. *Quod Physica secundum se, & secundum omnes partes eius est speculatiua; quāuis aliqua operatiua subalternetur ei.* Loquendo ergo de partibus Physicæ speculatiuæ Naturalis, verificari debet ex mente S. Thom. quod distinguatur in diuersas species scibiliū.

18 Secundo probatur à paritate adducta à D. Tho. sub abstractione à materia sensibili datur plures sciētiæ specie distinctæ, vt differūt Geometria, & Arithmetica: ergo sub abstractione à materia singulari, quæ

quæ est propria Physicæ, poterunt dari abstractiones, & sciendi specie distinctæ: ac per consequens dabitur plures partes Philosophiæ Naturalis specie distincte.

Mirum est, quantum torqueat hoc argumentum defensores primæ opinionis. PP. Carmel. illo §. 4. in fine respondent, quod intra eandem abstractionem, maior, vel minor abstractio à materia, non causat distinctionem in esse scibilis; nisi quando resoluantur in diuersa prima principia; vt contingit in obiectis Arithmeticæ, & Geometriæ. Quod tamē non inuenitur in Philosophia; siquidem omnia eius principia derivantur ex alijs, vel ex alterutris intra eandem abstractionem à materia singulari.

19 Contra, primo: nam ex abstractione à materia, non solum sumitur distinctio generica, sed etiā distinctio specifica scientiarū; imò & distinctio partium materialium illius, vt ex D. Tho. in prologo de Sensu, & Sensato diximus 1. p. Metaph. controu. 2. num. 45. vbi etiam ostendimus, quod diuersitas principiorum, & modi definiendi correspondent vnitati, vel diuersitati abstractionis à materia: ergo semel admissa diuersitate formali abstractionis, consequenter erit admittendū, esse diuersa principia, & diuersum modum definiendi. Vel si parificatur in abstractione à materia singulari; restat disparitatis rationem assignare, cur stante eadem abstractione à materia sensibili, stent tam diuersa principia, & tam diuersus modus definiendi, quod constituent di-

uersas scientias secundum speciem?

Præterea: in Mathematicis sunt principia quædam generalia, vt *ab aequalibus aequalia demas*, &c. & sunt peculiariora principia propria singularum scientiarum; sicut in Naturali contingit, quod dantur principia generalia totius Philosophiæ, & peculiariora singulorum tractatum: ergo etiam quoad principia non est disparitas, quæ ad rem faciat.

20 Respondet M. Ioan. à S. Thoma solut. ad 2. esse disparem rationem: nam Mathematica non agit de quantitate, quantum ad quidditatem suam (quia hoc pertinet ad Metaphysicam) sed agit de proportionem, & mensura; quæ diuersæ rationis sunt in quantitate continua, & discreta. At verò in Philosophia omnia tractantur, prout conueniunt in ratione mobilis; & ita obiecta diuersa solum differant materialiter, & in esse rei; non formaliter, & in esse scibilis.

21 Potest hæc solutio impugnari authoritatibus Philosophi, & S. Tho. adductis, quæst. 1. n. 42. Et ratione duplici. Primo, nam proportio continua, & discreta, & meliorabilitas illarum conueniunt in aliquo genere proximo, & habent aliquam communia principia: sed ista debent, & possunt considerari ab aliqua scientia particulari; cum Metaphysica solum attingat ea sub communissima ratione entis: ergo non est cur negetur Mathematicam hæc communem rationem considerare, & de his principijs vtrique quantitati communibus disputare, & illa explicare.

Secundo

Secundo: etiam de ente mobili sub ratione entis tractat Metaphysica; & ideo Physica est eius pars illi improprie subalternata; & tamen, quia ratio mobilis est peculiaris, & omnibus mobilibus communis, ponuntur principia omnibus communia, & obiectum commune in quo advenit omnia naturalia: ergo idem pariter dicitur in Mathematicis: unde qui illas vult addiscere, prius instruitur in regulis, & principiis communibus omnium specierum, & propriis Mathematicæ.

22 Alia duplici via argumentum soluit M. Bañez ad 2. Primo, quod differentia est: nam in hoc quod est non considerare singularia, omnes partes Philosophiæ æquè conveniunt: nulla enim aliquo modo considerat illa. At verò terminus abstractionis in Mathematicis est materia sensibilis; quæ est duplex: nam est sensibile proprium, & est sensibile commune, ut dicitur 2. de Anima text. 64. & ideo dantur plures species Mathematicæ.

Secundo respondet, quod obiectum Arithmeticæ est magis abstractum abstractione formali, quàm obiectum Geometriæ, quia numerus respectu quantitatis continuæ habet sicut forma, & actualitas illius. At in partibus Philosophiæ hoc non reperitur: obiectum enim libri de Celo, non se habet ut forma, & actus respectu librorum de Generatione; & propterea non est maior abstractio formalis, nec diversitas scientiæ.

23 Minus videtur satisfacere iste

soluciones, quam præcedentes. Primo, nam abstractio uniuersalis à particulari est conditio generalis omnium scientiarum, & propria intellectus, ut docet Sanctus Thomas Opusc. 70. quæstione 5. articulo 3. ubi ad primum aduertit, quod hæc abstractio etiam in scientia Naturali reperitur. Cum autem scientias speculativas per abstractiones diuersas distinguimus, loquimur de abstractione formali, ut notaui. r. p. Metaphysicæ controuersia secunda numero 57. & ideo etiam in hac oportet suam abstractionem Physicæ tribuere.

Secundo: plus differunt ea, quæ considerantur à Physica, quam differant sensibile proprium, & commune: nam differunt per corruptibile, & incorruptibile; & per immobile substantialiter, & mobile substantialiter: ergo si illa differentia sufficit ad diuisionem specificam, etiam hic.

24 Tertio: falsum videtur, quod Arithmetica, & Geometria differant, quia una agit de sensibili proprio, & alia de sensibili communi: imo omnino abstrahunt à materia sensibili, & differentia est per quantitatem continuam, & discretam. Imò Sanctus Thomas de Sensu, & Sensatione secunda littera g. ait, quod omnia sensibilia communia pertinent aliquo modo ad continuum, vel secundum mensuram eius, ut magnitudo, vel secundum diuisionem, ut numerus, &c. ergo utraque agit de sensibili communi.

Quarto: omnino est falsum, quod

quod numerus sit forma quantitatis continuæ, qui potius se habent ut duæ species ex æquo oppositæ. Ergo nulla est disparitas, quæ penitus dissoluat paritatē D. Thomæ.

25 Tercio principaliter posset conclusio probari argumento indicato à Caietano 2. 2. quæst. 162. in principio: nam inordinatus appetitus propriæ excellentiæ in propria persona, constituit vitium superbiæ; inordinatus appetitus celsitudinis in operibus, constituit præsumptionem; & si sit in honoribus, constituit ambitionem; si sit inordinatio appetitus gloriæ, constituit vitium inanis gloriæ: quæ vitia non ob aliud specie differunt, nisi propter diuersam concretionē, vel abstractionē inordinationis in appetitu excellentiæ. Ergo pariter consideratio de motu simpliciter; & applicatio ad motum solum secundū locū, vel ad motum generationis, &c. sufficiet constituere diuersā speciem scientiæ. Sed quia hoc poterat excedit limites Naturalis Philosophiæ, indicasse sat sit.

s. IIII.

Soluntur argumenta.

26 **P**otissima probatio à priori est: nam scientiæ speculatiuæ distinguuntur ab obiectis in esse scibilis: diuersitas autem scibilium sumitur ex diuersa abstractione à materia, & motu, cui correspondent diuersa principia, & diuersus modus definiendi: sed in Physica dantur diuersæ abstractiones intra idē genus proximum; & dantur diuer-

si modi cognoscibilitatis: ergo dantur diuersæ scientiæ secundum speciem infimam. Probatur minor: nā ubi est minus de mobilitate, est minus de potentialitate: ac proinde plus est de materia: ergo cum quædam solum habeant mobilitatem secundum locum, ut cælum; alia habeant potentialitatem, etiam substantialē; manifestum relinquitur, quod differunt in abstractione, & in ratione scibilis secundum diuersos modos cognoscibilitatis. Et hæc ratio etiam indicatur a D. Thoma: cuius explicatio est ipsa argumentorum solutio.

27 Ad authoritates respondetur. Ad primam, me ibi nihil, quod ad rem faciat, inuenire; quia ibi solum ait S. Thomas, quod *in scientia Naturali distinguuntur partes scientiæ secundum diuersum separationis, & concretionis modum*. Quod verissimum est, tamen loquendo de speciebus, quæ sunt partes subiectiuæ; quam loquendo de partibus solū materialiter differentibus. Nullum autem verbum ibi est, quo indicet S. Thomas solum hoc secundo modo partes in Physica reperiri.

28 Author illius opusculi (qui nō est S. Thomas) nobis potius fauet: tum quia admittit distinctionem specificam in obiectis: & intelligitur formaliter in esse scibilis: tum quia corruptibilia, & incorruptibilia, physice loquendo, docet non vniuocari: quod maxime iubet ut non sint, physice loquendo, eiusdē atomæ scibilitatis in ratione mobilis.

29 Ad primam rationem responde-

detur distinguendo maiorem: & cōcedo eam de principijs proprijs immediatis: negando verò de principijs proprijs mediatis: quia ista possunt applicari à sciētia inferiori, & sic appropriatis, ex illis procedit demonstratio, vt ex Philosopho, & S. Thoma lib. 11. Metaph. lect. 4. diximus lib. 3. Logicæ quæst. 10. nu. 24. quod omnino necessarium est quando distinguuntur specie infima, & conueniunt in specie subalterna, seu in genere proximo: quia habēt principia illius generis, & principia propriarum specierum. Et sic contingere in Physica in ipsius progressu patebit: nam vltra principia generalia, quæ in octo istis libris traduntur, & ad subsequentes applicatur; sunt peculiaria principia in libris de Generatione, & de Anima.

30 Ad secundum concedo maiorem; & distingo minorem, quoad illud terminum, *sub eadem ratione formali eiusdem abstractionis*, eiusdem secundum speciem infimam formaliter indiuisibilem: nego minorem. eiusdem solum in genere, & diuisibilis formaliter in alias species, concedo minorem. Vnde nec sequitur, quod iuxta materialem diuersitatē obiectorum scientiæ distinguantur specie; nec semper quod obiecta conueniunt in eodem genere abstractionis, indicandum est subdividendi, nō posse in alias species infimas, vt in Mathematica, & in Physica euenire diximus.

31 Ad tertium negatur sequela: quia omnia animalia conueniunt in hoc, quod substantialiter generari, & corrumpi possunt. Et quod huius,

vel alterius transmutationis accidentalis sint capaces, non variat substantialiter actualitatem in esse scibilis; quāuis variet species in esse rei. At verò Cœlum est incapax priuationis, & mutationis substantialis; & solum capax motus localis: quæ differentia in ratione mobilis omnino est diuersæ rationis à mobilitate sublunarium. Præterquam quod principia vtrorumque sunt diuersæ rationis; & ideo etiam scientiæ specie distinguuntur.

32 Ad quartum respondetur, quod in octo libris Physicorum applicantur principia generalia solum in genere, & non descenditur ad specifica diuersorum mobilium, vt expresse ait S. Tho. locis citatis §. 1. Quod si agitur de infinito, continuo, & tēpore, solū est sub ratione entis mobilis simpliciter, & abstractè; quia omnia ista pertinent ad corpus mobile, vel ad eius proprietates in genere. Nec semper species alicuius generis fundant nouam rationē scibilis: sicut nec omnes differentiæ accidentales fundant veritates scibiles noua scientia subalternata: alioquin istæ in infinitum multiplicarentur; sed attendendum ad principia, modum definiēdi, & diuersum modum abstractionis.

33 Ad vltimum respondetur, inde potius cōfirmari intentum: nam *qua in inferioribus sunt dispersa, in superioribus sunt unita*: vnde quia Mathematica abstractissimè, & sub vniuersalissima entis ratione omnia considerat, est vnius speciei infimæ: & quia Mathematicæ ad tantam abstractionem, & vniuersalitatem nō per-

pertingunt, diuiduntur in plures species. Cum igitur abstractio Naturalis Philosophiæ sit omnium in finem, omnium maximam patitur diuisionem.

QVÆSTIO TERTIA.

*Verum principia entis naturalis
sint tantum tria?*

Sicut docet S. Thomas initio Sectionis secundæ, principalis intentio huius primi libri est, determinare de principiis subiecti huius scientiæ, idest, de principiis entis mobilis inquantum huiusmodi, ideò præmissis quæstionibus præliminariis, sequitur disputanda de principiis rei naturalis; de quibus in ista & sequenti quæstione agemus in communi; & deinde singillatim ad singula principia descendemus: antea tamen definitio principij erit præmittenda.

§. I.

Definitio principij entis naturalis exponitur.

Pro quo, primo est notandum, ex Philosopho, & D. Thoma lib. 2. Physicorum lectione prima, quod differunt hæc tria; natura; ens naturale; & ens secundum naturam. Natura est principium motus, & quiescit, in eo in quo est. &c. Vt ibi latius dicetur. Naturale dicitur ens habens naturam, idest suppositum, vel subiectum, quod ex materia, & forma componitur: & habet in se

principium sui motus; ad differentiam entium artificialium, & moralium, quorum principia sunt extra, nempe, in artifice, aut in eligente. Ens secundum naturam dicitur tam substantiæ, quorum esse est à natura; quam motus ipse, & passionēs naturales, & accidentia, quæ in eis insunt causata à natura: sicut ferri sursum, non est ipsa natura, nec habens naturam; sed est causatum à natura; & ideo dicitur ens secundum naturam.

3 Notandum secundo ex D. Thoma. 1. p. quæst. 33. artic. 1. quod hoc nomen principium nihil aliud significat, quam id à quo aliquid procedit: omne enim à quo aliquid procedit quocumque modo, dicimus esse principium, & è conuerso. Quod patet, primo ex proprietate huius vocis, quam explicuit Cicero quæstione tertia Tusculana dicens: principij nulla est origo; nam ex principio oriuntur omnia; ipsum autem ex re nulli nasci potest. Quod intelligitur formaliter in quantum principium; cum non omnia principia sint principia prima. Secundo constat, quod illa sit conueniens acceptio principij inductione: nam in naturalibus causis ex quibus effectus procedunt, dicuntur principia, & in religionibus, & doctrinis, primi fundatores, & Magistri illarum religionum, & doctrinarum, dicuntur illarum principia, & sic de alijs.

4 Est tamen descimen, quod principium proprie, & strictè sumptum, latius patet, quam causa proprie, & in rigore sumpta: quod notat S. Thomas supra, & alibi sæpe, & tunc

optimè hic lect. 1. docēs, quod cau-
sæ dicuntur, ex quibus res dependet se-
cundū esse suū, vel fieri: vnde, & etiā,
quæ sunt extra, vel etiā quæ sunt
in re, causæ dici possunt, ex quibus
non componitur res primo. Princi-
pium verò importat ordinē alicuius
processus; vnde aliquid potest
esse principium, quod non est cau-
sa: sicut id, vnde incipit motus est
principiū, & nō causa; & pūctus est
principiū linæ, non tamē causa;
de quo iterum lib. 2. dicetur q. 6.
n. 10. & 11.

5 Nunc vltcrius aduertere oportet
ex D. Tho. lib. 5. Metaph. lect. 1.
quod principia alia sunt intrinseca,
quæ sunt de essentia rei, vel in ipsa
re, vt forma, & materia dicuntur in-
trinseca principia compositi; alia
sunt principia extrinseca, vt causa
efficiens, & finalis. Rursus, alia sunt
principia rei in fieri; alia verò in fa-
cto esse: ista sunt ex quibus res con-
stat: illa verò exiguntur ad fieri, vel
ad transmutationem, qua res fit.

6 Igitur definitio principij sumi-
tur ex Phyl. 1. Phys. textu 42. di-
cente: *Principia namque, neque ex se se-
mutuo, neq; ex alijs, & ex ipsis omnia esse
oportet.* Vbi S. Thom. lect. 10. litt. b.
ait, quod tres cōditiones videntur
deratione principiorū esse: ex eo
enim quod prima sūt, manifestū est,
quod nō sunt ex alijs: ex eo verò
quod cōtraria sūt, manifestū est quod
nō sunt ex alterutris: ex eo autem
quod sunt prima contraria, omnia
sūt ex ipsis: quædā enim contraria
sūt, quæ ex alijs cōtrarijs causantur;
sicut dulce, & amarū causantur ex
humido, & sicco, & calido, & frigi-

do. Sic autē nō est procedere in in-
finitū, sed est deuenire ad aliqua cō-
traria, quæ nō causantur ex alijs cō-
trarijs; & ideò dicuntur prima. Cū
igitur omnia, quæ sūt secundū naturā,
vel sint ipsa cōtraria, sicut albū,
& nigrū; vel sūt ex cōtrarijs, sicut
dulce, & amarū; ideò omnia dicū-
tur fieri ex cōtrarijs; vnde habem⁹
tres cōditiones principiorū in rela-
ta definitione inclusas. Quia hæc
tertia cōditio sequēti quæst. expo-
netur; vt duæ aliæ intelligantur.

7 Sciendū est ex D. Tho. ad Rom.
cap. 11. lect. 5. quod hæc propositio
ex absolutē, & in cōmuni loquēdo,
potest tripliciter accipi: vel pro
principio efficiente, vel mouente;
vel pro ipsa materia; vel pro termi-
no à quo incipit motus: dicimus e-
nim cultellū fieri ex fabro, & ex fe-
rro, & ex insignurato. Quod autē ly
ex denotet quādoq; causā efficien-
tē, cōstat ex illo Apost. 1. ad Corin.
11. *Omnia autem ex Deo.* Et ad Rom.
11. *Quoniā ex ipsis sunt omnia:* hoc est,
inquit S. Tho. omnia sunt ex Deo,
sicut ex prima operatrice potētia.
Quod autem denotet causā ma-
terialē, sumitur ex illo Genes. 30.
Habram ex illa filios; & Exodi 32. *Fe-
cit ex eis vitulum conflatile.* Et Danie-
lis 2. *Statua caput ex auro.* Denotare
autem terminū à quo, habetur ex
illo Matthæi 2. *Ex Aegypto vocaui
filium meum.* Imò vt ait S. Tho. 1. p.
quæst. 45. art. 1. ad 3. ly ex quando-
que non designat causalitatem, sed
ordinem tantum; sicut cū dicitur
ex manē fit meridies, id est, post ma-
nē fit meridies. Cum igitur sit tam
latē patens significatio illius p. c. p.
C sitio.

fictionis, videndum est, in quo sensu in relata definitione accipiat?

8 Quidam dicunt, quod *ly ex* denotat habitudinem partis, terminū à quo, & causam efficientem. Definitio tamē sic est intelligēda, quod in illa solum negetur esse ex alijs, aut ex alterutris in eodem genere, in quo ens naturale ex illis est. Hāc secundam partem, vt argumenta euadant, proponūt. Et amplius probant ex Phylosopho hic text. 47. docente colores medios esse ex cōtrarijs, vt ex termino à quo. Et rursus, forma supponit materiam, & efficiens, vt principia illam producentia; & est ex priuatione tanquā ex termino à quo: & tamē est principium entis naturalis; ergo ad rationem principij amplius nō exigitur, nisi quod in eodem genere non sit ex alio. Ita Hurtado disp. 1. Physicæ sect. 2. §. 11. vbi & *ly ex* denotare habitudinē causę efficiētis, probat ex illo Ioan. 8. *Qui ex Deo est*. Et infra: *Vos ex Patre Diabolo estis*. Idē sequuntur Recētiōres eiusdē familiæ.

9 Alij asserunt, quod cum particula ter repetatur, non eodem modo semper vsurpatur; sed quandoque vno, quandoque alio modo sumitur. Ita Burleus apud Iauellum. ¶ Arbitratur alij particulam ex solam denotare habitudinem partis componentis; quia Phylosoph⁹ nō dixit, quod non fiant, sed quod nō sint: & ita hic non comprehendetur priuatio.

10 Communis tamen expositio est, quod quamquam *ly ex* nonnūquam aliter accipiat; sed in præsentī dicit habitudinem principij

essētiālis, aut termini à quo. Ita M. Soto lib. 1. q. 5. notab. 3. M. Ioan. à S. Tho. q. 2. art. 1. PP. Carmel. disp. 2. q. 1. PP. Conimb. cap. 5. q. 1. P. Rubio ibi q. vnic. & alij frequenter. Et quantum ad hoc, quod *ly ex* nō accipiat hic pro efficiente, patet, quia alioquin principia plura essēt, quam Phylosophus numerauit: & rursus, nō solum efficiēs, sed etiam causa finalis deberet inter principia numerari. Et deniq; quia de primo motore non agit Phylosophus vsque ad librum octauum.

11 Quod autem eodē sensu vox accipiat, manifestū est, ne dicam⁹ Phylosophum in vna definitione equiuocē vocē sumpsisse. Fieri autem mentionem etiā de principijs in fieri verba ipsa Phylosophi, & S. Tho. declarant, vt videre est lect. 10. litt. b. & lect. 13. litt. a. in fin. vbi ait S. Tho. *Et notandum est, quod hic intendit inquirere principia, non solum fieri, sed etiam essendi: unde signanter dicit: ex quibus primis sum, & sunt*. Nec inuenitur alia definitio vtriusque principijs cōmunis nisi ista: cum tamē manifestū sit, quod in vna ratione dēfinibili cōueniūt. Et loquitur Phylosoph⁹ de principijs cōtrarijs: & cōtrarietas est ratione priuationis.

12 Rursus, quod prior expositio relata n. 8. nō sit apta, videtur manifestū: primo, quia sic expositis particulis, fere nil per definitionem declaratur de essētia principij: nam quod vna materia prima nō fiat ex alia prima materia, nec vna forma ex alia, absque definitione erat notum: & illo admissio non est positivē declaratum, quid sit esse rei naturalis

ralis principium. ¶ Secundo: quia definitione sic declarata, nō est cur elemēta, ex quibus generatur mixtum, non sint prima principia: nam illis tota definitio conuenit: quod tamen esse falsum, dicenda mōstrabunt. In nostra autem sententia facile id declaratur: eo quod elemēta fiunt ex alijs tanquam ex principijs essentialibus, scilicet, ex materia, & forma; & ita elementa non sunt prima principia: nec mixtum constat ex elemētis, vt ex partib⁹: dicemus enim in libris de Generatione, elementa nō manere formam liter in mixto. Rursus, compositio partium integralium nō obstat simpliciter principiorum, de qua loquimur.

13. Denique constat, quod forma habet causam efficientē, & educitur ex potentialitate materiæ (excepta anima rationali) & materia fit actu performam: & tamen habent rationem principij: ergo ly *ex* dicit habitudinem partis essentialis in cōpositione, vel habitudinē terminā a quo, vt priuatio est principia. Nulla tamē est æquiūcatio; sed accommodata distributio, quod particula, quæ ex se apta est significare partem cōponētē, vel terminum a quo, applicata principijs intrinsecis, excludat rationē partis; & accommodata priuationi, excludat terminum a quo.

14. Ad authoritatē Phyl. ex tex. 47. respondet S. Tho. lect. 10. lit. b. quod quāuis frigidū fiat ex calido, in quantum id quod pri⁹ est calidū, fit frigidū; tamen ipsa frigiditas nō fit ex caliditate. Quod est dicere,

in abstracto vna forma nō fit ex alia; quāuis in cōcreto ratione subiecti formæ succedere possint in eodē; itaq; per accidens ratione subiecti vna forma succedit alteri; per se autē frigiditas nō est ex caliditate; vt autem ait S. Tho. 1. 2. q. 35. art. 3. ad 1. nihil prohibet vnū cōtrariū esse causam alterius per accidēs.

15. Vel dicatur cum M. Sot. q. 5. art. 1. in fin. quod cum Phyl. dixisset, quod cōtraria nō fiunt ex alterutris tanquam ex partibus essentialibus, neque ex alijs, quia sunt simplicia; postea solum cōcedit vnum cōtrarium fieri ex alio tanquā ex termino a quo, siue in cōcreto, siue in abstracto: & sic explicatur cōtrarietas principiorum: de qua postea. ¶ Deniq; dici posset cū M. lauello hic. q. 23. quod primis principijs repugnat fieri ex alterutris, nō præcisē quia contraria, sed quia prima cōtraria: omnia autē sūt ex cōtrarijs, dummodo nō sint prima cōtraria. Obiectio autem procedit de aliquib⁹ cōtrarijs nō primis. Habet hæc expositio fundamētū in D. Thoma vbi supra.

16. Ad rationē respōdetur, quod vt ait M. Sot. §. Sequitur tertio, nō est cōtrarietati principij esse ex alia causa, quæ nō sit essentialis rei factæ, vt iam probatū est. Sola autē priuatio formaliter loquēdo, & cōmuniter ad omnē mutationem, se tenet ex parte termini ad quē, vt explicat M. Ioan. a S. Tho. sol. ad 1. & 2. nā materialiter potest præcedere hæc, vel illa forma; sed sunt terminus quatenus cōueniūt in priuatione formæ: nec exerceri potest con-

trarietas sine priuatione. Quod docuit Phylos. text. 43. dicens: *Sed al-
bum quidem fit ex non albo: & hoc nō ex
omni; sed nigro, aut medijs: vbi S. Tho.
lect. 10. litt. b. ait, quod albū fit per
se ex non albo, quod est nigrū, vel
medius color: & similiter musicus
ex nō musico. Formaliter ergo fiūt
ex priuatione, & materialiter ex
contrarijs eiusdem generis.*

17 Instabis: nam Cœli sunt entia naturalia, seu mobilia perse attinētia ad Naturalē Phylosophiam: & tamen non constant principijs istis in fieri; quia non sunt facti ex priuatione: eo quod materia cœlorum nunquam caruit forma, quam habuit, cum sint creati, non geniti: ergo definitio hæc non complectitur principia omnia, etiam in fieri.

Respondet Rubio cap. 9. q. 1. in princ. quod Phylos. solum egit hic de principijs rerum generabilium, & corruptibilium: nam de cœlis, in quibus priuatio locum non habet, specialem tractatum composuit.

18 Melius tamen Masius, Conimbric. & Carmel. dicunt hic definiri principia ētis naturalis prout à corruptibili, & incorruptibili abstract: vt patet ex inscriptione horū librorum, & ex D. Thoma hic lect. 1. & 21 pro cœmio librorum de Cœlo: & quia principia subiecti in cōmuni nullibi considerantur, nisi hic.

Quare ad argumentum respōdetur, quod definitio debet intelligi per distributionem accomodam: quia vbi res generatur, omnia concurrunt principia; non tamen om-

nia concurrunt in omnibus (vt docet M. Soto notabil. 3. malè à non nullis pro priore solutione relat^a) sicut nec omnia, quæ sunt principia quoad fieri, requiruntur ad esse. Et similiter intelligitur cum dicitur, quod omnia fiant ex illis: nā omnia in generali exigunt principia communia; in particulari verò genera, & species sua petunt principia. Et hac ratione Ferrara quæst. 8. ad 3. docet, quod principia cœli nō sunt contraria; quia est ingenerabile, & incorruptibile, vt dicitur 1. Cœli text. 20. quamuis sit ens naturale.

19 Illa autē authoritas ex Ioan. 8. parum vrget, quia ibi non est sermo de causa efficiente, quia boni, & mali à Deo efficiuntur: & Diabolus non est causa effectiua malorū: sed est sermo de imitatione morū. Vnde S. August. ibi tractatu 42. ait: *Noli attendere naturam, sed vitium: sunt isti ex Deo, & non sunt ex Deo: natura ex Deo, vitio non ex Deo.* Fatemur autem in locis relatis numero 7. ly ex accipi pro dependentia à causa efficiente: quia tamen vox plures habet significationes, ex subiecta materia eius propria acceptio est limitanda, & approprianda. His prælibatis.

§. 2. De numero principiorum:

§. II.

37

De numero principiorum entis naturalis.

20 **D**ico primo, principia intrinseca entis naturalis in facto esse sunt materia, & forma; & principia entis secundum naturam sunt subiectum, & forma. Ita Philosophus text. 65. cuius ratione ad hanc formam redigit S. Thom. lec. 13. in principio. Illa dicuntur esse principia, & causae rerum naturalium, ex quibus sunt, & fiunt perse, & non secundum accidens: sed omne quod fit, est & fit ex subiecto, & forma: ergo subiectum, & forma sunt perse causae, & principia omnis eius, quod fit secundum naturam. Probatur minor: ea in quae resolvitur definitio alicuius rei, sunt componentia rem illam, quia vnumquodque resolvitur in ea, ex quibus componitur: sed ens naturale, & ens secundum naturam resolvitur in materiam, seu subiectum, & formam: ergo constant ex materia, & forma.

21 Sed obijciunt Recētiōres: ens naturale non potest generari nisi dependenter à causa prima efficiēte, quae quidem à nullo alio efficiēte dependet: ergo causa prima est primum principium entis naturalis.

Mirum est quod recentes conuincantur argumento tam multipliciter ab antiquis soluto, eorum solutionibus non impugnatis. In primis si quid probaret, conuinceret primam causam finalem esse principium. Et sine fundamento respondēt hoc non esse ex indigentia entis natura-

lis: quia omnis effectus indiget quatuor causis, & primus finis, & efficiens subordinat causas inferiores, à quibus effectus perse dependet.

22 Respondēo ergo cum D. Tho. opusc. 31. quod Aristoteles in libris Physicorum ponit quatuor causas, & tria principia: causas enim accipit, tam pro extrinsecis, quā pro intrinsecis: sed per principia accipit solum causas intrinsecas. Quod sequens M. Soto quaest. 5. notab. 2. & ad 2. docet quod non tractatur hic de principio vt comprehendit causas extrinsecas, quia de istis lib. 2. & 8. & latius in Metaphysica. Sed loquimur de principiis entis naturalis intrinsecis, & generationis ipsius, vt generatio est: & ita ad Physicam formaliter non attinet disputare de causa prima, nisi indirecte.

Secundo respondet M. Ioan. à S. Thoma quaest. 2. artic. 3. §. *nihilominus*, & ad 1. quod principia communia, & praesupposita, sunt plura quam duo: quatuor enim causae principia sunt, & prima principia in suo genere. Nunc autem non loquimur de principiis communibus rerum mobilium, & immobiliarum, sicut Angeli habent causam efficiētem, & finalem: sed loquimur de principiis propriis rerum mobilium, in quantum mobilia sunt, & ista in facto esse tantum sunt duo enumerata principia.

23 Secundo obijcies: nam substantia est principium intrinsecè constitutum suppositi: & tamē realiter distinguitur à materia, & for-

ma; vt patet in humanitate Christi, carente propria subsistentia: ergo principia intrinseca entis naturalis in facto esse sunt tria.

Confirmatur primo: nam probabile est materiam, & formam vniri medio modo substantiali realiter modaliter ab extremis distincto: ergo erit etiam principium entis naturalis.

Secundo cõfirmatur: nam in sententia S. Thomæ, Phylosophorum antiquorum communi, vt ostendimus 1. p. Metaph. contr. 7. essentia, & existentia in creaturis realiter distinguuntur: ergo dantur quatuor, vel quinque principia entis naturalis in facto esse, scilicet, materia, & forma, & vnio, existentia, & subsistentia: cum ex istis omnibus componatur ens naturale.

24 Ad principale argumentum respondet Hurtadus supra relatus, subsistentiam non pertinere ad physicam compositionem, sed ad metaphysicam; & ideo non numerari inter principia physica entis naturalis. ¶ Hæc euasio communiter rejicitur, & merito: nam partes compositionis metaphysicæ solum sunt genus, & differentia, quæ solum ratione differunt; nõ vero potest his annumerari subsistentia realiter separabilis à natura. ¶ Secundo, sicut datur physicum constitutum naturæ; ita debet dari physicum constitutum suppositi: illud enim quod est vt *quod*, debet suum physicum constitutum habere: sed nõ habet aliud, nisi subsistentiam: ergo ista pertinet ad physicam rei constitutionem.

25 Respondet Arriaga disp. 1. Physicæ sec. 2. in fine, quod non loquimur de principiis suppositi: hoc enim à Philosophis non fuit agnatum, prout distinctum à natura. Quare licet in re subsistentia sit è numero principiorum; non tamè iuxta priscorum Phylosophorũ mētē.

Sed contra primo: nam S. Thomas 3. p. quæst. 2. artic. 2. & 1. part. quæst. 3. art. 3. & alibi sæpe, etiã ex principiis mere naturalibus, deducit distinctionem suppositi à natura. Et conuenientius est ita dicere, vt Phylosophi fidei mysteria non ita auersentur: & Phylosophus 7. Metaph. hoc satis aperte indicauit distinguens inter *quo est*, & *quod est*.

Secundo: eadem est difficultas de existentia perse, quam nobiliores Phylosophi agnouerunt: & de modo vnionis, quæ Arriaga, & alij admittunt: & tamè pro istis nõ multiplicantur principia: ergo nec subsistentia augebit principiorũ numerũ.

26 Dices cum Recetioribus, subsistentiam aduenire enti naturali constituto in suo esse substantiali: atque adeo non erit principium entis naturalis; sed potius illud cõsequens.

Nec hæc solutio videtur satisfacere; quia licet subsistentia supponat naturam; constituit tamen suppositum: Quare cū suppositum sit ens naturale, videndum restat, cur hoc eius constitutum, nõ sit principium ab alijs duobus distinctum? Licet enim sequatur, in quod est vt *quo*; constituit tamè, id quod est vt *quod*, nempe suppositum, seu personam.

27 Quare respõdetur ex dictis §. 1. quod hic solum numerantur partes

tes essentielles physicè cōponentes ens naturale; & ideò partes integrātes diximus non augere principiorum numerum. Quapropter, nec subsistentia addet aliud principium; quia nō est pars, sed *se habet in ratione termini*, vt ait S. Tho. 3. p. q. 19. art. 1. ad 4. & ideò reducitur ad naturā, cui⁹ est terminus. Per quē respōdetur ad 2. confirmat.

28 Ad primā verò infra ostendimus non esse necessariū modū substantialem, quo materia, & forma vniuntur, Admissā autē illa probabilis sententia, bene respōdent PP. Carmel. disp. 2. q. 2. ad vltimū, reduci ad materiam, aut formam vt modum illarū, quo quaelibet exercet rationem principij respectu entis naturalis. Constat autem exercitium principij non ponere in numero cū ipso, sed ex parte illius se tenere: vnde etiā cōstat, quod existentia, & subsistentia nō augēt principiorum numerum.

§. III.

De principijs generationis.

29 **D**ico secūdo, principia entis naturalis in fieri, seu principia intrinsecè constituentia generationem, vt mutatio est, sunt tātum tria, nēpē, materia, & forma, & priuatio. Ita Philosoph. text. 67. & S. Tho. lect. 13. & rationem assignat S. Tho. opuscul. 31. ita scribens: ad hoc quod sit generatio, tria requiruntur, scilicet, ens in potētia, quod est materia: & non esse actu, quod est priuatio: & id per quod fit actu, quod est forma: ergo tātum dātur tria principia entis naturalis. Expli-

catur assumptū ex ente artificiali, per analogiam ad quod, docet Philosophus materiā, & priuationem cognosci. Quādo ex cupro fit idolum (vel imago, aut statua Imperatoris) cuprum quod est in potētia ad formā idoli, est materia: hoc autem quod est infiguratum, siue indispōsitum, est priuatio: figura autem, à qua dicitur idolum, est forma: non autem forma substantialis, quia cuprum ante aduentum figuræ habet esse actu; & eius esse non depēdet ab illa figura, quæ est forma accidentalis. Quod autem dictū est de subiecto formæ accidentalis, melius procedit de materia prima, ex qua educitur forma substantialis: ergo tria sūt principia generationis.

30 Secūdo probatur ratione Philosophi, & S. Tho. lib. 8. Metaphis. lect. 1. litt. g. nā in omni mutatione debēt esse duo termini oppositi, & subiectum cōmune terminorū: sed subiectum commune est, vel materia prima, quæ dicitur materia *ex qua*, vel subiectū, quod dicitur materia *in qua* (vt ait S. Tho. illo opus. 31.) termini autem sunt forma, & priuatio: ergo sūt tria principia generationis, seu rei naturalis in fieri. Maior inductione patet: nā in mutatione secūdū locum est aliquod commune subiectū, quod nunc est hic, & iterū alibi. Et in augmēto est aliquod subiectū cōmune, quod nunc habet tantā quantitātē, & iterum minorē; quantū ad decremētum; & maiore, quantū ad augmētum. Et in alteratione est aliquod subiectum, quod nūc est sanum, & nunc infirmum. Et in substantiali

generationē est subiectum quod quādoque est actu per formam, & quādoque est subiectum priuationis illius formæ: ergo in fieri tria sunt principia entis naturalis.

31 Contrahanc rationem posset obijci: quia dari potest generatio, quæ non sit mutatio: vt multi ponunt contigisse in prima productione mundi; & videtur dicēdū cū ex speciebus sacramentalibus generatur vermis; quia ibi non præcedit materia, quæ sit cōmune subiectū vtriusque termini mutationis: ergo ratio assumit falsum.

Facile tamen respōdetur: primo antecedens esse falsum. Sed quia id non potest nūc disputari, sed pertinet ad libros de Generatione. Ideo secūdo dicitur admissō antecedēti, negandā cōsequentia; quia Philosophus loquitur de generationibus, quæ de factō cōtingūt, quas ipse cognouit; & istę mutationes sūt: nā materia perseuerāte, formæ succedunt, & opponūtur ratione priuationis. Vnde S. Tho. lect. 13. lit. b. ait: materia nunquā est sine priuatione, quia quando habet vnā formam, est cū priuatione alterius formæ: & quando aduenit ei alia forma, adiungitur ei priuatio alterius formæ.

32 Instabis: id quod realiter non est, non potest realiter esse principium: sed quādo est forma, iam nō est priuatio illius; quia hæc est carentia formæ; quæ contradictorie opponitur cum forma: ergo si generatio est mutatio, priuatio nō est eius principium.

Sunt quia in re facili difficultatem

inueniant; & cum res sit manifesta, terminis obscuris offuscent. Respōdet enim Quidam cōtrou. 1. pūcto 2. nu. 13. mutationem esse formam quandam, non physicē vnā, sed moralitèr; & denominationē mutati esse moralem, & nō physicam: ac proinde non requirit formā physicē existentem in instāti in quo denominat; sed sufficit, si partim existat, partim extiterit: sicut denominatio præteriti sumitur a forma, quæ non est, sed fuit; & denominatio futuri à forma, quæ non est, sed erit.

33 Deficit tamen hæc euasio; in primis, quia intēpestiue terminos vix perceptibiles à Theologis, ingerit in Physicis. Secundo: nam cū animal moritur, est mutatio: sed physicē, & realitèr moritur: ergo physicē totum mutatur. Similitèr: ignis physicē comburit, & physicē mutat corpus; vt experientia compertum est: ergo denominatio mutati, non est in physicis moralis; sed in physicis physica; sicut & in purè moralib⁹, potest esse purè moralis mutatio.

34 Quare recurrendum ad communem, & facilem solutionē, iuxta quam distinguenda est maior; id quod non est, non potest esse principium, per modum partis componentis intrinsecē; cōcedo maiore: non potest esse principium per modum termini à quo; nego maiore. Imò repugnaret hoc modo esse principium, & esse simul cum termino ad quem: quia in transmutatione naturali debet esse successio, & ordo terminorum, & quod prædicti

dicti termini non sint simul; & quo ad hoc cōuenit naturalis transmutatio cum creatione, & conuersione substantiali, vt notat Sanctus Thomas tertia parte quæstione 75. articulo. 8. licet sit differentia, quia in illis non est aliquod subiectū cōmune vtrique extremorum: cuius contrarium apparet in omni transmutatione naturali. Sed sicut in creatione non sunt simul nihil, & ens; quia nihil est terminus à quo; ita hic non sunt simul priuatio, & forma, vita, & mors, forma, & carentia formæ.

35 Sed vrgebis, nam Philosoph⁹ text. 56. numerat priuationem inter principia per accidens: ergo nō est numeranda inter principia: quia principia per accidēs sunt infinita, & non cadunt sub scientia: & simul infertur, quod nos contra mentem Philosophi priuationem numeramus inter principia per se.

Respondetur, quod vt colligitur ex D. Thoma lect. 13. litt. b. priuatio est principium per accidens in essendo, & componendo; sed est principium per se quoad fieri: nam vt explicat M. Soto quæst. 5. ad 2. si priuatio comparatur ad materiā, est accidens illius; & similiter si cōparetur ad compositum, quod gignitur; quia nec est pars compositi; nec est virtus influens: & idcirco à Philosopho dicitur principium per accidens, quia compositum fit ex materia, cui accidit priuatio.

Comparando tamen priuationē ad generationem ipsam, priuatio est principium per se, & intrinsecū

quodāmodo, vt potē per se intrans definitionem generationis, & corruptionis: quia generatio est mutatio de non esse ad esse, & corruptio mutatio ab esse ad non esse, vt dicitur lib. 5. text. 7. & in isto sensu priuatio est principium per se, iuxta Philosophum lib. 1. text. 43. Et per hoc omnia consonant, quia alia est definitio generationis, & alia rei genitæ.

36 Præterea arguitur: forma, quæ abicitur est principium entis naturalis: ergo iam sunt quatuor principia. Probatur antecedens; ideo priuatio est principium, quia est terminus à quo generationis: sed etiam forma, quæ destruitur, est termin⁹ à quo generationis: ergo est eius principium.

Dices, formam præexistentem non per se exigi ad generationem, nisi ratione priuationis, seu nō esse formæ introducendæ: & idē non intenditur per se à natura: ac per cōsequens non numeratur inter principia.

Contra primo: nam forma cadaueris per se exigit, quod terminus à quo sit forma viuētis: ergo forma destruēda per se exigitur ad generationem illius. ¶ Secundo, ex diuersitate formarum, quæ præcedunt, solent connaturaliter loquendo diuersificari formæ, quæ introducuntur: ergo formæ, quæ destruuntur per se pertinent ad generationem.

37 Respondetur, quod ad mutationem, & ad generationem, per se solum exiguntur, quæ in eorū definitionibus explicantur: mutatio autem

autem est transitus de non esse ad esse, vt patet in Diuo Thoma 1. p. quæst. 45. artic. 2. ad 2. & quæst. 3. de Potentia art. 2. in cor. & ad 4. Vnde forma, quæ destruitur, est terminus à quo ratione priuationis, quia perse ex nō esse formæ fit actu forma, & per accidens est quod sit ex alia forma, quæ non tam exigitur propter generationem, quam propter materiam, quæ spoliari nequit omni forma.

38 Ad primam replicam dicitur, quod aliud est disputare, quid exigatur ad hanc, vel illam formam secundum speciem, vel numerum; aliud vero inquirere, quid generaliter requiratur ad communem rationem principiorum entis naturalis? Quo ad primū fatemur ex diuersitate causarum, in quarum virtute formæ continentur, etiam illarum diuersitatem secundum speciem, vel numerum in suo genere desummi; ceterum de his modo non loquimur, sed solum de his, quæ necessaria sunt generaliter ad ens naturale, & ad eius generationem: & dicimus exigi, & sufficere materiā & formam in facto esse; & ad fieri debere superaddi materiam. Et per hæc patet ad secundam replicam.

39 Adhuc instabis cum recentioribus: nam si generatio sumatur vt conuersio est, forma positiua, quæ prius tempore existerat in materia ante generationem, est principium ipsius generationis, & entis naturalis, vt producti per conuersionē: ergo iam sunt plura quā tria principia entis naturalis. Probatur antecedens, quia generatio eate-

nus est conuersio, quatenus per illā trāsit materia à forma præexistente in eam, quæ producitur per generationem: ergo ad generationem vt conuersio est, perse exigitur ex parte termini a quo forma positiua, quæ sit principium perse illius vt terminus à quo sub ratione conuersionis.

Respondetur, quod vt docet S. Thomas 3. p. quæst. 75. art. 3. ad 2. forma, quæ est terminus à quo, non conuertitur in aliam formam; sed vna forma succedit alteri in subiecto: cuius rationem assignat art. 4. quia agens creatum supponit materiam, & perficit conuersionem formalem faciendo, vt diuersæ formæ sibi in eodem subiecto succedant: vnde perse terminus à quo est non esse formæ in materia, & per accidens est alia forma includens formam generandæ priuationem. Vnde in forma, negatur suppositum antecedentis, loquendo de conuersione strictè sumpta. Loquendo autem de conuersione minus rigurose, admittimus requirere formam positiuā in termino ad quē: sed modo solum disputamus de principijs generationis vt mutatio est; non vero hic debemus descendere ad peculiariora omnium mutationum.

40 Demum restat soluenda obiectio alia: nā, vt dicitur lib. 5. q. 1. in hoc differt generatio à motu strictè sumpto, quod generatio est de non esse ad esse; motus vero de vno affirmato in aliud affirmatum, sicut de albo in nigrū: ergo motus requirit quatuor principia, nēpe vltra

tra tria recensita requirit extremū positium.

Respondent aliqui, quod hic solum tractatur de principijs primis in genere substantiæ, ad quæ reducuntur principia accidentiū; quia in substantia non inuenitur positua contrarietas; sed solum priuatiua: & ideo solum assignatur priuatio pro principio: quamuis in motu accidentali etiam exigatur terminus à quo posituius.

41 Sed quia quæst. 1. diximus subiectum Physicæ esse ens mobile, vt abstrahit a substantiali, & accidentali: & nunc entis mobilis in sua latitudine, principia inuestigare intendimus; ideo melius respondet Ferrara lib. 1. Physicorū quæst. 9. post 4. conclus. §. pro maiori, quod hic nō solum tractatur de principijs substantiæ, sed etiam de principijs aliorum predicamentorum: seu non solum agimus de ente naturali, sed de ente secundū naturam. Et addit ad primum, quod hic solum numeratur principia generaliter necessaria pro omni mutatione: quæ sunt tantum tria: quæ autem specialiter exiguntur pro motu stricto sumpto ad librum quintum reuerentur explicanda. Quod totum indicat Philosophus text. 68. addita explanatione S. Thom. lect. 13. litt. d. Fateamur etiam, quod generatio in ratione effectus, exigit causam efficientem, & mouentē, iuxta S. Th. opusc. 3 1. sed de causis entis modo non disputamus, sed solum de principijs entis naturalis, & entis secundum naturam, iuxta dictan. 20.

(???)

QVAESTIO IIII.

Vtrum prima principia sint prima contraria?

§. I.

Probatur quod sunt contraria.

1 **D**ico primo, prima principia entis naturalis sunt cōtraria; non quidem vt componentia, seu vt in facto esse; sed solum in fieri. Priorem partem probat Philosophus text. 48. quia in agnoscenda contrarietate principiorum, fere omnes Antiqui concordabant tamquam ab ipsa veritate coacti, vt etiā notat S. Thom. lec. 10. litt. c. Rursus, vt ibi aduertit Auerrois ad hoc cōgebantur experientia; videbant enim nihil generari nisi vbi aliud cōtrarium corrumpitur: vnde cōgebantur fateri in omni generatione esse duō contraria, quorum vnum alterum expellit, vt sibi simile producat.

2 Secunda pars manifesta est, quia materia & forma constituunt, & cōponunt totum: contraria autē mutuo se excludunt: ergo materia, & forma in facto esse non contrariantur. De quo latē M. Masius c. 9. tota quæst. 3.

3 Deniq; quod principia in fieri cōtrariētur probat Philosophus: illa, quæ non sunt ex alijs, nec ex alterutris, sed omnia sūt ex ipsis, sunt prima principia: sed prima contraria sunt huiusmodi: ergo prima cōtraria sunt prima principia: ergo principia

pia sunt cōtraria. Vltima consequētia sequitur per conuersionem simplicem propositionis indefinitæ. Maiorem latē exposuimus quæst. 3. §. 1. Minor quoad duas priores particulas probatur: nam idē primæ qualitates, vt calor, & frigus, non fiunt ex alijs, nec ex alterutris, seu ex commixtione ad inuicem, quia sunt primæ: at vero album, & nigrū, dulce, & amarum, quia sunt secundæ qualitates, fiunt ex temperamēto primarum, scilicet, caloris, & frigoris, cum humido, & sicco; & colores, sapesque medijs rationē extremorum participant: ergo solum prima contraria non fiunt ex alijs, nec ex alterutris.

4 Tertiā particulam illis conuenire probat Philosophus textu 43. quia vnumquodque fit ex suo cōtrario, seu ex sua propria priuatione, vt album ex non albo, & homo ex non homine: quia fieri aliquid simpliciter est acquirere nouū esse, quod antea non habebat, & fieri tale, est acquirere nouum esse tale. Cum autē virtute agentis naturalis *ex nihilo nil fiat*; vt erat commune axioma Philosophorū, vt testatur Aristot. textu 33. ergo quælibet forma producitur ex negatione sui in subiecto apto ad illam recipiendam: negatio autem in subiecto apto est priuatio: ergo principia contraria necessaria ad generationem, sunt forma, & priuatio: ac per consequens principia in fieri contrariantur.

5 Obijcies: terminus perse mutationis est non esse formæ: sed non esse formæ sufficienter verificatur

de negatione illius: ergo nō perse exigit priuationem in subiecto apto, & contrarietatem.

Respondetur ex B. Alberto tractatu 3. cap. 1. quod hic nō accipitur *nō esse* infinitatē pro omni eo quod non est forma; sed accipitur priuatiue pro negatione in subiecto apto, vt late prosequitur Soto cap. 5. textu 43. & quæst. 5. in explicatione primæ conclusionis ait, quod *Physicæ studiosis est mente seruandum*, quod in generatione dantur priuationes quædam remotæ; sed vna sola priuatio est proxima, & perse requisita ad generationem. Quod exemplis fit manifestum: nam animal fit necessario ex non animali; hæc tamen est priuatio remota; & proxima est illa priuatio, quæ conuenit materiæ ratione proximæ formæ, cui succedit forma animalis: cum immediate fiat ex semine, & ex embrione: quia vt abunde explicat S. Thomas 1. p. quæst. 118. art. 2. ad 2. per multas generationes, & corruptiones peruenitur ad vltimā formam substantialem, tam in homine, quam in alijs animalibus. Idēque cernere licet in generatione ignis, & productione vini, quia sarmētum immediate vertitur in geminam, & gemina in vnam; ex qua matura fit vinum. Ergo forma fit in subiecto proxime apto ad illam recipiendum: & hæc est propria priuatio ex qua perse fit generatio formæ.

6 Secundo obijcies: nam priuatio, & forma opponuntur contradictoriē, vt pote ens, & non ens: contrarietas autem est inter duo po-

positiua, vt dictum est in Postprædicamentis: ergo forma, & priuatio non opponuntur contrariè. Quod alia via etiam probatur: nā vt dicitur in prædicamentis capite de substantia, substantiæ nihil est cōtrarium: sed principia, de quibus præcipue loquimur, sunt subltia: eo quod substantia ex accidētibus non componitur: ergo principia non sunt contraria.

Respondet Auerrois comm. 43. quod principia non sunt contraria stricte, & proprie sumpta; sed large, in quantum priuatio, & forma contrariari dicuntur, quia oppositio priuatiua est principium contrarietatis.

7 Sed hanc expositionem rejicit B. Albertus 1. Physicorum tractatu 3. c. 3. quia Philosophus text. 51. probat non solum duo contraria esse principia, quia ad agēdū nō sufficiunt duo contraria: sed priuatio non agit, cum nihil sit: ergo Philosophus non loquitur de contrarietate large, pro oppositione priuationis, & formæ.

Secundo, oppositio priuatiua, & contraria sunt distincta genera oppositionū: ergo melius esset dicere, quod opponuntur priuatiue; cum falsum sit affirmare, quod proprie opponantur contrariè.

8 Respondetur approbando solutionem datam, quæ est S. Thomæ lectione 13. littera b. & littera d. & lib. 5. lect. 3. & libr. vndecimo Metaph. lect. 12. quia contrarietas proprie sumpta non habet locū in substantia, quia nō recipit magis, & minus: & ideo inter duas

formas est repugnantia, non contrarietas proprie sumpta, quæ est propria accidentium. Et loqui Philosophum de oppositione priuatiua, probat Ferrara quæst. 8. tum, quia text. 43. exēplificat, vt cum musicū sit ex immusico: quæ constat opponi priuatiue: tum nam textu 66. ait: priuatio, & contrarietas accidens: & ita loquitur de contrarietate large pro oppositione priuatiua, vt etiam diximus lib. 2. Logicæ quæstione 12. §. 1. & Sāctus Thomas hic lectione 12. in fine ait, quod si accipiantur formales differentiæ in genere substantiæ, contrarietas in eis inuenitur: de quo dicetur lib. 5. q. 1.

9 Ad primam replicam dicitur, quod Philosophus non asseruit, quod principia agūt; sed quod duo contraria transmutari non possunt, nisi habeant subiectum quod transmutetur; & ipsa transmutant quasi formaliter, quia alterum est forma, & priuatio se habet ad instar formæ, quia est carentia in subiecto apto.

10 Ad secundam replicam dicitur, quod Philosophus vtitur consuetō loquendi modo; appellamus enim contraria, quæ non possunt simul stare: vnde cum tractet de principiis transmutationis habentibus oppositionem, ratione cuius se expellunt ab eodem subiecto; ideo vocat cōtraria voce generali. Vel ideo sic loquitur, quia priuatio est principium contrarietatis: nam oppositio contradictoria in omni oppositione includitur. Videatur

Videatur omnino S. Thom. opus. 37. cap. 2. dicens, quod priuatio, & habitus faciunt contrarietatem, vt dicitur 1. Physicorum.

s. II.

Qualiter sint prima contraria?

Dico secundo, prima principia sunt prima contraria. Ita Philosophus textu 43. & communiter expositores: licet non eodem sensu eam exponant. Pro quo notandum, quod prima contraria possunt intelligi dupliciter; aut quia sunt vniuersalissima in prædicando; aut quia sunt prima in efficiendo. Quâ distinctionem tradunt M. Soto q. 5. concl. 5. & M. Ferrara quæst. 8. quamuis non in eadem significatione voces vsurpēt. Nam Ferrara ait, quod principia prima primitate causalitatis sunt illa, quæ sunt causa omnium aliorum, & ipsa nō sunt ex alijs: & sic prima principia sunt priuatio substantialis, & priuatio si bi opposita. Prima vero principia primitate prædicationis sunt illa, quæ sunt communia omnibus principijs particulariū trāsmutationū: & ista sunt forma in communi, & priuatio.

12 At vero M. Soto dicit, quod prima contrarietas in prædicando, Authore Aristotele 10. Metaph. textu 15. est forma & priuatio; & ideo oppositio priuatiua est prima, quia vniuersaliter prædicatur de quibuscūque oppositis. Alio modo dicuntur aliqua prima contraria primitate efficiente, sicut in ge-

nere qualitatis caliditas: & frigiditas sunt prima contraria, ex quibus omnes aliæ qualitates secundæ efficiuntur.

13 Forte ad omnes istas comprehendendas, M. Ioannes à S. Thom. quæst. 2. art. 2. difficult. 3. diuisionem primæ contrarietatis posuit trimembrem: nam generaliter primæ differentię diuidentes aliquod genus, ex quib⁹ aliæ deriuantur, dicuntur primæ contrariæ, iuxta Philosophum & S. Thom. hic lec. 11. & lib. 10. Metaph. lec. 9. Secundo specialius accipitur pro prima contrarietate in genere substantiæ: quia vt ait S. Thomas hic lec. 11. in fine *prima contrarietas videtur esse primi generis*. Tertio adhuc specialius, quæ opponuntur priuatiue, dicuntur prima contraria; quia priuatio est principium contrarietatis, iuxta Philosophum, & S. Thomā lib. 10. Metaph. lec. 6. & opuscul. 37. cap. 2.

14 Parum refert vno, vel altero modo loqui: quia principia substantiæ omnibus istis modis sunt prima contraria: & in generibus accidentium dantur prima contraria, quæ duplici titulo sunt prima; & quia priuatio, & habitus est oppositio prima: & quia in quolibet genere est vna prima contrarietas. Vnde contrarietas prima in prædicando, est duplex: alia propter communitatem analogiæ ad substantiam & accidens; alia propter inclusionem contradictionis in omni oppositione. Pariter contrarietas prima in essendo est duplex; alia prima simpliciter, nempe, quæ est in genere sub

substantiæ; alia prima solum in tali genere, vt prima cōtrarietas in genere qualitatis. Et sic ex omnibus prædictis elicitur vna adæquata expositio, & probatio conclusionis.

15 Solum est notandum, ex D. Thoma lib. 2. de Anima lec. 22. lit. d. quod possunt in vno genere esse plures cōtrarietates post primam; vel per modum subdiuisionis; sicut in genere corporum prima contrarietas est animati, & inanimati; & quia animatum corpus diuiditur per sensibile, & insensibile; & vltius, sensibile per rationale, & irrationale; multiplicantur contrarietates in genere corporis. Vel sunt plures cōtrarietates vnius generis per accidens; sicut in genere corporis est contrarietas albi, & nigri, & secundum omnia, quæ corpori accidere possunt. Hæc ibi. Ex quibus patet, in quo sensu prima principia sint prima contraria. Sequitur iam vt in particulari de tribus principijs tractemus.

QVAESTIO V.

De Materia prima, quoad an est.

Naturæ ordinem imitantes, tractatum principiorum ab illorum imperfectissimo ordinemur. Intelligimus autem nomine *materia prima*, subiectum, potētiam, seu capacitatem quamdam susceptiuā formarum substantialium, & priuationum.

2 Pro quo notat S. Thom. opus. 31. in principio, quod duplex est esse; scilicet esse substantiale rei, vt

hominē esse: & hoc est esse simpliciter. Est autem aliud esse accidentale, vt hominem esse album: & hoc est esse secundum quid. Ad vtrumque autem esse, est aliquid in potētia. Sed in hoc differunt; quia illud, quod est in potentia ad esse substantiale, dicitur *materia ex qua*: quod autem est in potentia ad esse accidentale, dicitur *materia in qua*. Et eadē ratione, propriē loquendo, illud quod est in potentia ad esse substantiale, dicitur *materia prima*: quod autem est in potentia ad esse accidentale, dicitur *subiectum*, seu materia secunda. Quia igitur manifesta experientia constat dari subiectū formarum accidentalium, vt albedinis, & nigredinis, caloris, & frigoris; videndum est, an detur primum subiectum formæ primæ, & substantialis, quæ sit, & dicatur materia prima.

§. I.

Referuntur sententiæ.

3 **N**egatiuam sententiam videntur docuisse multi antiqui ante Aristotelem: nam ponebant formas naturales esse accidentia, sicut & artificiales: sicut ergo tota substantia artificialium est eorum materia; ita secundum eos, tota substantia rerum naturalium erat materia: & sic admittebant subiectum accidentium; sed non agnoscebant aliam materiam primam. Ita Diogenes, qui posuit aerem esse principium omnium, & Thales, qui posuit aquam; & Heraclitus, qui hoc attribuit igni. Ita refert ex Phylosopho, S. Thomas lec. 2. & lec. 8. quorum fundamentum erat, vt refert

fert S. Thom. 1. 2. q. 14. & 1. p. quæst. 76. art. 4. quia arbitrabantur nihil generari, nec corrumpi substantialiter: quia, si ens sit; aut sit ex ente, aut ex non ente? Sed nō sit ex ente: quia id quod est, non fit: nihil enim est antequam fiat; & ens iam est: ergo non fit. Quod autem non fiat ex non ente, probabant: *quia ex nihilo nihil fit*: ergo entis non est substantialis generatio, neque corruptio: ac per consequens, nō dabatur materia prima, quæ esset primū subiectum transmutationis substantialis.

4 Tribuitur hæc positio D. Iuliano Martyri in confutatione dogmatis Aristotelis. Et D. Theodoro in lib. de Origine decretorum diuinorum, titulo de Materia, ubi concludit: *iure ergo à veritatis decretis expulsum est, quod de materia dicitur.*

5 Dixerunt alij vnam, & eandem entitatem diuersimode modificatam, dici materiam, & formā. Hæc tribuit Lichetus in 2. dist. 12. Richardo quodlib. 4. quæst. 5. sed eā quæsierunt alij in Richardo, & non inuenerunt.

6 Aureolus in 2. dist. 12. part. 4. quæst. 2. faterur materiam & formam ante vnionem distingui, quia vna est contrahens, & actuans; alia contrahibilis, & actuata: per vnionem vero censet esse vnam, & eandem entitatem. Ita refert Masius c. 9. sec. 1. quæst. 5.

7 Demum quidam Doctor Complutensis Petrus Torrejon. 1. Phisicorum disp. 3. (alias 4.) p. 1. q. 1. docet nomē materia esse nomē inue-

ris, non alicuius specialis entitatis; quia putat, quod totum est noua quædā, & imparibilis entitas, quæ generatur in quantum conuertitur in alium per vnicam existentialitatis identitatem. Vel, vt inquit q. 2. materia est rei essentia prout potentialiter conuertibilis in totum. Probat nouem argumentis parui momenti; & ideo duo insinuare sufficiet.

8 Primo: nam homo non est duplex entitas, sed vna simplex: quod constat ex illo Genes. 6. *non permixtus spiritus meus in homine, quia caro est*: ergo humanitas est ipsa caro per vnicam existentialitatis identitatem. Vnde dicitur Genes. 2. & factus est homo in animam viuētem: id est, factus est homo anima viuens.

Secundo probatur ab inconuenienti, quia si materia, & forma distinguerentur, ex eis non fieret vnū simpliciter: nam quæ vniuntur, nō sunt vnum, sed vnita; sicut manipulus quidam, & fascis. Similiter sequitur, quod forma sit accidēs materiæ: quia vt lib. 1. Logicæ diximus: accidens est, quod adest, & abest præter subiecti corruptionē: sed formæ aduenirēt, & recederēt non corrupta materia: ergo forma esset accidēs materiæ. Ergo ne hoc dicamus, erit asserendum materiam, & formā esse idem per vnus existentie identitatem.

§. II.

Demonstratur dari materiam primam realiter à forma distinctam.

9 Ico primo, datur materia prima. Est communis consensus Sanctorum Patrum, & Theologorum; & ab omnibus Philosophis, post Platonem, & Aristotelē, admittit. Et probatur ratione Philosophi, & S. Thomæ lib. 8. Metaphis. lect. 1. littera. g. Datur in rebus generatio, & corruptio substantialis: ergo datur materia prima. Antecedens experientia patet, quia videmus animalia generari, & corrumpi, seu nasci, & mori. Cōsequētia vero probatur: quia in omni mutatione naturali debet dari aliquod commune subiectum contrarium, ut in inductione patet in motu locali, in quo idem mobile est in termino à quo, & ad quem, & in alteratione idem, qui fuit sanus, est in firmis, & qui friguerat calefit, & sic de alijs: ergo in mutatione substantiali debet dari materia prima, quæ sit commune subiectum formæ, & priuationis.

10 Dices, negari non posse dari generationem substantialem, sicut & substantialem corruptionem; quia cadauera mortuorum satis persuadent ibi maiorem fuisse mutationem, quam accidentalem; quia ita in infirmitate præcesserat. Cæterum inde non probatur dari materiam primam; quia illud commune subiectum erit vnum ex qua-

tuor elementis, vel omnia simul vnita, & permixta.

Propter hoc argumētum Camerarius parte 2. questione 1. dicit, non esse aliam materiam primā, quam quatuor elementa; quia non est inditum distinctionis elementorum a materia: cum elementa sint ingenerabilia, & incorruptibilia.

Hæc tamen euasio facile præcluditur: quia agens naturale creare non valet, ut omnes Antiqui pro comperto supponebant; & ipsa inductione omnium causarum, quas nouimus extra Deum, sit manifestum; sed ad sensum videmus, formam vnius elementi induci virtute agentis naturalis, ubi erat forma alterius: ergo datur materia prima, quæ sit commune subiectum: vel procedetur in infinitū. Minorem probat, & totum discursum dilucide manifestat Sanctus Thomas libro primo Physicorum lectione 13. littera. e. ita dicens: sic cognoscimus, quod lignum est aliquid præter formam scæmni, & lecti; quia quandoque est sub vna forma, quandoque sub alia. Cum igitur videamus hoc, quod est aer, quandoque fieri aquam; oportet dicere, quod aliquid existens sub forma aeris, quandoque sit sub forma aquæ: & sic illud, quod est aliquid præter formam aquæ, & præter formam aeris, se habet ad ipsas substantias naturales, sicut se habet æs ad statuam, & lignum ad lectum; & quodlibet materiale, & informe ad formam: & hoc dicimus esse materiam primam.

Quo argumento constat ipsa elementa non esse simplicia; sed constare materia, quæ manet, & forma, quæ perit, & corrumpitur: & hoc est inditium distinctionis elementorum à materia.

11 Deinde, ipsa elementa non componunt animalia, verbi gratia, ut retinent proprias formas substantiales: quia nec in illis experimur qualitates elementorum; nec ex totentibus in actu fieri posset vnum ens perfecte: ergo ibi solum manent virtualiter: ergo debet dari aliud commune subiectum formæ peculiaris cuiuslibet mixti. De quo in libris de Generatione.

12 Secundo principaliter probatur conclusio: nam substantia ut præuenit accidentia, non est physice quid simplex: alioquin esset tota actus; ac per consequens immaterialis: ergo est composita, ne dum integraliter, quia hæc correspondet partibus quantitatis; sed etiã essentialiter physice: ergo est composita ex materia, & forma: datur ergo materia.

13 Tertio, si abeunte anima, non maneret aliqua pars substantialis hominis, sequitur, quod cadavera defunctorum non essent digna veneratione: consequens est contra communem sensum omnium hominum; & contra doctrinam Ecclesiæ Catholicæ ex Apostolica traditione venerantis reliquias, & corpora Sanctorum, ut patet in 7. Synodo, & in Concilio Trident. sess. 25. & alibi sæpè in alijs decretis. Sequela probatur: nam abeunte anima pereunt accidentia, quæ erant in toto: ergo si non manet

materia, nil manet veneratione dignum. Hoc argumentum indicat manifestè S. Tho. 3. p. q. 25. art. 6. ad 3. docēs corpus mortuum alicuius Sancti esse venerandum; quia est idem identitate materia, quæ est iterum sua forma viuenda.

14 Ad argumentum Antiquorum respondent Philosophi. & S. Tho. lect. 14. litt. b. quod ex non ente fit aliquid, non perfecte, sed peraccidens: quia ex ente in potentia fit aliquid perfecte; & ex non ente fit aliquid peraccidens. Igitur materia prima, quæ est ens in potentia, est id ex quo fit aliquid perfecte; & ideo intrat substantiam rei factæ. Sed ex priuatione, vel forma præcedente, fit aliquid peraccidens, in quantum materiæ, ex qua fit aliquid perfecte, conueniebat esse sub tali forma, vel sub tali priuatione. Et habemus exemplum in artificialibus: nam statua, ex ære fit perfecte; sed ex non habente talem figuram, & ex habente aliam figuram, fit statua peraccidens respectu rei factæ. Sic igitur non distinguere inter actum, & potentiam; & inter id quod est perfecte, & id quod est peraccidens, fuit Antiquis causa errandi.

15 Ad authoritates Sanctorum respondentur, quod illi non negabant materiam primam; sed modum quo illam Philosophi posuerunt: Socrates enim, & Plato, ut refert Plutarchus lib. 1. de placitis cap. 3. tria principia posuerunt coæterna, Deum, materiam, & idem, ut etiam refert S. Amb. initio Exameron. Et Philosophus illam posuit ab æterno, & forsam existimauit non fuisse creatam, vel non libere productam: &

contra

contra hoc inuehitur S. Athanasius lib. de Incarnatione, & S. August. 12. Confess. & lib. 20. contra Faustum cap. 14. & alibi sæpè. Et hanc esse mentem Theodoretipatet: nā initio illius tituli loquens de Socrate, & Platone, ait: *Illi ergo ex subiecta materia omnia dicunt esse fabricata, & eā Deo esse coeternam.* Idemque sensisse Aristotelem testatur libro de Materia, & mundo. Et argumentum Sāctorum solum probat, quod Deus non indiget præsupposita materia ad producendas res, sicut creati artifices: non tamen negant omnia creata agētia supponere materiam primam à Deo creatam. Videatur S. August. lib. de fide, & simb. cap. 2. tom. 3.

16 Dico secundo, materia prima est substantia, partialis, realiter à forma distincta. Priorem partem esse perse notam docet Philosophus 8. Metaph. textu 4. Et probatur; ideò datur materia, vt sit primum subiectum formæ substantialis, & cum ipsa componat totum: sed primum subiectum substantiæ debet etiam esse substantia: eo quod substantia non coalescit ex non substantijs: ergo Materia est substantia partialis.

Secundo: materia est ens posituum; siquidem distinguitur à priuatione, quæ non manet, sed abijcitur adueniente forma, cū materia maneat; sed non est accidens: alioquin ex illa, & forma non fieret vnum perse: ergo materia est substantia partialis.

17 Secunda pars est Philosophi, & S. Thomæ 7. Metaphis. lect. 2. & lib. 8. lect. 4. & 1. Physicorum lect.

ultima, docentiū, materiam esse in generabilem, & incorruptibilem, & dari formas generabiles, & corruptibiles. Ex quo sic ratione probatur; ideò forma accidentalis realiter differt à subiecto, quia illo manente videmus hanc venire, & recedere: sed idem contingit in materia prima, cui succedūt forma aeris, & aquæ, forma viuentis, & mortui: ergo realiter distinguuntur.

Secundo probatur: nam vt demonstrat S. Thomas 1. part. quæst. 75. art. 4. anima nō est homo: quia illud est homio, quod operatur operationes hominis: sed operationes vitæ sensitiuæ non sunt à sola anima; sed etiam à corpore, quia manifestè exercetur cum immutatione corporali; vt sensibus experimur: ergo homo constat ex corpore, & anima. Sed anima est immortalis, & remanet separata à corpore, seu materia: ergo realiter differt à materia prima.

18 Tertio: forma realiter differt ab ipso cuius est forma: alioquin nulla esset maior physicè compositio inter illud, quod componitur ex materia, & forma, quam datur in essentia simplici anime separatæ; sed est definitum in Concilio Lateranensi, & Vienenfi, quod anima rationalis est vera corporis forma: ergo realiter differt à materia.

19 Denique, si agens naturale haberet virtutem vnum totum conuertendi in aliud, nil corrumpere vt aliud generaret: quia transitus vnus in aliud nullo subiecto communi manente, non est corruptio:

& si hæc non datur propter incompossibilitatem formarum simul in eadem materia, non est cur corruptio detur: quia non esse non est de directa intentione naturæ. Cum ergo experiamur substantiales corruptiones, datur materia prima realiter à forma corrupta distincta.

20 Ad primum respondetur, quod per figuram Synedochemæpe sumitur pars pro toto: quod necessario est affirmandum in illis locis: alioquin, vel homo erit sola anima, vel erit solum corpus, quia aliquando in Scriptura vocatur anima, & aliquando dicitur caro. Vel sequetur, quod Verbum Dei non assumpsit animam, quia dicitur Ioannis primo: *Verbum caro factum*; vbi caro ponitur pro toto homine, vt ait Sanctus Thomas tertia parte quæstione quinta articulo tertio ad primum: ac si diceretur, Verbum homo factum est: sicut, & Esaiæ 40. *Videbit omnis caro.*

21 Ad secundum respondetur, quod vt dicitur quinto Metaphis. lectione 8. esse vnum per se, multis modis contingit: vel quia est aliquid simplex, & indiuisibile; vel quia ex pluribus entibus partialibus habentibus se per modum actus, & potentiae fiat vnum ens per se, quia communicant in eodem esse, tam constituendo vnam naturam, quam existendo per vnicam totius existentiam: & sic ex materia, & forma fit vnum. Ad aliud inconueniens respondetur, quod forma accedit prædicabiliter, sed prædicamentaliter forma substantialis est substantia: De qua distin-

ctione iam diximus lib. I. Logicæ quæst. 27. §. 1.

22 Demum nota, quod ista argumenta, & alia multa, quæ multiplicat ille Author, instari facile possunt in Mysterio Incarnationis, vbi credimus ex duabus substantijs unitis in vna persona esse vnum Christum; vt dicit Sanctus Athanasius in Symbolo, quod *sicut anima rationalis, & caro vnus est homo; ita Deus, & homo vnus est Christus.* Videatur Sanctus Thomas tertia parte quæstione secunda articulo primo ad secundum, & articulo sexto ad secundum; quia non expedit nunc Theologica expendere.

QVAESTIO VI.

Quid sit materia prima?

§. I.

Definitio, & varia nomina materiae.

IN Vobis modis responderi potest; & definitionem exponendo; & varia materiae nomina declarando; quia vtroque modo quid sit materia prima, ab Antiquis declarabatur. ¶ Definitur materia à Philosopho I. Physicorum text. 82. his verbis: *Dico materiam, primum subiectum cuiuscunque, ex quo fit aliquid cum insit, non secundum accidens.* Per hoc quod dicitur *subiectum* differt à forma, & ab accidenti, quia formæ proprium est esse actui subiecti: ac proinde non est subiectum. Per ly *primum* differt à subiecto accidentis.

eidentiu, quod est totū compositū habens esse cōpletū: vnde ait S. Th. opusc. 31. in princip. secundū hoc differt materia à subiecto; quia subiectum non habet esse ex eo quod aliquid ei aduenit, sed quod est perse, & habet esse completum, vt homo non habet esse per albedinē: sed materia dicitur, quod habet esse ex eo quod sibi aduenit, quia de se esse incompletum; immo nullum esse habet, vt dicit Commentator in 2. de Anima: vnde simpliciter loquendo forma dat esse materiæ, vt postea exponetur.

2 Aduertit autem S. Thom. illo opusculo col. 3. quod intelligitur definitio de primo subiecto primo simpliciter; non de primo tantū secundum quid, & respectiue. Potest enim aliquid dici materia prima respectu alicuius generis, sicut aqua respectu liquabilium, quæ tamē nō est prima simpliciter; quia est compositum ex materia, & forma; vnde habet materiam priorem, quæ simpliciter dicitur prima.

3 Dicitur in definitione *ex quo fit aliquid*; quia omnis generatio est ex aliquo ad aliquid: id autem ex quo est generatio, est materia; id autem ad quod est generatio, est forma, quæ est terminus quo: nā quod generatur vt quod proprie loquendo, est totum compositum.

4 Aliæ duæ particule definitionis, vt notat S. Thom. 1. Physicorū lec. 15. litt. f. ponuntur ad differentiam priuationis, ex qua fit aliquid per accidens, & non inest rei iam factæ: quia priuatio est principium inferi; materia vero est principium

infacti esse; quia est pars essentia compositi, quod ex partibus physicis essentialiter cōstat materia, s. & forma. Per easdem particulas excluditur forma, quæ se tenet ex parte termini à quo, seu quæ est forma contraria; sicut fit vinum ex aceto; & tamen acetum non est materia prima vini, sed solum terminus à quo; quia forma aceti non manet cum forma vini.

5 Quoad secundum, varijs nominibus Antiqui naturam materiæ curarunt exponere. S. Thomas lib. 2. sentēt. dist. 12. in expositione textus, ait, quod Materia prima dicitur *abyssus* ab à quod est, line, & *bysso*, quod est genus lini candidissimi, id est, sine candore: & hoc accidit materiæ ratione priuationis: vel dicitur *abyssus*, quasi sine basi, de aliqua magna profunditate, & præcipue aquarum, secundum S. August. lib. 1. de Genesi ad litteram c. 1. Et similiter materia prima abyssus dicitur, in quantum priuatur forma, per quam esse substantificum recipit. De eadē inquit ibi August. quod Genes. 1. appellatur *terra*, quia terra inter omnia elementa minus est speciosa, propter eius grossitiem: dicitur etiam similitudinarie *aqua*, inquit S. Thom. propter receptibilitatem formarum, quia humidū est bene receptibile, & terminabile.

6 Addit S. Thom. opusc. 31. quod dicitur, *yle*, hoc est, chaos, vel confusio, græcè. Et isto vocabulo Arabes, & Hebrei vsi fuerunt, vt testatur Petrus Gregor. lib. 11. Syntaxis c. 6. quia materia est radis, imposita, vacuaque omni forma.

7 Appellabatur etiam *Mater* eo quod est principium passiuū generationis, sicut foemina respectu viri. Vocatur etiam similitudinarie *locus* formarum: quod bene declarat S. Tho. in prædicta dist. 12. nam receptibilitas materiæ quodammodo est similis receptibilitati loci, in quantum in vna materia manente, succedunt sibi diuersæ formæ, sicut in vno loco diuersa corpora: propter quod Plato locum, & materiā idem esse dixit vt in 4. Physicor. dicitur; & ideo ea, quæ sunt loci similitudinarie de materia dicuntur, vt materia Genes. 1. dicatur *inanis*, & *vacua*, secundum carēntiam formæ: sed *vacua*, in quantum implet capacitatem materiæ; *inanis*, in quantum forma est finis in quem tendit appetitus materiæ. Plura alia de materiæ primæ nominibus scribunt Doctores, quos congerit eruditè M. Masius cap. 9. sect. 2. q. 1.

8 Ex quibus habemus primo, quod materia prima nullum includit actum formalem in sua essentia. Quod est perse notum, apud admitterentes materiam primam in sensu explicato: nam subiectum primum receptiuum omnium formarū debet carere omni forma secundū se considerata (esto in re nunquam de tur sine forma) sed materia prima est subiectum primum omniū formarū: ergo essentialiter caret omni actu formali. Probatur maior: nā si subiectum includeret formā, vel esset pura forma? Et sic non esset primum subiectum formæ. Vel esset compositum ex materia, & forma? Et sic, vel procederetur in infi-

nitum, vel deueniendū ad aliquod subiectum omnino primum, & purum à forma: & hoc dicimus materiam primam.

9 Habemus secundo, quod materia essentialiter est pars per modum subiecti, quod se habet in potentia ad formam, quia capacitas receptiua potentia passiuæ est: & hoc modo ex materia vt potētia, & ex forma, vt actu, fit vnū ens perfe; quod non fieret, si vtrumque esset actus, & forma, vel essent duæ potentia, & subiecta. Hæc certa sunt, & communiter admissa ab agnoscentibus dari materiam primam. Remanent tamen tria dubia examinanda, ad exactè intelligendam quidditatem materiæ: eo modo quo illius quidditatus conceptus dari potest,

§. I I.

Quid sit potentia materiæ?

10 **P**rimum est, an potentia materiæ sit aliqua eius proprietas? An verò sit ipsa essentia materiæ? Sunt tres sententiæ, alijs omisissis. Prima docet potentiam materiæ esse proprietatem illius ad secundā speciem qualitatis pertinentem. Pro ista citatur Auerrois 1. Physic. c. 9. & Iandunus q. 25. & alij, quos sequitur P. Benedictus Pereyra lib. 5. c. 22. in sol. 1. dub. Quamuis nō tatis cōsequenter velit coponere, quod hæc qualitas secundæ speciei sola ratione differt à materia: quia ostendimus lib. 2. Log. quod qualitates, & vera accidentia prædicamentalia realiter differunt a substantia, & à partib⁹ eius: vnde semel cōcetto, quod

quod potētia ista est de genere qualitatis, negari nequit à substantia distinguui.

11 Distingunt alij duplicem potentiam materiæ; aliam vniuersalem, & remotam; aliam particularem, & proximam: & dicunt, quod prima est de essentia materiæ; non verò secunda: sicut potentia remota ad intelligendum est de essentia hominis; non tamen potentia proxima, quæ est intellectus. Ita Zabarella lib. 1. de Materia cap. 14. quæ refert, & sequitur Masius hic q. 7. per totam; & addit hanc potentiam proximam multiplicari iuxta formarum multiplicationem. Tenet eandem sententiam Toletus hic q. 12. concl. 1. unde non videtur ipsum legisse Ariagā disp. 2. sect. 3. sub sect. 3. cum dicit, quod ibi nec verbum pro hac opinione habet. Sed non opus est interpreti, sed lectori. Sed quicquid sit de hoc.

12 Dicendum est, omnem potentiam materiæ esse aliquid realiter indistinctum ab ipsa; quamuis si respectiue consideretur, possit distinguui ratione, & multiplicari, quasi extrinsecè, propter formarum diuersitatem. Ita Soncinas 8. Metaph. q. 6. Sot. 1. Physic. q. 6. art. 2. dub. 2. & concorditer alij Thomistæ, vno relato excepto. Insuper Durand. in 2. dist. 12. q. 2. & Suar. disp. 13. Metaphis. sect. 8. n. 3. & Authores communiter.

13 Estque expressa S. Tho. hic lib. 1. lect. 13. litt. a. vbi ait: potentia ad esse substantiale, non est aliquid extra genus substantiæ: non igitur potentia materiæ est aliqua proprietas

addita super essentiam eius: sed materia secundum suam substantiam est potentia ad esse substantiale. In quibus verbis clarissimè exprimit primam partem conclusionis. Secundam verò tradit cum subdit: & tamen potentia materiæ subiecto est vna respectu multarum formarum, sed ratione sunt multe potētiae, secundum habitudinē ad diuersas formas: unde in tertio huius dicitur, quod posse sanari, & posse infirmari differt secundum rationem.

14 Dices Sanctum Thomam loqui de potentia remota, non de potentia proxima. Sed contra primo: nam de eadem potentia, de qua ait respectiue, & secundum terminos esse plures secundum rationem, dicit esse vnam subiecto, & à materia non distinguui: sed in illis verbis loquitur de potentia proxima: ergo & in istis. ¶ Secundo, in nullo ente potentia remota differt ab ipso: & tamen S. Tho. specialiter notat, quod potentia materiæ non est aliqua proprietas illi superaddita: ergo intendit excludere potentiam illam proximam, vt non necessariam.

Tertio. S. Tho. 1. p. q. 54. ar. 3. ad 3. intendit, quod non est concedendum quod Angelus est sua potentia; quāuis verum sit, quod materia prima est sua potentia: idemque dicit de anima humana 1. p. q. 77. art. 1. ad 2. & sapissimè alibi: sed hoc discrimen esset nullum, si in materia prima daretur potentia proxima realiter distincta ab ipsa substantia, quæ est principium remotum: siquidē in nobis, & in Angelis, etiam si potentie non distinguerentur ab essentia, da

returid, quod nūc est radix, & potētia remota intelligēdi: ergo ex mēte D. Tho. nulla potentia materiæ realiter ab illa distinguitur.

15 Ratio D. Tho. est omnino efficax: nam necessitas distinguēdi alias proprietates à suis subiectis est, quia potentia dicitur ad actū, & secundū diuersitatē actū est diuersitas potētiarū: vnde quia operationes sunt actus accidentales, potentia proximæ ordinatæ ad illas sunt accidentia, vt late expēdimus 2. p. Metaph. cōtr. 9. Sed hæc ratio hic cessat: imò potius probat oppositū: quia potentia materiæ est ad ipsum esse substantiale: ergo ipsa potentia est in genere substantiæ.

Dices, materiam primam habere potentiam receptiuam vnionis, & receptiuam formarum: & ita cū vnio nō sit in genere substantiæ, pro prioloquendo; ideo nec potentia ad illam erit in genere substantiæ.

16 Sed contra primo: nam infra ostendemus esse probabilius, nō dari modum vnionis mediū inter materiam, & formam. Secundo, qui illum admittunt, dicunt reduci ad genus substantiæ: ergo potentia ordinata ad illum, erit in genere substantiæ. Tertio, in materia vnibilitas, & capacitas, seu potētia receptiua formarum, nō sunt potētia distinctæ, quia eatenus materia est receptiua vnionis, quatenus illa est, qua illi vnitur forma; vnde se habet sicut forma, & exercitiū eius: vnde vna potentia est respectu vtriusque; sicut subiectum vnicam habet potentiam ad recipienda accidentia, & recipiendam illorum in

herentiam, & vnionem cum subiecto.

17 Iterum dices dari in materia vnibilitatem cum formis accidentibus disponentibus ad formas substantiales, & capacitatem ad alia accidentia, quæ sunt in composito ratione materiæ. Ergo si potentia debet proportionari cum actū, & forma ad quam datur; cum istæ formæ sint accidentales, potentia materiæ ad illas, erit proprietas accidentalis.

Respondetur, quod vt probat S. Tho. 1. p. q. 76. art. 6. subiectum accidentium immediatum nō est materia, sed compositum; quamuis materia sit ratio, & radix corporaliū accidentium: potētia autem non specificatur ab actū secundario, sed ab actū primario immediato, & perse: vnde cum potentia materiæ sit perse, & immediatē ad formam, & esse substantiale; quamuis illis mediantibus recipiat formas, & existentias accidentales, potentia materiæ erit essentialis, & substantialis; quamuis in cōposito sint potentia accidentales actiua, vel passiua formarum accidentalium.

18 Secunda principalis ratio in simili traditur à Philosopho, & D. Thoma 1. Physicorum lect. 12. litt. m. *Quod potest fieri per pauciora, superfluum est, si fiat per plura;* vt est perse notum: quia natura nec deficit in necessarijs, nec superfluis abundat. Sed materia prima per seipsam est capax formæ, & vnionis; quia pura potentia passiua seipsa est capax actus: ergo sine causa ponitur potentia accidentalis media inter ipsam, & formam.

Tertio,

Tertio, si in materia ponitur potentia accidentalis ab ipsa distincta, sequitur, quod forma illi non immediate uniatur, nec forma substantialis dabit primum esse simpliciter, quia illud accidens dabit suum esse ante formam: hæc autem admitti non posse in libris de Generatione latius ostendetur ex Philosopho 8. Metaphis. cap. 6. nec ex eis fiet unum ens simpliciter, sicut non fit ex subiecto, & accidente.

19 Putat M. Mafius has omnes rationes euadi dicendo, quod solum probant de potentia vniuersali, & remota; non verò procedere de potentia proxima, & particulari materiæ.

Sed paucis opus est ad hanc euasione præcludendam: quia vel hæc potentia proxima mediat inter materiam, & formam in particulari; vel non? Si mediat; ergo accidentia sunt immediate in materia, & forma non erit primus actus, nec ex eis fiet unum simpliciter, &c. Si non mediat; ergo subiectatur in toto composito, & superflue ponitur. ¶ Secundo, vel hæc potentia est passiva; vel actiua? Non actiua; quia materia se sola nullius est actiuitatis; nec datur ad agendum, sed ad patiendum, & suscipiendum: potentia autem passiva actus substantialis per se ipsam conuenit materiæ sine potentia superaddita: ergo hæc frustra ponitur.

20 Obijcit tamen idem Author: nam materia prima ex sua natura indifferens est, & indeterminata, ex quo omnes formas respiciens: sed aliquando habet potentiam certam,

& determinatam ad hanc formam potius quam ad aliam: ergo hoc prouenit à potentia, quæ sit extra essentiam materiæ. Minor probatur, & intentum explicatur: nam virtute agentis inducuntur qualitates præparantes, & disponentes, quibus materia proximè redditur potens, & habilis, & determinata ad hanc formam: sed qualitates extra essentiam materiæ sunt: ergo, & hæc potentia extra essentiam materiæ erit.

Retorqueri tamen potest hoc argumentum: nam si quid probaret, conuinceret accidentia immediate subiectari in materia: quod tamen S. Tho. non admittit. Sicut ergo materia disponitur per accidentia subiectata in toto, ita per illa habilitatur proximè extrinsecè; nam intrinsecè per seipsam determinatur ad formam corporeitatis, & semel intellecta illa, consequuntur accidentia quibus disponitur pro alijs gradibus formæ. Quod exponetur 2. part. Philosophiæ: & videatur quæ diximus 2. p. Metaph. cōtrou. 3. art. 3. Igitur potentia intrinseca materiæ ab ipsa non distinguitur, etiam si extrinsecè requirantur agens, & dispositiones simbolizantes, vel cōnexæ cum forma introducenda, quibus determinatur, & sygillatur materia.

21 Secundo obijcies: quæ realiter separatur, realiter distinguuntur: sed potentia materiæ realiter ab illa separatur: ergo realiter ab illa distinguitur. Probatur minor: nam materia prima habet potentiam ad formam, quam non habet: illa autem habita, desinit esse in potentia ad illam: ergo potentia proxima materiæ realiter ab illa differt.

Res.

Respondetur quod ut docet S. Thom. 1. p. quæst. 19. artic. 1. quælibet res ad suam formam naturalem hanc habet habitudinem, ut quando non habet ipsam, tendat in eam; & quando habet ipsam quiescat in ea: & hæc habitudo in rebus carentibus cognitione vocatur appetitus naturalis. Vnde in materia, potentia ad formam nunquam tollitur; sed priuatio illius quandoque abijcitur: ac per consequens cum priuatio causet appetitum; præsentia causat quietem, & quasi complacentiam. Sic igitur potentia materie intrinsece, & in actu primo non differt à materia, nec ab ea separatur: tamen id quod extrinsecum respicit, variatur propter vnionem, præsentiam, vel absentiam formæ: & ideò distinguimus secundum rationem diuersos actus secundos potentie materie, propter relationes rationis ad extrinseca. Videatur quæ diximus 1. p. Metaph. controu. 1. art. 5. §. 2.

§. III.

Vtrum in essentia materie includatur actus metaphisicus?

22 **P**artem affirmatiuam defendunt omnes, qui arbitrantur materiam de se habere propriam existentiam; quos referemus quæst. sequenti. Et ex his qui cum D. Thoma propriam existentiam materie negant, admittunt actum metaphisicum Mafius quæst. 6. concl. 3. Ortiz lib. 1. cap. 5. Lerma quæst. 5. cō-

clus. 4. probat, quia materia prima est ens, & substantia, & primum subiectum, &c. Sed priora prædicata habent rationem generis; & posteriora rationem vltimæ differentie: ergo in essentia materie includitur actus metaphisicus. Probatur consequentia, quia vltima differentia est actus metaphisicus, sicut forma, & existentia sunt actus phisici. Confirmatur primo: nam substantia diuiditur in materiam, & formam, & compositum, ut patet ex Philosopho 8. Metaph. text. 3. & lib. 12. text. 14. sed in forma substantiali distinguimus conceptum genericum substantie, & conceptum differentialem talis substantie: ergo pariter in materia prima distinguendum debet iste duplex conceptus, alius communis, & alter proprius, & differentialis: iste autem est actus metaphisicus: ergo in essentia materie includitur actus metaphisicus.

Confirmatur secundò: nam materia omnis distinguitur à forma; materia sublunaris distinguitur à materia celestium corporum, ut patet ex D. Thom. 1. p. q. 66. art. 2. docente, quod specie distinguuntur: ergo in essentia materie includitur constitutiuum, & distinctiuum specificum: hoc autem est actus metaphisicus: ergo iste includitur in quidditate materie.

23 Opinionem negatiuam tenet Ferrara lib. 1. Physicorum q. 11. §. quantum ad primum, & post secundam concl. §. aduertendū, Sot. q. 6. in fin. 1. art. & dub. 3. & 6. esseque omnium Thomistarum testantur, & sequuntur PP. Carmel. dis. 3. q. 2. pro eadē

referuntur Auerrois, Auicena, Durand. Fons. & Conim. à P. Rubio, quibus ipse subscribit. Probaturq; primo, quia essentia cuiuslibet rei est id quod per definitionem explicatur: sed in definitione materiæ nulla fit mentio de aliquo actu, etiā metaphisico: ergo nullus actus metaphisicus includitur in essentia materiæ.

Secundo, non solum phisice loquēdo, sed etiam metaphisicē, ens diuiditur in actum, & potētiam, vt in mēbra opposita, vt patet ex Philosopho, & D. Tho. 9. Metaph. lec. 5. & 8. & lib. 5. lec. 9. in fine. Sed vnum mēbrum cōtra aliud diuisum nō includit aliud, iuxta regulas bonæ diuisionis: ergo cum materia sit potentia, seu ens in potentia, nō includit in sua ratione actum.

24 Hæc secunda sententia est vera, & ad mentem S. Thomæ, vt patet 1. cōtrag. c. 43. vbi inquit: in rebus inuenitur aliquid quod est potentia tantum, vt materia prima; & aliquid quod est actus tantum, vt Deus; & aliquid quod est actus, & potentia, vt res cæteræ. Et 1. p. q. 115. art. 1. ad 2. dicit: *materia prima est potentia pura, sicut Deus est actus purus.* Sed Deus est actus purus non solum à compositione phisica materiæ & formæ; sed etiā purus à cōpositione metaphisica generis, & differentiæ, vt docet S. Thom. 1. p. quæst. 3. art. 5. ergo etiā materia est pura potentia metaphisici actus expers. Vnde S. August. lib. 83. quæst. in q. 54. inquit: *recte materia, ex qua fiūt cor para, quia omni specie caret, nihil dicitur.* Et hac de causā materia prima est

imperfectissimum quod in substantijs reperitur.

25 Vt autem argumenta contraria radicitus soluantur, & ne de vobis sit quæstio; aduertēdū, quod aliud est loqui de modo quo nos essentiā materiæ explicamus; aliud vero de illo quod obiectiue est de essentia materiæ. Cuius distinctionis necessitas prouenit ex eo, quod materia nō habet essentiam, sed solum est pars essentiæ, vt ait S. Tho. q. 3. de verit. art. 5. quia est ens in cōpletum: vnde non est in genere, vel specie, nisi reductiue, vt diximus lib. 2. Logic. q. 6. n. 6. nec habemus conceptum directum, & immediatū materiæ, vt probat S. Tho. 1. Phisicorum lect. 14. litt. e. quia vnum quodque cognoscitur inquantū est in actu: solum igitur essentiā materiæ cognoscimus, vel per remotiōnem formæ, vel per analogiā, vel habitudinem ad formā: sicut ergo lux est ratio cognoscēdi tenebras, ita actus, & forma est ratio cognoscēdi potentiam, seu capacitatem formarū, quæ est materia. Quamuis ergo materia essentialiter non includat actum, includit ordinem ad actum, & explicatur, & distinguitur, & cognoscitur per proportionem ad actum.

26 Ad formam argumenti distinguitur minor, habent rationē differentiæ ratione ordinis ad formam, concedo: ratione sui, præcise, nego: quia actus est qui distinguit: vnde in definitione materiæ debet poni loco differentiæ ordo ipsius ad formam, vt ait S. Thom. Quodlib. 9. artic. 6. ad 3.

27 Ad primam confirmationem respondetur, quod illa diuisio est totius in partes, ex quibus integratur: vnde vna pars, præcise sumpta, non fundat intentionem generis, & differentia: quia genus sumitur à materia, & differentia à forma, & species à toto, vt ait S. Thom. locis relatis lib. 1. Logicæ q. 19. §. 6. & entia incompleta non ponuntur directe in prædicamento, vt ibi diximus lib. 2. q. 6. n. 6. vnde, in rigore loquendo, posset negari minor. Quia tamen ex modo significandi in ipsis partibus rursus consideramus, in quo conueniunt, & in quo differunt; ad mitti potest minor; & distinguere debet consequens, in materia est conceptus differentialis per ordinem ad formam, concedo; per aliquid distinctiuum absolutum omnino, nego: quia vt ait S. Tho. 8. Metaphis. lect. 1. litt. f. materia non potest intelligi sine intellectu formæ; cum non apprehendatur nisi vt ens in potentia ad formam.

28 Per quæ patet ad secundam confirmat. Et vltius dici potest, quod in rigore loquendo, materia non dicitur differre à forma, sed est ab illa diuersa, iuxta dicta lib. 1. Logicæ q. 24. n. 2. & hæc diuersitas non est per actum intrinsecum, sed per capacitatem, & ordinem potencie ad actum, vt ad terminum transcendentis habitudinis: nam vt ait S. Tho. 1. p. q. 66. art. 2. ad 4. cum potetia dicatur ad actum; ens in potentia est diuersum, ex hoc ipso, quod ordinatur ad diuersum actum.

§. IIII.

De essentia metaphisica materie primæ?

29 HÆc est tertia difficultas huius quæstionis, acriter inter recentiores ventilata. Pro qua notandum, quod rerum essentia, vel considerantur *physicæ* quoad totum reale quod important, vel considerantur *metaphisicæ* quoad id quod se habet, vt radix attributorum, & proprietatum. Et in isto sensu vocatur à Philosopho 7. Metaphisicæ text. 10. *quod quid erat esse*, id est, vt ibi explicat S. Thom. lec. 2. litt. i. *quidditas, & essentia rei*. Et ita lect. 3. litt. a. dicunt, quod hoc intelligimus per quod quid erat esse alicuius, id per quod conuenienter responderi potest ad quæstionem factam de eo per quid est? Vnde debet prædicari *per se & primo* in primo modo. Vnde ibi litt. b. excludunt passionem à prædicato quid ditatiuo. Sicut quamuis *physicæ*, & realiter loquendo ens, vnum, verum, & bonum, sint idem realiter, tamē metaphisicē ens est ipsa quidditas; & alia tria sunt attributa, & proprietates. Inquiritur ergo in materia prima, quæ sit propria, & primaria eius ratio? Sicut hoc idem in Logica disputatum est de propria ratione substantiæ, & de propria ratione quantitatis; quamuis substantiæ proprietates ab illa sola ratione differant, vt diximus lib. 2. Logicæ quæst. 12. n. 10. & de proprietatibus quantitatis idē diximus ibi q. 14. n. 16.

30 Existimabit aliquis facile hanc difficultatem ex dictis solui; imo videtur nullam restare quæ solutio ne indigeat: quia quod quid est materiæ, ipsius definitione exponitur: unde dicendo quod est substantia partialis, explicatur cōceptus eius communis; addendo vero quod est pura potentia, vel dicēdo quod est *primum subiectū* &c. iam habetur cōceptus eius metaphisicus: unde eum amplius inuestigare non oportet.

31 Diligenter tamen attendenti perspicuum erit, hanc difficultatē ex dictis non tolli; sed inde potius originari, vel oriri: nā non est perse notum, sed valde obscurum, quid sit esse primum subiectum? Unde ad hoc amplius inuestigandū, difficultatem excitamus. Rursus, ex dictis patet cōceptus physicus materiæ; sed non clarescit, metaphisice, & præcisive loquēdo, quæ sit ratio perse primo explicatiua quidditatis materiæ, quæ se habeat vt radix attributorū, saltem ratione distinctorum à materiā?

32 Respondet Hurtado disp. 2. sec. 2. subiectum dici illud, quod denominatione n. aliquā suscipit, & forma est, quæ dat denominationem.

Hoc tamen rem nō declarat, sed ad voces confugit: & non sufficit; nam denominatio supponit fundamentum in re, & de re ipsa est difficultas. Deinde, potest aliquid esse formalogicè, seu in prædicando, quæ non sit forma physicè, & in essendo: ergo ex eo quod prædicata se teneant formaliter, & subiecta

materialiter, nō habemus cōceptum quidditatum, & metaphisicum materiæ physicæ. Tertio, multæ denominationes cōueniunt formæ à materiā, sicut materiæ à forma: unde declarandum restat, quæ sit propria materiæ, vt materia est?

33 Arriaga disp. 2. sec. 3. subsec. 2. respōdet, quod ideò materia prima est subiectum omnium formarum, & non è contra, quia præsupponitur ipsa materia prius natura ad omnes formas, etiam rationālē; non vero è contra.

Sed contra primo: nam causæ ad inuicē sūt causæ, vt li. 2. q. 24. dicitur: unde & si materia in suo genere præcedat, forma in suo antecedit: & ita manet integra mota difficultas. Secundo in resurrectione materia vnitur animæ rationali præexistenti: unde ibi non erit cur materia sit subiectum, potius quam anima. Denique, ideò materia præsupponitur, quia est potentia passiva, vt nos dicemus: ergo si iste erat proprius cōceptus materiæ, melius esset illum exponere verbis antiquorum; quia clariora erant, & magis recepta.

34 Alij explicant essentiam materiæ per hoc quod sit prima radix quantitatis. Alij per hoc quod sit principium passiuum operationum totius.

Ambo tamen deficiunt: primo, quia accidentia & operationes primo, & perse sunt totius, & nō materiæ. Secundo, quia adhuc si aliquorum accidentium materia sit radix vt quō, & *quantitas sit prima dispositio materia*, vt ait S. Thomas 3.

p. q. 77. art. 2. tamen nō apparet sub qua ratione constitutatur illa pars essentia, quæ istorum est radix, & hanc à priori conamur explicare. Tertio, materia nullius est actiuitatis, vt docet Philosophus 2. de Gener. text. 53. dicens: *pati namque, & moueri materia est; agere vero, & mouere alterius potentia.* Quod tamen materia non agat, sed patiatur ex propria ratione eius erat prius investigandum. Vnde contra istas, & alias recentiorum sententias est, quod rerum essentia non pro libito sunt fingendæ, sed ex maiorum, sapientium explanatis definitionibus sunt eruendæ.

35 Vltima sententia (alijs omiffis) est cuiusdam Recentioris, dicentis essentiam metaphisicam materia consistere in hoc quod sit substantia incompleta vnibilis cum alia, tãquam primum subiectum receptiuum vnionis. Et quia de sola vltima particula est difficultas, vade miror, quod cum aliorum sententias late impugnauerit, suam solū probat, quia in definitione materiae totum hoc explicatur: quia non potest componere totum substantiale, nisi vniendo se alteri parti substantiali.

36 Retorqueri tamen posset argumentum: quia in definitione materiae nulla fit explicita mentio de receptione vnionis, vt patet percurrēdo particulas singulas: ergo hac via non recte explicatur conceptus metaphisicus materiae. Secundo, eius ratio solum probat, quod realiter materia non componit nisi vniatur: ex quo ad sumum dedu-

cetur physicè id conuenire materiae; sed inde quomodo deduci potest, quod hæc est essentia metaphisica? Tertio, de vnione sunt sex ceteræ opiniones, & totidem de subiecto illius: ergo non est hæc via apta ad rerum essentias indagandas.

s. V.

Vera sententia probatur.

37 **S**Tandum est igitur antiquorū sententia; cum quibus dicendum conceptum metaphisicū materiae primæ satis exprimi dicendo, quod est substantia partialis per modum primi subiecti; ratio autē primi subiecti satis exprimitur asserendo, esse puram potentiā susceptiuam formarum; si autem materia fuerit sublunaris, erit receptiua formarum, & priuationum. Ita sumitur ex D. August. 12. Confes. & lib. 1. de Gen. ad litterā, & ex Philosopho 7. Metaph. & 1. Physicorum, & ex communi, & propria acceptione materiae, vt testatur S. Thom. quæst. vnica de Spiritual. creaturis art. 1. & opus. 31. & 1. Physicorum lect. 13. & alibi sæpe.

38 Et probatur primo: nā essentia metaphisica alicuius rei est illa ratio, qua exprimitur quod quid est eius; hoc autem est id per quod essentialiter respōdetur ad quæstionem interrogantē, quid est: vt præmissimus n. 29. sed omnes particulae definitionis expositæ §. 1. clarè exprimunt nostram assertionem: ergo illa conuenienter exprimitur essentia metaphisica materiae primæ.

ma. Minor probatur primo: nam ita definitionem declarant Ferrara lib. 1. Physicorum q. 11. & Mafius c. 9. q. 6. cōcl. 3. dicit hoc esse rem certam, & exploratam. Et saltē esse probabile Aristotelem materiam quidditatiue definisse, dicit Rubio q. 9. n. 68. Secundo constat minor, quia propria ratio primi subiecti cōdistinguitur contra actum, vt ex vtroque fiat vna substantia: sed hoc fit per hoc quod subiectum suscipit, & actus, seu forma cōmunicat se, & suum esse: ergo per hoc recte exprimitur proprius cōceptus materiæ primæ. Cum autem est satiata forma, est capax formæ, non autē priuationis: & hinc prouenit, quod cælestia corpora sunt incorruptibilia, vt alibi latius: quia tamē teria sublunaris nulla forma satiatur, capax est priuationis; & propter cōtinuas formarū, & priuationum successiones, est corruptio corporum, quam quotidie experimur: & per hoc est explicata secunda pars.

39 Prior vero iterum probatur: nam conceptus metaphisicus est ratio obiectiua, quæ quidditatiue perse primo de re prædicatur: sed ratio puræ potentiæ susceptiuæ formarum substantialium perse primo de materia prima prædicatur: ergo per hanc conuenienter exprimitur eius conceptus metaphisicus. Probatur minor: tota ratio potētiae sumitur ex ordine ad actum; vt patet in potentijs accidentalibus: nam potentia intellectiua per hoc distinguitur à volitiua, quia intelligere, & velle genere differūt;

& similiter videre, & audire; & ideo potentia visiua, & auditiva nō sunt eadem potentia formaliter: & pariter in potentijs passiuis: nam posse sanari, non est posse infirmari; nec posse recipere formam accidentalem, est posse recipere formā substantialem præcisiuē, & formaliter loquendo. Ergo id, quod primo, & perse est actus substantialis, est quod perse primo inspicitur à materia: ac per consequens in hoc consistit eius propria ratio. Sed forma substantialis est primus actus substantialis, & existētia, quā cōmunicat, est primus actus entitatiuus: ergo per potentiam passiuam, seu capacitātē susceptiuam formarum substantialium explicatur optime essentia materiæ primæ.

§. VI.

Argumenta soluantur.

40 **O** Bijcies primo: materia prima hominis nō suscipit formam, quæ est anima rationalis; & tamen habet essentialem rationem materiæ; cum sit eadem, quæ post hominis mortem est sub forma cadaveris, & sub formis aliorum mixtorum: ergo non est de essentia materiæ primæ esse puram potentiam susceptiuam formarum. Probatur maior, quia anima rationalis nō dependet in suo esse à corpore: quia est immortalis, & remanet destructo corpore: ergo non suscipitur secundum entitatem in corpore: ergo materia solum est susceptiua vniōis animæ; non verò est susceptiua ipsius entitatis formæ.

Ref.

Responderi solet materiam hominis verè suscipere animam rationalem; quia hæc est vera hominis forma: & eo ipso quod forma actuet, materia suscipit, & patitur.

Sed contra primo: nam iuxta hoc non erit differentia inter animam rationalem, quæ creatur; & alias formas, quæ generantur: quod est apertè falsum. Secundo, hac solutione admissa, non erit differentia inter hoc quod est forma informare, & formam uniri: quod tamè est falsum: nam unio accidit; & informatio intime cõuenit materiæ.

41 Responderetur, veram esse solutionem datam, negari non posse, nisi de vocibus contendendo, vel æquiuoce eas vsurpando: quia vt ait S. Tho. 1. p. q. 40. art. 1. de ratione formæ est, quod sit in eo cuius est forma: vt inductione patet: & cõstat, quia forma essentialiter est actus intrinsece actiuus, & constituens, & componens: cum ergo sit certum secundum fidem, quod anima rationalis est vera corporis forma: non video quomodo negari possit quod actuet materiã: ac per consequens ista est susceptiua animæ rationalis.

42 Ad primam replicam dicitur, quod est differentia manifesta: nam alia formæ edicuntur de potentia litate materiæ; anima rationalis à Deo creatur. Rursus, formæ imperfectæ non subsistunt; secus vero anima rationalis propter suam perfectionem: quia actuat materiam, & ista eam suscipit; sed eam non comprehendit: eo quod illa nõ est in materia corporali immersa, vt ait S.

Thomas 1. part. quæst. 76. artic. 1. ad 4.

43 Ad secundam replicam dicitur, quod fortè erit aliqua differentia verbalis inter illa duo: sed quod ad rem faciat, nullum occurrit discrimen. Vnde concessa maiori, negatur minor, quia vnionis, & informationis exercitiũ accedit formæ, non prædicamentaliter, sed prædicabiliter: quamuis actus vnibilis, & potens informare sit de essentia formæ: vnde S. Thom. 1. p. q. 29. artic. 1. ad 5. ait, quod *anima separata retinet naturã vnibilitatis*: de quo videatur ibi q. 76. art. 1. ad 6.

44 Præterea obijciunt alij: id quod est de conceptu secundario alicuius rei, non potest pertinere ad rationem specificam illius: nam ista per se primo prædicatur: sed potentia receptiua formarum substantialium est de conceptu secundario materiæ primæ: ergo ista nõ est eius propria ratio metaphisica. Probat minor: nam potentia receptiua formarum substantialium nostro modo concipiendi subsequitur vnibilitatem materiæ cum ipsis formis substantialibus: quia cum hæc formæ non possint uniri materiæ, quin prius in ipsa recipiantur; eo ipso quod materia est vnibilis cum illis, debetur illi potentia receptiua ipsarum formarum: ergo talis potentia est quid consequens vnibilitatem; ac per consequens de conceptu secundario materiæ primæ.

Responderetur negando minorem. Ad probationem nego antecedens, quia recipi, & uniri formam sunt idem: eo enim ipso quod proprius actus

actus est in propria potentia, vni-
dicuntur; & agens, qui habet vim a-
ctione, & passione faciendi, quod
materia actuetur à forma, eo ipso
ea reddit vnita. Et hoc est, quod di-
cunt Philosophus, & S. Tho. 8. Me-
taph. lect. vlt. in fine, quod nulla est
causa faciens vnum ea, quæ sunt cō-
posita ex materia, & forma, nisi
quod mouet potentiam in actum:
de quo iterum infra.

45 Adhuc autem admisso, quod
vnio formæ realiter differat ab ip-
sa, non constituit, nec facit coniun-
ctionem materiæ, & forme esse me-
diatā, quia vnio mediat vt quo, non
vt quod: nec facit quod materia spe-
cificetur ab vnione, nec eam perse
primo respiciat: quin potius primū
subiectum perse primo respicit pri-
mum actum, & pars potentialis per
se primo respicit actum substantia-
lem. Et ita potest pro nobis argu-
mentum retorqueri, quia vnio nō
appetitur à materia propter se, sed
propter formam: & nulla potētia,
nec actiua, nec passiua perse primo
respicit vnionem, aut ab illa specifi-
catur; sed actus, vel forma distin-
guunt, vel specificant.

QVAESTIO VII.

*Vtrum materia prima habeat pro-
priam existentiam?*

ESSentia est ipsa quidditas, qua per
definitionem explicatur: vt quid-
ditas hominis est, quod sit animal
rationale, vel compositum ex cor-
pore, & anima intellectiua: *Existen-
tia vero est actus essentia, quo quiddi-*

tas, seu essentia ponitur extra cau-
sas, & ratione cuius verificatur de
re propositio de secundo adiacen-
te: vt cū dicitur, homo est, Petrus
est, vel Petrus existit. Cū ergo ostē-
sum sit materiam esse partem essen-
tialiter diuersam à forma; videndū
est, utrū ponatur extra causas per
existentiam, vel actualitatem phy-
sicam propriam ipsius materiæ non
prouenientem à forma.

S. I.

Sententia affirmatiua.

2 **A**ffirmant multi materiæ ex se
cōpetere propriam existen-
tiam, seu actualitatem Physicam.
Ita Henricus Quodlib. 4. quæst. 16.
Scot. 7. Metaph. quæst. 15. & in 2. di-
stinct. 12. quæst. 1. & ibi Gregorius,
& Gabriel. Suar. disp. 13. Metaph.
sect. 4. & 5. Tolet. 1. Physic. quæst.
11. concl. 3. Rubio de Materia q. 3.
& alij Recentiores in ista sententia
conueniunt; quamuis disideant in
eius probatione.

3 Fere commune fundamentum
est. Essentia nō distinguitur realiter
ab existētia; sed materia prima est
pars essentia realiter diuersa à for-
ma: ergo existit propria existentia
realiter diuersa ab existentia for-
mæ. Probatur maior: per illud for-
maliter essentia existit, per quod
est extra suas causas: sed essentia se
ipsa est extra suas causas, cum per
seipsam terminet operationem a-
gentis: ergo essentia, & existentia
sola ratione differunt: nam inquan-
tū constituitur in specie & definiri

E potest,

poteſt, dicitur quidditas, ſeu eſſentia; ſed inquātum eſt terminus agētis rem extrahentis extra cauſas, dicitur exiſtentia.

4 Alterum fundamētum eſt: nam adhuc admiſſa diſtinctione eſſentia ab exiſtentia, vt admittit Molina, aduertit ipſe 1. p. q. 3. art. 4. diſp. 2. *ſ. haetenus* in fine, materiam habere propriam exiſtentiam: quod & aduertit Toletus, & alij: eo quod ſicut eſſentia eſt diſtincta, ita debet habere exiſtentiam diſtinctam; exiſtentia enim eſt actus eſſentia.

Tertio arguit idē Cardinalis Toletus: materia ſecundum ſe eſt ſub iectum actionis agentis: ergo ſecundum ſe antecedit actionem agētis: ergo etiam antecedit formā; quæ non eſt niſi per actionē agentis. Probatuſ conſequentia, quia eadem actione, qua producitur entitas, debet produci eius exiſtentia.

5 Quarto eſt vulgare argumētū: omnis cauſa præſupponitur exiſtēs ad effectum: ſed materia prima eſt cauſa materialis formæ, quæ ex eiꝝ potentialitate educitur, vt poſtea dicetur: ergo intelligitur exiſtēs antecedēter ad formam. Probatuſ maior: omnis cauſa eſt prior natura, quam effectus; ſed non eſt prior ſolum ſecundum prædicata quidditatiua: alioquin ignis poſſibilis caleſaceret, & combureret nunc: ergo eſt prior prout exiſtēs: ergo materia vt cauſet formam, debet intelligi ante formam exiſtēs.

6 Vltimo: omnia confirmant, & explicant diſtinguendo duplicem exiſtentiam; quandam totalem, cōpletam, & perfectam; & hanc ad-

mittunt materiæ ex ſe non compētere, ſed ſolum cum perficitur per formam. Aliam exiſtentiam incōpletam, & partialem, quæ conuenit naturæ incompletæ, & partiali: nā ſicut natura completa componitur ex principijs, ſeu partibus incompletis; ita exiſtentia completa componitur ex partialibus exiſtentijs indiſtinctis ab ipſis partibus.

Addit Suarez diſp. 34. Metaph. ſect. 5. & tom. 1. 3. p. diſp. 14. ſect. 4. & Rubio de Materia quæſt. 4. materiam habere propriam ſubſiſtentiam partialem, ſicut eam habet anima rationalis, iuxta S. Tho. 1. p. q. 75. artic. 2. ad 2. vbi docet, quod ſubſiſtentia partialis ſolū excludit inhærentiam accidentis, & formæ materialis: ſed materia non inhæret, nec vt accidens, nec vt forma: ergo propriam habet ſubſiſtentiam.

§. I I.

De diſtinctione eſſentia ab exiſtentia.

7 Tangunt prædicta argumenta plures difficultates Metaphiſicas; idē extraneas à directo inſtituto Phyſicæ; ſed quia argumētum inſtantia non patitur illuc vſque ſolutionem differri; id circō prælibabimus non nulla, in Metaphiſica oportuniꝝ diſputata. Et incipēdo à difficultate primi argumenti.

8 Notandum, quod propriè, & in rigore loquendo, *ens* eſt participiū verbi, *ſum, eſt, fui*. vnde ſignificat, *id quod eſt*, vt patet ex Phyloſopho 1. Phyſic. tex. 13. & ſic S. Tho. 1. Perier.

her. lect. 5. circa finem, dicit, quod ens nihil aliud est, quam *quod est*: & sic videtur, & rem significare, per hoc quod dico *quod*; & esse, per hoc quod dico, *est*. Verumtamen cōmuniter, & minus rigurose loquendo, ens, accipitur nominaliter, & significat essentiam rei, vt docet S. Tho. Quodlib. 2. artic. 3. & 4. Metaphis. lect. 2. vel omne illud, quod est cōdiuissum contra nil. De quo latius 1. p. Metaph. controu. 6. art. 1.

9. Secundo notandum, quod esse rei significat connexionem prædicatorum essentialium, vel genus, & differentiam, quæ sunt partes de finitionis essentialis metaphisicæ. Et potest cōsiderari dupliciter; vel in statu possibilitatis, cū potest existere, & nōdum est; vel in statu existentia, cū virtute agentis actu producit. Possibilitas autem est duplex; alia extrinseca, & in genere causæ efficientis; alia intrinseca, & quasi in genere causæ formalis, seu per modū obiecti. Prima competit rebus in quātū sunt in virtute suarū causarum, vt docet S. Tho. 1. p. q. 9. art. 2. Secunda vero consistit in hoc, quod illa cōnexio cōtradictionem nō implicet, vt docet S. Tho. 1. p. q. 25. art. 3. & vocatur possibilitas obiectiua, seu non repugnatiua logica, vt docet S. Tho. q. 3. de Potentia art. 1. ad 2.

10. Loquendo de essentia vt possibili absolute, latē ens reale sumēdo, est verum ens reale: quia vt sic res ponuntur in prædicamento; & de rebus abstractis ab existentia, est scientia; vt in hyeme est scientia rois; eo quod propositiones essentia

les sunt æternæ veritatis: & sic S. actus Thomas Quodlib. 8. art. 1. ad 1. docet, quod remotis omnib⁹ singularibus hominibus, adhuc remaneret rationalitas attribuibilis humanæ naturæ.

11. Sumēdo autem ens reale physice, & in rigore, secundum quod S. Tho. 1. p. q. 5. art. 1. docet, quod *ens dicit aliquid proprie esse in actu*: essentia rerum antequam accipiant existentiam, simpliciter sunt nō entia, & nihil in actu, vt docet S. Thomas q. 3. de potentia art. 5. ad 2. & hac de causa ab initio tēporis Deus creaturas *de nihilo condidit*, vt definitur in cap. *firmiter* de summa Trinitate, & *contrarium sicut hæreticum esse refutandum*, docet S. Tho. 1. p. q. 61. art. 2. & solum sunt secundū quid, & in potentia causarum, vt docet S. Tho. 3. p. q. 10. art. 3. essentia ergo possibilis, & eadem vt existens, distinguuntur vt ens in potētia, & ens in actu, vel vt ens proprie differt a non ente, seu ab ente improprie, vt exposuimus 1. p. Metaphis. controu. 7. art. 1.

12. Afferimus igitur, quod omnis creatura existens est quoddam cōcretum; cuius subiectum, seu pars materialis est essentia; & actus, seu quasi forma, est esse, seu existentia: & per hūc modū existētia realiter differt ab essentia, quæ est actu; & ideo S. Boetius lib. de Hebdomadibus, ait, *diuersum est esse, & id quod est*: quod ad presens affert S. Th. Quodlib. 3. art. 20. vnde differunt tanquā potentia realiter receptiua actus, realiter differt ab actu recepto, vt videri potest in D. Tho. Opusc. 15.

cap. 8. ad 4. Et ideo *existentia creatura est aliud ab essentia*, vt docet S. Thomas c. 5. & 6. de Ente & essentia; & omnis creatura realiter est composita ex existentia, & essentia, vt asserit S. Thom. lib. 1. contrag. cap. 22. ratione 5. Et cap. 52. septem rationibus probat S. Thom. quod in Angelis differt esse, & quod est, seu essentia, & existentia. Et quod loquatur de distinctione reali patet: nam rat. 5. ait: *Esselucidum actu, non est de substantia aeris, quia est ei per aliud: sed cuiuslibet rei creatæ suum esse est ei per aliud, &c.* Cum igitur aer differat realiter à luce, ita esse ab existentia, vt iterum docet ibi cap. 53. Vnde luce meridiana clarius constat, quod ex mente S. Tho. essentia, & existentia differunt ante operationem intellectus. Et sic sentiunt omnes Thomistæ: quamuis nonnulli contendunt, hanc distinctionem vocandam modalem; alij frequenter appellat realē, quod multum habet quæstionis de nomine.

13 Sed opponunt alij (qui verbis quidem dicunt se esse Thomistas) ne hac apud populum gloria careant; factis autem negant; cum passim sententias expresse Angelico Doctore contrarias tueantur) nam S. Tho. 4. Metaph. lect. 2. litt. b. in fine, ait: *Idem est, quod habet essentiam, & quidditatem per illam essentiam, & quod est in se indiuisum.* Vnde ista tria; *res, ens, vnam*, significant omnino idem; sed secundum diuersas rationes. Cum ergo, vt ibi præmiserat, nomen *res* imponatur à quidditate tantum; hoc vero nomen *ens* imponatur ab actu eisdem, seu existentia; sit manifestum ex

mente S. Tho. quod essentia, & existentia sola ratione differunt.

Respondetur, quod aliud est à quo nomen imponitur, & aliud quod nomen significat. Licet autem *ens* semper significet, quod habet esse; tamē bene notat Ferr. lib. 1. cōtra. c. 25. rat. 4. §. *Pro solutione*, quod participialiter acceptum significat existentiam, & de materiali dicit essentiam; at verò sumptum nominaliter, eius formale significatum est essentia, cui competit existentia; & est à qua nomen imponitur; & loquendo de ente nominaliter, ait S. Tho. ibi litt. c. *quod hoc nomen ens, quod imponitur ab ipso esse, significat idem cum nomine, quod imponitur ab ipsa essentia; & de ente nominaliter verificatur, quod sola ratione differt ab ipsa essentia.*

14 Sed instant Recentiores prædicti; nā S. Thomas illa lect. 4. litt. c. refert Auicenam dicentem, quod *unum, & ens non significant substantiam rei; sed significant aliquid additum.* Quæ videtur esse nostra sententia de distinctione existentia ab essentia: quam impugnans Sanctus Thomas subdit: *Quod in primo (videlicet in isto puncto) non videtur dixisse recte: esse enim rei, quamuis sit aliud ab eius essentia; non tamen est intelligendum, quod sit aliquod superadditum ad modum accidentis, sed quasi constituitur per principia essentia, &c.* De qua autoritate tantum sibi plaudunt, vt subiungant: certē si nostram sententiam vellet tradere, & oppositam impugnare exprofecto, non posset vti verbis clarioribus pro nobis. Hæc illi.

Respon-

Respondetur me non posse non mirari ingenij humani imbecillitatem, quæ in ipsis verbis ubi nostra exprimitur conclusio, putat oppositam videre: manifeste enim hic factetur S. Thomas, quod *esse est aliud ab eius essentia*; quod est nostram docere sententiam. Reprehendit autem Auicenam, in eo quod asseruit existentiam se habere ad modum accidentis: cum reuera sit substantia, & solum quo ad prædicabilitatem se habeat ad instar accidentis; cum tamen reducatur ad genus substantiæ: quia ut ait S. Tho. 1. p. q. 5. ar. 1. ad 1. *per suum esse substantiale dicitur unumquodque ens simpliciter*: quia essentia sine existentia est ens in potentia, & iam dixerat S. Thom. in corpore art. quod ens proprie, & participialiter dicit aliquid proprie esse in actu. Sed non opus est in re, ipsis tyronibus manifesta, verba consumere: præcipue quia ipse S. Thom. q. 5. de Potentia art. 4. ad 3. se ipsum declarat his verbis: *esse non dicitur accidens, quod sit in genere accidentis, si loquamur de esse substantiæ; est enim actus essentia: sed per quadam similitudinē, quia non est pars essentia, sicut nec accidens*. Fuit ergo deceptio Auicenæ, id quod solum prædicabiliter, & similitudinarie dicitur accidens, vocare verum accidens prædicamentale.

15 Iam rationibus veritatem nostri asserti confirmemus. Prior est D. Thomæ Quodlib. 2. art. 3. & 4. id quod conuenit alicui contingenter, ante operationem intellectus distinguitur ab illo, quod ei conuenit essentialiter: sed existere conuenit creaturæ contingenter, & essentia co-

uenit rei essentialiter: ergo essentia, & existentia creaturæ ante operationem intellectus distinguuntur. Maior patet: nam contingentia possunt non conuenire, & sine illis res intelligi: essentialia vero semper, & intime conueniunt. Minor vero probatur, quia creatura quandoque est, quandoque non est: ergo contingenter est.

Dices: existentiam conuenire contingenter, per hoc quod id, quod est in potentia obiectiua ponitur sub esse actuali; non per hoc quod physice ipsa essentia sit potentia subiectiua recipiens existentiam.

Sed contra: non solum metaphysice, sed physice loquendo, existere conuenit creaturæ contingenter: quia nunc est, & antea non erat, & potest non esse, si existere ab essentia ista tollatur: ergo potentia obiectiua reducitur ad actum per hoc, quod essentia vere est subiectum existentia, quæ illi contingenter conuenit.

16 Secundo, quæ realiter non habent idem contradictorium, realiter non sunt idem: sed essentia, & existentia non habent idem contradictorium: ergo realiter non sunt idem. Maior patet, quia per id quo res est ens reale, contradictorie opponitur non entia. Minor vero probatur, quia homini quoad quidditatem contradictorie opponitur irrationale: nam rationale directe respicit: quoad existentiam vero opponitur non existens.

17 Tertio: hæc prædicatio, *homo est rationalis*, est perse; hæc prædicatio, *homo est*, est contingens: sed hoc esse non posset, si essentia, & existentia identificarentur: ergo existentia,

& essentia ante operationem intellectus distinguuntur. Probatur minor: nam *ab eo quod res est, vel non est, propositio redditur vera, vel falsa*: ergo si obiectiue idem est essentia hominis, & eius existentia, in vera prædicatione obiectiua non præcisiua, æquali necessitate vtrumque conueniret.

18 Quod explicatur exemplo transcendentium: nam, quia vnū, & ens identificantur, cui conuenit perse, & essentialiter entitas, cōuenit vnitas; & non potest contingenter esse vnum, quod essentialiter est ens: ergo si essentia, & existentia realiter identificantur, æquali perfectitate prædicabuntur prædicata existentiae, ac prædicata quidditatiua: quod est manifestum absurdum.

Confirmatur; ideo verum ens reale non potest intelligi sub ratione opposita vnus; quia ens, & vnū sola ratione differunt; & ita quod realiter est ens, est realiter vnum; & ens non est indifferēs vt sit vnū, & non vnum: sed essentia est indifferēs vt existat, & nō existat, & assermatius prædicatis quidditatiuis, possumus negare actualitatē existentie: ergo non sunt realiter idē. Abundantius hæc prosequimur 1. p. Metaph. contr. 7. art. 3. & secundam rationē ibi ponderatam §. 3. inueni postea eruditè pertractatam à M. Ortiz hic tract. 2. cōfer. 2. à §. 2. vsque ad 7. & Lerm. lib. 1. q. 6. vbi aliæ rationes videri possunt.

19 Iam ad formā primi argumēti neganda est maior. Ad probationē neganda est minor. Ad probationē M. Vincētius in Relectione de Gra

tia Christi. q. 7. pag. 907. & PP. Carmelit. hic disp. 3. q. 5. ad 4. & M. Ortiz ad 1. & 2. docent, quod vt res completè, & perfectè ponatur extra causas, debet sibi communicari duplex actualitas; alia incompleta, & realiter vialis, & ad rationem essentiae pertinens; alia completa, & vltima, quæ est actualitas existentie: quia vt ait S. Tho. 1. p. q. 4. art. 1. ad 3. *Esse est actualitas omnium rerum, & etiam ipsarum formarū*. Igitur res per suam essentiam opponitur cōtra nihil incōpletè, & vialiter; completè autem per existentiam, quæ saltē per modum conditionis exigitur, vt actualitas essentiae complete ponatur in actu vltimo extra causas: quia ponit in actu in facto esse, quod per suam essentiam est in actu in fieri, & vialiter.

20 Hæc tamen doctrina, nisi amplius explicetur, videtur non satisfacere argumento: nam frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora, vt sæpè dicem⁹: sed illa actualitas, quæ appellatur vialis, potest esse vltima in genere substantiæ, faciēdo cōpletè, quod per duas actualitates præstatur: ergo frustra duæ actualitates entitatiuæ ponuntur. Et hac ratione ostendemus non dari duas existentias partiales, quia vna sufficit: ergo nec actualitas vialis est alia ab actualitate completa.

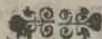
21 Secundo: hac via infirmatur vis rationis S. Tho. quia illa actualitas vialis essentiae tam cōtingenter cōuenit, ac ipsa existentia; siquidē non est prædicatum quidditatiuū rei, quod sit sub agēte, vel quod habeat actualitatem in fieri: ergo nō bene

Bene arguere possumus ex cōtingētia existentiae, quod realiter differat ab essentia: alioquin hæc actualitas vialis realiter distingueretur ab essentia; quia cōtingēter illi cōuenit; & ita in quacūq; creatura erūt tria realiter distincta, nēpē essentia, & actualitas essentiae, & actualitas existentiae. ¶ Tercio, etiam deficeret ratio Sancti Thomæ 2. contragēt. cap. 52. ratione 3. ostendentis, quod existentia irrecepta, esset illimitata, & infinita, &c. hoc enim nō sequeretur; quia illa actualitas vialis, sine hoc quod recipiatur, limitata tur: ac proinde, etiam si actualitas existentiae non reciperetur, limitaretur, vel ab intrinseco, vel ab agēte extrinseco.

22 Facilius respondetur cum Ca preolo in 1. dist. 8. q. 1. & alijs Thomistis, quod forma quidem, & essētia præcisā ab existētia, intelligitur actualis actualitate metaphisica, & specifica (& de ista videtur loqui M. Vincēti^o, & alij ex antiquis) nō actualitate entitativa, quæ est actualitas simpliciter, & propriē; quia ista est existētia, cuius definitio est, quod sit *actualitas essentiae*: vnde sine ipsa, essentia est in potentia, & non in actu. ¶ Distinguenda ergo est illa propositio, in qua nititur tota vis argumenti, *essentia creatura per se ipsam terminat operationē efficiētis*: per se ipsam materialiter, & ut quod, concedo: nam id, quod creatur, generatur, vel producitur, est essentia, vel simplex, vt in spiritualibus; vel cōposita ex materia, & forma, vt in corpōralibus. Per se ipsam vt quo & formaliter, nego: quia formalis ter-

minus creationis est existētia, & formalis terminus generationis, vel cuiusvis productionis est tale esse, vel talis existentia.

23 Et iuxta hoc in lib. de Causis propos. 4. dicitur: quod *prima rerum creaturarum est esse*: quod explanat S. Tho. 1. p. q. 45. art. 4. ad 1. de termino formali: *Et est, inquit, similis modus loquēdi, sicut si diceretur, quod prima visibile est color; quamuis illud quod propriē videtur sit coloratum*. Ita, quod terminat actionem agentis vt quod est substantia, & essentia; ratio verò terminandi est actualitas essentiae, vel existentia: vnde S. Tho. 1. p. q. 44. artic. 1. ad 3. vniuersaliter docet, quod *unicuiq; competit habere causam agentem, secundū quod habet esse*: quia videlicet in hoc cōcreto, quod est ens, vt ait S. Tho. Opusc. 15. c. 8. ad 4. *est ipsum esse, seu existentia, tanquā actus, & substantia rei habens esse, tanquā rei potētia receptiua huius actus, quod est esse*. Et per hoc cessant omnes replicæ; quia omnis actus formalis est potentialis sine existentia; & sicut corpus non videtur sine colore; ita nec essentia est in actu simpliciter sine existētia: nam vt inquit S. Boetius lib. de Hebdomadibus; *id quod est, accepta essendi forma est*: videatur S. Thom. Quodlib. 2. art. 3. & 1. p. q. 3. artic. 4. docet, quod *humanitas non significatur in actu, nisi prout signamus eā esse*. Vnde actus physicus formalis non est in actu simpliciter sine existentia, quæ est actus entitativus.

§. III.

*Quod non dantur existentie
partiales.*

24 **V**T reliqua prioris sententiæ fundamenta cōuellantur, dicendum est secundo, etiam in substantijs cōpositis ex partibus, non dantur existentie partiales. Ita S. Tho. in 2. dist. 1. quæst. 2. art. 4. ad 2. dicens: *Vnius rei non potest esse, nisi unū esse essentiale.* Et lib. 4. cōtragēt. c. 81. ad 3. illis verbis: *Manifestum est enim, quod materia, & forma unum est esse: nō enim materia habet esse in actu, nisi per formam.* Tertio adhuc expressius id docet Sanctus Thomas 1. 2. non quæst. 94. vt aliqui malè citant, in curia scribentium; sed quæst. 4. ar. 5 ad 2. vbi ait: *Idem est esse formæ, & materię: & hoc idem est esse compositi.* Quo nil expressius potest desiderari. Ad uerte tamen aliquos transcripsisse: *hoc quidem;* cum tamen in textu habeatur, vt nos retulimus. Loquitur autem S. Thomam de existentia, manifestum est ex phrasi S. Thomæ cōfuta: & quia cum argumenta procederent de existentia, si de eadem non loqueretur S. Tho. æquiuocè procederet, & eis non satisfaceret. Quare ita tenēt omnes Thomistæ, & alij Authores pro principali cōclusionem referendi.

25 Ratione probatur primo: nam vnica tātū datur subsistētia in vno cōposito substantiali: ergo etiā vnica datur existētia per se. Antecedēs admittitur a Vazquez 3. p. disp. 32. cap. 4. à Molina, & Fonseca apud Rabinum quæst. 4. & ab alijs Recen-

tioribus: & videtur consonum modo loquēdi Patrum, qui in vno homine vnā personalitatē agnoscūt; & pro eodē accipiūt subsistētiā, ac personam. Et S. Tho. 1. p. q. 75. art. 2. ad 2. vnā tātū subsistētiā, seu personalitatē in homine agnoscit: idēquē videri potest 3. p. q. 4. art. 2. ad 3. Cōsequentia verò probatur primo, quia multi reputāt existētiā per se naturę cōpletā à subsistētia realiter nō differre: quod examinabitur 3. p. Metaph. Secundo, quia increatis substantijs eadem videtur ratio multiplicandi existētiās, ac plurificandi subsistentias.

26 Secundo, etiā ad homines, arguitur: nā fere omnes oppositi Authores dicūt vnica vnionē substantialē sufficere ad vniendā materiā formā, & formā materiæ: ergo pariter sufficet vnica existentia pro vtraque parte. Patet cōsequentia, quia sicut vnio est vinculum duorum, ita existentia est actualitas: vnde sicut plura vinciuntur vno nexu, ita actuantur vnica actualitate.

Dices, esse discriminē, quia vnio est modus, quo duo extrema nectuntur; existētia verò est actualitas cui libet parti correspondens.

27 Sed cōtra primo, quia semel supposita distinctione existentie ab essentia, vt nunc supponitur; nō facile probari poterit, quod existētia non sit modus; vel si hoc negetur, vt alibi insinuaturn est, tamē habet multum quæstionis de voce: & ita realiter loquēdo, vnica sufficet existētia. Rursus, existentia etiā est actualitas vtriusq; partis, quia supponit essentia, quę non est, nisi vtraque

quæ pars simul accipiatur. Denique sicut duæ partes possunt vniri vno modo, etiam possunt conuenire in vna actualitate: ergo nequit sufficiens disparitas assignari inter existentiam vnicam, & vnicum modum vnionis ab admittentibus illum: & non loquimur de relatione, sed de fundamento illius.

28 Ratio à priori conclusionis in dicatur à D. Thom. quæst. vnica de Anima art. 6. ad 2. dicente, *ipsum esse est actus ultimus*. Et formatur sic: impossibile est, quod sit existentia, & quod sit partialis: ergo in cōposito tantum datur vnica existentia, proueniens à forma, & afficiens totum. Probatur antecedens: existentia est terminus ultimus in extrahendo à statu possibilitatis: sed eo ipso quod sit partialis, non est vltima: ergo impossibile est, quod existentia sit partialis. Maior, præter quàm quod est ipsa definitio existentia; probatur, seu explicatur: nam existentia est actualitas essentia; non actualitas solum connexionis definibilis, quia est actualitas metaphisica essentia; sed talis quæ sufficiat dicere, essentia est in rerum natura posita: quod non verificatur, nisi cum in facto esse vltimum est extra possibilitatis statum. Minor verò probatur: nam partialis, in quantum tale, non est vltimum, sed ordinatur ad totum cuius est pars: ergo eo ipso quod existentia dicitur partialis, non est vltima actualitas: quod est contra rationem existentia.

29 Explicatur hæc ratio: nam existentia, vel dicitur partialis ex parte subiecti, vel naturæ quæ actuat;

vel ex parte sui; quia ipsa cum alia existentia adunatur ad componendam vnā totalem. Si primum solum, id nos non negamus, quia fatemur, quod existentia substantia componitur ex materia, & forma, quæ immediate actuat totum, partes actuat quasi secundo: vnde S. Tho. 1. p. q. 45. art. 4. docet, quod accidentia, & formæ, quæ non subsistunt, magis sunt coexistentia, quam entia; & ita magis debent dici cōcreata, quam creata. Si secundum, cum existentia non possit determinari per differentias, quia nihil est ea formalius, & actualius, solum determinari poterit ex parte subiecti: & sic adunando illam cum alia existentia, erunt duo actus impermixti, & facient vnum ens per accidens: vel existentia non erit existentia, seu vltima actualitas. Alias quatuor rationes subtiliter, & solide proponit M. Vincentius in Relect. q. 7. concl. 1. pag. 904. vsque ad 911. præter illas, quas proposuimus 2. p. Metaph. cōtrou. 2. artic. 2. §. 3. & videatur M. Ortiz tract. 2. confer. 3.

30 Ad id quod obieiebatur n. 6. respondetur, quod quauis natura componatur ex partibus, existentia est formaliter indiuisibilis, quia omnis cōpositio se tenet ex parte subiecti, seu ex parte illi à quo oritur, et inde dicitur virtualiter diuisibilis: non tamen entitatiuè habet partes, quia est vltima actualitas specialiter correspondens Deo; & ideo esse est proprius affectus Dei, & nulla creatura dat esse nisi virtute Dei: quauis in suo genere principaliter dent esse, vel illud determinet. De modo

modo autem quo anima rationalis dicitur specialiter subsistens, quia non immerſa in materia, ſuo loco dicitur. His igitur neceſſario prælibatis, ſeu à Metaphiſica mutuatis, iam quæſtioni respondeamus.

s. IIII.

*Quod materia non habet propriam
exiſtentiam auctoritate
probat.*

31 **D**ico tertio, materia prima ex ſe eſt pura potentia carens propria exiſtentia. Ita Phyloſophus, & S. Thomas 1. Physic. lect. 14. litt. c. & lib. 5. Physicorum lect. 2. ut probent, quod generatio non eſt motus, ſic dicunt: *alio modo dicitur non ens, quod eſt in potentia, ſecundum quod eſt in potentia opponitur ei, quod eſt eſſe in actu ſimpliciter; & hoc etiam non mouetur.* Hæc eſt autem materia prima: ergo materia prima non eſt in actu ſimpliciter exiſtentia, ex ſe cōſiderata. Secūdo probatur: nam de eadem materia loquens Phyloſophus lib. 11. Metaph. lec. 2. ait; *hæc tamen, actu quidem non eſt; potentia autem eſt, id eſt, materia non eſt in actu, ſed in potentia; ut ibi litt. d. ait S. Thom.*

32 Exprefſe idē docet S. Th. 1. p. q. 7. art. 2. ad 3. dicens: *materia prima non exiſtit in rerum natura per ſeipſam, cum non ſit ens actu, ſed potentia tantum.* Et Quodlib. 3. art. 1. inquit: *eſſe autem actu repugnat rationi materia, quæ ſecundum propriam rationem eſt ens in potentia.* Quod in numeris alijs locis docet S. Thom. ſed non repugnat ut materia ſit per formam: alioquin nūquam eſſet: ergo repugnat quod

ex ſe habeat exiſtentiam, ex D. Th. ergo ex eius mente materia caret propria exiſtentia.

Dices, S. Thomam ſolum negare materiae exiſtentiam completam; non tamen negat omnem etiam incompletam. ¶ Secundo dices, ſolum negare, quod materia ſit ſine dependentia, & ordine ad formā; non tamen, quod in ſuo genere nō ſit actu ſine forma.

33 Sed contra primo; quia cauſalis S. Thomæ eſſet nulla, ſi loquendo de exiſtentia, eam negaret materiae, quia eſt ens in potentia, ſi nō loqueretur de exiſtentia abſolute: nam etiam forma, quæ eſt actu, nō eſt niſi dependenter à materia, excepta anima rationali; & tamen de illa non poſſunt verificari verba S. Thomæ.

Secundo ipſe S. Tho. opuſc. 31. in principio approbat, quod Auerrois 2. de Anima ait, quod *materia nullum eſſe habet: unde ſimpliciter loquendo forma dat eſſe materiae.* Quibus verbis omne ſubterfugium præcluditur. ¶ Tertio reiſciuntur omnes euafiones: nam S. Thomas q. 8. de verit. art. 6. in cor. ait: *aliquid eſt potentiatantum, ut materia prima; aliquid actu tantum, ut Deus; aliquid actu, & potentia ut omnia intermedia.* Quod, & docet S. Thom. 1. contrag. cap. 43. & 1. p. quæſt. 115. art. 1. ad 2. ſed Deus eſt actu purus in genere exiſtendi, & aliæ creaturæ ſuas includunt exiſtentias: ergo ſi materia prima eam etiam includeret, illa vniuerſaliſſima loquutio S. Thomæ, eſſet falſa. Quare ita tenent omnes Thomæ,

§. 4. Materia non habet propriam existentiam. 75

34 Idem docuisse Platonē in Timæo, & omnes eius discipulos, eorum verbis relatis, ostendit M. Marius sec. 2. q. 6. vbi erudite probat idem docuisse Alexādrum, & Simplicium, Iandunum, Zabarellam, & alios Philosophos; & ex Theologis S. Bonavent. Durandum, Argentinam, & alios. Magno ergo pōdere authoritatis stabilitur nostra, & S. Thomæ sententia.

35 Sed opponunt aliqui Neotherici authoritatem S. Thomæ q. 5. de Veritate art. 9. ad 6. dicentis, quod *dimensiones preintelliguntur in materia, non in actu completo ante formas naturales; sed in actu incompleto; & ideo sunt prius in via generationis; sed forma est prior in via complementi.* Ergo S. Thomas concedit actum incopleto in materia ante aduentum formæ, & eum dicit compleri per ipsam formam. Ergo quando dicit materiam existere per existentiam formæ, intelligendus est de existentia completa; non de incompleta.

Respondetur authoritatem hanc non esse ad propositum: quia dimensiones sunt accidentia de genere quantitatis, vt patet ex D. Thoma lib. 7. Metaph. lect. 2. lit. d. & late opusc. 32. cap. 6. & non dicit S. Th. quod materia est in actu incompleto; sed quod accidentia ista ante aduentum formæ secundū vltimum gradum, sunt in actu incompleto. Quo toto admissio, quid inde ad probandū, quod materia habeat existentiam incompletā substantialem? Quatenus vero authoritas illa opponitur ad probandū, quod aliqua accidentia sint imme-

diata in materia, iam ei, & alijs abunde satisfacimus 2. p. Metaph. controu. 3. n. 46. ergo nec quod apparentiam est in prædicta authoritate aliquid, quod opponi possit ad dubitandum de mente S. Thomæ.

36 Melius possumus nos arguere, ex D. Thoma in 2. Sententiarum dist. 1. quæst. 1. art. 3. dicente, quod *esse est per creationem, & alia perfectio nes superaddita per informationem: & in cōpositis præcipue illud esse primæ partis, scilicet, materia.* Agnoscit ergo S. Thomas in cōpositis substantiabilibus esse, seu existentiam propriā materiæ, quæ creatur, & aliā existentiam cōpositi, quod generatur, cum eius existentia educitur de potentialitate materiæ.

Respondetur, quod existentia nō creatur in abstracto, & vt quod; sed in concreto, & vt quod; & ideo est terminus formalis creationis, vt diximus num. 23. ex D. Thoma; nō terminus materialis; quia hoc est totū cōpositum: sed formalis prout est actus essentia totius. Cum hac tamen differentia, quod materia non potest primo habere existentiam, nisi actione creatiua, quæ est ex nihilo; at vero formæ aliquando communicatur existentia à solo Deo creante, vel totum, vel ipsam formam subsistentem; quandoque vero formæ cōfertur existentia actione generatiua, quæ est educitiua, & faciens quod informet materiam: ex quo non sequitur, quod

illa habeat existentiam sibi nō communicatam media forma.

(???)

s. V.

Ratione idem probatur.

37 **R**ationem à priori tangit S. Boetius lib. de Vnitate, & vno, dicens: *omne esse in rebus creatis est à forma*, quod de esse existentia intelligitur à D. Thom. 1. p. q. 42. art. 1. ad 1. & q. 3. de Potentia art. 16. ad 21. & alibi sæpe. Quia tamen hanc propositionem aduersarij negāt: vel sinistris expositionib⁹ eludunt: ideo oportet eam probare quantum deseruiat intento. Forma tur ergo ratio sic: Materia prima sufficiēter existentia formæ existit: ergo non existit existentia propria. Consequētia est manifesta: tū quia, naturaliter loquendo, idem non existit propria, & aliena existentia: tum quia ubi aliena formæ existentia sufficit, superflue ponitur existentia propria, quia *Dens, & natura nihil faciūt frustra*, vt ait Phylos. 1. de Cœlo text. 32. & lib. 2. text. 52. & est perse notum ex sæpe dictis. Antecedens vero probatur: nam forma vnitur materiæ immediate: ergo forma dat esse materiæ. Antecedēs patet, quia eatenus vnitur, quatenus informat, & actuat; sed informat, & actuat immediate: ergo immediate vnitur. Consequentia vero probatur: nam forma communicat in genere causæ formalis existentiam subiecto, cuius est forma: ergo si est forma materiæ, illi communicat suum effectū formalem, nempe existentiam.

38 Respondent aliqui, quod exi-

stentia forme, non vnitur materiæ immediate: quia solum est conditio ex parte ipsius formæ se tenens, sicut approximatio ignis requiritur vt comburat.

Sed contra: nam, in istorum sententia: forma, & existentia formæ realiter identificantur: sed forma immediate vnitur materiæ: ergo existentia formæ, quæ realiter identificatur cum forma, immediate vnitur materiæ: Sicut vnitas, veritas, & bonitas transcendentalis formæ, quæ cum ipsa identificantur, realiter immediate vniuntur omni illi cui immediate forma vnitur.

39 Secundo, in vera sentētia distinguente essentiam ab existentia, ista vel est effectus secundarius formæ, vel complementum effectus primarij: quia forma est actualitas prima constituens, & cōplens speciem, seu essentiam: existentia autem, cum sit actus vltimus, aduenire non potest, nisi complete constituto actu essentiæ: sicut operatio non aduenit, nisi supposito principio proximo operationis: cum ergo forma constituat, & compleat essentiā, est principium, vel dispositiuum, vel formale, saltē per modum radicis existentia. Et hoc modo explicat S. Thom. 2. contrag. c. 54. quod *forma dicitur principium essendi*.

Tertio, inductione patet, quod albedo tribuit subiecto esse album, quantitas esse extensū, vel magnū, scientia facit sapientem, lux facit subiectum lucere: & sic ait S. Tho. dicto cap. 54. quod *comparatur for-*

ma ad ipsum esse, sicut lux ad lucere, vel albedo ad album esse: ergo pariter forma substantialis dat esse substantia le materiæ, cui vnitur.

40 Sed instabis: nam existentia accidentis informat subiectū ipsius accidentis, & non reddit illud formaliter existēs; nō aliāde causā, nisi quia subiectum nō producitur per eandem actionem, per quā producitur existentia accidentis: cū ergo forma, & materia fiant distinctis actionibus, materia non est capax existentia formæ: quia ad hoc vt esset capax, necessarium esset, quod per eandem actionem produceretur, ac existentia formæ.

Hæc recentiorum instantia multis modis claudicat. Primo, quia accidentia etiā dant subiecto esse secundum quid, sicut ipsa sunt entia secundum quid: vnde S. Tho. in 1. dist. 3. q. 2. art. 3. ait, *quod secundum quodlibet accidens, additur aliquod esse ipsi substantia* Quia videlicet, quælibet forma accidentalis dat nouam existentiam, seu inhærentiam: ergo instantia supponit falsum; & veritates supposita, ratio suā retinet vim.

41 Secundo, cum aliquod totū creatur, absque dubio eadem actione omnes partes fiunt, quia cōcreatur ad totius productionem, vt docet S. Th. 1. p. q. 45. art. 4. & sæpissime alibi, & existentia est ratio formalis creationē terminādī, vt ait S. Th. ibi ad 1. ergo tūc existeret materia per existētiā formæ, quod est incidere in nostram sententiā, vt isti, ab ipsa veritate coacti, labuntur.

Tertio deficit instantia prædicta: quia assumit nō causam vt causam:

quia ratio cur accidētia nō dant primum esse simpliciter, non est quia fiunt distinctis actionibus (quia passionēs emanāt ex vi primæ productionis, & non dant primū esse simpliciter) sed quia sunt formæ secundum quid; & supponunt subiectum existens perse simpliciter; & quia sunt entis entia; quāuis dent esse secundū quid, quia sustentātur à subiecto in quo sunt, ab illo dicuntur esse. Et hanc differentiam inter materiā primā, & subiectū accidētium late declarat S. Th. opus. 31. in principio, post alia cōcludēs: *vnde simpliciter loquēdo forma dat esse materiæ, & accidens autem non dat esse subiecto, sed subiectum accidenti.*

Quarto deficit: nā implicat, quod naturaliter loquendo, aliquid sit capax recipiēdi formā, & nō sit capax effectus formalis; vt inductione patet: & quia cōmunicatio formæ est cōferre effectū formālē, vel primariū, vel secundariū etiā: sed materia est capax formæ: ergo est capax effectus formæ, seu eius actualitatis, vel existētiæ illius, quia est pura potentia respiciēs mediāte forma ei⁹ existentiam.

42 Demū instabis: nā spiritualitas animæ rationalis indistincta ab ipsa anima, se communicat immediate materiæ, cui vnitur: & tamē illā nō cōstituit spiritualē: ergo etiā si existētiā formæ se cōmunicet materiæ, nō idē cōstituet eā existentē; quia cōmunicatio media forma nō sufficit, vt existētiā formæ, sit materiæ.

Facile responderetur, quod anima rationalis propter suā perfectionē, nō immergitur totaliter materiæ,

nec illi omnibus modis communi-
cat: vnde S. Thom. quæst. de Ani-
ma art. 1. ad 13. & ad 17. ait, quod
materia participat esse anime rationalis,
sed nō omnimodo, quō est in anima: qua-
re, cum secūdum fidē forma enti-
tatiue spiritualis, sit forma & actus
materiæ corporeæ, eo ipso dat illi
existētiam, quia ista est actus primo
collatus à forma, & qui *profundius*
omnibus inest, vt ait S. Thomas 1. p.
quæst. 8. artic. 1.

§. V I.

*Communis ratio, & argumen-
torum solutio.*

43 **A**ltera ratio conclusionis so-
let desumi ab inconueniē-
tiā, in hac forma: si materia, & for-
ma proprias haberent existētiās, ex
eis, nō posset fieri vnum ens perse:
sed hoc est aperte falsum: ergo ma-
teria propriam non habet existen-
tiam. Probatur maior, ex illo axio-
mate: *ex duobus entibus in actu nō potest*
fieri vnum ens perse.

Paruipendunt aliqui hanc ratio-
nem: quia licet ex duobus entibus
in actu completo non possit fieri
vnū ens perse, potest tamē fieri vnū
perse ex entibus in actu incom-
pletis.

Sed contra, primo: nam ostendi-
mus §. 3. dari non posse existētiās
substantiales incompletas: & ita
hæc est implicatio: quia ex vna par-
te ponuntur esse entia incom-
pleta, & ex alia dicuntur facere v-
num perse. Secundo: ex mul-
tis animabus separatis non fit vnū

perse; quamuis sint partes, & entia
incompleta: non alia de causa, nisi
quia quælibet habet suam existen-
tiam substantialem, quamuis non
totalem. Ergo si materia habet suā
existētiām substantialem, & for-
ma suam, ex eis non fieret vnum
perse.

45 Tercio: in vno cōposito substā-
tiali non sunt plures formæ partiā-
les substantiales, vt infra ostende-
tur, & multi ex cōtrarijs admittūt:
sed hoc nulla ratione conuinci po-
test, semel admissio, quod ex duo-
bus entibus substantialibus actu
existentibus potest fieri vnum ens
perse, si sint entia partialia: quia om-
nes solutiones, quæ hic adhibētur,
ibi applicari possunt; vt facile pa-
tet singulas percurrenti: ergo negā-
da est materiæ propria existētia,
vt ex illa & forma fiat vnum ens
perse, quia partes vniuntur in vno
esse. Aliæ rationes videri possunt 2.
p. Metaph. controu. 2. art. 2.

46 Restat respondere ad argumē-
ta proposita §. 1. Ad primum, & vl-
timum iam satisfecimus §. 2. & 3.
Ad secūdum dicitur, quod materia
prima in rigore loquendo non est
essentia, sed pars essentia, iuxta
Sanctum Thomam capit. 2. & 7.
de Ente, & essentia; & ideō non
competit sibi existētia, sed toti cō-
posito: quia existētia est actuali-
tas substantia, seu essentia com-
pleta; quamuis oriatur à forma,
quia *esse perse consequitur formam,* vt sæ-
pe ait S. Thomas.

47 Ad tertium respōdetur, quod
vel loquitur de prima productio-
ne materiæ, vel de alijs generatio-
ni-

§ 5 materia non habet propriam existentiam. 70

nibus supponentibus primam productionem totius corporeæ materiæ in creatione mundi: si loquatur in priori casu; dicendum cum D. Thom. 1. part. q. 7. art. 2. ad 3. quod materia magis est aliquid concreatum, quam creatum: eo quod creatio est totius subsistentis, vt late probat 1. p. q. 45. art. 4. quia nec materia, nec forma fiunt, sed compositum, vt docet Phyl. 7. Metaph. lect. 7. & lib. 8. lect. 1. & tunc neganda est maior, quia creatio est ex nihilo.

48 Loquendo autem de generationibus regulariter contingentibus, materia realiter præcedit educationem formæ; sed nõ absque omni forma, sed sub forma corrumpe[n]da ad introductionem formæ generandæ. In instanti autem generationis præintelligitur materia, non in actu, sed vt potētia participans formam, & actum; & iuxta hoc omnes propositiones sunt distinguenda, & concedenda de antecedentia in genere subiecti, vel potētiæ; neganda vero de antecedentia in alio genere causæ. Ad probationē consequentiæ, distinguo antecedēs, & concedo illud de prima productione; nego vero de actione vniuersali cum alio, quia res ante præexistētes vniri possunt, & si communicēt in eadem existentia, facient vnum per se: sicut in resurrectione corpus adueniet anima præexistenti; non tamen accidentaliter, quia ad idem esse assumetur, vt ait S. Thom. 3. part. quæst. 2. art. 6. ad 2.

49 Instabis: nam eadem actio nõ potest esse creatio, & educatio; quia

creatio est ex nihilo, & educatio est ex præsupposito subiecto: sed actio, quæ dat esse materiæ, est creatio: cū sit ingenerabilis: actio quæ dat esse formæ materiali, est educatio: ergo fiunt semper distinctis actionibus formæ educatæ, ac materiæ, ex quibus educuntur. Ergo habent distinctas existentias. Hæc vltima cōsequentia probatur: nā existētia est terminus formalis productionis, vt sæpe dictum est: & rationem assignat S. Thomas in Compendio Theologiæ cap. 93. *nam eius est fieri, cuius est esse; ad hoc enim aliquid fit, vt fit*: ergo si actiones sunt distinctæ, etiam existentia distinguuntur.

Respondetur omnia maiori: (de qua infra agendo de educatione formarum) distinguo minorem; actio quæ dat esse materiæ per modū primi agentis, est creatio, concedo; actio, quæ illi dat esse per modum agentis secūdi, & proximi, est creatio, nego minorē: quia hæc est educatio formæ, & quæ dando esse toti, dat esse formæ, & materiæ. Eadem autem actio Dei, quæ primo dedit esse materiæ sine cōsortio actionis creatæ educatione, modo persēuerat cum cōsortio illius; quia actio est vna formaliter, & multiplex virtualiter: & terminus formalis semper est idem; terminus autem materialis inadequatus variatur: & ideo existentia vt tangens materiam, est terminus formalis actionis Dei, quæ semper est eadem forma autē media qua cōfertur, variatur: quia omnes formæ sublunares sunt. actus in adequati materiæ. De quo latè egimus 2. p. Metaph. controu. 2. art. 8.

5.3. vbi & 122. diximus, quod materia à solo Deo primario conseruatur, à quo solo primò fuit comproducta; secundario vero, sicut esse habet existètia totius, ita à causis eius conseruatur.

50 Ad quartū nego maiore, quia licet in causis efficientibus id eueniat, non tamen exigitur in causa materiali: sufficit enim quod existat in illo instati reali; non tamen debet existere pro illo instanti: eo quod causat vt potentia receptiua actus, non collatiua illius. Et vt bene aduertit Magister Masius solutione ad 10. instantia naturæ non sunt instantia durationis, sed dependentiæ: ac per consequens nunquā causabit sine existentia comitanti; non propria, sed aliena. Ad probationem concedo maiorem, & minorem, & nego cōsequentiam: quia vltra potentiam obiectiuam, & actum formalem, & entitatiuū, datur medium, nēpe, potentia subiectiua receptiua actus: & hæc est materia prima.

51 Vrgebis: inter esse intra causas, & esse extra causas, non datur medium: sed materia pro illo priori nō intelligitur intra causas: alioquin esset nihil: ergo intelligitur extra causas: ergo pro illo priori intelligitur existens.

Respondent PP. Carmelitani disp. 3. q. 5. à n. 63. vsque ad 68. & M. Ioan. à S. Thom. q. 3. art. 2. ad 2. quod inter esse complete, & perfecte extra causas: & esse intra illas, non datur medium: bene tamē esse ingredi, & in statu viali, & extra vnam causam, est medium respectu

puri nihil, & esse extra omnes causas: & materia pro illo priori intelligitur in illo statu viali.

52 Carpit hanc doctrinam, quia dicit se nō percipere, M. Cabero tractatu 1. disp. 2. dub. 7. num. 14. & dub. 8. n. 8. quia rem esse quodammodo nihil, & quodammodo aliquid, profecto humanam intelligentiam fugit: quia non potest concipi idem simul esse, & non esse; seu simul esse nihil, & aliquid; esse in egredi, & non in facto esse. Alia ibi obijcit, quæ nec recitatione iudicari digna, quia *rodi*: (vt eius phrasi vtar) quæ non intellexisse, nō est culpa docentis, sed legentis.

53 Respōdeo, quod non difficile hoc percipi, ipsi, qui nostrā auersantur sententiā, plane fatentur: inter quos P. Arriaga disput. 2. sec. 5. sub. sec. 3. n. 73. ita ait: hoc argumētum valde extollitur à nonnullis; verum arbitror admisa semel distinctione inter essentiam, & existentiam (vt eam admittimus pro præfenti quæstione) *nullam habere vim*: quia si semel admittitur, posse materiam, vel formam esse subiectum propriæ existentie; & consequenter prius natura ad existentiam intelligi: cur non poterit intelligi materia prius natura ad formam, & ad illius existentiam, quantumvis per illam existat? Hæc ille.

54 Deinde Thomistæ relati iam notauerant, quod realiter non datur medium inter nihil, & aliquid, inter esse intra causas, & esse extra causas. Cæterum præcisius, habemus fundamentū ad considerandū quid exigatur ex vi causalitatis materialis,

terialis, & quid ex vi efficientis: & quod ad causam materiale sufficit existentia comitans, & non præcedens: quia causat ut pura potentia (non obiectiua, ut est nihil) subiectiua formæ, & actus, à quo simpliciter primo existit: de quo videatur S. Tho. Opusc. 31.

55 Potestque totum argumentum instari, & nostra solutio explicari exemplo subsistentie, quæ saltem modaliter differt à natura, & in illa recipitur; & possumus inquirere, an recipiatur in natura ut subsistente, vel inhaerente, vel in statu medio præcisius? Et quicquid ipsi responderint, possumus nos nostro instituto, mutatis mutandis, aptare; & satisfacere argumento, iam diu ab Antiquis soluto: quia in concreto consideratur potentia susceptiua actus, & forma dans actualitatem; & idem effectus non intelligitur extra causas complete, nisi sit extra omnes: quamuis in re cum operatur vna, operentur omnes; & cum materia causat, comitetur existentia: & totum hoc sit extra nihil, & potentia susceptiua, & forma, quæ est actus, & existentia, quæ est actualitas simpliciter ponens extra nihil. Videatur Cait. q. 8. de Ente & essent. ad 1. Alia argumenta usque ad duodecim soluit Masius, & quedam alia Ortiz confer. 3.

QVÆSTIO VIII.

Utrum materia possit esse sine forma?

§. I.

Certum est, quod naturaliter id repugnat.

1 **M**ateriam in prima mundi creatione à Deo factam sine omni forma, existimauit Ambrosius Catharinus Genes. 1. sic exponens illa verba: *Terra erat inanis, & vacua, &c.* ut refert M. Bañez 1. p. q. 66. art. 1. dub. 1. eandem esse probabilem dicunt Nominales, apud Masiū hic q. 18. quam opinionem sepultam extumulare conatur duo Nouissimi scriptores Societatis, asserentes materiā, quatenus est ex se, conseruari posse ex natura rei absque vlla forma substantiali.

2 Illorum fundamentum eorum verbis propono. Quia non eo ipso, quod materia destitueretur omni forma substantiali, desineret ex defectu subiecti; cum nullū habeat subiectum: neque per aduentū contrarii; cum nullum habeat contrarium ex natura rei: neque ex defectu conseruantis: tum, quia Deus est, qui conseruat materiam, qui neque potest deficere, neque ab illa separari: tum, quia ex natura rei non cessaret finis illam conseruandi, quia esset apta ad componendum totum: ergo ex natura rei materia prima posset conseruari absque vlla forma.

3 Cæterum leuissimum fundamentum est hoc, ut propter illud omnibus Philosophis contradicamus: etenim vnico verbo respondemus, deficiente omni forma, defecturam materiam; quia deest proprius actus, medio quo sibi comunicatur existentia: nam causa prima non dat esse formaliter, sed tantum effectiue: vnde sicut deficiente luce, deficit esse lucidum, & deficiente anima, deficit esse viuum; ita de-

Ficiente

ficiente forma deficit esse existens, quia hic est eius effectus formalis, saltem secundarius. Videatur in summi S. Thomas 1. 2. quæst. 110. art. 1. ad 2.

4 Adhuc autem dato, quod materia haberet partialem existentiam, existimo quod non posset naturaliter conservari sine forma: sicut enim quantitas naturaliter nequit dari sine figura, ita nec materia sine forma. Deinde, non est naturaliter individuum, nisi sit res constituta in specie determinata; res autem materiales determinatas habent species per formas determinatas: ergo naturaliter loquendo, materiam conservari, vel fieri sine forma, repugnat. Et hoc adminus docent Philosophus, & S. Tho. lib. 7. Metaph. lect. 2. litt. f. ubi dicunt: *Hæc autem duo, scilicet, esse separabile, & esse hoc aliquid, non conveniunt materia: materia enim non potest perse existere sine forma.* Quod abunde, ut arbitror, confirmavi 2. p. Metaph. controu. 2. à nu. 72. vsque ad 82. & videri potest M. Masius hic sect. 2. tota quæst. 18. & quæst. 19. concl. 1.

5 Ad auctoritatem Scripturæ sacre, communiter Patres, & Interpretes nomine terræ intelligunt totum compositum sublunare, vel si gillatim elementum infimū, quod dicitur inane, & vacuum, propter carentiam ornatus, & decoris accidentalis: vel si intelligatur materia prima, sola prioritate intelligentiæ præcedit formam: videatur S. Thom. 1. p. quæst. 66. & in 2. distinct. 12. & alibi sæpè. Et S. Basiliius homil. 2. Exameron, sic de illa expositione

loquitur, quam probat Catharinus. Sed veritatis depravatores non suam mentem accommodantes Scripturæ, sed ad suam voluntatem mentem scripturarum trahentes, ac pervertentes, materiam hifce verbis innui dicunt. Quod multis impugnat, concludens: Deum una cum forma protinus ipsius materiam accommodatam creasse, &c. Manet ergo certum, & indubitatum repugnare ex natura rei materiam fieri, aut cōservari sine omni forma.

§. II.

Etiam repugnat de potentia absoluta.

6 **D**ubium verò manet, utrum de potentia Dei absoluta possit materia existere sine forma?

Affirmant Scotus in 2. dist. 12. q. 2. Suarez disp. 15. Metaph. sec. 8. & 9. Toletus lib. 1. Physic. quæst. 11. ad 2. & alij.

7 Dicendum tamē est, nec de potentia absoluta materiam posse existere sine forma. Ita S. Thomas 1. part. quæst. 66. art. 1. & quæst. 4. de Potentia, art. 1. & Quodlib. 3. art. 1. ubi ait: *Dicere quod materia sit in actu sine forma, est dicere contradictoria esse simul: unde à Deo fieri non potest.* Idem docuit S. Bonaventura in 2. distinctione 12. quæst. 10. Beatus Albertus Magnus lib. de quatuor coævis. Hugo Victorinus lib. 1. de Sacramentis p. 1. c. 4. & lib. 1. in Genes. cap. 5. sequuntur communiter Thomistæ, & multi alij ex Theologis, & Philosophis relati à M. Masio hic sect. 2. q. 19.

Ratio

8 Ratio S. Thomæ sic formatur. Id, quod includit cōtradictionem, à Deo fieri nequit, etiam de potentia absoluta: sed materiam existentem in actu sine forma includit cōtradictionem: ergo id fieri nequit. Maior patet, quia quod aliquid simul sit, & non sit, à Deo fieri nō potest: cōtradictio autem est inter ens, & non ens: ergo quod includit cōtradictionem à Deo fieri nequit. Minor verò probatur: non potest esse effectus formalis sine forma: sed existere est effectus formalis formæ: ergo non potest communicari materię existentia sine forma. Maior patet, quia effectus formalis est ipsius formæ communicatio; & ita implicat, quod sit effectus formalis sine forma: sicut nō potest esse quātum sine quantitate, nec lucidum sine luce, nec album sine albedine. Minor verò probatur, quia vt testatur Caiet. cap. 5. de Ente, & essētia quæst. 8. *Forma est, quæ dat esse rei*: sed non dat esse, seu existentiam nisi in genere causæ formalis: ergo existere est effectus formalis formæ: ergo non potest cōmunicari sine forma.

9 Dices, formam dare esse specifi- cum, seu quidditatum, non verò dare esse existentie.

Hoc iam releuim⁹ quæst. 7. n. 39. & vltius reijcitur, quia existentie in actu debet dari causa formalis in actu: sed non alia nisi forma; quia materia nequit esse causa formalis: ergo existentia est effectus formalis formæ. ¶ Terrio, eo ipso, quod admittitur formam dare esse specifi- cum, consequenter fatēdum, dare

esse existentie: quia existentia est actualitas essētiæ: vnde forma, quæ complet, & cōstituit essētiā, est principium existentie.

10 Iterum dices, formam solum esse dispositionem ad existentiam, vt dicit Capreolus in 1. dist. 8. q. 1. ad 7. & ad 17. cōtra primam, & Bañez 1. p. q. 3. ar. 4. dub. 4. Deus autē quemlibet effectum potest inducere non præuia dispositione: ac per consequens potest dare existentiam sine forma.

11 Sed cōtra primo, quia frequentior sententia aliorum Thomistarū est, quod forma est principium formale existendi: ergo ex hac parte minui non potest efficacia rationis S. Tho. ¶ Secundo, adhuc admittā illa sententia, suam vim retinere rationē, explicatur distinguēdo duo genera dispositionū: quædam exiguntur solum ad preparandum subiectū, vt cōnaturalius recipiat formam: quædam requiruntur, vt simpliciter dent capacitātē ad formā: quæ hoc modo exiguntur, ita indispensabiliter debent præcedere, vt si ab sint, induci nequeat forma: vnde implicat, quod substantia sine quātitate extendatur, aut figuretur, & quod corpus non diaphanū intrinsecē illamīnētur. Sed forma dat capacitatem vt materia recipiat existentiam, sicut diaphanum est aeri principium lucendi, quia facit eum proprium subiectum luminis, vt ait S. Thom. 2. cōtrag. cap. 54. cuius ratio est, quia non completa essētia, non est capacitas existētiæ; nec actus vltimus substantialis aduenire potest sine actu primo essentiali. Ergo materię

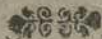
communicari nequit existentia sine forma.

12 Tertio dici potest, quod existentia solum est effectus secundarius formæ: vnde non videtur, quod intime, & essentialiter existentia à forma dependeat.

Admissio antecedenti, adhuc non infringuntur vires rationis: quia effectus secundarius communicari non potest, non communicato primario; quod patet inductione, quia non potest figurari corpus non quantum; nec extendi in ordine ad locum, quod non est extensum in se; nec communicari potest operationi, cui non est communicata existentia: ergo nec communicari potest existentia, cui non est communicata forma.

13 Secundo, in rei veritate primus effectus formæ, realiter, & physice ab illa causatus, est existentia: vnde inquit S. Thomas 1.2. quæst.

111. in fine corporis: quod cuiuslibet forma est duplex effectus: quorum primus est esse; secundus est operatio; sicut calor operatio est facere calidum, & exterior cal-factio: cum hoc discrimine, quod primum effectum causat formaliter, & sic existentia est complementum effectus primarij formalis: operationem verò causat effectiue. Cum ergo implicet effectum formalem esse sine forma, etiā implicabit contradictionem, materiæ communicari existentia non prouenientem à forma.

s. III.

Soluantur argumenta.

14 **O**bjicies primo: quicquid Deus facit media causa secunda, potest facere se solo: sed Deus media forma dat esse materiæ: ergo poterit dare esse materiæ sine forma. Probatur maior, causa prima eminenter continet omnes effectus causarum secundarum: ergo per seipsam potest facere, quicquid illis mediantibus facit.

Respondetur distinguendo maiorem: & concedo de effectibus causarum efficientium, quia efficere dicit perfectionem sine imperfectione: & Deus se solo potest efficere omnia, quæ causæ secundæ faciunt: vt illuminare, mouere, dare esse: nego verò de effectibus causæ formalis, quia forma dicit imperfectionem partis, quæ actui puro repugnat: vt Deus nequit esse anima, nec albedo; vnde nec per seipsum potest facere animatum, album, aut quantum, sine istis formis, aut alijs æquivalentibus: vnde nec existentiam poterit communicare sine forma, quæ est eius causa formalis.

15 Instabis cum Recentioribus: ille est effectus formæ in genere causæ formalis, qui resultat ex illa per unionem; quia causa formalis causat suum effectum per unionem tanquam per causalitatem: sed quod resultat ex forma per unionem est totum compositum; non verò materia: ergo materiæ existentia non est formæ effectus in genere causæ formalis.

Respon-

Respondetur, S. Thomam expresse docere formam esse causam materiæ quoad existentiam, seu quoad esse: vnde Opusc. 3. i. ait, *forma est causa materiæ, in quantum materia non habet esse in actu, nisi per formam.* Et lib. 5. Metaph. lect. 2. docet, *formam esse causam materiæ in quantum dat ei esse actus.* Quare ad formam argumenti, potest primo negari maior: quia lib. 2. q. 8. §. 3. dicitur, quod causalitas formæ non est unio superaddita; sed ipsa entitas formæ materiæ communicata. Secundo, omiſſa maiori, neganda est minor: quia compositum constituitur per hoc quod forma dat esse, & materia recipit esse sustentando formam: vnde eo ipso, quod sunt ad inuicem causæ, causant totum, & ambæ partes communicant in eodem esse.

16 Secundo arguitur: magis dependet accidens à substantia, quam materia à forma: sed Deus in Sacramento altaris conseruat accidentia sine subiecto: ergo, & potest materiam sine forma conseruare.

Ad hoc argumentum negatur maior à D. Thom. 1. p. q. 66. art. 1. ad 3. quia *accidens cū sit forma, est actus quidam: materia autem, secundū id quod est, est ens in potentia: unde magis repugnat esse in actu materiæ sine forma, quam accidenti sine subiecto: vt etiam respondet Quodlib. 3. art. 1. quia plus dependet pura potentia ab actu, quā actus imperfectus ab actu perfecto.*

17 Instabis; magis depēdet posterius à priori, quam prius à posteriori: sed accidens est posterius substā-

tia; materia autem est prior forma: ergo magis dependet accidens à subiecto, quam materia à forma.

Respondetur omiſſa maiori, distinguo minorem quoad secundā partem: materia est prior, in omni genere causæ, nego, in suo genere causæ materialis, & potentialis, concedo: quia istæ causæ ad inuicem sunt causæ. Vel dicatur, quod forma non est prior materiæ vt existente; quia existere est effectus formæ: at vero forma est prior quam materia absolute: quod explicat Caietanus cap. 5. de Ente, & essentia quæst. 8. ad 1. sicut prior est superficies quam albedo, quamuis albedo sit prior superficie vt alba. De quo videatur S. Thomas Quodlib. 1. artic. 4. ad 1. cum ergo sermo sit de materia existēte: quia si poneretur, materiam esse solā in rerum natura, absque dubio materia existeret; negari debet secundā pars minoris.

18 Præterquam quod, illa maior vniuersaliter est falsa, quia potest esse essentialis connexio inter realiter distincta, impediens realem cōseruationem vnius sine alio. Videatur Caietanus ad 2. & reliquæ; & Masius, qui decem diluit argumenta. Et recolantur, quæ di-

luuntur 2. p. Metaph. cō-

trou. 2. art. 7. & 8.

(: : :)

QVAESTIO IX.

De appetitu materia primæ.

Appetitus significat propensio-
nem, vel inclinationem in ali-
quid conueniens appetenti. Et est
duplex; alius *naturalis*, sicut graue
inclinatur in centrū; alius *anima-*
lis, qui est actus cōsequēs cognitio-
nem, vel sensitiuam, vel intellectu-
uā: & appetitus animalis vocatur
appetitus *elicitus*; ille verò, qui est
mere naturalis, dicitur appetitus *in-*
natus: qui quidē, quoad originē vo-
cis, dicitur metaphoricē appetit⁹;
tamē quoad rē significatā, absq; me-
taphora, & absque vlla improprie-
tate significat inclinationes, seu
propensiones naturales ab Autho-
re naturæ inditas ad recipiēdū, vel
cōsequendum id, quod sibi conue-
nit. De quo appetitu quinque du-
bia resolui⁹ 1. p. Metaph. cōtrou.
1. art. 5. a num. 86. vsque 105. Vt au-
tē huic loco opportuna tractetur.
Dubitatur primo.

§. I.

*Utrum verè, & propriè materia
appetat formam?*

Negant Auicena lib. 1. Sufficiē-
tiæ cap. 2. & Cæsar Scaliger
in lib. de Subtilitate exercit. 61. n.
1. & 17. Argumenta Auicenæ sunt
tria relata ad Tho. 1. Phys. lect. 15.
litt. e. Primum, quia materiæ nō cō-
petit, neque appetitus animalis; vt
per se manifestum est; neque appeti-
tus naturalis, vt appetat formā; cū

non habeat aliquam formā, vel vir-
tutem inclināre ipsam ad aliquid:
sic enim graue naturaliter appetit
locum infimum, inquantū sua gra-
uitate inclinatur in locū talem.

Secundo obijcit ex hoc, quod si
materia appetit formam, hoc est,
quia caret omni forma; aut quia ap-
petit multas formas habere simul;
quod est impossibile: aut quia fasti-
dit formam, quam habet; & quærit
habere aliā: & hoc etiam est vanū.
Nullo igitur modo dicendū vide-
tur, quod materia appetat formā.

Tertio obijcit Auicena cōtra A-
ristotelē, quia dicere, quod mate-
ria appetat formā, sicut femina mas-
culū, est figurate loquētū, scilicet,
Poetarum, & non Philosophorū.

3 Dices, argumenta ista solū pro-
bare materiam primā appetitu eli-
cito non appetere formam; cū quo
compatitur eam appetere appeti-
tu innato.

Hanc solutionem insufficiētem
esse constat, quia S. Tho. 1. p. q. 87.
ait, quod *appetitus naturalis est inclina-*
tio consequens formam naturalem. Sed
materia prima ex se omni caret for-
ma: ergo ex se omni caret appeti-
tu innato.

4 Dicendum tamen est, materiam
primā verè, & propriè appetere for-
mam. Ita Phys. 1. Phys. text. 81. di-
cens: *Sed hoc est materia perinde appe-*
tens illud, atque si femina marem, & tur-
pe appetat pulchrum. Idem sequuntur
communiter Authores relati à M.

Masio hic cap. 9. sect. 2. q. 10.
Et probatur ratione S. Tho. lect.
15. nihil est aliud appetitus natura-
lis, quam ordinatio aliquorum se-
cundum

eundem propriam naturam in finem suum: sed materia ex natura sua ordinatur ad formam: nam forma est finis materiæ; ut ex utraque parte unita resultet totum: ergo materia appetit formam.

5 Per quæ cessant duo priora argumenta, quia illis respondet S. Tho. quod nihil est aliud materiam appetere formam, quam eam ordinari ad formam, ut potèntiam ad actum. Et quia sub quacumque forma sit, adhuc remanet in potentia ad aliam formam (quia materia sublunaris, de qua loquimur, nullam recipit inamissibiliter) ideo inest ei semper appetitus formæ; non propter fastidium formæ, quam habet; nec propter hoc quod quærat contraria esse simul: sed quia est in potentia ad alias formas, dum unam habet in actu, unde quamlibet disiunctim appetit, & simul appetit; quamvis non appetat habere simul.

6 Ad tertium dupliciter respondet S. Tho. Primo, quod Philosophus hic non utitur figurata locutione, sed exemplari: quia ab exemplo, seu à simili probat, & explicat materiæ appetitum: quod fuit necessarium, quia supra dictum est, quod materia prima scibilis est secundum proportionem, in quantum sic se habet ad formas substantiales, sicut materiæ sensibiles ad formas accidentales: & ideo ad manifestandum materiam primam, oportet uti exemplo sensibilium substantiarum. Sicut igitur usus est exemplo aeris infigurati, & hominis non musici, ad materiam explicandam; ita, & nunc ad eius manifestationem, utitur ex-

emplo feminæ virum appetentis, & turpis appetentis bonum: hoc enim accidit eis, in quantum habent aliquid de ratione materiæ: ac per consequens, a fortiori ipsi materiæ conveniet appetitus formæ.

7 Secundo respondet S. Thom. quod Aristoteles hic loquitur contra Platonem, qui talibus metaphoricis locutionibus utebatur, assimilans materiam matri, & feminæ, & formam masculo; & ideo Aristoteles utitur contra eum metaphoris ab eo assumptis.

8 Ad replicam dicitur, quod appetitus totius compositi, sequitur formam; & de isto ibi loquitur S. Thom. vel loquitur de appetitu actiuo: non vero de inclinatione passiva; quia hic expressè ait: *Non solum autem aliquid ens actu per virtutem actiuam ordinatur in suum finem; sed etiam materia, secundum quod est in potentia, &c.*

§. II.

Quid sit appetitus materiæ?

9 Secundo inquiritur, utrum appetitus materiæ sit aliquid ab ipsa distinctum?

Affirmatiua sententia tribui solet B. Alberto Magno, eo quod tractatu 3. cap. 17. dixit, materiam appetere formam, esse dirigi à causa vniuersali prima in singulas formas: ex quo videtur inferri, quod appetitus iste non est in materia; sed in dirigente, & mouente ipsam in formas.

10 Cæterum hæc doctrina B. Alberti est expressè S. Thomæ hic le-

ctione 15. vbi supra dicētis: sciendum est enim, quod omne quod appetit aliquid; vel cognoscit ipsum, & se ordinat in illud; vel tendit in ipsum ex ordinatione, & directione alicuius cognoscentis, sicut sagitta tendit in determinatum signū ex directione, & ordinatione sagittantis: nihil est igitur aliud appetitus naturalis, quam ordinatio aliquorum secundum propriam naturā in finem suum. Ergo eodē modo ac B. Albertus, exponit S. Thomas appetitū materiæ. Et tamen ipse S. Thomas. 1. p. quæst. 59. art. 2. ait, quod appetitus, & inclinatio materiæ nō est aliquid ipsi superadditū: ergo oportet exponere qualiter hæc duo simul verificentur.

II Sciendum est igitur, quod appetitus innatus, sicut & elicitus, & possunt sumi quoad intrinsecā solū; & possunt accipi quoad intrinsecā, & extrinsecā simul, quæ est acceptio eorum adæquata: & ratio huius est, quia appetere originatur ex cognitione; vel propria appetētis, vel alterius actiue dirigentis, & ordinātis; & terminatur in id, quod appetitur. Ipsa igitur inclinatio est intrinsecā; sed originatur à cognitione, & terminatur in finem appetitum: quia vt ait S. Tho. 1. 2. q. 13. artic. 2. ad 3. *Virtus mouentis apparet in motu mobilis.* Appetitus ergo materiæ, quoad intrinsecā entitatem, quam importat, non differt ab ipsa potentialitate materiæ: eo quod se ipsa materia est pars potentialis ordinata ad formam, & actum substantialem: at verò originatiue causa dans hanc inclinationem est extrin-

seca, & forma, ad quam tendit, etiā est extrinseca: & ratione diuersarū formarum, & priuationum, exercitum appetitus materiæ variatur, ad variationem conditionum, vel agentis, vel formæ, quæ ab aliquibus connotata dicuntur.

12 Tertio dubitatur, vtrum appetitus materiæ, sit desiderij, an complacentiæ?

Multi graues Doctores, sicut in appetitu elicitu distinguunt appetitum desiderij respectu boni nō habiti, & appetitum complacentiæ in bono, quod habetur; ita in appetitu innato similem distinctionem locum habere dicunt. Vnde Flādrīa 1. Metaphis. q. 2. artic. 1. ad 5. & PP. Carmel. hic disp. 3. q. 8. concl. 2. & alij dicunt, quod duplici genere appetitus, materia respicit formā, nempe, desiderij respectu formæ nō adeptæ; & appetitu fruitionis, seu cōplacentiæ respectu formæ, quam possidet, vel possedit. Quod probant, primo à simili appetitus elicitu. Secundo ex D. Th. 1. p. q. 19. art. 1. vbi hoc videtur insinuare.

13 Veruntamen M. Soto 1. Phys. q. 6. art. 2. dub. 2. expressè ait, quod ineptè distinguunt nōnulli, alium esse appetitum carentiæ in materia respectu formæ, quā non habet; & alium cōplacentiæ respectu formæ, quam habet: nā improprie, & abusive dicitur quis appetere, id quod habet: appetitus enim dicit desiderium, & motū ad formam, quā quis nō habet; sed cōplacentia in re quā quis habet, potius est quies, & fruitio, quā appetitus. Et hoc docuit Phylos. 1. Phys. tex. 81. ex quo dima
nouit.

nauit illa celebris sententia, seu axiomata: *Primum est causa appetitus.*

14 Inter vtrumq; modum dicendi iudico solum esse disidiū in modo loquendi: quod vt tollatur, distinguere oportet id à quo nomen imponitur, & id quod significat. Aduertit autē S. Tho. 1. p. q. 19. art. 1. ad 2. quod licet pars appetitiua ab appetendo nominetur, nō tamē hūc solum habet actum vt appetat, quæ non habet; sed etiam vt amet quod habet, & delectetur in illo.

¶ Sic igitur, appetitus strictè sumptus distinguitur à delectatione, & fruitione: & ita, in rigore loquendo, materia non appetit formam, quā habet. Et iuxta hoc est vera sententia M. Sot. & expressa S. Th. 1. Physic. lect. 15. litt. e. vbi ex Phyllos. sic ait: *Si materia appetit formam, non appetit eam secundum quod est sub ipsa forma, quia iam non indiget esse per eam: appetitus autē omnis est propter indigentiam, quia est non habiti.* Hæc ibi. Ac per consequens, materia non appetit formā, quam habet; licet in ea quasi cōplaciat, & delectetur.

Loquendo verò de appetitu generaliter, prout quilibet actus inclinationis vocatur appetitus; nō video cur sicut in actibus elicitis distinguantur illi duo actus: ita, & in appetitu innato non valeant distinguui. Et hoc solū intendunt Authores prioris modi dicendi; quia cōplacentiam non vocant appetitum strictè sumptum, sed solum largè; & communiter.

15 Distinguit alij appetitū innatū per modū intentionis respectu formæ, & per modum electionis respec-

tu dispositionū. Addūt alij duplicem esse appetitum innatū; aliū speculatiuum, & inefficacē; & aliū practicum, & efficacē. ¶ Caterū distinctiones istæ, nec firmo nituntur argumento authoritatis, aut rationis; nec efficaciori poterunt impugnari: quia in metaphoricis locutionibus vnusquisque potest cū magno, vel paruo fundamento eas introducere, vel reijcere: & in præsentī nō multū videtur necessariæ, quia intentio, & electio propria est appetitus elicitus; & efficacia, & inefficacia causæ efficienti cōpetit: vnde causæ materiali non est cur tribuatur, nisi vt subest efficienti.

§. III.

An sit æqualis ad omnes?

16 **Q**uarto inquiritur, vtrū materia prima æqualiter appetat omnes formas?

Respondetur, quod quantū est ex se, æqualiter appetit omnes, & non magis perfectiores. Est cōmunis; & probatur rationē S. Th. citata lect. 15. materiā appetere formā nihil aliud est, quā eā ordinari ad formā, vt potētia ad actū: sed materia sub lunaris, quantū est ex se, æqualiter ordinatur ad omnes: ergo omnes æqualiter appetit. Probatur minor, quia singulæ formæ sunt actus inæquati materiæ: quia nulla adest in amissibiliter: ergo omnes sunt actus adæquatus: ac perecōsequēs, cū vna adest, reliquæ in materia potentiā & capacitatem ad aliā: ergo materia, quantū est ex se, æqualiter ordinatur ad omnes; & ita nullam præ alia magis diligit.

Quod

17 Quod amplius explicatur ex differentia, quæ est inter materiam calorum, ac materiam corruptibilem: quia enim istorum forma non est separabilis à materia, ista aliam non desiderat formam, quia aliud non expetit esse: at vero materia corruptibilem separari potest ab ista, vel ab illa forma; unde cū naturaliter appetat conseruari; quod esse non potest sine forma; ideo appetit omnes disiunctim, vt per formarum successionem, in suo esse conseruetur. Qui discursus est Philosophi lib. 2. de Generat. text. 40. dicentis: *nam cū in omnibus, quod præstabilius est, natura semper expetere dicitur: præstabilius autem sit esse, quam non esse, & reliquo modo Deus ipse vniuersum compleuit, continua facta generatione.* Vbi S. Thom. lect. 10. lit. f. ait: *alio modo compleuit Deus materia desiderium, perpetuando, scilicet, eius esse per continuam generationem.* Ergo cum materia non appetat formam, nisi inquantum appetit esse, quod ab illa recipit; cum hoc modo continuetur materiæ existentia, continua generatione formarum; ideo quantum est ex se æqualiter omnes appetit.

18 Obijcies: id appetitur magis naturaliter appetitu innato, quod magis appeteretur appetitu animali cognoscitiuo, si appetens cognosceret: sed id quod est melius, & maius bonum, maiori appetitu rationali à cognoscente appetitur rationaliter, vt per se notum est: ergo quò forma substantialis est perfectior, eò maiori appetitu à materia prima appetitur. Maior patet, quia inclinatio elicit a rationalis

conformatur inclinationi innatæ naturali.

Respondetur concedendo maiorem, & distinguendo minorem: quod est melius in esse medijs ad finem, magis appetitur, cōcedo: quod est melius absolute, & in esse entis: nego minorem: quia cōtingit aliquid melius in esse entis, nō esse melius in ordine ad finem: sicut meliora sunt viuientia, quam non viuientia; & tamen avarus magis desiderat pecunias, quam formicas; & sic de alijs. Cum igitur omnes formæ sub lunares in ordine ad conseruandū, & dandum esse materiæ, sint æquales, fit consequens, quod ipsa ex se omnes æqualiter appetat. Sed de hoc dubio late Auctores, quos citat, & sequitur M. Ortiz tractat. 3. confer. 2.

§. IIII.

Vtrum extendatur ad formas amissas?

19 Vltimo dubitatur, vtrū materia prima appetat formas quas amisit?

Afirmant Rubio tractatu de Materia q. 6. dub. 4. Hurtad. disput. 2. sec. 3. §. 35. quia ex parte materiæ eadem capacitas est modo, ac erat antequam semel eam reciperet: ergo cum non adest, est illius priuatio in subiecto capaci: ergo ex parte sua materia eam appetit. ¶ Secundo, appetitus materiæ nō differt ab ipsius capacitate; nec attendit suppositiones accidentales: sed impossibilitas, quod iterum redeat, solū est

est ex suppositione, quod agens, naturale nequit corruptum reproducere: ergo, quantum est ex parte materiæ, appetit formas amissas.

Quod totum explicatur à paritate: quia non obstante, quod per vires naturæ anima separata nequeat reuniri, concedit S. Thom. i. p. q. 76. art. 1. ad 6. quod anima separata à corpore *habet aptitudinem, & inclinationem naturalem ad corporis unionem*: ergo pariter ex parte materiæ correspondet naturalis appetitus ad animam separatam, & ad quam libet formam amissam.

20 Negatiuam tamen sententiā docet Ferrara lib. 2. contragentes cap. 60. rat. 13. & cōmuniter Thomistæ, quos refert & sequitur Ortiz confer. 3. Imo esse communem Doctorum testatur Arriaga disp. 2. sec. 4. n. 44. & videtur esse S. Thomæ 1. 2. q. 113. art. 10. & probatur, quia nullus appetitus naturalis est circa id quod naturaliter est impossibile: sed modo supponimus esse impossibile naturaliter, formam semel habitam reddere eādem numero: ergo non est in materia potentia, & desiderium formarum, quas semel amisit.

21 Secundo est ratio S. Thomæ lib. 2. contrag. cap. 60. & est 13. In omni genere tantum se extendit potentia passiuā, quantum potentia actiua illius generis: vnde non est aliqua potentia passiuā in natura, cui non correspondeat aliqua potentia actiua naturalis: quia potentia, quæ patitur, respicit agens, à quo immutatur. Cum ergo non

sit agens naturale valēs reunire formam semel deperditam; non erit in materia appetitus naturalis formæ amissæ.

22 Hanc diuersitatem videtur ad concordiam reducere M. Ioan. à S. Thom. q. 3. art. 4. §. *quoad secundū*, & Lerma lib. 1. q. 9. n. 7. dicentes, quod remanet in materia appetitus naturalis quo ad formas amissas, quantum ad proportionē inter ipsam materiam, & tales formas secundum se: non tamen quoad executionem, & respectiue ad agens: quia nullum est agens naturale potens educere, vel hinc materiæ applicare formam semel amissam.

23 Adhuc tamen in isto sensu materiam primam naturaliter non appetere formas amissas, docent Ferrara dicto capite. 60. & Masius quæst. 8. & Ortiz ad 1. & 2. & alij: eo quod appetitus innatus non est sola capacitas ad recipiendū. (alioquin etiam formarū supernaturalium daretur in natura appetitus innatus: contra communē doctrinam Thomistarū. 1. p. q. 12. art. 1.) sed requirit exigentiam perfectionis cōnaturaliter acquisibilis: ergo cum ista non detur in materia respectu formæ semel amissæ, sequitur, absolute esse negādum materiam appetere formam amissam. Et hoc est verius, & cōformius modo loquendi S. Thomæ locis citatis n. 20. & 21.

24 In illo autem loco 1. p. q. 76. non intendit S. Thom. reunionem esse naturalem ex parte actiui, vel passiui principij; sed solum secundum quid; quia res producta est ens

naturale, vt declarat ipse S. Thom. in 4. dist. 43. q. 1. art. 1. q. 3. vbi, & ait: *passiuum autem principium naturalis generationis est potentia passiuæ naturalis, quæ semper habet aliquam potentiam actiuam sibi respondentem in natura, vt dicitur 9. Metaph.* sicut ergo ex parte agentis resurrectio non est naturalis; ita nec ex parte materiæ datur naturalis appetitus ad formam semel amissam: loquendo de appetitu proximo.

25 Ex dictis infert M. Ortiz sol. ad 1. in fine, quod si aliquod agens conaretur introducere in materiam formam corruptam; ipsa materia per potentiam passiuam renitteretur: secus dicendum esset, si Deus illam introduceret; tunc enim reciperet per potentiam obedientialem, qua subditur ipsi Deo.

26 Hæc doctrina nec videtur vera: nec sequitur ex principali asserto. Primum probatur, quia potentia pure passiuæ nullius actiuitatis (qualis est potentia materiæ) sicut nihil agit; ita non potest proprie renitti, quia sine operatione non est renitentia. Deinde, quamuis in materia non concedatur appetitus formæ amissæ; est tamen potentia remota, seipsa capax actus substantialis: ergo ex suppositione agentis, nulla est violentia in vnione.

27 Ex indeque explicatur secundum; quia licet in modo agendi sit supernaturalitas; ex parte tamen rei factæ est ens naturale; vt fuit Adā, & erim⁹ omnes post resurrectionē; ergo forma non educitur à Deo ex potentia obedientiali simpliciter; sed ex potentia naturali re-

mota: quæ est obedientialis solum in modo: & solum propter modum non connaturalem materiæ, negamus in ista appetitum formæ amissæ. Argumenta autem relata num. 19. probant materiam retinere capacitatem remotam: quod non negamus.

QVAESTIO X.

De vnitatem materiæ primæ.

1 **A** Vt potest esse sermo de vnitatem transcendentali, aut de vnitatem speciali. Vnitas transcendens est entis proprietates, quæ cum illo conuertitur; eo quod *unum est ens indiuisum*. Vnitas specialis, alia est generica, alia specifica, & alia indiuidualis, seu numerica; quarum descriptio facile assignari potest ex dictis lib. 1. Logicæ explicando quid sint genus, species, & indiuiduum.

§. I.

De vnitatem transcendenti, & generica.

2 **D** Ico primo, materia prima habet vnitatem transcendentem positiuam. Ita notarunt M. Masius hic cap. 9. sec. 2. q. 13. post tertiam conclus. PP. Carmelitani disput. 3. q. 3. num. 36. nec arbitror ab aliquo posse negari, qui admissit dari materiam primam à priuatione distinctam, & à forma, & quæ sit verum ens reale substantiale partiale: quia omne ens, in quantum ens, est vnū,

vt

vt docet Phylosophus 4. Metaph. lect. 2. & nos ostendimus 1. p. Metaph. contr. 9. artic. 1. sed materia prima est verū ens reale, à forma, & ab accidentibus positiue distinctum: ergo materia prima est vna positiue; loquendo de vnitatē trāscendenti analogā.

3 Dico secundo, materia prima, vt est communis ad materiam cælorum, & corporum inferiorū, est quasi genus, quod diuiditur in plures species. Ita docet S. Thomas 1. p. quæst. 66. art. 2. & lib. 2. sent. dist. 12. ar. 2. & ratione probatur. Materia prima est pura potentia substantialis: sed potentiæ diuersificatur secundum diuersitatem actuum, ad quos sunt: ergo ex diuersitate formarum, in ratione actuandæ materialis, ipsa diuersificatur. Sed formæ cælorum replent totā potentia- litatē materiæ; quia ex natura sua sunt ingenerabiles, & incorruptibiles: formæ autem sublunares non replent totaliter materiæ capacitātē; quia sunt inadæquatæ, & relinquūt priuationem alterius formæ; ergo materiæ superiorum quasi specie distinguuntur à materia inferiorū. Vnde S. Thom. lib. 1. de Cælo lect. 6. ait: ex quo pater, quod materia cœlestis corporis est alia, & aliter rationis à materia inferiorum corporum; non quidem per aliquā compositionem, vt Phylosophus existimauit: sed per habitudinē ad diuersas formas, quarum vna est totalis, & alia partialis: sic enim potentiæ diuersificantur secundum diuersitatem actuum, ad quos sunt. Hæc Sanctus Thomas.

4 Cuius sententiam esse ad mentem Phylosophi, pluribus eius relatis testimonijs, ostendunt PP. Conimbr. lib. 1. de Cælo cap. 2. q. 6. art. 3. quamuis ipsi vtrāque partem problematicè defendāt, videlicet, materiam cœlestē specie distingui, vel nō distingui à sublunari. Nobis sufficit sententiam S. Thomæ prius traditam à S. Dionisio 4. cap. de diuin. nomini. vt refert S. Thom. in 2. dist. 15. q. 1. art. 2. & à B. Alberto in 4. distinct. 6. art. 8. Et iam ferè esse communem in scholis, pluribus relatis Authoribus, ostendit Rubio lib. 1. de Cælo cap. 2. q. 7. vbi est proprius locus de his latius tractandi. Videatur Soncinas lib. 12. Metaph. q. 9.

§. II.

De vnitatē specifica.

5 Dico tertio, materia prima sublunaris ex se nō habet vnitatē specificā positiuā; habet tamē vnitatē negatiuā. Ita sumitur ex Phylosopho, & S. Th. lib. 5. Metaph. lect. 4. lit. a. dicentibus: per quod differt elementum à materia prima, quæ nullā speciē habet. Et S. August. lib. 83. qq. in q. 54. dicit, quod omnis specie caret, vt retulimus q. 6. n. 24. vtrāque partē conclusionis docet S. Th. 1. p. q. 16. art. 7. ad 2. dicens: materia prima dicitur esse vna; nō quia habet vnā formā; sicut homo est vnus ab vnitatē vnius forme; sed per remotionē omnium formarum distinguentium.

6 Ratio primæ partis est: nam vnitatis specifica nō est, vbi non est positium principium constituens in specie.

specie vna: sed materia prima ex se non habet positium principium, quo constituitur in specie positiua: ergo ex se non habet speciē positiuam. Probatur minor: species, logicè loquendo, constituitur per hoc quod differentia, determinando generis potentialitatem, eam constituit: & physicè sumitur à forma, & actualitate: vt in 1. lib. Logicæ q. 19. in fine, dictum est: sed materia prima physicè, & logicè est pura potentia, vt quæst. 6. monstratum est: ergo materia prima ex se non includit speciē positiuam.

7 Secunda pars sola indiget explanatione; quia sicut vniuersale dicitur esse vbiq̃ue, & semper; non quia existat ab æterno, vel sit in omni loco; sed quia abstrahit ab hic, & nunc: ita materia prima, quæ non habet vnitatem specificā actus, quæ est vnitās formæ positiuæ; habet vnitatem negatiuam puræ potentiæ: quia entitas eius transcendentalis, est remotio omnium actuum, & capacitas, & potentia susceptiua formarum.

8 Obijcies: totus homo distinguitur specie ab equo: ergo partes hominis distinguuntur specie à partibus equi. Sed materia prima est pars hominis; quia anima rationalis, & caro, seu corpus cōstitūnt hominem: ergo materia prima hominis distinguitur specie à materia equi.

Respondetur, quod homo, nec est anima solum, nec corpus solū; sed physicè compositum ex corpore, & anima: & totum hoc specie distinguitur ab alio toto compo-

siō; quamuis radix distinctionis specificæ sit forma, quæ complet, & à qua radicaliter sumitur species; quia ista proxime non sumitur ab vna parte solum, sed a toto; vnde sicut in compositione metaphisica, quæ distinguuntur specie, conueniunt in genere: ita non opus est, quod specifica distinctio oriatur ex forma, & materia; sed potius ex diuersitate formarum species diuersæ constituuntur.

§. III.

De vnitāte numerica materiae primæ.

9 Dico quarto, materia prima omnium generabilium, & corruptibilium est vna numero negatiue. Ita S. Thomas opusc. 31. dicens: sciendum est, quod materia prima dicitur vna numero in omnibus. Idque esse de mente Philosophi 8. Metaph. notat S. Thom. ibi lect. 4. litt. a. concludens: ex his igitur, quæ hic dicuntur accipitur, quod prima materia est vna omnium generabilium, & corruptibilium: sed propriæ materiae sunt diuersæ diuersorum, videlicet materiæ secundæ, quæ est formata, & disposita propriis dispositionibus; sicut alia est materia phlegmatis, alia cholerae; alia amari, alia dulcis; sed de his non loquimur; sed de vnitāte primæ materiæ. Conclusio etiam est de mente Auerrois 1. Physic. text. 63. & lib. 12. Metaph. text. 14. & non solum est communis Thomistarum, sed fere omnium Philosophorum, vt ostendit M. Maius c. 9. sec. 2. q. 13.

10 Tres rationes conclusionis breuiter ita proponit M. Ferrara lib. 1. Physic. quæst. 12. Illa quæ sunt transmutabilia ad inuicem, debent habere idem subiectum, quod sit sub utroque termino transmutationis: vt patet ex Phylos. 1. Physic. text. 60. & sequentibus, & iâ explicamus quæst. 3. sed omnia generabilia, & corruptibilia, sunt transmutabilia ad inuicem; vel immediate, sicut cum ex aere generatur ignis; vel mediate, sicut cum ex equo generatur canis per multas transmutationes, vt docet Phylos. ergo debent habere vnum numero subiectum, quod est prima materia.

Secundo, omnis distinctio positiua est per aliquam formam; quia actus est, qui distinguit, & separat, vt dicitur 7. Metaph. sed materia prima non includit essentialiter actum, & formam: ergo nec includit distinctionem vllam positiuam.

11 Tertio, si essent plures materiæ numero distinctæ; aut distinguerentur per aliquid superadditum ipsis materijs; aut distinguerentur seipsis: nō per aliquid superadditū quia loquimur hic de materia secundum essentiam suam, vt consideratur sine omni actu. Nec etiam distinguuntur seipsis; quia illa quæ distinguuntur seipsis, distinguuntur plusquam numero; cum in nullo conueniant: quod de materia sublunarium non potest dici: ergo materia omnium sublunarium est vna numero negatiuè.

12 Sed contra hanc conclusionem videtur vrgere argumentum, quod obijciebamus cōtra tertiam,

sub hac forma propositū. Idem numero non potest esse in diuersis numero, loquendo de ente substantiāli: quia indiuiduum non potest vltius substantiali differentia diuidi, nec formali, nec materiali. Sed materia prima sublunarium est in diuersis numero, vt in pluribus hominibus, & alijs animalibus, & lapidibus numero differentibus: ergo nō est vna numero materia omnium sublunarium.

Respondet Ferrara solut. ad 1. dupliciter. Primo, quod aliud est loqui de materia secundum se considerata; & aliud loqui de ipsa secundum quod est sub forma: secundum se enim cōsiderata, est vna propter priuationē principij distinctiui: secundum autem quod est sub diuersis formis, est plures, propter pluralitatem formarum.

13 Secundo dicit, quod maior propositio habet veritatē ad hunc sensum, quod idē numero manens idem numero, nō est in diuersis. Et sic cōceditur totum, scilicet, quod materia secundum quod existit in diuersis, non est vna numero. Si autem intelligatur, quod idem numero secundum essentiam suam negatiue, non possit esse aliquo modo indiueris, in quibus multiplicatur; maior est falsa; idem enim vinum quod erat vnum numero, etiam positiue, recipitur in diuersis vasis, dum diuiditur in plura numero. Hæc ille. Et aduertendū, quod prima solutio videtur esse S. Thomæ q. 1. de Verit. art. 5. ad 14. vbi dicit, quod *quando adueniunt forma, distinguentes materiam, magis simpliciter dici-*

mus esse plures materias, quam unam: quia simpliciter, & positivè sunt plures; & negativè, & secundum quid una. Idem habetur opusc. 9. apud D. Thom. am q. 103

14. Instabis: nam unitas numerica variari nequit, re eadem permanente: sed materia prima, quæ primo fuit producta, semper manet eadem: ergo cum varietur ad variationem formarum specie, & numero distinctarum, non potest esse una numero.

Respondetur concedendo maiorem de unitate positivam, negando vero de unitate negativam, quia ista invariata, potest materia positivè dividi per formas, & quantitatem. Quod bene explicat Soncinas lib.

12. Metaph. q. 8. cōc. 2. dicēs, quod illa dicuntur esse unum positivè, quæ habent in se aliquam formam dantem unitatem; sicut cum nutrimentum additur nutritio: & hoc modo impossibile est, quod omnium sublunarium sit una materia numero: quia diversorum individuum sunt diversæ materiæ numero. Illa vero dicuntur unum numero negativè, quæ habent negationem cuiuslibet principij distinctivi: & sic est materia prima una ex se. Quia tamē diximus q. 8. implicare materiam dari à parte rei sine forma; ideo ista unitas negativa materiæ non datur à parte rei sola sine pluralitate positivam pro veniente à forma, & quantitate: quæ cōstituunt hoc individuum ab alio distinctum. Vtraque autem unitas connaturalis est materiæ, quamvis positivam sumatur ab actu, seu for-

ma; & negativam à propria intrinsicæ potentialitate.

QVAESTIO XI.

*De forma substantiali an sit,
& quid sit?*

1. Quamquam privatio sit quasi affectio materiæ; & ideo ad eius exactam notitiam videbatur hic de privatione differendum; quia tamen forma est quasi correlativa materiæ, oportune tractatus de forma sequitur disputationem de materia, & postmodum commodius dicetur de privatione, quia ista per formam, qua privatur, cognoscitur.

§. I.

An datur forma substantiales?

2. Nōmine forma intelligimus actum, seu perfectionem materiæ, ut patet ex Philosopho lib. 2. de Anima in principio. Et describitur à D. Thom. libr. 3. contrag. c. 67. forma est secundum quam res habet esse, seu, quæ dat esse rei; & esse specificum quidditativum; & esse physicum existentiam. Et quia esse specificum, & existentiam est duplex; aliud substantiale: quod est primum, & per se; aliud accidentale; quod est secundum, & in alio; ideo forma est duplex: alia *substantialis*, quæ est actus primus materiæ primæ; alia *accidentalis*, quæ dat esse accidentale toti composito, in quo subieciuntur accidentia.

3. Multi Antiquorum non agno-

ue-

uerunt alias formas, nisi accidentales, vt refert S. Tho. lib. 7. Metaph. lect. 2. litt. d. quæ sub sententia Anaxagoræ, qui solum agnouit causam materialem, vt referunt Phylosoph. & S. Tho. lib. 1. Metaph. lect. 4. & lect. 7. lit. c. Specialiter in corporibus simplicibus elementorum nõ esse alias formas præter primas qualitates, scilicet, calorem, & frigus, humiditatem, & siccitatem, videtur docuisse Galen. lib. 1. de Elementis, Alexander Aphrodisæus, Phylophonus, & Olimpiodorus, apud Masium hic cap. 9. sect. 3. questione 1. vbi, & refert Bernardinū Thelez lib. 2. de rerum natura cap. 24. & 25. etiam in mixtis non agnouisse nisi formas accidentales temperamenti, quantitatis, & qualitatum. Videturque fauere Phylos. 2. de Generat. c. 2. vbi qualitates primas accidentales absolutè vocat *principia formalia elementorum* ergo in ipsis non agnoscit alias formas substantiales.

4 Dicendum tamen est, dari formas substantiales. Ita Phylosoph. 2. Physic. c. 2. & 3. & lib. 5. Metaphis. cap. 2. & lib. 7. c. 3. & communiter Phylosophi, & Theologi.

Et probatur primo ratione Sancti Thomæ libro tertio Contragētes capit. 97. In rebus dantur naturæ specificæ substantialiter distinctæ: ergo dantur formæ substantiales. Antecedens patet: nam equus & ieo differunt inter se plusquam duo equi, vel duo leones; & lapides, & plantæ inter se, & ab animalibus absque dubio substantialiter distinguuntur: quod constat ex ac-

cidentibus adeò diuersis, & ex inclinationibus, & proprietatibus, quæ non possunt non dimanare ab essentijs substantialiter distinctis: nam à posteriori ex effectibus, & proprietatibus diuersis agnoscimus diuersitatem principiorū, seu naturarum. Prima verò consequētia probatur, quia forma est, quæ complet naturam, & constituit speciem: & quia distinctio formalis non potest non esse à forma; sed distinctio specifica substantialis est formalis: ergo dantur formæ substantiales, à quib⁹ desumatur.

5 Deinde probatur ratione, quia in simili ostendimus quest. 5. §. 2. dari materiam primam, eo quod datur generatio, & corruptio substantialis: quæ ratio etiam probat dari formam substantialem; quia variatio solius formæ accidentalis, solū fit generatione secundum quid, & accidentali: ergo generatio simpliciter, & substantialis satis ostendit dari formas substantiales. Aliæ rationes vsq; ad quinque videri possunt in M. Masio dicta quest. 5.

6 Ad authoritatem Phylosophi respondetur ex D. Thoma libro 2. de Generatione in principio lect. 2. quod per formale principium intelligit ipsas sensibiles qualitates, potentiam materiæ, vel materiam distinguentes, secundum quas illa corpora qualia sunt. Inquit enim Phylosophus principium corporū sensibilium, in quantum sensibilia sunt, vt ipse dicit in littera. Vnde quod est accidentale substantiæ absolute, est formale respectu ipsius reduplicatiue, vt sensibilis est.

7 Secundo responderet S. Thomas his verbis: Si autem dicatur, quod velit inquirere Philosophus principia formalia substantialia; tunc dicendum est, quod quia formæ substantiales sunt nobis ignotæ, quia insensibiles; idè per istas qualitates, quæ sunt immediata principia transmutationis substantialis, dat intelligere immediata principia substantialia: & idè dicit, quod etiã oportet dicere quales, & quot sint istæ qualitates. Hæc ibi Sanctus Thomas.

6. 11.

Quid sit forma?

8 Dico secundo: forma est actus primus, & substantialis materiæ. Ita sumitur ex Philosopho 8. Metaph. cap. 6. & lib. 2. de Anima in principio, & ex D. Thoma ibi lectione 1. litt. b. dicente: *Forma est actus, quo materiæ prima fit actu.* Et ratione probatur: illud est actus ratio ne cuius potentia est in actu, & per quod assimilantur Deo, qui est purus actus: sed forma est huiusmodi: unde Philosophus primo Physicorum textu 81. inquit, quod *forma est quoddam diuinum, & optimum*: id est, ut ibi declarat Sanctus Thomas lectione 13. littera d. omnis forma est quædam participatio similitudinis diuinæ, quod est actus purus: vnumquodque enim in tantum est in actu, in quantum habet formam. Optimum autem est, quia actus est perfectio potentie, & bonum eius: ergo forma est actus primus substantialis materiæ.

9 Secundo: illud optimè explicat propriam rationem alicuius, quod declaratur eius distinctio ab omnibus alijs; sed per hoc quod forma dicitur *actus* exponitur distinctio eius à materia, quæ est pura potentia, & ex illa, & forma fit vnū per se, ut ex actu, & potentia: per hoc autem, quod dicitur actus *primus, & substantialis*, declaratur distinctio ab omni forma accidentali, quæ dat esse secundum quid, & non primum, & substantiale: ergo conuenienter declaratur quid sit forma relata definitione recepta inter Antiquos, & Modernos.

10 Obijcies primo: si forma esset actus, aut esset actus simplex, aut compositus? Si actus simplex, esset actus purus: quod creaturæ repugnat. Si actus compositus, sequitur, quod forma sit composita ex materia, & forma: & sic dabitur processus in infinitum.

Respondetur, quod in creaturis est multiplex compositio, nempe, materiæ, & formæ; generis, & differentie; essentie, & existentie; subiecti, & accidentis; totius in suas partes integrales: de quibus agit Sanctus Thomas prima parte quæstione 3. & alibi sæpè. Forma omnis substantialis est simplex, id est, non composita ex materia, & forma, quia ut ait Sanctus Thomas prima parte quæst. 75. artic. 5. forma, in quantum forma, est actus: id autem, quod est in potentia tantum, quæ est materia, non potest esse pars actus: cum potentia repugnet actui, ut potè contra actum diuisa. Non tamen est actus purus, quia ut ibi ait Sanctus

Sanctus Thomas solutione ad quartum, est composita ex essentia, & existentia, seu ex forma, & esse participato; vel ex quo est, & quod est ipsum enim esse est quo aliquid est. Insuper est subiectum quo accidentium: & si fuerit forma imperfecta, habebit partes integrales, modo exposito libro secundo Logicae quaestione 13. de quo in libris de Anima, & Maius hic quaestione 2. & 3.

¶ 11 Secundo obijcies: forma substantialis est perfecte: ergo non est in alio: ergo non est in materia. Patent consequentia, quia eidem non potest convenire esse perfecte, & esse in alio: cuiuslibet autem substantia, etiam partiali, competit esse perfecte: ergo impossibile est, quod forma sit substantia, & quod sit in materia.

Huic argumento iam respondimus libro secundo Logicae quaestione nona, §. 2. unde in forma concessio antecedenti, distinguo consequens: ergo non est in alio, ut in subiecto inhaerentis strictè sumpto; concedo: ut in parte componente totum, quod est subiectum inhaerentiae late sumptum, concedo primam consequentiam: & nego secundam; quia forma est in materia, ut in comparte, quia utraque pars est de integritate totius; non tamen est in illa, ut ab ea accipiat esse, aut sustentetur ut entis ens illi inhaerens. Quam doctrinam, cum in Physica Recentiores admittant; non debuerant in Logica, propter hoc argumentum (iam diu à Divino Thoma, & Thomistis, hoc mo-

do, sicut, & ab istis solutum) Sancti Thomae sententiam de constitutione substantiae deserere.

QVAESTIO XII.

Utrum formae substantiales ex potentia materiae educantur?

§. I.

Probatur formas educi.

¶ Dico primo: formae materiales educuntur ex potentia materiae, cum totum compositum generatur. Ita Philosophus hic libro primo textu 78. & libro 7. Metaphysicae, & ibi Sanctus Thomas lectione 7. littera. a. & c. Et probatur: formae, quae introducuntur in generatione substantiali, non erant actu in materia prima; nec verè, & propriè de nouo creantur: ergo educuntur de potentia materiae. Consequètia patet à sufficienti enumeratione; quia non potest assignari alius modus, quo de nouo fiant huiusmodi formae substantiales materiales. Antecedens, quoad primam partem probatur à Divino Thoma quaestione tertia de Potentia articulo octavo; id, quod est in actu substantiali, non fit de nouo substantialiter: eo quod, naturaliter loquendo, eiusdem non datur nisi una substantialis productio; quia secundo producere, esset actum agere. Sed cum totum substantialiter generatur, formae simpliciter

de nouo introducuntur : alioquin non differret generatio substantialis à generatione, & transmutatione accidentali : cuius contrarium experientijs comprobatur; quibus ostenditur dari substantiales generationes, & corruptiones: ergo formæ substantiales non sunt in materia in actu ante generationem, sed solum in potentia.

2 Secundam partem ibi demonstrat. Primo, quia nulla causa secunda potest naturali virtute creare: nam facere aliquid ex nihilo, requirit virtutem infinitam supra totum ens creatum; sed formæ eorum, quæ generantur, inducuntur à causis secundis: alioquin frustra essent illarum causalitates: ergo formæ istæ propriæ, & in rigore non creantur. ¶ Secundo, si omnes formæ materiales à solo Deo crearentur, nulla esset, quoad hoc, differentia inter animam rationalem, & reliquas formas; sed hoc est absurdum: alioquin omnes essent immortales: ergo aliæ formæ non fiunt per creationem. ¶ Tertio, non excedit proximi generantis virtutem sibi simile generare; quia vnumquodque agit in quantum est in actu: vnde cum sint eiusdem speciei, possunt ab inuicem generari; sicut vnus ignis alium producit: ergo agenti proximo est tribuenda introductio formæ, & non soli agenti primo: ergo cum agens creatum non agat, nisi ex præsupposita materia; ex ista educit formam, cum totum generatur.

3 Obijcies primo: nihil educi potest ex illo, in quo non est;

sed formæ non sunt in materia: ergo non educuntur ex potentia materiæ. Probatur maior: materia est imperfectior forma; quia materia est prope nihil, & est pura potentia; quæ est imperfectior actu, seu forma; sed causa alium effectum continens, est nobilior, vel æque nobilis cum effectum: ergo materia non continet formas.

Respondetur distinguendo minorem; formæ non sunt in materia, actu, & simpliciter; concedo: non sunt in potentia, & secundum quid; nego minorem. Ad Probationem concedo maiorem, & distinguo minorem; & nego illam de causa materiali, quia ista continet effectus incomplete, & in potentia; & ideo est imperfectior: concedo verò de alijs causis, præcipue de efficientibus; de quibus ait Sanctus Dionysius 2. capit. de Diuinis nominibus. Id quod est in effectum, nobilius inuenitur in causa; vt declarat Sanctus Thomas quæstione septima de Veritate artic. 7. ad primum.

4 Secundo obijcies: duæ formæ specie distinctæ, non possunt simul esse in eodem; quia includunt oppositionem contradictoriā, saltem ex cōsequenti: sed formæ, quæ recipiuntur in materia, sunt specie; imò & genere subalterno distinctæ: ergo non omnes formæ materiales, quæ generatione introducuntur, in materia continentur.

Respondetur, quod ea, quæ in actu simul esse non possunt, sunt in potentia; quia simul est in materia capacitas ad formas oppositas, non simul,

simul, sed successiue habendas: unde dici solet, quod est potentia simul, sed non potētia simultatis; sicut locus habet potentiam ad diuersa corpora, licet non possit naturaliter duo corpora simul habere: Videatur, quæ diximus q. 9. n. 7.

§. II.

*Quæ conditiones exigantur ad
eductionem propriæ
sumptam?*

Dico secundo, ad eductionem exigitur, quod forma dependeat à materia, vt à vera causa, in qua est immersa; & quod fiat dependenter ab illa; & ex vi transmutationis illius. Est cōmunis sentētia Thomistarum, quos retulimus 2. p. Metaph. contr. 4. n. 45. & bene exponit Caietanus 1. p. q. 90. art. 2. ad 2. & Maius hic sec. 3. q. 12.

Priorem partem expressit S. Th. 1. p. q. 90. art. 2. ad 2. dicens, *actū extrahi de potentia materia, nihil aliud est, quā aliquid fieri actū, quod prius erat in potētia*. Probaturq; primo. Eductio est actio cōdistincta à creatione: sed creatio est ex nihilo, id est, ex nulla causa materiali, vt docet S. Thom. 1. p. q. 45. art. 1. ad 3. & q. 3. de Potētia art. 8. ad 4. ergo eductio est ex aliquo tanquam ex materia.

Secundo idem constat ex nominis proprietate; quia educi significat extraduci, seu extrahi ad esse distinctū, quod antea erat in esse cōfuso, seu potenciali; quod enim omnino de foris aduenit, non dicitur hinc educi: ergo vt forma dicatur extra hi de potentia materiæ, debet esse

contenta in eius potentialitate, vt in causa materiali.

6 Sumitur secūda pars ex D. Th. lib. 2. contrag. c. 86. ratione 3. & 1. p. q. 41. art. 3. ad 1. dicēte, *quod enim produciatur de materia, sit per transmutationē illius, de quo produciatur, in aliquā formam*, & ratio est, quia forma non educitur de potentia materiæ, nisi in ipso fieri depēdeat à materia, vt à vera causa illius: sed nō potest in ipso fieri materia esse vera causa formæ, nisi hæc inducatur ex vi transmutationis materiæ: ergo ad educationē exigitur quod forma resultat in materia ex vi transmutationis illius. Maior patet; quia sicut in facto esse forma, quæ nō est immersa in materia, & potest operari independenter ab illa nō dicitur esse in illa immersa; ita in fieri, nō dicitur fieri ex illa, nisi materia eā causet, & cōtineat materialiter in ipso fieri. Minor vero probatur, quia causalitas materiæ est suscipere formā, ex vi pugnæ, quæ est inter formam, quæ inducitur, & quæ abijcitur; cū generatio vnius est alterius corruptionis, & materia est subiectū manens sub vtroq; termino. Educitur ergo forma de potentia materiæ, est ipsa ex vi transmutationis resultare in ea, ab agēte naturali sibi correspondente.

7 Obijcies: nam M. Sot. 1. Phys. q. 7. art. 2. §. *at vero*, docet formā esse in potentia materiæ, nihil aliud esse, quam dependere in fieri, & esse à materia. Quod latē probat P. Rubio tract. de forma qu. 1. nu. 12. quia operationes alicuius rei indicant modum essendi eius; cum sint quasi primarij effectus à natura pro

cedentes, tanquam à propria causa: sed res dependens à materia in esse, & in fieri, non possunt sine materia operari, & e contra: ergo eo ipso, quod forma dependeat à materia, in esse, fieri, & operari; erit forma immersa in materia, & ab illaeducta. Tunc ultra: contingere potest, quod forma in esse, & fieri, & operari dependens à materia, fiat sine illius transmutatione; quia simul totum producit, & materia non præcessit sub alia forma, ut opus sit illa spoliari, ut transmutetur ad alterius formæ acquisitionem: ergo ad educationem non exigitur, quod forma fiat ex vi transmutationis materiae.

Respondetur, M. Sot. expressè ibi docere hanc dependentiam debere esse formæ à materia, in genere causæ receptivæ, & passivæ: quod est ponere, esse necessariam illam transmutationem, quam alij Thomistæ ad educationem requirunt: quia ibi subdit, quod cum eodem modo res se habeat ad produci, sicut ad esse, formæ, quæ educuntur, producantur à materia dependenter.

8 Dicimus ergo, quod dependentia à materia in fieri, potest intelligi dupliciter; vno modo quasi materialiter ex parte formæ, quæ fit; alio modo quasi formaliter, quia in ipso fieri exerceatur dependentia, & causalitas materialis, non solum quoad receptionem formæ in materia; sed quoad extractionem formæ ex materia, cui agens tribuit formam, & illa educendo. Igitur ad educationem strictè sumptam, non sufficit dependentia formæ à materia, quasi

materialiter: alioquin nullum totum materiale posset Deus creare, sed semper teneretur facere educendo: quod est falsum; quia Deus omne totum se solo vnicā actione potest creare: & creatio concluditur contra educationem. Unde restat, quod ad educationem exigitur dependentia formæ à materia formaliter in ipso fieri. Hæc autem esse nequit, nisi prius tempore, vel natura ab agente materia transmutetur; & vi transmutationis forma educatur.

s. III.

Utrum formæ cælorum fuerint educæ de potentia materiae?

9 Sententiam affirmatiuam indicat Scot. in 4. dist. 1. q. 1. s. *ideò*, & tenent Vazq. 1. p. disp. 174. c. 3. & 4. Molin. q. 45. ar. 1. & de opere sex dierum disp. 3. Rubio hic tractatu de forma. q. 2. & alij Moderni: qui id probant, primo. Nam ex epist. 2. D. Petri cap. ult. aperte constat cælos mutandos, comburendos esse in die iudicii; & materiam cælorum prius extitisse sub forma aquæ: ergo nihil deest ut fuerint educi de potentia materiae.

Vazquez verò fundamentum est, quia forma materialis nequit creari, sed educi debet: sed formæ cælorum sunt materiales: ergo debent ex materia potentia educi. Probatur maior: creatio est productio ex nihilo, id est, ex nulla materia: forma materialis necessario dependet à materia: ergo educitur, & non creatur.

10 At verò Rubio duobus alijs moue-

mouetur argumentis. Sit primum (& ordine tertium.) Nā ad eductionem solum exigitur formam depēdere in esse, & fieri à subiecto: sed formæ materiales, quæ operari nō possunt sine corpore, dependent in esse, & fieri ab illo: ergo educuntur de potentia materiæ.

Alterum fundamentum est. Nam in productione cœli fuerunt duæ actiones partiales, altera creatiua materiæ ex nihilo; altera verò circa productionem completam formæ ex materia, & in materia: quia ad hoc sufficit, quod pro priori naturæ informitas precedat formationem; sicut cū Angelis fuit colla tagratia in ipso instanti creationis; & cum generantur vermes ex speciebus sacramentalibus; sed hoc sufficit ad veram, & rigurosam eductionem: ergo formæ cœlorū fuerunt eductæ de potentia materiæ.

11. In eandem sententiam inclinat M. Ortíz tractatu 3. Physicæ cōfer. 4. prædictis solum addēs auctoritatem Opusc. 42. apud D. Thomā cap. 15. vbi dicit: *Esse verò corpus in productione forma de potentia materiæ, non accidit propter ipsum motum localem; cum corpus cœleste consecutum sit per eductionem suæ formæ de potentia materiæ suæ propriæ, nullo motu locali, vel alteratione precedente: essentialiter ergo natura corporis sequitur eductionem formæ de potentia materiæ.* In qua auctoritate habetur expressè hæc sententia, & eius fundamēta; quia ad eductionem per accidēs se habet, quod precedat trāsmutatio materiæ, vel non; sed solum exigitur, quod for-

ma sit corporalis depēdens in esse, & fieri, & operari à materia; quod absque dubio conuenit formis cœlorum in prima productione: ac per consequens nō est cur negetur fuisse eductas de potentia materiæ.

12. Dico tamen tertio, formæ cœlorum nō fuerunt eductæ de potentia materiæ; sed immediate à Deo creatæ ad totius cœli creationem. Ita sumitur ex D. Thom. 1. p. quæst. 65. artic. 6. & lib. 2. contragent. capit. 40. & 43. & in Cōpendio Theologix cap. 59. & lib. 1. de Cœlo lectione 6. & alibi sæpè: & in alijs locis relatis num. 6. Et tenent Thomistæ, quos citat, & sequitur Masius hic sectione 3. quæst. 12. in fine. Alios retuli illa controuerf. 4. artic. 4. § 4. cum quibus quoad hoc concordant Patres Cōciliū lib. 1. Physicor. cap. 9. quæst. 2. artic. 5. P. Suarez disp. 15. Metap. sect. 2. n. 17. & alij.

13. Probaturque primo. Id, quod fit creatione propriè sumpta, non fit eductione propriè, & rigurose sumpta; & ideo formæ animalium, & mixtorum, quæ nunc generantur, dicuntur educi, quia non propriè creantur; sed formæ cœlorum in sacra Scriptura, & Patribus dicuntur propriè creari: ergo non dicuntur propriè educi.

Dicunt, sumi ibi *creare* latè pro hoc quod est producere; non verò strictè in rigore Theologico.

Sed contra primo. nam hæc expositio est contra PP. & Theologos, & Cathecismum Pij V. in quibus de creatione strictè sumpta est

sermo. ¶ Secundo, creatio rigurose sumpta est productio entis ex nihilo: sed secundi Machabeorum 7. dicitur, quod coelum, & terra sunt *facta est nihilo*: ergo sunt proprie, & rigurose creata. ¶ Tertio, ex aliquo loco Scripturæ sacræ constat, contra Platonem, & alios Philosophos, quod Deus valet producere ex nihilo; ad differentiam agentium creatorum, qui non valent nisi ex præsupposita materia operari; sed non ex alio, nisi ex istis: ergo hic fit sermo de vera creatione.

14 Secundo probatur: nam educio strictè sumpta est actio præsupponens materiam, & eam transmutans, & ex ea educens formam, ut probatum est num. 6. sed formæ celorum non fuerunt sic factæ; quia, connaturaliter loquendo, actio est factiva totius; quia compositum est, quod fit; & creari est subsistentium; quia fieri est via ad esse; & cui cōperit esse ut quod, ei convenit fieri ut quod: ergo formæ celorum non fuerunteductæ de potentia materiæ, sed ad totius creationem concreatæ.

s. IIII.

Soluntur argumenta.

15 **A**D primum respondetur illā mutationē, vel intelligi de coelo aereo; vel intelligi de mutatione accidentali; non autem de mutatione substantiali. Ita Sanctus Augustinus libro 20. de Civitate Dei capit. 24. & Sanctus Hieronymus. Isaia 51. & 65. & Sanctus

Gregor. lib. 17. Moral. cap. 5. quorum verba refert Pater Pereira libro. 2. in Genesim quæstione prima.

16 Quoad alteram verò partem, quamvis coelos factos ex aqua, indicent aliqui Patres, & doceant Augustinus Eugubinus in caput 1. Genes. Arias Montanus, & Oleaster; tamen oppositum cōmuniter docent ibi expositores. Et autoritas Divi Petri non vrget: quia de coelo aereo intelligitur à D. Augustino. Ruperto, & Glosa. Vel intelligitur quoad plenitudinem, & ornatum ex aqua esse fabricata, ea quibus terra, & aer ornantur, ut declarrant Caiet. ibi, & Bañez 1. p. q. 66. ar. 2. dub. 2. ad 1. Videatur S. Thomas in secundo distinctione 14. art. 2. ad 1.

17 Adde, quod iuxta vulgatam nostrā, pauca, vel nulla est difficultas; quia ut notat M. Ioan. à S. Thomas tractatu de Opere sex dierum quæst. 65. Apostolus in illo loco non dicit, quod coeli erant consistētes ex aqua; sed quod terra erat cōsistens de aqua, & per aquam; quia re vera tota circumdabatur aquis. Sed hoc latius examinare Physicorum non est: sed arguentium instantia, hæc hic inferere nos coegit.

18 Ad secundum nego maiorem. Ad probationem distinguo maiorem; est ex nihilo, per exclusionem materiæ, ex parte termini à quo, concedo: ex parte termini ad quem, seu ut partē totius, quod creatur, nego maiorem: quia totū materiale potest à Deo creari; & efficit

esset ex nihilo vt termino à quo; & tamen, id quod erat creatum, constabat ex forma, & materia vt partibus constituentibus. Et solutio S. Thomæ. i. part. quæst. 45. art. 4. ad secundum.

19 Ad tertium negandã esse maiorem, constat ex dictis num. 6. & 8. Pariter ad quartum neganda est maior, vt colligitur ex secunda ratione nostræ conclusionis; & ex dictis supra quæst. 7. §. 3. & 5. quia si in composito substantiali est vnica existentia, & actio creatiua respicit formaliter existentiam, vt actum immediatum, seu terminũ totius, frustra ponitur fieri totũ duabus actionibus, cum connaturalius sit, fieri vnica.

20 Ad vltimum respondetur, quod non est, cur autoritate illius Opusculi præamur, quando habemus tam multa indubitata testimonia S. Thomæ, & communem Discipulorum illius intelligẽtiam: cum constet ex editione Romana, non esse legitimam prolem Angeli cĩ Doctoris. Imò addit Caietanus in quæst. de subiecto Philosophiæ ad 3. multa ibi esse, quæ doctrinæ S. Thomæ non consonant.

21 Vel dicatur cum M. Ioann. à S. Thoma tractatu de Opere sex dierum, qui habetur in fine 1. p. q. 65. in fine, quodeductio dupliciter sumi potest; vno modo *formaliter*, pro ipsa transmutatione materiæ de potentia ad actum, vel de vna forma ad aliam: alio modo sumitureductio *terminatiue*, & *materialiter*, pro re facta, quæ dependet à materia. Ibi ergo sumitureductio hoc secũ

do modo; non primo modo: quod constat, quia ibi dixerat: *Colum non esse genitum, sed per simplicem emanationem tantum à Deo processisse*: & etiam, quia post verba in argumento relata, subditur: *Nec hoc adhuc est, quia educitur; sed quia fit vnum ex materia, & forma educta*. Ergo sermo est de educatione *laxe* sumpta, pro production rei compositæ ex materia, & forma: non verò loquitur de educatione *strictè* sumpta, pro illa, quæ est ex vi transmutationis *materiæ* ad formam nouam, quam appellabamus supra, educationem formalem, & dependentiã in fieri formaliter.

22 Sed instabis: nam tota hac doctrina admissa, videtur quod à priori sententia solis vocibus discrepemus: cum id quod nos vocamus educationem *laxe*, illi vocent educationem *strictè*: & conditio-nem illam, quam nos contendimus esse necessariam ad educationem *strictè* sumptam, videlicet, quod fiat speciali actione transmutante materiam, & eam supponentem; alij negabunt, & faciliẽ suam sententiam sustinebunt.

Respondemus primo, quod si est quæstio de voce; nostra loquutio præualere debet; quia conformior modo loquendi sacre Scripturæ, & Patrum; & magis vsitata in Scholis.

23 Secundo melius respondemus, quod aliud est totam quæstio-nem esse de voce; aliud vero, quod quæstio de re inter homines disputantes resolui non possit, nisi dependenter à consuetã vocum significatione:

tionem: hoc secundum nunc, & sapientissime alibi contingit; quia si pro libito vocum propria, & consuetæ significationes mutantur, nihil firmum in humanis disputationibus stabilitur. Habemus hic de re, quod actio cæli productiua fuit vnica, quod materiam sub alia forma non supposuit, quod fuit vere creatio: hincque consequenter infertur educationem non fuisse: ad hancque, transformationem exigere, auctoritate, & ratione est stabilitum. ¶ Argumenta contraria solam educationem late sumptam probare, ex eo constat: quia educatio proprie sumpta cōdiuiditur creationi: & cum creatione proprie sumpta, omnia illa cōponuntur. Non ergo est de vocibus quæstio, sed de rebus determinandis, supposita vocum proprietate.

24. Ex dictis deducitur, primo formas elementorum in prima mundi productione fuisse cōcreatas, & non eductas: quia auctoritates S. Thomæ de eisdem expresse loquuntur, & etiam modus loquendi Sacre Scripturæ. Et quia elementa secundum se tota sunt incorruptibilia; & ita in prima productione cōnaturaliter petebant fieri creatione; secus vero cum secundum partem generantur, & corrumpuntur. Et sic facile occurri potest argumentis P. Suarez oppositum opinantis sec. 3.

25. Secundo sequitur animam rationalem (quā esse verā hominis formam, fides docet) non educi de potentia materiæ: quia non produci-
tur per virtutem generantis, sed à Deo creatur, vt late S. Thom. q. 3.

de Potentia art. 9. & 1. p. q. 118. art. 2. & lib. 2. cōtrag. c. 86. & est doctrina communis Patrum, videlicet, S. Leonis Papæ in Epistola ad Toribium Episcopum Asturic. S. Hieronymi Epist. ad Pamachium, & lib. 2. Apologia aduersus Rufinum, & S. Augustini Epistola ad Hieronymum de origine animæ. ¶ Rationemque assignat S. Tho. 1. p. q. 90. ar. 2. ad 2. quia anima rationalis non habet esse suum dependens à materia corporali; sed habet esse subsistens, & excedens capacitatem materiæ corporalis: quia est intellectualis, & habet operationem independentem à corpore: ergo non educitur de potentia materiæ. Patet cōsequencia, quia non continetur in materia vt immersa in illa, vt in vera causa sui: vnde non dependet ab illa in esse, nec in operari; & corrupto corpore manet; vt notat S. Tho. q. 3. de Potentia art. 8. ad 7. vnde licet habeat materiam in qua recipitur, non tamen habet materiam ex qua educatur. Videtur hæc ratio S. Thomæ desumpta ex Phylosopho lib. 2. de generat. Anim. c. 3. dicente: *restat igitur, vt mens sola extrinsecus accedat, eaque sola diuina sit: nihil enim eius actione communicat actui corporalis.*

26. Reliqua, quæ de aliarum formarum accidentalium educatione hic solent disputari, require in Metaph. quia non sunt huius loci propria.

QVAESTIO XIII.

*De Priuatione, vt est principium
entis naturalis in fieri.*

EXpositis iam principijs, ex quibus constat ens naturale, restat nunc dicendum de priuatione, quam diximus quæst. 3. esse principium generationis, seu fieri rei: de qua multa inquirenda occurrunt.

§. 1.

Primo inquiritur, Vtrum priuatio sit ens reale?

SVpponimus primo ex dictis lib. 1. Logicae q. 8. §. 1. quod negatio est carentia formæ: & est duplex: alia, quæ dicitur simplex, & absoluta, & retinet nomen negationis: alia est negatio generis determinati: & hæc dicitur priuatio, quæ est carentia formæ in subiecto apto; & de ista inquit S. Thom. in 1. dist. 28. quæst. 1. art. 1. ad 2. quod omnis negatio, quæ est in aliquo subiecto determinato, potest dici priuatio: vnde 8. Metaph. text. 27. dicitur, quod priuatio est negatio in subiecto.

3 Secundo notandum ex Philosopho 5. Metaph. text. 17. & ex D. Thoma q. 9. de Potentia art. 7. ad 11. & 1. p. q. 33. art. 4. ad 2. quod priuatio tribus modis dicitur: vno modo *proprie*, quando remouetur ab aliquo, quod natum est habere; sicut carere visu est priuatio visus in ho-

mine. Alio modo *communius*, quando remouetur ab aliquo, quod ipsum quidem non est natum habere; sed genus eius; sicut si non habere visum dicatur priuatio visus in talpa. Tertio modo *communissime*, quando remouetur ab aliquo id quod à quocumque alio natum est haberi; non tamen ab ipso, nec ab alio sui generis; sicut si non habere visum dicatur priuatio visus in plâta. Et hoc modo vnum priuatiue dicitur, vt ibi ait S. Thomas, & latius diximus 1. p. Metaph. controu. 9. n. 34. Nunc loquimur de priuatione strictè sumpta, quia solû hoc modo est terminus a quo, & principium.

4 Priuatio autem propriè sumpta est duplex; alia physica; alia moralis: physica est, cum est capacitas, & aptitudo formæ physicae, & quæ pertinet ad perfectionem, vel integritatem rei physicam; vt quia oculi, & manus sunt de integritate corporis humani, istorum absentia, est physica priuatio. Priuatio moralis est absentia formæ debitæ iuxta regulas morum, vel debitæ in estimatione humana: & hoc modo peccata inducunt priuationem; & in honoratio, & vituperatio sunt priuationes honoris, vel famæ, etiam si nihil intrinsecum tollant. Sermo ergo est de physica priuatione.

5 De qua sunt quatuor opiniones, quas refert M. Soto lib. 1. q. 8. & alia, de quibus late P. Rubio tract. 3. q. 1. Eis tamē omnimodis, quia fere distinguuntur in sola vocum diuersa acceptione: sufficet doctrina S. Thomæ, qui videtur difficultatem euacuasse (si recte intelligatur) 1. p. q. 48.

q. 48. art. 2. ad 2. ubi ait; sicut dicitur in 5. Metaph. ens dicitur dupliciter: vno modo secundum quod significat entitatem rei, prout diuiditur per decem prædicamenta; & sic conuertitur cum re. Et hoc modo nulla priuatio est ens. Vnde nec malū. Alio modo dicitur ens, quod significat veritatem propositionis, quæ in compositione consistit, cuius nota est hoc verbum, *est*: & hoc est ens, quo respondetur ad questionem an est: & sic cæcitatem dicimus esse in oculo, vel quancumque aliam priuationem. Et hoc modo etiam malū dicitur ens. Hucusque S. Thom. cuius doctrina communiter acceptatur; licet non eodem modo ab omnibus intelligatur.

6 M. Mafius hic cap. 9. sec. 4. q. 3. ad 2. putat sensum S. Thom. & Antiquorum Thomistarum in prædicta distinctione tradenda, talē esse: Priuatio, aut sumitur secundum essentiam, aut secundum existentiam: si primo modo sumatur, datur à parte rei; quia ante operationem intellectus datur absentia forme, & hoc est essentialiter priuatio. Si vero secundum existentiam sumatur, non est à parte rei, sed beneificio intellectus: quia cum sit ens omnium infimū, debet existentiam omnium infimam obtinere; hæc autem est esse cognitum, vel intelligibile.

7 Hæc tamen expositio nec est vera, nec de mente S. Thomæ, & Thomistarum: quia essentia prout est à parte rei, est essentia actualiter existens, vt inductiue patet; & quia existentia non ad aliud datur, nisi

vt essentiam ponat à parte rei: ergo si primo modo essentia priuationis est à parte rei, non est cur illo modo non dicatur existens. ¶ Secundo, essentia, & existentia proportionatur vt actus, & id cuius est actus: ergo si essentia est à parte rei, etiam existentia debet esse à parte rei; quia ad idem genus reducuntur, sicut existentia substantiæ est substantialis, & existentia accidentis est de genere accidentis, & existentia entis rationis non est ens reale; ac per consequens nec essentia realis existentia proportionata est ens rationis.

Tertio, ens quod fundat veritatem propositionis non est solum ens existens, sed ipsæ veritates complexæ abstrahentes ab existentia hoc modo sunt entia: & hac via 1. lib. Logicæ q. 3. in fine saluauimus ens rationis esse simpliciter scibile, quia est simpliciter ens, vt fundat veritatem, quod vocat ens complexum: ergo illis vocibus non intendit S. Th. distinguere essentiam priuationis ab existentia eius.

8 Qua propter M. Soncinas lib. 6. Metaph. q. 18. §. *ad cognoscendum*, & latius lib. 10. q. 15. §. *quantum ad tertium*, & M. Iauellus ibi q. 10. in 2. p. & alij dicunt, quod priuationes dupliciter accipiuntur: vno modo fundamentaliter, & potentialiter: & sic sunt in rebus extra animam. Alio modo formaliter, & proprie: & sic sunt entia rationis tantum, & non sunt actu in rebus, vt docet S. Thom. q. 1. de Malo art. 1. ad 19. & 20. & q. 21. de Verit. art. 1. & sumitur ex Philosopho 4. Metaph. tex. 2. & quia negatio in re est non ens,

acperconsequens formaliter non est ens reale, sed absentia re-
lis entis: vnde formaliter solum est
ens in ratione.

9 Huic tamen solutioni obstat
primo: nam priuatio formaliter, &
essentialiter sumpta est carentia for-
mæ in subiecto apto: sed totū hoc
formaliter datur in rebus: ergo pri-
uatio formaliter sumpta datur in
rebus ante operationē intellectus:
sicut nullo intellectu considerante
aer est tenebrosus, quia caret luce,
& animal est mortuum, quia caret
vita.

Secundo, extrema oppositionis
realis debent esse, seclusa operatio-
ne intellectus, alioquin in re non
erit oppositio formaliter: sed op-
positio priuatiua est realis, vt patet
ex Philosopho in Postprædic. er-
go extrema illius sunt ante opera-
tionem intellectus formaliter. Cū
ergo vnum extremum sit priuatio
formæ, hæc formaliter sumpta da-
tur, seclusa operatione intellectus.
Vnde Genes. 1. dicitur: *tenebra erant
super faciem abyssi*: Et ibi subditur Deū
diuississe lucem à tenebris: & in Daniele
tenebræ inuitantur ad diuinam lau-
dem: ibi: *benedicite lux, & tenebra Do-
mino* Quod non esset, si opus esset si-
ctio: ne intellectus, vt priuatio esset
formaliter.

10 Ad hæc, & alia diluenda Caie-
tanus 1. p. q. 48. ar. 2. in fine, & cap.
1. de Ente, & essentia, & Soto q. 3.
viii. in 2. prob. 2. concl. & Ferrara
lib. 3. contrag. capit. 3. ad 6. §. *pro
declaratione*, & Capreolus in 2. dist.
34. quæst. 2. ad 1. distinguunt duo
esse formalia in priuatione; alte-

rum per modum remotionis, & nō
entis: & hoc formaliter est in re-
bus: alterum per modum entis: &
hoc non est in rebus nisi fundamē-
taliter, & solū in intellectu est for-
maliter: de quo videatur S. Tho-
mas 4. Metaph. lect. 1. litter. d. & 1.
Physic. lect. 15. litter. b. & in 2. dist.
13. in exposit. textus. Et quæst. 3.
de Verit. artic. 4. ad 3. & 1. 2. quæst.
8. art. 1. ad 3. ac perconsequens po-
test propositio vera formari, e-
tiam si in re priuatio non sit ens,
quia eius esse formale, non est
quod ponat, sed quod remo-
ueat.

11 Addit Ferrara in fine illius
capitis noui, & Rubio dicta quæst.
1. conclus. 3. quod loquendo de
ente reali communissime, & mi-
nus proprie, priuatio entis realis
est quidem ens reale, non vt po-
nens ens reale in re, sed vt remo-
tio entis realis; affirmatio enim,
& negatio ad idem genus perti-
nent.

12 Iste tamen modus loquendi
est satis improprius: quia remotio
vitæ, non est vita; nec remotio
entis realis potest dici ens reale:
quare ipse Ferrara melius secun-
do respondet, quod cum diuidi-
tur ens latissime sumptum in ens
reale, aut rationis, diuisio non est
sufficiens, quia deest negatio en-
tis realis, aut negatio entis ratio-
nis: & priuatio formaliter non
significat esse, sed potius non esse:
vnde Sanctus Augustinus de Ge-
nes. ad litteram capit. 4. ait:
*Ita dictum est, tenebra erant super a-
byssum, ac si dictum esset, non erat lux
super*

super abyssum, &c. Et infra: Deus ergo diuisit inter lucem, & tenebras, quia lucē fecit, cuius absentia tenebræ vocantur: de quo videatur 12. cōfess. cap. 3. quia tamen formale remotionis est fundamētum vt intellectus concipiat priuationem per modū entis; respectu istius status, esse primum est fundamentale: & hoc voluerunt significare authores relati n. 8. qui à nobis solis vocibus discrepat.

§. II.

Verum priuatio distinguitur à materia prima?

13 **P**lato in Timæo & Platonici, vt refert S. Tho. 1. p. q. 5. art. 2. ad 1. & ar. 3. ad 3. materiam à priuatione non distinguebant; & ideo materiam vocabant non ens.

14 M. Soto hic lib. 1. q. 8. censet priuationem ratione tantum distinguī a materia: quod est dicere, inquit, quod materia, & priuatio nō sunt duæ res: sed tamē materia alia ratione, & definitione est materia, & alia ratione, & definitione est priuatio, quod probat ex Phylosoph. 1. Phys. text. 60.

15 Per oppositum priuationem realiter distinguī a materia docuerunt Simplicius cap. 9. Ferrara lib. 1. q. 11. Iauellus q. 10. & Soncinas lib. 10. Metaph. q. 17. quia materia est ens, & pars substantiæ; priuatio est non ens: materia manet completa generatione: & priuatio abiicitur adueniente forma, quia non sunt si mul habitus, & priuatio. ¶ Imo addit Malus cap. 9. sec. 4. q. 1. cōcl.

3. quod inter priuationem, & materiam datur supremum genus distinctionis realis: nam vbi est minor cōuenientia inter extrema, debet etiam inter illa maior distinctio: ac proinde distinctio, quæ est inter ens, & nō ens, inter ens reale, & rationis, est omnium maxima: sed materia, & priuatio differunt vt ens, & nō ens, vt substantia, & ens rationis: ergo maximē differunt.

16 Supposita doctrina primi dubij, non potest in hoc secundo esse differentia nisi in modo loquendi: vbi aduertit Ferrara illa quæst. 11. quod dupliciter possunt aliqua distinguī realiter: vno modo, quia sunt duæ entitates reales, quarum vna non est alia, sicut musica, & albedo distinguuntur realiter: alio modo, quia realitas vnius non est id quod significatur nomine alterius, siue illud sit ens reale, siue ens rationis: & hoc modo materia, & priuatio distinguuntur realiter, quia oculus non est illa negatio, quæ voce cæcitatatis significatur, vt est perfecte notum: & id non negat Soto, & solum cōtendit quod extremū distinctionis non est ens reale positum, sed remotio entis in re, quod accipitur vt ens in ratione.

§. III.

Duo alia dubia soluantur.

17 **T**ertio dubitatur, vtum priuatio sit principiū entis naturalis?

Negat Petrus Gregorius lib. 11. Syntaxis c. 8. quia priuatio habet rationem

tionē mediij. Similiter id negat Petrus Peramatus lib. de Elementis c.

1. quia priuatio potius est occasio rei generandæ, quam principij generationis.

18 Dicendum tamen est priuationem esse principium per se generationis. Ita Philosophus, & S. Tho. locis citatis q. 3. §. 3. vbi abunde est confirmata, quia terminus à quo generationis est principium rei in fieri: priuatio autem formæ introducendæ, seu non esse illius in materia est terminus à quo generationis: ergo est eius principium extrinsecum rei factæ, & intrinsecum generationi: vnde nec proprie est mediū, nec sola occasio per accidens: sed per se exigitur ex parte termini à quo; sine quo non contingit naturaliter generatio. Vnde S. Thom. q. 3. de Potent. art. 1. ad 16. ait, quod priuatio dicitur esse principium sciendū: sed non essendi. Quod & dicit in 2. dist. 1. in expof. litteræ. Videatur M. Mafius hic q. 3. & M. Ioan. a S. Thom. q. 5. art. 1.

19 Quarto inquiritur, vtrum priuatio conueniat vniuoce cū alijs in ratione principij entis naturalis?

Respōdetur dicit analogice, quia esse principium per modum partis componētis, vt sunt principia materia, & formæ; & esse principium solum per modum termini à quo, vt est principium priuatio, non est esse principium secundum rationē simpliciter eandem. Secundo, quia entis, & non entis non potest dari aliquid commune vniuoce, vt late ad intentū prosequuntur PP. Car-

mel. disp. 5. quæst. vnica, vbi & aduertunt interuenire analogiā proportionalitatis, quia priuationi vere, & proprie competit ratio, & definitio principij generationis, seu entis naturalis in fieri. ¶ Addit Ferrara lib. 1. Physic. q. 10. §. sed circa, quod priuatio cum sit quædam materiæ dispositio vt est ad formā transmutabilis, reducitur ad genus causæ materialis, quia dispositio materiæ, ad genus causæ materialis reducitur.

§. IIII.

Verum in materia sit tantum vna priuatio, vel plures?

20 Circa hoc dubiū, non est vna sententia Auctorum, qui de illo tractant. Quidam affirmant in materia esse vnā tantum priuationem: ita M. Soto q. 8. ad 2. confirm. alioquin si priuationes sunt tot numero in materia, quot formæ quibus caret, haberet infinitas priuationes, maxime si mundus foret perpetuus; vnde identice, & realiter est vna, & respectiue, & per rationē sunt plures. Idem sequitur Cardinalis Tolet. q. 19. ad 3. ¶ Et potest adhuc probari: nam S. Tho. lib. 1. Physic. lect. 15. docet, quod potentia materiæ subiecto est vna respectu multarum formarum; sed ratione sunt multæ potentie secundum habitudinē ad diuersas formas: ergo priuatio identice est vna, & plures secundum rationem: & sic Philosophus text. 60. asserit, quod materia, & priuatio sunt idē numero.

21. At vero P. Rubio tract. 3. q. 2. cēset distinctionem numericā priuationum, desumendam ex subiectis, seu materia, & ita in vna est vna numero; quia distinctio numerica accidentiū sumitur à subiecto: vnde sicut vna relatio numero respicit plures terminos solo numero distinctos, vt ait S. Thomas locis relatis lib. 2. Logicæ q. 23. n. 33. ita vna priuatio numero est in vna materia numero. Distinctio vero specifica priuationum ex diuersitate formarum specifica erit desumenda.

22. Denique multi alij tenent tot esse priuationes in materia, quot sunt formæ, quibus caret, siue sint specie, siue numero differentes. Ita Soncinas lib. 10. Metaph. quæst. 15. Ioan. à S. Thom. q. 5. art. 2. Pereira lib. 5. cap. 24. in fine, & Recētiore communiter. Et ratio est: nam priuatio formaliter est absentia formæ in subiecto capaci: sed tot sunt absentia formarum, quot sunt formæ absentes: ergo iuxta numerum formarum absentium multiplicantur priuationes.

23. Deinde, quia posita vna forma in materia, abiicitur eius priuatio, quia non sunt simul forma, & eius priuatio: sed potest remanere priuatio alterius distinctæ: ergo datur priuatio vnius formæ in hoc subiecto sine priuatione alterius: ergo distinguuntur inter se. Idque videtur supponere S. Thom. 1. 2. q. 86. art. 1. ad 3. asserens, quod diuersa peccata diuersas maculas inducunt. quæ sunt priuationes: & oriri possunt ex peccatis numero dis-

ctis: non ergo ex vnitare subiecti sumitur vnitas priuationū, sed ex formis absentibus.

24. Id, in quo conueniunt duæ vltimæ sententiæ, omnino verum videtur, & de mente S. Thomæ in 4. dist. 16. q. 3. art. 2. q. 3. in cor. & q. 4. art. 1. quæstionacula 2. in cor. & 2. 2. q. 107. ar. 2. vbi ait: *Omnis defectus, seu priuatio speciem sortitur secundū habitum oppositum: differunt enim cæcitas, & surditas secundum differentiam vsus, & auditus.* Ac proinde etiam distinctio specifica priuationum ex formis oppositis desumitur. Vnde recte dicitur tot esse priuationes in materia, quot sunt formæ specie distinctæ, quibus caret.

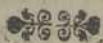
25. Aduertendum autem ex dictis hoc libro quæst. 4. n. 5. quod licet priuationes remotæ multiplicentur modo prædicto; tamen priuatio proxima in qualibet materia non est nisi vna, vt probat ratio M. Soto, quia priuatio proxima est carentia in subiecto proximè apto ad habendam formam: hæc autē proxima habilitas non est nisi ratione dispositionum, quasi necessitantibus materiam, vt huic formæ, quæ modo abiicitur, succedat illa ad quam subiectum est dispositum, vt exemplis loco citato explicatum est.

26. Loquendo autem de distinctione numerica, placet ex dictis tria distinguere in priuatione, nempe, subiectum, & causam eius; non esse formæ; & ens rationis, quod formatum ab intellectu, cum in exercitio cogitat nō esse formæ, ac si esset ens. Igitur clarum videtur, quod iux

Iuxta numerum formarum sunt realiter plures absentiae, & quod intellectus cogitare valet plura numero entia rationis cum fundamento in re, vt probant argumenta propoſita n. 22. & 23. & in hoc ſenſu abſque dubio iuxta numerum formarum abſentiū, plurificatur numero priuationes. Quia tamē ſubiectum, ſeu cauſa eſt quali aliquid exactum eſſentialiter, vt priuatio diſtinguitur à ſimplici negatione; ideo cum ſubiectū ſeu ratio fundandi eſt vna dicitur eſſe priuatio numero vna materialiter: & forte hoc ſolū volunt M. Soto, & alij dum dicūt eſſe vnam ex parte materiæ, & plures reſpectiue, & hoc probat exēplum de potentia materiæ, & de relatione.

27 Eſt tamen diſparitas, quod ibi id quod eſt entitatis, ſe habet formaliter, quia potentia, & relatio ſignificant directe, & formaliter aliquam ſpeciem entis realis: at vero priuatio ſignificat non eſſe formæ directe; & de materiali, vel in obliquo, aut extrinſece, ſubiectum; & ideo ex ſubiecti vnitatem numericam, ſolum eſt priuatio vna ſecundum quid, & materialiter: quia vt ait Ferrara lib. 1. Phyſic. q. 10. notab. 3. priuatio intrinſece eſt nō ens, ſed extrinſece ex parte ſubiecti, & fundamenti eſt ens; & ita ex hac parte habet vnitatem ex vnitatem materiæ. Per quæ poſſunt argumenta

dilui: imo forte valent ſententiæ ad concordiam reduci.

QVAESTIO XIII.

De vñione ſubſtantiali inter materiam, & formam.

§. I.

Status quæſtionis.

VNio dupliciter accipitur, & vtroque modo proprie: vno modo pro actione cōiūgente plura in aliquo vno, vel vt ſint vnum, vel vnita; & dicitur vñio actiue, quia eſt verbū ſignificans actionem vniendi exercitam. Alio modo vñio accipitur paſſiue, prout eſt nomen ſignificans paſſiuam *coniunctionem aliquorū in aliquo vno*, vt ait S. Thomas 3. p. q. 2. art. 9. & de iſta nunc di rectē inquirimus.

2 Secundo aduertendum, quod ſicut diximus lib. 2. Logic. q. 23. ad 3. quod aliqua dupliciter dici poſſunt ſimilia; vno modo fundamentaliter ratione cōuenientiæ, & aſſimilationis in qualitate; alio modo formaliter ratione relationis cōſequentæ: & pariter duæ quātitates ſe ipsis ſūt æquales, vel inæquales fundamentaliter: formaliter verò denominatur æquales, vel inæquales à relatione prædicamentali: ita loquēdū de vñione paſſiua, quod accipitur dupliciter. Vno modo formaliter pro relatione æquiparatiæ, quæ cōſequitur ad actiuam vñionē, & cōiunctionem: & ſic accipitur à D. Tho. 3. p. q. 2. art. 7. & 8. & in 3. diſt. 2. & 5. & in Cōpend. Theolog. cap. 154. in fine. Et à S. Bonau. in 3. diſt. 1. q. 1. ad 1. & 2. & diſt. 3. q. 2. in fin.

H

& ab

& ab Aegydio Colūna in 3. dist. 2. p. 2. q. 2. art. 3. & à Scot. in 3. dist. 1. q. 1. §. *Sed circa*, & Ochan in 1. dist. 30. q. 1. ad 2. & q. 4. post 3. conclus. & fere cōmuniter ab omnibus Antiquis Doctoribus Philosophis, & Theologis. Secundo accipitur fundamentaliter pro fundamento proximo ad quod consequitur prædicamentalis relatio.

3 Quia igitur de necessitate relationum, & distinctione earū à ratione fundādi satis dixim⁹ lib. 2. Log. q. 20. & 23. & iam Authores cōmuniter vnionis nomine intelligunt, id quod Antiqui vnionis fundamētū vocabāt, idēd omīssā relatione, quia idē est iudicium de illa, ac de alijs prædicamentalibus; de vnione fundamentaliter erit nostra quæstio: quia sic iam ab Authoribus disputatur. Et si placet, vocetur vnio formaliter, quia quod est fundamētale respectu relationis, est formale respectu partium, quæ adunantur; & ne de vocibus cōtendamus, quia vñs confert, & aufert vocibus proprietatem: quia sic loquuntur moderni, sic nos loquamur cum illis.

4 Suppono præterea, quæ de varijs generibus distinctionum scripsi lib. 1. Log. q. 13. §. 1. & loquimur præcipuē de distinctione modali. Et ita sensus quæstionis est, vtrū materia, & forma indigeāt aliquo modo substantiali, quo in actu secūdo nectantur intrinsecē? Sicut ab vnitione, seu actione agentis, seu vnictis dicuntur extrinsecē, & in genere causæ efficiētis vniri. Et quia opinioniones, qua potuimus diligentia retulimus 2. p. Met. cōtr. 5. ar. 1. eis omīssis,

§. II.

Probabile est dari modum substantialem vnionis.

S Ico primo, probabile est materiam, & formā vniri ratione modi substantialis ab eis realiter modaliter distincti. Probatur primo, pariformiter discurrendū est de vnione materiæ, & formæ, ac de vnione humanitatis ad Verbū, iuxta illud S. Athanasij: *Sicut anima rationalis, & caro vnus est homo; ita Deus, & homo vnus est Christus.* sed in humanitate ponitur modus vnionis substantialis supernaturalis, quo actu vniatur Verbo, vt videtur supponere S. Th. 3. p. q. 2. ar. 12. ad 3. allerēs, quod *conuenit toti Trinitati esse actuum principij gratiæ vnionis*: & non loquitur immediate de relatione, quia ad relationem non terminatur perse actio, vt ait ad intentū S. Th. in 3. dist. 2. q. 2. ar. 2. q. 3. nec loquitur de actione, sed de eius effectu: ergo pariter materia, & forma modo substantiali vniuntur. Quod videtur indicare S. Th. 1. p. q. 29. ar. 1. ad 5. dicens, quod *anima separata retinet naturā vniuitatis*. Quod, & docet q. 76. art. 1. ad 6. ac proinde actu vniri est aliquid separabile à forma.

6 Clarius fauet in 4. sententiarū dist. 11. q. 3. art. 4. q. 3. vbi docet cōtradictionē implicare, quod anima Christi esset corpori suo vnita in Sacramento, cum per mortē esset separata extra Sacramentū; quia esse vnitam sicut formā pertinet ad dispositionem interiorem: unde inenitabiliter sequeretur duo cōtradictoria esse simul. Ex quo sic arguitur: forma vnita differt

fert à forma separata per aliquid intrinsecum ipsam substantialiter aliter efficiens ita vt contradictionē implicet habere vnionem, & carere vnione substantiali; etiam si vnū conueniat secundum esse naturale, & aliud secundum esse Sacramentale, vt docet S. Thomas: sed hoc totum esset aperte falsum, si vnio supra entitatem formæ, & materiæ solas adderet condiciones extrinsecas; quia extrinseca variari possunt absque contradictione, si quædani conueniant secundum esse naturale, & extrinseca secundum esse sacramentale: vnde concedit ibi S. Thom. quod *Deus bene poterat facere, quod anima Christi à corpore separata iacentis in sepulchro, esset in loco vbi erat corpus Christi sub Sacramento*: ergo vnio substantialis est aliquid nouum in modo dale substantiale variâs interiorem statum formæ, & materiæ.

7 Tertio probatur: vbi est noua actio substantialis factiua, debet esse nouus terminus substantialis de nouo productus: sed actio generatiua hominis est noua actio factiua substantialis: ergo debet habere nouum terminum. Sed non materiam; quia hæc supponitur à Deo creata, & est ingenerabilis: non formā, quia anima rationalis à solo Deo creatur; & est de fide, quod non traducitur virtute seminis: ergo generatio hominis producit modum substantialem vnionis, & sic vnione materiæ cum forma, fit, & generatur homo ab homine.

8 Dices maiorē esse falsam: quia multæ actiones non habēt aliquid operatum, vel productum, vt ex

Phylosop. 1. Eth. & 9. Metaph. notat S. Thom. quæst. 2. de Potentia art. 2.

Sed contra: nam in maiori nō loquimur de quolibet actione; sed de practica factiua, vel vnitiua: qualis est generatio substantialis: ergo, ad huc admissa doctrina solutionis, nō euacuatur vis nostræ rationis. Patet consequentia, quia solutio diuertit ad actiones speculatiuas, & ratio procedebat de practicis vnitiuis, & factiuis.

9 Iterum dices, maiorem esse veram de termino totali; non tamen esse veram de termino formali, aut partiali: quia sine vlla productione partium solet confurgere nouus effectus totalis, vt ex Phylosopho, & S. Thom. lib. 7. Metaph. lect. 8. litter. f. conitatur; & manifesta experientia in operibus artium, quia aliter disponendo partes præexistentes solet confurgere effectus; qui dicatur nouus simpliciter.

Hac solutione videtur argumentum vires resumere; quia in illo nō intēditur, quod producat aliquam partem; sed quod producat illarum substantialis vnio, quæ ipse partes alium statum, seu substantialem dispositionem habeant: sed in artificialibus non est nouus effectus, nisi si partes de nouo intrinsece aliter disponantur, & aptentur: ergo nec in naturalibus potest esse nouus effectus substantialis sine productione noui modi substantialis, quo partes, quæ ab isto non causabantur, dicantur de nouo causari, si non quoad entitatē, saltē, quoad vnionē: vel nihil substantiale erit nouum.

10 Explicatur vis rationis prædictæ ex D. Tho. q. 3. de Potentia art. 9. ad sextum, & ad 19. dicente, quod licet generans hominem non sit causa ipsius formæ, quia à solo Deo creatur anima rationalis; *tamē est causa vnionis talis formæ ad materiā*: quod omnes tenentur admittere, quia non est alius modus, quo verificetur, quod homo generat hominem substantialiter; cum non faciat nec materiam, nec formam: ergo in homine est substantialis vnio ab homine facta; & sunt materia, & forma à Deo productæ: ergo vnio substantialis realiter modaliter differt à materia, & forma.

§. III.

Alia ratio communis ponderatur ad idem.

11 **V**Ltimo probatur: vnio substantialis est aliquid realiter separabile à materia, & forma: ergo vnio substantialis realiter distinguitur, saltē modaliter, à materia, & forma. Consequentia est euidēs, quia, quæ realiter separantur, nō possunt non realiter distingui; quia plus est realiter separari, quā realiter distingui. Antecedens vero euidens videtur in morte hominis, in qua manet materia, & perseverat anima rationalis, quæ est hominis forma, quæ est immortalis: & tamē destruitur vnio per mortem, quia mors est separatio animæ à corpore: ergo vnio substantialis est aliquid realiter distinctum a materia, & forma.

12 Dices probare argumentum, quod vnio materiæ, & formæ existit aliquid aliud quā ipsarū entitatē; non tamen hoc debere esse aliquid ipsis intrinsecum; sed sufficere aliquid extrinsecum: quo posito, actus, & potentia seipsis vniuntur.

Sed cōtra: realiter intrinsece materia, & forma post mortē hominis non sunt vnitæ; & antea erant vnitæ intrinsecē: ergo per aliquid intrinsecum superadditū. Patet consequentia: quia transitus de carētia huius prædicati intrinseci, quod est esse vnitum, ad non esse vnitū, per vnionem intrinsecam fit.

Secundo: per reunionem, quæ fiet in resurrectione, vel acquirēt hæ partes aliquid substantiale intrinsecum, quod per mortem nō habent? Vel nihil accipient de nouo? Si hoc secundū: ergo sicut modo partes non sunt homo, ita nec postea constituent hominem. Si vero primum dicatur, habetur intentum, quod vnio est modus substantialis distinctus ab extremis.

13 Respondebis secundo, vnionem differre ab vnoquoque extremo sigillatim; non tamen ab vtroque simul.

Minus tamen valet hæc solutio, quam præcedēs: quia simultas, vel est coexistētiæ in eodem tempore; vel indistantiæ in eodem loco: sed neutra sufficit: & alia non datur: ergo simultas extremorum sine modo vnionis non sufficit. Minor quoque ad primam partem probatione nō eget, quia nunc existit anima Diui Petri, & existit in rerum natura eius materia: & tamen non datur substantia.

Substantialis vnio; quæ erit in resurrectione vitima: ergo coexistentia partium non sufficit ad substantialem vnionem. Quoad secundā vero probatur, quia simultas localis est aliquid accidentale, & conueniens media quantitate: nunc autē loqui mur de vnione substantiali, quæ est terminus actionis substantialis; & quæ perseverare possit quātitate sublata. Deinde, cū diuinitus duo corpora sunt in eodem loco, materiæ, & formæ penetrantur quoad locum; & inter se nō vniuntur substantialiter: non ergo sufficit indistantia localis materiæ, & formæ ad vnionem substantialem. Quod autem alia simultas nō reperiatur, patet: quia hucusque à nullo est explicata.

14. Occurres, facile hāc simultatē explicari, dicendo cōsistere in hoc, quod forma sit actus materiæ, seu eam informet, quia vt ait S. Th. q. 3. de Ver. art. 3. & q. 27. art. 3. ad 25. *Primus actus formæ est materia informata.* & quia forma per se ipsam informat, per se ipsam vnitur: & vnio cōsistit in hoc, quod forma sit in materia, & quod materia eam sustentet.

Sed nec hac via videtur euadi argumenti difficultas, quia informatio actualis potest à materia, & à forma separari, & similiter tolli potest à materia actuale exercitiū substinendi formam: ergo actus informandi est aliquid distinctum à forma, & actu materializare erit aliquid distinctū à materia: ergo etiā si vnio consistat in actuali informatione formæ, erit aliquid substantiale ab ipsa forma, & materia distin-

ctum. Antecedēs patet, quia anima separata non est in materia, nec eā informat: nec materia actu sustentat eam: ergo ab vtraque tollitur exercitiū informandi, & materializandi.

15. Adhuc quarto respōdebis, negari non posse, ad vnionem actua-lem exigī aliquid aliud præter extrema: hoc tamen erit ex parte efficientis, actio vniti, & ex parte extremorum, ipsorum applicatio, & his conditionibus stantibus, implicat materiā, & formam non vniri: & ita solū sequitur, quod de cōnotato, vel per modum conditionis, aut applicationis, vnio distinguatur ab extremis; non tamē quāsi ratio formalis vniendi.

Contra arguitur primo: quia effectus formalis intrinsecus in actu debet habere formā, aut quasi formam, & causam intrinsecā in actu; vt patet: sed materiā, & formam actu vniri, est effectus formalis nouus in actu: ergo debet habere causam formalem intrinsecam in actu. Sed vniti vt vnitum est, non est alia forma nisi vnio: ergo vniti substantialiter forma est vnio substantialis intrinseca.

16. Secundo: actio vnitiva, & applicatiua, vel relinquit partes vt erant antea; vel immutat vt vniat. Si primum; eas non vnit substantialiter, quia antea vnite non erant, & relinquit vt erāt. Si secundum: vel immutat accidentaliter; vel substantialiter: primum non sufficit ad vnionem substantialem, quia vnio substantialis non fit medio accidente: immutatio substantialis est forma-

liter medio modo substantiali: ergo necessarius est modus substantialis, ut materia, & forma uniatur in actu secundo.

17 Ultima solutio est, quod actio ne unitiva, & passione, quæ ex illa infertur, materia patitur, in quantum trahitur ad idem esse formæ: & ista illi dat esse: unde fundamentum relationis unionis, si loquamur in fieri, est actio unitiva; si loquamur in facto esse, est passio, vel immutatio passiua extremorum; quæ sic immutata, seipsis uniuntur.

Multa possunt obijci contra hanc solutionem. Primo, quia videtur incidere in sententiam Recentiorum quorundam dicentium, quod unio non distinguitur realiter à passione: ac per consequens receditur à principali sententia, quia passio absque dubio realiter differt à materia, & forma, sicut accidens differt à substantia. Probatur sequela: nam unio fundamentalis, de qua modo loquimur, est fundamentum relationis unionis in facto esse: ergo si relatio fundatur in passione, sequitur, quod unio fundamentalis non differt à passione.

18 Secundo: passio transit cum mutatione: fundamentum relationis permanentis, qualis est unio, debet durare quandiu totum durat: ergo passio, vel mutatio passiua non est fundamentum unionis.

Ultimo, semper urget argumentum, quia passio est aliquid accidentale; unio verò actualis substantialis est nouum quid intrinsecum substantiale: non ergo negari potest modus unionis substantialis.

S. IIII.

Vera sententia, quod modus substantialis non datur.

19 Nilominus dico secundo, probabilius est (& mihi verum, & de mente S. Tho.) materiã, & formam seipsis immediatè uniri absque villo modo substantiali. Ita sumitur ex Philosoph. & S. Tho. 8. Metaph. lect. 5. litt. i. in fine: & ex ipso S. Tho. lib. 2. contrag. vbi capite septuagesimo primo, ait: *Forma unitur materiæ absque omni medio: perse enim competit formæ, quod sit actus corporis, & non per aliquid aliud: unde nec est aliquid, unum faciens ex materia, & forma, nisi agens, quod potentiam reducit ad actum, ut probat Aristot. in 8. Metaph. nã materia, & forma habent se ut potentia, & actus. Vbi Philosoph. & S. Tho. non solum conclusionem docent, sed & eam ex professo probant.*

Respondent, quod solum excludunt aliquam rem, quæ mediet inter materiam, & formam, quæ sit pars substantiæ, aut accidens aliquod; non tamen volunt excludere modum mediantem solum ut quo, & ut ratio uniendo.

20 Huic solutioni obstat, primo argumentum, negatiuum quidem, sed iuxta subiecta materiã efficax: nã Philosoph. & S. Tho. ex professo disputantes qualiter partes tam distantes uniantur; satis arbitrantur respondisse dicendo, quod se habent ut potentia, & actus; & nullibi mentionem fecerunt modi substantialis: ergo illum non iudicarunt necessariu, vel insufficienter motæ quæst. respondunt.

Obstat

Obstat secūdo, quod id quod mediat vt quo aliquod medium est: sed vniuersalissimè ait S. Tho. quod vniuntur *absque omni medio*: ergo etiā absq; medio vt quo: vnde in 3. dist. 2. q. 2. art. 2. q. 1. & 3. vniuersalissimè ait, quod *inter materiā, & formā nihil cadit medium*: ergo nec modus mediat; quia modus aliquid est. De quo videatur S. Tho. 1. p. q. 76. art. 7. & 8. & 1. 2. q. 110. art. 1. ad 2.

Obstat tertio: nam vniri per modū, est vniri aliquo quasi ligamēto, & vinculo; sed docet S. Tho. q. vni ca de Anima art. 9. *Formam secundū seipsam vniri materia primā, & non per aliud aliquod ligamentū*: ergo vniuntur sine modo vnionis, sed seipsis.

21 Præterea probatur: nā magis distant natura humana, & persona diuina; quam distant materia, & forma; quia hic nō est distantia infinita, sicut ibi: sed natura humana immediatè vnitur personæ diuinæ absq; modo vnionis, sola interueniente actione Dei vnitua, & passiua dependentia naturæ assumptæ ad assumptū, quā natura humana trahitur ad subsistentiā diuinam, & fundat relationē vnionis, vt patet ex D. Th. 3. p. q. 2. artic. 7. & seqq. Vnde in 3. ad Anib. dist. 5. art. 3. ait: *Vnio tripliciter potest accipi: vno modo prout vnio idē est quod vnio: & sic idem est, quod diuina essentia (quia Dei actio est Dei substantia.) Alio modo vt vnio est passio: & sic est quedam natura assumpta dependentia ad assumptam. Tertio modo, & propriè vnio est relatio cōsequens huiusmodi actionem: & sic est quedam comparatio, vel habitus lo vnitorum.* Ergo pariter fundamentū relationis vnionis inter

materiam, & formā non est modus substantialis, sed actio vnitua, & passiva immutatio, & dependentia. Et hoc modo vnionem Verbi incarnati explicuit S. Bonau. in 3. dist. 1. q. 1. & dist. 3. q. 2. in fine, & alij Antiqui Theologi, & Caiet. 3. p. q. 2. art. 7. & 8. & ibi Thomistæ, & alij Theologi, quos nouissimè refert, & sequitur M. Fr. Gregorius Cipullus dub. 2. n. 3. dicēs, *expressam S. Thomæ*: ergo pariter, vnio inter materiā, & formā explicari potest sine modo vnionis, vt etiam explicuerunt P. Valentia ibi, & PP. Conimb. 1. Phisic. c. 9. q. 11. art. 2. § *si quis verò*, quicquid Recentiores reluctentur.

22 A priori vnicum tantū mediū est ad probandum, quod nō detur modus substantialis; ex illa propositione perse nota, quod entia, & modi non sunt multiplicanda sine necessitate: eo quod frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora: & quia si vrgens motuum ponendi modum interiectū non afferatur, eadem facilitate qua alij affirmāt, nos negare possumus. Sed nulla est necessitas modi substantialis, quo necitantur in actu secundo materia, & forma substantialis: ergo frustra ponitur. Probat minor ratio ne S. Tho. Materia, & forma se habent vt potentia, & actus: sed potētia passiua per seipsam suscipit, & forma, & actus per seipsam actuatur: ergo seipsis vniuntur. Patet consequentia: nam coipso quod forma actuatur, & materia actuatur, sunt vnitæ, & constituunt totum.

23 Respondebis, non esse de esse forma actuare, & informare in actu

actu secundo, nec de essentia materiæ recipere in actu secundo: cū videamus dari vtranque partem in rerū natura sine actuali receptione, & informatione: ac per consequens exigitur modus vnionis, vt cōplementum actualitatis formæ, & materiæ potentialitatis.

Sed contra: nā materia in ratione potentiæ est quo potentialior intelligi nequit: eo quod est pura potentia: & forma in ratione actus nequit intelligi actualior, vt in actu secundo existit: & est actus materiæ, inquantū ambæ partes cōmunicant in eodem esse: ergo frustra ponitur modus vt cōplementum materiæ, & formæ.

24. Secundo, aut hoc cōplementū est in linea essentiæ, aut in linea existentia. Sed in neutra linea exigitur modus vnionis, vt cōplementū materiæ, & formæ: ergo ad hoc nō exigitur. Minor quoad primā partem probatur: nam essentia physica hominis cōpleta est physice per hoc, quod cōsistat ex anima, & corpore: iuxta illud Athanasij: *Sicut anima rationalis, & caro vnus est homo; ita Deus, & homo vnus est Christus.* Et quodlibet totum physicū essentialiter est cōpletū, per hoc quod cōsistat ex materia, & forma. In linea autem actualitatis, & existendi, existentia est actualitas vltima: ergo alia actualitas, & cōplementum nō exigitur.

25. Tertio, subsistentia vnitur immediate propriæ naturæ absq; modo substantiali interueniente: alioquin non solum inter materiam, & formam; sed etiam inter naturam, & personam propriam; inter essen-

tiam, & existentiam, erit necessariū modus substantialis vnionis: quæ est incredibilis, & minimè necessaria modorum multiplicatio. Ergo pariter materia, & forma seipsis immediate vniantur. Probatur cōsequentiā: nā ideò ibi non est necessariū modus, quia terminus per seipsum terminat, & actualitas vltima per seipsam facit rem esse extra causas: sed pariter forma per seipsam informat, & actuat: ergo per seipsam vnitur.

26. Alia via explicatur, & vrgetur vis rationis prædictæ: nā eo ipso quod materia, & forma subdantur actioni agentis vnientis, à quo profluit passiua trāsmutatio, & dependētia media passionē, quā actio infert, etiam secluso omni alio substantiali modo, intelliguntur materia, & forma vnita in actu secundo; ergo superfluit modus ille interiectus, quo nectantur materia, & forma. Probatur antecedens: materia & forma seipsis exercent officium partiū, quia sunt partes intrinsecæ: posita actione agētis, & passiua trāsmutatione nihil illis deest, vt in actu secundo causalitates propriæ sint in actu: ergo seipsis, his conditionibus stantibus, vniantur.

27. Cōfirmatur: nam partes integrales materiæ, & formæ corporalis intra lineam substantiæ faciūt cōpositionem, & vnionē sine additione indiuisibilium, aut modorū; sed inquantum sunt in potentia ad vnā existentiam totius, in qua cōmunicant, vt diximus lib. 2. Logi. q. 13. n. 11. & n. 37. ergo multo melius materia, & forma, quæ se habent vt actus,

actus, & potentia, seipsis vniuntur: quia etiam comunicat in existētia, & subsistētia vna totius, quæ ex cōiunctione materiæ, & formæ resultat: quia ista est actus naturæ cōpleta; & ita vt *quæ* istæ partes vniuntur seipsis: sed vt *in quo* vniuntur in vna existentia substantiali, quia, quæ trahuntur ad vnum esse totius, faciunt vnū perse, iuxta S. Th. 3. p. q. 2. art. 6. ad 2.

§. V.

Argumenta soluantur.

28 **I**N hac parte hæc est potissima probatio, argumentorū solutio; quia modū istum adstruentib⁹ incumbit eius indigentiam probare: & negantes alia non egent probatione, quam ostendere eius indigentiam non cōvinci, & ita sine causa introduci. ¶ Ad primū negatur minor propter adducta n. 21. Inò addo, mihi certius esse in mysterio Incarnationis non interuenire modū substantiālē: adhuc si admittatur inter materiam, & formam, vt notat M. Nazar. 3. p. q. 2. art. 8. cōtr. 3. quia Verbum gerit manus termini, & personalitatis, quæ nō vnitur medio alio modo superaddito: & terminare nō est causare. Et denique, quia sicut ex parte Dei ponitur vnio sine modo Deo addito; ita pariter ex parte humanitatis: quamuis ista realiter dependeat ab actione vniente, & à passione illata, & in illa sit realis relatio, quæ in Deo est sola relatio rationis; quia Deus est act⁹ purus, & immutabilis. Deus autem causat gratiam vnionis, quia

causat terminum totalem, cū *Verbum caro factum est*, vt latius Theologi.

29 Ad Authoritates S. Thomæ fatemur, actu vniri accidere animæ, quia esse sub actione vnitiua, & immutari, vt suum esse communicet materiæ, non semper sibi cōuenit: ex quo sequitur vnionē exigere extrema, & alias causas, & cōditiones extrinsecas; non tamen quod intrinsecè fiat modo substantiali superaddito.

30 Ad secundum respondetur certissimum esse, id quod docet S. Thomas, quod anima separata, & anima corpori vnita habet alium interiorem statum, seu dispositionem; ad hoc tamen non requiritur superadditio modi; sed actio noua agentis, ex qua per passionem ipsa mutatur, & trahitur, vt esse suum communicet materiæ: quod sine modo superaddito potest intelligi: nam de essentia animæ est, quod in præsentia materiæ, & sub actione vnitiua, & taliter immutata per seipsam informet; & actuet materiam, & constituat totum. Vnde videmus, quod anima humana pueri quotidie extenditur ad informandas nouas partes materiæ; quamuis nil actualitatis, & formæ animæ superaddatur, sed sola appositio materiæ, & actio vnientis de nouo.

31 Ad tertium respōdetur, ambas solutiones ibi relatas esse simul veras. Si tamen argumentum proponatur de sola actione practica, dicimus sæpè fieri terminum totalem, quin fiant partes, nec fiat modus sub-

substantialis, sed sola variatione accidentali extremorum: & in nostro casu, licet transmutari accidat materiæ, & formæ; tamen de essentia earum est, quod in isto statu materia per seipsam recipiat, & forma per seipsam actuet, & uniatur.

Et per hæc patet ad primam replicationem ultimæ solutionis: quamuis sit disparitas, quod formæ, quæ inducuntur ab arte, sunt accidentia; & formæ, quæ inducuntur à natura, sunt quandoque substantiales.

32 Ad secundam replicationem dicimus, ibi omitti verba sequentia S. Thom. in quibus solutio ipsa indicatur: integra ergo solutio S. Tho. est illis verbis: *sufficit, quod generans sit causa unionis talis formæ ad materiam; per hoc quod disponit materiam ad formam; nec oportet quod sit causa ipsius formæ.* Non ergo agnoscit S. Thomas entitatē modalem unionis animæ humanæ a generante causatam effectiue, sed solum dicitur causare unionem, in quantum præparat, & disponit ultimo materiam ad hoc ut Deus infundat formam: quod expresse docet S. Thom. 1. p. q. 118. art. 2. ad 4. ubi videndus Caietanus subtiliter hoc exponens, quod generatio debet habere terminum formalem quoad inesse attactum à generante; licet quoad suum esse terminet creationem, & non generationē.

33 Ad ultimum dicitur, quod ferè in omnibus illis solutionibus tægitur aliquid requisitum ad unionem; quamuis non omnia, de quibus in illis fit mentio, æquè perse, & intrinsece requirantur. Dicimus ergo, quod ad unionem exiguntur

extrema essentialiter, ut partes essentialiter totius, iuxta S. Thomam in 1. dist. 29. art. 1. Requiritur causa efficiens, & finalis, quia causæ ad inuicem sunt causæ, & nullus effectus est nisi à quatuor causis. Insuper exigitur in distantia partium, quia sub vno esse adunari non possunt, si partes sunt separatae. Denique exigitur passiva transmutatio, quia nisi alterentur, & moueantur, remanebunt ut erant ante unionem. His omnibus concurrentibus, materia, & forma seipsis uniuntur, & communicant in eo dē esse, & hinc cōsurgit relatio, & denominatio vnitorum. Nec mirū esse debet, quod omnia hæc ad unionem concurrant: quia adhuc admisso modo unionis, dissoluitur compositum separatione extremorum, vel indistantia, vel defectu causæ conseruantis; & semel separatis extremis, unio noua non est sine causa agente, & passione, & alteratione extremorum. Sed discrimen inter nostram, & oppositam sententiam est, quod nos in materia, & forma agnoscimus sufficiens complementum, ut positis istis cōcausis, & conditionibus extrinsecis, & intrinsecis, seipsis nectantur: alij vero recurrunt ad modum, & nexum superaddentem complementum actualitatis: quod neutiquam apparet necessarium.

Ad replicas contra primam solutionem dicitur, requiri aliquid intrinsecum per modum conditionis, ut partes suum officium exerceant; non per modum rationis formalis actus, & potētiae: nam istæ se ipsis uniuntur.

34 Ad replicas contra secundam, dictum ibi est, quod hæc similtas non est sola coexistentia, nec sola indistantia (quamuis ambæ iſæ cōditiones indispensabiliter exigantur) sed est informatio ex parte formæ, & ex parte materiæ potentialitas, & susceptio actus: & hæc duo quoad essentialia non differunt à materia, & forma, nec ab eis potest auferri. Quod ergo tollitur, vel est aliud extremum, vel alia concausa, vel alia conditio intrinseca, vel extrinseca: & compositio, & unio, ad cuius consistentiam tot ingrediuntur, potest dissolui illorum absentia, vel corruptione. Et sic quarta solutio bene satisfacit replicis ibi antea obiectis.

35 Ad primam replicam contra quartam, respondetur concedendo primam consequentiam. Ad id quod subsumitur dicitur, quod unionis fundamētalis intrinseca causa, non est alia nisi materia, & forma, actus, & potentia; conditiones vero sunt indistantia extremorum, actio, & passio, & his positis, per se uniantur, & communicāt in eodem esse materia, & forma: unionis vero formalis causa formalis est relatio æquiparantiæ.

36 Ad secundam replicam dicitur, quod actione unitiua, & passiua transmutatione partes intrinsece mutantur medio accidentali in fieri, sed per se ipsas manet unitæ, quia per se coaptantur substantialiter: & non est nouum quod aliquo accidente posito, entitates substantiales aliter substantialiter se habeant, quia substantia agit, & pati-

tur medijs accidentibus. Vnde sicut ipsi ponunt, quod unio est quid modale, & unit non modaliter, sed substantialiter, quia uniuntur in substantia; ita nos dicimus, quod partes substantiales variatæ medijs accidentibus, uniuntur substantialiter, quia trahuntur ad idem esse. Et iuxta hoc acceptamus vltimam solutionem.

37 Prima replica contra vltimam solutionem facile soluitur aduertēdo, quod illa opinio asserit, ipsam passionem accidentalem esse modum unionis; nos vero solum dicimus, quod forma, & materia seipsas uniuntur; licet dependenter ab unione vt à conditione, vel vt ab aliquo prærequisito, vt consurgat relatio unionis: quæ constat diuersa esse. Vel si in hoc sensu illi loquuntur, à nostra sententia non recedunt.

38 Ad secundam dicimus, quod quando effectus dependet non solum in fieri, sed in conseruari à causa, semper manet passiuus dependentia; & sic contingit in mysterio Incarnationis: Nam humanitas nō solum quoad uniri, sed quoad cōseruari dependet ab actione Dei; & ideo semper perseverat passiuus dependentia, in qua fundatur relatio unionis. Quando vero effectus dependet à causa agente, vel uniēte solum in fieri, tunc est passio, cū adest actio; sed relatio, vel fundatur in re, quæ patitur, vel in determinatione, quam relinquit; sicut figura sigilli perseverat, quamuis causa imprimens sit destructa. Iam etiā explicuimus qualiter medijs acciden-

dentibus partes substantiales possint habere nouum statum substantialem.

39 Quod si nostra argumenta, in fauorem primæ conclusionis uolueris soluere, consule quæ scripsimus 2. p. Metaph. controu. 5. art. 3. §. 5. quæ nunc non prosequimur, ne nouitij confundatur; & quia secundam conclusionem veram reputamus; quare difficultates ex prioris sententia consurgentes, videlicet de unitate, & subiecto modi unionis, illius sententiæ auctores disputent.

40 Solum aduertere aliquos existimare, quod unio solum est conditio ad totum constituendum. Quæ sententia tribuitur Scoto in 3. dist. 2. q. 2. quæ cū alijs nouissime citat, & sequitur Ioannes Poncius Scoti ista disp. 35. q. 2. eo quod unio est respectus extrinsecus adueniens; qui non potest esse de essentia substantiæ. ¶ Alij tamen frequenter hoc reijciunt: nam totum est unitū, & hoc concretum essentialiter includit unionem, sicut album albedinem. ¶ Distinctione tamen opus est iuxta dicta §. 1. de unione fundamēntali, & formali; & de ista fatendum; non esse de essentia rerum, quæ uniuntur, nisi accipiantur re-duplicatiue ut unita: secus vero loquendo de unione, quæ ab antiquis vocatur fundamēntalis, & de qua processit præcipue hæc quæstio.

QVAESTIO XV.

De composito substantiali, utrum distinguatur à suis partibus unitis?

HÆc sola quæstio videtur desiderari ad perfectam principiorum notitiam. Supponimus autem ex dictis lib. 2. Dialecticæ c. 4. n. 7. varias acceptiones totius: nunc enim directe solum disputamus de toto per se substantiali physico, quod constat ex materia, & forma unitis: quamuis ex dicendis de toto essentiali, facile pateat quid dicendum de toto integrali: & paucis mutatis, poterit applicari toto accidentali; nam quoad præsens, pauca, vel nulla est differentia. Doctorum etiam sententias retulimus 2. p. Metaph. controu. 6. ar. 2. §. 1. quibus omisissis.

§. I.

Conclusio tenenda.

Dicendum est, omne totū, siue essentiali, siue integrale non distinguere realiter à suis partibus; sed sola ratione. Hæc secunda pars manifesta est, quia multa attribuuntur toto, quæ de partibus non dicuntur: quod sine distinctione rationis ratiocinata nequit verificari. ¶ In priori vero parte non negamus totum à suis partibus differre sicut includens ab inclusio: nam totū distinguitur realiter à qualibet parte, quia aliam includit: & si una significet-

ficetur in recto, & aliæ in obliquo, etiam ab eis differt: nam totum dicitur partes simul sumptas, & unitas. Quod ergo ab eis realiter sic non differat, constat ex Philosopho 4. Physic. text. 23. ubi numerans modos, quibus aliquid in aliquo dicitur esse, iuxta antiquam translationem, sic ait: *Alio vero sicut totum in partibus; non enim præter partes est totum.* Vbi S. Thom. lect. 4. in principio, dicit: *Ad eius manifestationem subiungit, quod totum non est præter partes; & sic oportet ut intelligatur esse in partibus.* Idem docet S. Thomas lib. 4. Contrag. capit. 81. ad 2. & 1. 2. q. 13. art. 1. ad secundum, & prima parte quæstione 11. articulo 1. ad secundum, & alibi sæpè.

3 Ratione quæ probatur primo: intellectus partibus simul sumptis, & unitis substantialiter, etiam si non adsit aliqua alia entitas, vel modus, intelligitur constitui totum substantiale: ergo superfluum, & sine fundamento ad constitutionem totius ponitur aliqua alia entitas. Probatur antecedens, eo ipso quod intelligentur partes unitæ, iam non est entitas simplex; quia unio partium non compatitur cum simplicitate; nec est entitas partialis solum, quia hæc ingreditur compositum, & non est quod resultat: ergo intelligitur substantiale compositum.

4 Secundo: totum per nullam entitatem differt à partibus unitis: sed non potest dari realis distinctio nisi per aliquam realem entitatem: ergo totum non differt realiter à partibus. Probatur maior: quia illa entitas, vel est totum, vel est pars,

vel unio: si totum; ergo datur duo tota, unum quod differt, & aliud à quo differt: siquidem hæc constat ex partibus. Si partes, vel unio; destruitur quæstio: quia procedit de distinctione à partibus, & unione simul. Alias rationes usque ad sex proponit Masius hic cap. 2. quæst. 2. præter alias, quas format M. Soto hic tota q. 3. & nos prosequuti sumus loco citato; quibus nihil occurrat addendum.

§. II.

Soluantur argumenta.

5 **O**bjicies primo authoritatem Sancti Thomæ capite tertio, de Ente, & essentia, littera. f. ubi assignat discrimen inter compositionem metaphysicam generis, & differentiarum, & compositionem physicam materiæ, & formæ; quod ex ista resultat tertia res; & ex illa solum resultat tertius conceptus: ergo sicut in compositione metaphysica est distinctio rationis penes novos conceptus formales; ita in compositione physica resultat totum realiter differens à suis partibus ex mente Sancti Thomæ; ut patet ex eius verbis, quæ talia sunt: *Ex corpore, & anima dicitur esse homo, sicut ex duabus rebus quædam tertia res constituta, quæ neutra illarum est, homo enim nec est anima, nec corpus, sed si homo aliquo modo ex animali, & rationali dicatur esse, non erit sicut res tertia ex duabus rebus; sed sicut intellectus tertius ex duobus intellectibus.* Hæc ibi.

Respon:

6 Respondetur, quod ut ibi notat Caiet. partes cōpositionis physice differunt realiter inter se; eo quod realiter differunt, & separantur, nō ut totū à parte, sed ut pars a cōparte: partes autem cōpositionis metaphysicæ implicitè significāt totū: unde lib. 1. Log. q. 19. §. 4. diximus, partes istas esse partes secundū quid, & specificatiue posse prædicari de toto, & partes definitionis perse prædicantur de definito. Sēsus ergo D. Tho. est, quod totū physicū realiter nō prædicatur de partibus; quia ab eis realiter differt, ut includens ab incluso: at verò in cōpositione metaphysica, vel logica, est cōpositio per cōceptus; & ideo nisi distinctio importetur in actu signato, non impedit veritatē prædicationū. Ex quo neutiquā colligitur, quod totum realiter differat à partibus simul sumptis, & unitis; quia expressè ait S. Tho. illo c. 81. lib. 4. cōtrag. quod *humanitas non est quædā forma cōsurgens ex cōiunctione forme ad materiā, quasi realiter sit alia ab viroque, &c.* Aliæ etiā auctoritates, vel loquuntur de partibus nō simul sumptis, vel vnione seclusa; vel tantum intendunt explicare distinctiōnem rationis.

7 Obijcies secundo: omnis causa realiter distinguitur à suo effectu, quia nihil est causa sui; sed partes realiter causant totum, & constituent, & componunt: ergo realiter ab eo distinguuntur.

Omissis alijs solutionibus, solet responderi distinguendo maiore, & cōcedendo de causis efficiētibus, & extrinsecis; & negādo de causis

intrinsecis, nempe, materia, & forma, quia istæ causant cōmunicādo seipsas. Ita Masius ad 4. Ioann. à S. Tho. q. 6. art. 2. ad 1. & de eamētiōnē fecerunt Scot. & Capre. ea impugnando in 3. dist. 2. art. 3. in fine. Et latè Ioan. Pōcius disp. 35.

8 Vltteriusquē nouissimè reijcit M. Ortiz tract. 4. cōfer. 2. §. 2. quia causa intrinseca verè, & realiter causat; nā realiter cōponit totū, & illi realiter communicatur: sed id, quod realiter causat aliquid, debet ab illo realiter distingui, & cōponēs realiter differt à cōposito: ergo causæ intrinsecæ realiter distinguuntur à toto. Probatur consequētia, quia istæ partes realiter intrinsecè includuntur, & componunt, & cōmunicantur toti: ergo realiter causant, & distinguuntur à toto causato.

Addimus nos, illā maiore vniuersaliter tradi à D. Tho. 1. p. q. 33. art. 1. ad 1. & q. 7. de Pot. art. 8. *quia nihil est causa sui*: & nihil realiter à se dependet.

9 Alia via respondet M. Sōcinus lib. 7. Metaph. q. 42. ad 4. & alij frequēter, negādo minore: quod sic explicat Masius ad 4. nā partes sumi possunt, vel ut vniuntur ad cōstitutionē totius; vel ut sunt vnite inter se: primo modo cōstituunt totū; secūdo verò nō cōstituunt, sed sunt ipsæ summe totū: & ita nec ut sic realiter causant, nec realiter differunt à toto.

10 Multi tamen non aduertunt hanc doctrinā, nō videri cōsonā Philosopho, & S. Thomæ 2. Phys. textu 31. vbi dicitur, quod *partes sunt causatores*: quod & affirmat S. Th.

1. p. q. 3. artic. 7. rat. 2. & 5. & lib. 3. sent. dist. 2. q. 2. artic. 1. q. 3. ad 5. dicens: *Quāvis partes sint priores toto, & causent totum, &c.* Rursus, quodlibet ens in actu realiter debet causari à quatuor causis, à quibus realiter dependet: ergo totius non solum debet assignari causæ extrinsecæ, sed etiam causæ intrinsecæ, nempe, materia, & forma.

11 Tertiā aliam solutionē indicat M. Ioan. à S. Tho. vbi supra, & clarius q. 11. art. 1. in fin. docens totum cōpositum causari ab vtraque parte, scilicet, materia, & forma vnitatis; nō tamē propriē, & immediatē; sed dicitur totū resultare, & cōsequi ex vi prioris causalitatis, qua materia communicatur formæ, & forma materiæ.

12 Instat tamen M. Ortiz vbi supra, primo: nam materia nō solum exercet suam causalitatē respectu formæ, & forma respectu materiæ; sed etiā vtraque verē exercet suā causalitatē respectu totius; cū verē cōponat vtraque totū: ergo respectu totius debet assignari realis distinctio. ¶ Secundo, quia totū resultat ex partib⁹ per causationē realem, nō tāquam immediatē causatū, sed mediatē, ex priori causatione realipartium inter se: ergo potiori iure distinguetur realiter à partibus causantibus. Probatur consequentia, quia si influxus realis immediatus argueret distinctionem realē, multo magis influxus realis mediat⁹: cum effectus mediat⁹ remotior sit à causa, quam immediatus.

13 Respōdetur, quod quāvis realitē solutiones defensibiles sint, &

fortē à nostra solū distinguantur in modo loquēdi; tamen clarius nos respōdemus, concedēdo maiorem (quamvis illa distinctio admittat latitudinē, quia causæ efficiēs omnino differt ab effectu: causæ verò intrinsecæ differūt, vt pars à parte, & à toto, vt includens ab inclusō) & distinguo minorē; realiter causant totū in genere causæ materialis integrantis, & cōponētis; concedo. In genere efficientis, vel in genere materiæ, ex qua educatur totū, nego. Licet autē efficiēs realiter differat ab effectu, & materia ex qua educitur forma, realiter differat ab illa; tamē materia cōpositionis, ex qua aliquid cōponitur, & integratur, differt à toto, vt includens ab inclusō, & vt inadæquatum ab adæquato; non tamen alia maiori distinctione. Et in hoc sensu approbamus vltimam solutionem.

14 Ad primam replicam dicim⁹, quod diuerso modo partes se causant ad inuicem, ac causent totum: nam vt ait S. Tho. 5. Metaph. lec. 2. lit. c. *Forma est causa materiæ inquantū dat ei esse actū; materia verò forma, inquantū sustentat ipsam:* & ita ad inuicē realiter differūt. At verò respectu totius exercēt ambæ causalitatē minus rigurosā, quia solū sunt causæ materialiter integrantes, & totū cōponētes: nō est autē necessarium, quod inadæquatē ingrediētia compositionem à toto cōposito realiter distinguantur.

15 Per quæ patet ad secundā replicam: negatur enim cōsequētia. Ad probationē dicitur fore efficacem, si eodem rigore, quo materia causat

causat formam, ambæ partes simul sumptæ, & unitæ caularent totū: quod non ita esse constat ex dictis, quia forma educitur ex potētia materiæ, & ista habet esse ab illa, quæ eam sustētat: quæ omnia exigunt realem distinctionē ad inuicem. At vero ambæ simul respectu toti? solum dicuntur eius causa, inquantū materialiter ex eis integratur; quæ est causalitas minus rigurosa, & nō exigens realem distinctionē à causato.

16. Adhuc instabis: nam S. Thom. 1. p. q. 3. art. 7. rat. 4. ait, quod *omnes partes sunt sicut in potentia respectu toti?*. Et rationem assignat q. 7. art. 3. ad 3. nam partes se habent in ratione materiæ, & subdit, quod *totum se habet in ratione formæ*; ergo partes distinguuntur realiter à toto. Probatur consequētia, primo: nam id, quod realiter est in potentia ad aliud, realiter distinguitur ab illo: & ideo priori loco probat S. Tho. hoc nō habere locum in Deo, qui est actus purus: ergo si partes sunt realiter in potentia ad totum, ab illo realiter differunt. Secundo, nam admisimus formā realiter differre à materia: ergo si partes se habent in ratione materiæ, realiter differunt à toto; quod habet rationem formæ. Quod & docet S. Tho. lib. 2. Phys. lect. 5. lit. d. & lib. 5. Metaph. lect. 2.

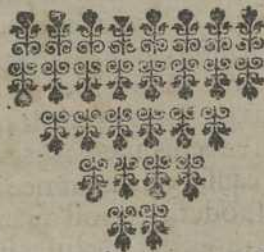
Respondetur, quod non asserit S. Thom. quod partes sunt rigurosa materia, & totum rigurosa forma, sed quod se habent ad instar materiæ, quia non est materia educationis, sed materia ex qua integratur. Quod explicat S. Thom. 1. p. q. 65.

art. 2. docens, quod *ex omnibus creaturis constituitur totum uniuersum, sicut totum ex partibus*: manifestum est autē, quod uniuersum non est aliquid realiter distinctum à collectione creaturarum: ergo nec totum est aliquid distinctum à partibus unitis: unde ibi subdit S. Thomas: *Partes enim sunt quasi materia totius*; unde nō sine limitatione concedit illas esse materiam, & totum esse formā; sed quasi materiam.

17. Ad primam cōsequentię probationem dicitur, quod vna pars realiter solet esse in potentia ad aliam; & ambæ in potentia ad existentiam totius, quæ consequitur ad vnionem substantialem: istis autem positis, nō est alia vlterior potentialitas ad totū, nisi ratione singularum partium, vel ratione ratiocinata.

Ad secundam probationem iam dictum est, analogicē accipi materiam, secundū quod dicitur de partibus integrantibus essentialiter, vel quantitatiuē, & de materia ex qua educitur forma: & ideo non inferitur eandem distinctionem exigere partes à toto, ac habet forma à materia, ex qua educitur. Et hæc

de hac quæstione, &
libro primo.

LIBER SECVNDVS PHYSI- CORVM ARISTOTELIS.

NON defunt, qui existi-
mēt, huic libro deesse
præfationem, quā Phy-
losoph⁹ proposuit lib.

2. Metaph. & idēo immediatē post
illum hic erat constituendus, quia
ibi cap. ult. inquit Philosoph. *Ideō
primum perscrutandum quid est natura.*
Huius doctrinæ author est Alexan-
der Aphrodiseus lib. 2. Metaph. Ia-
cobus Sadoletus, & alij apud Ma-
sium hic.

2 Sed leui fundamento deferitur
cōmune placitum Expositorū, qui
omnes sentiūt nihil huic libro deef-
se, & proprijssimē ad scientiam natu-
ralem pertinere, vt ex contextu
doctrinæ cōstat. Illis autem verbis
ex 2. Metaphis. solet responderi,
quod ibi accipitur natura pro esē-
tia cuiuscumque rei: non verō vt
est principium motus, & quietis:
nam illo priori sensu est de conside-
ratione Metaphisici, quāuis in po-
steriori sit de consideratione Physi-
ci.

3 Vera quidem doctrina, & ex-
pressa S. Thom. lib. 5. Metaph. lec.
5. in principio: ubi ait: naturæ con-
sideratio, licet non videatur ad Pri-
mum Philosophum, sed magis ad
Naturalem pertinere; idēo tamen
hic hoc nomē natura distinguitur,
quia natura secūda in sui quandam
acceptionem, de omni substantia di-
citur, &c. tamē illi² lib. 2. cōtextui

minimē quadrans; quia facilē expo-
nitur à D. Tho. ibi lect. 5. quod intē-
tū Philosoph. ibi est ostendere, quod il-
le modus certissimus procedendi,
qualis reperitur in Mathematicis,
nō debet in omnibus scientijs que-
ri: *Et quia in scientia naturali non conue-
nit iste certissimus rationis modus; idēo in
scientia naturali ad cognoscendum modū
conuenientem illi scientiæ, primo perscru-
tandum est, quid sit natura: sic enim mani-
festum erit, de quibus sit scientia naturalis.*
Ex quo potius infertur, quod iste li-
ber, in quo agitur de natura, sit præ-
cipuus scientiæ naturalis.

4 Intentū Philosoph. vt explanat S.
Tho. lect. 1. & alij frequēter, est tra-
ctare de principijs huius doctrinæ,
quia in 1. lib. determinauerat de
principijs rerū naturalium; hic deter-
minat de principijs scientiæ natura-
lis, scilicet, de natura, & causis. Di-
uiditur in totidē capita, ac primus
liber.

Summa capitis primi.

DVo principaliter præstat Phy-
losophus in hoc capite: pri-
mo ostendit, quid sit natura: secun-
do explicat ea, quibus conuenit ra-
tio naturæ. Ad inuestigandam natu-
ræ definitionem statuit vnam diui-
sionem, & tres definitiones. Diui-
sio est, quod inter omnia entia, que
dam esse dicimus à natura; quædā

verò ab alijs causis, vt ab arte, vel à casu. Licim⁹ esse à natura quælibet animalia, & partes ipsorum; & etiā plātas, & corpora simplicia, vt elementa: ab arte verò dicuntur esse, sicut lectus, & indumentū, & similia. Inter quæ hæc intercedit differentia: nam quæ sunt à natura videtur in se habere principium alicui⁹ motus, & quietis, vel secundum locum; vel secundum augmentum, & decrementum; vel secundum alterationē: quæ verò sunt ab arte nullius mutationis principium habent in seipsis; nisi per accidens, in quantum accidit eis esse ferrea, vel lapidea: cultellus enim habet in se principium motus deorsum, non in quantum est cultellus, sed in quantum est ferreus.

6 Ex dictis concludit naturæ definitionē: *Natura est principium alicuius, & causa mouēdi, & quiescēdi in quo est primum perse, & non secundū accidēs.* Secūda definitio, quæ est rerū naturalium, talis est: *Habentia naturā sunt illa, quæ habent in seipsis principium sui motus.* Tertio definit ea, quæ dicuntur secundū naturam, & dicit, quod secundū naturā esse dicuntur, tam subiecta, quorum esse est à natura; quam etiam accidentia, quæ in eis insunt causata ab huiusmodi principio; sicut ferri fursū est causatum à natura.

7 In secunda parte in primis ostendit, quod natura dicitur de materia, quæ subiecitur vnicuique rei naturali habenti in se principium motus, vel cuiuscumque mutationis. Deinde ostendit, quod natura dicitur de forma, quia secundum formam sumitur ratio definitiua rei,

Compositum autē; non est ipsa natura; sed est aliquid à natura, quia natura habet rationē principij: compositum autem habet rationē principij: vnde forma est magis natura, quam materia, quia vnuin quodque magis dicitur secundum quod est actu, quam secundum quod est in potentia.

Summa capitis secundi.

8 IN hoc capite intendit Philosophus ostendere, de quibus confiderat scientia Naturalis; & duo facit: primo explicat, in quo differat Mathematicus à Philosopho naturali; quod fuit necessarium exponere, quia cum tractent de eisdem ferre reb⁹, posset aliquis existimare esse eandem scientiam. Secundo ostendit ad quæ se extendat cōsideratio scientiæ Naturalis.

9 Circa primū docet, quod Mathematicus, & Naturalis determinant de eisdem, scilicet, punctis, lineis, & superficiebus, & huiusmodi; sed non eodem modo: quia Mathematicus non determinat de eis in quantum sunt terminus corporis naturalis, per quem modum de eis considerat scientia Naturalis: vnde Mathematica dicitur abstrahere à materia sensibili, & naturali, quia abstrahit à motu, & à materia: & ideo etiam definiuntur sine motu, & materia: sed in intellectu, & definitione specierum naturalium includitur materia sensibilis, sed non materia indiuidualis.

10 In secunda parte ostendit Philosophus, quod ad naturalem pertinet

rinet considerare formam, & materiam: quia debet considerare de natura, & natura est tam forma, quam materia. Deinde, quia ars imitatur naturam: eiusdem autem artis est cognoscere materiam, & formam, ut inductione patet: ergo eiusdem scientiæ Naturalis est cognoscere tam materiam, quam formam. Rursus, quia eiusdem scientiæ est considerare finem, & ea quæ sunt ad finem: forma autem est finis materiæ; & ideo utraque est de consideratione huius scientiæ, quia correlatiue dicuntur.

11 Concludit, quod Naturalis non considerat de forma inquantum est forma, sed inquantum est in materia. Vnde usque ad animam rationalem se extendit consideratio Naturalis, quæ est de formis: de formis autem totaliter separatis a materia pertinet ad Philosophum primum, seu Metaphysicum determinare.

Summa capituli tertij.

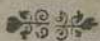
12 **A**B isto capite incipit secunda pars principalis huius libri, in qua tractatur de causis naturalium mutationum. Et hic determinat species, & modos causarum. Despeciebus ait, quod vno modo dicitur causa, ex quo fit aliquid cum in sit; sicut æs dicitur causa statuæ. Secundo modo dicitur causa species, & exemplum, inquantum est ratio quidditatiua rei, per quod scimus de vnoquoque quid est. Alio modo dicitur causa, à quo est principium motus, vel quietis. Denique cau-

sa dicitur finis; cuius causa aliquid fit.

13 Ex quo tria inferuntur. Primum, quod contingit vnius, & eiusdem esse multas causas per se, & non per accidens: & inde est, quod aliquando vnius rei assignantur plures definitiones secundum diuersas causas: sed perfecta definitio omnes causas complectitur. Secundum est, quod quædam sibi inuicem sunt causæ secundum diuersam speciem causæ. Tertium est, quod idem est causa contrariorum quandoque, sicut per suam præsentiam gubernator est causa salutis navis: per absentiam autem suam causa est submersionis eius.

14 Modos autem causarum distinguit secundum quatuor diuisiones. Prima diuisio, vel combinatio modorum est, quod in eadem specie causæ dicitur vna causa prior altera, seu vniuersalior; & alia causa propria, & posterior. Secunda diuisio, præter causas per se, accipi possunt causæ per accidens. In causis autem per accidens, quædam sunt propinquiores causis per se, & quædam magis remotæ. Tertia diuisio est, quædam dicuntur causæ in potentia, sicut potentes operari; quædam verò sicut operantes in actu. Quarta diuisio est, quia quandoque complexe accipiuntur causæ per se, cum causis per accidens; quandoque sine complexione. Cum autem quod-

libet horum diuidatur per potentiam, & actum, fiunt omnes modi duodecim.

Summa capitis quarti.

15 **H**ic determinat Philosophus de quibusdam modis manifestis causarum, scilicet, de fortuna, & casu: computantur enim inter causas, cum multa dicantur fieri, vel esse etiam propter fortunam, & casum. Et in hoc capite ponit tres opiniones Antiquorum. Quidam negauerunt fortunam, & casum esse, duabus rationibus: prima, quia omnia ista, quæ dicuntur fieri à casu, vel fortuna inueniuntur habere aliquam causam determinatam aliam à fortuna. Secunda, quia si fortuna aliquid esset, inconueniens videretur quare nullus Antiquorum Sapientum, qui determinauit de causis generationis, & corruptionis, aliquid determinauit de fortuna. Hæc opinio sequenti capite improbabitur.

16 Dixerunt alij casum esse causam cœli, & omnium partium mundi, & dicebant, quod reuolutio mundi, & motus stellarum distinguens, & statuens totum vniuersum inferius secundum hunc ordinem, sit à casu. Et hæc videtur esse opinio Democriti dicentis, quod ex cōcursu atomorum per se mobilium, cœlum, & totum mundus casualiter constitutus est.

Quod improbat Philosophus duabus rationibus, quia animalia, & plantæ non fiunt à fortuna: nam non ex quocumque semine aliquid generatur; sed ex determinato semine fit homo, & ex determinato semine oliua. Et cum ista inferiora non fiant à fortuna, dignum est admiratione, quod cœlum, & ea quæ sunt diuino-

ra inter sensibilia manifesta nobis, fiant à casu.

17 Vltimo quibusdam videtur, quod fortuna sit causa; sed immanifesta intellectui humano, ac si sit quoddam diuinum, & supra homines. Prætermittit tamē inquisitionem huius opinionis; tum, quia excedit metas sciētiæ naturalis: tum, quia infra manifestat, quod fortuna non est causa per se, sed per accidens: unde ex his dicendis quomodo se habeat de his opinionibus erit manifestum.

Summa capitis quinti.

18 **I**n hoc capite ostendit Philosophus quid sit fortuna: secundo ex definitione fortunæ assignat rationem eorum, quæ de fortuna dicuntur. Circa primum, ad definitionem inuestigandam ponit quasdam diuisiones causæ, & rerum, quæ causantur: nam fortuna causa quædam est. Prima diuisio est; quædam fiunt semper, ut ortus Solis: quædam fiunt frequenter, ut quod homo nascatur oculatus; quædam fiunt ut in paucioribus; sicut quod homo nascatur cum sex digitis, vel sine oculis: & omnes dicunt huiusmodi fieri à fortuna. Secunda diuisio, quædam fiunt propter finem; quædam verò non. Tertia diuisio, eorum quæ fiunt propter finem, quædam fiunt secundum voluntatem; & quædam non. Istæ autem tres diuisiones includunt se inuicem, quia ea, quæ fiunt à proposito, vel natura, fiunt propter finem; & ea, quæ, fiunt propter finem, fiunt semper, aut frequenter.

19 Ex parte autem causæ diuiditur in causam per se, & per accidens: causa autem per se est finita, & determinata: causa autem per accidens est infinita, & indeterminata, eo quod infinita vni possunt accidere.

Ex his concludit definitionem fortunæ: nā fortuna est causa per accidens, in his quæ sunt secundum propositum, propter finem, in minori parte.

20 Circa secundum, dicit ex dictis verificari, quæ de fortuna dicta sunt ab antiquis Philosophis, & ab hominibus vulgariter de ea dicuntur. Primo, quia eius, quod est à fortuna, sunt infinitæ causæ: & quia in finitum, secundum quod est infinitum, est ignotum; inde est, quod fortuna inmanifesta est homini. Secundo, cum fortuna sit causa per accidens, à fortuna est aliquid per accidens: quod non est simpliciter ens: ac proinde quodammodo est verum dicere, quod fortuna nihil sit. Recte etiam dicitur fortunam esse sine ratione, quia ratiocinari non possumus nisi de ijs, quæ sunt semper, vel frequenter: fortuna autem est extra vtrumque; & ideo dicitur cæca. Dicitur etiam fortuna bona, quando aliquod bonum contingit; & mala, quando malum. Eufortuniū vero dicitur, quando sequitur aliquod magnum bonum. Infortuniū autem, quando sequitur aliquod magnum malum. Et ista sunt incerta, quia fortuna est eorum, quæ non sunt semper, neque frequenter.

Summa capituli sexti.

21 **O**stendit hic differentiam inter fortunam, & casum: nā casus est in plus, quam fortuna, quia omne quod est à fortuna, est à casu; sed non conuertitur: quia fortuna, & id, quod est à fortuna, inuenitur in illis, quibus bene contingere aliquid dicitur: bene autem dicitur contingere illi aliquid, cuius est agere: eius autem est proprie agere, quod habet dominum sui actus; & ideo fortuna est circa practica. Cuius signum est, quod vulgariter felices bene fortunati vocantur; quia fortuna videtur idem felicitati, vel esse propinqua, quia coadiubat ad ipsam. Vnde fortuna non est nisi in agentibus liberis, & ex proposito: casus autem reperitur etiam in rebus inanimatis. Sed maxime differunt casus, & fortuna in illis, quæ sunt à natura; vt cum nascitur sextus digitus, est casus, & non fortuna. Vnde est alia differentia, quod eorum, quæ sunt à casu, causa est intrinseca, sicut eorum, quæ sunt à natura: eorum vero, quæ sunt à fortuna, causa est extrinseca, sicut, & eorum, quæ sunt à proposito.

22 In vltima parte ostendit ad quod genus causæ casus, & fortuna reducatur: nam reducuntur ad genus causæ mouētis, seu efficiētis, quia sunt causa eorū, quæ sunt à natura, vel ab intelligentia: vnde cum natura, & intelligentia sunt causæ efficiētes, & fortuna, & casus ad idē genus reducuntur. Hinc improbat opinionem Democriti relatā c. 4. quia casus, & fortuna sunt causæ per accidens eorū,

quorum intellectus, & natura sunt causæ per se: causa autem per accidens non est prior ea, quæ est per se: vnde sequitur, quod casus, & fortuna sunt posteriores, quā intellectus, & natura. Hoc autem videtur inconueniens, quod aliqua alia causa sit prior, quam ea, quæ est causa cœli: vnde inconueniens est, quod casus sit causa cœli.

Summa capitis septimi.

23 **D**Vo facit Philosophus in hoc capite; primo cōfirmat, quæ dixerat de numero causarū: secundo ostēdit, quod hæc sciētia ex omnibus causis demonstrat. Quod igitur causæ non sint plures quatuor, manifestat sic: hoc quod dico propter quid, quærit de causa; sed ad propter quid nō respōdetur nisi ali qua dictarum causarum: nō igitur sunt plures causæ, quam quæ dictæ sunt. Probatur minor: nā propter, aliquando inquit causam formalem, seu definitionē: vt si quærat, propter quid iste angulus est rectus? Respondetur, quia constituitur ex linea faciente duos angulos æquales ex vtraque parte. Quandoque reducitur propter quid in primum mouens, seu in causam efficiētē: vt propter quid aliqui pugnauerant? Quia furati sūt: hoc enim est quod incitauit ad pugnam. Quandoque autem reducitur in causam finalem: vt si quærat, cuius causa aliqui pugnant? Respondetur, vt dominentur. Quandoque autem reducitur in causam materiale: vt si quærat, quare istud corpus est corrupti-

bile? Respondetur, quia compositum est ex contrariis. Sic ergo patet has esse causas, & tot.

24 Ex his in secunda parte ostendit, quod Naturalis ex omnibus causis demonstrat: quia considerat ea, quæ mouentur, & generabilia, & corruptibilia: quicquid ergo oportet considerare circa generationē, oportet cōsiderari à Naturali. Sed circa generationem oportet cōsiderare formā, & materiam, & inuenientem: & multoties causa formalis, & finalis generationis sunt vna secundum numerum: & natura agit propter finem; ergo Naturalis per omnes causas demonstrat.

25 Verbigratia, per materiam, & mouentem demonstrat, dicēdo: si aliquod generatum est ex contrariis, necesse est illud corrūpi, & si Sol appropinquat ad Polum Septentrionalem, necesse est dies fieri longiores, & frigus diminui, & calorem augeri apud eos, qui habitant in parte Septentrionali. Si autē demonstraretur per definitionem, seu quod quid est, erit per causam formalem; vt si de homine aliquid probetur, quia habet animam, aut quia est rationalis. Per causam autem finalem demonstrat probādo, quod dentes anteriores sunt acuti, quia melius est sic esse ad diuidendum cibum: & bene natura facit, quod melius est; non simpliciter, sed secundum quod competit

substantiæ vnius-
cuiusque.

Summa capituli octavi.

26 **Q**uia in præcedētibz suppo-
suerat, quod natura agat
propter finem; ideo id in præsentī
stabilire conatur, tria faciens. Pri-
mo referens opinionem contrariā.
Secundo propriam quinque ratio-
nibus confirmans. Tertiō tria argu-
menta contraria diluens. Dixerunt
ergo quidam naturā non agere pro-
pter finem determinatum: quia li-
cet ex aliqua operatione proue-
niat aliqua vtilitas; illa tamen non
est finis illi naturalis operationis;
sed sic prouenit à casu: sicut pluuia
prouenit ex necessitate materiæ
propter radios solares, & aquæ gra-
uitatem; & cum hoc fit, accidit vt
frumentū augeatur; & similiter di-
ci potest de alijs.

27 Conclusio Philosophi est: na-
tura agit propter finem: probatur;
omnia, quæ fiunt naturaliter, aut
fiunt sicut semper, aut sicut frequē-
ter: sed ea, quæ fiunt semper, vel fre-
quēter, nō fiunt casualiter, sed pro-
pter finē: ergo quæ fiunt à natura,
fiunt propter finē. Quatuor aliæ ra-
tiones satis perspicuæ sūt in textu.

28 Contra conclusionem obijcie-
bant Antiqui; primo, quia videm⁹
aliquando aliter accidere, sicut ac-
cidit in monstris, quæ sunt peccata
naturæ. Respōdetur, quod absque
dubio ars agit propter finem; & ta-
mē contingit aliquando aliter acci-
dere. Secundo dicit, quod in natu-
ralibus rebus monstra sunt quasi na-
turæ peccata, propter aliquid agen-
tis, in quantum deficit recta opera-
tio naturæ; vnde hoc ipsum, quod

in naturalibus contingit esse pecca-
tum, est signum, quod natura prop-
ter aliquid agat. Præter quā, quod
non essent determinata principia,
& determinatus ordo procedendi
in generatione animalium, nisi es-
set determinatus finis.

29 Secundo obijciebant: nam
ea, quæ naturaliter accidunt, viden-
tur ex prioribus principijs procede-
re; quæ sunt agens, & materia; non
verò ex intentione finis. ¶ Respon-
det, quod hoc est destruere natu-
ram, & ea, quæ sunt secundū natu-
ram, quia hæc mouentur ab aliquo
principio intrinseco quousque per-
ueniant ad aliquem finem; vn-
de ex agente, & materia potius de-
ducitur necessitas finis.

30 Tertiō arguebant, quia natu-
ra non deliberat: ergo nō agit pro-
pter finem. ¶ Respondet, quod et-
iam ars non deliberat, quia habet
certa principia, & determinatū mō-
dum procedendi: & tamē agit pro-
pter finem. Vnde patet, quod natu-
ra nihil est aliud quam ratio cuius-
dam artis, scilicet, diuinæ, indita re-
bus, quæ ipsæ res mouentur ad finē
determinatum.

Summa capituli noni.

31 **D**isputat in hoc capite Phylo-
sophus, vtrum in rebus na-
turalibus sit necessariū simpliciter,
aut solum ex suppositione? Quidā
opinantur, quod generatio rerū na-
turaliū proueniat ex necessitate ab-
soluta materiæ; vt si dicatur, quod
homo habet pedes inferius, & ma-
nus superius propter grauitatē, aut
leuitatem humorum.

32 Philosophus verò determinat veritatem dicens, quod licet necessitas sit in materia; tamen ratio necessitatis est ex fine: non enim dicimus, quod necessarium sit esse talē finem, quia materia talis est; sed potius è contra, quia finis, & forma talis futura est, necesse est materiā talem esse.

33 Denum assimilat necessitatē, quæ est in generatione rerum naturalium, necessitati, quæ est in scientijs demonstratiuis: & primò, quātum ad ordinem necessitatis, quia in ijs, quæ fiunt propter finem, eundē ordinem tenet finis, quem tenet principium in demonstratiuis; quia etiā finis est principium, non quidē actionis, sed ratiocinationis. Secundo assimilantur quātū ad id, quod est necessitatis principium: quia sicut definitio, quæ colligit in se principium demonstrationis, & conclusionē, est tota demonstratio; ita definitio colligens finem, & formam, & materiam, comprehendit totum processum generationis naturalis.

QVAESTIO I.

Quid sit natura?

§. I.

Acceptiones naturæ.

Naturæ varias significationes distinguunt Authores, quos recenset hic Masius cap. 1. & profequitur Rubio q. 1. Nostro instituto sufficit doctrina S. Tho. qui 3. p. q. 2. art. 1. ita ait: nomē Naturæ à nascendo est dictum: vnde primo est

impositum hoc nomen ad significandam generationem viuentiū, quæ natiuitas, vel pullulatio dicitur, vt dicatur natura, quasi nascitura. Deinde trāslatum est nomē naturæ ad significandū principium huius generationis: & quia principium generationis in rebus viuētibus est intrinsecum; vltcrius deriuatū est nomē naturæ ad significandum quodlibet principium intrinsecum motus, secundum quod Physic. dicit in 2. Physic. quod natura est principium motus, & c. Hoc autē principium, vel forma est, vel materia: vnde quandoque natura dicitur forma, quandoque verò materia. Et quia finis generationis rei naturalis, est in eo, quod generatur speciei essentia, quā significat definitio, inde est, quod huiusmodi essentia speciei vocatur etiā natura. Et hoc modo Boetius naturam definit in lib. de Duabus naturis, dicens: Natura est vnāquamque rem informans specifica differētia, quæ scilicet, complet definitionem speciei. De quibus naturæ acceptionibus agit S. Tho. 1. p. q. 29. artic. 1. ad 4. & alibi sæpē. ¶ Nunc non loquimur de natura sumpta pro essentia, nec de ea accepta pro natiuitate, sed vt vsurpatur pro principio intrinsecum motus: nam Deus est natura, nō creatrix, sed creatrix, vt inquit S. Augustin. lib. 15. de Trinit. c. 1. & hoc modo natura accipitur à Seneca lib. 4. de Beneficijs cap. 7. & ab Hugone Victorino lib. 1. Didasc. cap. 11. Sed apud Physicos natura potius est effectus Dei, quam sit ipse natura.

2 Præterea aduertendum, quod Philosophus, & S. Thom. hic lect.

1. lit. e. notât ridiculū esse, quod aliquis tentet demonstrare, quod natura sit: naturam enim esse est perse notum, inquantum naturalia sunt manifesta sē sui, videmus enim multa esse à natura, quæ habent principium sui motus in se: quare supposita terminorū notitia, & experientia sensuum, tam perse notū est naturam esse, ac est perse notum niue esse albam, vel aliqua moueri ab in trinfeco. Quare solum restat explicanda definitio naturæ, & disputari poterit quibus conueniat? Nam *an est natura tentare demonstrare ridiculum est*, inquit Phylol. de quo Iauellus quæst. 4. & multi relati à Masio in fine annot. cap. 1. & Soto in expositione text. 6.

§. II.

Naturæ definitio.

3. **T**alis ergo Naturæ definitio traditur a Phylosopho hic. textu 3. *Est igitur natura principium aliquius, & causa mouendi, & quæ ascendendi, in quo est, primum perse, & non secundū accidens.* In qua definitione ponitur ly, *principium* quali genus, & non aliquid absolutum: eo quod natura significat relatiuum transcendentale, vel secundum dici, & sic importat habitudinem principij: cuius rationem assignat S. Tho. lect. 1. litt. b. quia nasci dicuntur ea, quæ generantur cōiuncta generanti, vt patet in plātis, & in animalibus, ideo principium generationis, vel motus natura nominatur. Vnde deridendi sunt, qui volentes definitionē Aristotelis corrigere, naturam per ali-

quod absolutū definire conati sūt, dicentes, quod natura est vis infinita reb⁹, vel aliquid huiusmodi. Quod dictum accipe contra Phyloponū, qui sic definebat naturā: est vis quædam per corpora diffusa, ipsorum gubernatrix, & rectrix. Et refertur, quod Pythagoras existimauit naturā esse quādā substantiā à Deo procedentē, quæ in hæc inferiora diui debatur. Quod apertē est falsū; nā licet omnia, & singula entia naturalia sint à prima causa; nō datur vna natura causata, quæ in omnibus insit.

4. Sed obieciēs particulam hanc videri superfluam: nam principium, vel est idem cum causa; vel quid cōmuni⁹ illa? Si primum; est nugatio, & inutilis repetitio dicere in definitione *principium, & causa*. Si secundum; etiam superfluit illa particula *principium*, quia definitio debet, si fieri potest, solū genere proximo, & differentia constare: vnde sicut non bene definiretur homo, dicendo, est animal, & viuens rationale; ita non rectē definitur natura asserendo, quod est principium, & causa.

5. Valdē discrepant Authores in hoc puncto. Multi dicūt his duabus vocibus vsū fuisse Arist. solū ad maiore explicationē: vel quia loquitur de principio, vt conuertitur cū causa cōmuniūssimē sumpra, iuxta Phylosoph. 4. Metaph. text. 3. & sic exponit Pereira lib. 7. de Natura c. 4. Vel quia licet principium sit cōmuniūssimū, fuit opus exponere, quod tā materia, quam forma vtrumque est principium, & causa, quia non solum

solum sunt priora toto, sed vtraque est causa in suo genere; quia ista addit concursum, & dependetiam effectus, & ita in plus est quam principium. Ita exponit M. Soto text. 3. & q. 1. concl. 1. & M. Masius q. 2. ad 1.

6 Alij dicunt principium dici naturam, vt conueniat cum priuatione; appellari vero causam vt à priuatione distinguatur. Ita B. Albertus Magnus quem sequuntur PP. Carmel. disp. 7. n. 1. & alij, de quo q. 2. §. 3.

7 At vero S. Thomas, quem sequuntur Ferrara q. 1. notab. 3. Tolemus q. 1. ad 2. & alij, respondet melius, quod dicitur *principium*, & *causa* ad designandum, quod non omnium motuum natura est eodē modo principium, sed diuersimode: in aliquibus enim est principium passiuum motus; in alijs vero principium actiuum; vt elementa habent principium passiuum suæ generationis: viuientia autem habent principium actiuum sui augmenti: vnde *causa* denotat principium actiuum, & *principium* accipitur pro passiuo.

8 Addit bene M. Ferrara, quod principium, & causa ad diuersa referuntur: nam dicitur principium in ordine ad rem naturalem, eo quod natura est principium alicuius; sine conformius ad textum græcū *principium quoddam*, quasi diceretur de numero eorum, ex quibus constituuntur naturalia: dicitur autē causa in ordine ad motum, & quietē: non solum enim constituit rem naturalem, sed etiam est causa mo-

tus, & quietis naturalis. Radix enim motus est natura, qua constituitur ens naturale; & ita ly *principium* denotat radicē, & ly *causa* dicit vim, seu virtutem causatiuam motus.

§. III.

Exponuntur illa particula, mouendi, & quiescendi.

9 Vbsequentem particulam sic declarat S. Thomas lect. 1. litt. b. dicens: dicit autem, *mouendi*, & *quiescendi*, quia ea, quæ naturaliter mouentur ad locum, similiter, vel magis naturaliter in loco quiescunt: propter hoc enim ignis naturaliter mouetur sursum, quia naturaliter ibi est; & propter quod vnumquodque, & illud magis. Non tamen intelligendum est, quod in quolibet, quod mouetur naturaliter, natura sit etiam principium quiescendi, quia corpus celeste naturaliter quidem mouetur, sed non naturaliter quiescit. Sed hoc pro tanto dicitur, quia non solum motus, sed etiam quietis principium est. Ex ista doctrina S. Thomæ facile est soluere non nulla argumenta, quæ contra hanc particulam solent proponi.

10 Primo arguitur: quies est priuatio motus: priuatio autem est non ens, iuxta dicta lib. 1. ergo quietis non est causa natura. Probatur consequentia, quia non ens causam non habet.

Respondetur enim, quod quies accipitur dupliciter: vno modo pro sola carentia motus: alio modo pro permanentia, & conserua-

tionem in loco naturali: priori modo non habet causam per se; sed secus vero posteriori modo, quia sic est positiua perfectio, & motus solum est in aliquibus naturalis, quia est acquisitio loci naturalis, in quo quiescunt. Vnde S. Thom. 1. p. q. 18. art. 1. ad 2. ait, quod corporibus grauius, & leuius non competit moueri, nisi secundum quod sunt extra dispositionem suæ naturæ, ut pote cum sunt extra locum proprium: cum enim sunt in loco proprio, & naturali quiescunt: & quietis in isto sensu natura est principium.

11 Secundo obijcies: nam illa propositio S. Thomæ, *quæ naturaliter mouentur, naturaliter quiescunt in loco, &c.* Manifeste instatur in Cælo, quod naturaliter mouetur; & tamen naturaliter non quiescit.

Dices, aliud esse moueri in loco; aliud vero moueri ad locum acquirendum: S. Thomas non loquitur de his quæ mouentur in loco; sed expresse loquitur de his quæ mouentur ad locum. Cælum autem naturaliter mouetur in loco; sed non ad locum nouum totalem acquirendum, quia in motu circulari totum mobile non reedit à loco, in quo erat.

12 Sed instabis: nam Sol naturaliter mouetur ab occidente in orientem, non solum in loco, sed etiam ad nouum locum acquirendum: & tamen non quiescit naturaliter: ergo adhuc intellecta illa propositio ne S. Thomæ ut iacet de his, quæ naturaliter mouentur ad locum, falsum est quod naturaliter in loco quiescant.

Respondet bene Ferrara quæst. 1. quod propositio S. Thomæ intelligenda est, de eo quod mouetur primo, & per se ad locum; non autem de eo quod mouetur ad motum alterius. Sol autem non mouetur ab occidente ad orientem primo, & per se; sed mouetur ad motum deferentis, ut de motu stellarum docet Philosophus lib. 2. de Cælo text. 50. de quo omnino videndus S. Tho. ibi lect. 13.

13 Tertio arguitur: nulla causa naturalis se habet ad opposita, quia hoc est proprium causæ liberæ, ut dicit Philosoph. 9. Metaph. c. 9. unde ignis non potest per se esse causa frigoris, & caloris: sed quies contrariatur motui: ergo natura, quæ est principium motus, non est principium quietis.

Respondetur, quod quies violēta, motui naturali contrariatur; & ista non est à natura; sed à causa violentiam inferente, quæ est causa extrinseca. At verò natura solum est causa quietis in loco naturali, quæ dicitur quies naturalis; & hanc causat natura; imò solet solum causare motum propter quietem in cætro, quam magis appetit, & conseruare nititur, quam motum. Si aliam legere vis solutionem, cōsule Masium q. 2. ad 2. & aliam in Ferrara ad 2. Videatur etiam S. Tho. q. 26. de Verit. art. 3. ad 7.

14 Vltimo obijcies: nam cælum est ens naturale; & tamen esto naturaliter moueatur, tamen naturaliter non quiescit. Similiter tota terra naturaliter est immobilis: & absque dubio habet naturam. Denique grauius,

uila, & leuia non mouentur ab intrinseco; sed ab extrinseco generante: ergo falsum est, quod natura sit simul causa motus, & quietis eius in quo est, &c.

Propter priorem partem argumenti Themistius, & quidam alij censent, cælum non fuisse comprehensum in materiæ definitione.

Quia tamen id aduersatur Philosopho 1. de Cælo text. 5. & ratio ni, quia omne ens naturale constat natura: & cælum esse ens naturale, & motum eius esse naturalē postea dicitur.

15 Ideo Porphyrius, Burleus, & alij, quos sequitur Foscæ lib. 5. Metaph. cap. 4. q. 1. sec. 4. dicunt particulam, & accipi disiunctiue, vt sit sensus, quod natura sit causa mouendi, vel quiescendi.

Quia tamen expositio nec seruat vocum proprietatem; nec contextui consonat: quia ideo natura est principium motus, vt optatā quietem adipiscatur.

16 Idcirco S. Thomas (receptus, non solum à Thomistis, sed à Toledo, & alijs quos citat, & sequitur Rubio) particulam intelligit copulatiue; ita tamen vt sensum faciat copulatum, quia non in singulis est causa motus, & quietis; sed in quibusdam causat motum; in alijs quietem; in alijs vtrumque. Quod explanat Mafius solut. ad 4. exemplo definitionis animæ traditæ à Philosopho 2. de Anima cap. 2. quā sic omnes intelligunt. Quod alijs terminis dici solet, definitionem intelligendam in communi, sed in particulari applicandam per distri-

butionem accomodam, vt in simili diximus lib. 1. q. 3. nu. 18. Et per hoc patet ad omnes probationes, quia nulla natura assignari potest, quæ non sit principium motus, aut quietis, aut vtriusque. Vel clarius, nullus est motus, aut quies naturalis, nisi à natura.

17 Demū aduerte circa hanc particulam, quod nomine *motus* non intelligitur motus spiritualis operationum intellectus, & voluntatis; nec solus motus localis: sed generaliter omnis motus physicus corporeus, siue sit localis, siue alterationis, siue alterius speciei; de quibus libro. 3. q. 1. & lib. 5. & sic exponitur Philosophus communiter ab Interpretibus.

18 Sed instant aliqui, quia Philosophus tantum ponit vocem *motus* nulla addita restrictione: ergo sine fundamento à nobis restringitur ad solum motum corporalem.

Facile respondetur, verba Philosophi accipienda esse in proprietate, iuxta subiectam materiā; apud Physicos autem solus motus corporalis est proprie motus, vt supponit S. Thom. 1. p. q. 18. art. 1. dicens: *Sine accipiat motus proprie, sicut motus dicitur actus imperfecti, id est, existentis in potentia: siue motus accipiatur communiter, prout motus dicitur actus perfecti, prout intelligere, & sentire dicitur moueri, vt dicitur in 3. de Anima: de quo iterum libr. 3. ac proinde, eo ipso quod Philosophus de motu loquatur, intelligendus de motu corporali. Imo principalius de motu locali, vt notat Pereira lib. 7. cap. 4. & Mafius q. 4. concl. 4. quia est prior, & per-*

perfectior alijs, vt docet Phyl. lib. 4. c. 1. & lib. 8. cap. 7.

6. IIII.

Reliquæ particula declarantur.

19 **T**ertiam particulam, scilicet, *cuius in quo est*, dicit S. Th. poni ad differentiam artificialiū, in quibus non est motus nisi per accidēs: quia natura est causa motus interni: ars vero causat motū in alio extrinseco; & similiter motus violentus est à causa extrinseca.

Obijcies primo: calefactio ignis est actio naturalis, vt patet, quia nō est actio artificialis, nec violenta: & tamen ille motus non est internus, sed externus: ergo de ratione naturæ non est esse principiū motus interni.

Respondet Ferrara, quod per hoc quod natura sit principium motus interni, non excludit, quod possit esse principium motus externi: sed hoc accidentale est naturæ: primū vero essenziale; & ideo definitur per illud, & non per istud: quia vt late probat Masius q. 4. concl. 3. natura primario est principium motus interni, & secundario principium motus externi. De quo iterū q. 3. n. 9.

20 Vel vt dicūt PP. Carmel. disp. 7. q. 1. n. 8. & M. Ioan. à S. Thom. q. 9. art. 1. illa operatio ignis dicitur naturalis, idest, secundum inclinationem naturæ, & ad naturam propagandam; non tamen naturam primo constituens, sed constitutam supponens. ¶ Vel dicatur cū alijs, excludi per illam particulam *primū*, iuxta dicenda n. 24.

21 Secundo obijcies: ars saltādi,

& similes distinguuntur à natura; eo quod artificialia distinguuntur à naturalibus. Et tamen perse loquēdo istæ artes sunt causa motus eius in quo sūt: ergo definitio nature cōuenit alijs distinctis à natura definita.

Respondetur, quod in motu saltandi, & cantandi sunt duo, nempe substantia, & modus artificiosus: primum est à natura; secundum ab arte. Vnde definitio intellecta in sensu formali non conuenit alijs à definito: quia motus in quantum motus principium est natura; eiusdē vero quod artificiosam dispositionem, vel modum principium est ars. De quo iterum quaest. 4. n. 5.

22 Reliquas particulas his verbis declarat S. Th. addit autem, *primū*, quia natura, etsi sit principium motus cōpositorū; non tamen primo. Vnde quod animal mouetur deorsū, nō est ex natura animalis inquantū est animal; sed ex natura dominiātis elemēti. Quare autē dicat, *perse*, & nō *secūdū accidens*, exponit consequēter, cū dicit: dico autē nō secūdū accidēs: cōtingit enim aliquando, quod aliquis medicus est sibi ipsi causa sanitatis; & sic principium suæ sanationis est in eo; sed per accidēs: quia accidit eundē esse medicum, & sanari, &c.

23 Addit Ferrara, quod ly *primū*, aduerbialiter sumitur, vt ex textu græco apparet: & est idē quod primo, siue secūdū quod ipsum: & sensus est, quod natura est causa intrinseca mouēdi, & quiescēdi, nō per aliquā aliā causam intrinsecam ei, quod mouetur, cui per prius conueniat causare talē motum, & quietē.

Sabdit

24 Subdit M. Soto particulā istā poni ad excludendum formas accidentales, vt grauitatem, & leuitatem elementorum, & calorem naturalem animalium; quæ non sunt naturæ, licet sint principium instrumentale motus; sed sola forma substantialis. Probabilis quidem expositio; sed mihi magis probatur præcedens; tum quia iuxta hanc, ly *primum* sumitur nominaliter: quod nō consonat contextui Philosophi, & S. Thomæ, qui adverbialiter accipiunt, vt vidimus: tum quia, quod natura sit principium primum, & radicale, satis expositum erat per illā particulam *eius in quo est*: quare nisi quis non reputet inconueniens, hanc solum poni ad maiorem illius expositionem; non poterit omnino huic explicationi acquiescere.

25 Per vltimā particulam dicūt aliqui Recētiore consilare, naturā debere esse partem essentialē compositi substantialis, non accidentalis. Hanc explicationem nulla ratione, aut authoritate probant. Et ideo nobis non probatur, quia voluntarie asseritur: & id iam ex præcedentibus particulis satis constabat. Præterquam quod, cum Philosophus ipse se declarauerit, vt eū exposuit S. Thom. non opus est aliam inquirere declarationem: nam ly *per se*, determinat verbum *in quo est*: vt in exemplo medici sanantis se ipsum apparet, accidit enim, & est per accidens eundem esse medicū, & sanari; sanatur enim in quantum est infirmus. Sed principium motus naturalis est in corpore naturali, quod mouetur, in quantum moue-

tur; in quantum enim ignis habet leuitatem, fertur sursum. Et sic differunt naturalia ab artificialibus, quia ista non habent in seipsis suæ factionis principium; sed quædam fiunt ab extrinseco, vt domus, & alia quæ manu inciduntur; quædam autem fiunt à principio intrinseco, sed per accidens, vt dictum est.

§. V.

An definitio sit essentialis?

26 Mag. Ferrara q. 1. §. pro declaratione, ita ait: considerandū secundum B. Albertum, quod hæc non est vera definitio naturæ; sed est quædam assignatio, & descriptio, quæ est maioris manifestationis, quam sit nomen: natura enim dicitur de materia, & de forma secundum prius, & posterius, vt patet in isto secundo libro text. 12. id autem, quod proprie definitur, nō dicitur de alijs secundum prius, & posterius. Hæc ibi, ex quibus patet, quod B. Albertus, & M. Ferrara, eo præcise negant rigurosam definitionem quidditatiuam hanc esse, quia sola species constans genere, & differentia potest rigurosa definitione definiri: & quia natura est quid analogum; ideo stricta definitione non definitur, vt etiam fatentur PP. Carmel. disput. 7. q. 2. in principio.

27 Sed quia multi alij censent naturam vniuocē prædicari: & saltē eo modo quo analogæ possunt, quidditatiue definiri; in dubiū verti potest, an præassignata naturæ defi-

definitio sit essentialis? Ideò in hoc sensu oportet hoc dubium determinare.

28 Respondetur definitionē esse essentialē, vt late probant Mafius q. 3. PP. Carmel. q. 2. dicentes esse communem, & Rubio in fin. q. 1. quia esse radicem motus est ali quid intimum, & essentialē naturæ: & quod explicetur per habitudinem, non est inconueniens, quia est relatiua secundum dici, vt ait S. Tho. lect. 1. litt. b. licet autem sub ratione partis essentialis, materia, & forma non explicant ordinem ad motum, sed solum ad esse totius; tamen sub formalitate naturæ, id debent explicare: & sic facile argumenta dilui possunt, quæ sigillatim relati authores diluunt.

QVAESTIO II.

Quibus conueniat ratio naturæ?

§. I.

De Materia, & forma.

IDeo primo, materia prima est vere, & proprie natura. Est communis Docto: ū aduersus Valles in hoc capite, & controu. 11. & probatur primo ratione S. Thomæ hic lect. 2. litt. a. in fine: nā *materia intrat constitutionem substantia cuiuslibet rei naturalis* sed ens naturale cōponitur intrinsece ex naturis, tamquam ex partibus constituentibus ens secundum naturam: ergo materia vere, & proprie est natura.

2. Secundo probatur auctorita-

te, & ratione Philosophi hic text. 10. in fine dicentis: vno igitur modo natura sic dicitur, prima cuique subiecto materies eorum, quæ motus in semutationisq; principiū habent. Ex quo sic arguitur: natura est primū principiū motus, & quietis; sed materia est huiusmodi, quia constitutiū rei, quæ motum causat, est radicale motus principium: ergo non est cur materia non sit natura: videantur Philosophus, & S. Thom. lib. 5. Metaph. lect. 5. litt. a. post medium.

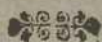
3 Argumenta Vallesij, & aliorū referunt, & diluunt M. Mafius tota q. 5. & PP. Carmel. disp. 7. q. 3. vnū solum referam verbis cuiusdam Recentioris dicentis: hic non possum non obiurgare Thomistas, qui cum alibi asserant nulla accidentia recipi in materia prima: sed subiectari in composito omnia illa, quæ corporea sunt; hic asserunt materiam esse naturam. Contra quos sic argumentor: materia nō est effectiū motus, vt fatentur omnes: neque est principium passiuum, vt Thomista asserunt: ergo non est causa motus eius in quo est: ergo nec materia est natura.

4 Facile respondetur, potius obiurgationem iuste posse cadere in eos, qui impugnāt, quos legere dedignantur, quam in Discipulos Doctoris Angelici, qui comunem, & tritam viam peripateticam sequuntur. Quod si fallidiunt in nostris Authoribus solutionem videre; vel saltem negligentes non sint in suis Authoribus euoluēdis: & argumentum passim solutum reperient: nā

P. Ru-

P. Rubio q. 1. ad 1. ait; definitio naturæ de principio primo ac radicali intelligitur; quod habet materia prima non solum respectu generationis, sed aliorum etiam motuum: quorum licet proximū, & adæquatū receptivum sit compositum: id tamen habet radicaliter à materia, quæ cum sit propria potentia ac substantialis; prima quoque radix est cuiuslibet potētiae passiuae, quam ad recipiendos motus, ac cætera accidentia corporea habet compositum. Hæc ille. Quod prius docuit S. Thom. in 4. dist. 12. q. 1. art. 1. q. 3. & 1. p. q. 29. art. 2. ad 5. & 3. p. q. 77. art. 2. ut latius retulimus 2. p. Metaph. Controv. 3. n. 34. nō ergo distinguere inter principiū proximum, & remotum; & inter subiectum quod & quo, fuit ratio deceptionis Recentiorū: nam licet subiectum proximum accidentium sit totum compositum; subiectū, quo, & radicale accidentium corporaliū est materia prima; & hoc sufficit ad rationem naturæ, ut ex definitione iam exposita constat.

5 Dico secundo, forma est propriissimè natura. Ita Philosophus hic tex. 11. & 12. & S. Th. lect. 2. litt. b. & authores communiter; licet aliqui dissentiant de aliquibus formis in particulari; de quibus postea. Ratio est facilis: nam formæ substantiali propriissimè convenit naturæ definitio, ut patet singulas particulas percurrendo: ergo verè, & proprie est natura.

§. II.

*Utrum natura prædicetur vni
voce de materia, &
forma?*

6 **P**rædicari solum analogice rationem naturæ de materia, & forma, videntur docuisse Simplicius, Auerrois, Zimara, & Pereira, quos refert, & sequitur Masius hic cap. 2. q. 9. & PP. Carmel. in disp. 7. q. 3. Insuper Vazquez 1. 2. disput. 25. cap. 3. in fin. Cabero hic tractatu 2. disp. 1. dub. 4. quamvis nō vna via defendatur: nam isti duo vltimi contendunt materiam esse improprie, & metaphorice naturā, quia sic eam videtur vocare Philosophus 5. Metaph. cap. 4. eo quod est susceptiva formæ, quæ solū est proprie natura: & ideo solam agnoscūt analogiam metaphoricam. Reliqui vero authores admittunt esse materiam verè, & proprie naturā; sed tamen solum secundum quid, & inæqualiter participat rationem naturæ; & ideo est analogia proportionalitatis. Et in hoc sensu idem docent PP. Coni. b. hic q. 1. art. 2. & alij Authores relati, præter duos iam recensitos.

7 Probat Masius, quia Philosophus, & S. Thom. hic lect. 2. litt. b. in fine dicunt, quod forma est magis natura, quam materia: vbi autē est vniuocatio prædicantur æqualiter, & secundū rationem eandē. Idem docet Philosophus 5. Metaph. c. 4. & lib. 1. de partibus anim. cap. 1. ¶ Secundo: nam in ratione prin-

principij non vniuocantur, quia potèria prius dicitur de actiua, quam de passiua, vt docet Phylol. lib. 9. Metaph. cap. 1. ergo pariter, nec in ratione naturæ possunt vniuocari.

8 At verò PP. Carmelitani duas alias rationes prosequuntur. n. 57. & 58. quia materia non potest esse species etiam partialis, neque habere aliquem actum metaphisicum, si secundū se cōsideretur, iuxta dicta li. 1. q. 6. ergo nō potest fundare cōuenientiam vniuocā in ratione naturæ. ¶ Deinde: nam materia nō habet, quod sit principium, & causa motus, nisi ratione formæ, & inquā tum est actuata per illam, & dependenter ab ea: ergo ratio naturæ nō descendit vniuoce ad vtramque.

9 Dico tertio, ratio naturæ vniuoce prædicatur de materia, & forma. Ita M. Soto lib. 2. quæst. 1. post secundam conclusionem, M. Lerma q. 2. concl. 4. M. Ortiz cap. 2. cōclus. 2. M. Ioan. à S. Tho. q. 9. art. 2. Card. Tolet. q. 1. ad 5. & alij frequenter. Probant primo, quia ratio principij vniuoce prædicatur de principio actiua, & passiva: ergo & vniuoce dicitur de materia, & forma. Antecedens probatur, quia de finitio principij, & ratio eius abstracta vtrique conuenit secundum rationem eandem simpliciter. Deinde, ratio partis intrinsecæ non apparet cur nō sit vniuoca ad materiā, & formam, & similiter ratio causæ intrinsecæ componentis: ergo, & ratio naturæ. Consequentia probatur: nam id quod natura supra rationem principij, & causæ intrinsecæ addit, pertinet ad rationem dif-

ferentialem, & non ad inæqualitatem in ratione communi: ac percōsequens non est inæqualitas sufficiens ad analogiam logicam.

10 Tertio, non obstantē, quod causæ ad inuicem sint causæ, & forma in exercitio causandi depēdeat à materia, vt à comparte, & cōcausa, fatentur ipsi formam esse simpliciter naturam, quia ratio naturæ non consistit in actuali exercitio, sed in ratione principij: ergo quamuis materia dependeat in suo exercitio à forma, & essēcialiter sit pars incompleta ab altera dependens, non idē in ratione naturæ nō erit simpliciter talis.

11 Ad auctoritatem Phylolophi ex 5. Metaphis. dicitur, potius ex illa nostram haberi doctrinam, quia vt diximus quæst. 1. §. 1. natura est equiuocum, vel analogum ad varia eius significata: & ibi tertio, & quarto loco recenset naturam in acceptione prout hic definitur; deinde subdit Phylolophus, iuxta S. Tho. ibi lect. 5. lit. b. quod *ex hoc secundū quādam metaphorā, & nominis extensionem omnis substantia dicitur natura, &c.* proponit etiam ibi acceptionē naturæ pro termino generationis: de quibus acceptionibus modo nō loquimur. Loquēdo ergo ad intētū præsēs, & accipiedo naturā pro principio mori, natura dicitur vniuoce de materia, & forma.

12 Aliæ auctoritates probāt hic intercedere inæqualitatem physicam; quam non sufficere ad analogiam logicā, de qua modo disputamus, constat ex dictis lib. 2. Log. q. 3. & potest à simili declarari de in-

æqualitate, quæ est inter numeros, & inter species quâtitatis cōtinuæ: quam non sufficere ad verā analogiā diximus lib.2. Log. q.18. n.14.

13 Ad secundam rationem negatur antecedens. Imò quicquid dicitur de principiis accidentalibus; tamē loquēdo de principiis substantialibus, tã principium materiale, quã formale, tã passiuū, quã actiuū vniocantur in ratione principij, & in ratione partis intrinsecæ; vnde retorquetur argumētū pro cōclusione.

14 Ad tertiū negatur cōsequētia: & ex illo antecedenti eā nō deduci cōstat ex dictis lib.1. q.6. s.3. quia etiā in entibus incompletis, & potentialibus assignamus cōueniētiā in genere, & distinctionē specificā; quāuis semper in ordine ad actū, seu formā. ¶ Ad vltimum patet ex dictis n.10. quia dependētia in exercitio, & inæqualitas in ratione differētiāli sufficit ad inæqualitatem physicā; quæ compatitur cum vniocatione logica propriè sumpta, de qua in nostra cōclusione loquimur.

§. III.

Utrum priuatio sit natura?

15 **P**riuationem esse quodammodo naturam, videntur tenere B. Albertus Magnus, Conim. & Thomas hic super textu 15. & latē Rubio quæst.1. à nu.40. vsque ad 44. Probant primo, ex Philosopho textu 15. dicente: *Sed forma, & natura simpliciter dicitur: et enim priuatio species*

quod immo est. Nec valet dicere loqui de forma accidentali imperfecta, quam propter imperfectionē, priuationem appellat. Nam toto hoc capite de sola forma substantiali locutus fuerat Aristoteles: ergo cum distinguit formam veram, & similitudinariam, quam dicit priuationem; de priuatione substantiali est sermo. Rursus, forma accidentalis etiam perfecta non est natura: ergo non loquitur hic Philosophus de forma accidentali.

Ratioque id suadet: nam priuatio est principium per se generationis, vt patuit lib.1. sed in definitione naturæ ly *motus*, comprehendit etiam generationem substantialē, vt dictum est quæst.1. huius libri numer.17. ergo priuatio est natura.

16 Oppositam sententiam tenere Auerroem, & fere omnes Doctores refert, & sequitur M. Soto cap.1. in fine. Et hæc sit nostra quarta cōclusio: quæ probatur primo, quia priuatio est non ens, & idē nō potest vocari natura. Secundo, quia natura est principium, & causa: ista autem particula non potest priuationi conuenire. Tertio, suffragatur communis modus concipiēdi: quia naturæ nomine apud Physicos intelligitur pars intrinseca rei naturalis, & quæ est radix motus: quod priuationi non conuenit.

17 Authoritas Philosophi pariter urget: quia ibi nomine priuationis intelligitur forma imperfecta, quæ virtualiter includit priuationē suæ cōtrariæ. Ita declarat Sanctus Thomas lect.1. in fine. Qua autem occasione hanc distinctionem hic ingerat

gerat Philosophus; non omnes eodem modo declarant: quicquid sit de hoc; non est nouum, quod Philosophus occasione alienius propositionis obiter prolata, quasi per digressionem agat de his, quæ alibi in loco proprio disputatur: & sic hic se remittit ad librum 5. Phys. lect. 3. & lib. 2. de Generat. lect. 4. vt hic notat Sanctus Thomas. Et sic cessat prima replica. Secundæ verò dicitur, quod forma imperfecta ratione suæ imperfectionis denominatur à priuatione, quam virtualiter includit.

18 Ratio etiam solum probat, quod vna, vel altera particula definitionis naturæ aptetur priuationi: quod non negamus; sed solum, quod verè, & propriè sit natura. Quod si Authores prioris sententiæ solum velint, esse priuationem dicendam naturam metaphoricè, vel improprie; à nobis solis vocibus differunt; nec facile poterunt impugnari: quia locutiones metaphoricæ, & similitudinariæ, ad eò latè patent, quod paruo, vel nullo fundamento poterunt adstrui, & non facile valebunt reijci, vel impugnari. Et Authores antiqui solum quodammodo, & improprie concesserunt priuationem appellandam naturam; quod parum refferret, dum firmum est, quod priuatio non est natura propriè, sicut est materia, & forma.

§. IIIL.

Vtrum totum compositum sit natura?

19 **M**ulti distinguunt duplex totum: aliud quod est suppositum subsistens: aliud quod est forma totalis: vt in nobis, suppositum est homo; forma totalis, est humanitas. Quæ distinctio traditur à D. Tho. 3. p. q. 2. art. 1. ad 2. & alibi sæpè. Patentur ergo suppositum non esse naturam, sed esse ens naturale: iuxta illud Philosophi hic text. 12. iuxta translationem Argyropoli: *Id autem, quod ex his, est compositum, natura quidem non est; sed est, & constat natura, vt homo.* Loquendo autem de forma totali, censent propriè, & in rigore esse naturam; quia est principium quo radicale motus: de isto autem est sermo in definitione naturæ: alioquin non conueniet materiæ, & formæ, quæ solum sunt principia vt quo, non vt quod. Ita Rubio hic quæst. 3. num. 68. & 69. & M. Ioan. à S. Thoma quæst. 9. art. 2. Ortiz cap. 2. concl. 3. Lerma quæst. 2. concl. 2. Fuente q. 1. art. 8. & alij.

20 Probat M. Ioan. à S. Thom. ex Philosopho 5. Metaph. rex. 5. dicente: *Quod est natura ipsa forma vt substantia:* quod S. Thomas ibi lect. 5. intelligit de forma totali: nam ait: quod non solum forma partis dicitur natura, sed species ipsa, quæ est forma toti⁹; vt si dicamus, quod hominis natura non solum est anima, sed humanitas, & substantia, quam significat definitio. Ita D. Tho. cū autē

K 2 Phylo

Phylosophus ibi agat de natura, eo modo quo illam definiuit in hoc secundo libro Physicorum: siquidem ex illo loco oppositi Authores suâ cōfirmant sententiâ; efficitur planū, quod D. Thom. etiam loquitur de natura prout hic est definita ab Aristotele, quādo illam tribuit formæ totali.

21 Dico tamen quinto, forma totalis est natura sumpta pro quidditate; non tamen eo modo quo hic definitur natura à Phylosopho. Ita obiter docent M. Soto c. 1. tex. 12. & ibi Toletus, & text. 5. & expofessō PP. Carmel. disp. 7. q. 6. Hurta do, Arriaga, Auerſa q. 9. lect. 6. & alij. Videturque expressâ Phylosophi illo tex. 12. adiuncta expositio- ne S. Thom. qui lect. 1. lit. b. in fine, ait: posset autem aliquis credere, quod quia materia dicitur natura, & etiam forma, quod compositum possit dici natura, quia substantia dicitur de forma, & materia, & de cōposito. Sed hoc excludit dicens, quod compositum ex materia, & forma, vt homo, non est ipsa natura; sed est aliquid à natura; quia natura habet rationem principij; cōpositum autem habet rationē principijati. Vbi Phylosophus, & Sanctus Thomas non faciunt mentionem suppositi, & personæ: sed de ipso composito, & substantia totali, quam verè fatentur esse substantiam, negāt esse naturam, prout hic definitur.

22 Ratio D. Thomæ est duplex: prima, natura distinguitur ab ente naturali tanquā pars à toto, & principium à principiato: sed cōpositū

ex forma, & materia, vt præuenit suppositum, est ens naturale, nō partiale, sed totale: ergo non est natura, vt hic definitur.

Secunda, natura est pars, & elementum primum rei constitutioni, & radix prima: sed forma totalis reducitur ad priores partes: ergo illi non conuenit definitio naturæ superius exposita.

23 Quod me amplius mouet, vt in hanc inclinem sententiā, est: quia cum quæstio hæc maximè pendeat ex acceptione vocis vsitata apud Antiquos, præcipuè Phylosophū, & S. Thomam Phylosophiæ Principes; comperio adhuc in locis in cōtrarium adductis hanc docuisse sententiam. Nam lib. 5. Metaph. lect. 5. littera. a. in fine, ait Sanctus Thomas: *Illud ergo, quod compositum est ex materia, & forma, dicitur esse natura, id est, secundum naturam, vt animalia, & partes eorum, sicut caro, & os, & huiusmodi.* Hæc ibi. Concedunt ergo formæ totali rationem naturæ metaphysicè, secundum quod non distinguitur ens naturale, & secundum naturam, quæ est natura, pro essentia, & quidditate definibili, accepta; non verò admittunt esse naturam prout hic accipitur.

24 Clarius littera b. post verba, quæ alij pro se citant, subdit S. Thomas: *Secundum hoc enim Boetius dicit, quod natura est unumquodque, informans specifica differentia.* Vbi apertè accipit formam totalem, & de illa dicit esse naturam pro essentia, quæ erat quinta acceptio ibi recensita; non tamen esse naturam hic definitam: quia

quia est tertia acceptio, de qua ibi multo ante mentionem fecerat; & soli materiæ, & formæ conuenire dixerat. Et sic cessant argumenta contraria: quæ potius sunt pro nobis, quia forma totalis non est principium quo primum. Nec ibi illis authoritatibus accipitur natura physice, vt nunc.

QVAESTIO III.

Verum natura debeat esse principium actiuum, an vero passiuum motus?

§. I.

Sententiæ Doctorum.

Aliqui arbitrantur necessario requiri ad rationem naturæ, quod sit principium passiuum motus. Ita Simplicius hic cap. 1. & in proœmio lib. de Anima, & ideo negat animam esse naturā. Quoad primum idem tenet Scotus in 2. dist. 18. q. 1. §. cōtra, versu præterea, & versu ad aliud de diffinitione; vbi id probat ex Philosopho 2. Physic. text. 3. vbi vult, quod accidit infirmo, qui mouetur ad sanitatem, quod sit medicus, vel quod habeat illam artem, quæ est principium actiuum intrinsecum: ergo natura est principium motus naturalis ratione principij passiuī, & non quia est principium actiuum. ¶ Secundo: nam per eandem formā, per quam res est hæc, per eandem est receptiua passiois consequentis naturaliter naturam eiusdem rei, vt patet de

risibilitate: & ideo natura vt est principium passiuum motus dicitur de forma: ergo motus solum dicitur naturalis, quia potentia passiuā rei est ad talem formam inclinata. Idem sequuntur Faber, & Fūte, quos citat, & sequitur Ioan. Pōcius disp. 36. q. 2.

2 Per oppositum alij censent solum principium actiuum motus requiri, & sufficere ad rationem naturæ. Ita Auicena lib. 1. cap. 5. & pariter illi, qui cum Valles arbitrantur materiam non esse naturam. Et qui cum Vazquez 1. 2. disp. 25. c. 3. existimant materiam solum metaphorice dici naturam: alioquin omnis motus erit naturalis, quia nulli deest principium passiuum receptiuum: cum ergo dentur motus artificiales, & violenti distincti contra naturales, ad istos requiretur principium actiuum, & non sufficit passiuum principium motus ad rationem naturæ.

3 Ab his vt longè distaret Masius hic c. 1. q. 6. cōc. 3. ait, quod vt motus sit naturalis omnia quatuor genera causarū debēt cōcurrere, quia eiusdē effectus quatuor sunt causæ: ac proinde omnes debent esse naturales, vt sit naturalis. Deinde, Philosophus indistinctè vtitur illa voce principium, & causa, quæ vniuoce dicuntur de quatuor generibus causarum: ergo non est cur illas voces principij, & causa motus, cum restrictione accipiamus.

Denique, nam motus naturalis emanat à cōnaturalī efficiente. & est in materia vt in subiecto ab ipso exacto; & tantum cōperit iuxta

naturam formæ, & ad adipiscendū finem à natura intentum: ergo in definitione naturæ perly *p. incipium* & causa, omnia quatuor genera sūt intelligenda.

§. II.

Natura aliquando est principij actiuum.

¶ Ico tamen primo, ad rationē naturæ, & vt motus sit naturalis, sufficit aliquando, quod sit à principio actiuo, nec est semper necessarium, quod sit à principio passiuo. Ita S. Thom. hic lect. 1. litt. a. dicens: *In rebus naturalibus eo modo est principium motus, quo eis motus cōuenit: quibus ergo cōuenit mouere, est in eis principium actiuum motus, &c.* & in 4. dist. 43. artic. 1. quæst. 3. ¶ Rationeque probatur: viuētia sunt entia naturalia, & constant natura in quantum viuētia sunt: sed vt sic mouent se abintrinsico principio actiuo: ergo ratio principij actiuī sufficit aliquando ad rationem naturæ. Maior patet, quia in diuisione, qua Philosophus orditur secundum istum librum, distinguens naturalia à non naturalibus, inter naturalia numerat animalia, & plantas, & simplicia corpora. Et etiam, quia viuētia naturaliter generantur, & generāt: quæ sunt opera naturæ. Minor vero est Philosophi 2. de Anima tex. 13. & patet inductione, nam plātæ augentur; animalia sentiunt; homines intelligunt. Et vniuersaliter, vt ait M. Scot. quæst. 1. post. 3. concl. differentia inter viuētia, & non

viuētia hæc est, quod perfectio, & status viuētiū consistit in moueri à se, quia quādiu mouentur, viuunt; & cessante motu, cessat vita: status verò, & perfectio non viuētiū consistit in quiete; & ideo nō mouentur nisi quando sunt extra locum, & perfectionem naturālē: ergo formæ viuētiū propriū est esse principium actiuum intrinsicum motuum, per quos viuens se mouet nutritione, augmentatio ne, aut localiter. Et similiter viuētis est propriū generare per semē à se decisum, cui imprimit virtutē actiuā: ergo ratio naturæ saluatur in principio actiuo.

5 Præterea, forma non solum est natura, sed & magis natura, quam materia, vt ait Philosophus, & probat, quia vnumquodque tunc magis dicitur, cum est actu, quam cum potentia: ex quo deducit S. Thom. lect. 2. litt. b. in fine, quod forma secundum quam aliquid est naturale in actu, est magis natura, quam materia, secundum quam aliquid est naturale in potentia: sed forma in quantum talis est principium actiuum; quia pati cōuenit ratione materiæ, quæ est potentia, & agere ratione formæ, quæ est actus: ergo absque dubio ratio principij actiuī cōstituit motum naturalem.

6 Deinde, in diuersis naturis sunt diuersi motus naturales: sed huius diuersitatis origo est diuersitas formarum, quæ sunt radices agendi: ergo influxus actiuus est naturæ proprius. Rursus, forma substantialis est à qua potissimum res denominatur naturalis, sicut à forma artis dicitur

dicitur artificialis, & est terminus motus, qui dicitur nascitura: ergo ipsa ut forma est natura. Cum ergo ut sic sit principium actuum motus; ab isto dicitur naturalis.

7 Ultimo probatur conclusio, & retorquetur primum argumentum: nam in hoc, quod est esse principium actuum conueniunt natura, & ars: sed est discrimin, nam artificialia fiunt ab agēte extrinseco, & si aliquando contingat, quod in eodem coniungantur, hoc est per accidens, ut patet in exemplo Phylosophi; quia accidit eundem esse medicum, & sanari; sanatur enim in quantum est infirmus; unde excluduntur per ultimas particulas definitionis: ergo in prioribus possunt conuenire: ac per consequens in influxu actiuo: quamuis differant in multis alijs, ut infra dicitur. Et per hæc patet ad primum.

8 Ad secundū, non negamus quādoque coniungi rationem principij passiuī cū principio actiuo: unde S. Thom. 1. p. quæst. 77. art. 6. ad 2. non solum concedit subiectū esse causam quodammodo actiuam propriæ passionis; sed etiam esse causam susceptiuam illius. Imò iuxta M. Soto quæst. 1. corol. 1. post 1. conclus. forma non dicitur natura, quia sit principium actionis in aliud, sed quia est causa actionis, vel motus manētis in ipsa: sicut forma ignis non est natura, quia alium generet; sed quia est principium motus interni: & forma animalis, quia est principium quo animal nutritur, & augetur. Ac proinde, est simul principium actiuum, & passiuū

motus: sed non idē ratio principij actiuī non se habet perse, & formaliter ad naturam; sed potius formalius, ut ostensum est.

9 Adde, quod ut diximus quæst. 1. n. 19. & late probat Masius quæst. 4. concl. 2. etiam natura, saltem secundario, est principium actuum motus, qui recipitur in alio; ut patet in influxu cœlorum, & in mutua actione elementorum, & in facultatibus concessis à natura herbis, & quibusdam lapidibus alia immutandi: & denique, quia generatio est finis, & perfectio naturalis: iuxta illud Phylosophi 2. de Anima text. 34. naturalissimum opus uiuētis est generare sibi simile. Quod saltem conuenit his naturis secundum rationes earum específicas, ut contendit Rubio quæst. 3. dub. ultimo. Ac proinde, generatio est actio naturalis: & tamen non recipitur in generante, sed in alio: ergo principium actiuum, & non passiuum motus sufficit ad naturam.

5. III.

Principium passiuum sufficit ad naturam.

10 Dico secundo, esse principium passiuum motus sufficit ad rationem naturæ, quando in materia est potentia naturalis ad actum, seu formam. Ita docet Phylosophus lib. 8. Physicorum textu 32. in fine; ubi Sanctus Thomas lectione 8. littera h. ita cōcludit: ex quo patet cōtra intentionem Phylosophi

esse, quod in materia sit principium actuum (quod quidam dicunt esse necessarium, ad hoc quod motus sit naturalis) sufficit enim ad hoc passivum principium, quod est potentia naturalis ad actum. Hæc Sanctus Thomas, qui idem docet hoc libro lectione 1. littera. a. in fine, & 3. part. quæst. 3. 2. art. 4. ait: transmutatio dicitur naturalis propter principium intrinsicum, non solum actuum, sed etiam passivum. Expresse enim dicit Philosophus in 8. Physicorum, quod in grauius, & leuibus est principium passivum motus naturalis, & non actuum. Sed quia de istis 8. lib. est disputandum. Ideo.

11 Secundo probat Sanctus Thomas hic, quia motus localis corporum coelestium est naturalis, licet sit à motore separato; in quantum in ipso corpore cœli est potentia naturalis ad talem motum: ergo sufficit ad motum naturalem principium passivum motus.

12 Sed contra assumptum huius rationis arguit Auicena lib. 9. Metaphis. cap. 2. quia omnis motus naturalis est propter aliquam quietem naturalem, ut patet in motibus aliorum corporum: sed cœlum non quiescit naturaliter: ergo nec naturaliter mouetur. Item sequitur, quod duo motus contrarii naturaliter conueniant eidem corpori: quod est absurdum. Et quod si moueretur cœlum ab occidente in orientem motu Planetarum, ille esset motus contra naturam: & tamen nullum principium resisteret, nec vim pateretur: ergo motus, qui modo est, non est naturalis.

s. IIII.

Digressio de potentia neutra, an detur?

13 Propter hoc Scotus cum Auicena negat motum cœli esse naturalem: & quia non est violentus, quia nullum violentum est perpetuum; dicit esse in potentia neutra ad illum. Ita docet in Prologo 1. sentent. quæst. 1. & in 2. distinct. 2. quæst. 6. in fine; sicut superficies est in potentia neutra, quia est indifferens ad albedinem, & nigredinem. Quam potentiam neutram admittunt Conimbric. lib. 1. Physicor. quæst. 12. art. 4. in fine, Suarez disput. 43. Metaph. sect. 4. num. 13. qui duobus exemplis id declarat: nam ignis est in potentia neutra, ut in suo naturali loco, vel circulariter moueatur, vel quiescat: quia forma ignis ad neutrum horum inclinationem habet, vel repugnantiam. Et similiter aer est in potentia ad lumen, ratione eadem.

14 Reijciunt tamen, potentiam neutram naturalem, Caietanus tomo 3. Opusc. tractatu 3. quæst. 1. So to hic quæst. 1. ad 2. Nazarius 1. parte quæst. 1. art. 1. controu. 2. concl. 1. Rubio hic libro 1. tractatu de forma quæst. 1. num. 10. & alij. Caietanus quidem arguit: quia omnis potentia receptiua alicuius actus, aut respicit illum per se primo, aut per se secundo, quia ut dicitur nono Metaphis. textu 13. potentia definitur per actum: aut contrarium his: duos primos actus respicit naturali

raliter: contrarium eis respicit violenter: aliquid disparatum respicere nequit; quia potentia vnius generis non est ad actus alterius generis, vt patet 12. Metaphisicæ: ergo non datur potentia neutra.

15 Magister Soto arguit: quia nō datur potentia actiua neutra; quia si agēs non poterit producere, nulla erit potentia: et si indigeat alterius auxilio, erit obedientialis, vel artificialis; de quibus modo non agimus: ergo nec datur potentia neutra ad patiendum. Proba consequentiam ex Philosopho nono Metaphisic. text. 2. & 10. dicente, quod frustra esset in natura aliqua potentia actiua, cui non responderet aliqua passiua: de quo Sanctus Thomas quæst. 1. de Potentia art. 2. ad 1. & alibi sæpè.

16 Deinde, aut nomine potentia neutrius intelligitur potentia determinata ad genus, & indifferēs ad species; aut mera negatio; aut aliquid positium? Primum, est vocabulis abuti: alioquin etiam potentia materiae ad formam poterit dici neutra, quia de se nullā in particulari determinat: & mixtum erit in potentia neutra ad hunc, vel illum colorem. Negatio autem potentia non est potentia. Positiua autem potentia, quæ per actum definitur, non apparet quid sit, si non est positiua capacitas, vel inclinatio, aut resistentia, completa, vel incompleta: ergo neutra potentia est nulla potētia. Quare ita tenēdū est.

17 Nec exempla oppositum conuincunt. Ad primū enim bene respondet Caiet. 9. quoad quartum, quod

aliud est loqui de superficie absolute, & mathematicè; aliud de illa physicè, vt inuenitur in rerum natura. Priori modo, non solum abstractit ab albedine, & nigredine, sed ab omni materia sensibili. Posteriori modo est in potentia naturali ad colorē; licet indifferēs sit ad hunc vel illum: quod non sufficit ad potentiam neutram: alioquin agens, & alia huiusmodi essent in potentia neutra, quia non specificātur nisi à ratione communi.

18 Ad exemplum secundum, & similia respondetur ex D. Thoma 2.2. quæst. 2. artic. 3. quod ad perfectionem naturæ inferioris duo concurrunt: vnum quidem, quod est secundum proprium motum; aliud autem quod est secundum motum superioris naturæ: sicut aqua secundum motum propriū mouetur ad centrum; secundum autem motum Lunæ mouetur circa centrū secundum fluxū, & refluxum. Similiter etiam orbes Planetarum mouentur proprijs motibus ab occidente in orientē; motu autem primi orbis ab oriente in occidentē. Igitur motus sursum conuenit igni secundū naturā particularē propriā; motus verò circularis secundū influxū causæ superioris, etiam naturalē; licet respectu causæ intrinsecæ, sit quodāmodo supra naturam; vt docet S. Th. lib. 1. de Cælo lec. 4. quia talis motus inest ei ex impressione superioris corporis: de quo infra q. 5. n. 6. & 7. motus verò deorsū erit ei violentus: nisi sit ad supplendum vacuum: quia tunc erit etiam naturalis, quia magis inclinatur ad bonum totius, quam ad pro-

proprium. Aeri vero, in quantum corpus diaphanum, non est cur non conueniat potētia, & capacitas naturalis vt illuminetur: & ita nullū affertur exemplum potētiæ naturalis neutrae.

§. V.

Soluuntur argumenta.

19 **S**ed vt ad id vnde sumus digre-
Si reuertamur, quod cælū naturaliter moueatur, probat efficaciter M. Soto pluribus argumētis: quia habet naturam, & figuram naturaliter aptam motui circulari: & quia inconueniens est, quod motus, qui est naturalis regula omnium motuum naturalium, non sit naturalis.

20 Respondet ergo S. Thom. 1. p. q. 70. art. 3. ad 4. quod motus corporis caelestis est naturalis, nō propter principium actiuum; sed propter principium passiuum: quia scilicet habet in sua natura aptitudinē, vt tali motu ab intellectu moueatur. De quo latius S. Thom. lib. 3. contrag. cap. 23. & q. 5. de Potentia art. 5. & lib. 1. de Cælo lect. 3. & 4. vbi latius interpretes.

21 Ad argumētū Auicena S. Th. negat maiorem, quia non mouetur circulariter ad aliquid acquirendū, sed vt influat in hæc inferiora, vt primum alterans, & generationes causans, vt docet S. Tho. in 4. dist. 48. q. 2. art. 2. ad 4. & motus, qui de facto conueniant cælo, non sunt contrarii, sed partes vnius motus naturalis, & vniuersalis. Si autē celi-

saret Intelligētia mouere, illa quies diceretur naturalis negatiue, vt late M. Ioan. à S. Tho. q. 9. art. 2.

22 Ad vltimam probationē respondet bene M. Soto naturam cæli esse moueri vt modo mouetur: nec omnes Angeli simul possent mouere ipsum è conuerso, nisi virtute supernaturali Dei de potentia absoluta: nam Angeli non possunt ordinem naturæ inuerrere. Et hinc patet, quod motus qui modo est, est naturalis ratione principij passiu-
ui.

23 Ad argumentum propositum n. 2. negatur sequela: quia receptio forme in subiecto, stante inclinatione ad contrariam, sufficit vt motus sit violentus, quia non est naturalis aptitudo, sed potius resistentia; de quo iterum infra q. 5.

§. VI.

Qualiter ad motum naturalē quatuor causae requirantur?

24 **D**ico tertio, ad naturam solū exiguntur per se primo causae intrinsecae; ad motum vero secundum naturam, seu qui est à natura primario, vel secundario, concurrunt omnes quatuor causae, materialiter in ratione effectus, non vero formaliter in ratione naturae. Per hanc conclusionē iudiciū facimus de sentētia relata n. 1. & prior pars est de mente S. Thomae hic lect. 1. & 2. & in principio lect. 5. quia omnes particulæ definitionis naturae manifeste loquuntur de causa intrinsece constituyente ens naturale
con-

condistincto contra ens secundum naturam. Deinde, efficiens, & finis est aliquid commune agentis per artem condistincto à natura: ergo iuxta subiectam materiā nomine causæ, illa quæ est intrinseca, & pars essentia intelligitur.

25 Secunda pars colligitur ex D. Thoma dicente lib. 3. contragent. c. 107. quicquid est in rebus oportet, quod causa, vel causatum sit: alioquin ad alia ordinem non haberet: quod est dicere, in isto vniuerso omne ens, vel est dependens ab alio; vel alia dependet ab ipso; vel simul ipsum ab alio dependet, & alia ab ipso: primum est proprium effectus; secundum competit causæ; tertium conuenit effectui vnius, & causæ alterius. Cum igitur, vt postea dicitur, cuiuslibet effectus physici quatuor sint causæ; absque dubio motus naturalis, & secundum naturam hoc titulo generali quatuor exigit causas.

26 Specialiter motus externus in alium, qui secundario est à natura, perse exigit causam efficientem, & hæc nequit operari nisi propter finem: sed tamen denominatio naturalitatis à causis intrinsecis desumitur, vt dictum est, & videtur colligi ex Phylosopho, & D. Thom. lib. 5. Metaph. lect. 5.

27 Per quæ patet ad argumenta proposita n. 3. nam in sensu prædicto probant secundam partem conclusionis, & priori non opponuntur: quia adhuc si finis sit moralis, vel liber, vel supernaturalis, dum motus procedat à materia, vel forma naturali simpliciter dicitur na-

turalis, internus quidem primario, & externus secundario: quamuis etiā naturæ conueniat agere propter finem, vt probat Phylosophus toto cap. 8.

§. VII.

Anima est natura.

28 Dico quarto, anima rationalis est proprie natura. Quod alia animæ sint natura, plane docet Phylosoph. lib. 1. de Partibus Animalium cap. 1. & in presenti, & S. Tho. hic text. 2. lect. 1. litt. a. & lib. 8. Physic. tex. 27. vbi S. Tho. lect. 7. litt. b. ait: *Motus animalis, quo mouet se ipsum si comparetur ad totum animal, est naturalis, quia est ab anima, quæ est natura, & forma animalis.* Deinde cū Phylosophus 1. de Anima textu. 2. ait, quod anima est tanquam principium animalium, notat S. Tho. lect. 1. litt. b. quod ly (tanquam) non ponitur similiter, sed expressiue; quia ipsa anima est fons, & principium in rebus animatis, vt ante præmisserat. Ratio neque patet: nam illis verè competit tota definitio naturæ, vt latè prosequitur hic Ferrara quæst. 1. diluens quinque argumenta Simplicij oppositum asserentis.

29 Quod verò etiam vt rationalis sit natura, colligitur ex Phylosopho hic textu 26. & ex D. Tho. ibi lect. 4. in fine, & ex alijs locis relatis lib. 1. q. 1. n. 40. & est iam communis sententia: quæ probatur primo ex dictis: nam forma entis naturalis est vere, & proprie natura: sed anima rationalis est vera hominis for

forma vt definitur in Concilio Lateranensi sub Leone 10. & in Concilio Vianensi sub Clemente 5. & probat S. Tho. 1. p. q. 76. art. 1. quia per eam constituitur homo in sua specie, & illa est radix operationū hominis in quantum est homo: ergo est vere, & proprie natura.

¶ Deinde: nam in homine dantur multæ naturales operationes: sed illarum principium est anima rationalis: ergo illi competit definitio naturæ. Antecedens patet: nam homo naturaliter admiratur, ridet, loquitur, & alia huiusmodi operatur: quarum operationum principium radicale vt *quo* non potest non esse anima.

30. Obijcies primo: natura est principium motus physici: sed anima vt rationalis non est principium motus physici: ergo vt sic non est natura. Probatur minor: vt sic est principium intellectiōis, & volitōis; quæ non sunt actus imperfecti, & ita nec intelligūtur nomine motus proprie sumpti, iuxta dicta q. 1. n. 18.

Ad hoc argumentum respondet Masius q. 8. ad 6. dupliciter. Primo, quod anima pro hoc statu etiam est causa motus localis cum imperās, & mouens potētias ad eū exercēdum: quod sufficit, vt de illa verificetur naturæ definitio in omni rigore.

31. Secundo respondet, quod cū nostrum intelligere sit per conuersionem ad phantasmata corporalia, quæ ad ordinem physicū expectant, iam anima est causa motus physici, quia ministerialiter, & dis-

positiue dependet à corpore.

32. Sed instabis: nam esse principium motus solum quoad modū, non sufficit ad naturam: alioquin nulla esset differentia inter motum naturalem, & artificiosum: contra ea, quæ diximus quæst. 1. n. 21. ergo per hoc quod anima nostra pro hoc statu sit principium modi motus corporei, non sequitur ipsam esse naturam.

Bene respondēt PP. Carmelitani disp. 7. q. 5. n. 41. & 42. quod licet substantia actus præcise vt spiritualis est, non oriatur ab anima vt natura; eadem tamen vt affecta isto modo proprio hominis pro isto statu, oritur ab anima vt natura; quia depēdet à corpore ministerialiter: nam oportet intelligentem phantasmata speculari. At vero ars præcise sistit in influxu circa modum, & non extenditur ad substantiam actus sub illo modo, quia cum substantia actus sit naturalis, supponitur ab arte, & non est formaliter in linea propriæ actiuitatis artis.

33. Obijcies secundo: nam anima rationalis non producit per motum naturalem, sed à Deo immediate creatur: est spiritualis excedēs materiæ capacitatem; finisque eius est supernaturalis beatitudo: ergo anima vt rationalis non est natura.

Propter hoc argumentum Pereira lib. 7. c. 12. & Masius q. 8. concl. 3. concedunt animam rationalem esse quidem naturam secundum rē, & substantiam; non tamen esse naturam secundum omnem modum, & rationem.

Quam-

34 Quamvis autem quoad hoc, forte dissensio sit de modo loquendi, melius alij, cōcesso antecedēti, negant consequentiam: quia cū anima sit forma corporis, illique vnatur, naturali agente inducēte naturales dispositiones, est vere natura, nō solum quoad substantiā, sed etiā quoad modū, sublatis imperfectiōibus formarum corporalium, & de illis verificatur, quod ait S. Th. q. de Anima art. 1. ad 17. quod materia participat esse anime rationalis, sed non omni modo quo est in anima.

35 Vltimo arguitur: natura est determinata ad vnum; & per hoc differt à facultate rationali, quę se habet ad opposita: sed anima nostra nō est determinata ad vñū, quia est rationalis: ergo vt sic nō est natura.

Respondetur, quod licet ab expōsitoribus hic varie hoc argumētū dissoluatur; tamē à D. Th. dupliciter ei satisficit. Primo notando, quod natura accipitur tripliciter vel pro principio intrinseco constituyente ens naturale; vel pro essentia cuiuscūq; rei; vel pro vt dicit specialem modū causę necessarię: & illud axiomā verificatur de natura in ista vltima acceptione: & sic fatemur modū causę voluntarię, & liberę cōdistingui à modo causandi naturę. Cum quo tamē compatitur, quod in eadēmet causā supponatur ratio naturę, & essentię, & quod in aliquibus operationibus operetur necessario, & naturaliter. Ita S. Th. 1. p. q. 82. ar. 1. & in proprijs terminalis 1. 2. q. 10. art. 1. in cor. & ad 1.

36 Secundo responder S. Th. ibi:

ad tertiū, quod semper naturę correspondet vñū proportionatū naturę: naturę enim in genere respōdet aliquid vñū in genere; & naturę in specie acceptę respondet vñū in specie: naturę autem indiuiduatę respondet aliquid vñū indiuiduale. Et in hoc sensu maior est concedenda, & minor est neganda: quia animę, cum sit immaterialis, & spiritalis, correspondet aliquid vñū sibi proportionatum, scilicet, ens, verum, & bonum cōmune, sub quo multa particularia cōtinētur, ad quorum nullū ex se determinatur: & hoc propter eminentiā rerum spiritalium supra corporales, quia vñū indiuiduū ordinis superioris æquiualeat inferioribus, vt ibi notat Caietanus, valde commendans, & exaltans hanc S. Tho. solutionem: de qua latius alibi oportunitus.

QVÆSTIO III.

Qualiter naturalia distinguantur ab artificialibus?

1 **Q**uia Philosophus, vt naturā definiret, explicuit discriminē inter naturalia, & artificialia; ideo ad completam intelligentiā definitionis naturę, cum communi expōsitorum, non potuimus hęc omittere quæstionem. Pro cuius decisione tria dubia examināda sunt; quarum primum, & secundū sunt difficultates physicę, tertium vero est omnino metaphysicū, vt notat M. Soto quæst. 2. sed propter cōnexionem doctrinę huic loco opportunum.

s. I.

Dubium primum.

2 Primum dubium est de distinctione physica naturalium ab artificialibus?

Respondetur, potissimam differentiam inter naturam, & artem, consistere in eo quod natura est principium intrinsecum; ars vero principium extrinsecum. Ita Philosophus in presenti & lib. 6. Ethic. cap. 4. & lib. 6. Metaph. cap. 1. & lib. 12. cap. 3. text. 13. inquit: *ars igitur principium est in alio; natura autem principium in ipso.* vbi S. Tho. lect. 3. lit. c. ait: *differt autem ars à natura, quia ars est principium agendi in alio; natura autem est principium actionis.* & motus in eo in quo est. Cuius alia non potest assignari ratio, nisi quia omnes naturæ nomine intelliguntur principia intrinseca; & principium rei, quæ fit ab arte, est ipsa ars, quæ non est in artefacto; sed in artifice: ergo ex communi conceptione, natura est principium intrinsecum motus, ut in eius definitione exposuimus; ars vero principium extrinsecum.

3 Conclusionem hanc docet, & explicat S. Thom. lib. 2. Physicor. lect. 14. in fine dicens: in nullo enim alio natura ab arte videtur differre, nisi quia natura est principium intrinsecum, & ars est principium extrinsecum. Si enim ars factiua navis, esset intrinseca ligno, facta fuisset navis à natura, sicut modo fit ab arte. Et hoc maxime manifestum est in arte, quæ est in eo quod moue-

tur, licet per accidens: sicut de medico, qui medicatur seipsum; huic arti enim maxime assimilatur natura. Vnde patet quod natura nihil est aliud, quam ratio cuiusdam artis, scilicet diuinæ, indita rebus, quæ ipsæ res mouentur ad finem determinatum: sicut si artifex factor navis posset lignis tribuere, quod ex seipsis moueretur ad navis formam inducendam. Hæc ibi.

4 Ex quo patet, quod sic se habent artificialia respectu intellectus artificis, sicut naturalia respectu intellectus diuini, qui per suas ideas, & artes operatur omnia. Et sicut artefacta assimilantur formæ præconceptæ; ita naturalia assimilantur formæ per quam agēs operatur. Quod si volueris septem similitudines agnoscere inter naturam, & artem, lege P. Rubio hic cap. 1. q. 4. vbi & alias septem explanat differentias inter naturam, & artem: omnes tamen vel reducuntur, vel proueniunt ex differentia iam assignata ex Philosopho; quam tribus modis explanat Masius cap. 2. docens artē imitari naturam, in figura exteriori; in modo agendi; & in effectū producto.

5 Contra conclusionem est argumentum: nam sunt plurima entia artificialia, quorū formæ sunt principia intrinseca motus: ergo illa differentia inter entia naturalia, & artificialia non est recte constituta. Probatur antecedens inductione, in forma navis, in formis rotarū plaustrī, & similibus: & vniuersaliter experimur corpora figuræ sphericæ velocius moueri, quam figuræ qua-

quadrata, vel plana, & in motu horologii, & similibus, si instrumenta non sunt disposita secundum artē, cessat motus, qui tamen perseverat artis dispositione perseverante.

Respondet bene M. Soto ad 1. & M. Iauellus q. 2. & alij, quos refert, & sequitur M. Masius q. 1. concl. 3. quod formæ artificiales non sunt causæ motus quoad substantiā, sed solum velocitatis, & modi motus. Globus enim velocius descendit, quam quadratus lapis, quia figura circularis est apta ad motum. Unde quod navis supernatet, habet a natura ligni: si enim esset plumbea, non nataret. Quod vero ita velociter moveatur a ventis, forma artificialis est causa: & idem dicendū est de rotis plaustrī.

6 De motibus autem horologiorum illud addēdū, quod ex arte sic disponūtur instrumenta, & tā certo inprinitur eis impulsus, ac si à ratione intrinseca moueretur; quod optime declarat S. Th. 1. 2. q. 13. ar. 2. ad 3. dicens: quod sicut dicitur in 3. Physic. motus est actus mobilis à mouente; & ideo virtus mouentis apparet in motu mobilis: & propter hoc in omnibus, quæ mouentur à ratione, apparet ordo rationis mouentis; licet ipsa, quæ à ratione mouentur, rationem non habeant: sic enim sagitta tēdit ad signum ex motione sagittantis, ac si ipsa ratio nem haberet dirigentem: & idem apparet in motib^{us} horologiorum, & omnium ingeniorum humanorum, quæ arte fiunt. Hæc ibi: ex quibus apparet istorum motuum cau-

sam esse extrinsecam artem; quamuis impulsus, in quibusdam plus, in alijs min^{us} duret, iuxta artis, vel mouentis dispositionem.

§. II.

Opiniones de distinctione formæ artis à subiecto.

7 **M**Aius dubium est, vtrum forma artificialis distinguatur à subiecto naturali, in quo est?

Sunt in hoc puncto tres opiniones. Prima negat formam artificialem distinguī à subiecto. Ita Nominales apud M. Soto, quos sequitur P. Pereira lib. 7. c. 3. & P. Arriaga disput. 6. sect. 2. dicēs, esse euidentem, & oppositam sententiam omnino improbabilem. Subditque, formā artificialem picturæ non esse quid distinctum ab omnibus coloribus, & eorum vocationibus: quia nulla alia forma superintellecta intelligitur pictura.

8 Per oppositum alij censent præter quantitatem produci ab artifice formam artificialem, quæ est qualitas realiter à quantitate distincta. Ita Paulus Venetus lib. 7. Metaph. cap. 10. & Antiqui cōmuniter, qui reales vocabantur: quos sequens P. Rubio quest. 4. in fine, docet formas per artes corporibus naturalibus impressas, res esse ab eis distinctas. Quod probat tribus argumentis. Primo, quia causa, & effect^{us} per se mutuo sibi correspondent, ita vt causæ perse diuersi ordinis effectus producant re diuersos: sed natura, & ars sūt causæ diuersi ordinis, quia
ars

ars est habitus naturæ superadditus, & ab ea genere distinctus: ergo necesse est fateri, re distinguui formam artis à natura, seu naturali forma.

9 Secundum argumentum est de imaginibus depictis, & exaratis, & de litteris efformatis: nā illæ à plano corpore in quo exarantur, res diuersæ sunt, quemadmodum litteræ, seu elementa scripturæ, à papyro, & attramento; cum tamen notum sit ab arte tanquam ab agente principali fieri.

Demum: nam representatio est relatio realis per quā depicta imago refertur ad prototypum: ergo habet reale fundamentum: hoc nō est lignum, aut æs, in cuius superficie eadem imago depicta est: ergo est res altera, quā produxit pictor. Quia tamen illæ artificiales formæ sunt imperfectissimæ, minimæque entitatis: ideo facile induci possunt, & eadem facilitate deleri.

10 Inter hæc extremam medium tenere curauit M. Soto lib. 2. q. 2. art. 1. in fine, docens formam artificialem non distinguui realiter à quantitate, tanquam rē aliā; sed solum formaliter. Hanc secundam partem probat, quia forma, & figura est qualitas, quæ est passio quantitatis; ac proinde formaliter ab ea differens.

Quod autem non distinguatur tā quā res à re à quātitate, probat primo: quia pluralitas entium introduci non debet sine ratione cogente: quæ hic non extat: imò oppositum videtur intellectus concipere: alias quoties quis digitum, aut in

directum porrigit, aut in arcum cōtrahit, nonū accidens produceret, quia figura est diuersa.

11 Secūdo, quia si forma, & figura esset accidens distinctū à ligno, & eius quātitate, posset ab illis tolli à Deo: sed tunc haberet eādem efrigiem quam modo habet: nā haberet eosdem terminos, & extrema quantitatis: ergo supervacaneū est ponere figuram esse aliud accidens præter quantitatem.

Tertio arguit, de figura domus, aut vestis, de quibus inquit, an sit diuisibilis, vel indiuisibilis? Indiuisibilis censeretur non potest: siquidem domus ex rebus diuisibilibus constat: & quia si esset indiuisibilis, esset in qualibet parte domus, sicuti anima in corpore: & tunc quælibet pars esset domus. Si vero est diuisibilis, tunc necesse est dicere, quod sit tota in omnibus partibus collectiue: & sic non erit vnum accidens numero, quia hoc nequit esse in pluribus substantijs non facientibus vnum ens, quales sunt partes domus. ¶ Simile argumentum fit: quia forma domus non fit in instanti, quia non est forma substantialis. Fit ergo successiue: ergo forma totius non est aliud quam aggregatū ex formis partium, videlicet superficies vltimæ partium, ex quibus resultat forma domus.

5. III.

Resolutio secundi dubij.

12 PRO resolutione notandum, in prædictis sententijs, & fundamentis

mentis earum, duas misceri difficultates valde diuersas. Altera est de distinctione figuræ à quantitate, & à substantia. Altera de distinctione formæ, quæ inducitur per artem, ab ipsis formis, & figuris naturalibus? Constat enim, quod adhuc si nō daretur ars in rerum natura, nec effectus illius, corpora haberēt formas & figuras accidentales; & posset tunc inquiri distinctio illarū à quantitate, & à substantia; & idēd ista est alia quæstio ab ea, quæ inquit, vtrum forma accidentalis, quæ inducitur per artem, sit realiter distincta ab ea, quæ induceretur per naturā? Vel ab ipsamet forma, quæ est accidens quodam entitativē naturale?

13 Secundo notandum, quod vt ait S. Tho. 2. 2. q. 96. art. 2. ad 2. corporum artificialium formæ procedunt ex conceptione artificis, & nihil aliud sunt quam cōpositio, ordo, & figura, vt dicitur in 1. Physic. text. 46. idemque habet Opusc. 34. circa finem, & manifestum erit ex dicendis dubio tertio.

14 Dico ergo primo, formæ artificialium realiter distinguuntur à substantia, & à quantitate artefactorum. Probatur primo: omne accidens prædicamentale realiter differt à substantia, vt diximus lib. 2. Log. q. 7. n. 5. & q. 23. n. 11. & 21. Sed formæ artificialium, in quantum huiusmodi, sunt accidentia: ergo realiter differunt à substantia. Minor patet primo, quia forma substantialis est natura, & ars nequit cōfundi cū natura: ergo forma artis est accidens naturæ superadditum. Secundo eadem minor est Philosophi hic tex-

tu 7. & 13. & 28. & lib. 8. Metaphis. text. 9. lect. 3. apud D. Thomam lib. 1. tera b. ait, quod formæ artificiales accidentia sunt. Tertio, qui facit ens artificiale, facit aliquid nouū, vt patet, quia facit vestem, calceū, aut domum: & tamen totū quod est ens substantiale, ante erat: ergo facit de nouo formam accidentale artificialem.

15 Secundo probatur specialiter secunda pars, & tota conclusio: nā quæ realiter separantur, realiter distinguuntur: sed formæ artificiales realiter separari possunt, nedum à substantia, sed etiam à quantitate: quia eiusdem quantitatis diuersæ sunt figuræ, & per diuersam cōpositionem, & situationem diuersa artefacta consurgunt: ergo realiter differt forma artificialis à substantia, & quantitate.

16 Vrgeturq; vis huius rationis: nam omnes alię qualitates prædicamentales realiter differunt à substantia, & quantitate, vt inductiue patet; & ex propria ratione vtriusq; prædicamenti constat: cum ergo forma, & figura, quæ inducuntur per artē, sint qualitates, realiter differt forma artis à substantia, & quantitate. Idemque esse dicendum de relatione cōsurgente inter eā, quæ adunantur, ordinantur, vel disponuntur, patet ex dictis li. 2. Log. q. 23. Hanc etiā conclusionē damus argumentis propositis num. 8. & 9.

17 Dico secundo, figuræ, vel formæ artefactorum, vel illorum ordo, & cōpositio realiter non differt ab ipsa figura, ordine, vel situ, qui fieret à natura. Itaque hæc acci-

dentia si producerentur sine arte, digeretur entia secundum naturā, vel naturalia, & dicuntur artificialia in quantum sunt ab arte, & ex eius directione, & instrumentali efficientia. Hanc probat primum argumentum M. Soto, & videtur tenere M. F. Ioan. à S. Thoma quæst. 9. artic. 3. circa finem; & colligitur ex dictis lib. 2. Log. quæst. 26. §. 7.

Et probatur primo ratione communi iam tacta, quia sine urgenti necessitate entia non sunt multiplicanda: nulla autem vrget necessitas vt ultra substantiam, & accidentia illius naturalia, introducatu nouum genus formæ, quod natura non nouit.

18 Secundo, probatur, & argumenta soluuntur, quia effectus factus à natura, & ab arte, solum differunt penes diuersitatem instrumenti; vel penes diuersum modum efficiendi: sed nec à diuersitate instrumentorum, nec ex diuerso modo causæ efficiētis differunt effectus: quia totū hoc extrinsecè se habet, & assimilatio effectus est cū forma principalis agentis: ergo formæ artificialiū entitatiuè non differunt à figura, situ, & ordine, qui posset à naturali causa introduci. Quamuis figura sit forma quasi intrinseca, & ubicatio, vel sit extrinseca, vel cor respōdentiā habeat ad extrinseca, ad quorū variationē potest variari: nā ubicatio non est pars intrinseca imaginis: alioquin qui statuā mouet, eā variaret intrinsece: quod ad sensū apparet esse falsū. Et per hæc excluditur secūda pars prioris sententiæ: & solutū est primum argu-

mentum secundæ, quia est diuersitas instrumenti, vel modi agendi, non tamen diuersitas specifica substantialis agentium.

19 Ad secundum respondetur, quod formatur statua diuidendo partes superfluas, & necessarias coaptando: & hoc fit producendo superficies, & figuram nouam quantitati tribuendo. Pictura autem, & effectio litterarū fit per superadditos colores in tali situ, & dispositione, & hoc addit supra papyrū non solum accidentia, sed substantiā atramenti sub tali dispositione: quod totū licet realiter differat à tabula, vel papyro, non tamen realiter differt à figura, ordine, & compositione colorum; & hanc diximus n. 13. esse formam artificialem: & in ista fundatur relatio imaginis. Per quæ patet ad tertium.

20 Duo priora argumenta M. Soto probant secundā conclusionē: & in quantum opponi possunt contra primā, solui possunt ex dictis lib. 2. Log. q. 23. agendo de distinctione relationis à fundamento: quæ hic urgentius militat, nā difficilius percipitur distinctio relationis à fundamento, quam distinctio figuræ à quantitate.

21 Ad tertium respondetur, quod vt dicit S. Th. 5. Metaph. lect. 7. & 8. *Aliquid esse vnu per se multis modis contingit.* Ens artificiale est vnum unitate ordinis, quia sortitur speciem ab ipsa compositione, vt docet S. Th. li. 7. Metaph. lec. 17. lit. f. vt in simili diximus lib. 2. Log. q. 16. nu. 29. vnde in domo, veste, exercitu, & similibus, vt sint vnū artificiale simpliciter

pliciter tale, non est querenda vna forma, vel indiuisibilitatis, vel continuitatis; sed vna vnitatis ordinis, & perfectionis, quia habet omnia requisita ad suum finem: sicut S. Tho. 3. p. q. 73. artic. 2. ponit ex rebus diuersis fieri vnum sacramentum vnitatis artificialis ordinis. Vnde illæ figuræ partium sic cōpositæ, & ordinatæ faciunt vnum ens artificiale, cuius forma est ordo, & compositio figuræ quantitatis.

22 Demum aduerte, quod Paulus Venetus, quē citat, & sequitur Toletus 2. Phys. q. 6. notab. 3. arbitrat artificialia, nō esse sicut reliqua nomina accidentalia, quæ dicunt corpus vt subiectum, non vt partē sui; at verò artificialia significant ipsam materiam vt partem: vnde sicut caro, & anima faciunt hominē vt duæ partes, ita aurum, & figura constituunt statuam in genere artificiali: & ita supponit pro aggregato ex auro, & figura.

23 Modum autē istum loquendi non esse Philosophis recipiendum, notat M. Soto q. 2. ante solut. ad 2. quia forma artificialis aduenit enti in actu: ergo ex subiecto, & tali forma non fit vnum ens perse, sed per aggregationem: ergo supponunt pro subiecto connotando formas, vt de alijs accidentibus in cōcreto abunde explicuimus lib. 1. Log. q. 18. §. 1. & 2. & q. 15. §. 2. Vnde S. Th. in 2. dist. 40. q. 1. art. 1. ait, quod formæ artificiales accidentales formæ sunt: vnde cultellus, & clauis etiā differunt specie secundū quod ad genus artificiale pertinent: sed quātum ad substantiam eadē sunt spe-

cie; quia substantia vtriusque est ex materia naturali, & non ex forma artificiali, vt in 2. de Anima Comment. dicit. Idem docet S. Thom. in 4. dist. 3. q. 1. artic. 1. q. 1. ad 3. & Quodlib. 11. art. 6. ad 3. Nec video quo fundamento diuersimode sit loquendum de artificialibus, ac de concretois accidentalibus; siquidem ipsi admittunt formas artificialium esse accidentia: ac proinde, ipsa significant; licet pro subiecto supponant, vt alia cōcreta accidentium.

§. IIII.

Vtrum ars valeat efficere opera naturæ?

24 **H**Oc est tertium, & vltimum dubiū huius quæstionis, de quo latè alij nobis sufficit doctrina S. Tho. qui sæpè respondet, quod ars, aut operatur virtute principiorum naturalium; aut virtute propria. Priori modo non inconuenit, quod applicando actiua passiuus, inducat formam substantialem, quæ quidem est ab arte applicante, & à natura operante: at verò ars virtute propria solū valet inducere formas accidentales.

25 Vtrumque docet S. Th. 3. p. q. 66. art. 4. dicens: ars deficit ab operatione naturæ: quia natura dat formam substantialem; quod ars facere non potest; sed omnes formæ artificiales sūt accidentales. Nisi forte apponendo propriū agens ad propriam materiam; sicut ignē cōbutibili: per quē modū à quibusdā quædam animalia per putrefactionem generantur.

tur. Et 2. 2. q. 77. art. 2. ait, quod nihil prohibet artē vti aliquibus naturalibus causis ad producēdos veros, & naturales effectus: sicut August. dicit in 3. de Trin. de his, quæ arte Dæmonum fiunt. Et 3. p. q. 75. art. 6. ad 1. apponit exemplum dicens, quod arte produci possunt ranæ, & serpentes: talem enim formā non producit ars virtute propria, sed virtute naturalium principiorum. Et hoc modo producit formā substantialē panis virtute ignis decoquentis materiam ex farina, & aqua confectam. Videatur Opusc. 34. in fine, & q. 3. de Potent. art. 8. ad 13. & q. 6. art. 1. ad 18. & in 2. dist. 7. q. 3. ar. 1. ad 5. & in 4. dist. 11. q. 1. art. 1. q. 3. ad 3. In quibus verò casibus ars valeat inuenire propria actiua, & passiua inductiua formarum substantialium; in quibus verò non; non est huius loci determinare.

QVAESTIO V.

Qualiter distinguantur motus naturalis, & violentus?

IN dictis q. 1. n. 19. & q. 3. n. 9. constat, quod licet per se primo natura solū sit principium mor⁹ interni; tamē secundo, seu per se secundo, etiā natura est principium motus externi, seu trāseuntis in aliud. ¶ Cōstat etiā ex tota quæst. 3. quod natura non solum dicitur de principio actiua, sed etiā de principio passiua: vnde similis distinctio assignari debet in motu naturali, siue sit à natura primario, siue secundo; & idē de vtriusque loquēs S.

Tho. 1. 2. q. 6. ar. 5. ad 2. ait: dicitur aliquid naturale dupliciter: vno modo, quia est à natura, sicut a principio actiua: sicut calefacere est naturale igni. Alio modo secūdu principium passiua, quia scilicet est innata inclinatio ad recipiendū actionē à principio extrinseco: sicut mor⁹ cœli dicitur esse naturalis propter aptitudinem naturalē cœlestis corporis ad talē motū, licet mouēs sit voluntariū. Quia igitur violentū naturali opponitur, ad melius intelligendam naturā, & rationē motus naturalis, nonnulla de violento discutiemus, proportionalia his, quæ de naturali motu dicta sunt.

6. I.

Exponitur definitio violenti.

INcipiendo à definitione, violentum definitur à Philosopho 3. Ethic. cap. 1. dicente: *Id autem est violentum, cuius principium est foris, in quod nihil is qui agit, aut patitur, confert.* Vbi S. Thomas lectione prima littera d. notat, quod violentum opponitur naturali, & voluntario, & cum vtrumque sit à principio intrinseco; idē conueniens est, quod violentum sit à principio extrinseco. Non tamen omne cuius principium est extra, est violentum; sed solum quod ita est a principio extrinseco, quod appetitus interior non concurrir in idē. Et hoc est, quod dicit Philosophus, quod oportet tale violentum esse, in quo nihil conferat, scilicet, per propriū appetitum.

Vnde

3 Vnde ad violentum non sufficit, quod passivum se habeat negative; sed exigitur, quod possit illi contrarietur, vel per naturā, vel per interiorem appetitum: vnde S. Tho. 1. 2. q. 6. art. 4. ad 2. ait, quod non semper est motus violentus quando passivum immutatur à suo activo; sed quando hoc fit contra interiorem inclinationem passivi: alioquin omnes alterationes, & generationes simplicium corporum essent innaturales, & violentæ: sunt autem naturales propter naturalem aptitudinem interiorem materiae: vel subiecti ad talem dispositionem: quia sola negatio non est alia repugnantia, quā absentia formæ, quæ tollitur eius præsentia: vnde non est repugnantia, nec violentia sine passiva contrarietate.

4 Præterea advertendum, quod violentia, vel est in agendo, vel in patiendi. Quam divisionē ex definitione, & exemplis Philosophi colligi, notat S. Thom. illa lect. 1. dicens: homo etiam dicitur operari in quantum facit aliquid per violentiam: & dicitur patiens in quantum violentiam patitur. Et ponit exemplum, puta, si spiritus, id est, ventus per suam violentiam impellat rem aliquam ad aliquem locum; vel si homines dominium, & potestatem habentes, expulerunt aliquem contra suam voluntatem. Vnde bene advertit M. Soto hic q. 2. ar. 1. §. ex quo sequitur quod passum conferre vim, stat dupliciter: vel per inclinationem principij naturalis; vel per voluntariam electionem: vnde quando quis scienter vapulat à prælato,

qui cū posset resistere, non resistit, non est vapulatio violenta, sed libera. Quod traditum inuenio à D. Thom. 1. 2. q. 6. art. 5. ad 2. dicente, quod voluntarium potest aliquid dici dupliciter. Vno modo secundum actionem, puta cū aliquis vult aliquid agere. Alio modo secundum passionem, scilicet, cū aliquis vult pati ab alio. Vnde cum actio inferatur ab aliquo exteriori, manente in eo, qui patitur, voluntate patiendi, non est simpliciter violentum: quia licet ille, qui patitur, non conferat agendo; confert tamen volendo pati: vnde non potest dici involuntarium: ac per consequens nec erit violentum simpliciter.

§. II.

Quando motus sit naturalis?

5 **R**ursus notandum, quod solet reuenire, quod respectu alicuius motus concurrunt duo principia, quorum vnum inclinat ad illud; aliud vero inclinat ad contrarium; & tunc est dubium qualiter debeat ille motus appellari? ¶ Respondetur quod si vna inclinatio sit principalior, & prædominans, absolute dicetur motus naturalis; & secundum quid violentus. Ita sumitur ex D. Thom. 1. 2. vbi supra: nam ad 3. ait, quod sicut Philosophus dicit in 8. Physic. text. 27. motus animalis quo interdum mouetur animal contra naturalem inclinationem corporis; & si non sit naturalis corpori; est tamen quodammodo naturalis animali, cui natura

turale est, quod secundum appetitum moueatur: & idèd hoc nō est violentum simpliciter, sed secundum quid. Et similiter est dicendū cum aliquis inflectit membra cōtra naturalem dispositionē; hoc enim est violentum secundum quid, scilicet, quātū ad mēbrum particulare; non tamē simpliciter quātū ad ipsum hominem: quia mēbra naturaliter inclinantur, vt moueantur ab appetitu. Eadem de causā docet M. Soto vbi supra, quod cū graue ascēdit ne detur vacuū, simpliciter loquēdo est motus naturalis; quia est à natura vniuersali: quāuis sit violentia secundum quid respectu naturæ particularis.

6 Rationem radicalem tangit S. Tho. q. 6. de Potentia art. 1. ad 17. dicens, quod in re qualibet naturali est naturalis ordo, & habitudo ad causas omnes superiores. Et inde est, quod illa, quæ fiunt à corporib⁹ inferioribus ex impressione coelestium corporum, non sunt violēta; licet videantur esse contraria naturalibus motibus inferiorum corporū: vt patet in fluxu, & refluxu maris, qui sequitur motum Lunæ. De eisdem loquens ipse S. Thomas q. 4. de Potentia artic. 1. ad 20. ait: quod autem in elementis ex impressione coelestium corporum accidit, non est cōtra naturam, vt dicit Com. 3. de cōlo cōm. 20. vt patet in fluxu, & refluxu maris, qui licet non sit naturalis motus aquæ in quantum gravis est, eo quod nō est ad centrum; est tamē naturalis motus eius in quantum est à corpore celesti mota, sicut eius instrumentū.

Inclinatio ergo ad obediendū causæ superiori facit, quod motus causæ inferioris, etiam contra propriā peculiarem inclinationem, sit motus naturalis.

7 Verum est, quod ipse S. Thomas lib. 1. de Cōlo lect. 4. docet, quod circulatio ignis, vel aeris, quæ prouenit ex motu firmamenti, non est ei naturalis, quia non causatur ex principio intrinseco: *Neque est per violentiam, sine contra naturā; sed est quodāmodo supra naturā; quia talis motus inest eis ex impressione superioris corporis, &c.* Ex quo loco multū deducūt dari motū mediū inter naturalem, & violentū, nempe motum præternaturalem.

Cæterum omnia cōsonant, quia cōparatiuè ad naturā inferiorē, isti motus sunt præternaturales; sicut motus, qui fiunt ab agēte supernaturali secundū potentiā, quā vocāt obediētialem, sunt, & dicuntur supernaturales. Tamen absolutè motus, qui sequūtur inclinationē, vel impressionē superioris causæ, naturales dicuntur: quia inclinatio naturæ superioris supereminet, & præualet: & secundū quid dicitur violentus: & sic motus præternaturalis ad vñ ex prædictis ab aliquibus reducitur, iuxta illud 4. Phis. text. 67. *omnis motus, aut sit natura, aut vi.* Quādo verò neutra inclinatio nocetur præminere, dicitur motus mixtus ex naturali, & violento.

8 Demum sciendū est, quod violentia aliquando est quoad substantiam motus, quia est ad locū, vel finē nō naturalē: aliquando verò est solū quoad modū, quia mouetur velocius

locius, quā naturalia principia exigant. Nō est autem motus simplici ter violētus, nisi sit violētia quoad substantiam, & ad terminum nō naturalem. Vtrumque reperio in D. Tho. Primum 2. 2. q. 175. art. 1. vbi loquens de raptu violento, ait: que quidem diuersitas attenditur dupliciter. Vno quidem modo quātum ad finē inclinationis, puta si lapis, qui naturaliter inclinatur ad hoc, quod feratur deorsum, proijciatur sursum. Alio modo quātū ad modū tendendi, puta si lapis velocius proijciatur deorsum, quā sit motus eius naturalis. Secundū verò tradit S. Tho. q. 13. de Verit. art. 1. ad 5. Et vtriusque ratio est facilis ex definitione violenti, ad quod exigitur, quod nihil conferat vim patiens: quando ergo finis est contra inclinationē, patiens resistit; & ideò simpliciter vim patitur. Quando verò de se in finem tendit; & ex impellēte acelleratur, simpliciter inclinatur in motum; & secundum quid, & quoad modum vim patitur.

§. III.

Vtrum creatura possit à Deo violentiam pati?

DVO supersūt dubia hic breuiter examinanda. Alterū an resistentia passi requisita ad violentiam debeat esse actiua; an verò sufficiat passiuā? Et vtrum non solum causæ secundæ, sed etiam causa prima valeat creaturæ violentiam in ferre?

Ab isto incipiendo, absolutē af-

firmiter creaturam posse à Deo violentiam pati, Vazquez 1. 2. disp. 25 cap. 4. ibi Lorca disp. 4. membr. 2. & alij Recentiores. Pro qua refertur S. Bonauentura in 2. distin. 25. in 2. p. quæst. 5. Inmerito tamen, quia ibi loquitur de violentia secū dum quid, & respectiue ad potentiam particularem: quam non negant Authores vltimæ sententiæ: loquendo autem de violentia simpliciter comparatiue ad potentiā obediētiālem, potius nobiscum tenet ad penultimum.

10 Alij dicunt, quod si Deus operetur vt vniversalis motor, motus non erit violentus; secus verò si vellit operari vt motor particularis. Ita Medina 1. 2. q. 6. art. 4. post 4. conclus. Ioan. à S. Thoma hic quæst. 9. art. 4. difficult. 1. Et vt probabilem docuerat Bañez 1. p. q. 82. art. 1. dub. 3. concl. 2. Vel vt alij distinguunt, voluntas vt natura est non potest à Deo violentiam pati; bene tamen voluntas vt libera est. Ita Curiel 1. 2. q. 6. ar. 4. dub. 1. §. Sed mihi. Et ibi Cornejo disp. 2. dub. 2. concl. 2.

11 Dicendum tamen est, nullum motum à Deo factum in creatura, vel cū creatura esse simpliciter violentum; sed omnē esse naturale, vel praternaturalem, aut supernaturalem: quāuis possit esse violentus secundum quid, vel in genere moris; vel respectiue ad inclinationem peculiarem. Ita Caiet. 1. p. q. 82. artic. 1. Ferraralib. 3. Cōtrag. cap. 100. Cōradus 1. 2. quæst. 6. art. 4. vbi idē tenent Authores, quos citat, & sequitur M. Baptista disp. 85. per totam.

Soto in præsentiquæst. 2. artic. 1. 5. rursus. Pereira lib. 7. c. 8. PP. Carm. 1. 2. tract. 10. disp. 5. dub. 2. & in eâ inclinatur Bañez ubi supra cōcl. 3.

12 Sumitur ex D. Aug. lib. 26. cōtra Faustum cap. 3. cuius verba adducit S. Tho. 1. p. q. 105. art. 6. ad 1. qui idem docet quæst. 103. ar. 8. ad 3. & 2. 2. q. 104. ar. 4. ad 2. ait: *Deus nihil operatur contra naturam, quia hoc est natura uniuscuiusque rei, quod Deus in ea operatur, &c.* Et 3. p. quæst. 44. art. 2. ad primum, dicit: *Sicut inferioribus corporibus naturale est moveri à cœlestibus corporibus (quæ sunt superiora secundum naturam ordinem) ita etiam naturale est cuilibet creaturæ, ut transmutetur à Deo secundum eius voluntatem: unde August. dicit, &c.* Idem docet S. Thomas multis alijs locis relatis in tabula aurea, verbo *Natura*, num. 45.

13 Ratione solet probari primo: ubi nō est resistentia simpliciter ex parte passi, nō est violentia simpliciter, ut patet ex definitione violenti: sed simpliciter loquendo, nulla creatura valet resistere Deo; iuxta illud Sapientiæ 11. vers. 12. *Virtuti brachij tui quis resistet?* Et quia virtus Dei in infinitum excedit resistentiā creaturæ: & ita est resistentia secundum quid, & non vincens virtutē, & dominium Dei omnipotentis: ergo simpliciter, & in rigore loquendo, creatura nō violentatur à Deo.

14 Secundo probatur ex dictis: nam motus elementorum à virtute cœlesti, & motus grauis sursum ne detur vacuum est simpliciter naturalis, quia causæ inferiores magis inclinantur ad motum causæ supremæ, quam ad proprios motus: sed

magis inclinatur creatura ad obediendum Deo, quam ad aliam quālibet causam: ergo nullus motus à Deo in creatura factus est simpliciter illi violētus. Hæc est ratio S. Thomæ ubi supra, & q. 6. de Potēt. art. 1. ad 17. ubi post verba relata n. 6. ait: *Et multo minus est violentū, quod à Deo fit in istis inferioribus.*

15 Tercio, omnium rationū vis explicatur ratione S. Th. 1. p. q. 60. art. 5. vnumquodque in rebus naturalibus, quod secundum naturā hoc ipsum quod est, alterius est, principalius, & magis inclinatur in id cuius est, quam in seipsum: & hac de causa manus absque deliberatione exponitur ictui ad cōseruationem totius corporis. Sed omnis creatura naturaliter secundū id quod est, Dei est: ergo magis inclinatur in Deū, quā in seipsā: ergo omnis motus in ea a Deo causatus est secundum inclinationē prædominantē: ergo nullus est violētus simpliciter.

Dices rationem hanc procedere de voluntate ut natura; non de illa ut libera est: vnde peccatores finē ponūt in creatura, & Deū odio habent, & eius cōtrariantur volūtati.

16 Facile hoc excluditur: primo, quia facta quacūq; reduplicatione, omne creatū, quod ens est, Dei est: quia sine ipso factum est nihil: ergo magis inclinatur in Deum, quā in se ipsum. ¶ Secūdo, S. Th. etiā de voluntate libera loquitur, & de illa militat eius ratio: inquit enim: & quia ratio immitatur naturā, huiusmodi imitationē inuenim⁹ in virtutibus politicis: est enim virtuosus ciuis, ut se exponat mortis periculo pro

pro totius reipublicæ conseruatione: ergo pars libera magis inclinatur ad bonum vniuersale, quam ad proprium. ¶ Tertio, obiectio probat, quod voluntas libera moraliter potest à Deo auerti, & illi resistere: iuxta illud Actuum cap. 7. *Vos Spiritui Sancto resistitis*. Cum quo compatitur, quod non sit violentia physica, de qua loquimur: quia motus ille vt ens, est à Deo, & in Deū est; & ipse est proprius finis omnium entium.

17 Iterum respondēbis, rationes has probare, quod si Deus velit operari vt causa prima, vel ita vt nihil sibi resistat; nulla erit in creatura violentia. Potest tamen Deus velle operari ad modum causæ secundæ in tendendo violentiam inferre creaturæ; vt torquendo damnatos contra eorum voluntatem, vel proijciendo lapidem sursum conseruando resistētiā grauitatis: in hoc enim nulla est repugnantia: ergo tortura erit violenta damno, & ascensus erit violentus lapidi.

Respondetur, quod in istis, & similibus casibus erit violentia secundum quid, & attēta peculiari natura voluntatis, vel creaturæ; non tamē erit violentia simpliciter: sicut dicebamus ex D. Th. n. 5. de illo, qui inflectit membra contra naturalem dispositionem, quod est violentia secundum quid, id est, cōparatiuē ad membrum particulare absolute; non tamē est violentia simpliciter quantum ad ipsum hominem; propter inclinationem membrorum, vt moueantur ab appetitu. Cū ergo creatura, eo ipso quod talis, habeat pro fine Deū, in quē inclinatur, non potest ab ipso aliquid in

ea fieri violentum secundum inclinationem vniuersalem; etiā si sit violentum secundum inclinationem particularem.

18 Præter quā quod dici posset, quod licet ex parte facti, vel ex parte modi, qui se tenet ex parte creaturæ, non repugnet Deum operari, quod operatur, vel operaretur causa secunda; quia ipse omnia eminenter præhabet. Verū tamē ex parte modi, qui se tenet ex parte Dei, repugnat quod Deus non operetur vt Deus, & vt causa prima: vnde licet respectiue ad inclinationes peculiare creaturarum possit intēdere violentiam: non tamē potest intēdere violentiam simpliciter; quia nec potest à se abdicare, quod Deus sit: & quod eius omnipotentia vincat omnē resistētiā: & quod ex parte creaturæ sit illa vniuersalis supereminens inclinatio, tollēs violentiam simpliciter.

19 Denique respondēbis cū Vazq. dicēdo, creaturam habere potētiā obediētiālem; non tamē propensionē, & inclinationē ad bonum vniuersum, nec ad bonum diuinum: quia non sunt in natura duæ inclinationes oppositæ: & quia adhuc cū aqua ascendit sursum non desinit grauitare: quod non faceret si haberet inclinationē vt sursum ascendat.

Hæc euasione latē impugnat M. Baptista à n. 230. vsq; 240. quia inclinationes naturales ex naturalibus motibus cognoscimur: sed videmus, naturales motus absq; deliberatione ad bonum vniuersum contra bonum proprium, vt sup. dicebam ex D. Th. ergo datur in eis inclinatio naturalis. Secundo, quia motus isti sunt naturales, & propter bonum nature: ergo in natura sunt principia, & inclinatione;

tiones ad illos. Tertio, quia alias author naturæ minus sufficienter rerum conseruationi prouidisset; si hanc inclinationem non dedisset.

20 Et virgetur: nam Deus animali non tantum dedit virtutē nutritiuam, & augmentatiuā ad conseruationem indiuidui: sed etiam prouidit de virtute generatiua, & semine ad conseruationem speciei: ergo etiam prouidit de inclinatione ad bonum vniuersi. Et modo non facimus vim in eo quod hæc sit potentia superaddita, & quod sit actiua: sed siue sit passiuā, siue sit idēticē inclinatio ipsa naturalis, siue potentia obedientialis, vt videtur docere S. Tho. q. 1. de Potentia art. 3. ad 1. est inclinatio maior ad bonum diuinum; quam ad bonum proprium. Vnde nec aqua cū ascendit grauitat, quia magis inclinatur ad bonum vniuersi, quam ad proprium. Nec vlla est oppositio determinari ad vnum, inquantū bonū proprium; & ad aliud, si expediat bono vniuersi.

21 Obijcies: Si Deus imprimat impulsū lapidi, medio quo lapis deorsum ascendat; vel introducat calorem in aqua, medio quo illius naturam frigiditatem remoueat, violentiam infert his creaturis medio calore, & impulsu, eodem modo ac illā imprimeret, & inferret quod libet aliud agens naturale, quod similes qualitates produceret. Ergo etiam a Deo potest creatura pati violentiam. Antecedens probatur: nā calor ex se est violentus aquæ, & impulsus lapidi, non vero ratione actionis, media qua producun-

tur, vel ratione agentis, à quo dimanant: nam violentia, & oppositio est propter contrarietatem formarum, & oppositionem naturam caloris, & frigoris, quæ eadem est à quocumque causetur; quia effectus violentat formaliter, & agens solum effectiue: ergo Deus potest violentiā inferre creaturæ.

Respondetur primo cum M. Baptista n. 273. quod motus causatus a Deo non solum est simpliciter naturalis, sed ex omni capite naturalis: quia licet contrarietur inclinationi propriæ peculiari: tamen inclinatio in bonum Dei est tam potens, vt absorueat inclinationē peculiarem. Et argumentum procedit ac si in creatura solum ellet inclinatio ad bonum proprium.

22 Secundo facilius respondetur cum communi, concedendo ibi interuenire violentiam contra inclinationem propriam; sed nō sufficit vt sit violentia simpliciter, vt iam explicuimus n. 17. quia inclinatio obediendi Deo, est maior quā inclinatio propria: & ideo S. Bonauentura in 2. dist. 25. illa q. 5. circa finem ait: quia enim ibi est obediētiæ perfectio, & liberum arbitrium respectu Dei ad omne quod Deus voluerit sic habet moueri, sicut py la ad omnē partem; ideo quicquid de ipso, vel circa ipsum faciat, non compellit, nec violentat. Nec etiā aliæ creaturæ violentiam inducit quantum ad illam potentiam obedientiæ. Quātū autē ad potētiā specialis naturæ, bene aliquādo infert violentiam, &c. Hæc ibi. Itaque voluntas quantum ad actus elicitos, nec

nec secundum quid potest violentari: nec creatura quantum ad potentiam obedientialem. Quantum vero ad actus imperatos, & quantum ad alias speciales creaturarum inclinationes, possunt à Deo illis instantibus impelli ad contrarium, & erit violentia secundum quid, ut explicatum est: & hæc violentia est formaliter in contrarietate, & oppositione formarum, vel inclinationum. Vnde nos non argumemur præcise ex agente; sed ex inclinatione, quæ est in creatura, ratione cuius forma, quæ est violenta secundum inclinationem propriam, est naturalis, attentata communi inclinatione, vel subiectione creaturæ ad Deum.

§. IIII.

Vtrum detur violentia contra principium passivum?

23 **C**irca aliud dubium, prima sententia docet non dari violentum nisi contra principium actuum, vel formale; ex hoc autem præcise, quod sit contra principium passivum, non esse violentum. Ita Vazquez 1. 2. disp. 25. cap. 3. Granados ibi tract. 2. disp. 5. & alij. Probant primo ex Philosopho 2. Ethic. cap. 9. dicente, violentum esse contra impetum intrinsecum passivi: ubi autem actiuitas non est, nec impetus esse potest. ¶ Secundo, quia ex opposito sequeretur tenebras esse violentas aeri; siquidem sunt contra potentiam passivam recipiendi lucem. Et forma substantialis esset violenta

materia; siquidem est contra potentiam naturalem, quam habet ad aliam. Item, nullus motus erit totaliter violentus; siquidem omnis erit naturalis ex parte materiae primæ. Quæ omnia esse absurda satis patet.

Tertio arguunt alij: violentum est à principio extrinseco: sed forma recepta, & ipsa receptio oritur ab ipsa entitate intrinseca principij passivi: ergo non est illi violenta: nihil enim quod passive oritur ab intrinseco rei, illi violentum esse potest.

24 Oppositam sententiam esse omnium communem, & veram dicit Montefinos 1. 2. disp. 10. q. 1. n. 16. quem ibi sequitur Ioann. à S. Tho. disp. 4. art. 1. not. 2. & in præfenti q. 9. ar. 4. diffic. 2. Item Cornelio, & Baptista 1. 2. disp. 76. dub. 1. fragmento 2. ibi Martinez in comment. art. 4. ante 1. dub. Serra ibidem, Suarez ibi disp. 2. sec. 1. Salas, & alij. ¶ Colligunt eam ex Philosopho, qui in definitione violenti loquitur de eo, qui agit, aut patitur. Et S. Thom. 1. 2. q. 6. art. 4. ad 2. docet alterationes esse naturales propter naturalem aptitudinem materiae, vel subiecti ad talem dispositionem.

25 Rursus, locis relatis q. 9. s. 3. docet, principium passivum sufficere ad naturam; & quod motus cæli est naturalis. Præterea, cum violentum naturali opponatur, sufficit oppositio ad principium passivum, ut motus sit violentus, & non naturalis. Probatur consequentia: quia inclinatio, quæ sufficit constituere motum naturalem per conformitatem, constituit

tuet motum violentum per repugnantiam: eo quod contrariorum contrariæ sunt causæ.

Tertio, exemplum affertur, si oculus non recipiat speciem visibilem, ipso, & medio debite dispositis; quia est violentia contra inclinationem passivam oculi. ¶ Quarto, si materia esset sine forma, hoc esset illi violentum, aut præter naturam, quia naturaliter repugnat (imo & de potentia absoluta, ut diximus lib. 1. q. 8.) & tamen esset violentia solum contra principium passivum, quia materia nullius est activitatis: ergo oppositio cum principio passivo sufficit ad motum violentum. Et ideo si materię sublunari conferretur forma cæli, ad quam non est in potentia, esset violentia contra principium passivum.

26 Horum argumentorum vim subtiliter speculantes PP. Carmel. 1. 2. tract. 10. disp. 4. dub. 1. n. 7. dicunt, illis satis efficaciter probari ad essentiam violenti, metaphisice loquendo, & quantum petitur ex vi diffinitionis, sufficere resistentiã passivam; de facto tamen vix reperiatur violentum, cui subiectum non resistat per inclinationem aliquo modo activam: quia non est violentia nisi contra formam debitam subiecto: regulariter autem subiectum respectu formæ debitæ concurret aliquo modo active, saltē per emanationem: nam motus gravium, & levium oriuntur a generante in rigore, sed active etiam emanant a proprijs formis per simplicem resultantiam. Casus autem quarti argumenti videntur metaphisici, &

naturaliter impossibiles. Vnde regulariter loquendo violentia non cōtingit nisi subiectum resistat per inclinationem activam.

27 Hoc satis docte, & probabiliter est notatum. Sustinendo tamen communem sententiam in omni rigore, dicimus, quod violentia materię primæ; ideo est physice impossibilis, quia cum capacitas eius sit ita ampla, nō est violentia, si hæc vel illa tollitur, si alia succedat, cum omnium sit capax: totam autem materię capacitatem, vel aliquam eius portionem, remoueri a statu sibi connaturali, videtur excedere vim naturalium agentium, quia materia specialiter est a Deo, cum sit primum subiectum ingenerabile, & incorruptibile: & agentia creata agunt ex suppositione materię.

28 Cæterum in materia secunda, seu toto cōposito, iam attullimus exemplum naturaliter possibile de violentia principij passivi, ut si oculus non impeditur priuatur speciebus: quia non esset minor violentia, quā si habens illas, apertisque oculis non videret: sed in priori casu est violentia contra principium pure passivum: ergo etiam contra principium passivum dari potest practice, & physice violentia.

29 Ad primum dicimus, etiam principium passivum suo modo resistere, conari, & appetere, ut diximus lib. 1. q. 9. §. 1. vnde etiam violentia est contra impetum passivum materię, vel subiecti, quia sicut influxus cum sonet causalitatem efficientis, iam accipitur pro aliquo cō-

muni omni causæ: ita, & de *impetu*,
& de similibus vocibus est dicendū.

30 Ad secundū negamus illa incō-
uenientia sequi. Non primū, quia
diaphanum naturaliter est capax
lucis, & absentia eius: & ideo neu-
tri extremo resistit, cum vtriusque
sit capax. Similiter omnes formæ
sublunares sunt actus inadæquati
materie; vnde si abeunte vna succe-
dit alia, nulla est violentia.

31 Ad vltimum inconueniens
illius secundi argumenti M. Cor-
nejo r. 2. q. 6. disp. 2. dub. 1. in fine,
concedit omnes motus violentos,
etiam locales, esse naturales ex par-
te materia: atque adeo nullum esse
motum omni ex parte violentum,
quia saltem est naturalis ratione ma-
teria. Quamuis illi, qui sunt contra
inclinationem formæ substantialis,
aut contra inclinationem elici-
tam voluntatis, merito dicantur
violentis simpliciter, quia sunt
contra naturalem inclinationē sub-
iecti.

32 Hoc tamen reijcit M. Baptista
illa disp. 76. dub. 1. fragmento 3.
quia motus lapidis sursum ex om-
ni capite est violentus, quia est cō-
tra formam grauis; & materia pri-
ma, quæ est sub forma lapidis, non
est vt sic propensa ad ascensum, nec
materia inclinatur ad motum, nec
ad alia accidentia, nisi media forma
substantiali: nec ad corruptionē nisi
ratione formæ. Vnde negatur illa
sequela.

33 Ad tertium argumentū respō-
detur, primo, illo probari posse, nec
violentiam esse posse contra princi-
piū formale, quia etiam est intrin-

secum sicut materiale: sicut ergo ip-
si tenentur respondere; ita & nos
facile dicimus, quod violentia non
est solum quia recipit, sed quia re-
mouetur principium passiuum à sta-
tu sibi debito, & connaturali: quod
fit, vel recipiendo formam cuius
naturaliter non est capax; vel si to-
llatur, quæ sibi debetur; vel si posi-
ta vltima dispositione ad aliquam
formam, ipsa non introduceretur:
quia lapis recipit motum sursum;
& tamē violentiam patitur: nam vt
ait S. Tho. relatus n. 3. non semper
est motus violentus quando passi-
uum immutatur ab actiuo; sed quā-
do hoc fit contra interiorem incli-
nationem passiuū, &c. Non ergo ex
sola receptione est motus violentus,
vel naturalis, sed ex conformi-
tate, vel difformitate, pro, vel cō-
tra sibi debita.

34 Ex dictis in hoc dubio colligi-
tur, illius sensum ignorasse Recen-
tiores quosdam, qui contra senten-
tiam Vazquez sic arguūt: motus la-
pidis sursum fit à principio extrinse-
co cum resistentia, & contra impe-
tum materiae lapidis: quæ est stricte
natura: ergo talis motus est ipsa ma-
teria stricte violentus. Antecedens
probat, quia non solum forma la-
pidis, sed etiam eius materia incli-
natur ad motū deorsum: ergo mo-
tus sursum fit cum resistentia mate-
riae lapidis.

35 Cæterum ratio hæc terminos
quæstionis non attingit, quia non
dubitatur, quod possit dari motus
violentus toti composito, & per-
consequens violentus eius parti-
bus. Sed dubium procedit, vtrum
dari

dari possit violentia purè contra principium passivum, line resistentia principij actiui: & in casu argumenti forma, & gravitas lapidis actiue resistunt motui: ergo argumentum illud non est ad rem, de qua hucusque egimus. Recurrendum ergo ad ea, quæ adducta sunt pro nostra, & communi sententia.

QVAESTIO VI.

Quid sit causa?

1 Quamquam disputatio de causis propriissima sit Metaphisicæ, quæ considerat partes, & principia entis, & ea quæ abstrahunt à materia; tamen etiam Philosophus Naturalis de illis tractat, non in tota sua latitudine, sed ut conducunt ad principia rerum naturalium, & motuum naturam cognoscendam, ut notat S. Thom. lib. 2. Physic. lect. 5. in principio; idcirco non ita prolixè de causis hic agemus, ac in 2. p. Metaphisicæ; quamquam curabimus non deficere in doctrina necessaria tradenda, non solum alibi scripta in compendium redigendo; sed novas occurrentes difficultates diluendo.

S. I.

Definitur causa.

2 Non defuerunt ex antiquis, qui negauerint dari causas: nam de Pyrrho, Timone, Numenio, & alijs id refert Laertius lib. 9. Verùm quia hæc positio inter paradoxas,

& à communi omnium intelligentia ab horrentes merito recenseri debet, ut notat Mafius hic cap. 3. sec. 1. q. 1. ideo in illa confutanda non expedit inmorari: nam ad sensum patet solem illuminare, ignem calefacere, unum animal aliud generare, terram fructificare, & sic de alijs: hoc autem causæ nomine intelligimus: dantur ergo causæ: unde, & Lucæ 21. dicitur: *arbores cum producunt iam ex se fructus*; & frequētissime alibi idem traditur, vel supponitur. Supposita ergo causarum existentia, earum essentia est explicanda.

3 Possè autem causam in communi definiri perspicuum est: tum quia dicit aliquam rationem una oratione explicabilem: tum quia principium, quod est commune quæ causæ, definitur 5. Metaph. & denique aliqua prædicata communiora definiuntur, vel describuntur; ut patet in descriptione transcendentium, & in definitione prædicamentorum. Quia tamen à Philosopho non inuenitur expresse definita; & inter Recētiorese fere tot multiplicantur definitiones, quot sunt authores definientes; & sæpe diximus, quod definitiones non sunt prohibito componendæ, vel emendandæ, sed ex communi exponendæ, & declarandæ; quia sunt principia, & communes conceptiones; ideo nobis sufficiet antiquas definitiones declarare, ac defendere.

4 S. Thom. lib. 2. Physic. lect. 10. in fine sic definit: *causa est ad quam sequitur esse aliterius*. Et q. 10. de Potentia

ria art. 1. ad 8. dicimus enim causam ad quam sequitur aliud. Et Opusc. 3. 1. circa medium asserit: causa solum dicitur de illo principio, ex quo consequitur esse posterioris: unde dicitur, quod causa est id ex cuius esse consequitur aliud. Vbi supponit definitionem hanc tunc fuisse inter Doctores communem. Quod etiam conijcio ex eo quod S. Bona uentura lib. 1. sentent. dist. 20. art. 2. q. 2. ita asserit: dicitur causa ad cuius esse sequitur aliud; & quia aliud in natura; ideo posteriorius in natura. Desumitur ex Proculo lib. de causis, & acceptatur à Thomistis, Toletio q. 7. & alijs in presenti.

§. II.

Argumenta contra definitionem.

Displicet tamen hæc definitio Vallesio controu. 13. ad Tyrones, Fonseca lib. 1. Metaph. c. 7. q. 1. sec. 3. Suarez disp. 12. Metaphisica sect. 2. num. 2. & alijs: ex quibus argui potest contra eam: quia hæc definitio conuenit alijs à definito: ergo non est bona. Probat antecedens: nã ad auroram sequitur dies: & tamen non est eius causa. Et similiter ad priuationem sequitur generatio, & formæ introductio: quorum non est causa priuatio: ergo hæc potius est descriptio principij, quàm definitio causæ.

Secundo: bene sequitur: dies est, ergo sol lucet: & tamen dies non est causa lucis, sed effectus: ergo nõ bene definitur causa dicẽdo, quod est id ad quod sequitur esse alterius.

6 Respondebis cum M. Soto q. 3. ad 2. quod indefinitione ly sequitur non debet intelligi de sequela logica; sed de sequela physica, quæ dicit intrinsecam consequentiam, & dependentiam illius quod sequitur ab alio, ex quo sequitur.

Sed contra primo, quia non solum logicè, sed physice, ex die sequitur nox, & ex vita mors, & post priuationem forma: & tamen istæ non sunt causæ: ergo, adhuc verbũ illud intelligendo de sequela physica, definitio conuenit alijs à definito. Deinde definitio sic exposita erit valde obscura: quia illud verbũ est valde generale, & istum modũ depẽdentiæ non declarat. Tertio ex effectu in actu physice deducitur causa in actu: & ex vno relatiuo aliud: & tamen nõ sunt causæ: ergo.

7 Quod si ad Theologos paululũ diuertatur, etiam instari potest definitio: nam ad esse Patris æterni sequitur esse Filij, & tamen nõ est eius causa, quia non est ab ipso factus: ergo alia est assignanda definitio causæ, quæ non conueniat omni principio.

Dices, quod quamuis Filius sit alius à Patre; non tamen est aliud; & ideo ei non conuenit definitio causæ. ¶ Hæc euasio non videtur euacuare difficultatem. Primo, quia in Deo sũt tria supposita, seu tres personæ: vnde Filius est aliud suppositum à supposito Patris: ergo non tantũ est alius, sed aliud. Præterquam quod, hæc diuersitas tota videtur grammaticalis, & de modo loquendi: vnde quoad rem ipsam non erit inconueniens asserere, quod Patri æter-

æterno conuenit definitio causæ. Deinde, cum accidentia causantur à substantia, verè sunt eius effectus: & tamen non sunt naturæ substantiales ab ea essentialiter substantia- liter differētes: ergo hæc distinctio non est de communi ratione causæ: ergo, si ex alio capite non exclu- ditur, poterit Pater æternus dici causa Filij.

8 Ultimo arguitur: nam Verbum diuinum dat humanitati Christi esse personam: & ita ad illud sequi- tur esse hominem: & tamen non est causa illius: nam actus purus nō po- test esse causa intrinseca per modū partis componentis: causalitas au- tem extrinseca ad extra est cōmu- nis omnibus diuinis personis: alia ergo quærenda est causæ definitio, per quam Verbum diuinum exclu- datur à ratione causæ dū terminat.

§. III.

Exponitur definitio, & soluun- tur argumenta.

9 **V**T hæc argumenta soluta, & definitio maneat exposita, no- tandum primo, quod principium vt dicit S. Thom. 1. p. q. 33. art. 1. nihil aliud significat, quam id à quo aliquid procedit: omne enim à quo aliquid procedit quocumque modo, dicitur esse principium: vt Pater est principium Filij, & fons est principium fluij, & sic de alijs. Prin- cipia autē alia sunt intrinseca; alia extrinseca: principia intrinseca sūt ex quibus res componitur: alia au- tem extrinseca, ex quibus res pro-

cedit: vt id vnde incipit motus, di- citur eius principium. Rursus alia sunt principia rei in fieri, quæ sunt ex quibus res procedit cum fit, alia sunt principia in facto esse, vt pa- tuit lib. 1. & hæc dicuntur rei ele- menta; sicut litteræ sunt elementa locutionis: nam *elementum est ex quo res componitur primo, & est in eo, vt di- citur lib. 5. Metaph. lect. 4. text. 4.*

10 Secundo notandū, quod prin- cipium, & causa dupliciter accipi possunt: vno modo communissi- me, & minus proprie, & vulgariter: & sic principium, & causa dicuntur ad conuertentiam; & omne id vn- de aliquid est, dicitur eius prin- cipium, & causa. Et sic lib. 4. Metap. lect. 2. in principio, cum Phyloso- pho ait S. Thom. *quadam enim sunt, quæ consequuntur se ad inuicem, sicut prin- cipium, atque causa.* Et Opusc. 3 1. ait: *principium, & causa dicuntur conuerti- biliter, vt dicitur 5. Metaphisic.* Et postea ait: *omnis causa potest dici prin- cipium, & omne principium causa:* nimirum vulgariter, & communi- ter loquendo. Alio modo prin- cipium, & causa accipiuntur in rigo- re, & proprietate metaphisica, & physica; & sic non dicuntur ad con- uertentiam: nā vt ex Auerroio notat S. Tho. lib. 1. sentent. dist. 29. q. 1. art. 1. ad 2. principium est in plusquam causa, & causa in plusquam elemē- tum, sicut dicit Cōment. in 5. Meta- phis. vnde omnis causa est prin- cipium; sed non conuertitur: quia pū- ctum est principium, & non est cau- sa: & aurora est diei principium, & non est eius causa. Et sic S. Tho. lib. 1. Physic. lect. 1. ait: *aliquid potest esse*

esse principium, quod non est causa; sicut id vnde incipit motus (per modū termini à quo) non tamē est causa: & punctus est principium lineæ, non tamen causa.

11 Tercio notandum, quod causa rigurose sumpta supra rationem principij addit ex parte sui influxū ad esse causati; & ex parte istius explicat dependentiam à causa: & ex his sequitur distinctio essentialis causæ, & effectus, & quod illa sit prior, & iste posterior. Omnia ista docuit S. Thom. quod causa supra principium addat influxum docet lib. 5. Metaph. lect. 1. dicens: hoc nomē principium ordinem quēdam importat; hoc verō nomen causā importat influxū quēdam ad esse causati. Eo autem ipso, quod causa influit esse in causatum, hoc depēdet à causa à qua accipit esse, vel fieri, prout notat S. Tho. lib. 1. Physic. lect. 1. & 1. p. q. 33. art. 1. ad 1. quia tamen idem non dependet à seipso; nec aliquid est sibi causa essendi; ideo causa exigit diuersitatem substantiæ ab effectu, vt ait ibi S. Thomas, & quæst. 10. de Potentia artic. 1. ad 8. & istæ conditiones inferunt aliquod genus prioritatis in causa respectu effectus, vt infra exponebatur; quod non est de ratione principij, quia principium, & id quod est à principio possunt esse simul natura, vt patet in diuinis.

12 Cum igitur quoad rem ipsam habeamus quid omnes intelligant nomine causæ propriè sumptæ; videndum est, quod totum hoc in antiqua definitione ex Proculo desumpta, & à D. Thoma acceptata,

explicatur: & est ac si diceretur: *Causa est principium influens esse in aliud*: vel vt ait S. Thom. 1. Physicorum lect. 1. *Causa dicuntur ex quibus res dependet secundum esse suum, vel fieri*: nam in antiqua definitione hoc explicatur vocibus communibus, sed equi ualentibus: quia principium est *unde aliquid est*, vt sumitur ex Phylosopho, & Sancto Thoma quinto Metaphis. lect. 1. vnde idem fuit proponere in definitione id ad quod sequitur, ac dicere principium. Rursus, dare esse realiter distinctum, non contingit sine influxu ex parte causæ, & dependentia ex parte effectus, nec iuxta subiectam materiā verba definitionis de alia sequela possunt interpretari: quare definitio rectè exposita, quidditatē causæ rectè declarat.

13 Distinctio autem in substantia, vel deduci potest ex eo quod vbi est distinctio esse dati, & dantis, est distinctio essentialis; vel quia *ly aliud* diuersitatem in essentia declarat. Quod insinuat in capite Damascenus, de Summa Trinitate, vbi de finitur, quod licet alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus; non tamen aliud; sed id quod est Pater, est Filius, & Spiritus Sanctus idem omnino, vt secundum Orthodoxam, & Catholicam fidem consubstantiales esse credantur. Conuenienter ergo Catholici vocibus prædictis vtimur ad declarandum, quod Pater non est causa Filij, quia non est aliud ab ipso. Quorum vocabulorum proprietatem explicat Sanctus Thomas prima parte quæstione 31. artic. 2. ad quartum: quia neutrum genus est infor-

masculinum autem est formatum, & distinctum: & ideo conueniēter per neutrum genus significatur essentia communis; per masculinum autem, & semeninū aliquid suppositum determinatum.

14 Ad duo priora argumenta re-
dē ibi respondetur: quia, vt etiam
notat Toletus, *sequitur* non dicit
sequelam logicam antecedēris, &
cōsequentis, sed processum, & emanationem realem, vt sit id causā,
quod influit, & à quo aliud emanat: vnde non dicit solum ordinē
physicum; sed influxum, & emanationem, & dependentiam.

Ad primā replicam dicitur, quod illa sequela est solius ordinis, & incompossibilitatis terminorum: nō verò sequela physici influxus, & dependentiæ effectus à causā accipiētis esse: de qua sequela verba definitionis absq; vlla obscuritate, aut æquiuocatione intelligi; ex subiecta materia, ex antecedēribus, & cōsequēribus, & ex cōmuni exposito rū accipiendū est. Et nullū verbum posset poni in definitione, quod ex positione non indigeret: nā *influerē* à quibusdam cēsetur parū latinum sumptū actiue: & in rigore soli cōpetit causā efficiēti, vt aduertit S. Tho. lib. de Causis propos. 4. in medio: quāuis iam ex vsu sit extēsum ad omne causam, quia omnes suo modo dant esse. Vnde si omnes de finitiones expositione indigēt, melius est antiquas declarare, quā immutare: & sic patet ad secundam replicam. ¶ Ad tertiā iam dictū est, quod illa procedūt de cōsecutione logica, & verba definitionis in-

telliguntur de sequela influx^{us} physici.

15 Ad argumentum Theologi-
cū respondet S. Tho. 1. p. q. 33. ar. 1. ad 1. quod Græci vtuntur in diuinis indifferēter nomine causā, sicut, & nomine principij. Sed tamen accipiūt causam improprie, vt notat ipse S. Tho. in 1. dist. 29. q. 1. art. 1. ad 2. Et ideo melius Latini Doctores nō vtuntur nomine causā, sed solū nomine principij: quia principium cōmunius est quā causa; & ista importat diuersitatē substantiā, & dependentiā, & subiectionē, quæ non est in diuinis. De quo videatur S. Thom. Opusc. 1.

16 Solutio relata sumitur ex Cōcilijs, & Patribus, & traditur à D. Th. 1. p. q. 31. ar. 2. ad 4. vbi, & videtur soluere primā replicā dū dicit: vnde etiā in rebus humanis si quæ-
ratur, quis est iste? Respondetur, Sortes, quod nomē est suppositi. Si autē quæ-
ratur, quid est iste? Respondetur, quod animal rationale mortale. Et ideo, quia in diuinis distinctio est secundū personas; nō autē secundū essentiam; dicimus, quod Pater est alius à Filio, sed non aliud. De distinctione ergo in essentia est sermo in definitione causā, cū hæc negatur esse in diuinis: & ex vocū differentia sumitur distinctio Hæreticorum a Catholicis, quia dicere, quod aliud est Filius, Arrianum est; asserere verò, quod est alius, est Catholicum, vna sola littera mutata. Et sic patet ad secundam replicam.

17 Ad tertiā respondetur ex D. Th. in 1. dist. 4. q. 1. ar. 3. ad 1. quod idē, & diuersum sufficienter diuidunt

ens creatū; propter hoc, quod ubique in creaturis est diuersitas suppositorū, est diuersitas essentia; sed in Deo in diuersis suppositis est vna essentia, &c. Dicitur ergo, quod in creaturis alietas essentia, siue substantia, siue accidētis, siue natura, siue suppositi sufficit, vt possit esse causa, & effectus. Quia tamē in diuinis est vna essentia, & vnū esse; diuersitas suppositorum sufficit ad rationem principij; non autem ad rationem causae, quae distinctionē, dependentiā, & similes imperfectiōnes exigit. Nec mirum, quod haec omnia ex Philosophorū definitiōnibus explicite non colligantur, quia mysteria ista sunt supra naturae lumen.

18 Ad vltimū responderetur, quod sicut docet Caietanus 3. p. q. 3. art. 2. in fine, terminus assumptionis vt sic nullam causalitatem ad naturā assumptā habet: alioquin tota Trinitas esset terminus assumptionis; quia indiuisa est causalitas Trinitatis ad extra, vt habetur in Concilio Toler. 1. 1. in Confess. fidei, & ex communi Patrum doctrina. Vnde non obstante, quod causalitas huius mysterij est communis toti Trinitati, vt habetur in cap. *firmiter*, de summa Trinitate, est de fide, quod solū Verbum caro factum est. Terminare ergo non est causare proprie, & in rigore loquēdo. Sed de his Theologi latius. Est igitur sequela termini, non physice causalitatis.

QVAESTIO VII.

Quotuplex sit causa.

§. I.

quatuor genera causarum.

IDE numero causarū variē senserūt antiqui Philosophi. Democritus enim relatus à Cicerone lib. 1. quaest. Acade. solam materiā causam agnouit, reliquis à causarū numero reiectis. ¶ Stoici verò solam admittunt causam efficiētem: quod approbās Seneca lib. 8. epist. 66. ita ait: quoniam si omnia, sine quibus effectus fieri non potest, ponenda sunt in causarū numero, plures essent numerandae; nimirum, tēpus, locus, motus, sine quibus nullus sit effectus. In vna ergo causa efficiēti sistendum est; reliqua verò sunt veluti adiumenta huius causae, aut conditiones necessariae. Hæc ibi.

Per oppositum Plato in Timæo sex genera causarum constituit, videlicet, vltra quatuor recēsendas, constituens causas exemplares extrinsecas, nempe, ideas, ex quarum participatione omnia fiebāt, & causam instrumentalem. Alias opiniones de causarū numero refert Laertius in vita Zenonis, & alij.

2 Dicendum tamen est, quatuor esse genera causarū, videlicet, materiam, formam, efficiētem, & finē. Ita Philosophus hic textu 68. & 5. Metaph. text. 2. & omnes Peripatetici. Rationem sufficientiæ sic pro-

ponit S. Thom. hic lect. 10. in fine; causa est ad quam sequitur esse alterius, iuxta dicta quæst. 6. esse autem eius, quod habet causam, potest considerari dupliciter. Vno modo absolute: & sic causa essendi est forma, per quam aliquid est in actu. Alio modo secundum quod de potentia entis fit actu ens. Et quia omne, quod est in potentia, reducitur ad actum per id, quod est actu ens; ex hoc necesse est esse alias duas causas, scilicet materiã, & agẽtẽ, quod reducit materiam de potentia in actum. Actio autem agentis ad aliquod determinatum tendit, sicut ab aliquo determinato principio procedit: nam omne agens agit, quod est sibi conueniens: id autem ad quod tendit actio agentis dicitur causa finalis. Sic igitur necesse est esse causas quatuor.

3. Secundo arguit Simplicius textu 68. & cum eo Mafius capite. 3. sectione prima, quæstione tertia, cuiuslibet effectus tantum possunt esse duæ causæ internæ; una potentialis ex qua, & alia actualis, qua fiat: ergo iam dantur duæ causæ, quæ sunt materia, & forma. Insuper exiguntur duæ causæ externæ, quia nihil potest esse causa efficiens sui; & sic hæc causa semper debet esse extrinseca. Cum autem efficiens non agat temere, sed incertum terminum tendat; ab isto mouetur ad agendum: vnde iam est causa finalis. Dantur ergo tantum quatuor genera causarum.

4. Ad argumentum Stoicorum respondetur, quod conditiones,

& circumstantiæ extrinsecæ sunt conditiones sine quibus non, vel causæ per accidens, & non influentes in effectum: vnde inter causas non numerantur. Licet autem quoad impositionem, & rigurosam significationem vocis influere sit solius efficientis: tamen quoad vsum satis proprium omne dans esse, siue intrinsece, siue extrinsece, à quo aliud dependet modo exposito, causæ rationem habet propriè, & in rigore. Instrumentum autem est causa efficiens; & idea causa formalis extrinseca. Argumenta alia diluunt Mafius vbi supra, Rubio tractatu primo, & alij.

§. II.

Utrum diuisio sit vniuoca.

NEgant esse vniuocam, & affirmant esse analogam Pereirra, & Fonseca, & alij, quos refert, & sequitur Mafius quæst. 3. conclusionem secundam, qui sic eam probat primo: enti reali, & rationis nihil potest dari commune vniuocum: sed ratio causæ in fine est ens ratio: eo quod solum causat vt haberi esse apprehensum in anima: in alijs verò tribus generibus est ens reale; siquidem causant iuxta esse, quod habent à parte rei: ergo ratio causæ non potest eis esse vniuoca.

Secundo: causa est à qua perse pōdet effectus: sed effectus non dependet vniuocè, nec eadem ratione ab his quatuor generibus: ergo ratio causæ non erit eis vniuoca. Probatur minor: nam effectus dependet

det à finē, & ab efficiente dependē
tia quādam extrinſeca; à forma ve-
ro, & à materia dependentia intrin-
ſeca: præterea à materia dependet
vt à pura potentia: à forma vero tā
quā ab actu: quæ profecto dependē
tiæ non ſunt eiufdē rationis: ergo
nec ratio cauſæ eſt eis vniuoca: ſi-
cut nec ratio principij dicitur vni-
uocē de priuatione; nec ratio natu-
ræ de materia, & forma.

6 Diuiſionem tamen eſſe vniuocā, & generis in ſpecies, aperte col-
ligitur ex D. Thom. lib. 5. Metaph.
lect. 3. litt. b. in principio, vbi vocat
diuiſionem *per differentias eſſentiales ſpecies conſtituentes*. Quare ſic tenent
fere communiter Thomiſtæ, vt re-
tulimus 2. p. Metaph. contr. 1. n. 58.
Et probatur primo à paritate: nam
q. 2. §. 2. diximus rationem naturæ
vniuocē prædicari de materia, &
forma: ergo, & ratio cauſæ. ¶ Secū-
do, ſi diuiſio eſſet analogā, nō eſſet
adequata in quatuor membra; quia
diſpoſitiones, cauſæ exemplares, &
multæ conditiones ſine quibus nō,
ſaltem analogicē poterunt nouum
genus cauſæ conſtituere, quia pro-
portionem habent cum veris, &
figuratiſis cauſis.

Tertio: definitio cauſæ omnibus
conuenit ſecundum rationem ean-
dem; & inequalitas eſt in rationi-
bus particularibus. Denique, depē-
dētia in exercitio, ſolum ſufficit
conſtituere analogiam phyſicā, de qua
modo diſputamus: ergo ratio cō-
munis cauſæ de eis dicitur vniuocē.

7 Ad primum reſpondetur con-
cedendo maiorem, & negando mi-

norem. Ad probationem infra dice-
tur, quod apprehenſio non eſt ens
rationis, ſed ens reale, & non eſt ip-
ſa ratio quæ finalizat, ſed conditio
reſpectu obiecti: & bene poteſt cau-
ſa realis dependere vt à conditione
ab apprehenſione.

8 Ad ſecundum etiā negatur mi-
nor. Ad primam probationē dicitur,
quod effectus etiā à cauſa ex-
trinſeca intrinſecē dependet: nā ha-
bitudo ad terminū extrinſecū, eſt
intrinſeca: & ſic creaturæ intrinſe-
cē dependent à Deo. Præterquam-
quod non probatur, quod à depen-
tia, & cauſalitate intrinſeca, & ex-
trinſeca non poſſit abſtrahi vna ra-
tio vniuoca generis ſupremi. Et ſic
patet ad ſecundam probationē, quia
potentia, & actus conueniunt vni-
uocē in ratione naturæ, & in ratio-
ne partis conſtituentis totum; ſic
vniuocatur in ratione cauſæ intrin-
ſecæ; & illa differentia ſufficiet con-
ſtituere diuerſitatē eſſentialem; nō
verò perſtingit ad impediendā con-
uenientiā genericā. Alia autē ratio
eſt de priuatione, quæ eſt non ens.

9 Plures ſubdiuiſiones cauſarum
uſque ad duodecim reſcent ſe-
quenter Authores, quos citat, & ſe-
quitur Maſius q. 4. Sed quia potiſſi-
mē ferme omnes ſunt ſubdiuiſiones
cauſæ efficientis, & illa cauſa eſt in
qua ratio cauſæ perſpicatior eſt, vt
notat M. Soto q. 3. ideò agendo de
cauſa efficiente, neceſſarias eius di-
uiſiones non omittemus. ¶ De cō-
paratione cauſarū ad effectus, & in-
ter ſe, opportunius diſcretur ſingu-
lis generibus cauſarum ſigillatim
expoſitis.

QVAESTIO VIII.

De causis materiali, & formali.

s. I.

Nonnulla præmittuntur.

Quia essentia, & existentia materiæ, & formæ, inquantū sūt principia entis naturalis, & partes compositi, satis exposite sunt libro primo; & pauca restant dicenda de eis sub formalitate causæ; ideo de eis simul vna questione tractamus; & quia vt dicit S. Thomas Opusc. 3 l. materia, & forma dicuntur relatiue adinuicem, vt dicitur in 2. Phisic. & pariformiter de vtraque causā intrinseca est discurrendum.

2. In qualibet autem causā considerare oportet, id quo in actu primo intelligitur potens causare, & id quo in actu secundo exercet munus causæ, quæ dicitur eius causalitas; insuper conditiones, quæ exiguntur ad actu causandum; & denique considerare debent causarū effectus. Quia tamen conditiones ad causandum in solis causis extrinsecis specialem habet difficultatem; ideo de illis non est hic ex professo disputandum.

3. Rursus, materia, & forma seipfis habent vim in actu primo ad causandum: eo quod vt ait S. Tho. 1. 2. q. 110. art. 1. ad 2. forma per seipsā informat materiam, vel subiectū: quod latè præsequitur 1. p. q. 76. artic. 7. & 8. quia pura potētia, & actus

substantialis nullo superaddito proportionantur, vt materia recipiatur, & forma det actualitatem: ac per consequens definitiones eodē materiæ, & formæ inquantū sunt partes compositi naturalis, deferuiunt eisdem inquantum sunt causæ in actu primo.

4. Notandum tamen, quod solet distingui triplex materia, nēpe, *materia in qua, & ex qua, & circa quam*; quas sic distinguit S. Th. 8. Metaph. lec. 4. lit. b. & Opusc. 3 l. quia materia prima est ex qua aliquid fit, eo quod ex illa, & forma substantiali, vt partibus intrinsecis, componitur totum: materia verò in qua, est subiectū, in quo recipitur forma: & sic accidentia, cum sint formæ, nō habent materiam intrinsecam, ex qua componantur; habent tamen subiectum in quo recipiantur, & in illo sustentantur: Materia verò circa quam est obiectum circa quod versatur virtus, vel ars, aut facultas alia, qua, vt docet S. Th. 1. 2. q. 55. art. 4. & q. 18. art. 2. ad 2. & hæc est genuina istarum vocū acceptio: licet postea nonnulli transfulerint, vel applicauerint ad explicanda diuersa munera eiusdem materiæ.

5. Deinde M. Soto q. 3. §. *Ad genera*, docet, quod materia in qua, seu subiectum formæ, est triplex, videlicet, materia prima nudè considerata, quæ est subiectum formæ substantialis: & materia considerata sub accidentibus, quia semel recepta forma sub vno gradu, dimanat accidentia, quibus disponitur ad vltiores gradus: & in animalibus materia organizata dicitur corpus physicū.

Tertio

Tertio est materia accidentium, siue naturalium, siue artificialium, siue corporalium. Licet autem quidam hic disputent de subiecto accidentium; intempestè tamen, quia pendet ex dicendis in libris de Generatione; & interim habes integrā Controu. 3. 2. p. Metaph.

6 Materia ex qua secundum Auerroem hic comm. 3. 1. est triplex; videlicet, compositionis tantum; alterationis tantum; compositionis, & alterationis simul: quod exemplis fit manifestum: materia compositionis tantum, vt litteræ sunt materia syllabæ, & lapides, & ligna materia domus; siquidem etiam si non alterentur, sola variatione situs totum componunt. Materia alterationis tantum, est cibus, ex quo corrupto nutritur animal, & vinū, ex quo fit acetum. Alterationis, & compositionis simul, vt cum fit arte Medicinæ portio ex ingredientibus alteratis, & manentibus secundum substantiam. Sed de mixtione in libris de Generatione, Deo dāte, dicitur.

De forma autem hæc diuisio est hic notanda, quod alia est forma, quæ est pars, de qua libro 1. egimus: alia est forma totius, de qua inquit S. Thom. in 4. distinct. 44. quæst. 1. artic. 1. quæst. 2. ad 2. quod forma totius non est forma partis tantū; nec forma aliqua alia præter formam partis: sed est totum resultās ex compositione formæ, & materiæ comprehendens in se vtrumq; & hæc forma totius essentia, vel quidditas dicitur. De qua videatur Sanctus Thomas in 3. distinct. 2.

quæst. 1. art. 3. & lib. 4. Contrag. capit. 80. ad 2. & Quodlib. 2. artic. 4. corp. & Quodlib. 9. art. 2. ad 4. & lib. 7. Metaph. lect. 9. Hic solum relinquitur dicendum de causalitate, & effectibus illarum causarum. Et quia intelligentia causalitatis pēdet ex intelligentia effectuum, ab illis cogimur inchoare.

§. II.

De effectibus materia, & forma.

7 IN primis materia est causa formæ. Ita docet S. Thomas lib. 5. Metaphis. lect. 2. & lib. 2. Physicorum lect. 5. & Opusc. 3. 1. ait: *Materia est causa formæ, in quantum forma nō est nisi in materia.* Probatur primo, forma materialis dependet à subiecto vt à causa sustentante suum esse: sed materia prima est primum subiectum: ergo est vera causa formæ. ¶ Secundo, ratio causæ materialis est ratio potentiæ, & subiecti: sed actus formalis est quo actuat hęc potentia, & qui recipitur in hoc subiecto: ergo forma causatur à materia. Denique, formæ, quæ de potentia materiæ educuntur, ab illa in genere causæ materialis causantur: sed omnes formæ materiales (de quibus modò loquimur) de potentia materiæ educuntur: ergo hæc est vera illarum causa.

8 Obijcies, materia est imperfectissima, & propè nihil: forma verò est actus, atque perfectio: & ideo de illa inquit Philosophus 1. Phys.

tex. 81. quod est quoddam diuinū, optimum, & appetibile: sed causa debet esse saltē æquē nobilis, ac effectus, quē continet: ergo materia non est causa formæ.

Respondetur concedendo maiorem, quoad vtranque partem; & distinguo minorem; & concedo eā de causa efficiente, formali, & finali; & nego si loquatur (vt loqui debet, vt sit ad rem) de causa materiali: nam vt ait S. Thom. quæst. 7. de Veritate art. 7. ad 1. *Materia est imperfectior eo cuius est causa*; quia causat vt subiectum, & vt pura potentia, & materializando, quod potius exigit imperfectionem.

9 Deinde, materia est causa totius. Ita Philosophus 2. Physicorum textu 31. dicens: *partes sunt causa totius*. Et Sanctus Thomas 1. part. quæst. 3. artic. 7. & in 3. distinct. 2. quæst. 2. artic. 1. quæst. 3. corp. & ad 5. & Opusc. 31. Et probatur: nam totum habet causas intrinsecas, in quas materialiter diuiditur: ergo materia est partialis causa totius. Secundo, materia est primum subiectum, ex quo fit aliquid cū inest: ergo causat rem factam, quam componit: cum ergo componat totū, illud causabit. Argumentum quod hic posset obijci, iam est solutū lib. 1. quæst. 15. ad 2.

10 Tertio asserimus, materiam esse causam generationis. Sumitur ex Philosopho, & D. Thoma 1. de Generatione lectione 10. in fine, dicente, quod prima materia est subiectum maximē proprium susceptibile generationis, & corruptionis. Facileque probatur, causa ma-

terialis causat, vt subiectum: sed generatio, vt substantialis mutatio, habet materiam, vt subiectū, quod supponit sub vtroque termino: ergo materia est causa materialis generationis. Probatur minor, quia in hoc differt generatio à creatione, quia ista est ex nihilo, per quod denegatur causa materialis, vt docet Sanctus Thomas 1. part. quæst. 45. artic. 1. ad secundum. At verò generatio est mutatio in subiecto. Quid sit autē generatio? Et in quo immediatē inhæreat? In libris de Generatione dicitur.

11 Vltimo dicimus, quod forma est vera causa materiæ, & compositi. Est S. Thomæ quinto Metaphisicæ lectione 2. & Opusc. 31. & de illa iterū redibit sermo q. 24. cum explicuerimus, quod in causis intrinsecis potissimē verificatur, quod *causa ad inuicem sunt causa*. Et constat ex illo dicto S. Thomæ comprobato in libro primo, quod forma dat esse materiæ, & composito; & ita vtriusque est causa.

§. III.

De causalitate materiæ, & formæ primum dubium.

12 **D**Vo dubia solent hic confundi, quæ oportet distinguere & resolvere. Alterum de illarum causalitate entitatiuè, & physicè sumpta, an sit aliquid extremis superadditum? Secundum de eadem quasi metaphisicè, & præcisiuè; in quo consistat causalitas formæ? Et in

in quo exerceatur causalitas materiæ? Quorum dubiorum sensus patet in illi ex dictis de essentia materiæ prius, & de essentiali ratione substantiæ hic libro 1. quæst. 6. §. 5. & lib. 2. Log. q. 9.

13 Circa primum fere omnes, qui negant modum substantialem unionis, consequenter fatentur causalitatem materiæ, & formæ ab ipsis intrinsecè non differre; sed solū superaddere extrinsecas condiciones, pariformiter loquendo de causalitate materiæ & formæ. ¶ Sed M. Ioann. a Sancto Thoma quæst. 11. artic. 1. & 2. cum ipsis conuenit quoad formam; dissidet tamē quoad materiam, asserens illius causalitatem esse concursum passiuum, à quo forma dependet, siue in essendo, siue in informando; & hæc est ipsa passio illata ab agente prout in materia, & ex materia.

Probat ex Philosopho tertio Physicorum textu 19. & ibi Diuo Thoma, dicente, *quod actio est actus actiui, & passio actus passiui*: ergo passio constituit passum in actu secundo. Deinde Sanctus Thomas primo Contragent. cap. 16. dicit, quod *materia non fit causa in actu, nisi secundum quod alteratur, & mouetur*: actualis ergo causalitas materiæ, est immutatio eius recipiēs formam. Quod & docet octauo Metaphisicæ lectione vltima.

14 Ratione probat, quam sic formare possumus: materia dicitur causa in actu primo in quantum est potentia receptiua formæ: sed hæc exercetur in actu secundo ipsa potentialitate, vt passiuè se habente:

nam hæc est causalitas potentiæ in actu secundo: ergo passio orta ab agente, prout in materia patiente, & recipiente, est materiæ causalitas. Probat minor: potentialitas formaliter opponitur actualitati: sed hæc actuando, vel agendo causat in actu secundo: ergo potentialitas causare debet passiuè se habendo.

Secundo probat, quia passio habet omnia requisita, vt sit materiæ causalitas: nam primo habet materiam pro principio passiuo; quia innascitur ex potentia subiecti. Secundo, habet formam pro termino; nam facit hanc de nouo esse in materia. Tertio, mediante mutatione materiæ passiuæ, & reducta de potentia ad actum, pendet forma à materia. Denique non conuenit alteri, quam materiæ causare per passionem; quia agentis propria datur causalitas, quæ est actio; formæ causalitas, quæ est actuatio: neutri ergo propria est passio, sicut materiæ: hæc ergo est illius causalitas.

15 Dicendum tamen est, causalitatem formæ, & materiæ intrinsecè ab ipsarum entitate non differre; sed solum penes extrinsecas condiciones: vnde causalitas formæ est ipsa, vt dans esse materiæ; & causalitas materiæ est ipsa vt subiectum illius. Ita Caietanus, & alij, quos retulimus secundaparte Metaphisicæ controuersia septima, numero 22. & vniuersaliter, qui negāt modum substantialem unionis medium inter materiam, & formam.

Imò ex ipsis, qui illum mordicus tuentur, sunt qui asserant vnionem non esse causalitatem formæ, & materiæ. Ita Cabero tract. 2. disput. 3. dub. 2. qui probat primo, quia vnio est proprie effectus eductus: ac per consequens non erit causalitas. Secundo, quia causa constitutiva non alio modo quam per se ipsam dicitur effectui coniuncta: non ergo ad causalitatem opus est vnione superaddita. Tertio: nam vnio hypostatica gerit munus vnionis, & non gerit munus causalitatis. Addunt alij, quia in communiore illorum sententia, vnio est vna: & tamen distincta est causalitas materiæ, à causalitate formæ, quia ista est actus, & illa potentia: ergo vnio distincta à materia, & forma non potest poni illarum causalitas.

16 Sed quicquid sit de consequentia illius doctrinæ (quia eadem facilitate, qua ipsa saluat transitum de actu primo ad actum secundum causandi sine causalitate superaddita, nos substituiamus transitum de vnibili ad actum vnitum, per solas extrinsecas condiciones, vt patuit lib. 1.) iuxta ea quæ hucusque diximus, probatur conclusio, ex parte formæ: nam hæc causat vt actus: sed seipsa est actus: ergo seipsa causat, & vnitur. Vel aliter: causat vt forma informans: sed seipsa informat, & communicatur: ergo seipsa causat.

Ostenditur etiam ex parte materiæ: nam hæc causat vt subiectum, & vt potentia receptiva, & sustentatiua: sed seipsa recipit, & est in potentia ad formam, & illius capax

nullo alio mediante: ergo seipsa causat.

17 Simul quoad vtramque probatur, ex differentia, quæ est inter causas extrinsecas, & intrinsecas: nam illæ causant, vel per effluxum, vel alliciendo extrinsecè: & ita non mirum, quod indigeant aliquo superaddito pro causalitate: causæ vero intrinsecæ causant per modum partis essentia totius, cui sunt intrinsecæ: ergo vt actu causent, non indigent vnione superaddita.

Dices, quod licet istæ causæ sint intrinsecæ respectu totius, siquidẽ sunt partes essentia eius; non tamẽ vna est intrinseca alteri: vnde licet ad causalitatem respectu compositi non oporteat illis aliquid superaddere; oportebit tamen aliquid superaddere, vt vna alteram causet.

18 Sed contra primo, quia physice loquendo, implicat, quod compositum causent, nisi se adinuicem causando: ergo si ad causandum compositum nullo superaddito indigent: nec etiam indigebunt superaddito modo, & entitate vt se causent. Secundo, licet magis includatur in composito, quam ad inuicem: tamen se ipsis coniunguntur ad integrandum totum, quia causant per constitutionem, & non per effluxum: ergo habent sufficientem intrinsicam quoad intentum præsens.

19 Iterum dices; licet de essentia causæ intrinsecæ sit, quod per se sit in actu primo valens causare; non tamen est de eius essentia actu causare; videmus enim materiam, & formam separatas actu non causare: ergo

ergo vt reducantur ad actum secū-
dum indigent causalitate super-
addita.

Hoc argumento conuinci non
possunt, qui nobiscum negāt indi-
gentiam modi vnionis substantia-
lis: nam in illa sententia instatur, &
retorquetur. Dicitur ergo illo pro-
bati, quod sine conditionibus in-
trinsecis, & extrinsecis non reduci-
tur, id quod erat in actu primo, ad
actum secundum; non tamen pro-
batur, quod posita actione agentis,
& passione illata vt conditionib⁹ re-
quisitis, statim forma seipsa nō de-
eūe, & materia per seipsam recipiat
formam, & ambæ partes vniantur
in eodem esse totius. Et licet actu
vniri, & causare accidat prædica-
biliter; prædicamentaliter tamen
ratio formalis istarum causarum est
ipsa substantia partium.

20 Demum occurri potest ex M.
Ioanne à S. Thom. differentiā cōsti-
tuentē inter materiam, & formam:
nam potentialitas materiæ est in-
differens; vnde debet determinari
per aliquid superadditū; quo actua-
liter immutetur ad recipiendum.
In forma autem totum est opposi-
to modo; causat enim per actuali-
tatem, quæ secundum se est deter-
minata ad actuandum; & ideo se
ipsa immediate actuat, & causat.

Sed quia disparitas, & quæ ad in-
tentum deferuiat, non facile perci-
pitur; ideo contra arguitur primo.
quia non minus accidit prædicabi-
liter formæ actu vniri, quam acci-
dat materiæ; & eodem modo illis
accidit actu causare: vnde videmus
animam D. Petri modo non causa-

re, sicut cum informabat; sed hoc
non obstat ad hoc, vt æqualiter ne-
get modum substantialem vnionis
ex parte vtriusque: ergo pariter di-
cendū de causalitate.

21 Secundo, forma per actionem
extrinsece connotatam reducitur
ad actum secundum, quia seipsa est
actus: ergo pariter materia, conno-
tando passionem vt conditionem,
seipsa reducitur ad actum secundū
patiendi. Tertio, passio cum sit ac-
cidens, ponitur gerere munus cau-
salitatis causæ intrinsecæ; & quoad
hoc assignatur discrimen inter ma-
teriam, & formam: ergo eadem via
posset sustineri, quod materia indi-
get modo vnionis vt tollatur porē-
tialitas vnibilitatis, quamuis id nō
indigeat forma.

22 Ad authoritatem Philosophi
adductam n. 13. concedo illam vt
sonat: ex quo non video quid dedu-
catur ad intentum, quia passio cō-
stituit in actu secundo passum acci-
dentaliter; & tamen potentia ma-
teriæ seipsa est subiectum patiēns,
& sustentans substantialiter per se
ipsam.

Authoritas S. Th. parum vrget,
quia verissimum est, quod materia
quæ est sub vna forma, nō potest aliā
recipere, nisi præiua alteratione: ex
quo solum infertur alterationem
esse dispositionem præiua, qua dis-
ponatur ad introductionem vnus,
& expulsionem alterius formæ, vt
ibi declarat Ferrara; non vero dedu-
citur hanc esse causalitatem.

23 Ad priorem rationem conce-
do maiorem, & distinguo minorem;
& concedo eam, si ex parte poten-
tiali-

tialitatis substantialis explicetur ratio formalis causandi materiæ; & ex parte passionis accidentalis explicetur causalitatis conditio: nego vero si vtrique intret vt ratio formalis: quia nullum accidens mediatur inter materiam, & formam, & causalitas materiæ deberet mediare vt quo inter ipsam, & formam.

Ad vltimum nego antecedens. Ad priorem probationem dicitur, quod passio accidentalis non educitur immediate, nec subiicitur in sola, aut nuda materia prima, sed in toto composito, quia prius est esse simpliciter, quam esse secundum quid. Ad secundam dicitur, quod etiam actio habet formam pro termino; & tamen non dicitur, quod sit eius causalitas: sufficit ergo, quod actio sit conditio formæ, & passio corraspondeat vt conditio materiæ: & hoc solum probat alias tres probationes.

§. IIII.

Secundum dubium de eadem causalitate.

24 **A**D alteram difficultatē metaphysicam, quidā explicant præcise per rationem subiecti formæ, vel vniōis. Ita M. Soto hic q. 5. Soncinas s. Metaph. q. 5. concl. 2. Iauellus, Fons. Astudillo, & Veracruz apud Masum.

25 Alij ponunt cōsistere in receptione formæ, & constitutione compositi, & in eo quod limitat formam. Ita videtur colligi ex D. Th.

1. p. q. 7. art. 1. & Caietano, & alijs ibi. Capreolo in 4. dist. 43. Pereira, & alijs quos refert, & sequitur Masius hic cap. 3. sec. 2. q. 1. concl. 4. PP. Carinel. disp. 9. q. 2. quāuis non explicent se loqui de conceptu præciso, & metaphysico causalitatis harum causarum, sed potius videntur remphysice declarasse.

26 Qua propter licet realiter loquendo, materiæ, & formæ, quatenus in actu secundo causant, competat sustinere formam, & constituere compositum, & quod materiæ potentialitas per formam limitetur: quod docet S. Thom. & authores antiqui, qui pro secunda sententia referantur: tamen magis placeat prioris sententiæ authores, quia sufficientissime conceptum metaphysicum causalitatis materiæ explicuerunt, dicēdo consistere in ratione subiecti potentialis, & materializantis, quia ex isto omnes alij conceptus deriuantur.

27 Pariter dicendum, causalitatē formæ cōsistere in eo quod actuet, & informet, & quasi inhæreat materiæ cuius est actus, vt sumitur ex D. Thom. q. 3. de Verit. art. 3. & 1. p. q. 105. art. 1. vbi ait: *forma nihil est aliud, quam actus materiae.* Quod explicuit in 2. dist. 26. art. 2. ad 3. dicens: *forma substantialis, est actus materiae in esse substantiali.* Et inde cōsequenter illi conuenit, quod materiā determinet ad speciem, & constituat totū, & quod materiæ, & toti det existentiam. Ratio est: nam forma essentialiter est actus primus substantialis materiæ, vna cum ea constituens totum: ergo id quo formaliter

ter intelligitur in actu secundo hec ratio actus, est causalitas formæ. Constat autem, quod forma actuando materiam constituit speciem; & inde tollitur, & determinatur potentialitas materiæ; & deinde post speciem constitutam, est capacitas existentia, quæ est vltima actualitas: ergo recte modo prædicto explicatur formæ causalitas. Præterquam quod, cum materia cæli non sit in potentia ad aliam formam, nõ opus est, quod forma ei adueniẽs, eius potentialitatẽ determinet, eo modo quo sublunares varijs determinatur formis: & idcõ hæc nõ est conceptus cõmunis omni formæ.

28 Ex dictis sequitur, non recte explicuisse M. Soncinatem causalitatem formæ, cum dixit lib. 5. Metaph. q. 5. causalitatem formæ consistere in hoc, quod est constituere suppositum. Quod intelligendo de supposito propriè sumpto, non potest esse verum. Quod patet primo, ex doctrina recepta S. Tho. 1. part. quæst. 2. art. 1. ad 2. docente, quod ex anima, & corpore constituitur in vno quoque nostrum duplex vnitas: naturæ, & personæ: naturæ quidem secundum quod anima vnitur corpori formaliter perficiẽs ipsum, vt ex duobus fiat vna natura, sicut ex actu, & potẽtia, vel materia, & forma, &c. Vnitas vero personæ constituitur in quantum aliquis est vnus subsistens in carne, & anima: & hoc est suppositũ quod operatur vt quod. Quo supposito, sic arguitur: constitutio naturæ est, seu intelligitur prior constitutione suppositi: sed pro tunc

iam intelligitur causalitas formæ in materiam, quia ipsam perficit formaliter, & ex actu, & potentia fit vna natura; quod sine causalitate formæ fieri nequit: ergo constitutio suppositi nõ est primo, & per se causalitas formæ.

29 Quod confirmatur: nam anima Christi Domini exercet causalitatem creatam in propriã materiã, cum facit corpus humanum, & ex vtraque cõstituatur humanitas: & tamen non constituit suppositũ humanũ creatum; quia in Christo nõ est persona alia præter Verbi personam, vt fides docet: neque sũt duo supposita; quod etiam esse certũ secundũ fidẽ probat S. Tho. 3. p. q. 2. art. 3. ergo non potest esse vniuersaliter verũ, quod constituere suppositum sit causalitas formæ.

Secundo confirmatur in formis accidentalibus, quæ verè sunt formæ: & tamen nõ cõstituunt suppositũ: ergo non est de ratione causalitatis formæ constitutio suppositi.

30 Secundo ex dictis facile, iudicium fieri potest de alijs sententijs, quas circa hoc refert Mafius hic c. 3. sec. 2. q. 2. in quibus non expedit immorari.

§. V.

Utrum receptio formæ distinguatur ab eius vnione, & causalitate?

31 **M**ouetur hoc dubium occasione quorundã Recetiorũ distinguentium formæ receptionẽ ab eius vnione, & informatione, seu causalitate: & afferentiũ, quod potest diuinitus forma esse insubie-

cto re;

recepta, quin illi sit vnita, & quin totum causet. Hoc refert, & impugnat Cabero tract. 2. disp. 3. dub. 3. dicens, id implicare contradictionem. Quod & affirmat M. Ioan. à S. Tho. q. 11. ar. 1. §. *ceterum*. Respōdētamen argumentis, in solutione ad secundum concedit, quod quando forma non educitur ē materia, vnitur illi sine receptione; quia creatur illa forma independēter à materia, & vt independens vnitur: & sic probat argumentum, quod non omnis vnio est receptio; non tamen quod receptio potest inueniri sine vnione.

32 In hoc dubio, sicut alibi non semel notauī, cauendū est ne vnusquisque pro libito immutet, vel de nouo imponat vocum significaciones, vt videt expedire ad suas imaginationes, vel opinationes stabi- liendas, & contrarias reiiciendas; quia licet impugnari non possit, cū vocum æquiuocatione argumen- torum vñ possit euadere: tamen eadē facilitate, qua ipse dixerit vo- ces id significare, alij id negabunt, & tota disceptatio erit de vocibus: quod Phylosophis maximè est cauendum.

33 Apud Phylosophos ergo *suscipi* pere ponitur proprium subiecti, vel materiæ ab alio perfectionē, & formam habentis: vnde S. Tho. 1. p. q. 50. art. 2. ad 2. ait: materia recipit formā vt secundū ipsam constituatur in esse alicui⁹ speciei, vel aeris, vel ignis, vel cuiuscūq; alterius: sic autem intellectus non recipit formam, &c. Et sic recipere, & pati analogice dicitur de materia pri-

ma, & intellectu, vt iterum docet S. Tho. 3. cap. de Ente, & essentia, & lib. 2. contrag. cap. 16. ad 8. Generaliter tamen loquendo, bene aduertit S. Thom. in 2. dist. 19. q. 1. ar. 3. quod communiter loquendo dicitur pati quicquid recipit aliquid quocumque modo; & sic cum omne recipiens careat eo quod recipit, & sit in potētia ad illud, & ē cōtrario, omne quod est in potentia ad aliquid, sit receptium alicuius; à tali passibilitate nihil absoluitur; nisi illud quod est actus purus, scilicet Deus: omnis enim creatura passibilis dici potest, secundū quod alicuius perfectionis receptibilis est. Hæc S. Tho. & satis opportune ad intentum.

Distinguenda est ergo duplex significatio receptionis, vel suscep- tionis, vel passionis (hæc pro eodē physice sumimus; licet quoad grāmaticalem vocum rigorem, non pauca sit inter hæc diuersitas; sed quæ ad rem nil facit) alia propriissima, & rigurosa; alia lata, & minus propria: illa solum conuenit materiæ, vel subiecto, quod est in poten- tia ad formam; & ideo primo dicitur de materia prima; & secundo de subiecto carente forma accidē- tali: secunda est communis omni creaturæ, quæ aliquid recipit quocumque modo. De priori acceptio- ne mentionem facit S. Thom. eius subdiuisionem insinuans q. 9. de Veritate art. 1. ad 12. dicens, quod nulla res quantumcumque materialis recipit aliquid secundum id quod est formale in ipsa; sed solum secundum id quod est materiale in ea: si- cut

ent anima nostra non recipit illuminationem in ratione intellectus agentis, sed ratione possibilis: vel vt etiam res corporales non recipiunt aliquam impressionem ex parte formæ: sed ex parte materiæ. Quā doctrinam S. Thomæ non tantum pro præsentī dubio, sed pro alijs multis diligēter notabis. Quo supposito de illius vocis vsu, ad rē deueniendo.

34 Respondetur ad dubiū, quod loquendo, vt nunc loquimur, de receptione striete sumpta, non differt ab informatione, & vnione formæ prout passiuæ se tenent ex parte materiæ: nec potest inueniri receptio passiuæ formæ in materia sine vnione, & causalitate; nec vnio sine receptione aliqua formæ. Probatur ex dictis, quia materiam esse in potentia ad formam, est carere illa, & ea indigere, vt det esse substantiale speciei: sed idem est dare illi hoc esse, ac materiam recipere, & illam informare, & vniri; quia totum hoc fit ipsa exhibitione formæ, & constitutione naturæ: quia hoc est proprium causæ intrinsecæ; ergo implicat contradictionē materiam recipere formam, & hanc illam non informare, & ei vniri.

35. Specialiter, quod vnio formæ, quæ non educitur ex potentia materiæ, sit eius susceptio, docere videtur S. Thom. 1. p. q. 118. art. 2. ad 4. dicens, quod *homo generat sibi simile, in quantum per virtutem seminis eius disponitur materia ad susceptionem talis formæ*. Et ratione probatur: cū anima rationalis informat materiam, & ei vnitur, tollitur potentialitas,

quā habebat materia ad hanc vnionem, & informationem: ergo recipit formam, & eam suscipit. Probatur consequentia, quia receptio est ablatio potentialitatis.

Secundo, per aduentum animæ rationalis constituitur in specie hominis: ergo recipit formam hominis. Probatur consequentia ex doctrina S. Tho. relata n. 33. nam ideo recipit formam aeris, quia constituitur in specie aeris: ergo si constituitur in specie hominis, recipit, & suscipit formam hominis.

36 Tertio probatur, & argumentum contrarium soluitur: quia non solum forma immersa in materia potentialitate; sed etiā ea, quæ de foris aduenit, suscipitur in materia; quia si hæc patitur in eius acceptione, non potest non recipere, quod non habebat. Præterquā quod, vt bene notat M. Soto 1. Physic. q. 7. ante solut. ad argumenta, differentia inter animā, & alias formas est, quod hæc creatur, & prius natura intelligitur habere esse antequam vniatur; formæ verò aliæ vniuersæ nullum esse prorsus habent, nisi in materia, ex qua educuntur: sed hoc optime verificatur etiam si materia animam recipiat, & suscipiat: ergo etiam formæ, quæ non educuntur, recipiuntur in materia, cum ei vniuntur, vel eam informant.

37 Obijcies: potest Deus facere quod materia, & forma sint in eodem loco, & quod non sint vnitæ: ergo poterit facere, quod forma recipiatur in materia, & quod illi non vniatur.

Respondetur antecedens esse verum,

rum & assertum à D. Thom. in 4. dist. 11. q. 3. art. 4. quæstiuicula 3. ex quo non inferitur legitime cōsequētia: nam receptio formæ in materia, non est quod sit in illa ut in loco; quia locus est quid extrinsecū. Ite cato: sed est quod intrinsece patitur, & tollatur eius intrinseca potentialitas, & constituatur species, quæ per aduentum formæ fit: implicat autem hoc fieri, quin forma informet, & vniatur: ac per cōsequēs dicere formam esse receptā in materia, & huic non esse vnitam, vel eam non informare, est dicere duo contradictoria esse simul vera: unde non mirum, quod à Deo fieri non possit.

QVAESTIO IX.

Quid, & quotuplex sit causa efficiens?

Post causas intrinsecas, inter extrinsecas primo agimus de causa efficiēte, quia notior quoad nos, & quia in executione ab illa incipit transmutatio. Omisissis autem Recētiorum definitionibus, oportet definitionem Philosophi adducere, & declarare: quia recte exposita quidditatem efficiētis causæ recte declarat.

§. I.

Definitio causæ efficiētis.

Igitur lib. 5. Metaph. cap. 2. ait, quod causa efficiens est, unde principium permutatiōis primū, aut quietis. Vbi S. Thom. lect. 2. dicit:

tertio modo dicitur causa unde primum est principium permutatiōnis, & quietis: & hæc est causa mouens, vel efficiens. Dicit autem motus, aut etiam quietis, quia motus naturalis, & quies naturalis in eandem causam reducuntur, & similiter quies violenta, & motus violentus; ex eadem enim causa ex qua mouetur aliquid ad locū, quiescit in loco. Hæc ibi. Capite autem primo antecedenti, & S. Thom. lect. 1. distinxerant duplex principium; aliud *inexistens*, idest intrinsecum; aliud *non inexistens*, idest, extrinsecum. Et inter huius acceptiones, vnam constituunt his verbis: alio modo dicitur principium, unde incipit rei generatio, quod tamen est extrinsecum. Eadem in substantia docet Philosophus, & S. Thom. lib. 2. Physic. lect. 3. lit. d. & lib. 1. de Gener. lect. 20. in fine.

3 Tria tamen contra hanc definitionem opponuntur. Primo contra illam particulam *primum*, quia nulla causa creata est primū principium, quia quælibet est ab alio primo principio, videlicet, à causa prima, quæ est Deus: sed hic potissimè definiuntur causæ efficiētes creatæ, de quibus tractat Philosophus: ergo definitio non est conueniens.

Quod si dicatur causas creatas esse primas in suo ordine; quamuis non sint primæ simpliciter. Tunc insurgit alia difficultas, quia sequitur per hoc non differre causam efficiētem ab alijs quatuor generibus causarum; nam quælibet in suo ordine est prima: siquidem in genere subiecti materia prima est primum

subiectum simpliciter: & in genere actus, forma est actus primus substantialis.

Dices, sensū illi⁹ particulæ esse, quod causa efficiens est prima comparatiuè ad alias causas. Cōtra hoc est primo, quod motus, & effectus, non prius pendet ab vna causa, quā ab alijs, sed ab omnibus simul oritur. Secundo, si inter causas extrinsecas aliqua est prior, potius id cōuenit efficienti, quam fini: nā vt docet S. Tho. Opusc. 31. *Finis est causa causarum, quia est causa causalitatis in omnibus causis.* Et ibi specialiter docet, quod *finis est causa causalitatis efficientis; quia facit efficiētem esse efficiētem.* In nullo ergo sensu verificatur illa particula, *primum*.

4 Contra illam particulam *motus* est argumentum, quia Deus est prima causa efficiens cum creat: & tamen creatio, quæ est ex nihilo, nō est motus: ergo definitio non conuenit omni contento sub definito.

Denique videtur definitio obscura non exprimens genus, nec differentiam: & ideo alia aptior videtur desiderari, quæ seruet leges, & normam definiendi.

5 Ab ista vltima difficultate incipiendo, responderetur, quod vt aliqua definitio sit exacta sufficit, quod tēgat omnia per quæ rei essentia declaratur; licet verba non ordinentur sub forma definitionis, vt in simili ait S. Tho. 2. 2. q. 4. ar. 1. *Sicut etiam, inquit, apud Philosophos prætermissa syllogistica forma, syllogismorum principia tanguntur.*

6 Quod ergo in definitione prædicta tangantur omnia necessaria ad

notificandum causam efficientem, constat: nam genus illius remotum est principium, vel causa; proximū verò est, quod hoc principū sit extrinsecum: & vtrumque subintelligebatur ex proximè dictis in capite antecedenti: & in ipsa definitione declaratur, quia ly *unde* declarat principū extrinsecū ex quo: conueniat autē, quod ly *ex* denotare solet causam extrinsecā efficientem, vt cum dicitur 1. ad Corinth. 11. *Omnia autem ex Deo*: & ad Rom. 11. *Ex ipso, & per ipsū*, vt ibi declarat S. Th. lect. 5. & sic differt à natura, quæ est principium motus interni: & similiter distinguitur à materia, & forma. A fine verò distinguitur, nō solum quia res nō dicuntur esse ex fine, sed propter finem: sed etiā, quia ordine executionis, seu secundum esse, nō à fine, sed ab efficiēte primo incipit motus, vt latē ad intentum declarāt M. Soto quæst. 3. PP. Carmel. disp. 10. quæst. 1. n. 2. Rubio tractatu de efficiente n. 3. & passim alij. Vnde sensus definitionis est, *causa efficiens est principū extrinsecum, ex quo in executione incipit motus, vel quies.*

7 Ad primum argumentum respondetur, quod vt docet S. Tho. 1. 2. q. 6. artic. 1. ad 1. contingit aliquod principium motus esse primū in genere; quod tamē nō est primū simpliciter: sicut in genere alterabiliū primū alterās est corpus celeste; quod tamē nō est primū mouēs simpliciter, sed mouetur motu locali à superiori mouente. Sic ergo causa efficiēs creata est prima a qua in executione vt à principio extrin-

incipit motus: & hoc modo est prima inter causas quatuor: & sibi propriissimè tribuitur productio, & in fluxus; quia vt ait S. Thomas lect. 1. de causis *influerè, & producere exprimit causalitatem efficiētis*. Ac per consequens, licet in intentione à fine incipiat omnis causalitas, in executione primum mouens, efficiēs, & applicans alias causas, efficiens est.

8 Ad secundam difficultatē dicatur, quod Philosophus solū definiēbat causas creatas; vel quia creationem distinctè non agnouit; vel quia de ea nō erat ille locus disputandi. ¶ Aut aliter dici potest, quod generali vocabulo etiā creatio vocatur mutatio; quia significatur per modū mutationis, vt ait S. Tho. 1. p. q. 45. art. 2. ad 2.

§. II.

Diuisiones efficientis.

9 Circa secundum, oportet causas efficientis diuisiones præcipuas breuiter assignare. Primo diuiditur in causam *per se*, & causam *per accidens*; quæ traditur à Phyl. 2. Physic. text. 50. docente, quod si cut entia, alia sunt *per se*, alia *per accidens*; ita causarum, alia sunt *per se*, alia *per accidens*: vt causa *per se* domus est ars ædificatoria; causa *verò per accidens* est, quod ædificator sit albus, aut musicus. ¶ Definitur à nonnullis causa *per se*, quod sit illa, cuius influxus *per se* requiritur ad effectum, quē producit: causa *verò per accidens* est quæ impertinenter se habet ad effectum; illi tamē tribuitur

propter cōiunctionem aliquam cū causa.

Ceterū, quia in priori definitione definitum intrat definitionem; & in posterioris definitionis declaratione non cōprehenditur fortuna, & alię causæ *per accidens* ex parte effectus, quæ multis modis contingunt, vt declarat S. Tho. 2. Physic. lect. 8. lib. 5. Metaph. lect. 3. circa finem.

10 Ideò melius S. Thomas. 1. 2. quæstione 85. artic. 5. ait: quod aliquid est causa alterius dupliciter: vno modo *per se*: alio modo *per accidens*: *per se* quidem est causa alterius, quod secundum virtutē sue naturæ, vel formæ producit effectum: vnde sequitur, quod effectus sit *per se* intentus à causa. *Per accidens* autem est cum virtute sua nō producit: & huius exemplum apponit in causa remouēte prohibēs: nam dicitur 8. Physic. text. 32. quod diuellens columnam *per accidens* mouet lapidem columnæ superpositum. Igitur cum virtus influens est forma propriè dans esse effectui, est causa *per se*: si *verò* accidentaliter cōiungatur causæ, vel effectui, erit causa *per accidens*. De quo videatur Masius hic sect. 1. q. 4.

11 Vtraque causa, siue *per se*, siue *per accidens* diuiditur in *proximam*, & *remotam*, accidentaliter penes cōiunctionem, vel distātiā; approximationem, vel elongationem à causato. Dicitur etiā *mediata*, & *immediata* dupliciter, vel *immediatione* suppositorum agētium; vel *immediatione* virtutis: primum est esse *immediatum* vt quod; secundum

dū vt quo. Immediata seipsa influit solum, mediata alio interueniente, vel virtute, vel supposito.

12 Tercio diuiditur causa efficiēs in *physicam*, & *moralē*. Quam diuisionem insinuant Philosoph. & S. Tho. 2. Phys. lect. 5. litt. b. & lib. 5. Metaph. lect. 2. vbi inter causas efficientes numerant causam cōsiliātem: quam constat non influere realiter, & physicē, sed solū metaphoricē. Vnde nomine causæ moralis intelligitur illa, cui imprudentū estimatione tribuitur affectus; licet in re veritate physicē nō effecerit. Vnde in rigore physico, & metaphysico est causa peraccidens; quamuis imputatiuē, vel interpretatiuē, vel inirectē, estimatione humana vocetur causa, quæ physica causa non est.

13 Rursus, diuiditur causa efficiēs in *principalem*, & *instrumentalem*: quam diuisionem his verbis explicat S. Thom. q. 4. de Malo art. 1. ad 15. dicendum, quod duplex est causa: vna principalis, quæ agit per propriam formam: & hæc est nobilior quam effectus, in quantum est causa. Alia est causa instrumentalis, quæ nō agit per formam propriam, sed in quantum est mōta ab alio: & hanc non oportet nobiliorem esse effectui: sicut ferra non est nobilior quā domus. Quia, tamen causa instrumentalis speciali indiget discussione, de ea erit peculiaris quæstio, vbi diuisiones instrumenti tradentur.

14 Omisā pro nunc causa instrumentali, quia vt dicit S. Thomas in 4. dist. 1. q. 1. art. 4. q. 1. ad 4. *causa instrumentalis non dicitur æquiuoca*; causa

efficientis principalis diuiditur in *vnīuocam*, & *æquiuocam*: inter quas hæc est differentia assignata a D. Thom. 1. p. q. 4. art. 2. & q. 6. art. 2. quod similitudo effectus in causa vniuoca inuenitur vniiformiter, id est, secundum rationem eādem genere, vel specie: in causa autem æquiuoca inuenitur excellētius, sicut calor excellentiori modo est in Sole, quam in igne; eodem autem modo in vno igne, ac in alio. ¶ Ex ista consequitur alia differentia latē explicata a D. Tho. 1. p. q. 104. art. 1. quod effectus causæ vniuocæ dependet ab ea solum in fieri; at verò effectus causæ æquiuocæ (præcipuē primæ causæ) dependet ab ea in fieri, & cōseruari: sicut aqua calefacta retinet calorem cessante actione ignis: nō autē remanet aer illuminatus, nec ad momentum, cessante actione Solis: quia scilicet materia aquæ susceptiua est caloris ignis secundum eandem rationem, qua est in igne. Aer autē nullo modo natus est recipere lumen secundum eandē rationem secundum quam est in Sole, vt scilicet recipiat formam Solis, quæ est principium luminis. Vnde nec creatura ad momentum potest cōseruari sine actuali Dei cōseruantis influxu.

15 Causa æquiuoca, alia est *prima simpliciter*, qui est solus Deus; alia *prima in genere determinato*, vt in genere alterabilium est corpus cœleste, vt iam diximus nu. 7. ¶ Hinc prouenit alia diuisio, quod quædā causæ sunt vniuersales, quæ ad plures species, vel genera effectuum se extendunt, vt Deus, cœlum, & simi-

les: aliæ particulares, quæ ad vnũ effectum secundum speciem determinantur, vt ignis, equus, leo, & huiusmodi. Et causa vniuersalis subdiuidi solet, quia alia est vniuersalis in causando, & alia vniuersalis in prædicando: notat tamen Sanctus Thomas hic lectione 6. quod *hæc duo sibi inuicem correspondent*; quia causæ eminentiori maioris latitudinis obiectum correspondet.

16. Quamuis non sit facile omnes omnino efficientis causæ diuisiones referre; non possumus non duas alias scitu necessarias proponere. Aliæ sunt *peraccidens subordinata*, quarum multitudo non exigitur per se ad effectum: aliæ sunt *per se subordinata*, quarum vna ab alia per se dependet, & qualibet sublata nõ erit effectus. Distinctio est S. Thomæ 1. p. quæst. 7. art. 4. vbi diuisionẽ manifestat in operatione fabri, ad quam per se requiritur, quod sit ars in anima, & manus mouens, & martellus: & quolibet horum deficiente, non erit effectus. Sed multitudo martellorum, quæ accidit ex hoc, quod vnum frangitur, & accipitur aliud, est multitudo *peraccidens*, accidit enim, quod multis martellis operetur; & nihil differt vtrum vno, vel duobus, vel pluribus operetur. De quo videatur S. Tho. 1. p. q. 46. art. 2. ad 7. & q. 2. de Verit. art. 10. & Quodlib. 9. art. 1. Sed vniuersalius idem tradit lectio ne prima de Causis in fine, ita foribẽs: inuenimus causas ordinari dupliciter. Vno modo per se. Alio modo peraccidens. Per se quidem intentione primæ causæ respicit vsq;

ad vltimũ effectum per omnes causas medias: sicut enim ars fabri mouet manũ, manus martellum, qui ferrum percussus excedit, ad quod fertur intentio artis. Peraccidens autem quando intentio non procedit nisi ad proximum effectũ; quod autem ab illo effectu efficiatur iterum aliud, est præter intentionem primi efficientis: sicut cum aliquis accendit candelam, præter intentionem eius est, quod iterum accensa candela accendat aliam, & illa aliam. Quod autem præter intentionem est, dicimus esse peraccidens. Hæc ibi.

17. Aliæ sunt causæ totales, & aliæ partiales: totalis est causa sufficiens, & adæquata: partialis est inadæquata, vel propterea, quod nõ tota virtute operatur, vel quia est virtutis insufficiens: vnde S. Tho. in 3. dist. 18. quæst. 1. art. 1. ad 5. ait hoc contingere, quãdo vnus agens non est sufficiens ad complendum effectũ, sed multi simul: sicut multi simul trahunt nauem, quam nullus per se trahere posset: & tuac omnes illi sunt quasi vnus agens, non simpliciter, sed vnitatem aggregationis; & similiter actio eorum nõ est vna simpliciter, sed quasi vna congregata ex multis. Hæc S. Thom. Alias efficiẽtis causæ diuisiones explicant M. Soto quæst. 3. & M. Maius sect. 1. q. 4. & Authores ab ipso relati.

QVAESTIO X.

Vtrum substantia creata per se ipsam immediate efficiat?

INtēdimus in hac quæstione exponere, id quo in actu primo causa secūda creata constituitur in actu primo valens efficere; quia de illius causalitate, quā in actu secundo causat, postea propriam subiiciemus quæstionem.

§. I.

Status quæstionis.

SUppponimus autem causis secūdis creatis vere, & proprie cōpetere causalitatem effectiuam propriarum actionum, & effectū illarum: quod experientia quotidiana est compertum, dum videmus ignē calefacere, & alium ignem generare; & animalia ex generatione animalium produci, & sic de alijs. Manifesta etiam ratio id persuadet: quia, vt arguit S. Thom. 1. p. q. 105. art. 5. *Virtutes operatiue, quæ in rebus inueniuntur, sunt essentialiter attributa sibi, & eas nihil operantur.* Quod alijs rationibus confirmat S. Thom. lib. 3. contrag. capit. 69. & quæst. 3. de Potentia art. 7. Imò cum S. Thom. retulisset sententiam dicentium creaturas nihil efficere, sed Deum se solo ad creaturarum præsentiam omnia facere, inquit in 2. dist. 1. q. 1. ar. 4. *Sed hæc positio stulta est, quia ordinem tollit uniuersi; & propriam operationem à rebus; & destruit iudicij sensus.* Hęc ibi.

3 Secundo est notandum, quod actio est ab aliquo efficiente dupliciter; vel vt à principio *quo*; & sic est à natura; vel vt à principio *quod*: & sic est à supposito, vel persona; iuxta illud axioma: *actiones sunt suppositorum*: vnde S. Thom. 3. p. quæst. 20. art. 1. ad 2. ait: agere non attribuitur naturæ sicut agenti; sed personæ: actus enim suppositorum sunt, & singularium, secundum Philosophum: attribuitur tamen actio naturæ, sicut ei secundum quam persona, vel hypostasis agit. De quo videatur S. Tho. 3. p. quæst. 19. art. 1. ad 3. & 1. part. quæst. 40. artic. 1. ad 3. & q. 3. de Potentia art. 8. in fine. Nos nunc non loquimur de principio *quod*, cum hoc sit suppositum: nam sicut illi cōpetit esse vt *quod*, ita, & operari vt *quod*. Sed quæstio est de principio *quo*, an sit immediata ipsa forma substantialis; an verò media forma accidentali constituitur valens efficere?

4 Tercio est notandum, quod cū, vt docet S. Th. 1. p. quæst. 25. art. 1. ad 3. *potentia in rebus creatis, non solum sit principium actionis, sed etiam effectus*; duo in quæstionem vocari possunt: alterum est in genere inquirere, an substantia immediate per se ipsam valeat esse immediatum principium *quo* alicuius operationis? Aliud in particulari determinare, an per se ipsam valeat elicere actionem, qua fiat substantia; vel qua fiat propria passio; vel qua producat accidentis commune? Nam ad hæc tria genera omnes effectus producibiles valent reduci. Quāuis autē difficultates istæ sint connexæ, o-

portet eas distinguere; & propter rei claritatem; & quia speciales habent difficultates productiua virtus effectus, qui est substantia, & propria passionis; quæ cessarent, si actio terminaretur ad producendum accidens commune.

5 Omnes sententiæ reduci possunt ad quatuor, duas extremas, & duas medias. Extremarum prima asserit substantiam, nec immediate, nec mediatè efficere; sed totā vim agendi principaliter competere accidentibus. Ita Pereira lib. 8. cap. 13. & 14.

6 Per oppositū alij omnem vim effectiuam immediatam tribuunt soli substantiæ; & accidenti solam conferunt causalitatem dispositiuam. Ita Scotus in 4. distinct. 12. quæst. 3. & in 2. distinct. 17. & in 1. dist. 37. Durandus in 1. dist. 2. quæst. 2. Ocham in 2. quæst. 23. Hurtadus disp. 9. sect. 5. num. 63. & alij Recentiores, quos citat, & sequitur Ioannes Poncius disp. 38. q. 2.

7 Inter hæc extrema, prior sententia media contendit substantiam creatam esse quidem immediatè operatiuam; sed non solam, sed etiam cum immediato partiali concursu accidentium. Ita Suarez disputat. 18. Metaphis. sect. 2. num. 21. Conimbr. 2. Physicor. cap. 7. quæst. 18. art. 2. conclus. 2. Rubio tractatu 4. de causa efficiēte quæst. 5. num. 67. & alij.

8 Vltima sententia tenet substantiam non esse immediatè operatiuam; bene tamē mediatè, & remotè. Ita Sanctus Thomas, & vniuersa eius Schola, vt retulimus 2. part.

Metaph. controu. 9. num. 14. vbi citauimus Toletum, Fonseca, Vazquez, & Albertinum in 2. princ. q. 2. dub. 2. probantem esse communem Scholasticorum. Aliorum catalogus videri potest in M. Masio hic cap. 3. sect. 3. quæst. 4. vsque ad 7. & M. Ortiz tractat. 5. per totum. Auerſa quæst. 37. sectione 5. pro qua exponenda.

§. II.

Substantia est actiua radicaliter.

Dico primo, solis accidentibus non conuenit tota efficiendi virtus principalis: vnde forma substantialis saltem radicaliter est operatiua. Ita sumitur ex Philosopho 2. Physic. text. 17. & 2. de Anima textu 24. & docet S. Thomas 1. part. quæst. 77. art. 1. ad 4. & eam probat lib. 3. Contrag. cap. 69. ratione 9. ita dicens: si agere sequitur ad esse in actu, inconueniens est, quod actus perfectior actione destituatur: perfectior autē actus est forma substantialis, quam forma accidentalis. Si igitur formæ accidentales, quæ sunt in rebus corporalibus, habent proprias actiones; multo magis forma substantialis habet aliquā propriam actionem. Nō est autem eiusmodi actio disponere materiā: quia hoc fit per alterationem, ad quam sufficiunt formæ accidentales. Igitur forma generātis est principium actionis, vt forma substantialis introducatur in generatum. Hec ibi.

10 Ac si argueret: ad nobilitatē formæ accidentalis pertinet, quod sibi similē possit generare: sed inconueniens est, quod negetur formæ nobiliori perfectio, quæ tribuitur ignobiliori: ergo etiam excellentiori modo conuenit substantiæ posse efficere, quam tribuatur accidenti: ergo ad minus remotē, & radicaliter ei negari nequit efficientia.

Vel aliter: operari sequitur ad esse: ergo eo modo, quo forma dat esse, proportionaliter debet dare esse operationis principiū: sed forma substantialis dat esse primum, & substantiale: ergo est primum radicale principium operandi.

11 Præterea arguitur: natura est principium primum motus, & quietus: sed forma propriissimè est natura: ergo est principium primum operationis. Consequentia est legitima: & amba præmissæ ex dictis sunt manifestæ: & rursus diximus, naturam esse principium actiuum, quæst. 3. §. 2. ¶ Posset specialiter argui de anima, quæ est principium intelligendi, sentiendi, & vegetandi: & idè definitur per has operationes, quarum est radix, vt patet in secundo de Anima: nec possunt non prouenire ab illa, quia operationes vitales non possunt non radicaliter esse à vita substantiali. Sed de his alibi.

12 Demum est argumentū, quod solet obijci contra sequentes conclusiones, & hanc solam euidenter demonstrat: quia forma per quam causa efficiens principalis agit, debet esse æquē nobilis, vel nobilior

effectui: nam causare nequit, quod non præhabet, uelementer, vel virtualiter, vel formaliter: sed sæpè videmus medijs causis efficientibus creatis introduci substantiā: ergo ibi forma prima, & principalis actiua radicalis est ipsa forma substantialis. Et sic realiter forma, & efficiens coincidunt iuxta Philosophum. Euasiones, quæ his rationibus adhiberi possent, præcluduntur à M. Masio quæst. 4. conclus. 1. & quæst. 6. concl. 2. & PP. Carmelit. disput. 10. quæst. 3. Sed quia, vel nullo impugnante corruunt; idè omittendæ sunt.

§. III.

Quod substantia non est immediate operativa probatur.

13 Dico secundo: nulla substantia creata est principium immediatum alicuius operationis; sed solum media potentia accidentali actiua realiter à substantia distincta. Ita expressè Sanctus Thomas in 1. dist. 3. quæst. 4. artic. 2. ait: *Dens solus est, qui non agit per potentiam mediā differenter à sua substantia: in omnibus autem alijs operatio est accidens; & idè oportet, quod proximum principium operationis sit accidens.* Sicut videmus in corporibus, quod forma substantialis ignis nullam operationem habet, nisi mediantibus qualitatibus actiuis, & passiuis; quæ sunt quasi virtutes. & potentia ipsius. Similiter dico, quod ab anima, cum sit substantia, nulla operatio egreditur, nisi mediante potentia. Hæc ibi. Et latè idem

prosequitur 1. p. q. 77. ar. 1. & q. 59. art. 2. & quæst. 54. art. 3. ait, quod *nec in Angelo, nec in aliqua creatura virtus, vel potentia operatiua est id quod suæ essentia.* Docet idem quæst. de Anima artic. 12. & de Spiritualibus creaturis artic. 11. & Quodlib. 10. quæst. 3. ar. 1. & in 2. dist. 17. quæst. 1. art. 2. ad 6. & dist. 26. art. 4. in fine. Et in 4. dist. 1. q. 1. artic. 4. q. 5. & 1. 2. quæst. 110. art. 4. Nec auctoritates istæ vlla indigēt ponderatione; sed sola sincera lectione: quia me latet in quo sensu verificari possit, quod ait S. Thom. quod *formas substantialis ignis nullam operationem habet, nisi mediatis qualitatibus actiuis, &c.* si immediate valet substantia perse operari, vt alij Auctores contendant? Quia istæ propositiones contradictoriè opponuntur: *substantia aliquam operationem habet immediatam, vt ipsi dicunt: substantia nullam operationem habet immediate, vt ait S. Thomas: è diametro* ergo tres priores sententiæ opponuntur D. Thom. Nec apparet cur vniuersaliter in omni creatura velle S. Thomas, quod potentiæ actiue realiter differant ab essentia; si ista perse ipsam immediate valet efficere?

14. Ratione probatur primo: si substantia esset immediate perse operatiua aliquarum operationū, esset immediate operatiua omniū: nam eadem omnium est ratio. Sed videmus substantiam non omnia immediate perse operari: alioquin frustra illi essent collata à natura accidentia actiua; vt corporibus est collata grauitas, & leuitas ad mo-

tum; calor, & frigus ad alterationem; & ad augmentum, & nutritio nem est calor naturalis, qui est sicut instrumentum animæ nutritiue, vt dicitur in 2. de Anima text. 41. & in omnibus valentibus generare sibi simile, experimur habere qualitates actiuas, & ad celestia corpora ascēdendo, illis natura contulit lucem, vt media illa deriuarent alias qualitates actiuas, & passiuas: & animæ contulit intellectum, & voluntatē: & species, & habitus operatiuos, quotidie acquirimus: ergo à sufficiente enumeratione constat, quod substantia creatæ non cōpetit immediate agere; sed solum medijs accidentibus. Consequentia patet: quia nil naturale est frustra: cum Deus sit author naturæ: & bene aduertit S. Thom. lib. 3. contrag. cap. 69. ration. 2. quod *contra rationem sapientiæ est, vt sit aliquid frustra in operibus sapientis.*

15. Secundo probatur ratione S. Thomæ 1. part. quæst. 59. art. 2. dicentis: *natura, vel essentia alicuius rei intra ipsam rem comprehenditur: quicquid ergo se extendit ad id quod est extra rem, non est rei essentia.* Quod est dicere; substantia, in quantum substantia, solum habet esse perse, & in se; & quod inclinatur ad aliquid extra se, vel ab alio extra se specificetur, non conuenit perse, sed ratione accidentis superadditi, quod inclinat eam ad aliud, & facit ab illo specificari: quod constat inductione: nā ad hoc substantiæ dātur accidentia omnia, quæ experimur: & ratione, quia substantia est perse; & ideo extrinsecū nō respicit, nisi me-

§. 3. Quod substantia non est immediate, &c. 201

diatē, & inclinatio ad intrinsecū esse, est rei intrinseca; inclinatio vero, vel specificatio ab extrinseco est accidentiū propria. Sed omnis virtus actiua, & effectiua est ad aliquid extrinsecum, vel quia facit operationem transeuntem in exteriorē materiam. Vel quia operatio inmanens est circa obiectum quod ad se trahit per intellectum; vel in quod tendit per voluntatē: ergo vniuersaliter est verū, quod nulla substantia creata est immediate operatiua.

Responderi potest non esse inconveniens, quod substantia tanquam ab specificatione extrinseco specificetur ab actuali operatione; quamvis admittere nō possit ab illo specificari intrinsece: nā accidens nō potest esse differentia intrinseca, & essentialis substantiæ.

16. Hæc tamen euasio vim rationis nō penetrat; fatemur enim potētias ab actib⁹ nō specificari intrinsece, sed solū extrinsece: & intrinsece solū ab ordine ad illos, & ad obiecta, vt patet ex D. Tho. 1. p. q. 77. art. 3. ad 1. & ex Caietan. ibi §. ad eundem. Sed tamen ad huc hoc modo substantia nequit per seipsam immediate ordinari ad aliquid extrinsecū: tum quia alias ipsa perse posset esse sua operatio; cū ista nō specificetur ab extrinseco intrinsece; sed solū specificatur ab ordine ad extrinsecū, vt ait S. Th. 1. p. q. 18. art. 4. ad 2. Tū etiā, nā nulla esset differentia inter substantiā, & accidens; nec substantia ad aliquid indigeret accidentib⁹: si eadē substantia posset immediate ordinari ad essendū, & ad operandū, & ad omnia alia intra,

& extrase immediate per seipsam. Tertio: nā plus differat ea, quæ pertinet ad intimā rei, ab eis quæ ordināt ad extrinseca, quā differat duæ capacitates ad diuersa genera perfectionum extrinsecarū. Sed videmus in reb⁹ creatis diuersas potētias ordinari ad diuersas perfectiones extrinsecas, vt potētia visiua, & auditiua, & sic de alijs: ergo esse rei, quæ solum est ad esse substantiale, diuersa est à potentia operatiua, quæ est ad operari, & ad extrinsecas perfectiones.

17. Tertio sic informa arguit S. Th. 1. dist. 3. q. 4. art. 2. effectus proprius, & immediatus, oportet quod proportionetur suæ causæ: vnde oportet, quod in omnib⁹ illis, in quib⁹ principium operationis proximū est de genere substantiæ, quod operatio sua sit substantia: & hoc solum in Deo est: & ideo ipse sol⁹ est, qui nō agit per potentiam mediam differētem à sua substantia. Hæc ibi.

Dices maiore esse falsā: quia apud nos potētia operatiua est qualitas; & operatio, præcipue trāsēs, est de genere actionis; & effectus est in genere substantiæ: ergo nō oportet illā proportionē exigere, quod principium immediatum actionis, quæ est accidēs, etiā sit accidēs, & nō substantia: nam sicut potētia, quæ est qualitas, immediate specificatur ab actione; & generatio, quæ est accidēs, immediate proportionatur cū termino substantiali: ita substantia posset immediate operari. Vnde S. Th. 1. dist. 7. q. 1. art. 2. ad 2. docet, quod nō oportet, quod in eodē genere ponatur potentia, & actus, præcipue de potentijs actiuis. Sed

18 Sed contra: nam videmus ex diuersitate operationum colligi diuersitatem formarum: quod si bene colligeretur si causa effectui non proportionaretur. Secundo, videmus naturam ad diuersas operationes diuersa principia ordinasse, ut patet in homine in quo sensus, & potentia diuersa distinguuntur ex diuerso genere operationum.

19 Tertio idem probatur inductione: nam potentia passiva, quæ est ad actum substantialem, est in genere substantia; & potentia ad actum accidentalem est in genere accidentis, quia potentia homo, est in genere substantia, & potentia album, est in genere qualitatis; quia vñ quodque genus diuiditur per potentiam, & actum, iuxta Philosoph. 9. Metaph. lect. 5. & 8. de quo S. Thom. q. vñica de Anima art. 13. proportionantur etiam materia, & forma ut actus, & potentia: ergo similiter potentia actiua essentialiter, & proxime ordinata ad actum accidentalem, cum illo debet proportionari: ita quod sint in eodem genere entis, nempe, quod si vna est substantia, & altera; & quod potentia sit in genere accidentis, cum operatio est accidentis. De quo videatur S. Th. 1. Phys. lect. 15. in fine, & de Spiritualib. Creat. art. 11. & 1. p. q. 77. art. 1. quod sic intelligit M. P. Bergomenis in Concord. dub. 51.

Alias rationes S. Thom. ad intantum poterauimus illa controu. 9. à num. 25. vsque ad 34. quæ omittimus, ne alibi scripta transcribamus.

20 Obijcies rationem primā pri-

mæ conclusionis hanc impugnare: quia accidens est immediate operatiuum: & hoc pertinet ad eius perfectionem, quod sibi simile possit producere: sed substantia est nobilior accidente: ergo ipsa etiam erit immediate operatiua.

Respondetur hanc difficultatē sibi obiecit S. Thomam 1. p. q. 77. art. 1. ad 3. & in quæst. de Spiritu. creat. & art. 11. ad 10. respondet, *Quod forma accidentalis, quæ est principium actionis, ipsamet est potentia, vel virtus substantia agentis: non autem proceditur in infinitum, ut cuiuslibet virtutis sit alia virtus* Quod est dicere; id quod est ratio formalis in aliquo genere, non indiget alia ratione formali in illo genere, ne abeat in infinitum: sicut existentia non est alia ratio actus ipsam; nec lux alia luce videtur; nec quantitas alia extensione dilatatur. Accidentia hoc ipsum quod sunt, substantia sunt; & cum ex propria ratione aliqua accidentia proxime ordinentur ad actum; hoc quod esset perfectionis in eis, esset imperfectio in substantia. Adunare vero tantam perfectionem, quod simul habeat propria lineam substantia, & lineam accidentis, non conuenit ulli substantia creatæ. Videatur Caiet. 1. p. q. 54. ar. 3. ad 1.

Scoti, & quæst. 77. art. 1. circa ad 3.

§. III.

Quod accidentia virtute substantiæ substantiam efficiunt.

21 **D**ico tertio, forma substantialis principaliter, sed radicaliter: & forma accidentalis immediate, sed actiue instrumentali, cōcurrūt ad producēdā substantiā. Ita Phylo. 2. de Anim. tex. 41. & S. Tho. ibi lect. 8. & lib. 7. Metaph. lect. 8. lit. e. & ipse S. Th. 1. p. q. 115. art. 1. ad 5. ait: qualitas actiua, vt calor, etsi sit accidens: agit tamen in virtute formæ substantialis sicut eius instrumentū: & ideo potest agere ad formam substantialem: sicut, & calor naturalis in quantum est instrumentum animæ, agit ad generationem carnis; ad accidens verò agit propria virtute. Hæc ibi; qui idem expresse docet in 2. dist. 1. q. 1. ar. 4. ad 5. & latè cum Philosopho. idem docet lib. de Sensu, & sensibili cap. 4. circa medium, & lect. 10.

22 Rursus, loquendo de accidentibus separatis in Eucharistia, quod medijs accidentibus, seu qualitatibus ibi manētib, possint generare substantiā, expresse docet S. Th. 3. p. q. 77. art. 3. ad 3. & in lib. 4. sententiarum dist. 12. q. 1. art. 2. Ergo indubitatū est hanc conclusionem esse S. Thom. Præcipue cum illa lectio. 10. referat contrariam sententiam asserentem, quod agens naturale solum alterando disponat ad formam, quæ à causa superiori introducit: & eam S. Thom. expresse impugnet, concludens: omne autem,

quod agit in virtute alterius, facit sicut le ei in cuius virtute agit; sicut calor naturalis generat carnē animatā ex virtute animæ: & per hunc etiam modum per actionem qualitatum elementarium transmutatur materia ad formas substantiales. Hæc ibi, & alibi sæpe idem dicit, & expresse 1. p. q. 45. art. 8. ad 2.

23 Sed obijciunt Recentiores: nā S. Tho. 1. p. q. 45. art. 5. docet, quod causa instrumentalis non participat actionem causæ superioris nisi in quantum per aliquid sibi proprium disposuit operatur ad effectum principalis agentis: ergo tota causalitas instrumenti est præuidere.

Respondetur, quod nec aperiētiā habet hæc consequentia: quia instrumentum exercendo id quod potest virtute propria, dicitur dispositiue operari; & vt virtus agentis principalis, non tantum ad hoc pertingit, sed etiam ad effectum principalis agentis: vnde authoritas potius est pro conclusionē: nam dicit S. Tho. in 2. sent. vbi supra: qualitas actiua agit in virtute formæ substantialis; & ideo per illam actionem, non tantum inducitur materia in aliam formam accidentalem, sed etiam in aliam formam substantialem. Idem docet in 3. part. q. 77. & alijs locis relatis. Itaque non distinguere quid conuenit accidenti virtute propria, & quid illi competit vt virtus instrumentalis substantiæ, est occasio a quocationis contrariæ sententiæ: nā virtute propria solum alterat, & accidentia, quæ sunt dispositiones, introducit: at verò virtute substantiæ substantiam introducit.

24 Rationem à priori tangit S. Tho.

Thom. 3. p. q. 77. art. 3. ad 3. conclu-
dens: & *ide* possunt agere ac formâ sub-
stantialem instrumentaliter; per quæ mo-
dum aliquid potest agere ultra suam spe-
ciem, non quasi virtus propria. Sed virtute
principalis agentis. Ex quo probat-
ur conclusio, & retorquetur fun-
damentum contrariū: causa instru-
mentaliter non debet esse æque per-
fecta, ac effectus: quin potius ex ele-
uatione causæ principalis causat ali-
quid nobilius se: vt patet ex differē-
tia inter ipsam, & causam instrumē-
talem; & inductione in instrumen-
tis naturæ, & artis: ergo etiam si ac-
cidents sit imperfectius substantia,
potest vt virtus substantiæ substan-
tiam causare.

25 Secundo probatur: nam sæpe
in absentia principalis agētis, ab ip-
so introducitur forma substantia-
lis: sed tunc nequit operari nisi me-
dia virtute à se diffusa: ergo agens
in virtute substantiæ potest intro-
ducere substantiam. Minor patet,
quia cum abiens sit formaliter sub-
stantia, non potest esse præsens, nisi
virtualiter. Maior patet cum Sol
generat aurum in visceribus terræ;
& in generatione viuētium, quæ
fit per virtutem actiuam decisam à
generante: de quo S. Thom. 1. p. q.
118. art. 1. & q. 3. de Pontia art. 11.
& 1. part. q. 67. art. 3. & in 4. dist. 13.
art. 2.

26 Respondent, quod cum non
est substantia, à qua proximè possit
prouenire generatio substantialis;
agentia creata solum ponunt dispo-
sitiones, ad quarum exigentiam
Deus introducit substantialem for-
mam.

Sed contra primo: quia idcō ig-
nis generat principaliter ignē, quia
non excedit eius vim actiuam ge-
neratio sibi similis: sed etiam non
excedit vim actiuam leonis leonē
generare medijs qualitatib⁹ actiuis
decisis in femine: ergo eodem pro-
portionali modo illi, vt agenti prin-
cipali, tribuēda est generatio, ac tri-
buitur igni.

27 Deinde, S. Thom. Opusculo
de motu cordis dicit, esse ridiculū ad
causas extrinsecas primas recurrere, quā-
do adeest principium intrinsecum: sed vir-
tus decisa à generante est sufficiens
principiū, vt deriuetur in illo instru-
mentaliter virtus principalis agen-
tis: ergo illi debet tribui generatio.
¶ Et satis durum videtur, & contra
debitā naturā dispositionē, quod
Deus disposuerit dari causas secun-
das principales generatiuas mixto-
rum, & plantarum; & quod anima-
lia se solo principaliter producat:
& quoad hoc erit idem, ac in gene-
ratione hominis quod posita vlti-
ma dispositione ab agēte naturali,
à causa primo introducitur anima:
quod non videtur consonum Phy-
losophiæ receptis principijs. Vnde
Cardinalis Toletus hic q. 8. post
quin tam conclusionem, pro incon-
uenienti infert, quod *solus Deus sine
causa particulari generaret: quod in aignū
est Philosopho Theologo.* ¶ Alia ratio
formari potest ex D. Th. q. de
Anima ar. 12. quæ in illo
videri potest.

s. V.

*Argumentum præcipuum
soluitur.*

28 **C**ontra istam conclusionem
est argumentum: nam causa
efficientis proxima debet esse eiusdē
perfectionis cū effectu: sed accidē-
tia sunt imperfectiora, quam substā-
tia: ergo non possunt producere
substātiā. Maior probatur: tum
inductione in omnibus causis effi-
cientibus proximis vniuocis: nam
leo, equus, ignis, & aliæ huiusmo-
di causæ eque perfectæ sunt ac effe-
ctus earū. Et ratione, quia causa ef-
ficiēs cōtinet, non per modū subie-
cti, sed per modū formæ, & actū suū
effectum: ergo non poterit causare
si non contineat formaliter, vel
eminenter.

Respondet S. Th. in 4. dist. 12. q.
1. art. 2. & 3. p. q. 77. art. 3. ad 3. pro-
bare argumentum, quod accidens
vt causa principalis, & virtute pro-
pria non possit producere substā-
tiā; non tamen quod eam nō pos-
sit producere vt causa instrumen-
talis, & agens in virtute substātiæ.

29 Instat tamen Scotus, & cū eo
alij, dum calor dicitur agere in vir-
tute substātiæ, v. g. in virtute ig-
nis, cuius est instrumentum: vel illi
communicatur aliquid ab ipsa sub-
stātia, ratione cuius idē calor ope-
retur, vel non? Si hoc vltimū, solus
calor concurret ad producendū ig-
nē: cū autē calor sit imperfectior ig-
ne, non poterit illum producere. Si
primū, vel hoc quod ab igne deri-
batur in calorem, est substātia, vel

accidens. Si substātia; ergo hæc est
immediate operatiua. Si accidens;
erit imperfectius effectu producē-
do: ergo non poterit calor ratione
illius attingere productionē ignis.

30 Respondetur, quod iam diu
hoc argumentū à Thomistis dupli-
ci via fuit solutū, vt retulit Caiet.

1. p. q. 54. art. 3. §. 5. *Et cū queritur.* Pri-
mo admittendo, quod accidētī vt
sit virtus substātiæ, aliquid additur
modale, per modū transeuntis, &
idē dicitur habere esse intentiona-
le, sicut colores sunt in aere: & li-
cet sit accidens entitatiuē, est tamē
causaliter, instrumentaliter, & vir-
tualiter substātia.

Quem dicendū
modum sequitur M. Ioan. à S. Tho.
disp. 12. ar. 3. ad 2. quem minus attē-
te legerant, qui ei tribuunt opposi-
tū in corpore illius articuli; in quo
solum impugnatur sententiā Suarez
afferentis necessariam esse imme-
diatam confortationem substātiæ
in accidens, vt hoc attingat produ-
ctionem substātiæ; quia sequitur
substātiā esse immediate opera-
tiuā: & quia actualis confortatio
ad nil est necessaria. Quod omnes
Thomistæ admittunt; & tamen in-
ter eos est valde probabilis hic dicē-
di modus, vt pluribus ostendit M.
Ortiz tract. 3. conf. 2. §. 4. quia vir-
tus instrumentalis, n. edia qua calor
constituitur in ratione instrumētī,
ex natura sua debet habere esse trā-
siēs, & incōpletū, vt de omni instru-
mentali virtute docet S. Th. 3. p. q.
62. art. 4. sed calor ex se est forma
permanens, & perfectæ: ergo opor-
tet vt aliquid modale sibi superad-
datur, vt sit instrumentum.

Ad.

31 Aduertit autem idem Author 9.7. ad vltimum, quod talis virtus superaddita potest dupliciter assignari: vno modo ita vt accidēs oriatur cū illa à principio suæ dimanationis: & sic constituitur à M. Ioan. à S. Tho. afferere doctrinam S. Thomæ 1. p. q. 78. arti. 4. ad 5. dicentis, quod ex coniunctione ad substantiā; ex qua fluit accidens, in vno subiecto potest quod non in alio. Et hoc modo inuenio hoc tradi à Capreolo in 4. dist. 12. q. 1. ad arg. 2. loco contra 2. pag. 151. vbi ait, quod accidens nobilius est, quia est instrumentū, & virtus talis substantiæ, quā fit ex solaratione proprii generis, aut propriæ speciei; sicut calor naturalis hominis est nobilior, quam calor asini, aut calor plantæ, vel ignis, vel calor, qui produceretur sine subiecto: quia istam modificationem accidentia à proprio subiecto recipiunt.

32 Alio modo potest ista virtus assignari, ita vt solum resultet à substantia, quando accidens debet concurrere ad producendam substantiam, & concurrunt alia requisita. Et hoc iudicat probabilius M. Ortiz ad vltimum.

Quia tamen, nec hoc videtur necessarium; & est plenum difficultatis, quia in absentia, substantia nequit influere: & in accidentibus Eucharistiæ, supposito primo miraculo, S. Thomas ponit naturaliter accidentia agere, ac si substantia esset præsens. Et deinde hic dicendi modus videtur incidere in omnia inconuenientia sententiæ P. Suarez, quam impugnauerat: quia in absen-

tia substantiæ oportebit recurrere ad Deum, &c.

33 Ideo qui hanc primā viam velit sustinere; iuxta priorem modum debet defendere: cui fauet S. Tho. in 4. dist. 1. q. 1. art. 4. q. 2. ad 4. & 1. p. q. 118. art. 1. ad 3. & iuxta hoc facile soluitur argumentum, admittēdo addi aliquid modale, quod entitatiue est accidēs, & causaliter, seu virtualiter est substantia, cuius est instrumentalis motio, & eleuatio; & est ac si ipsa substantia, cuius est virtus, esset præsens: nā est præsens in sua instrumentali virtute: & sic producit aliquid excellentius.

34 Secundo, & melius respondetur cum Capreolo vbi supra dicente, quod cum virtus sit principium proximum operationis, igitur non habet aliquam virtutem actiua aliā à qualitatibus actiuis, & passiuis; & ideo cum dicitur, quod calor agit in virtute ignis, non est aliud dicere, nisi quod calor est virtus ignis, ita vt loquutio transitiva resoluatur in intransitivam. Hæc Capreolus: vbi & refert S. Thomam quæst. de Spirituali. creat. art. 1. ad 10. & habetur in 4. dist. 12. vbi supra, & expresse Opusc. 48. apud D. Thomam tract. 1. cap. 6. vbi dicitur, *nec recipiunt tales qualitates à formis substantiæ libus aliquam virtutem differētem ab eis.* Et ideo sic tenent cōmuniter Thomistæ, vt retulimus illa cōtrou. 9. n. 52. plures alios refert, & sequitur Masius hic cap. 3. sec. 3. q. 9. concl. 6. vbi notat cum Astudillo quæst. 6. quod idemmet calor vt calor solum habet calorem producere, & exsiccare: at vero vt virtus substan-

tiæ, nutrit, auget, & carnem producit: sicut calor ignis solū habet producere ignem, & non carnem; calor verò animalis calorē producit, & non ignem: has ergo duas virtutes dispersas in diuersis calorib⁹, ad unat idem calor ex eo quod est virtus, & proprietas talis nature, vt ibi late exponunt. Quod & sequitur P. Vazquez 1. part. disp. 189. capit. 3. n. 10.

35 Ad rationem primæ solutionis propositam n. 30. respondetur, quod aliud est loqui de illo, quod est instrumentum vt quod; & aliud loqui de virtute instrumentaria eleuatiua instrumenti vt quo: illud eleuatur motione virtuosa, & impræssione qualitatis transeūtis: istud verò, cum sit ipsa eleuatio, alia eleuatione non indiget: durat autē propter potentiam imprimētis: & ideo ait S. Thom. q. 3. de Potentia artic. 11. ad 5. quod semen tandiu intelligitur moueri ab anima generantis, quādiu remanet ibi virtus impræssa ab anima, licet corporaliter sit diuisum: oportet autem mouens, & motum esse simul quantum ad motus principium; non tamen quantum ad totum motū; vt apparet in proiectis. Hæc ibi. Vnde sicut, qui potētius proicit, imprimat impulsū, seu vim instrumentaliter motiuam amplius durat; ita in alijs agentibus; & ideo viuētia generant medio semine deciso: de quo S. Th. 1. p. q. 118. art. 1.

36 Argumentum vero obiectum num. 29. cessat ex dictis; & ideo S. Tho. vbi ad 3. ait, quod virtus actiua, quæ est in semine, quamuis non

fit anima, nec pars animæ formaliter; est tamen in virtute; sicut in serra, vel securi, non est forma lecti, sed morio quadam ad actum formam: & hoc sufficit ad eam causandum, quia instrumentalitatis virtus potest agere ultra suam speciem; eo quod est virtualiter ac si esset ipsa causa principalis. Et potest totum hoc explicari, nam causalitas causæ efficientis creatæ est actio, quæ est formaliter accidens, & causatiue, & virtualiter est substantia: ergo id quod entitatiue est accidens, potest esse virtus substantiæ. Licet hæc paritas nō in omnibus teneat.

§. VI.

Duobus alijs argumentis
satisfit.

37 Patere ita arguitur: quia cum dicitur accidens in virtute substantiæ posse producere substantiā; aut intelligitur de accidente manente in ipsa substantia; aut de accidente transeunte in passum: sed de neutro id potest verificari: ergo falsū est, quod accidens in virtute substantiæ possit producere substantiam. Minor quoad primam partem patet: quia accidentia, quæ sunt in agente, sæpe distant loco, & tempore à substantia genita, vt patet in animalium generatione: ergo nō possunt effectiue attingere substantiā: nam causa efficiens requirit approximationem ad passum, vt infra dicitur. Quoad secundam vero probatur: nam in via D. Thomæ in generatione substantiali sit resolutio vsque

vsque ad materiã primam, ita vt in instari intrinseco generationis nulum accidens, quod ante fuit, perseueret: sed quod non est, non potest esse instrumentum agendi: ergo accidentia, quæ disponebant, non possunt effectiue causare generationem. Deinde: nam accidentia ista sunt dispositiones, & non causæ effectiue.

Respondet Suarez disp. 14. Metaph. sect. 3. n. 30. nullam dispositionem receptam in passio attingere effectiue introductionem formæ: quando autem dicitur, accidens in virtute substantiæ attingere effectiue substantiam, non est intelligendum de accidente, quod recipitur in passio, vel effectui; sed de facultate accidentali, quæ est in ipso agente, vt v.g. de calore, qui est in igne, vel de virtute seminali, quæ est in semine. Idem sequuntur Rubio 1. de Generat. c. 4. tract. 3. q. 11. & alij.

38 Sed contra hoc est, quod actiuitas agentis non continuatur cū passio, nisi media qualitate à se diffusa: ergo si ista non concurrat actiue, iam sequitur, quod vna substantia aliam non efficiat. Deinde, virtus seminis animalis concurrat actiue ad generationem; præcipuè loquendo de semine masculini, vt sæpe docet cum Philosopho S. Thom. sed præcipuè 1. p. q. 118. art. 1. ad 4. ex 1. de Anim. c. 2. sed virtus hæc se tenet ex parte passi, quia deciditur à generante distante: ergo non sola qualitas substantiæ generantis, sed etiam ea, quæ ab illa causatur, concurrat actiue. Et idè ibi dicit, per

virtutē principij actiui, quod erat in semine, produci animam sentitiuā. Et 3. p. q. 32. artic. 1. ad 1. ait D. Thom. quod *virtus animæ, quæ est in semine, per spiritum, qui in semine includitur, format corpus.* Quod latius probat S. Tho. lib. 2. contrag. c. 89.

39 Idcirco aliter dicitur, quod de vtraque qualitate actiua verificatur, quod est productiua substantiæ, & de illa quæ est in generante, & de ea, quæ ab illo causatur. Ad primam improbationem minoris dicitur, quod substantia est distans formaliter; præsens tamē in sua virtute: & sic homine mortuo perseuerat virtus actiua seminis ab eo de cisi, quæ actiue introducit formam embryonis, & animam sensitiuā, & alias formas vsque ad vltimam dispositionem pro anima rationali, quæ à Deo infunditur.

Ad secundam dicitur, quod mediante forma, & conexione dispositionum cum illa, & physico ordine formarum inter se, sigillatur, & determinatur materia ad hanc potius formam, quam ad illam: & hoc fit dispositiue, & effectiue medijs qualitatibus actiuis: nam vt dicit S. Tho. q. vnica de Spirit. creat. art. 3. ad 20. *materia prout nuda consideratur, se habet indifferēter ad omnes formas, sed determinatur ad speciales formas per virtutem mouentis, vt dicitur in 2. de Generatione.* De quo videatur M. Ferrara lib. 2. contrag. cap. 89. ad 2. dub. Et ita, quod est virtualiter, vel in sui termino, bene potest agere effectiue; de quo infra q. 15.

40 Alia via huic difficultati occurrunt M. F. Ioan. à S. Tho. hic q. 12. art.

art. 2. ad 3. & quæst. 1. de Gener. artic. 7. & latè M. Ortiz tract. 5. confer. 3. per totam. Sed quia eorum solutio tangit quæstionem de modo quod dispositiones causant formam, de qua in libris de Generatione; ideo nunc non immoramur in istorum solutione exponenda.

41 Ultimo arguitur fundamentum ad unicum P. Arriagæ, quod his verbis proponit disput. 11. sect. 2. subsect. 4. num. 28. magis proportionata est substantia ignis cum altera substantia ignis, quam calor cum igne: ergo potiori iure ignis immediate producit alium ignem, quàm calor.

Confirmatur: quia inter duas res quarum una est proportionata cum effectu, alia verò non, nequit sine fundamento productio immediata effectui adscribi causæ minus proportionatæ, & negari magis proportionatæ: sed magis proportionata est substantia cum substantia, quam accidens cum substantia; cur ergo, si nec proportio inter causam, & effectum te iubat; nec experientia contrarium docet; tam vio- lenter contra naturas rerum negabis substantiæ virtutem productivam alterius substantiæ; & eam concedes accidenti? Hæc ille, qui sectione tertia dixerat, quod abutimur doctrina Sancti Thomæ: cum ex contrarietate probamus substantiam operari medijs accidentibus.

Respondetur hoc argumentum nostram probare conclusionem: quia isti fatentur debere esse conformitatem inter principium im-

mediatum, & immediatum effectum: sed nullum agens creatum immediate causat substantiam, sed solum mediatè; quia numquam introducit forma substantialis, nisi medijs dispositionibus accidentalibus; nec datur generatio substantialis, nisi quæ sit terminus saltem extrinsecus alterationis præcedentis: ergo ut causa correspondeat immediato effectui; & ut correspon- deat principiū termino; etiā ex parte principij substantia agit radicaliter, & accidens agit proximè, & im- mediatè.

42 Qua propter Sanctus Thomas iam diu isto argumēto suam, & nostram probavit conclusionem in quæstione unica de Anima art. 12. sic dicens: *Omne agens agit sibi simile: unde oportet, quod ex eo, quod agitur, consideretur principium quo agitur: oportet enim utrumque esse conforme*: unde in 2. Physic. textu 70. dicitur, quod forma, & generans sunt idem specie. Cum ergo id quod agit nō pertinet ad esse substantiale rei; impossibile est, quod principium quo agit, sit aliquid de essētia rei. Et hoc manifestè apparet in agentibus naturalibus: quia enim agens naturale in generatione agit transmutando materiam ad formam; quod quidē fit secundum quod materia primo disponitur ad formam, & tandem consequitur formam; secundū quod generatio est terminus alterationis: *Necesse est, quod ex parte agētis id quod immediate agit sit forma accidentalis correspondēs dispositioni materiae. Sed oportet ut forma accidentalis agat in virtute formæ substantialis, quasi in sum-*

sum eius: alias non induceret agendo formam substantialem: & propter hoc in elementis non apparēt aliqua principia actionum, nisi qualitates actiuæ, & passiue: quæ tamen agunt in virtute formarū substantialium: & propter hoc earum actio, non solum terminatur ad dispositiones, sed etiam ad formas substantiales. Hæc Sanctus Thomas: cuius verba ideò libentius trāscripsi, vt appareat quis abutatur doctrina S. Thomæ, P. Arriaga, qui ratione, qua suam probat conclusionem Angelicus Doctor, eam impugnat: an nos, qui humiliter eius conclusionem amplectimur, & rationibus, & verbis eius probamus, & argumentis contrariorum respondemus?

43 Præterquam quod, illa probatio, quæ adeò absurda visa est Patri Arriagæ, maxime placuit P. Cardinali Toletō hic quæst. 8. conclus. 2. probanti, quod formæ substantiales efficiunt medijs qualitatibus tãquam instrumentis: nam actio, inquit, non provenit, nisi mediante contrarietate: sed formæ substantiales secundum se non sunt contrariæ; sed secundum qualitates: ergo per illas vt instrumenta est actio. Itē, quia actio est secundum contactū: hic autem non est immediatè per substantiam, sed per qualitates. Hæc ille. Quod, & sequitur P. Rubio in Physica parua hic tract. 4. quæst. 6. num. 58. Maiorem ergo proportionem inter causam immediatam, & effectum immediatum seruat nostra sententiã, quam opposita. Hæc autem vltima probatio procedit de qualitatibus corporalib⁹, in qui-

bus est hoc genus contrarietatis, & contactus: aliæ autem probationes sunt assignatæ, quæ de omni creata substantia procedunt.

44 Hæc autem ratio est expressa Philosophi libro de Sensu, & Sēfato cap. 4. circa medium, vbi inquit: Ignis igitur vt ignis est; & terra vt terra, nihil agere, aut pati nata sum, neque aliud quidpiã: quatenus autem illis inest contrarietas, eatenus omnia agunt, & patiuntur. Vbi Sanctus Thomas lectione 1 c. litter. e. ait: secundum hoc nata sunt aliqua agere, & pati ab inuicem, quia habent contrarietatem, vt ostensum est in primo de Generatione textu 20. Igni autem in quantum ignis, & terræ in quantum terra, nihil est contrarium; sicut nec alicui substantiæ. Vnde relinquitur, quod huiusmodi corpora non agant, & patientur in quantum sunt ignis, vel terra, vel aliquid huiusmodi; sed in quantum calidū, vel frigidum, humidum, & siccū. Et infra. Et quia actio naturalis est alicuius contrarij alterantis; ideò ignis agit secundum suum calorem, cuius est aliquid contrarium; non autem secundum suam formā substantialem, quæ caret contrarietate. Hæc, & alia plura ibi. Nec indigemus ampliori pōderatione, quādo ipse S. Thomas ibi contrariam sententiam refert, & impugnat. Abusus ergo est Philosophum, & S.

Thomam non legisse, qui vult eius Sectatores impugnare.

QVAESTIO XI.

Verum proprietates naturales efficienter causentur ab ipsa essentia, cuius sunt proprietates.

§. I.

Sententia affirmatiua.

Affirmant P. Suarez disput. 18. Metaph. sect. 3. num. 4. quem sequuntur Rubio, Hurtado, & Ariaga apud M. Ortiz tract. 5. conferent. 4. quos alij Recentiores sequuntur. Et probant primo ex D. Thoma 1. part. quaest. 77. art. 6. vbi docet, quod *subiectum in quantum est in potentia, est susceptivum formae accidentalis; in quantum autem est in actu, est eius productivum: & hoc dico de proprio, & per se accidenti, &c.* vbi expressè tradit hanc sententiam.

Secundo arguunt ratione: quia operationes, quas causat aqua medio frigore suo, & anima medijs suis potentijs, & quaecumque substantia medijs suis proprietatibus, tribuuntur ipsis substantijs tanquàm principali efficienti, seu primæ radici talium operationum: at si substantia non efficeret immediatè tales potentias, & proprietates, non posset esse prima radix efficiens earum operationum: ergo immediatè efficit potentias, & proprietates. Minor probatur: quia ad hoc vt substantia dicatur prima radix earum operationum, nõ sufficit, quod po-

tentiæ, seu accidentia immediatè producentia ipsas operationes, subiectentur in ipsa substantia: alioquin etiam aqua diceretur prima radix calefactionis procedentis à calore in ipsa recepto. Neque sufficit, quod accidentia talia immediatè producentia eas operationes, exigantur à substantia, in qua subiectantur: alioqui materia posset dici radix operationum procedentium ab anima rationali, cum istam exigit ex natura rei, ex suppositione, quod sit disposita ad illam: ergo necessarium est, quod potentiæ, & proprietates efficienter procedant ab ipsa substantia.

Tertio: experientia cõstat, quod aqua calefacta, si separetur calefaciens, se reuocat in pristinam frigiditatem: at tunc nulla est causa efficiens, cui talis reductio tribui possit, præter formam aquæ: ergo ipsa est immediatè effectiua suæ frigiditatis. Minor probatur, quia corpus ambiens sæpè est calidum sicut aqua: in ipsa nulla est frigiditas, vt experientia constat: ergo ipsa substantia aquæ est causa efficiens frigiditatem: & alias passiones, seu proprietates.

§. II.

Proprietates dimanant, non efficiuntur ab essentia.

Nihilominus dicendum est, causam efficientem naturalium proprietatum esse causam creatam, vel generatam essentiam, à qua nõ efficienter procedunt in rigore; sed

solum dimanant per naturalem resultatiā, & cōsequutionem. Ita docet S. Tho. 1. p. q. 77. art. 6. ad 3. ubi ait: *Emanatio propriorum accidentium à subiecto, non est per aliquam transmutationem, sed per aliquam naturalem resultantiam: sicut ex uno natum. licet aliud resultat, ut ex luce color.* Quod exemplum ad rem non esset, si de alia essentia loqueretur. Et ideo in solutione ad secundum, cum absolute concedat subiectum esse causam materiale, & finalem passionis; non tamen absolute concedit esse causam effectiuam; sed cum limitatione docet, quod est *quodammodo actiuum*: quibus verbis exponit, quæ dixerat in corpore art. Eodē modo loquitur art. 7. in corp. & solut. ad 1. & alijs locis citatis à Capreolo in 4. dist. 12. q. 1. pag. 149. quare sic tenent vniformiter Thomista, quos diligenter citat M. Masius hic cap. 3. sect. 3. quæst. 4. concl. 3. ubi, & refert Pereiram, & Fonseca; alios referunt PP. Carmeli. disp. 10. q. 7. & alij passim sequuntur. ¶ Habetur Opus. 48. apud D. Thom. tract. 1. cap. 6. ubi conuenienti exemplo explicatur: quod ibi videri potest.

3 Rationem sic in forma proponit M. Bañez 1. p. q. 67. art. 6. dubio 3. Tunc aliquid est causa actiua per veram efficientiam, quando interagens, & effectum mediat actio propriè dicta, quam infra dicemus esse causalitatem efficientis: sed inter essentiam, & passionem non mediat actio propriè dicta: ergo essentia non est in rigore causa efficiens proprietatum. Probatur minor ex dictis, primo, quia substantia

nequit esse, immediate operatiua. Secundo, quia actio productiua qualitatis esset alteratio, & alteratio nequit esse in instanti: constat autē in eodem instanti esse essentiam, & passionem. Tercio: actio propriè dicta supponit efficientem, ut patet inductiue: sed essentia animæ non præcedit tempore suas potentias: ergo non causat illas per veram efficientiam, & transmutationem propriè dictam.

4 Circa hanc rationem aduerte, quod prima probatio de omni operatione procedit. Aliæ verò dñe solum procedūt de actione strictè sumpta; quæ est cum motu: & quam solum pertinere ad prædicamentum actionis, diximus libro 2. Logicæ quæst. 28. §. 2. Loquendo verò de actione immanenti, quæ propriè operatio dicitur secundum Sanctum Thomam quæst. 8. de Verit. art. 6. non videntur de illis vltimæ rationes procedere, quia operationes immanentes possunt esse instantaneæ: & in eodem instanti, quo res fit, potest operari: sicut in eodem instanti, in quo illuminatur Luna à Sole, illuminatur aer à Luna, ut ad hoc intentum ait S. Tho. 1. p. q. 63. art. 5.

5 Præterea probatur ex illa maxima Philosophi octauo Physicorum cap. 4. *Qui dat formam, dat consequentia ad formam*: quia terminus necessario connexus cū forma, nō potest non secundario attingi ab eodē, qui causat formā. & ideo, qui generat, dat motū grauib; & leuib; & qui causat leuitatem, dat raritatem, & qui dat quantitatem, cau-

fat figuram; propter connexionem naturalem inter ista: & quando plura procedunt ab vno ordine quodam, quorum vnus est terminus primarius, & alter completiuus, vterque ab vno efficitur: quamuis inter se vnum ex alio dicatur resultare. Ex quo vtraque pars manet probata, & explicata.

6 Ad authoritatem S. Thom. iam diximus, quod ipse se explicuit in solut. ad arg. aduertens non esse rigorem efficietiam, sed solam resultantiam: non solum quia fit in instanti, & sine transmutatione: sed quia actio, nec operatio, non possunt immediate esse à substantia, quæ non est operatiua nisi medijs accidentibus.

7 Ad rationem dicitur probare oppositum, quia magis intima est substantia proprietatibus ab ea resultantibus naturali sequela, quam si vera efficientia eas causaret: vnde si hoc sufficeret vt eis tribuatur operationes, multo melius tenendo quod resultant. Præter quam quod substantia semper est principium radicale quod operatur medijs instrumentis connaturalibus sibi à natura datis: quod non contingit quando accidens est repugnans: & ideo ratio nil valet, quia assumit non causam, vt causam: quia est principium actiuum radicale medio accidente vt instrumento sibi naturaliter dato ex vi primæ generationis.

(???)

§. III.

De reductione aquæ ad frigiditatem pristinam.

8 **A**D tertium dicitur, quod de reductione aquæ ad pristinam frigiditatem, sunt quatuor antiquorum opiniones, quas examinat Magister Soto libr. 2. Physicor. quærit. 1. ad 4. & aliæ, de quibus erudite Mafius tota quæstion. 5. quibus omisissis, resolutorie dico: in primis aquam non posse esse naturaliter absque aliqua frigiditate. Quod diligenter probat Soto, primo: quia nulla res mundi potest naturaliter conseruari sine suis dispositionibus naturalibus: sed dispositio necessaria aquæ est frigiditas, & humiditas, vt patet 1. de Gener. ergo vbi nulla est frigiditas, aqua esse non potest. Secundo, nam omnes continentur requiri certam densitatem citra quam non potest conseruari forma aquæ: sed causa densitatis est frigiditas: ergo nec potest conseruari aqua sine frigiditate formali.

9 Tertio: aut ibi est calor summus; aut citra summum. Si esset calor summus; ibi esset forma ignis: nam summus calor est vltima dispositio determinans necessario materiam ad introductionem formæ ignis. Si calor non est summus; ergo reliquit locum vt quantum deest caloris, tantum proportionaliter sit frigiditatis; ita vt si calor sit, vt sex, sit frigiditas vt duo; & si calor sit vt quatuor, sit frigiditas vt qua-

tuor: ergo numquam est aqua sine aliqua frigiditate, sicut nec natura liter valet reperiri ignis sine calore. ¶ Et de similibus verificatur, quod ait Sanctus Thomas lib. 1. cōtra gent. cap. 7. ratione 4. quod *ea, quæ sunt naturalia, mutari non possunt natura manente*: quod ad intentum exponit ibi Ferrara in fine capitis cōcludens, quod aliquis frigiditatis gradus est aquæ naturalis tamquam à naturæ principiis causatus absolute: & hic ab aqua remoueri non potest: aliqui vero gradus frigiditatis sunt à natura deductis impediementis: & isti ab aqua per violentiam, & ad tempus remoueri possunt.

10. Secundo dico, quod admissa illa experientia, quod in aqua calida bullienti plus sit caloris, quam frigoris (de quo valde dubitant Soto, & Massius) adhuc reductio ad pristinam frigiditatem; licet extrinsecè iubetur ab aere circumstante; tamen sit intrinsecè ab ipsa forma media frigiditate, quod est instrumentum à natura datum ad propriam conseruationem.

¶ Sed instabis: nam à proportionem minoris inæqualitatis nō fit actio: ergo si calor est vt sex, & frigus vt duo, non poterit frigus expellere calorem.

Respondetur, quod illa maxima intelligitur cæteris paribus: in hoc casu cætera nō sunt paria: vel quia, vt ait Soto, calor est in subiecto extraneo, & frigus in subiecto proprio, & connaturali conseruante; & ideo calor defectu subiecti conseruantis deficit, & frigus in pro-

prio subiecto praualeat. Vel vt ait Caietanus prima parte quæstione 54. artic. 3. ad vltimum, quamuis frigiditas sit minor formaliter; est tamen maior radicaliter, siue virtualiter, propter formam substantialem propriam eius radicem, cuius est virtus, & proprietas instrumentalis.

12. Tertio dico, quod hæc reductio, vt ab agente quod, est à generante, vt à principio quod per modum sequelæ est à propria forma; & hoc media illa frigiditate vt principio proximo: ita Capreolus in 2. dist. 6. quæst. vnica ad nonum Scoti cōtra. 1. & hoc magis probant Caietanus vbi supra, & frequenter Thomistæ, sumpta paritate, ex his, quæ proprio loco dicemus de motu grauium, & leuium: nam perse est à generante, & per accidens à remouente prohibens: & vt quo remotè à forma, & proximè à grauitate: ita aquæ conuenit conseruatio mediante illa frigiditate, à qua non est denudabilis.

13. Posset vltius addi, quod sicut in ferro candenti solet in poris esse forma ignis; ita in aqua bullenti tanta potest esse raritas, quod par tim introducatur forma ignis; quæuis imperfecte, & quasi transiunt. Quod indicat Sanctus Thomas prima parte quæstione 67. articulo tertio ad primum, dicens: *Cum forma substantialis recipitur imperfecte secundum inchoationem quamdam, qualitas consequens manet quidem aliquandiu; sed non semper: sicut patet in aqua calefacta, quæ redit ad suam naturam.* Quæ solutio videtur reliquis facili-

hor, sensui conformior, & rationi congruentior.

§. III.

Alijs difficultatibus satisfit.

Sed adhuc ex dictis remanet mota difficultas; cur in his casibus non sit noua actio: cum ad sensum videamus dari nouum motum terminatum ad passionē, seu proprietatem naturalem, quæ erat impedita à suo statu naturali?

14 Huc difficultati abundè respondent PP. Carmelitani illa questione 7. s. 7. Primo probabile esse dari ibi nouam actionem cum illo nouo motu, procedentem per se à generante; quæ per accidens de nouo sit ratione circumstantiarum occurrentium: est tamen quasi corollarium primæ actionis, & quasi complementū facti esse primi; & ideo emanat per naturalem sequelam ex priori, ibi virtualiter manente in termino primario actionis, cuius est complementum.

15 Secundo respondent Caietanus, & communiter alij, quod ibi non est simpliciter noua actio; sed solum explicatio prioris vsque ad terminum secundarium: nam vis generantis est virtualiter perseuerans in suo termino primario, & ibi potest explicari ablato impedimento, vt extendatur ad terminum secundarium: de quo plura Patres Carmelit. à num. 114. vsque 120.

16 Dices, actio, quæ non est,

pro eo tempore, quo non est, non potest esse actualis productio termini, nec secundarij: quia sicut ad terminum primarium actu causandum non sufficit entitas agentis, si actu non agat; ita nec ad actu dandum esse termino secundario: sed ibi actio prima nō est: ergo nec poterit esse actualis productio termini.

Ad hoc iam respondimus ex Diuo Thoma questione 3. de Potentia artic. 11. ad quintum, quod tantū durat morio, quādiu durat virtus impressa à mouente, vt patet in proiectis, & in virtute seminis, & si milibus: vnde si non esset illa actio permanens in sua virtute, non posset esse resultantia ex vi illius: sed quia essentia est connexa cum passionibus, quæ ex illa resultant; ideo sufficit huius virtualis explicatio abiatis impedimentis.

17 Denum instant aliqui: si per eandem actionem, qua producitur forma, produceretur eius proprietates, non possent non proprietates creari, si forma crearetur: sed quando forma creatur, non creantur eius proprietates: ergo nō producuntur per eandem actionem. Minor constat in anima rationali, quæ quidem creatur; proprietates verò illius, intellectus, videlicet, vel voluntas, non creantur, quia recipiuntur in anima tāquam in subiecto. Minor verò facile probatur, quia si per eandem actionem anima crearetur, & proprietates educerentur, eadem actio esset simul creatio, & educio: ac per consequens eadem actio seipsa penderet

à subiecto, quia id est de ratione eductionis; & seipsa non penderet, quia id est de ratione creationis: quod implicat.

Respondetur: primo non implicare, quod eadem actio respectu vnius termini sit creatio, & respectu alterius eductio: quia potest esse ita eminens, quod vni det esse ex nihilo, & alij det esse depēdenter à subiecto: nec in hoc vlla inuoluitur repugnātia, quia est respectu diuersorum terminorum. Et posset hoc explicari ex his, quæ in simili diximus 2. p. Metaph. contr. 4. a. 4. §. 5. quod formæ colorum, & elemētorum, quæ nunc fuerunt creatæ; de potentia absoluta potuerunt educi: & multi ponunt ibi interuenire duas actiones partiales: & difficultas propter quam ibi, quoad hoc, id nobis displicuit, quia actio, etiam partialis, non potest, nec per accidēs, immediatē terminari ad solam materiam primam: hæc, inquam, difficultas hic locum nō habet, quia actio creatiua poterit esse ad essentiam, & vt eductiua poterit terminari ad secundarium terminum faciēdum in subiecto, & ex subiecto.

18 Sed quidquid circa hoc teneatur de potentia absoluta; loquēdo de facto, secundo respondetur cum D. Tho. 1. p. q. 45. art. 4. quod accidentia, & formæ, quæ non subsistunt, magis sunt coexistētia, quā entia: nam secundum Phylōs. 7. Metaph. text. 2. accidēs magis propriē dicitur entis, quā ens: vnde magis debent dici concreata, quam creata: propriē verō creata sunt subsistentia. Et iuxta hanc doctrinā debet

distingui maior: & negari de creatione strictē sumpta: concedi verō de creatione minus rigurosē, vt se extendit ad cōcreata. Et sic neganda est minor, quia intellectus nō educitur, sed concreatur ad creationem animæ: sicut enim anima simpliciter concreatur, seu creatur, nō obstante, quod sit forma materiæ, cui vnitur, & in qua est, quia nō educitur ex illa per illius transmutatio nem; ita pariter dicendum de eius proprietatibus: quia creatio formarum, & accidentium nō excludit subiectū receptionis; sed subiectū eductionis, & transmutationis: de quo in simili videatur S. Tho. q. 3. de Potent. ar. 8. ad 3. & 4. & quæ de productione gratiæ diximus 2. p. Metaph. Controu. 4. art. 5. §. 4.

QVAESTIO XII.

Quæ sit causalitas efficientis cause?

1 Respondetur, actionē esse causalitatem causæ efficiētis. Ita sumitur ex D. Tho. 5. Metaph. lect. 2. litt. c. dicēte, quod *efficientis est causa in quantum agit*, quod & docet 3. Phys. lect. 4. & lib. 5. lect. 2. & ita expressē docet Caier. 1. p. q. 76. art. 1. ad 6. §. *Ad euidētiā*. Et in re est iā cōmunis inter Thomistas, & alios Authores: quāuis in modo loquendi sit diuersitas notata 2. p. Metaph. Controu. 9. art. 7.

2 Rationeque probatur: causalitas causæ efficiētis est id, quo in actu secūdo causat, seu exercet causalitatē: sed actio est id, quo in actu secūdo exercet causa efficiens causalitatem.

salitatem: ergo actio est causalitas causæ efficientis. Maior est ipsa significatio nominis, iā in Schola usitata, & recepta. Minor verò probatur, primo, quia actio est qua efficiēs exit de actu primo ad actum secundū; & qua in actu attingit effectū; & media qua effectus ab efficiēte dī. nanat: ergo actio est id, quo efficiens exercet. munus causæ. Secundo, actio est, quo agens influit in effectū: ergo est id, quo actu causat: ergo est actio agentis causalitas. Probatur consequētia: nam vt ait S. Th. lec. 1. de Causis, *Influere, & producere exprimit causalitatem causæ efficientis*: influere autem strictē sumptū, dicit agere in aliud, quod media actione ab illo dependet.

3 Obijcies: effectus causæ efficiētis non est efficiētis causalitas; sed actio est effectus causæ efficiētis: ergo non est eius causalitas. Maior patet, quia causalitas se tenet ex parte principij, vt exercitiū ipsius causæ: effectus vero se tenet ex parte termini, & oritur, & depēdet à causa actu causante: ergo idem nō potest esse causalitas, & effectus causæ efficiētis. Minor verò probatur: tum, quia actio transiēs est in passio, vt sumitur ex Phyl. 3. Phyl. tex. 20. ergo est effectus agentis. Et etiā, nā actio causatur ab agente à quo efficitur, & depēdet: ergo est eius effectus. ¶ Respondet P. Rubio hic trac. 4. n. 10. negādo actionē propriē loquēdo depēdere ab agēte, aut effectum eius esse: sed si propriē loquēdū est, via poti⁹ appellari debet ad effectū propriē dependentem.

4 Sed cōtra primo: nam ideo iste

effect⁹ ab isto agēte procedit, quia ista actione producitur, quæ ab illo agente emanat: ergo ideo ab illo agente dependet; quia hæc actio ab illo agente dependet. Secundo: omne productū habet causam efficiētem à qua depēdet in fieri: sed hæc actio ab illo agente producitur: ergo ab eo dependet. Tertio idē probatur inductione: nam actiones immanentes depēdet à principio intrinseco, in quo sunt: & trāscēntes ab illo à quo procedunt, vt calefactio est à calore in fieri dependens, & frigefactio à frigore: & sola operatio diuina est independens, quia est diuina substantia secundum rē.

5 Aliter, & melius respondet P. Suarez in Metaph. disp. 18. sec. 10. n. 8. quod actio verē quidem depēdet ab agēte; nō tamē est effect⁹ ei⁹ strictē; est tamē effect⁹ ei⁹ latē, & cōmuniter: nā hoc modo omne quod à virtute agētis emanat est effect⁹: & sic nō codiuiditur causalitas, & effectus, cū causalitas à causa emanet, & quasi cōcausetur; vel sit depēdētia rei, quæ causatur: & nō op⁹ est vt alia actione fiat, quia de ratione causalitatis est, vt habeat innēdiatā habitudinem ad causam, & sit quasi medium inter causam in actu primo, & effectum à causalitate factum. Quod loquēdo de causa efficiēte, verum est: non item de causis intrinsecis, vt diximus q. 8. §. 3. & quo ad istas causas nō approbamus solutionem P. Suarez cum in causis intrinsecis causalitas nō differat ab entitate materiæ, & formæ sub talibus causis, & circumstantijs explicatis ibi. Et in isto sensu S. Tho.

Tho. 1. p. q. 25. art. 1. ad 3. ait: quod *potentia in rebus creatis, non solum est principium actionis; sed effectus: quasi condistinguens actionem ab effectu strictè sumpto.*

6 Sed instabis: nam actio transiens se tenet ex parte passi, & committitur motum: sed causalitas causæ efficientis se tenet ex parte agentis: ergo actio transiens non est causalitas causæ efficientis.

Respondetur, quod si actio aliqua transiens, saltem inchoatiuè, sit in agente, non est difficultas, quod prout sic est eius causalitas. Si autem teneatur quod omnino est in passio (de quo lib. 3. q. 4.) sic erit causalitas agentis, non materialiter, ut dicit aliquid fluens cum motu; sed formaliter ut emanat ab agente, vel ut est actus ipsius, vel ut est ab illo: nam inquit S. Tho. 3. Phys. lect. 5. quod *actio est actus ab agente in aliud.*

QVAESTIO XIII.

De Causa instrumentali.

INter efficientes causas posuimus causas instrumentales: quod vulgaris loquutio confirmat, & Physica docet, & ipsa Concilia Sacra supponunt; dum in Tridentino appellatur Baptismus *causa instrumentalis gratia*, & negatur hominem se habere *ut in anime instrumentum*: quod non opus esset notare, si non darentur instrumenta inanimata, quæ in rigore physico sunt instrumenta. Ista alia sunt à natura; alia sunt ab arte, à qua aptantur, & cui ministrant, & cuius fini deferunt; & alia sunt

supernaturalia ex agente, & sine, vel modo totam naturam superante: de quibus agunt Theologi disputando de humanitate Christi, & de virtute collata Sacramentis, & de operibus miraculosis. Vnde est extra chorum saltare quæstiones Theologorum hic inferere, ut nonnulli moderni faciant. Quia verò quæstiones Metaphysicas de modo eleuationis causæ instrumentalis abunde disputauimus 2. p. Metaph. controu. 10. per sex articulos; ideo pro nunc aliqua sufficiet pralibare.

2 Notandum est igitur, quod aliud est instrumentum ut quod, aliud ut quo. instrumentum ut quod est, quod agit, vel quod eleuatur à principali agente: instrumentum ut quo est ipsa virtus qua instrumentum agit. Et hæc est duplex: alia in actu primo, qua fit instrumentum aptum eleuari: & alia in actu secundo, qua actu eleuatur, & agit. V. g. in instrumentis artis: instrumentum ut quod est ferrum: & cum aptatur sub forma ferræ, cum tali acumine, & dētatura, est quo in actu primo; & cum actu mouetur ad sciendum, est instrumentum in actu secundo. Et pariter exemplificari potest in calamo: nam antequam ad scribendum appetur, est instrumentum, quod potest assumi: semel vero aptatum, est in actu primo: sed cum actu scribimus, actu eleuatur, & agit. Similiter in naturalibus cibus potest esse instrumentum animæ ad generandas carnes, sed non nisi medio calore naturali, qui est virtus eius instrumentalis; sed ille indiget motione principalis agentis existētis formaliter, vel

vel in sua virtute. De quo videatur S. Tho. 3. p. q. 72. ar. 3. ad 2. & in 4. dist. 1. q. 1. art. 4. q. 2. ad 2.

3 Præterea aduertendum, quod instrumentum est duplex; vnū quidem separatum, vt baculus; aliud autem coniunctum, vt manus. Ita S. Thom. 3. p. q. 62. art. 5. & 4. cōtrag. cap. 41. Aliud exemplum apponit S. Tho. lib. 2. de Anim. lect. 9. in fine: nam gubernator nauem gubernat manu vt instrumento coniuncto; & temone vt instrumento separato. Aliquando tamen solet vocari instrumentum coniunctū, quia est contiguum; ad differentiam instrumenti separati loco, & tempore, vt sagitta, & semen sunt instrumenta omnino separata.

4 Differentia ergo per se inter causam principalem, & instrumentalem est, quod causa principalis agit per virtutem suæ formæ, instrumentū vero solum per motionem virtuosam à principali agente deriuatam. Ita docet S. Thom. 3. p. q. 62. art. 1. & 4. & q. 27. de Verit. art. 4. & ratio est, quia causa efficiēs in actu primo coincidit cum forma, quia ratione illius in sua virtute continet effectum: ergo cum habet in se formam, qua cum cōtineat, sibi principaliter tribuetur. Sed instrumentalis est per exclusionem principalis virtutis, & per aliquid quo deferat transeunter virtutem causæ principalis: ergo constituitur per transeuntem virtutem, quæ est virtuosus motio principalis agentis.

5 Ex ista differentia primaria, & per se (quia sumitur ex ipsa forma, & actualitate, qua causa influit acti-

ue) originantur aliæ differentie secundariæ; vt quod effectus nō assimilatur instrumento, sed principali agenti: quod causa instrumentalis agit vltra suam speciem: quod non potest verificari in causa principali, quia forma per quā agit debet assimilari formaliter, vel eminenter effectui, quem continet.

6 Obijcies, omnes causæ secundæ agunt vt motū à prima, vt postea dicemus: & tamen plures dantur causæ secundæ, quæ operantur vt propriæ causæ principales: ergo causa instrumentalis non distinguitur à principali, quia illa agit vt mota ab alio.

Responderi in primis posset, quod omnes causæ secundæ comparatiue ad causam primam, sunt causæ instrumentales: vnde S. Thom. in lib. 2. cōtrag. c. 21. rat. 4. ait. quod oportet omnes causas inferiores agentes reduci in causas superiores, sicut instrumentales in primarias.

7 Cæterū, quia S. Augustinus lib. 7. De Ciuit. Dei cap. 30. (& nō 1. de Trinitate vt alibi in curia typographorum relatum est) docet, quod sic Deus administrat omnia; quæ creauit, vt etiam ipsa proprios motus ex exercere sinat: quod ad summam Dei bonitatem pertinere notat S. Thom. lib. 3. cōtrag. cap. 69. vt rebus nou tantum cōtulerit esse, sed etiam quod sint causæ, ne dum efficientes instrumentales, sed etiam principales in suo ordine: idē admissio, quod in creaturis dātur causæ propriissime principales, quæ solum quodammodo, & comparatiue ad primam dicantur instrumentales, quod solum intendit

tendit S. Thomas loco citato, vt ipse declarat q. 24. de Verit. art. 1. ad 5.

8 Respondetur distinguendo maiorem: agunt vt motæ, si ly *vt* dicat tota rationem agendi; nego maiorem: quia plures vltra diuinā motionem habent formam, qua sibi simile agant: si ly *vt* dicat conationē sine qua non; concedo maiorem, & minorem; & nego consequentiam, quia in instrumentis ipsa motio, & vis transiens, est tota ratio agendi.

QVAESTIO XIII.

De subordinatione causæ secundæ ad primam causam efficientem.

QUamquā hæc quæstio sit Metaphisica, & in illa sit à nobis pro nō ultra tenuitate explicata 2. p. controu. 12. per septem articulos; non tamen potuit hic omitti, quia arguentiū instantia ad hoc nos pro uocat: & si hoc est vitium, in Physica de his disputare, in promptu est responsio, quod in vitio vitio coartamur a i. no: nec tamen ita quæstionem extendemus, vt de Theologica quæstione ex professio disputemus; sed sufficiet vt vel vnum verbum dicamus.

s. I.

Certa præmittuntur.

NOtādum est ergo, quod subordinationis causæ secundæ ad

primam est dependētia causæ creatæ à Deo, qui solus est causa simpliciter prima. A Deo autem creatura tripliciter potest dependere, vel in fieri, seu in suo primo esse, vel in cōseruari; vel in operari. Supponimus quod omne esse creatum dependet à Deo creatore, quia Deus est ens per essentiam, & creatura ens per participationem: & idē dicitur Ioann. 1. *in ci ipso factum est nihil.*

3 Secundo est de fide certū, quod creaturæ, nec ad momentum cōseruari possunt sine actuali influentia Dei cōseruantis; iuxta illud Sapientia 11. vers. 26. *Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? Aut quod à te vocatum non esset cōseruaretur.* Et idē dicitur ad Hebræos 1. *Portans omnia verbo virtutis suæ.* De quo S. Gregor. lib. 16. Mor. cap. 18. & S. Tho. 1. p. quæst. 104. art. 1. & ibi Theologi.

4 Tertio supponimus omnē operationem causæ secundæ dependere ab immediata actuali cooperatione causæ primæ. Quod probat S. Thom. q. 3. de Potentia art. 7. cōcludens, quod *Deus in quolibet operante immediate operatur.* Hoc autē adeo est certum, quod S. Th. in 2. dist. 37. q. 2. oppositam sententiam dicit: *propinquissimam errori duplici: quam censuram communiter approbant Doctores relati illa Controu. 12. n. 4. Additque Capreol. in 4. dist. 12. q. 1. art. 3. pag. 149. quod nullus Catholicus, sed solum hæretici Manichæ hanc veritatem possunt negare. Quā esse de fide asserit M. Bañez 1. p. q. 105. ar. 5. Oppositæque erroneam appellat. M. Gonçal. 1. p. disp. 60. in principio,*

cipio, & PP. Conimb. 2. Physic. c. 7. quæst. 12. ar. 2. & Cardinalis Belarminus to. 4. lib. 4. de Gratia, & lib. arb. cap. 4. & capit. 14. dicit esse *contra Scripturam, & Patres*. Quas tamen grauium Theologorum censuras libere deberent Recentiores, qui Durandis sententiam à scholis exultantem, in eas conantur inducere; sed nunquam sine dedecore, quia ut sapienter scripsit Beatus Albertus Magnus *illa opinio fere cessit ab aula, & à multis moderno uir reputatur heretica*, ut habetur in 2. dist. 35. art. 7. & refertur, & approbatur a P. Suarez disp. 22. Metaph. sec. 1. n. 7. P. Rubio hic tract. 4. q. 6. & ab alijs: & ad minus esse *temerariam* Durandis sententiam dicit M. Aluarez 1. 2. disp. 168. n. 5.

5. Rationem in hac forma proponit Antiquus ille, & sollemnis Doctor Parisiensis N. M. Fr. Ioannes de Neapoli è primis propugnatoribus Doctrinæ S. Th. q. 15. Variarum puncto 3. Sicut se habet omne ens creatum ad primum ens, sic se habet agens creatum ad primum agens agere enim competit rei existenti: sed est impossibile creaturam non pèdere ab actuali immediato influxu primi entis; ut probatur 1. p. q. 8. Ergo impossibile est causam secundam agere sine immediato influxu causæ primæ.

6. Sed obijcies: eadē est ratio omnium operationum causæ secundæ: sed aliquæ sunt quas Deus non cōcausat immediatè: ergo nullā operationem causæ secundæ causa prima causat immediatè. Probatur minor: nam Deus non cooperatur

ad malum: sed adulteria, & odium Dei, & similes operationes sūt malæ: ergo Deus illas non immediatè causat. Quod videtur definisse Concilium Tridentinum sess. 6. can. 6. sub pœna anathematis damnās asserentēs *mala operari, ita ut bona. Deū operari, non per se, sed solum, sed etiam propriè & per se, &c.*

Ad hoc argumentum (de quo in uanum quidam Recentēs gloriantur) iam antè quadringentos ferè annos responderat citatus M. Ioannes de Neapoli his verbis: Ad tertium dicendū, quod tota actio peccati in ratione, quæ actio est à Deo, & tota à libero arbitrio: & in ratione, quæ actio, & effectus, est bona, & non mala, id est, quantum ad totū, quod est in ea *entitativum* in ratione autē, quæ peccatum, magis habet rationem defectus, quæ effectus; & per consequens, ut communiter dicitur, & ut patet per Augustin. 12. de Ciuitate Dei cap. 7. & 8. non habet causam efficiētem sed deficiētem, carētiā, scilicet regulæ rationis. Hæc ibi. Quæ notabis ut Recentiorum argumenta cōfemnas: & de his leges S. Thom. 1. 2. q. 79. art. 1. & 2. utrobique; ad 2. ubi est proprius locus de his disserēdi. Ex loco autē Concilij potius deducitur oppositū, quia ibi definitur Deū propriè, & per se causare bona opera; actio autē peccati in esse entis bona est transcendēter; & ideo quoad esse entitativū a Deo est; nō quoad defectū: unde ex minori effectu causæ primæ causæ infert S. Th. q. 3. de Potent. artic. 7. ad 15. quod defectus soli tribuitur causæ secundæ.

7 His suppositis, manet solū difficultas, vtrum influxus iste causæ primæ moueat, applicet, & realiter prædeterminet causam secundam ad operandum, phisice faciēs quod ipsa faciat? An solam cum illa comitanter operetur in effectum?

6. II.

Sententia negativa.

8 **P**Artem negatiuam tuentur Molina in Concordia disp. 26. & 27. Suarez disp. 22. Metaph. sec. 2. & plures, præsertim è Recentioribus scriptoribus Societatis: qui id probant disp. 14. Physicæ sec. 13. n. 29. primo ex D. Thom. q. 3. de Potentia art. 7. ad 12. vbi ait: *dicendum, quod Deus non dicitur hominem reliquisse in manu consilii sui, quia in voluntate operetur; sed quia voluntati hominis dedit dominium sui actus, ut nō esset obligata ad alteram partem contradictionis.* Si autē voluntas indigeret physica præmotione habente essentialem connexionem cum effectū, qua ratione posset dici à S. Thom. domina sui actus, & non obligata ad alterā partem contradictionis?

Deinde ad 13. addit: *et ideo determinatio actus relinquitur in potestate rationis, & voluntatis.* Ergo nō admittit S. Tho. physicam illam præmotionem, quæ voluntatem alliget ad operandū: alioquin non diceret determinationem relinqui in potestate voluntatis; sed à præmotione physica prouenire.

9 Secundo probant ratione, quā vocāt philosophicam (& totam re-

ducunt ad difficiliora Theologiæ mysteria) in hac forma. Ablata præmotione physica, vel in causa secunda cum concursu simultaneo Dei, datur virtus completa ad producēdas omnes formalitates effectus; vel non. Si primum; superflua omnino erit talis præmotio. Si secundum; ergo sine præmotione physica non habet causa secunda virtutem ad totum effectum actu producēdum: siquidem non habet virtutem ad omnes formalitates; & realiter nequit produci vna formalitas sine alijs: ergo voluntas non potest suum actum elicere sine præuia præmotione: ergo quando actu nō adimplet aliquod præceptum, non potest illud adimplere. Patet consequentia, quia voluntas, vt probatum est, non potest actu operari, nisi præcedat physica præmotio ex parte actus primi: sed quando actu non adimplet præceptum, non præcedit physica præmotio ex parte actus primi, vt opposita sententia concedit: ergo non peccat voluntas, dum violat præcepta. Quod est absurdum.

Tertio probatur: quia omnes formalitates, quæ sunt in calore producto. v. g. correspondent alteri calori, & Deo concurrenti per cōcursum simultaneū: ergo sine fundamento additur physica præmotio. Antecedens constat; quia Deo respondet ratio entis secundi; & reliquæ formalitates alteri calori, vt patet.

10 Vltimo est vulgare argumentum: nam physica præmotio causæ primæ tollit libertatem à causa se-

cunda: sed hoc est hæreticum; imò infanum; auferre, id quod in homine est præstantissimum ad differentiam brutorum: ergo causa secunda non indigét physica præmotione causæ primæ. Maior probatur primo; causa libera est quæ positis omnibus requisitis ad operandum potest non operari: sed posita physica præmotione in voluntate, voluntas non potest non operari: eo quod physica præmotio ad actum habet essentialē connexionem cū actu: ergo tollit contingentiam, & libertatem. Secundo; causa libera est, quæ seipsam determinat ab intrinseco ad operandum; sed præmotio est determinatio extrinseca ab alio: ergo pugnat cum libertate: ergo non in omni operatione causæ secundæ est necessaria physica præmotio causæ primæ ex subordinatione causæ secundæ.

§. III.

De mente S. Thomæ circa necessitatem motionis præuiæ?

Intus est Angelicus Doctor, & tanti eius doctrina apud summos Ecclesiæ Præsules, & Concilia, & celebriores Academiastotius Christiani Orbis in honore, & prætio habita, vt nullam sine eius suffragio (cū haberi potest) quæstionem alicuius momenti iudicent rite esse determinandam, vtpote diuinæ voluntatis Angelici interpretis, cuius doctrinam, qui sequuntur numquam inueniantur à veritatis tramite deniasse, & qui eam impugnauerint sem-

per fuerint de veritate suspectus, vt dixit Innocentius Sextus. Idcirco cū ab hac quæstione pendeant innumera biles aliæ Metaphysicæ, & Theologicæ, nō abs re erit paululū in mente S. Thomæ indaganda immorari.

12 Quia tamen ante nos diligenter id præstitit eximius Doctor Franciscus Syluius (satis Orbi notus suis eruditis, & compendiosis libris in maiorem Theologiæ partem cum luce, & laude diuulgatis) in Opusculo de *Motione primi motoris*, parte prima per decem & octo articulos innumeris fere S. Thomæ auctoritatibus adductis, & rursus, quæ nos iudicauimus plus nostræ causæ fauere, quæ potuimus diligētia retulimus illa controu. 12. toto ar. 3. quibus ostendimus, & demonstrauimus S. Thomam expressè docuisse omnes causas secundas realiter promoueri, & applicari à causa primā ad operari dī. Sed præcipuè vbi quæstionem ex professo disputat, videlicet 1. p. q. 105. art. 5. ad 3. vbi ait: *Deus non solum dat formas rebus, sed eā conseruat eas in esse, & applicat ad agendum.* Et lib. 3. cōtrag. cap. 70. addit, quod applicat ad agendum, sicut artifex applicat instrumentum ad proprium effectum. Quod latissimè prosequitur q. 3. de Potentia art. 7: idē ne actum agamus, ab eis iterum recensendis super sedemus.

13 Solum ad maiorem rei euidētiam id cōfirmamus extrinsecis adiumentis, ab auctoritate quidē desumptis; sed quæ iuxta subiectā materiam morālē euidētiam faciant omni rem consideranti sine vlla peculiari adhesionē ad illam, vel illā factio-

factionem. Sic ergo argumentor: ipsi, quorum maxime intererat S. Th. habere patronum suæ sententiæ, plane fatentur in hac parte sibi contrariari: ergo non illis, sed nobis fauet. Consequentia probatione non eget, quia affectus inclinat intellectum ad diligentius inquirendum; & cum non nisi inuitus cogitur aliquid fateri, iudicandum id protulisse à veritate coactum. Antecedens probatur ex ipso P. Molina, præcipuo patrono sententiæ contrariæ, qui in illa disp. 26. dixit: *quare ingenue fateor mihi valde difficile esse ad intelligendum motionem, & applicationem hanc, quam S. Thom. in causis secundis exegit. Fere similia profert Vazquez i. p. disp. 99. cap. 3.*

14 His adiungo, nō vni? Magistri, sed toti? Doctissimi Collegij Conimbricensis testimoniū, adeo expressum, quod nullam, nec apparentem admittit expositionē: quod ut manifestius appareat, non grauabor ipsius formalia dicta transcribere: nā in 2. Physic. c. 7. q. 13. artic. 1. sic orditur: *Circa modum, quo Deus cum causis secundis ad earū operationes, & effectus concurrat, discutienda se offert celebris opinio D. Thom. i. p. q. 105. art. 5. & 1. 2. q. 109. art. 1. & quæst. 3. de Potentia art. 7. eiusque sectatorum Capreoli in 2. dist. 1. q. 2. Ferrariensis 3. contrag. cap. 70. & aliorum existimantium omnes causas secundas ante quam operentur, accipere à Deo influxum quemdam, & motū, qui sit quasi esse intentionale virtutis diuinæ, quæ ad promendas actiones excitetur, eo modo quo artium instrumenta, ut doliabra, & securis præstam motionem à fabro accipiunt, cum ad opus conficiendum ap-*

plicantur. Fatetur ergo Patres Conimbricenses Societatis Iesu, S. Th. & eius discipulos hanc semper docuisse sententiam.

15 Sed, & habemus aliud, istis illustrius, testimonium Eminentissimi mi, & multis titulis celeberrimi Cardinalis Bellarmini lib. 4. de Gratia, & libero arbitrio capit. 16. sic scribentis: *Altera ratio conciliandi libertatem humanam cum cooperatione diuinæ, & fortasse etiam probabilior, est iuxta sententiam S. Thom. qui docet cooperationem diuinam ita concurrere cum causis secundis, etiam liberis, ut non solum eis dederit, vel conferret virtutes operatrices, sed etiā eas moueat, & applicet ad opus, ut cognosci potest ex 1. p. q. 105. ar. 5. & lib. 3. contrag. cap. 70. & in q. 3. de Potentia art. 7. quæ sententia videtur valde consentanea, tum Scripturæ, quæ dicit, nos in Deo esse, vivere, & moueri: Actuum 17. Tum etiam rationi, & ordini, quem habet prima causa cum secundis, neque laborandum est in hac sententia ut ostendamus, nihil omnino fieri sine Deo, &c. Hæc ille: quæ nulla indigent ponderatione (quamuis valde digna sint, quæ nunquam memoriæ labantur) quia cū in cap. 15. antecedenti explicuisset modum concordie libertatis cum gratia, iuxta sententiam Gregorij, & Gabrielis, & aliorum assentiū cooperationem diuinam se tenere ex parte effectus, nō ex parte causæ; hoc est, inquit, concursus Dei non determinare voluntatem nostram, nec aliquid in illam imprimere, aut operari, sed immediate influere in effectum, &c. quæ est sententia Molina: postea cap. 16. explicat iuxta oppositam sententiam (quam incunctanter affirmat esse S. Tho. &*
valde

valdē consentaneam Scripturæ, & rationi) qualiter cohareat libertas creata cum cooperatione Dei. Videatur Illustrissim^o Alvarez lib. 2. Respons. c. 1. n. 26. Plura in hoc genere non subiungo, quia ista sunt omni exceptione maiora testimonia; & qui his non acquieverit, non video cui humano testimonio fidē possit præstare; quia hic nec ignorantia habet locum; nec priuatus affectus ad propriam opinionē, vel ad Doctore domesticum, intellectum potuit obæcare.

16 Posset hæc probatio corroborari; quia eandem hanc de præmotione Dei sententiam, docuerūt celeberrimi è Societate Iesu Scriptores, Toletus, Pereir^o, Canis^o, Cisterius, Azorius, vt eorum verbis relatis ostēdit Syluius in relato Opusculop. 2. art. 26. per totum. Alios retulimus illa Controuersia 12. numero 45. & solent referri PP. Coloniensis. Dialogo 2. de hom. pag. 36. & alij.

17 Vltimum, & irrefragabile argumentum pro mente S. Thom. agnoscenda, est perpetua traditio Discipulorum eius, in quibus ipsius spiritus requieuit (sicut quod perpetua traditione docuerunt Apostoli, & ipsorum successores, intelligimus esse doctrinam Christi omnium Magistris, per alios Doctores ad nos transmissam;) sed hæc sententia semper viguit in Schola Thomistica, & ab ea nullus nunc inuenitur discrepasse, qui Thomistæ nomen marea tur: ergo hæc est legitima doctrina Sancti Thomæ. Cætera patent, & minor latè est comprobata ubi su-

pra à num. 35. vsque ad 44. Et nunc addo quæstionem hanc in terminis disputasse Mag. Fr. Ioānem de Neapoli eximiam sapientiæ Virum, adeoque vicinum temporibus S. Thomæ, vt extet non leuis coniectura ipsi^o fuisse auditorem, siquidem inter eius opera reperiuntur *sermones ad postulandam Canonizationem Fratris Thomæ de Aquino*, constat autem Angelicum Doctorem in Sanctorum numerum relatum esse anno millesimo trecentesimo vigesimo tertio: vnde deducit eruditissimus M. Fr. Dominicus Graulina, indubitatum esse M. Fr. Ioannem de Neapoli vicinum fuisse S. Thomæ temporibus, è cuiuspectore doctrinæ purissima fluente hausit, & ex traditione, veri sensus, & intelligentiæ S. Doctoris testis esse potuit luculentus.

18 Prædict^o ergo M. in quæst. 15. disputans: *Virum Deus operetur in omni operante?* Cum explicuisset, & probasset, quod Deus agit in omni agente quātum ad actionis principium, & quantum ad terminum, seu effectum (in quibus reijcit positionem negantem auxilium comitans) posita ipse adstruit Dei motionē praeuiam, his verbis: *Tertio modo potest dici causa actionis quātiū ad actionis modū: dicimus enim in rebus creatis vnum esse causam actionis alterius, si sit applicans, seu mouens agens ad passum: sicut ille, qui applicat ignem aqua, dicitur aquam calefacere, & applicans acumen cultelli ad incidendum, videtur incidere, seu esse causam incisionis. Videmus autē omnia corpora; imo omnes res naturales, non agere nisi motas, excepto primo mouente, quod est totaliter immobile, à quo se*

cui à causa dependet motus omnis cuiuscūque rei creata, ut probat Philof. 7. & 8. Physicor. Deus ergo est causa actionis omnis agentis creati, sicut applicans, seu mouens omne agens ad effectum suum. Paret ergo, quod Deus est causa omnis actionis creatæ, seu agit in omni agente creato, quantum ad actionis principium, scilicet, sicut dans, & conservans virtutes omnium rerum, quæ sunt eis principium actionum; & quantum ad actionis terminum, seu effectum, quia scilicet, omnis effectus creatus in ratione quæ eius, est Dei effectus: & quantum ad actionis modum, seu mediū, quia scilicet, applicat, seu mouet causas omnes ad suos effectus. Hæc ibi. Quæ non minori alacritate transcripsi, quam cum utilitate spero legendā, ut erubescant noui Authores noui tatem obijcere intelligentiæ indubitatæ, perpetuæ, & certissimæ mētis S. Tho. Videatur etiam Soncinas in Epit. in 2. dist. 1. q. 2. conclus. 11. & ad 1. contra eam.

19 Nec occurrit, quid possint respondere, textui violentiam nō inferendo. Quia in primis cum fundamento apparenti negari non potest loqui de motione præuiā: quia alioquin distinctio ab ipso assignata esset innanis: docet enim creaturā à Deo depēdere in esse, in conferuari, & in cooperando, & ulterius in modo, & applicatione, quā à Deo recipit omnis causa secunda à prima; eo quod omnes res creatæ non agunt nisi motæ: nam Authores concursus simultanei, hanc tertiam dependentiam, quam præfatus Magister ex professo probat, reiicere conantur: ergo Antiquis Thomistis è diametro opponitur.

20 Deinde, non habet locū etiam illa de præmotione morali: primo, quia loquitur de præmotionibus corporum; quæ conilat moraliter non moueri. Secundo: nam asserit Deum sic applicare, & determinare, & mouere omne agens creatum, sicut mouet, & applicat quis aquam igni, vel ignem aquæ; & cū quis utitur acumine cultelli applicans ad incidendū: quæ si non sunt applicationes, & præmotiones physicae, & reales, non video quæ præmotiones dignæ sint sic appellari: nullam ergo probabilem admittit expositionem.

21 Comprobo denique eandem veritatem testimonio M. F. Francisci Romani in libro de libertate aduersus pseudophilosophos, & c. ubi veritate 7. assertit illud Proculi: *Virtus prima causa plus influit super effectum causæ secundæ, quam virtus ipsius causæ secundæ*: quod sic eleganter explanat: *Plus, inquit, ac si dixisset, immediatius, prius, intimius, efficacius, ut solennes exponunt Philosophi*. Notra ergo intelligentia est cōmunis solemnium Philosophorum de præuiā efficaci præmotione primæ causæ: de quo etiā videatur Veritate 16. Fuit autē præfatus Doctor Ordinis Prædicatorum Generalis Magister, & adfuit Cōcilio Tridētino iam sexagenarius anno 1552. ut ex Antonio Lusitano, & Michaelē Plodio, probat Fernādez in Scriptoribus Ordinis Prædicatorū. Hoc autē ipsum docuisse S. Thomam exponentem eandem

Proculi propositionem, postea referemus num. 47.

& 55.

s. IIIL.

Soluuntur argumenta.

22 **A**D authoritatem S. Thomæ obiectam nu. 8. dicimus minus fideliter referri: & quamquam vnus litteræ tantum fiat mutatio; tamen est talis, quæ totius propositionis sensum peruertit, & mutat in contradictorium. Quod sola vna littera mutata euenire, patet: nam *alius Pater, & aliud Pater*, constituunt tã distinctas propositiones; quod prima sit catholica, & secunda sit hæretica. Mutant ergo Moderni quidã Societatis Iesu ly *quin*, in ly *quia*, & ex verissima propositione, in qua nostra doctrina expressè habetur, formant aliã illi oppositam. Et quia sic, vt nos referemus, & referunt omnes quotquot de hac authoritate mentionem faciunt, habetur in omnibus editionibus operum S. Thomæ, quas videre licuit; pro fraterna in virum Religiosum charitate (quæ non sinebat de illo suspicari, quod data opera in re tã graui textum S. Thom. deprauatū retulerit) conatus sum vitium hoc in curiæ transcribentium, vel Typographorum tribuere; sed deprehendi hanc excusationem minus sufficientem esse, quia hac obseruata transmutatione, eadem abutitur authoritate disp. 14. Phys. sec. 3. nu. 29. & sec. 4. n. 45. & mihi fuit incredibile tot vicibus litteram eandem amauentes, vel Typographos ita transmutasse, vt sæper illis faueat, & nunquam veritati. Quare hoc solū potui cogitare, quod S. Thom. in pro-

prio fonte non vidit; sed quod in codice alio, vbi mendosè legebatur, textum sic reperit; & in suam disputationem transtulit inaduertenter.

23 Sensus ergo legitimus S. Th. est, quod per hoc, quod Deus dicatur dereliquisse hominem in manu consilij sui, non tollitur quin in voluntate operetur: quia est duplex operatio, & prædeterminatio diuina: alia per modum naturæ determinans ad vñ: & hæc cōuenit causis necessarijs: alia cum indifferentia iudicij, & cōtingentia ex parte voluntatis, quæ ex se non est obligata ad alteram partem cōtradictionis: & sic à Deo præmouetur iuxta modum suum, vt agat libere. Quod autem iste sit sensus S. Th. patet primo: nam solutio argumenti non debet opponi cōclusioni principali; sed eam defendere: cōclusio autem illius articuli, est eadem ac nostra: nec ad illam habuit Suarez quid responderet disp. 22. Metaph. sec. 2. n. 52. nisi asserendo illius articuli doctrinam tacite fuisse retractatam 1. p. Vnde paradoxum est, quod modo vellint Recentiores ex illo articulo cōtra nos probationem formare: cui Suarez cōtra se obiecto non valuit satisfacere.

24 Secundo, id cōstat ex immediata solut. ad 13. vbi S. Th. ait, quod voluntas dicitur habere dominium sui actus, non per exclusionem causæ primæ; sed quia causæ primæ non ita agit in voluntate vt eam de necessitate ad vñ determinet, sicut determinat naturam: & ideo determinatio actus relinquitur in potestate rationis, & voluntatis. Hæc ibi. Et q. 24. de Ver. a. 1. ad 3. ait: Per hoc, quod Deus est causæ operantis in cordibus hominum, non excluditur

quin ipsa humana mentes fiat causa suorum motuum. Vnde non tollitur ratio libertatis. Admittit ergo S. Th. præmotionē primæ causæ facientē, ut secūda se libere determinet, quæ est præmotio cū modo libertatis proprio: & negat præmotionem de necessitate ad vñū determinatē: quā nos negam⁹, & omnes Catholici negare debēt. Nō ergo distinguere, quod alia est prædeterminatio necessitatis; & alia est cōferēs vsū libertatis; est causa æquiuocationis, & deceptionis arguentiū, quod ista præmotio tollit libertatē: & tamen S. Th. & ei⁹ Discipuli locis à nobis relatis 2. p. Metaph. Cōtr. 11. n. 145. clare distinguunt hæc duo genera præmotionū, ut iterū dicemus solutione ad alia argumenta.

25 Vnde verissimum est, quod S. Tho. docet 1. 2. q. 9. ar. 6. & q. 6. de Malo ar. vnico. Et in 2. dist. 25. q. vnica artic. 1. ad 3. & sæpiissimē alibi, quod Deus voluntatem non ex necessitate ad vñū determinat: & quod voluntas seipsam mouet, & determinat. Ex quo nihil infertur cōtra nos. Vnde perspicies frustra laborasse Ruiz in tomo de Scientia Dei à disp. 32. vsq; ad 60. sed præcipuē disp. 49. sect. 2. in congerendis autoritatibus Sancti Thomæ ad hoc probandum; cū hoc nos nō negemus; sed sæpiissimē doceamus: vnde concludit Sanctus Thomas illo articulo septimo ad vltimum, quod Deus perfecte operatur ut causa prima; requiritur tamen operatio natura ut cause secunda. Et hæc seruat modum suum, quem à Deo accipit; natura determinata ad vñū, voluntas libere se determinādo. Vñ

de S. Th. 1. p. q. 105. art. 4. ad 2. docet, quod sic moueri ex se, non repugnat ei, quod mouetur ab alio. quia ut ipse dixerat eadē 1. p. q. 83. ar. 1. ad 3. hoc in a. Tibus liberis Deus facit: operatur enim in vnoquoq; secūdū eius proprietatem. Videatur etiā S. Amb. in Prologo Lucæ ad illa verba: Visum est mihi.

26 Instari potest ex P. Ripalda lib. 5. de Ente supernaturali dis. 104. sect. 8. n. 79. dicere autoritatē, in qua potissimē innitimur, desumptā ex S. Thomæ ista quæst. 3. de Potentia art. 7. ad 7. non cōcludere: quia loquitur Sanctus Thomas, non de virtute intrinseca causis secūdis inherente; sed de aliquo extrinseco, concepto quasi intrinseco ratione denominationis, à Deo proueniente. Quod colligitur ex verbis Sancti Thomæ, quæ sunt huiusmodi: *Id quod à Deo fit in re naturali, i. quo actualiter agit, est ut in mentis sola habens esse quodam incompletum per modum quo colores sunt in aere, & virtus artis in instrumento artificis.* Quorum verborum illam iam relatā esse genuinā intelligentiam, probatur. ¶ Primo, quia ait, quod fit in re naturali à prima causa, esse id quo actualiter agit: nā id quo res naturalis actualiter agit, est formaliter actio.

Secundo, quia ea, quibus id comparat, non sunt intrinsecē inherētia rebus naturalibus, scilicet, colores aeri, & virtus artis instrumento artificis: sed solum intentionaliter per denominationem extrinsecam prouenientem ab speciebus colorum aeri impressis, & à directione artis extrinseca instrumento artificis.

Tertio,

Tertio, quia id vocat S. Thomas esse intentionem solam: nam intentio sola non est intrinseca rebus, sed extrinseca, iuxta doctrinam Angelici Præceptoris: tum quia in 1. dist. 33. q. 1. art. 1. ad 2. ait: *In omnibus intentionibus hoc communiter verum est, quod intentiones ipse non sunt in rebus, sed in animatum, &c.* Tum quia 1. p. q. 67. art. 3. incorp. notat, quod intentiones non causant transmutationes naturales. Item in 2. dist. 13. q. unica art. 3. inquit: *Per illud quod habet esse intentionis tantum, non sequitur transmutatio, nisi secundum operationem animæ, ut in videndo, & audiendo.* Si autem intentio esset rebus naturalibus intrinseca, transmutaret entitatem illarum, sicut omnia accidentia ipsis inhærentia.

Quarto, quia id ait esse ens quoddam diminutum, & incompletum; quod solum conuenit denominationi extrinsecæ, prouenienti ab actione, quæ vltimate complet virtutem agentis; & quia ipsi extrinseca est, tribuit esse diminutum, & rationis: quod à S. Thom. consuetum est sic appellari, ut in 4. dist. 1. q. 1. art. 4. q. 2. & 4. ¶ Demum, quia eodem modo loquitur Præceptor Angelicus de motione instrumentorum gratiæ, quibus nihil imprimi intrinsecum, sed extrinsecum, ostendimus ex documentis ipsius disp. 41. sec. 10. Hæc ille. Quod ante cum pluribus obiecerat Ruiz de Scientia disp. 49. sec. 4.

27 Istæ tamen instantiæ corroborant, non eneruant vim authoritatis allatæ; quod pater singulas percurrêdo. Ad primam dicitur, quod

dupliciter dicitur quis aliquo operari (ut sumitur ex D. Thom. lib. 3. contrag. cap. 70. loquente in casu præsentis) vno modo ut virtute operationis; alio modo ut ipsa operatione, sicut dicimus, quod intelligimus intellectu, & intelligimus in relectione; & amamus voluntate, & amore amamus. In solut. ad 7. (de qua modo) manifestum, & indubitatum est loqui S. Thomam de virtute operatiua: cum hoc discrimine: nam virtus naturalis est forma completa, & permanens: virtus vero eorum, quæ non agunt nisi ut mota, est incompleta, & transiens, quia est *quædam redundantia virtutis mouentis*, ut in simili ait S. Th. in 4. dist. 8. q. 2. art. 3. ad 1.

28 Secunda instantia, nec fundamentum habere in doctrina S. Thomæ, nec in veritate, ostendimus 2. p. Metaph. controu. 10. art. 4. explicantes qualiter eleuentur instrumenta. Per quæ eliditur quinta instantia: & perse est satis incredibile, quod colores realiter deferantur, & transcant per aerem; & quod instrumentum realiter sit virtuosum, & effectiue causans; & quod sibi sola addatur denominatio extrinseca nullius actiuitatis. Melius S. Tho. 3. part. quæst. 62. artic. 4. ad 1. in omnibus huiusmodi ponit quandam intrinsecam *vim spirituales*: quam nos in præsentis necessariam docemus mutatis mutandis: & ideo illis replicis nostra doctrina confirmatur: ut iam diu confirmarunt authores, quos refert, & sequitur M. Fr. Hyacin. Coqueius lib. 2. de Gratia disp. 6. c. 6. rat. 4.

29 Tertia instantia mera terminorum æquiuocatione nititur: nā intentio est nomen æquiuocū, vt docet S. Tho. q. 21. de Verit. art. 3. ad 5. & quandoque significat actū voluntatis circa finem; quandoque sumitur pro ratione, quam significat definitio: & sic distinguunt Logici primas, & secundas intentiones: & tertio sumitur pro esse quodā quasi spirituali, & incōpleto, & transeūti: & vocatur esse intentionale, nō quasi sit ens rationis; sed quia *habet aliquid simile cū ente diminuto; quia non habet esse fixū, & permanens, vt expresse ait S. Tho. in 4. dist. 1. q. 1. art. 4. quæstiunc. 2. & latè prosequitur q. 27. de Verit. ar. 4. ad 4. docēs, quod hac virtus est quid incompletum in genere entis, quia accommodatur motui, qui est actus imperfectus, secundū Phyl. 3. Phyl. & subdit, quod huiusmodi virtus est in aere ad mouendū visū secundū quod immutatur à colore parietis, vt in fieri, non vt in facto esse: vnde species coloris est in aere per modū intentionis, & non per modū entis completi, sicut est in pariete. Ecce de his loquitur S. Th. & se ipsum declarat, quod habēt esse intentionale propter modum essendi incōpletum, & per modū trāsitus; nō quia non sint entia realia reductiue in genere qualitatis: vnde, & concludit, quod non est inconueniens, quod virtus spiritalis sit in re materiali, sicut species colorū sunt spiritaliter in aere. Vbi vocat esse spiritaliter, quod ante vocauerat esse per modū intentionis; non ergo loquitur de denominatione extrinseca, aut de ente rationis. Rursum ipse S. Th. q. 4. de Malo ar. 1. ad 16. ait, quod semper est in*

actu in quātu in eo est motus, & intentio animæ generantis secundū Phyl. li. 2. de Gen. Anim. & ex hoc habet virtutem causandi, &c. Ridiculum autē est dicere, quod virtus seminis sit denominatio extrinseca, vel ens rationis. Cū ergo his exēplis vtatur S. Th. gratis eius mens in dubiū vertitur; cū sit perse nota, & manifesta, terminorū æquiuocatione sublata: quæ tamē nulla est, iuxta subiectam materiam voces vsurpando, vt sumuntur in vsu Philosophorū: videatur S. Th. 1. p. q. 118. a. 1. ad 4. ¶ *Authoritas, quæ adducitur in 4. replica, potius probat oppositū, vt nos retulimus, & textū legēti erit manifestum.*

30 Restat vulgare argumentum potius consistens in verborum cōtentione, quā in alicuius pōderis rei difficultate: nā anxie quidā inquirūt; vbi reperiatur in Angelico Doctore hoc verbū *Physica prædeterminatio*? Et cum locus manifestus ipsius non adducatur, nec alicuius alterius Antiqui Doctoris, merito M. Bañez erit appellandus primus Author Physicæ prædeterminationis, vt à Neothericis appellatur.

31 Retorqueo argumentū, & peto ab eis, in quo loco M. Bañez hanc vocē repererint? Nā ego diligēter quæsiui, & nō inueni, neque 1. p. q. 19. & 23. neq; 2. 2. q. 10. art. 1. dub. 2. doc. 3. nec aliū hucusq; ipsi citarunt locum: & tamē, quia viderūt ipsum scripsisse, & docuisse Deū realiter nos præmouere, & quod gratia Dei nō subditur, nec depēdet in sua efficacia ab humana determinatione; sed potius eam ipsa facit: ipsius indubitarum est M. Bañez nobis

cum sentire, quia rem docuit; esto voces istas nusquam usurparit: ergo pariter nos possemus dicere de D. Tho. & eius omnibus Sectatoribus. Cur autem præcipue bellū gerant contra Sapientissimum M. Fr. Dominicum Bañez, ipsi viderint: & lector aliquid poterit coniectare ex his, quæ referunt PP. Carmelit. tract. de Scientia Dei disp. 10. dub. 7. §. 4. Sed missa hæc facimus; quia non historiam narramus; sed Physicam docemus.

32 Respondeo deinde, quod cū præmotio sit realis temporalis physica executio diuinorum decretorum: eo ipso, quod de illis loquendo, istæ voces sint vsitatæ in antiquis Doctoribus, consequenter fatendum voces esse antiquissimas in præsentī materia. Quod autem decreta diuina sint prædeterminatiua, docuit Patrum, & Theologorum antiquissimus, & planè diuinus Dionysius cap. 5. de Diuin. nom. docēs prædeterminationes diuinas esse existentium prædeterminationis, & effectiua, secundum quas substantialis essentia omnia prædefinit, & producit. Ex quo tanto Doctore S. Tho. doctrinā, & loquendi modū accepit; tum ibi lec. 3. tum in q. 3. de Verit. art. 1. tum in Quodl. 1. 2. q. 4. ar. 4. & in 1. ad Anibal. dist. 47. arti. 4. ergo in quatuor locis usurpat S. Tho. illam vocem prædeterminat: & ex contextu constat loqui de prædeterminatione realiter, & physicè effectiua.

33 Accedit, quod S. Tho. lib. 2. Physic. lec. 8. lit. a. in fine, vniuersaliter ait, quod nihil quod est ad virumliber, exit in actum, nisi per aliquod deter-

minetur ad unū: quod post pauca iterum repetit. Et 1. p. q. 19. ar. 3. ad 5. ad intentum docet, quod causa, quæ est ex se contingens, oportet, quod determinetur ab aliquo exteriori ad effectū. Sed determinatio præueniens, est prædeterminatio: ergo vtitur in materia præsentī his vocibus, nisi quod id, quod moderni significant terminis incōplexis, S. Tho. terminis cōplexis, vel oratione explicuit. Videatur M. F. Ioa. à S. Th. hic q. 25. art. 2.

34 Adhuc duo alia superaddēda sūt: ambo tradita ab Illustrissimo, & doctissimo Aluarez. Alterū lib. 3. de Auxilijs disput. 22. n. 2. ubi aduertit, quod prædeterminatio, dupliciter potest dici physica; vno modo vt est idē ac naturalis, & ad unū determinata: & hoc modo in causis liberis nullus Catholicus, sed soli hæretici ponunt causas liberas à Deo prædeterminari physicè: & vidē? omnino S. Tho. in 2. dist. 25. q. 1. art. 1. ad 3. Alio modo physicū, est idem ac reale, non morale vire: & sic docem? præmotionē Dei esse physicā, verā, & realē prædeterminationē: in quo sensu vox est tam antiqua, quod reperitur in actis Cōcilij Ephesini, in Sancto Cyrillo, & in alijs.

35 Alterum traditur ab eodē M. lib. 7. Responsionum c. 5. n. 1. & li. 2. Responsionum c. 1. n. 34. his verbis: Vt omnes æquiuationes, & subterfugia præcluderentur, & vnicō verbo, quod strictissimè rem explicat, sententiā suā declararēt Thomistæ, coacti sunt nomine physica prædeterminationis vti, ne illorū sētētia in alienū sensum detorqueretur. Non enim est nouū in Ecclesia, nouis dif-

ficultatib⁹ sub ortis, noua nomina inuenire, quibus non noua dogmata, sed antiqua nouè significarētur. Affert illud S. Vincentij Lyrinēsis c. 27. *ut cū dicas nouè. nō dicas noua.* Cōcludamus ergo, quod de mente S. Th. in hoc pūcto dubitare, est contra lucernā in cādelabro positā oculos claudere, vt in simili dixit S. Aug. tract. 2. in epist. Ioannis.

s. V.

*Præmotio cause primæ traditur
in Catechismo Pij V.*

36 **O**Mnes Authores nostræ sententiæ, qui post Cōciliū Tridentinū scripserunt, ad eā comprobandā adducunt authoritatem Catechismi Pij V. cui⁹ verba alibi omiſsi, eo quod omnibus putabā esse peruiā, & pro nobis expressa. Poſtea tamen cōperi, sinistris interpretationibus à nōnullis eius vim eludi; ab alijs illius authoritatē cōtemni: ideo nōn abs re erit, quā vim habeat, paululum ponderare.

37 Igitur in prædicto Catechismo in i. par. ad illa verba Symboli: *Creatorem cœli, & terræ, in fine, sic habetur: Non solū autem Deus vniuersa, quæ sunt, prouidentia sua tuetur, atq; ad ministrat; verum etiam, quæ mouētur, & agunt aliquid inima virtute, ad motum, atque actionem ita impellit, vt quamuis secundarum causarum efficientiā non impediat, præueniat tamen; cum eius occultissima vis ad singula pertineat; & quem admodum Sapiens testatur; attingat à fine usque ad finem fortiter, & disponat omnia suauiter.* Illis verbis loquitur de omnibus in vniuersum causis libe-

ris, & necessarijs, ad quas regēdas extenditur diuina prouidentia; & omnium istarum realem efficientiam dicit realitèr Deo præueniri, & efficaciter, & physico impulsu attingi fortitèr, per vim ad omnia se extendentem, & ad singula pertinentem: quod est non tantum nostram docere conclusionem; sed in sinuare rationes, & authoritates, quibus innititur.

38 Respondent Recentes Scriptores Societatis, quod pro illo verbo impellit, in aliquibus editionibus quales sunt Antuerpiensis, & Medinensis, hābetur, *implet*; & sic rect⁹ est sentus; quia Deus implet, seu cōplet virtutem causarum secundarum, alligando suam omnipotentiam, vt cum ipsis concurrat.

Hæc tamen euasio multis reijci potest. In primis, quia SS. Pius V. in motu proprio incipiente, *Pastorali officio*, testatur se prouidisse, *vt quæ diligentissime, & fidelissime imprimetur Catechismus in Vrbe diligentia Pauli Manutij*; ergo omnia menda, quæ in alijs editionibus irrepperint, per illam primam sunt corrigenda: cum ergo in illa sic habeatur, absq; dubio sic est legendum.

39 Secundo in editione Lugdunensi antiquissima, nempe, vno tantum anno post primam Romanam, videlicet anno 1567. sic habetur: & paritèr in omnibus alijs subsequētib⁹. Et in isto sensu verba prædicta referunt omnes quotquot viderim Authores, & legi non paucos: ergo nullum est fundamentum ad lectionem corrigendam.

Tertio, cōtextus litteræ satis manifeste.

nifestat ab aliquo sciolo (ne dicam peruerso deprauatore) verbum illud fuisse mutatum: explicuerat enim dependentiam, quam habemus à Deo quoad esse, & quoad conseruari; & pergit exponere vim causæ primæ, & dependentiam secundæ in suo moueri, consistentem in fortitudine potentiae, & suauitate dispositionis diuinæ: nā fortitudo est tanta, quod efficaciter facit, quod moueatur causa secunda: & vis hec causæ primæ ad omnia se extendit, quæ operatur secunda: suauitas autem est, quod cum hoc cōpatitur, quod quælibet causa operetur secundum modum suum. Et ad fortitudinem Dei explicandā, cōgruum est illud verbum *impellit*: sicut in Euangelio habetur: *Compelle intrare*: Luc. 14. vers. 23. & Matth. 14. vers. 22. *compellit* Iesus Discipulos suos. His, & similibus non significatur coactio, sed declaratur efficacia: sicut cum Ecclesia petit à Deo, quod *nostras rebelles voluntates ad se compellat*, hoc idem declaratur: nam vt ait S. Tho. 1. p. q. 105. art. 4. *voluntas nō potest moueri efficiēter, & efficaciter, nisi à Deo*. Et videatur S. August. lib. de Gratia, & lib. arb. c. 20. & S. Cyril. lib. 1. de Adorat. pōderans locū Genes. 19. docensque Deū *subsidiū praestare fortius, quam vt ab impediēte, aut imperante malo superari possit*. Videatur Iāsenius Prou. 21. ad illa verba: *Cor Regis in manu Dñi*: vbi ait, quod Dominus inspirat Principibus consilia, atque ad ea implenda impellit: & in Cōc. c. 59. explicās qualiter Pater trahit ad Filiū. De quibus Theologi lati.

40 Adhuc autē sustinendo lectio

nē editionis Metinensis anni 1604. in qua dicitur: *Ad motum, atque actionem impleri, &c.* diserte habetur ipsissima sententia Sancti Thomæ: nam docemur actiones causarum secundarum impleri virtute diuina, qua agunt: quæ est illa vis transiens, de qua diximus ex Diuo Thoma quæstione 3. de Potentia articulo 7. ad 7.

41 Præterea, quicquid circa hoc teneatur; constat, quod in omnibus editionibus habentur subsequētia verba: *Vt quamuis secundarum causarum efficientiam non impediatur, & præueniatur tamen, cum eius occultissima vis ad singula pertineat, &c.* In quibus precipue innitimur, eo quod in illis clare habeatur, quod diuina efficiētia per vim, seu virtutem realem occultissimam omnia penetrantē, & transcendentem, præueniente motione facit omnia agentia secunda moueri: & cum loquatur de omnibus causis secundis absque vlla exceptione, iam habemus præmotionem primæ causæ esse efficacē, præuiam, & efficientem. Quod ex sincera contextus lectione constat: & cui numquam vidi satisfieri; nisi solum inuiti suæ sententiæ repetitione, de authoritatis verificatione non curando: quod nō est respondere; sed difficultati succumbere. ¶ Quare nonnulli Moderni tandem fatentur, quod loquitur Catechismus, quoad hoc iuxta opinionem Thomistarum, quæ erat famosa illo tempore. Iam ergo nostra opinio tunc florebat, & vt Thomistica, & vera ab Authoribus Catechismi fuit acceptata.

42 Scio nōnullos ad pauca respicientes audacter dixisse, transeat quod sic habeatur in Catechismo: quia in illo priuati Doctoris continetur doctrina; non fidei definitio, aut Pontificis ex Cathedra loquentis assertio. Quod in simili sibi fuisse responsam, narrat perdoctus M. F. Hyacinth⁹ Coqueti⁹ Opusc. erudito de Mixtione aquæ in calice c. 13. his formalib⁹ verbis: cū præfati Catechismi autoritatē ante duodecim annos, Louanij, vbi tūc hæc quæstio agitabatur, aduersarijs obicerem, in publico consellu: respondit quidam, non mirum esse, quod doctrinam illam traderet Catechismus, vtpote ab Ordinis nostri viris esset concinatus; ac proinde ea in parte, vna cum S. Thom. sententia merito repudiari.

43 Quam euasione[m] his verbis perstringit præfatus Magister: verū in hac responsione Concilij Tridē-tini, Summorumque Pontificū autoritas insigniter contemnitur (omitto, quæ interserit, in quibus personam nominari aliquis poterit suspicari: nos enim personas fraterna in Christo Charitate diligimus; & solum contra doctrinam, quam veram non esse iudicamus, dimicare hic, & vbique nitimur.) Viri quidem ex Ordine Prædicatorum eruditione summi, numero supra sexaginta, Concilio interfuerunt: & ex illis Sacrosacta Synodus F. Francisco Forerio Lusitano, F. Leonardo Marino Genuensi, Archiepiscopo Lancianēsi, & F. E. Agidio Fulcarario Episcopo Mutinēsi comisit, vt librorū prohibitorū in

dicem conscriberent; Romanum Missale accuratius redderēt, & Catechismum iuxta ipsius Oecumenici Concilij præscriptum, & doctrinam concinarent. Quæ ab ijs facta sunt singulari Christiani Orbis utilitate. At quia viris talibus iniunctum id fuit, debet nemarito repudiari Missale Romanum, & Catechismus ipse: qui si stylum spectes, ordinemve, & procedendi modū, est proculdubio virorum illorum factus; si vero doctrinam, est ipsius Synodi, in qua illa examinata diligenter, atque vnanimiter est approbata? Hucusque M. Coquetius.

44 Quod oportet amplius munire, & firmare, ne serpat sensim viri erroris, qui in euasione indicatur. Negare non possumus hoc munus demandatum tribus illis celeberrimis viris nostri Ordinis, quando id testantur acta Concilij, & Gaspar Sylingandus libro de Episcopis Mutinensibus, & Fernandez in Concertat. Prædicatoria anno 1562. Et eruditissimus M. Graulina in libro inscripto *Vox turturis* par. 2. cap. 23. vbi hoc mandatum notat emanasse à SS. Pio Quinto, quoad compositionem, & ordinationem Catechismi: cui magis credo: tum propter stupendam tanti M. eruditionem: tum quia ipse Summus Pontifex in motu proprio expedito Pontificatus sui anno primo, incipiente *Pastorali officio*, disertè id testatur, dum ait; *curauimus vt à delectis aliquot Theologis in hac alma Vrbe componeretur Catechismus: quo Christi fideles de eis rebus, quas eos nosse, profiteri, & seruare o-*

*feret, Parochorum suorum diligentia edoceren-
cerentur. ¶ Possent autem hæc esse
simul vera, si in Concilio, à quo de-
cretum emanauit, opus fuit inchoa-
tum; & Romæ perfectum: in quo
etiam egregiam nauarunt operam
Guillelmus Sirletus, & Syluius An-
tonianus: quamuis alij hunc hono-
rem deferant Paleoto Cardinali.
Quod Historiographi diligentius
disquirant.*

45 Quoad nostrum intērum pa-
rū interit scire, quæ sit causa instru-
mentalī: nam vt in simili ait S. Gre-
gorius præfatione in Iob cap. 1. *Ip-
se hæc scripsit, qui hæc scribenda dictauit.
Et infra: Cū ergo rem cognoscimus, eius-
que res Spiritum Sanctum auctorem te-
nemus; quia Scriptorem quarimus, quid
aliud quimus, nisi legētes litteras, de cata-
mo perscrutamur? Cū ergo statuto,
& decreto Concilij Eocumenici,
Summi Pontifices Pius V. & Gre-
gorius XIII. totī Ecclesiæ doctrinā
Catechismi vt catholicam propo-
nunt, vt normam doctrinæ, & vitæ
Fidelium; quamuis eam non defi-
niant syllabatim; tamen eam sum-
mam humanam habere authorita-
tem ab ipsis, nulli fideli est dubitan-
dum: nam est ac si Pontifices ipsi id
docerent: vt de Christo Dño ait S.
August. lib. 1. de Consensu Euange-
list. cap. 35. *Quidquid de suis factis, &
dictis nos legere voluit, hoc scribendum il-
lis tanquā suis manibus imperabit: quod
affert S. Thomas in præfatione Ca-
tenæ aureæ in Mattheum.**

46 Accedit quod Sanctissimus
Cardinalis Borromeus in Concilio
Mediolanensi primo Constit. part.
2. sub titulo, *qui libri potissimum à cle-*

*ricis legendi, immediate post nouum,
& vetus testamentum, numerat, Cate-
chismum Romæ edendum, cum primum
in lucem prodierit. Et idem Vigilanti-
ssimus Pastor, in Concilio 5. Me-
diolanensi, Constitutionum part. 3.
titulo de Seminario, sic præcipit in fi-
ne; is in omni seminario perpetuus vsus
sit, vt Catechismus Romanus pueris, atque
ad eō adolescentibus, prælegatur, & expli-
cetur quam diligētissime. Nullaque eius
pars prætermittatur, cuius doctrinis co-
rum animi non imbuantur, vt fieri potest,
omni maximo studio. Non video qui-
bus verbis potuit magis declarare
quod in prætio Ecclesia doctrinā Ca-
techismi habeat. Siquidem est hæc
purissimæ doctrinæ, quo pueri, &
adolescentes debent nutriri. Simi-
lia legi possunt in Synodo Benaue-
tana, de Prædicatione verbi Dei capit.
2. & Rauenate de Seminario cap. 4.
& fermè in omnibus alijs Concilijs
Prouincialibus subsequētibz, ap-
probatis, vel à Summis Pontificibz,
vel à Sacra Congregatione Cardi-
nallium. Temerarie ergo contemni-
tur authoritas libri, quem Ecclesia
sic veneratur. Vide quæ in simili di-
xit S. Th. 2. 2. q. 1. art. 10. ad 3. Ni-
mius forsām fui in authoritate hac
ponderanda; sed dū quod intendo,
obtineam, pro hac, & multis alijs
quæstionibus Theologicis, non me
fecisse poenitebit. Sed ad id vn-
de fuimus digressi, re-
uertamur.*

S. VI.

Due rationes S. Thomæ ponderantur.

47 **Q**uia rationes quinque alibi sunt ponderatæ; nec audiui illis aliquid responderi, quod in Metaphisica non sit confutatum; sufficiet pro nunc rationes S. Thomæ duas valde notandas, eius verbis referre, & vel breuiter ponderare. Prima sumitur ex libr. 2. Sentent. dist. 1. q. 1. art. 4. sic concludente: *Esse est magis inimum cuilibet rei, quam ea, per qua esse determinatur: unde, & remanet illis remotis, vt in libro de Causis dicitur lect. 1. Vnde operatio Creatoris magis peringit ad intimam rei, quam operatio causarum secundarum: & ideo hoc quod creatum est causa alij creatura, non excludit, quin Dens immediate in rebus omnibus operetur; in quantum virtus sua est sicut medium contingens virtutem cuiuslibet cause secunda cum suo effectu: nō enim virtus alicuius creatura posset in suū effectum, nisi per virtutem Creatoris, à quo est omnis virtus, & virtutis conseruatio, & ordo ad effectum: quia vt in libro de Causis dicitur, causalitas cause secundæ firmatur per causalitatem cause primæ. Hæc Doctor Angelicus.*

48 Cuius rationem ad hanc formam redigo: influxus actualis causæ primæ realiter, & phisice infallibiliter facit, quod causa secunda actu operetur: sed hoc est operari mōtione præuila essentialiter connexa cū operatione, quam causat: ergo causa secunda operatur vt præmota à prima. Minor negari nequit

ab eo, qui terminos quæstionis calluerit, vel eorum significationem intellexerit. Consequentia est legitima; & ideo sola prima propositio restat probanda: & sic suadetur. Omnis causa secunda actu operans, est aliquo modo causa essendi: sed nulla causa secunda est causa essendi, nisi ex influxu, & virtute actuali Dei: ergo influxus actualis Dei est causa modo prædicto faciēs, quod causa secunda actu operetur. Maior est manifesta, quia causa est principium actu influens; & cum operatio sit efficientis causalitas, actu operari, est actu influere esse. Minor vero probatur: quia in quolibet effectu formalitas essendi correspondet causæ primæ, & formalitas specifica talis, vel talis naturæ correspondet causæ particulari secundæ: sed non correspondet causæ secundæ in actu nisi ratione actualis influxus: ergo nec correspondet causæ primæ, nisi ratione actualis influxus. Hæc ratio est prima inter sex, quas ad intētum format S. Th. lib. 3. contrag. cap. 67.

49 Sed dices, causæ secundæ vere causant esse virtute propria: ergo ad causandum esse non indigent actuali influxu primæ causæ. Antecedens pater, quia causant esse vt causæ principales: ergo causant virtute propria.

Respondetur S. Thomam lib. 3. contrag. capit. 66. demonstrare sex rationibus, quod omnia inferiora agentia, non dant esse, nisi in quantum agunt in virtute diuina. Et M. Bañez, & Zumel. 1. p. q. 3. & 8. negant existentiam causari effectiue à creaturis, sed solu-

lum disponunt, & determinant ad hanc, & illam speciem. In istorum autem sententia maiores vires habet ratio facta.

50 Quia tamen Caietanus, & Ferrara, & communiter Thomistæ, quos citant, & sequuntur Nazarius l. p. q. 8. artic. 1. & Ledesma de diuina perfectione q. 10. art. 1. multis rationibus probant agentia creata effectiue dare esse.

Ideo posset vltcrius ratio instaurari, ex eo quod iidem docent causam secundam non dare esse, nisi in virtute Dei, vt eius instrumentum, vt probat Ledesma art. 2. & videtur tradi à S. Thom. lib. 2. contrag. cap. 21. ratione 4. & q. 5. de Verit. art. 9. ad 7. & alibi sæpè. Constat autem (quod alibi ostendimus) instrumenta acta non operari, nisi actualiter moueantur à causa principali: ergo & causæ secundæ actu non influunt ad dandum esse, nisi præmoueantur à causa prima.

51 Ne tamē questio, quo ad hoc sit de modo loquendi: & quia S. Thom. q. 24. de Verit. art. 1. ad 5. expressè docet, ista non esse instrumentum proprie; sed solum communiter: vt ab his opinionibus abstrahamus (quas alibi opportunius discutimus) conueniendo quo ad hoc cum authoribus contrarijs, quod causæ secundæ causent existentiā in suo ordine sufficienter principaliter; adhuc ratio retinet suam vim.

52 Quæ sic debet instaurari. In actuali operatione causæ secundæ est titulus ratione cuius prius, & in tūius operatio causetur à Deo,

quam causetur à causa secunda: sed causatur à causa secunda effectiue infallibiliter: & si fuerit libera, operationem causat ad eam se determinando: ergo causatur à Deo ad eam prædeterminate. Probatur maior: actualis operatio magis est ens per participationem à primo ente, quā sit per participationē à propria causa, cuius est operatio: sed quia participat esse à propria causa, ad eā se determinante, efficitur: ergo quia est effectus participatus à causa prima, ab ea præcausatur.

Responderi potest, ad hoc sufficere concursum simultaneum, ratione cuius Deus intime in omnibus, & cum omnibus operatur.

53 Contra primo: nam quia effectus causæ secundæ est ens participans suam entitatem à causa prima; ideò fieri nequit à sola causa secunda, sine actuali influxu causæ primæ in immediato in effectum: sed operatio, quæ respectu causæ secundæ est causalitas; respectu causæ primæ, est effectus: siquidem eius esse, & essentia sunt quid creatum à Deo effectum, & actu causatum immediate: ergo operatio causæ secundæ est effectus actualis præuenientis influxus causæ primæ.

Secundo, causa prima non solum est prior in perfectione; sed etiam in ipso exercitio causalitatis: eo quod causalitas eius actualitatem dat, vt in illa fundetur, & firmetur omnis influxus causæ secundæ.

Tertio, hanc esse mētem libri de Causis, constat ex D. Tho. ibi lect.

1. litt. d. vbi ait: ostendit idem esse, & in efficiendis causis. Manifestum est enim, quod quanto aliqua causa efficiens est prior, tanto eius virtus ad plura se extendit: unde oportet, ut proprius effectus eius communior sit: causæ vero secundæ proprius effectus in paucioribus inuenitur; unde, & particularior est: ipsa enim causa prima producit, *vel mouet causam secundo agentem; & sic fit ei causa vt agat.* Hæc ibi.

54 Secunda ratio sumitur ex subordinatione causæ secundæ ad primam: nam vt docet S. Thom. 1. 2. quæst. 19. art. 4. *In omnibus causis ordinatis effectus plus dependet à causa prima, quam à causa secunda: quia causa secunda non agit nisi in virtute primæ causæ; sed effectus pēdet à causa media actione, & causalitate causæ: ergo quia actio, quæ est causalitas respectu effectus, est effectus primæ causæ: ergo hæc non solum influit in effectum, sed etiam in causam.* Et hæc est ratio Philosophi 8. Phisic. text. 34. quem citat S. Thom. 1. 2. quæst. 1. art. 4. vbi ait, quod *substituto primo mouente, alia mouere nō possunt; cum non moueant, nisi per hoc quod mouentur à primo mouente.*

Respondent, ideò verificari effectum plus pendere à Deo quā à causa secunda: nam ista dependet à Deo in esse, & conseruari: unde licet ambe causæ simul influant, verificatur, quod plus dependeat effectus à Deo.

55 Facile reiicitur, primo: nā causa in exercitio ipso causæ secundæ, & effectus in ratione effectus, plus dependet à prima, quam à causa se-

cunda: sed exercitium causæ est in efficiendo, & mouendo: ergo in isto munere debet esse maior dependentia. ¶ Secundo: in eo in quo subordinantur, est dependentia: sed causa secunda non subordinatur Deo solum in essendo; sed etiam in operando: ergo vt sic ab eo influente in causam dependet. ¶ Tertio; totum hoc videntur Philosophi intendere: nam vt ait S. Thom. lib. 2. contrag. cap. 89. & in 4. dist. 49. q. 1. art. 3. quæst. 2. cor. & dist. 12. q. 1. art. 1. quæstiuncula 1. *Sicut dicitur prima propositione libri de Causis, causa prima est vehementioris impræstis supra causarum causæ secundæ, quam ipsa causa secunda.* Hæc autem impræstis est influxus: & quia influxus causæ secundæ deriuatur ab influxu causæ primæ, hoc verificatur; & non aliter.

56 Occurrunt dicendo, quod licet nulla sit realis prioritas influxus causæ primæ, & secundæ, sed sola concomitantia, vel identitas influxus; tamen verificatur causam primam prius influere, quia secundum rationem causæ primæ correspondet prædicatum vniuersalius, & communius, nempe, ratio entis.

Minus sufficit hæc euasio, quam præcedens: nam causa efficiens phisice, & realiter causat: & realiter influit: ergo si vt sic est prior, est prioritas realis dependentiæ, & nō sufficit prioritas solius rationis.

Secundo: hac euasione solū explicatur prioritas metaphisice correspondens ex parte effectus in specificatione causarum: argumētum au-

autem nostrū procedit de ipso influxu actiue sumpto: nā ipsum actiue influere causā secundā fundatur, & depēdet ab actiua actuali influentia causā primā: ergo solutio non est ad intentum.

57 Tercio replicatur ad homines contra Recentiores; qui ex vna parte in Logica ad negandas præcuiōnes obiectiuas arguunt, quia vna formalitas non potest habere duo prædicata opposita: & nunc in Physica, non solum eidem formalitati tribuunt duo opposita prædicata, sed contendunt distinctionē rationis fundatam in re sufficere vt idem mer influxus realiter sit simul, & sit idem concursus realiter prior: vel si hoc non verificant, nūi tantū per nostros conceptus, argumentū non solunt. Quo modo ergo hæc duo coherent?

§. VII.

Ratio ad homines vrgetur.

58 Tercio principaliter est argumentum, etiam ad homines; nam PP. Conimb. lib. 2. Phyl. q. 13. art. 2. P. Suarez in Metaph. disp. 5. sec. 3. n. 34. & sec. 6. n. 6. & disp. 22. sec. 5. Fonseca, Hurtado, Arriaga, & communiter Recentiores Societatis lesu docēt, quamlibet causam, tam liberam quam necessariā, ex se esse indifferentem ad hanc numero actionem, & ad hunc numero effectum producendum: & ideo necessarium esse, quod à Deo determinetur ad hunc potius effectum, quam ad illū, quia nec à principio

intrinsicco, nec à circumstantijs extrinsicis habetur hæc determinatio: ac proinde opus est vt à prima causa proueniat. Quam doctrinam licet non approbemus (vt patet ex dictis 2. p. Metaph. Controu. 16. n. 91. quia cum adest causa proxima, parum philosophicum est recurrere ad solam causam primam) tamē quod illa admissa, negari nō possit necessitas motionis præuiā, sic probo, præsertim in causis liberis.

59 Determinatio actus, vel effectus quoad indiuiduationem, quæ dicitur prouenire à causa primā; vel est ab illa concurrente, vel influente concursu indifferente, cum quo in sensu composito potest comparari negatio actus, vel est concursu determinato habente essentialē connexionem cum actu? Si hoc secundum dicant, ergo prædeterminationio primā causā, qualis ponitur à Thomistis, non aufert, sed confert exercitium indiuiduum huius actus liberi, vel contingentis. Imò melius nos saluamus, quia cum D. Th. 1. p. q. 19. artic. 8. ad 2. & 3. & 1. 2. q. 10. art. 4. ad 3. ponimus ab efficacia diuina causari modum actus liberi, vel contingentis. Si vero dicāt primum (vt necesse est dicere, si consequenter loquātur) ergo nō prouenit indiuiduatio actus à prima causa. Probo consequentiam: ideo recurritur ad causam primam pro determinatione indiuiduæ actionis, & indiuidui effectus, quia selecta determinatione primā causæ, causa secunda est indifferēs ad hanc, vel illam actionem, & ad finem, vel illum effectum: sed stante diuino concurr-

cursu indifferenti, etiam completum ex causa contingenti, & illo concursu est indifferens, quia indifferens addito indifferenti non fit determinatum quoad indiuiduum: ergo illo concursu non determinatur causa alias indeterminata.

60 Respondet P. Suárez disp. 22. Metaph. sec. 4. ad 6. n. 35. quod illa met determinatio concursus ad singularem, & indiuiduum actum, potest esse ex voluntate Dei, non omnino absoluta ex omni parte, sed includente conditionem ex parte cooperationis liberæ humani arbitrij. Rursus, ille concursus offerri potest, non solum ad vnum indiuiduum actum vnius speciei; sed etiã ad plures diuersarum specierum, vt ad hunc actum amoris, & ad hunc actum odij: atque ita in singulis speciebus determinatur voluntas ad talem actum in indiuiduo: & nihilominus manet indifferens, vel ad vtendum concursu, aut non vtendum, vel ad vtendum illo in hac, vel illa specie. Hæc ille.

61 Cæterum, ve lego solutiones non percipio; vel vtræque argumentum intactum relinquit. Et de prima sic probatur: nam illa voluntas Dei non est de conditione implicatæ contradictionem. Inquiri ergo; voluntas potest se determinare ita ut ex parte Dei concursus indifferens ad indiuiduum actionem? Vel non potest se determinare? Si primum; ergo frustra recurritur ad determinationem causæ extrinsecæ, cum prouideri possit per causas intrinsecas. Si secundum; ergo illa voluntas est de obiecto impossibili,

62 Præterea, vel determinatio in diuiduationis est per concursum attemperatum, & subditum libertati voluntatis: Et sic duo contradictoria erant simul vera; & quod actio in indiuiduo est determinata, vt supponitur; & quod in sensu composito contingat actionem non poni: quod implicat. Ex suppositione enim, quod in indiuiduo est, repugnat non esse: nam *omne, quod est extra causas, quando est necesse est esse ex suppositione*. Vel determinatio in diuiduationis est per influxum Dei tollentem indeterminationem causæ secundæ, & facientem infallibiliter, quod hoc indiuiduum actionis hic, & nunc fiat; ita vt in sensu composito non possit non fieri: & hoc est incidere in nostram sententiam: quia hæc determinatio præcedit de terminationem causæ secundæ; siquidem supponunt quod nulla causa secunda est de se determinata ad hanc indiuiduam actionem. Alius autem concurrendi modus primæ causæ assignari nequit; eo quod non datur medium inter videre determinationem causæ secundæ, vt ipsi ponunt; vel eam causare; vt nos alle-
rimus.

63 Minus perceptibilis est secunda solutio, quia totum quod offertur, & confertur a Deo causæ indifferenti, est indifferens, non solum ad indiuidua, sed ad species operationum: conceitio, quæ expectatur ex plenitudine causæ secundæ contingenti, est, quod ex indifferenti concursu, pro sua naturæ virtute faciat determinatum: ergo vltimate determinatio est ab humana voluntate,
scu

seu à causa secunda contingenti. Sed ex alia parte ponunt, quod indiuiduatio actionis, & effectus, & eius indiuidua determinatio soli causæ primæ cōperit: nā intrinsecē causa est indifferens, & extrinsecæ circumstantiæ non valent determinare indiuiduationem, vt ipsi supponunt: ergo solutiones relatæ, bene perpenſatæ, in terminis implicat.

64 Occurrunt Recentiores solutione eadē, sed verbis diuersis, hāc, Inquiunt, determinationē esse quidē antecedentem ad omnem determinationem voluntatis; siquidem nullam supponit. Nullo autē modo lādere libertatem; quia nō est absoluta, sed ex suppositione, quod voluntas velit operari, intra hāc speciē: nā illā relinquit indifferētē, vt amet, vel nō amet, seu odio habeat. ¶ Quod alij exponunt hoc exēplo: si alicui habēti tres calamos, duo auferātur, & vnus relinquitur; nō ille determinatur ad vsū scribēdi; sed solū ad hoc, vt si vellit scribere, non scribat alio calamo, nisi illo. Sic Deus dum parat concursum ad hunc numero actū, & non ad alium, nō determinat ad exercitium, & idē potest volūtas actum suspendere: sed solum determinat ad hoc, vt si aliquem actum est elicitura pro suo libito, hunc eliciat, & non alium. Et in hoc sensu verificatur Deum determinare voluntatem quoad indiuiduationem actus; quod quidem contingit illæ so omnino iure libertatis quoad exercitium, vt constat.

65 Nihil tamen minuere virium argumenti solutionem hanc, facile

constat: nam concursus indifferens ex se, & solū determinatus ex suppositione, ab illo accipit determinationem, à quo accipit verificationem conditionis, seu ab illo, qui verificat suppositionem: quod sola terminorum expositione constat: nam si vni debet indifferentiam, & alteri determinationem, cum attribuuntur singula singulis, absque dubio causa determinans, est quæ purificat conditionem, & cui tribuitur determinatio. Sed concursus omnis Dei collatus causæ libere ad exercitium libertatis (in ipsorum sentētia) ex parte Dei semper est indifferens, ne iura lādat libertatis: ergo quoad hoc, quod est determinare actionem, & indiuiduum illius, ad causam secundam recurrūt, & non ad causam primam, vt antedocuerāt: vel si bene compatitur, quod Deus determinet ex se actionem hanc in indiuiduo, & simul, quod voluntas se determinet: bene intelligitur, & saluatur sentētia S. Tho. quod Deus iure primæ causæ omnia prædeterminet, & quod causæ secundæ verē se libere, & cōtingenter determinent.

66 Retorqueoq; ipsorū exēplū: nā in illo euētu calamus est indifferens, vt vtens illo scribat hāc, vel illam litterā, hac, & illa actione, isto, vel illo tēpore; & idē determinatio tribuitur scribēti, quādo, & quōmodo vult: nā in ipsius manu est positus liber vsus instrumenti: ergo si diuinus concursus est ita indifferens, quod creaturæ subditur, vt instrumentum artificis, tota eius determinatione quoad indiuiduationē

actionis, in causam vtem, & determinantem debet refundi: ergo hæc duo non possunt esse simul vera, & quod cōcursus sit indifferēs, & quod illi tribuatur indiuiduatio actionis.

67. Quod sic confirmo: nam impossibile est ex vna parte asserere concursum Dei solum esse paratū ad hunc numero actum, & non ad alium; & quod concursus Dei sit indifferēs: quia indifferentia est ad plures, saltem possibiliter: sed implicat possibilem actum causæ secundæ proximæ, & expedite, si ex parte causæ primæ pro vno tantum est paratus concursus: ergo, vt dixi, solutio data implicat in terminis.

Probo minorem, & totius argumenti vim declaro tripliciter. Primo; si Deus decreuisset omnem suspendere concursum, & nullum parare, impossibile esset causam secundam operari: eo quod *sine Deo nihil possumus facere*: ergo si solum parat pro vno actu, solum ille est in manu nostra, quod *euidens esse* dixerat P. Suarez n. 22. Sed implicat indifferentia ad plures, si plures non sunt in manu nostra: ergo repugnat cōcursus indifferēs, & esse paratum concursum diuinum solum ad hunc numero actum antecedenter ad omnem determinationem voluntatis.

68. Secundo: ideo ipsi impugnare contendunt nostram sententiā, quia dicunt se percipere non posse, quod antecedenter ad omnem determinationem causæ secundæ, causā primā influat determinando, & causando hunc numero actum, quin pro tunc in sensu cōposito sit influxus possi-

bilis pro alio: eo quod influxus habet infalibilem cōnexionem cum isto: quod dicunt non cōpati cū cōtingentia, & libertate causæ secundæ (non aduertentes modum ipsū liberi exercitij à prima causa derivari iuxta ipsius modum) sed idem inconueniens ipsi nunc deuorāt, ex vna parte ponendo indifferentiam ex parte causæ secundæ, & ex alia parte ponendo causam primā ex se determinasse actum in indiuiduo: ergo abstulit proximum posse pro alijs: siquidē sine influxu parato sunt impossibiles: & hæc est impossibilitas antecedens determinationem voluntatis, vt ipse fatentur: ergo implicantur eisdem difficultatibus, quæ cōtra nos obijciunt.

69. Tertio: si habitus, vel qualitas aliqua à Deo infusa habet annexum paratum cōcursum diuinum ad vnum solum numero actum, & non ad alium antecedenter, absque dubio lædit, vel tollit libertatem; & ideo lumen gloriæ non est qualitas libera vt *quo*, quia inclinat per modum naturæ, & petit concursus Dei tantum pro tali visione, iuxta indiuiduationem luminis. Sed eo ipso, quod solus Deus determinet indiuiduationem, dicunt ipsi ex parte Dei solum esse paratum concursum pro vno numero actu, & non pro alijs: ergo lædunt iura libertatis: cuius indemnitati tam anxie, & scrupulose solent cōsultare.

70. Vltimo hic assurgimus ad reijciendū cōcursum purè comitantē, alia ratione, quæ cōtra omnes militat: concursus purè comitans causam contingentem, vel est per accidens requisitus ad eius effectum, vel est

est illi subiectus, & ab ea dependēs; vel est faciēs illam se determinare, & quod eius determinatio ex superiore determinatione prævia proueniat: sed similtas per accidēs nō habet locum in causis per se subordinatis, qualis est secunda respectu primæ; cōcursū causæ primæ subijci causæ secundæ, & ab ea depēdere, est imperfectio maxima Deo repugnās, ut potē actui puro: ergo relinquitur tertius modus, quem nos adducimus: nam alius ex cogitabilis non est.

Dices, non esse imperfectionem, quod causā prima determinetur in suo influxu per concursum causæ secundæ: nam influxus causæ vniuersalis determinatur per influxū causæ particularis: & pariter concursus Dei pro actib⁹ liberis erit in differēs, & determinari poterit per concursum causæ secundæ: & si ad hoc exponendum dicatur quodāmodo Dei concursum dependere à concursu causæ secundæ, nullum videtur inconueniens. Imō necessaria videtur consequi diuinā dispositionē: eo enim ipso, quod vult cū causis secundis cōcurrere illa sola libertate, vult suum concursū ab eis determinari, & quodammodo ab eis dependere.

71 Sed contra primo: nam licet doctrina huius solutionis admitti posset in causis vniuersalibus in certo genere, ut in influxu astrorū, & cœlorum: non tamē verū habet in influxu primæ causæ vniuersalissimē simpliciter: nam ista causat totū ens, & omnē eius modum, ut ad intentū ait S. Tho. 6. Metaph. lect.

3. & est per se notum ex conceptu primæ, & vniuersalissimæ causæ: ergo hoc ipsum, quod est causā secundā se determinare, prædeterminat causā primā.

72 Secundo: causa prima est efficacissima, quia est omnipotens: efficacior autem est influxus determinatus, quam indifferens; & efficacior, qui causat actum, & modum, quam qui nō causat omni modo: ergo concursus Dei non est indifferens entitatiuē, sed ex se efficacior; ex parte verō causæ secundæ, & effectus causati dat indifferētiam. Et hæc est ratio S. Thomæ 1. part. quæst. 19. art. 8. vbi ait: *Cum aliqua causa efficax fuerit ad agendum, effectus consequitur causam, non tantum secundum id quod fit, sed etiam secundum modum fiendi, vel essendi.* Ex quo deducit, quod *cum voluntas diuina sit efficacissima, non solum sequitur, quod fiant ea qua Deus vult fieri, sed quod eo modo fiant, quo Deus ea fieri vult.* Cum igitur influxus causæ primæ sit efficacior, & infallibilis actualis executio decretorum efficacium diuinæ voluntatis, ab eius omnipotentissima efficacia causatur exercitium contingentiae, & libertatis. Alias probationes Theologus discas.

Sed instabis: nam Deus prius natura agit, quam causæ secundæ; iuxta nostram sententiam: ergo quando causæ secundæ agunt; iam esset productus effectus; & sic causæ secundæ nihil efficarent.

Respondet bene M. Soto 2. Phis. q. 4. ante 2. concl. his verbis, quod prioritas hæc naturæ non est prioritas instantis, in quo verū sit dicere,

Deus agit, quando creaturæ non agunt: nõ enim prius isto modo Deus agit, quam creatura, sed omnino simul. Quod autẽ prius natura Deus agit, nihil aliud est, quã quod Deus moueat creaturas ad agendum; nõ tamen prius mouet, quã causa particularis determinet in genere causę materialis causas vniuersales ad agendum.

§. VIII.

Soluntur argumenta obiecta numero 9. & 10.

73 **I**am facile satisfit argumentis à ratione desumptis. Ad primum (quod erat secũdũ in ordine) respõdetur instari posse in concursu simultaneo; nã illo ablato, ignis habet virtutẽ cõpletam ad comburendam stupam, & Sol habet lucem cõpletam, & applicatam ad illuminandum; & tamen sine causa prima, nec ignis comburet stuppã, nec Sol illuminabit aerem præsentem: quia istę virtutes sunt quidẽ sufficientes in suo ordine, sed secundarię, & dependentes à primo principio: quæ est solutio S. Thom. 1. p. q. 105. art. 3. ad 2. Itapariter dicimus de præuia motione primæ causę, quia vt dixerat S. Tho. art. 1. ad 3. hoc ipsum quod causa secunda ordinatur ad determinatos effectus, est illis à Deo: & lib. 2. Contrag. c. 66. rat. 4. dicit, quod complementum agentis secundum, est ex virtute agentis primi.

74 Præterea dicimus argumentum supponere duo falsa, quæ non probat: primum est, quod concursus præuius, & simultaneus fiat duę

operationes, vel concursus Dei: secundum, quod possit dari vnum sine alio. Et vtrumque esse falsum ostendimus 2. part. Metaph. Controuer. 12. artic. 7. quia concursus idẽ habet hoc, quod est facere, quod causa secunda faciat, & simul cum ea concausare effectum; & sicut virtus transiens, & motio separari nequeunt; ita dabilis non est cooperatio Dei cum creatura, sine virtute transeunte; quã agat, vt docet Sanctus Thomas 3. Contrag. cap. 70. & rationem radicalem tangit Sanctus Thomas 1. 2. quæst. 109. art. 1. & 9. dicens: *Nulla res creata potest in quemcumque actum prodire, nisi virtute motionis diuine: quæ actiue, & ex parte Dei sumpta, vel formaliter, vel virtualiter est actio; & passiuẽ est modus, vel qualitas transiens ex Dei actione deriuata, & recepta in creaturã; quæ habet esse ita transiens, quod quantum ad modum ensiendi dicitur motus, vt docet S. Thom. 1. 2. quæst. 110. art. 2.*

75 Tertio asserimus, quod posse, & teneri, respicit actum primum, & auxilium sufficiens, quod præcedit præmotionem; hæc autem datur ad agere; & ideo sicut qui caret auxilio cooperante, ei imputatur, quia potest, tenetur, & non facit; ita pariter dicitur de illo, qui caret præmotione. Et nota, quod quoad hoc Sanctus Thomas innumeris locis difficultatem sibi obiecit, & soluit, vt patet 2. 2. quæst. 2. artic. 3. ad 1. & 1. 2. quæst. 109. art. 4. ad 1. & artic. 5. ad 1. & artic. 6. ad 1. quæ non explicamus, ne ad Theologiam transeamus.

76 Ad tertium respōdetur, quod ut ait S. Thom. 3. contrag. cap. 70. non est inconueniens, quod vna actio producat ab aliquo agente, & eius virtute; ita non est incōueniens, quod producat idē effectus ab inferiori agēte, & à Deo; ab utroque immediate; licet alio, & alio modo: hoc est, effectus est à causa secundā media actione, seu causalitate; & hæc est immediate à Deo duplici titulo; & quia omne ens creatū est immediate à primo ente; & secundo specialiter in quantum motio: *Quia necesse est omnes motus secundarum causarum causari à primo mouēte*, ut notat S. Thom. q. 4. de Malo art. 2. & ad hoc indiget qualitate, vel motione transcurrenter recepta.

77 Ad quartum negatur maior, quia efficacitā diuini influxus causat exercitiū, & modū operationis cōtingētis, & liberæ; & idē ait S. Th. 1. 2. q. 10. art. 4. ad 1. quod *magis repugnet diuinae motioni, si voluntas ex necessitate moueretur, quod sua natura nō competit, quam si moueretur libere prout competit sua natura.*

Ad primam probationem concedo maiorem; & distinguo minorem; & concedo de impossibilitate in sensu composito, & consequenti; & nego de impossibilitate simpliciter, & in sēsu diuiso, & ante cedēter: nā adhuc sātē efficaci prēmotione Dei, volūtas potest dissentire; sed tamen ex suppositione, quod Deus efficaciter vellit, quod non dissentiat, infallibiliter consentiet: quæ est impossibilitas secundum quid, & ex suppositione.

Et hæc est solutio S. Thom. illo art. 4. ad 3. dicentis: *Quod si Deus mouet voluntatem ad aliquid, impossibile est poni, quod voluntas ad illud non moueatur: non tamen est impossibile simpliciter: unde non sequitur, quod voluntas à Deo ex necessitate moueatur.* Et istam appellat S. Thomas 1. part. quæst. 19. artic. 8. ad 1. necessitatem, non absolutam, sed conditionalem: de qua 1. p. q. 116. ar. 3.

78 Ad secundam probationem patet ex dictis numer. 25. & ad intentum respondet S. Thomas quæst. 3. de Malo articul. 2. ad 4. *Quod cum aliquid mouet seipsum, non excluditur, quin ab aliis moueatur, à quo habet hos ipsum, quod seipsum mouet: & sic non repugnat libertati, quod Deus est causa actus liberi arbitrij.* Unde præmotio extrinseca primæ causæ, in cuius virtute omnes causæ secundæ agunt, & se determinant, non excludit, sed potius facit, quod causæ secundæ libere se determinent: nam hæc præmotio est participatio actualis libertatis in actu secundo: unde implicat contradictionem, quod non faciat actum liberum propter quem causandum datur. Sed de his hæc satis.

QVAESTIO XV.

De existentia requisita ad efficiendum.

PLures possent recenseri causæ efficientis conditiones, & hic examinari. Sed quia aliquæ nulla indigēt discussione; aliæ, quæ tangūt distinctionē mouentis, & moti; & approximationē agentis, & passi, pertinent ad librū septimū, & octauum; ideo vna sola causæ efficiētis conditio, quæ est existentia, examine indiget. Præcipuè, cū nō desint enouis Physicis, qui falso imponāt Thomistis ipsos indistinctē dixisse, existentiam non requiri ex parte efficiētis ad efficiendū effectū. Quod sic generaliter loquēdo, null⁹ soniauit: quamuis in agentibus motu successiuo verissima sit, si rectē explicetur.

2 Dico primo: causa efficiens nequit causare nisi actu existat. Ita docet S. Tho. locis relatis 2. p. Metaph. Contr. 13. n. 2. quibus addo ipsum S. Tho. 3. p. q. 77. art. 3. dicentem: *Quia vniūquodque agit inquantum est ens in actu; consequens est, quod vniūquodque sicut se habet ad esse, ita se habeat ad agere.* Et lib. 7. Metaph. lect. 8. lit. b. ait: *Cum esse sit ante agere, non potest intelligi forma prius habere agere, quam sit in actu.* Quæ ratio videtur esse à priori: nā forma dat duos actus ordine quoddam, nempe, esse, & agere; esse vt sit in se; & agere, vt actū secundum quo operetur, & se communit: ergo si prius nō intelligatur existens, nec intelligi potest vt

operans, causans, & efficiens: quare oppositum videtur cōtradictionē implicare. Nec Authorem legi, qui hoc neget.

s. I.

An existentia sit conditio efficiētis?

3 **I**Nter eos autem, qui essentia distinguunt realiter ab existentia, est dubium, an existentia sit sola conditio causæ efficientis; an verò pertineat ad rationem formalem causandi?

Existentiam esse de intrinseca ratione cōmuni, & quasi generica causæ efficiētis, docet M. F. Ioan. Vincētius in Releatōne. q. 6. dub. 3. post 2. concl. fol. 784. quia proprius terminus actionis est esse; & ideo sicut principium perse est propria forma; ita perse generaliter requirit existentiam, qua forma est in actu.

4 M. Mafius lib. 2. Phys. c. 3. sect. 3. tota quæst. 8. tria docet. Primo, quod existētia nō est ratio formalis agendi: quia hoc munus reseruat formæ. Secundo, quod non est conditio: nam hæc ad extrinseca rei expectat: at existentia inter intrinseca numeratur: tū in ratione entis, eoquod est actus intimus essentia; tū in ratione agendi, quia res non existens, non potest cōcipi agens. Tercio docet existentiam esse modū intrinsecū causæ efficiētis: quod probat à sufficiēti enumeratione, quia his tantū tribus modis aliquid potest esse necessariū ad agendum: vnde cū nec sit ratio formalis, nec me

ra cōditio; erit modus intrinsecus, etiam de potētia absoluta insupplebilis.

5 Reliqui verò Authores cōmuniter asserunt existētiā esse cōditionem causæ efficiētis: eo quod ratio formalis causandi est ipsa forma, in cuius virtute efficiens agit; & quæ formaliter, vel virtualiter, vel eminetēter continet effectum: totū autē hoc perse primo formæ cōpetit; & existentia solū videtur exigī vt dās statū, in quo hæc omnia possit causare forma: ac percōsequēs erit cōditio causæ efficiētis, & non eius ratio formalis.

6 Dico secundo: proprius loquūtur, qui vocant existentia cōditionē intrinsecā causæ efficiētis. Ideo his verbis cōclusionem propono; quia arbitror magna ex parte dubiū hoc esse de modo loquēdi: quia omnes pro comperto supponunt, quod non exigitur ita formaliter, ac ipsa virtus; & quod nō cōcurrit ita accidentaliter, ac aliæ extrinsecæ conditiones. Et id, quod quidā appellant conditionē intrinsecā, alij vocant cōplementum, seu modū intrinsecum, & utroque loquendi modo vti sumus illa Cōtr. 13. n. 3. magis tamen probando, quod sit cōditio ratione iam assignata; quæ sanē videtur vrgere.

7 Vt tamen omnia ad concordia redigātur, posset dici, quod in simili ait S. Th. 1. p. q. 50. a. 1. ad 1. quod mediū cōparatum ad vnum extremū, videtur alterum extremum; si cut tepidum cōparatum calido videtur frigidum: vnde conditiones intrinsecæ, respectu earum, quæ so-

lum extrinsecē exiguntur, cū concurrant, & exigantur perse, videntur rationes formales, vel modi intrinseci, aut cōplementum rationis formalis: cōparatiuē verò ad rationē ipsam, & virtutē, qua agēs agit, videtur cōditiones: & ideo ad vtrūque explicandum, non vocātur cōditiones absolutē, sed conditiones intrinsecæ.

§. II.

Utrum quæ agant per motū, causent quando non sunt?

8 Hoc est secundum dubium huius quæstionis. In quo sententia negatiua adeo placuit Suar. diff. 14. Metaph. sec. 3. n. 30. vt oppositū dicat *improbabile*, quia quod non est, non potest esse instrumentū agēdi: illa autē dispositio, vel mot⁹ in illo instanti iam nō est: ergo nō potest effectiue causare, nec principaliter, nec instrumētaliter. Quod verò proximē præcesserit, nō latet est, quia solū est extrinseca denominatio. Et licet sit naturalis sequela inter illam dispositionem, & formā, necesse est vt illamet sequela sit ex vi alterius causæ efficiētis: nā illa sequela non est dimanatio formæ à dispositione; cum res non dimanet ab eo, quod iam nō est: sed est solū necessaria, & immediata successio post talē dispositionē: quæ successio fundari necessario debet, in efficientia alicuius causæ, quæ vnū efficit immediatē post aliud. Subscribunt eidem sententiæ Recentiores dicentes, quod opposita contradicit Aristoteli, rationi naturali; imò, & oculari experientiæ. Sed quan-

tum decipiantur, dicenda monstrabunt.

9 Dico tertio, vt causa efficiens agat non opus est, quod existat formaliter; sed sufficit, quod existat in virtute à se diffusà. Pro huius explicatione notandum ex D. Thom. in 1. dist. 37. q. 1. artic. 1. ad 4. quod operatio reducitur sicut in principium in duo; nempe, in ipsum agentem; & in virtutem agentis, qua mediante exit operatio ab agente: agens operatur vt quod, & virtus vt quo. Quando virtus est inherens, vel immediata agenti, agens existit formaliter cum causat; quando verò virtus ab agente emanat, & ad alia diffunditur, vt operatio, vel causalitas tribuatur agenti, sufficit, quod illa virtus causatiua ab agente causata existat formaliter; & hæc est existentia virtualis agentis.

10 In hoc sensu constat conclusio manifesta experientia: nam Sol existens in coelo, est causa mineralium in visceribus terre, inquantū, vt ait S. Tho. ibi ad 2. *Virtus Solis primo imprimatur in corpore sibi coniuncto, & sic deinceps vsque ad vltimū: & hæc virtus est lumen eius, per quod agit in his inferioribus, vt Auloena dicit: ergo pariter virtus diffusà, in absentibus secundum tempus, sufficiet vt illa mediate dicantur causare, & efficere per præsentiam suæ virtutis.*

Secundo id constat: nam mortuo patre mediate virtute seminis à se decisi formatur foetus, & dicitur à patre causari: & tamen tunc pater non est formaliter, ergo sufficit existentia virtualis, vt causa efficiens dicatur causare.

11 Tertio id apparet in proiectis: nam imprimens impulsus dicitur causa totius motus: de quo videtur S. Thom. q. 3. de Potent. art. 11. ad 5. dicens: *Instrumentum intelligitur moueri à principali agente, quandiu retinet virtutem à principali agente impressam: vnde sagitta tandiu mouetur à proiectante, quandiu manet vi impulsus proiectantis: & tamē potest desinere esse antequam motus finiatur, vt præcipue patet si duret per spatium vnius diei, vt durat motus horologii: ergo negari non potest existentiam virtutalem sufficere ad causandum.*

Et ratio à priori est, quia licet vt quod causalitas cōueniat agenti; vt quo tamen conuenit eius virtuti: ergo si hæc virtus potest ab agente separari, poterit illa mediante effectū causari: cum autem hæc fuerit causata ab agente; de primo ad vltimū agens causabit quando non est formaliter. Notat tamen S. Thom. illa dist. 37. ad 2. *Quod illud quod agit per suam absentiā, non est causa proxima eius quod fit, sed remota.*

12 Dico quarto, sæpè contingit, quod id quo causa efficiens causat, non sit intrinsecè in instanti intrinsecò, in quo incipit effectus; sed solum in tempore immediato, vel in instanti extrinsecò effectui. Ita sumitur ex D. Tho. in 4. dist. 8. q. 2. art. 3. ad 6. & 7. & clarius ibi ad Anib. art. 5. ad 3. & 3. p. q. 78. art. 4. ad 3. quæ ad intentum citat Capreolus in 4. dist. 1. q. 1. ad 2. contra 2. pag. 14. re ferens Paludanum ibi. Sequitur Soto in 4. dist. 11. q. 1. art. 4. ad 3. & distinct. 9. q. 2. art. 7. 5. *His ergo.* Caiet. Nuño, & Araujo, vt retulimus illa

Contr.

Contr. 13. nu. 8. Cabrera 3. p. q. 62. art. 1. disp. 3. §. 13. Syluius ibi quaestito 3. ad 8. Coqueti⁹ lib. 2. de Gratia disp. 6. c. 5. & alij docētes nouæ legis Sacramenta physicè causare gratiam in instanti vltimo, quo desinit vsus Sacramenti. Et ad nostrū intentum Soncinas lib. 5. Metaph. q. 7. ante 2. concl.

13 Præterea idem probatur: nam dispositiones præuix effectiue causant expulsionē formæ contrariæ, & introductionē in formæ intentę; vt calor, de quo inquit S. Tho. 1. p. q. 67. artic. 3. ad 1. quod agit ad formam ignis quasi instrumentali in virtute formæ substantialis: quod, & docet alijs locis relatis hoc libro quaest. 10. §. 4. & tamen dispositiones non perseverant eodē numero in instanti generationis, vt docet S. Tho. 1. p. quaest. 76. art. 6. & libro 1. de Gener. lec. 10. & alibi sæpè: ergo iam aliquid causat quādo intrinsecè non est. De vtraque præmissa huius syllogismi est disputandum in libris de Generatione. Nūc aduerte, quod prima propositio, videlicet, quod ignis per calorē, quē producit in aqua, effectiue expellat frigus, *indubitata* iudicatur à M. Soto 2. Physiq. 4. post tertiam conclusionem, vbi subdit, *se satis mirari non posse*, quomodo hoc aliquis negare potuit. De vltima autem dispositione, de qua inquit S. Thomas quaest. 28. de Verit. art. 8. ad 5. quod *non facit ad formam aliquid effectiue, sed materialiter tantum*: est peculiaris ratio, quia solum præcedit in genere causæ materialis, & est effectus formæ in genere causæ formalis, vt in

corpore dixerat, & in 4. dist. 17. q. 1. art. 4. q. 1. & 2. & art. 5. q. 3.

14 Tertia ratio est: nam multæ causæ non agunt nisi medio motu; cuius terminus extrinsecus est forma introducta; & cum motus nō sit in instanti, nec dentur duo instantia immediata, vt ostēdetur lib. 6. q. 1. iam verificatur nostra conclusio.

15 Ad eandem explicandam duo proposuit exempla sapientissimus Magister Nuño 3. part. quaest. 62. art. 1. difficultate 5. pag. 81. quæ ab aliquibus, non solum contemnuntur, sed iridentur, quia non percipiuntur; idē ipsius verba placet hic apponere: quæ talia sunt: cuius rei cit appositissimum exemplum in dispositionibus antecedentibus introductionē formæ, quæ sūt vera causa physica ipsius formæ; tamē iam non existunt in instanti, in quo introducitur forma, sed existunt vsque ad illud instans extrinsecè; neque causant aliquam aliam virtutem; quoniam vltima dispositio, quam causant in eodem instanti incipit esse: vnde eadem est difficultas de illa, & de forma substantiiali.

Est etiam appositum exemplum in morte viuentium: res enim certa est, quod non moriuntur nisi viuētia; tamen in instanti mortis iam viuens non est, non viuit, sed sufficit, quod vixerit toto tempore precedente: vnde in illo instanti dicitur esse sufficienter, cum verè dicatur mori: cum tamen in alio instanti non verè dicatur mori licet fuerit viuens; *mors autem mutatio physica est, & realis*. Hæc ille.

16 Priori exemplo non habent quid respondeant, nisi negando doctrinam, quam M. Soto vocat indubitatam; & amplectuntur ut verā, non solum nostri authores; sed & PP. Conimb. lib. 1. de Generat. q. 18. & Cardinalis Toletus ibi q. 7.

¶ Posterius exemplum ut calumniari possint, non referūt fideliter: quia non inquit M. Nuño, quod *mors sit operatio*: hoc enim ridiculum esset: sed asserit, quod *mors est mutatio physica, & realis*: quod euidentissimum est: & inde arguit à paritate; nam si id quod non est, quia immediate fuit, potest esse cōnexum per modum termini à quo; & sic verificatur de illo, quod non verificaretur, si alio tempore fuisset; pariter connexio motus desinentis cū suo termino, sufficiet ut possit dici eius causa: & est argumētum, quod vocant *à fortiori*.

17 Ad argumentum P. Suarez iā respondit S. Thom. in 4. ad Anib. illa dist. 8. artic. 5. ad 3. cum quo est distinguenda maior: quod non est, vel formaliter, vel virtualiter, vel simpliciter, vel secundū quid; non potest causare instrumentaliter; cōcedo: quod non est simpliciter, & formaliter, non potest causare instrumentāliter; nego: quia virtus instrumentālis, eo ipso quod sit secundū quid, & in sui termino, est sufficētissimē in ratione virtutis. Nec immediate præcessisse, est sola extrinseca denominatio; sed est naturalis cōnexio, & sequela physica n. 1°, & eius termini, vel dispositionū, & formæ: & hoc sufficit ut, saltē mediate, dicantur causare terminum,

vel formam. Et iuxta hoc, effectus in actu habet causam in actu, iuxta doctrinam Philosophi, & S. Th. 2. Physic. lect. 6. lit. f. sed intelligitur, vel formaliter, vel virtualiter; vel existentia in se, vel in suo termino.

18 Sed instant aliqui: nam virtualis existentia causæ, nihil aliud est per nos, nisi effectus ut causatus ab hac causā: ergo dicere, quod causa in actu, est simul cū effectū in actu, est idem ac asserere, effectum causam simul esse cum effectū causato: quam quis non videat esse ridiculam repetitionem?

Respondetur negando maiorem, quam fingunt à nobis assertam: cum tamen nos tale quid non dicamus: nam id quod in principio est virtus causata, & decisa; in absentia est quo agens causat: & hoc respectu causæ prioris est effectus, sed est ratio causandi respectu posterioris; quia, ut in simili ait S. Th. q. 3. de Potent. art. 11. ad 5. oportet mouens, & motum esse simul quantum ad motus principium; non tamen quantum ad totum motum, ut aspiet in proiectis: sicut ergo impulsus est effectus mouentis, & simul est quo mouens mouet in absentia; ita dispositiones, vel motus sunt effectus agentis, & simul id quo agens agit, dum per se ipsum est absens: & propter connexionē physicam, quā habet cum forma, absq; alia actione, vel efficientia media, qui causat dispositionem, vel motum, dicitur formam, vel terminū mediate causare physice, & realiter.

19 Deinde obijciunt: quia nō minus

nus requiritur existentia ex parte efficientis ad efficiendum, quam ex parte causæ materialis ad recipiendum: sed causa materialis nō potest recipere, nisi in instanti in quo actu existit; & ideo deficiente existentia subiecti, deficiunt accidentia: ergo existentia requiritur ex parte efficientis.

Possit primo responderi concedendo totum, quia nos non negamus, sed asserimus vnumquodque operari in quantum est in actu: & ideo causa efficiens necessario indiget existentia ad causandum: cæterum hoc non est contra vltimam cōclusionem, quæ loquitur solum de virtute media qua causa causat.

20 Secundo dicitur causam materialem esse intrinsecam; & ideo communicat in existentia totius, vel recipit existentiam formæ; at vero causa efficiens est extrinseca, & operatur media virtute, & motu in alio recepto; & ideo non est vtriusque par ratio.

21 Hic nonnulli disputant de Creatione: sed immerito; quia nec à Metaphisico id directe attingitur; sed pertinet ad Theologos cū D. Thom. 1. p. q. 45. *Quin potius, si solius Physicæ lumen attendere mus; deberemus dicere, quod ex nihilo nihil fiat, vt erat commune proloquium Philosophorum, vt restat Aristoteles lib. 1. cap. 8. quod Fides corrigit, docens id esse verum de agentibus creatis operantibus ex suppositione primi subiecti, nempe materiæ à Deo create; secus vero loquendo de causâ vniuersaliter*

prima, quæ est Deus omnium creator ex nulla præsupposita materia.

QVAESTIO XVI.

Quid, & quotuplex sit finalis causa?

1 Quoniam de fine latè disputant Philosophi Morales, & latissimè Theologi, præcipuè Recēiores Thomistæ 1. 2. q. 1. & sciti necessaria nos tradidimus 2. p. Metaph. controu. 14. Physicis necessaria nunc breuiter percurramus.

§. I.

Quid sit finis?

2 Quantum ad vocis proprietatem, notandum, quod finis est terminus, siue extremitas in vnaquaque re; iuxta illud Virgilij 1. Aenei. *Quem das finem Rex magne laborum?* Et illud eiusdem lib. 2. *Hæc finis Priamifatorum.* Et in Euāgelio Matthæi 10. & 24. *qui perseuerauerit usque in finem;* sed inde iam est in vsu, quod id quo dirigitur intentio operarij, eius finis dicatur: vt finis Rhetoris est persuadere, Medicis sanare; & 1. ad Timot. 1. dicitur finis præcepti est charitas. Et à Philosophis generaliter; id cuius gratia aliquid fit, finis dicitur: nam interrogatio propter quid? Causam finalem querit in communi acceptione; sicut sanitas est causa ambulandi. Quo sensu vocē eandē vsurpat Apostolus ad Ephesios 3. dicens; *huius rei gratia flecto genua,* &c. Quod esse idem, ac dicere, propter quod.

ter quod, ex verbis antedecedentibus constat. Hoc supposito.

3 Inquiritur primo, vtrum finis sit vera causa realis?

Negant Hurtado disp. 13. de Anima sect. 5. quia sola causa physice influens est propria causa. Accedunt pauci Recentes, qui dicunt quætionem esse parui momenti, & de nomine potius quam de re: ideò tamen dicunt hanc sententiã sibi placere, quia magis conformis est cõmuni loquendi modo Philosophorum asserentium finem esse metaphorice causam: quod testatus est Aristoteles primo de Generatione cap. 6. vbi dicit nõ mouere, nisi metaphorice.

4 Dicendum tamen est, finẽ vere, & proprie esse causam realem. Ita ex professio probat Philosophus libr. 5. Metaph. vt ibi notat S. Tho. lect. 2. litt. a. in fine, & hic 2. Phys. c. 3. Imò opusc. 3 1. docet S. Th. quod finis est causarum, quia est causa causalitatis in omnibus causis. Eandem esse Philosophorum communem, quinde cum relatis, ostendit Masius hic c. 3. sect. 4. q. 1. Alios nouissimè congerit M. Baptista 1. 2. disput. 3. n. 104. Sed non opus est in hoc laborare, quando Suarez disp. 23. Metaphys. sect. 1. n. 7. docet hoc esse receptum dogma, & quasi primum Philosophorũ, & Theologorum principium. A quo leuiter Recētes recessisse, patet, quia Philosophus non dixit absolute finem nõ mouere, nisi metaphorice; solum dixit, quod comparando finem cum efficiente, hoc quod est efficere, dicitur de fine per translationem, seu metaphoram, vt exponit S. Thom.

lib. 1. de Generatione lect. 20. litt. c. & ex ipso contextu patet: cum quo compatitur, quod propriissimè sit finalis causa. ¶ Deinde, causa est principium ex quo res dependet secundum esse, vel fieri: sed ex fine pēdet operatio, & effectus ei⁹, nam ex diuerso fine determinatur, & prodeunt diuersę operationes, & effectus: ergo finis est vere causa.

5 Obijcies, finis vt finis habet rationem termini: ergo non habet rationem principij. Sed causa essentialiter est principium, vt supra diximus: ergo finis non habet rationem causæ.

Respondet S. Tho. 1. 2. q. 1. art. 1. ad 1. quod finis, & si sit postremus in executione; est tamen primus in intentione agentis: & hoc modo habet rationem causæ. Nam vt sic realiter mouet, & allicit appetitum, & causat operationem.

s. II.

Diuisiones finis.

6 Secundo inquiritur, quotuplex sit finis?

Celebris est diuisio finis, in finem cuius gratia, & finem cui: finis cuius gratia est motuum propter quod mouetur operans; finis cui est subiectum cui volumus illud bonum. Quæ diuisio diuersos admittit sensus, vt patet ex Philosophi expositione tradita à D. Tho. 2. de Anima lect. 7. litt. b. circa finem. Sed quia forte solum discrepant in vocabulorum vsu, in hoc non expedit imbrari: quia illi non tam sunt duo fines,

finis, sed vnus finis in se considera-
tus, & alteri applicatus; vt docet
S. Th. 1. 2. quest. 11. art. 3. ad 3. & 2.
Phyl. lect. 4. litt. e. ait: sicut dictū est
in Phyl. philosophia prima (hoc est 5. Me-
taph.) dupliciter dicitur id cuius
causa sit, scilicet, *cuius*, & *quo*: sicut
finis domus, vt *cuius*, est habitatio:
vt *quo*, est habitator. Ex quo patet,
quod istis diuisionibus docemur,
quod in fine tria possumus conside-
rare, vel distinguere: nempe, bonū
quod cōcupiscimus, vel amamus;
personam cui volumus illud bonū;
& vsum, vel adaptionem illius bo-
ni: vt auarus appetit pecuniam a se
possidendam; vbi pecunia, est bo-
num, *quod*; ipse, est *cui* illā vult; pos-
sessio, vel vsum est *adaption*, vel vsum
pecunie; & iste dicitur finis subie-
ctius, vel *formalis*, & alter dicitur
finis obiectiui; de quo S. Th. 1. 2.
q. 1. art. 8. & alibi sepe.

7 Sed obieciēs; quod sit gratia al-
terius, potius est medium, quam fi-
nis; sed finis, qui vocatur *cuius*, num-
quam appetitur gratia sui, sed gra-
tia finis *cui*: non enim appetere mus
sanitatem nisi propter hominē, vt
sit sanus; & qui operatur ad sanita-
tem causandam, propter aliquem
finem operatur: qui non est alius,
quam subiectum, cui illam vult: er-
go solum finis *cui* est proprie finis.
Et ideo ad illud habetur amor ani-
mitiae, quia *amatur simpliciter*, & *secū-*
dum se, vt ait S. Th. 1. 2. q. 26. art. 4.

8 Propter hoc argumentum Ga-
briel in 2. dist. 1. q. 5. art. 1. notab. 1.
& Ochā, ab ipso relat^o, existimāt so-
lū finē *cui* esse proprie finē: rar vero
finē *cuius* solū esse finē lato modo,

& quasi instrumentum finis *cui*.

9 Sed contra: nā Phyl. 2. Phyl.
& 5. Metaph. & vbiūque disputat
de fine in rationē causā, potius cu-
rat de fine *cuius gratia*, quam de fine
cui: ergo illi neganda nō est potissi-
ma, & formalis ratio finis. ¶ Secū-
do; finis, & bonum coincidunt, sed
ratio boni formalissimē cōpetit fi-
ni cuius gratia: ergo & ratio finis.
¶ Tertio, & vrgētius; nam si ordi-
nare aliquid ad aliud vt ad finē *cui*
tolleret ab illō, quod ordinatur,
propriissimā rationem finis, sequi-
tur, quod nullum bonū extra nos,
quātum vis honestum, etiā ipsum
Deum, possemus appetere, vt fi-
nē propriē; quia semper ordinam^o
ad nos vt ad finē *cui*: sed hoc de se
patet esse absurdū: ergo ordo, quē
dicit finis *cuius* ad finē *cui*, nō tollit
ab illō propriam rationem finis.

10 Quo circa Suarez disp. 23. Me-
taph. lect. 2. & 1. 2. disp. 1. sect. 6. &
ibi Vazquez disp. 2. cap. 3. & Mō-
tesinos q. 1. n. 4. & 5. & PP. Carm.
in Phyl. disp. 14. q. 1. n. 2. Masi^o hic
sect. 4. q. 6. & alij dicunt rationē fi-
nis proprie saluari in vtroq; quia
hæc, nō tā est diuīsiō in diuersos fi-
nes, quā in diuersas rationes partia-
les, ex quib^{us} integratur vnica ratio
totalis finis: quia vtraq; partialiter
pōtēst perse excitare voluntatē ad
operandū, & intendi propter bonita-
tem propriā; & mouere ad eligen-
da media vt finis obtineatur.

11 Displicet tamē hæc doctrina Al-
uarez 1. 2. disp. 2. artic. 1. num. 5. &
Baptista ibidem disputat. 2. frag-
mento primo, vbi octo argumen-
tis eam impugnat: quorum summa
est,

est: nam Phylos. 2. Phys. text. 24. inquit, *summus enim quodam modo, & nos finis*: quodammodo asserit, & non proprie, & simpliciter. S. Thom. 2. de Anima lect. 7. litt. b. circa finem, dicit, quod *cuius causa agitur directe, est finis cuius gratia*. Idē indicat 1. p. q. 5. ar. 6. Deinde, quia subiectū finis intenti, finis in rigore non est: alioquin materia esset finis forme: constaret autē, quod finis *cui*, est subiectū finis intenti. Denique; nam soli fini cuius gratia proprie conueniunt, quæ de fine solent enunciari: vt quod sit prior in intentione, & posterior in executione; & quod cum non habeatur causet desiderium, & cū possideretur causet delectationē: & quod producat, vel acquiratur per media, &c. Ergo solum finis *cuius* est vere, & proprie finis; & finis *cui* nō est in rigore finis, sed solum subiectum cui indirecte volumus finem.

12 Inter has duas sententias partim est dissensio de modo loquendi, & partim de re ipsa: & vt utrūq; discernatur, & quæstio resoluitur, notandum, quod cum Authores n. 10. relati dicunt ex his integrari vnum finem totalem, duobus modis hoc possunt exponere: vno modo vt tam subiectum, quā bonitas, quā eius adeptio, habeant ex proprijs rationem formalem, & perse finis; licet non totalem, partialem tamen: alio modo vt solum finis *cuius gratia* habeat ex proprijs rationē formalem finis; at vero finis *cui* se habeat vt obiectum quasi quod, & materiale, quod vt cōiunctum cum ratione formali faciant vnum fi-

nem, & vnum appetibile. Priori modo illam sententiam exponit, & sequuntur Suarez, Montesinos, & alij. Posteriori modo videtur intellexisse P. Rubio tract. 5. q. 1. n. 4. & PP. Carmelitani, dū allerunt partitionē in finem cui, & cuius gratia, esse diuisionē in duas rationes vnum totalem finem cōponentes: quemadmodum, inquit, cū obiectum alicuius scientiæ diuiditur in obiectum materiale, & formale; vel in obiectum quo, & quod, non tam est obiectoru diuisio, quā diuersarum rationum, ex quibus vnum adæquatum obiectum coalescit.

13 Explicata hoc secundo modo priori sententia, vera est: quia ratio finis est ratio boni, appetibilisq; & est ratio motiua operantis: eo quod vt inquit S. Thom. q. 5. de Potentia ar. 1. *Finis nō est causa, nisi secundū quod mouet efficientem ad agendum*: sed finis cuius causa est ratio boni, & motiua: ergo illi competit formaliter ratio causæ finalis. Nec sic differt à secunda, nisi in modo loquendi: nam id quod illi appellant *obiectum materiale* respectu alterius ratio nis formalis; isti vocant finē *minus rigore se*. Quod parum refert, dū de re constat.

14 Ad argumentum propositum n. 7. bene respondet M. Aluarez, quod finis striete sumptus, non amatur propter aliud adipiscendū; bene tamen amari potest, & amatur propter subiectum perficiendum: & hoc modo amatur finis cuius gratia propter finem cui. Et aduertit Caietanus 1. 2. q. 26. art. 4. quod idē actus

actus est amicitia respectu persone, & concupiscentia respectu boni concupiri. Deinde notandum ex D. Thom. 1. p. q. 60. art. 4. ad 3. quod licet persona in esse entis, sit quid principalius, quā bonitas, sicut substantia excedit accidēs; tamē in esse finis, & appetibilis, formalitas finis cuius gratia est ratio amādi; & ideo finis qui, nō appetitur, nisi propter finē cuius gratia. Quando autē bonitas, quā amatur, est substantialis, hæc distinctio non est realiter, sed solū secundū rationē; quia substantia amatur vt bonum subsistens, vt dixerat S. Th. art. 3.

15 Solet præterea diuidi finis in propinquum, & ultimum: quibus vocibus traditur à D. Thom. 1. 2. q. 21. art. 1. ad 2. vel in finem inter medium, & finem ultimum: quæ explicatur à S. Thom. 1. 2. q. 1. art. 6. exemplo causarum efficientium: in quibus distinguimus causas primas, & secundas: & causa prima, alia est prima simpliciter; quæ est solus Deus; alia est prima in tali ordine; vt in genere alterabilium, primum mouēs corporale. Ita pariter distingui potest in finibus: quia ultimus finis, inquit S. Thom. hoc modo se habet in mouendo appetitum, sicut se habet in alijs motionibus primum mouens: manifestum est autem, quod causa secunda mouentes, non mouent, nisi secundum quod mouentur à primo mouēte (ecce quod vt per se notam tradit doctrinam de præmotio-
ne primi motoris) vnde secunda appetibilia non mouent appetitum, nisi in ordine ad primum appetibile; quod est ultimus finis. Dantur ergo fines intermedij, & ultimi; sicut finis præcepti est

Charitas: isti autem finis est Deus. Exempla videri possunt in D. Tho. 2. Phys. lect. 5. litt. b. & lib. 5. Metaphys. lect. 2. litt. a. & lib. 3. contrag. cap. 2. rat. 4. inquit: *In his, quæ aguntur propter finem, omnia intermedia inter primum agens, & ultimum finem, sunt fines respectu priorum.*

16 Obijcies: finis, vt finis, appetitur propter se; & ita terminat, quod non propter aliud appetitur: sed intermediū, vt tale, appetitur propter vltimū: ergo simpliciter, & proprie loquendo non dantur finis intermedij.

Respondetur, quod sicut nō est de ratione efficientis principalis, quod sit primum agens, non motū ab alio: ita non est de ratione finis, quod sit vltimum omnibus modis; sed sufficit vt sit vltimum in illo genere: vnde appetitur propter se, vt propter motiū proximum, & non propter aliud motiū proximum; & tamē appetitur propter aliud motiū vltimum. Quod pariter contingere in motu locali, & termino eius, ad intētum notat S. Tho. 1. 2. q. 12. art. 2. dicēs: in motu potest accipi terminus dupliciter: vno modo ipse terminus vltimus, in quo quiescit; qui est terminus totius motus: alio modo aliud quod medium; quod est principium vnius partis motus, & finis, vel terminus alterius, &c.

17 Alias diuisiones finis omitto, quia alibi sunt propositæ; ad intētum, vel sunt faciles, vel non multum necessariae.

QVAESTIO XVII.

Vtrum apprehensio pertineat ad rationem formalem finis?

Intendimus in hac quæstione explicare id quo finis constituitur in actu primo causandi, exposituri in sequenti, id quo constituitur in actu secundo, nempe eius causalitatem.

s. I.

Certa præmittuntur.

2 Supponimus autem, quod non potest aliquid habere rationem finis, nisi habeat rationem boni iuxta illud Philosophi 2. Phys. cap. 3. text. 31. *quædam cause sunt ut finis, bonumque cæterorum, id enim gratia cuius cætera fiunt, optimum esse solet, ac finis illorum.* Et ratio est, nam appetitus est conuenientis: ergo, & boni.

3 Sed obijcies: qui peccat, aliquem finem habet: & tamen appetit malum: ergo malum habet rationem finis.

Respondet Philosophus immediate dicens: *Inter sit autem bonum ipsum, an apprensens bonum dicatur.* Vbi S. Thom. lect. 5. in fine ait, quod nihil differt, vtrum causa finalis sit vere bona, vel apparens bona; quia quod apparet bonum, non mouet, nisi sub ratione boni.

4 Sed instabis: ad veram, & non confictam, & apparentem causalitatem, requiritur vera, & non conficta causa; vt in alijs causis apparet: nam ignis confictus non calefa-

cit. Sed bonum apparens non est vere bonum; sed vere malum: ergo non vere causat; vel malum habet rationem finis.

Respondetur cum D. Tho. 1. 2. q. 8. art. 1. quod appetitus mere naturalis consequitur formam in natura existentem; appetitus vero sensitiuus, vel intellectiuus sequitur formam apprehensam: vnde ad hoc, quod iste appetitus in aliquid tendat non requiritur quod sit in re bonum: sed quod apprehendatur in ratione boni. Quod, & ipsa experientia confirmat; nam videmus non minus timeri mala, quæ apprehendimus imminere, quam in re non imminere, ac si in re essent vectura. Et in his euentibus apprehensio non tam est applicatiua, & propositiua bonitatis, quam eius quasi causa effectiua, vt notat Alvarez 1. 2. disput. 3. concl. 1. quia format obiectiuam bonitatem, quam amet, quæ in re non est: qua fictione supposita, realiter mouet: & inclinatur appetitum: nam causa existit prout in illa cognitione.

5 Supponimus secundo, quod bonitas finalizare non potest, nisi cognoscatur: nam inquit S. Augustinus lib. 10. de Trinitate cap. 1. & 2. *rem prorsus ignotam amare omnino nullus potest.* Et S. Tho. 1. 2. q. 3. artic. 4. ad 4. ait, quod cognitio præuia est dilectioni in attingendo: non enim diligitur nisi cognitum, vt dicit Augustinus. Et ratio est, primo generalis: nam causa ad causandum, requirit existentiam, vel in eodem instanti communicatam, vel præcedentem: non enim aliter intelligitur actu

actu causa nisi actu sit, saltim virtua-
liter: ergo cum finis soleat non ef-
se in re; admirus debet esse in appre-
hensione. Secundo specialiter: nā
finis mouet alliciendo; & amor est
inclinatio sequens formam apprehen-
sionem, vt mox dicetur.

6 Tertio supponim⁹, quod sicut
diximus lib. 1. Log. quæst. 2. quod
in obiecto scientiæ tria possunt cō-
siderari, nempe, obiectum per acci-
dens, obiectum formale quod, & ra-
tio formalis sub qua: sicut in vi-
su, quantitas est obiectum per acci-
dens, color est obiectum formale
quod, & lux est ratio sub qua: ita in
appetitu, & distingui debet res, quæ
amatur, & bonitas propter quā a-
matur, & ratio sub qua amatur.
Quia tamen intellectus, & volūtas
specificantur per ordinē ad extrin-
secū, & ex perfecta coniunctione
subiecti cum obiecto, euadit perfe-
ctus actus; ideo in intellectu est ra-
tio sub qua ex parte sui propria im-
materialitas, modus definiendi, &
medium demonstrationis, quibus
correspondet ratio sub qua obiecti
ua, & ex cōiunctione vtriusq; sumū-
tur species scientiarum. Ita in simi-
li distinguit S. Th. 2. 2. q. 1. a. 6. ad 2.

7 Denique aduertendū ex dictis
q. 15. n. 7. quod ea, quæ mediant in-
ter duo extrema, ad alterum cōpa-
rata, videtur ita illi accedere, quod
eius subeunt denominationem: vn-
de cum apprehensio, vt ostēdetur,
nō sit mera cōditio extrinseca, sed
requiratur intimē; timeo ne inter
eos, qui appellant apprehensionem
rationē sub qua subiectiuā, & illos,
qui asserunt esse cōditionē intrinse-

cam, sit dissensio solū in modo lo-
quēdi; sed quia omnib⁹ satisfacere
tenemur, exponemus, & rei vcrita-
tē, & propriū loquēdi modū con-
formem Angelico Doctori.

§. II.

*Bonitas est ratio formalis, & ap-
prehensio eius cōditio.*

8 **D**ico primo: bonitas obiecti,
quod amatur, est ratio forma-
lis finalizandi terminatiua, & moti-
ua. Ideo istis terminis conclusionē
propono, quia M. Mas. 2. Phys. c. 3.
sec. 4. q. 5. distinguit in fine rationē
motiuā, à ratione terminatiua; ita
vt ratio terminandi sit magis inti-
ma, propria, & naturalis fini, quam
ratio mouendi. Et subdit cōclus. 4.
quod ratio sub qua finis mouet ap-
petitum, est apprehensio; secus ve-
ro ratio sub qua terminandi; nam
ista est obiecti bonitas, vt probat
conclusionē 5.

Cæterum distinctio ista ad rē præ-
sentem, & est noua, & minimē ne-
cessaria: quia sicut non mouemur
ad actū elicitū appetitus, nisi per
bonū vt apprehensum; ita nec ter-
minatur noster appetitus, nisi ad bo-
nitatē prout apprehensā: quia licet
terminet in se, ratio tamen ipsa ter-
minandi per apprehensionem pro-
ponitur, & ad hoc vt moueat, & vt
terminet: pariformiter ergo loquē-
dam de vtraque ratione.

9 Sic explicata conclusio est cō-
munis. Et sumitur ex Phyl. 6. Me-
taph. tex. 8. dicente, quod bonū, &
malum est in rebus: & S. Th. 1. p. q.
82. art. 3. inde probat, quod volūtas
inclinatur ad ipsam rem prout in se est. Et

q. 80. art. 1. ad 2. inquit, *quod aliquid appetitur, ut est conueniens, aut bonum*. Et 1. p. q. 3. art. 1. dicit: *Ratio boni in hoc consistit, quod aliquid sit appetibile: unde Philosophus in 1. Ethic. dicit, quod bonum est quod omnia appetunt*: sed ratio formalis obiectiua finalizandi, est ratio, quæ mouet, & terminat appetitum: ergo bonitas est ratio finalizandi.

10. Secundo probatur: nam bonitas est, quæ desideratur, & qua sola obrenta appetitus satiatur: sicut auarus non desiderat apprehensionem intellectuale pecuniarum, sed earum physicam possessionem; nec infirmus fit sanus apprehensione sola sanitatis, sed eius reali consequitione: ergo bonitas est ratio formalis, quæ desideratur, & finalizat.

Tertio: illa est ratio formalis finalizandi appetitum, quæ est bona, & conueniens appetenti: sed obiectum secundum realem bonitatem est conueniens appetenti; ut potus sitienti, & sic de alijs: ergo bonitas realis est ratio formalis obiectiua finalizandi. Et hoc est quod docet S. Tho. 2. 2. q. 26. ar. 2. ad 1. dicēs: *Dupliciter aliquid est causa dilectionis: uno modo sicut id, quod est ratio diligendi: & hoc modo bonum est causa diligendi, quia unumquodque diligitur in quantum habet rationem boni*.

11. Obijcies: sepe experimur nos appetere solam apprehensionem, vel cognitionem obiecti: ergo tunc ratio formalis finalizandi est sola apprehensio.

Respondetur, quod cum intellectus sit reflexiuis supra proprium actum; id quod se tenet ex parte subiecti, potest aliquando esse obiectum cog-

nitionis, ut res quædā est: & sic habet suam bonitatem, & appetibilitatem: unde appetere cognitionem, est appetere bonitatem: quæstio autem non est de apprehensione, ut in cognitione reflexa est obiectum; sed de illa ut ex parte subiecti proponit obiectum. Quare insufficiens quæstio respondit Suarez 1. 2. disp. 1. sec. 3. nu. 3. ad hæc recurrens, de quibus non est quæstio.

12. Dico secundo: apprehensio boni ad minus est conditio illius, non pure extrinseca, sed intrinseca. Prior pars patet ex dictis, quia bonum, nec mouere, nec terminare potest appetitum, nisi apprehendatur, & illi presentetur: ergo ad minus exigitur, ut conditio obiecti. ¶ Secunda pars probatur: quia apprehensio non est pure applicatio; sed est existentia causa finalis: sed diximus q. 15. existentiam in causa efficiēte se habere ut conditionem intrinsecam: ergo apprehensio comparata ad bonitatem, dat illi existentiam, ut proximè finalizet: ergo exigitur ut conditio intrinseca bonitatis. Quod insinuat S. Th. 2. 2. ubi supra docens, quod visio est via quadam ad acquirendam dilectionem: quia per visionem perducimur ad dilectionem.

s. III.

Ex parte subiecti apprehensio ratio formalis.

13. Dico tertio: apprehensio, quæ est conditio boni, potest dici quodammodo ratio formalis ex parte subiecti. Colligitur aperte ex D.

D. Thom. 1. 2. q. 30. art. 3. ad 2. & q. 31. art. 1. ad 1. & 1. p. q. 19. art. 1. & 1. p. q. 80. art. 1. & art. 2. ad 1. & præter rationes, quas proposuim⁹ 2. p. Metaph. Controu. 14. art. 2. §. 5. & 7. Nunc probatur: quia sicut se habet forma naturalis ad inclinationem naturalem, ita se habet forma apprehensa, seu apprehensio ad inclinationem elicita: sed forma naturalis per se ex parte subiecti existit, ut dans inclinationem naturalem: ergo, & apprehensio ex parte subiecti est quasi impulsus, & ratio inclinationis elicita. Maior patet, nam illa est per se differentia inter inclinationem naturalem, & elicita, quod illa sequitur formam merè naturalem; ista verò sequitur formam intelligibilem, seu intentionalem, aut apprehensam. Minor verò est manifesta; quia quamlibet formam sequitur sua inclinatio: & hæc debet formæ à qua dimanat proportionari.

14 Dices primo, formam naturalem solum esse causam efficientem naturalis inclinationis; non verò causam formalem: unde etiā si in hoc debeant illi parificari apprehensio, & appetitus; non sequitur, quod apprehensio sit ratio formalis.

Sed contra: nam forma non solum est causa efficiens, vel à qua dimanat inclinatio, ea generali ratione, qua omnes proprietates causantur, vel emanant à subiecto; sed ratione peculiari, qua formæ diuersæ diuersas habent inclinationes; ut alia est inclinatio grauis, alia leuis; alia ignis, alia aquæ, & sic de alijs: sed hæc non potest non esse diuersitas for-

malis subiectiua: ergo si quoad hoc tenet assimilatio, etiam apprehensio erit quodammodo ratio formalis appetitus.

15 Iterum alia via respondebis: sufficere, quod apprehensio sit intrinseca conditio ex parte subiecti, ad hoc, quod in illo eliciatur appetitus, seu sit inclinatio consequens illam apprehensionem.

Facilius hæc euasio precluditur, quam præcedens: quia forma ad inclinationem, non se habet ut mera conditio; sed ut radix illius inclinationis: & à posteriori ex actuali inclinatione cognoscimus formas, sicut potentias ex proprijs actibus: ergo sicut in naturalibus forma per se dat inclinationem, ita apprehensio per se, ut gerit munus obiecti, & est forma intelligibilis, dat inclinationem elicita in illud: ergo est ratio formalis, non obiectiua, sed subiectiua.

16 Obijcies primo: ratio formalis est, sub qua finis debet esse formaliter in genere boni; sed ratio apprehensionis non est formaliter in linea boni: ergo apprehensio non est ratio formalis. Maior patet, quia finis ut finis est formale obiectum voluntatis, & appetitus. Minor verò probatur: nam verum ut verum distinguitur à bono, quia hoc pertinet formaliter ad voluntatē, verum verò ad intellectum: sed apprehensio est de linea veri. ergo formaliter non est in linea boni.

Respondetur, quod id, quod subiectiue est in intellectu, regulatiue pertinet formaliter ad voluntatē, sicut veracitas pertinet ad voluntatē

tem, quâuis cognitio veritatis pertineat ad intellectû, vt notat S. Th. 2. 2. q. 109. ar. 3. ad 2. sic ergo apprehensio entitatiuè pertinet ad intellectum; vt tamen gerit vicem obiecti, & est forma eius in esse intèrionali, trahit, & inclinat appetitum: & sic vt coniuncta cum bonitate, quam proponit, facit integram rationem formalem: vnde S. Thom. 1. 2. q. 27. art. 2. docet, quod *cognitio est causa amoris, earatione, qua, & bonû.*

17. Secundo obijcies: ratio formalis *sub qua* finis se debet tenere ex parte obiecti: sed apprehensio se tenet ex parte subiecti: ergo nō est ratio formalis finalizadi. Probatur maior: ratio formalis *sub qua*, est ratio specificatiua; imò formalius specificans, quam ratio formalis *quæ*; si quidem hæc illam determinat, vt lux colorem: sed ratio specificans debet se tenere ex parte obiecti: si quidem intellectus, & voluntas sūt relatiua transcendentia, quorum totum esse est per ordinē ad extrinsecum obiectum, à quo specificatur, vt dicitur 1. p. q. 77. art. 3. ergo apprehensio nō est ratio formalis.

Dices, probare argumentum, nō esse apprehensionem rationem formalem simpliciter, & obiectiuè; cū quo compatitur esse quodammodo rationem formalem subiectiuè.

Contra, vnius specificati vnum tantum debet esse specificatum; quia species sunt sicut numeri, quæ variatur additione, vel subtractione vnius unitatis tantū: ergo si bonitas obiectiuè specificat, superfluit, & impossibilis videtur alia specificatio subiectiua.

18. Respondetur, necessariū esse in his assignare duas partiales rationes sub quibus: quia bonum, quod est in reb⁹, nequit mouere, nec causare in appetitum, nec cum appetitu, nisi fiat quodammodo eius forma trahens appetitum ad se animaliter, & intentionaliter: vnde vtrūq; perse requiritur: & bonitas quæ attrahit, & modus attrahendi intèntionaliter: & quia illud se tenet ex parte obiecti; hoc ex parte subiecti; idē ab vtroque est completa specificatio, *directe ab obiecto, & quasi ex consequenti ab apprehensione*, vt docet S. Tho. q. 22. de Veritate art. 4. ad 1.

19. Quod si adhuc contendas, apprehensionem non esse appellandā vllō modo rationem formalem; quia hoc vocabulum reseruatur his, quæ se tenent totaliter ex parte obiecti; nobiscum de nomine contendes: sed nō habebis quo nostrū loquendi modum impugnes. Imò nobis non deerit, quo eum stabiliamus; in primis, quia in simili traditur à D. Thoma 2. 2. quæst. 1. art. 6. ad 2. Deinde, quia in specifica distinctione scientiarum exponenda, ad hoc opus est recurrere, vt patuit 1. p. Metaph. Controu. 2. art. 2. §. 7. Denique hac via habemus, quo illustrium Doctorum sententias quodammodo ad concordiam redigamus, si illarū Authoribus non displicuerit.

QVAESTIO XVIII.

De causalitate, & effectus finis.

EX dictis constat, quod ut finis causet, bonitas quæ est eius ratio formalis obiectiua, debet existere intentionaliter; quia mouet quatenus presentatur intellectui: unde habemus, quod bonitas agit, & efficit metaphorice, ut dicit Philosophus lib. 1. de Generat. text. 55. sed tamen hæc, quæ est metaphoricè efficientia, est vere, & realiter finalis causa, ut notat M. Banez 1. p. q. 80. art. 2. dub. 1. not. 3. & alij auctores communiter, ut refert, & late confirmat M. Baptista 1. 2. disp. 3. dub. 2. fragmento 2. Sed quia hæc realis causalitas finis, quæ metaphorice est efficiëntia, est satis obscura, & innominata, ut notat Caietanus 2. 2. q. 17. artic. 5. ideo inquirimus in quo consistat?

§. I.

Exponitur causalitas finis.

UT respodeatur, notandum cum Doctore Ludouico Montefinos 1. 2. disp. 1. q. 2. n. 21. quod in fine opus est distinguere, & causalitatem inchoatam, & imperfectam; & causalitatem consummatam, completam, & perfectam.

3 Dices, cur in alijs causis hæc duo non distinguimur in causalitate; & id opus est distinguere in causa finali?

Respondetur; hoc ideo esse, quia finis habet duas existencias; ynam

realem, & physicam; aliã intentionalem: & ideo dupliciter causet: & antequam existat trahit appetitum ad se; & hac causalitate mediante mouet ad media, & ad ea quibus in re ponatur, vel realiter eum obtineamus: de quo S. Th. 1. 2. q. 11. art. 4. & q. 16. art. 4.

4 Iterum obijcies: causalitas est id quo vltimate causa reducitur de actu primo ad actum secundum: nam omnia, quæ se tenent ex parte actus primi, vel sunt rationes formales causandi, vel conditiones: sed in hoc quod est causam esse vltimate constitutam, non datur medium, nec locus prædictæ distinctioni: ergo si ne fundamento videtur excogitata.

Respondetur, potius hinc clarescere necessitatem distinctionis: quia transitus finis de actu primo ad actum vltimum, magnam habet latitudinem; & incipit à propositione ipsius bonitatis, & deinde dat appetitui complacentiam; rursus intentionem in suo genere efficacem; postea mouet ad media; & de mum ad realem consecutionem: unde id quod nos vocamus causalitatem inchoatã, alijs vocibus M. Masius hic cap. 3. sect. 4. q. 2. vocauerat causalitatem inadæquatam: nec quoad istam inter antiquos erat dissensio.

Nota tamen, quod Ioan. Pocius dis. 39. q. 6. in princ. distinguit causalitatem finis in actu primo, & causalitatem in actu secundo. Hæc tamen est impropria, & inusitata vocabulorum acceptio: nam Doctores communiter nomine causalitatis, intelligunt

id quo causa in actu secundo exercet suum munus: unde solū accipitur in actu secundo, siue inadæquate, siue adæquate accipitur, iuxta distinctionē expositam.

5 Dico ergo primo: finis causalitas consistit inchoatē in eius bonitate, ut attrahente: quam exercet per seipsam, ut propositam ab intellectu, & coaptatā volūtatī, seu appetitui. Ita indicat S. Tho. 1. 2. q. 26. art. 2. Et probatur primo: nam bonitas sic proposita, & alliciens, incipit in exercitio exercere, quod ei⁹ causa cætera fiat: ergo incipit exercere causalitatem finis. ¶ Secūdo; nam ut sic incipit reduci ad actum secundū appetibilitatis radicalis: ergo incipit exerceri causalitas finis.

6 Dico secūdo: perfecta finis causalitas est in amore finis, & perfectissima cum propter ipsum alia desiderantur. Ita S. Th. q. 22. de Verit. art. 2. dicens: *Sicut influere causa efficientis est agere; ita influere causa finalis est appeti. & desiderari.* Et secundā partem exprimit lib. 1. Contrag. c. 75. rat. 5. ubi dicit: *Causalitas finis in hoc consistit, quod propter ipsum alia desiderantur.* Et utramque tradit Opusc. 2. c. 107. Et videtur ad mentem Scoti, qui q. 4. Prologi, §. *Aliter*, inquit: *Finis non est causa, nisi in quantum amatus. & desideratus movet efficiens ad efficiendum.*

Ratio utriusque est facilis: nā finis per id actum causat, quo in actu secundo finalizat; sed amore in actu secundo finalizat: ergo amore in actu secundo causat. Probatur minor: finis, & bonum significant appetibile fundamētaliter: ergo actu

appeti est reduci ad actum finē, & bonum: ergo est actu finalizare; perfectē quidem, cum appetitum inclinat ad sui perfectum amorē simplici prævia cōplacētia; perfectissimē autē, cum est origo aliorum actuum electionis mediorum, quibus pervenitur ad ipsam finem.

§. II.

Soluntur argumenta.

7 **O**bjicies: effectus alicuius causæ nō est eius causalitas; nam effectus causatur à causalitate causæ, seu à causā in actu secundo; sed amor finis est effectus finis: ergo nō est eius causalitas. Probatur minor: amor finis est propter finem, cuius est amor: ergo est eius effectus. Probatur consequentia, nam ly *propter*, designat habitudinē finalis causæ: unde quæ sunt propter ipsā, eius effectus sunt.

Respondetur primo, quod sicut diximus q. 12. quod actio est causalitas efficientis, & est eius effectus latē sumptus, & nō strictē, ita posset dici de amore, quod latē est effectus finis, & ita propriē est eius causalitas, ex qua realiter causantur actus pertinentes ad ordinem executionis. Et hæc solutio non tantum procedit à paritate, sed quia eadēmet actio est causalitas finis, & efficientis; licet diuerso modo: nam S. Th. q. 5. de Pot. ar. 1. ait: *Finis non est causa, nisi quatenus movet efficientem ad agendum: unde ubi non est actio, non est causalitas finalis;* ac per cōsequens inchoatur causalitas à bonitate, & cōsumatur in actione.

8 Secundo facilius respondetur, quod

quod causalitas inchoata finis, & boni, parum ab ipsa bonitate nō differt, & ab actu quo præsenteratur, & proponitur hæc bonitas: unde S. Th. 1. p. q. 82. art. 4. ait, *quod bonū intellectum est obiectum voluntatis, & mouet ipsam ut finis*. Et idēd multi hanc causalitatem solum explicant per sympathiam, & proportionē, quæ est inter bonitatem, & appetitum: nam eo ipso, quod seipsam illi exhibet, attrahit, & causat, vt præcipuē patet in Caiet. loco citato nu. 1. & hæc causalitas realiter differt ab amore, qui est effectus causalitatis inchoate, & causa causalitatis perfectissimæ; & ista habet effectus realiter ab his omnibus distinctos, nempe omnes actus pertinentes ad executionem, & cōsequutionē actualē finis.

9 Secundo obijciunt alij: id per quod causa cōstituitur actu causās, nō potest vllō modo dari sine effectū; etenim implicat causam esse actu causantem effectū, quin iste sit actu causat⁹ ab illa: sed stat poni perfectissimum amorē finis, quin dētur effectus finis: nam data intētiōne efficacī, potest non dari electio; & data electione, executio mediō rū potest impediri: ergo perfectus amor finis non est perfectissima finis causalitas.

Respondetur, quod quando ab aliqua causa plures causalitates, & effectus proueniunt, non inconuenit impediri vnā, non impeditis alijs; vt perse notum est, quia non semper habēt essentialē cōnexionem. Imō quando media vna causalitate prodeūt plures effectus, po-

test causari vnus, alijs impeditis. Et adhuc in effectibus causā efficiētis, benē notat M. Sone. lib. 5. Metaphis. q. 7. cōcl. 3. quod effectus, qui est res permanens producta per motum, non semper est actu, dum agēs agit: vt cum Sol generat Rosam potest impediri effectus, abūdātia pluuiæ, vel nimia siccitate: & homine generāte hominem, potest generatio impediri infirmitate matricis, & c. ¶ Finis ergo semper, quod causat, aliquem habet effectum, nempe, aliquem actum appetitus; & quamuis primi sint causalitates sequentium; quia tamen voluntas est libera, potest illos prohibere: quamuis stante intentione efficaci, non possit non eligere. Cæterum potest esse intentio efficax in affectu, & nō effectū ad extra; iuxta illud Hierē.

10. *Non est hominis via eius, nec viri est vt ambulet, & dirigat gressus suos*: quod sic declarat S. Tho. q. 24. de Ver. artic. 1. ad 1. vnde ista erit perfectissima causalitas quasi intrinsecē, & perficietur extrinsecē, quando effectus ad extra fuerit ex amore finis positus.

10 Ex dictis facillē est in generali, effectus finis assignare, notando, quod esse *propter finem*, cōtingit dupliciter; vno modo *communiter* secū dum quod omnis operatio tendēs in finem, vel in bonum, dicitur esse propter finē: & sic omnis actus appetitus, etiā si versetur circa finē, est propter finem, quia est propter bonum; alio modo esse propter finem, sumitur *strictō*; & significat, quod agens se moueat in finem: & sic primus amor finis, nec actione-

indeliberatæ nõ sunt propter finē; intentio tamen supponēs finem amatum, est propter finem, & alia finalizat, in quantum est ratio vt alia appetantur. De quo vide 2. p. Metaph. Controu. 14. art. 4.

QVAESTIO XIX.

De causa exemplari.

CAUSA exēplaris significat idē apud Latinos, ac inter Græcos *Idea*, quæ est idem ac species, seu forma extrinsecā, vt docet S. August. lib. 83. qq. quæst. 46.

§. I.

Declaratur definitio ideæ; & eius propria ratio exponitur.

DEFINITUR autem idea à D. Thoma quæst. 3. de Veritate art. 1. est forma quam aliquid imitatur ex intentione agentis, qui determinat sibi finem. Quam sic exponit illa particula *forma* non sumitur, nec pro illa, quæ est radicale principium agendi; nec pro forma intrinseca rei substantiāli, vel accidentali; quia hoc nomē idea significat formam separatam ab eo cuius est forma: & prima dicitur forma à qua res procedit; secūda forma per quam res formatur: sed idea est forma ad quam. Accipitur ergo pro forma extrinseca; in quo sensu forma alicuius dicitur illud ad quod aliquid formatur: sicut Exodi 25. dicitur: *inspice. & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est.* Et in hac significatio

ne consuetum est nomen ideæ accipi, vt idem sit idea, quod forma, quā aliquid imitatur.

2 Pro explicatione autem sequētis particulæ notat Sāctus Thomas, quod aliquid imitari potest formā aliquam dupliciter: vno modo ex intentione agentis, sicut pictura ad hoc fit à pictore, vt imitetur aliquem, cuius figura depingitur: aliquando autem est prædicta imitatio per accidens, præter intentionem, & à casu; sicut frequenter pictores faciunt imaginem alicuius, de quo non intendunt. Ad denotandum ergo, quod idea est ad quā formatur aliquid, & ad cuius imitationem fit per se, non per accidens, additur in definitione *ex intentione agentis*.

3 Ad vltimam particulam declarandam, aduertit S. Thomas, quod aliquid propter finem dupliciter operatur: vno modo ita quod ipsum agens determinat sibi finem; sicut est in omnibus agentibus per intellectum; aliquando autem agēti determinatur finis ab alio principali agente; sicut patet in motu sagittæ, quæ mouetur ad finem determinatum; sed hic finis determinatur ei à proijciente: & similiter operatio naturæ, quæ est ad determinatum finem, præsupponit intellectum præstituentem finem naturæ, & ordinantem ad finem illum naturæ; ratione cuius omne opus naturæ dicitur esse opus intelligentiæ. Quando ergo opus est ad imitationem alterius per agens, quod nõ determinat sibi finem, non est idea: & ideo generatio naturalis, nõ est per hoc, quod

quod forma generātis sit idea hominis generati: sed solum hoc dicimus quando agens propter finem determinat sibi finem.

4. Concludit ibi S. Tho. hoc con-
tingere; siue illa forma sit in agen-
te, siue extra agentem: dicimus e-
nim in formam artis in artifice esse
exemplar artificiatum; & similiter et-
iam formam, quæ est extra artifi-
cem, ad cuius imitationem artifex
aliquid facit. Hinc conuenit distin-
gui duplex exemplar, nempe, exter-
num, ut quādo pictor visa vna ima-
gine, ad eius imitationem aliam for-
mat; & internum, quod sibi in mē-
te artifex format. Quam diuisionē
tradit Seneca Epist. 66. dicens: *Nihil
autem refert, virum foris habeat exem-
plar, ad quod referat oculos; aut intus,
quod ibi ipse concepit, & posuit.* Exem-
plar autem externum non semper
requiritur ad hoc, quod artifex o-
peretur, ut notat S. Thomas lib. 7.
Metaph. lect. 8. litt. c. *Licit quandoq;
hoc accidat; ut cum aliquis ad exemplar
vnius domus facit aliam: prima autem
domus non habuit aliud exemplar
exterius, alioquin daretur processus
in infinitum.* Sic ergo explicata ma-
net ideæ definitio, quæ comuni-
ter à Doctoribus acceptatur.

5. Ex prædicta definitione ideæ,
deducitur primo: in rebus omni
cognitione carētib; quāuis sint
imagines, & exemplaria externa;
non tamen esse ideas, propriè lo-
quendo: quia non operantur per ar-
tem, nec determinant sibi finē, sed
tendant naturaliter in finem sibi ab
Authore naturæ præstitum.

6. Sequitur secundo; nec bruta

animalia indigere ideis: quia ut do-
cet Sanctus Thomas 1. 2. quæst. 1. ar-
tic. 2. illa quæ ratione carent, ten-
dunt in finem propter naturalē in-
clinationem, quasi ab alio mota;
non autem à seipsis; cum non cog-
noscant rationem finis: & ideo ni-
hil in finem ordinare possunt; sed
solum in finem ab alio ordinantur.
Quod declarat Sanctus Thomas ibi
quæst. 6. artic. 2. docens, quod bru-
ta animalia per sensum, & assima-
tionem naturalem imperfecte cog-
noscent finem; quia ipsū apprehē-
dunt, sine hoc quod cognoscant ra-
tionem finis, & proportionem ac-
tus ad finem: ideo cit in eis volunta-
rium imperfectum: & non tendunt
eligendo, sed cum determinatione
naturali, ut probat ibi quæst. 13. ar-
tic. 2. ad 3. cuius signum accipit Sa-
ctus Thomas, nā omnia animalia, quæ
sunt vnius naturæ, similiter operantur. Et
ideo nec artes, nec ideas habēt, qui-
bus se determinent ad operandum.

7. Deducitur tertio, quod cum in
intellectu nostro, ultra habitus, &
artes, sint alia tria, ut docet S. Tho-
mas q. 8. de Potent. art. 1. nempe,
species intelligibilis, qua fit intelle-
ctus in actu primo ad intelligendū,
ipsa actualis intellectio; & verbum,
quod est terminus actionis, & quid
per ipsam constitutum. Idea non est
ipsa ars; quia vnius artis plures sūt
ideæ: nec artefacta imitantur artē,
sed imitantur ideam, & ad eam for-
mantur. Et denique: nam alia est
definitio, & propria ratio artis à
propria ratione ideæ, ut patet ex
definitione artis relata lib. 1. Log.
quæst. 3. num. 3.

8 Nec idea est ipsa species intelligibilis, quia hæc requiritur ad omnem cognitionem speculativam, & practicam; idea vero (vt nunc de illa loquimur) dirigit practice ad fabricandum opus. Species remotè tantum determinat agentem; idea vero proximè. Tertio, nam species immittitur ab objecto, vel infunditur; idea vero, in quantum idea, significat id quod ipse artifex in se format ad intra, vt ad eius imitationem aliquid formet ad extra. Denique, quod idea non sit ipsa actio intelligendi (in sententia S. Tho. hanc distinguuntis à verbo mentis) manifestum est; quia operatio est via; & idea est terminus, in quo artefactum inspicitur, & ad cuius similitudinem formatur. Et etiam quia ideata formaliter non assimilantur operationi, sed termino eius.

9 Concluditur ergo, quod idea est verbum internum in quantum est forma ad cuius imitationem aliquid ad extra formatur. Quod docet S. Thom. 1. p. q. 15. art. 2. dicens, ideam operari esse in mente operantis sicut quod intelligitur, non autem sicut species qua intelligitur, quæ est forma faciens intellectum in actu: forma enim domus in mente ædificatoris est aliquid ab eo intellectum, ad cuius similitudinem aliquid in materia format. Quod, & docet ibi ad 2. & quæst. 3. de Verit. art. 2. & alibi sæpe, & sequuntur communiter Thomistæ.

10 Colligitur quarto, ideam competere veram, & propriam rationem causæ: quia dat esse ideato: unde, & Seneca illa Epist. 66. ait: *Exe-*

plar est ad quod respiciens artifex, id quod destinabat effici. Et S. Dionysius 5. c. de Diuinis nominibus, & Theologi communiter constituunt in Deo ideas vt principia rerum productiua: quoad hoc autem eadem est ratio de ideis artificis creati. Solum ergo remanet difficultas hic examinanda (nam reliquæ ad Theologos attrahent 1. p. quæst. 15. per totam) sub quo genere causæ idea contineatur?

§. II.

Vtrum idea sit causa efficiens, vel formalis?

11 **P**lato in Timæo existimauit ideam constituere peculiare genus causæ ab alijs quatuor distinctum. ¶ Inter discipulos vero Aristotelis, qui nullatenus admittunt alia genera causarum, vltra quatuor iam recensita, est dissidiū in quo illorum debeat collocari, & qualiter?

12 Pertinere ad efficientem docent Scotus in 1. dist. 2. q. 2. & dist. 36. q. 1. Valles Controu. 13. ad Tyrones, Suarez disp. 25. Metaph. sec. 2. n. 8. & alij, quos refert, & sequitur Rubio hic tract. 6. q. 2. & tribuitur S. Bonauenturæ in 3. dist. 11. ar. 1. q. 2. vbi tale quid non docet. Probant ex Phisic. 7. Metaph. tex. 23. & in præsentī text. 33. vbi ideæ artificis causalitatem effectiuam tribuit: quod & sæpe facit S. Thom. cum alijs Patribus docens 1. p. q. 15. articulo 3. quod idea est principium factionis rerum, & ad practicam cognitionem pertinet.

Deinde

Deinde ratione probatur; nam id quod est forma respectu subiecti, est principium efficiens actionis, & effectus; sed agens intellectuale constituitur proximam principium determinati effectus per ideam; ergo hæc quæ est forma respectu subiecti, propriissime in causando habet rationem causæ efficiētis: imo hæc sola per se, & formaliter videtur ad ideam pertinere, & alia se habet præsuppositiue.

Secundo; nam ars dirigens media idea, pertinet ad genus efficientis causæ: ergo & ipsa idea concurret effectiue.

13 Per oppositum alij in idea solum agnoscunt causalitatem formalem extrinsecam, & nullatenus effectiuam. Ita aperte indicat Caietanus 1. p. quæst. 15. art. 1. §. aduerte, & q. 44. art. 3. §. circa, quamvis à non nullis aliter exponatur, ita vt vltimæ sententiæ non opponatur. Hanc expresse docet Masius hic capit. 3. sect. 2. q. 3. citans Astudillo, Fonseca, & alios. Et addit conclusionem tertiam, quod idea nullo modo continetur sub causa efficiente; & conclusionem quartam dicit, quod vere, & proprie, & nõ reductiue sub forma continetur. Quod et docet Cōimbric. cap. 7. q. 4. eo quod in definitione ideæ forma ponatur; & non est inconueniens, quod causa formalis diuidatur in duas species, quarum vna sit pro formis intrinsecis, & alia pro formis extrinsecis; nam de vtriusque mentionem facit Philosophus 2. Phys. c. 3. & lib. 5. Metaph. c. 2. illis verbis. *Alia autem modo forma, & exemplar, &c.* Et for-

mæ istæ extrinsecæ cōcurrunt determinando, & vt ad earum instar formetur effectus.

14 Hæc vltima sententia est vera, quoad id quod affirmat, nēpe, quod propria, & per se causalitas ideæ est ratio formæ obiectæ intellectui, ad cuius instar op^o formatur: & est ad mentē Philosophi, & S. Tho. locis relatis in tota hac questione: & ratio est, nā influxus exemplaris est formatiuus, & imitatiuus, extrinsecus. ¶ Falsa autē est quoad id quod negat: vnde ita est concedenda causalitas formalis extrinsecæ ideæ, quod non est illi deneganda causalitas effectiua. Quod vltra dicta probatur ex dictis lib. 3. Logicæ q. 4. §. 2. quod præmissa in genere causæ efficientis concurrunt ad assensum conclusionis, quia cōplent, & determinant adiuuitatem agentis vt eius quasi formæ: sed etiam ideæ sunt formæ intellectus, quibus determinatur actiuitas artificis: ergo cum illo effectiue concurrunt, & formaliter extrinsecæ. Quare ita tenent Nazarius 1. part. quæst. 15. art. 1. Controu. vnica. Et PP. Carmel. hic disp. 9. quæst. 5. §. 3. & alij quos retulim^o 2. p. Metaph. Cōtr. 15. art. 2. in fine. Ethoc probat vtriusque sententiæ argumēta. Nec efficiētia ideæ est pure moralis; sed est realis, & physica, quia verè determinat intrinsecè artē, & est forma interna, qua agens intellectuale determinatur, nõ vt quo, sed vt quod, vel ad cuius instar sit effectus physice artificialiter, vt de efficiētia præmissarum dicitur.

15 Deum aduerte, cum D. Bonauent.

nauentura in 3. dist. 11. art. 1. q. 2. ad 2. quod respectu diuersorum, nihil prohibet aliquid esse quodammodo exemplatum, & quodammodo exemplari: sicut liber primo factus, inquit, ab artifice, est exemplar res: et tu librorum inde fiedorū, sed exemplatus fuit ab arte existente in mente: pariter ideæ, quæ occasionaliter fumuntur à foris externis, exemplatur quodammodo ab eis, & ipsæ sunt exemplaria eorum quæ fiunt ab arte; nam artifices solent operari sine exēplari externo; non tamen sine interna idea: vnde inquit S. Augustinus tract. 1. in Ioan. Si faber in arte arcam non haberet, non esset vnde fabricando illam proferret Et S. Th. Quodlib. 7. art. 3. dicit, quod artifex cognoscit artificiatum, per ea formam, per quam ipsum facit.

QVAESTIO XX.

Vtrum omnis causa sit prior naturaliter suo effectui?

Post singula genera causarum, dicendum sequitur in generali de comparatione earum ad effectus, & inter se: de quibus non potuit ante disputari, quia sine singularum notitia quæstiones istæ non poterant exacte resolui. Omittimus disputare de comparatione in perfectione; tum, quia quæstio est de se facilis: tum, quia nihil occurrat addendum scriptis 2. part. Metaph. Controu. 16. artic. 2. & videri potest Masius hic. sec. 5. q. 1. & Rubio tract. 7. q. 1.

2. Supponimus autē, id quod asserit S. Thom. q. 28. de Verit. art. 7.

Quod in quolibet genere causa causam naturaliter est prior causato. Ratio est clara, nam omnis causa est principium à quo emanat esse effectus in suo genere: ergo in illo genere causa naturaliter est prior effectui. Vnde S. Th. Opusculo 31. §. 2. ait: *Sed quia omnis causa, in quantum est causa, est naturaliter prior suo causato.* & c.

3. Secundo est etiam certum, id quod etiam notat S. Tho. in 3. dist. 18. q. 1. art. 3. ad 3. *Quod non semper necessarium est, ut causa causatum præcedat tempore; sed quandoque sufficit, quod præcedat natura.* Præcedit quidem tempore in causis operantibus per motum: cum iste terminum præcedat tempore; & sic in humanis pater præcedit filium: præcedit natura, vt Sol præcedit lucem, & subiectū passionis, & sic de alijs. Quæ procedunt de causis efficientibus: nam materia, & forma cum sint causæ intrinsecæ non opus est quod duratione præcedant: & causa finalis solam exigit prioritatem prout in apprehensione, & in intentione agentis.

§. I.

Exponitur prioritas naturalis.

4. **C**Aeterum quia prioritas naturalis causæ respectu effectuum, res est scitu necessaria; ideo opere pretium erit eam amplius exponere. Eam sic declarat Soncinas libr. 5. Metaph. q. 7. notab. 2. *simultas naturæ dicitur per oppositum ad prius natura: vnde sicut in his, quorum vnum est prius natura altero, non conuertitur subsistendi consequentia;*

quentia; ita per oppositum conuenitur in his, quæ sunt simul natura, à deo quod vni repugnat existere altero non existente, & è contra. Eodem modo idem explicat Masius c. 3. sect. 5. q. 4. notab. 2. & nos explicauimus in 2. p. Metaph. Cōtr. 16. n. 7. vt expressam sententiam Philosophi in Postprædicam. capite de Priori. & 5. Metaph. c. 1. r. text. 16.

5 Sed obijcit P. Rubio hic tract. 7. q. 1. n. 12. nā Phyl. in Postprædicamētis inter quatuor modos prioritatis; primo assignat, à quo non valet subsistēdi consequētia, vt vnū prius natura est duobus; & gen^o prius natura qualibet specie. Deinde assignat prioritatē ordinis, & prioritatē nobilitatis: deniq; assignat prioritatē dependentiæ, quo pacto illud est posterius natura, quod per se dependet ab altero, hoc vero prius: ergo male confundimus nos primū modum prioritatis cum vltimo.

Secundo arguit, quia primus modus prioritatis non potest causæ in actu cōuenire respectu sui effectus: sicut enim inferitur, est in rerum natura effectus in actu: ergo causa in actu, pariter datur causa in actu; ergo etiam effectus: ergo non habet in eis locum prioritas a quo nō valet subsistēdi consequentia.

6 Quod confirmant aliqui primo: nam Philosophus ibi apponit exemplum: *Nam si homo est, vera est oratio, qua dicimus, quod homo est; & conuertitur; nam si vera est oratio, qua dicimus quod homo est, est homo. Est autē vera oratio nequaquam causa vt sit res: verum tamen res quodammodo causa videtur, qui sit vera oratio; ideo enim quod res est,*

aut non est, vera oratio aut falsa dicitur.

Vbi mutuo valet consequentia inter ipsam rem, & veritatem orationis: & ideo res est prius natura respectu veritatis, quia existētia rei est causa veritatis orationis: ergo mutua consequentia quoad existētia, non est contra prioritatem naturæ apud Aristotem.

Secundo: nam Philosophus 5. Metaph. cap. 11. docet partes integrantes esse priores toto ex illis resultantē: sed plures partes existere nequeunt sine ipso toto, ita vt si ab illo seiungantur illico pereunt, vt patet in partibus integrantibus animalia: ergo non dicuntur priores natura, quia existere possunt sine toto: sed quia influunt in totū, totum vero non influit in illas.

7 Attendenti tamen verba Philosophi 5. Metaph. manifestum erit nostram expositionē esse ad eius mentem: inquit enim: *Quedam vero secundum naturam, & substantiam, quæcumque contingunt absque alijs esse; ista vero sunt illis minimè; quæ diuisione vsui est Plato.* Ergo ex mente Philosophi, sunt priora secundum naturā, quæ possunt esse sine alijs, & alia non valēt esse sine illis. Quod autem iste modus prioritatis sit ille, quæ in Prædicamentis vocatur, à quo non valet subsistēdi consequentia, expressè notat S. Th. lib. 5. Metaph. lect. 13. litt. i. dicens, quod modus prioritatis secundum naturam, primo est ratione communis, aut dependentiæ, secundum quod priora dicuntur, quæ possunt esse sine alijs, & illa nō possunt esse sine eis: & hoc est prius à quo non conuertitur essendi consequentia, vt dicitur in Prædicamentis

memis. Hæc S. Tho. qui eisdem verbis, ac nos, prioritatem secundum naturam declarat.

8. Tota autem æquiuocatio in hac parte nascitur ex duobus principiis; primum est; quia reputant arguentes, quod Philosophus in Postprædicamentis tantum numerauerit quatuor modos prioris; & tamen expresse numerat quinque; & S. Tho. in textu Metaphysicæ dicit, allusio nem esse ad secundum modum prioritatis: & alij arguunt ex his, quæ Philosophus docet in quinto, & ultimo modo prioritatis; quod sola textus lectione patet. ¶ Alterum caput æquiuocationis est; quia nos non dicimus (sicut alij arbitrantur nos dicere) quod quoties aliquid est prius naturæ alio, potest omnibus modis esse sine illo: sed asserimus, quod cum est prioritas naturæ per dependentiam, quia aliquid non potest esse sine alio, quamuis aliud possit esse sine illo, hæc est prioritas à quo non conuertitur essendi consequentia: quia iste modus prioritatis se extendit ad illa, quæ sunt priora, ut prædicata communia sunt priora prædicatis particularibus, & ad causam, quæ potest esse sine effectu, quamuis iste non possit esse sine causa.

9. Cum quo compatitur dari prioritatem naturæ, etiā inter illa, quæ conuertuntur secundum essendi consequentiam, ut expresse docet Philosophus in Postprædicamentis in ultimo modo prioritatis, ut ibi iam diu notarunt Cardinalis Caietanus, & M. Soto, & alij expositores. Et hoc concedimus argumentis pro-

positis n. 5. & 6. sed hoc prouenit propter connexionem, quæ est inter illa: nam vniuersaliter loquendo, prioritas naturæ solam exigit emanationem à principio, à quo dependet, & quod potest ex hoc capite esse sine illo: quod autem aliunde sit impedimentum ut inseparabilia sint, ita ut repugnet, quod non sint simul; ex vi solius prioritatis naturæ, nec habetur, nec impeditur: & sic intelligitur S. Tho. in fine illius lectionis 13. cuius verba subiiciemus num. 13.

s. II.

Ad intentam applicatur.

10. **E**X quibus habemus, quod prioritas naturæ est prioritas realis; quia exigit realem dependentiam effectus à principio emanantis: non tamen exigit realem successionem; quin potius cum reali simultate instantis in quo sunt simul, stat quod illud à quo aliud emanat, sit prius natura. Videatur, quæ de his vocibus notata sunt in fine secundi libri Logicæ.

11. Secundo deducitur, quod prioritas naturæ, quæ est in causa, non intelligitur de illa materialiter in esse entis, nec de relatione causæ: quia relativa sunt simul natura; sed intelligitur de fundamento relationis, quæ est causalitas, ratione cuius effectus actu dependet, & emanat. Reliqua quæ hic notari possunt vide in M. Masio hic sect. 5. q. 4.

Et sic cessat argumentum supra obiectum, quia bene potest esse si mul-

multas temporis, & prioritas naturæ subsistit si consequentia; id quod prius, in quantum prius, non dependet à posteriori, & ut sic, potest esse sine illo; quamvis quædam suppositione consequentia non possit non esse: quod compatitur cum absoluta coarctatione consequentis. De quo late idem author ad 3. & in simili docet S. Thom. 1. p. quæst. 19. art. 8. ad 1. & quæst. 23. art. 6. ad 3. & alibi sæpè.

12 Vnde habemus viam facilem conciliandi auctoritates Philosophi, & intelligendi rem ipsam, dicendo, quod prius natura, in quantum tale, potest esse sine posteriori aliquo modo; & non è conuerso: nam hoc dependet ab illo, & prius non pendet à posteriori, perse loquendo, & necessitate consequentis: quamvis ex suppositione, vel ex necessitate consequentia, eo ipso quod actu sit, non possit non esse: & cum hac necessitate consequentia, & simultate, docet Philosophus in Postprædimentis in ultimo modo prioris, posse esse simultatè consequentia cum prioritate naturæ; ut eius exēplū de veritate orationis ex suppositione obiecti, declarat. At vero de necessitate absoluta loquendo, optime dixit in 5. Metaph. quod priora secundum naturam sunt, quæcumque contingit esse sine alijs, & a iā non sine illis.

13 Quo autem melius hoc percipiatur, & solvatur illa instantia, quæ n. 5. obiciebatur, de exemplo Philosophi de toto, & partibus; placet referre verba S. Thom. libr. 5. Me-

taph. lect. 13. litt. K. dicentis: concludit (Philosophus) quod omnes modi prioris, & posterioris possunt reduci ad hos ultimos modos; & præcipuè ad primum, prout prius dicitur, quod potest esse sine alijs, & non è conuerso: quædam enim possunt esse sine alijs secundum generationem; per quem modum totum est prius partibus; quia quando iam totum generatum est, partes non sunt in actu (intellige, separata, & facientes singulæ vnum ens perse) sed in potentia. Quædam vero contingit esse sine alijs secundum corruptionem: sicut pars sine toto; quando est iam totum corruptum, & dissolutum in partes. Et similiter etiam alij modi prioris, & posterioris ad hunc modum reduci possunt: *constat enim, quod priora non dependent à posterioribus; sicut è conuerso: unde omnia priora à quo modo possunt esse sine posterioribus, & non è conuerso.* Hæc ibi. Et in 4. dist. 44. q. 1. art. 1. ad 3.

14 Adde, quod cum, ut docet S. Tho. q. 28. de Ver. art. 7. Nihil prohibeat aliquid altero esse prius, & posterius, secundum diuine sue generis causam; quia, ut postea q. 24. dicemus, *causa ad inuicem sunt causa.* Vnde id, quod est omnibus modis prius alio, independens quæ ab eo, benè potest ab illo separari; secus vero si in vno est prius, & independens, & in alio genere sit posterius, & dependens: nam ex hac parte non poterunt separari: & sic se habent partes, quia in vno genere causant, & in alio genere causantur a toto, ut dictum est lib. 1. de materia, & forma, & iterum hic quæst. citata.

15 Hæc, quæ de prioritare diximus, diligenter sunt notanda pro dicendis in Theologia circa mysterium SS. Trinitatis: licet enim in Deo sit ratio principij; non tamen est dependentia; & ideo licet sit ordo naturæ, & originis, non tamen est prioritas, ut ex D. Augustino notat S. Thom. 1. p. q. 42. art. 3. cuius ratio est, nam licet sit emanatio, & origo vnius personæ ab alia, non tamen causalitas, & dependentia, ut docet S. Thom. 1. part. quæst. 33. art. 1. ad 1. & ideo in rigore non est prioritas nature, etiam à quo; sed si multas.

16 Denique habemus quomodo proprie loquamur in relatiuis: nam vnum non est prius alio, etiam prioritare naturæ, quia est connexio sine causalitate, & dependentia: unde S. Thom. 1. p. q. 42. artic. 2. ad 3. docet, *quod si consideremur ipsæ relationes causæ, & causati, & principij, & principij, manifestum est, quod relatiuis sunt simul natura, & intellectu, in quantum vnum est in definitione alterius.*

QVÆSTIO XXI.

Virum omnis causa dicat transcendentalē ordinem ad effectum.

Etum? Et essentialē connexionem cum illo?

1 HÆc difficultas ideo est magna contentione inter Recentiores disputata, quia vnusquisque prohibito vocum significata confingit: & arbitror, quod si in vsu vocabulorum omnes cōsentirent, non tantum in re ipsa differrent.

§. 1.

Termini exponuntur.

2 **D**Væ autem voces, apud antiquos parū vñtata, apud modernos frequentissimæ, totius confusionis sunt occasio: nempe, *ly transcendentalis ordo; & ly essentialis connexio.* Primā vocem exposuimus lib. 2. Logicæ q. 21. n. 14. dicentes, quod relatio transcendentalis, est idem, ac relatio secundum dici; de qua diximus ibi n. 13. cum Caietano, quod non tam significat respectum, *quam absolutum respectu* significatum; seu in recto significat absolutum, & in obliquo, & ex consequenti aliquem respectum, vel realem, vel rationis, iuxta S. Tho. 1. p. q. 13. art. 7. ad 1. & q. 7. de Potentia art. 10. ad 11.

3 Addit Caietanus cap. 7. de Ente, & essentia q. 15. communiter receptus à Thomistis, & à Suarez dis. 47. Metaph. sect. 4. n. 9. & frequenter ab alijs authoribus (licet immerito à paucis sine fundamento reiectus) quod relatio prædicamentalis est *ad aliud pure ut ad terminum*: at vero respectus transcendentalis ad hoc non artatur; sed respicit aliud ut subiectum, vel ut causam, vel ut formam, vel ut finē, vel aliquo alio modo. ¶ Rursus relatio prædicamentalis est genus peculiare distinctum à fundamento, & termino; at vero relatio transcendentalis hoc non exigit, sed identificatur cū absoluto, nec exigit terminum actu existentem. Quod ex communi doctrina exposuimus in Logica vbi supra §. 5.

Circa

4. Circa alteram vocem aduertē dum, quod *connectere* ex vi vocis significat simulnectere; iuxta illud Quintil. lib. 5. c. vlt. *qua Græci inapplicabili serie conueniunt*. Vnde in præfenti inquirere an causa sit cōnexa cū effectib? est idem ac inquirere, an sit illis alligata, ita quod illis repugnantibus, adhuc ipsa esset; vel e contra? Et quia quæstio nō est de causa actu causāte; quia de ista iam dictum est qualiter sit simul cum effectū actu causato; sed de virtute causatiua causæ in actu primo; ideo ille nexus, vel potest intelligi cum effectū, vt exisistēti; vel cum effectū solum, vt possibili.

5. Deinde notādum, quod aliter alligātur causæ effectibus, & aliter effectus nectuntur causis: illæ alligantur, vel nectuntur per continētia formale, vel virtuale: effectus verò per dependentiam: vnde ex parte causæ, est connexio per derivationē, quæ vocatur *à priori*; & ex parte effectus dicitur cōnexio per dependentiam, & vocatur *à posteriori*: sicut si arguatur, lux deficit à nostro hemispherio: ergo sol defecit; est connexio à posteriori; & si e contrario dicatur; Sol non est ortus: ergo lux non est; est connexio à priori; sumptis vocabulis ex connexione logica propositionū; sed in præfenti non loquimur nisi de connexione physica rerum.

6. Adhuc connexio ista latitudinem habet: alia est essentialis, quā immutari contradictionem implicet; alia est solum cōnaturalis, quæ à Deo miraculosè poterit immutari; quia potest operari præter ordi-

nem rebus inditū, vt docet S. Th. 1. p. quæst. 105. art. 6. alia est determinata depēdentia ab ista; alia indeterminata, vel quasi disiuncta, ab ista, vel illa causa.

7. Item, vel potest esse quæstio de solis causis secūdis creatis; vel procedere potest etiā de causa prima, qui est Deus: de quo in dubium vertuntur duo: & an referatur transcendentaliter ad creaturas? Et an cum illis habeat connexionem? Et pariter ex parte creaturarum eadem in dubium vocantur; an cōnectantur cum Deo? & an ad Deū transcendentaliter referantur? Quæ dubia seorsim tractantur etiam de causis secūdis respectu suorum effectū, & de effectibus in ordine ad suas causas.

8. Putāt aliqui has duas partes quæstionis nō differre; quia existimant idē esse ordinē intrinsecū transcendētalē alicuius ad aliud, ac connexionē intrinsecā cū illo. Ita P. Ripalda lib. 2. de Ente supernat. disp. 3. 2. sec. 1. n. 2. Et probat: nam res connexa intrinsece quoad entitatē cū alia, nō est absoluta ab illa, sed illi alligata, ita vt illa repugnante, repugnet ipsa: atque adeo etiā est in eādē relata. Placēt vāldē hæc explicatio alijs Recentioribus. Alijs verò displicet; sed in efficaciter ab eis impugnatur.

9. Nobis nō potest placere. Primo, nā cōmuniter Thomistæ, & alij multi Authores referēdi, fatentur Dei omnipotētiā connexā cū creaturis possibilibus; & negant ad eas dicere ordinem transcendētalem: ergo quid diuersū reputant his vocib? significari.

Secundo, quia vt docet Phyl. 2. Topic. c. 5. *nominibus utendum vt plurimum*: quod autē illæ voces sint synonymæ, nec autoritate antiquorū possunt probare; nec modernorum frequenti vſu confirmare: ergo sine fundamento id aſſeritur. ¶ Tercio, vocis propria significatio, & rigorosa iam expoſita, id nō indicat: imò ſunt, qui ad terminum repugnantē, & ſolū ratione cōſictum admittunt dari transcendentalem ordinē; vt cū cognoscimus ens rationis, vel chimeram, cum impoſſibilitate reali, & ſola fictione intellectus, datur in illo transcendentalis relatio ad ſeibile, iuxta Phyl. 5. Metaph. tex. 20. & S. Th. 1. p. q. 13. art. 7. & ſapientiſimè alibi. ¶ Deficit etiā ſententia cōtraria, quia relatio tranſcendentalis eſt inter ea; quæ conneſtantur ſolum cōnaturaliter; quamvis non connectantur eſſentialiter: & quia non diſtinguit connexionē illationis, & connexionem depēdētiæ; connexionem à priori, & connexionem à poſteriori, vt nos diſtinguimus.

§. II.

Reſoluitur quæſtio de cauſa prima.

10 **Q**uia quoad hoc, quæſtio eſt Theologorū propria, & de illa nō agimus, niſi vt meli⁹ percipiantur dicēda de cauſis creatis; idē breuiter perſtringem⁹ hoc pūctum. In quo ſunt vitandæ duæ extremæ ſentētiæ, quia veritas in medio conſiſtit. Aſſerunt quidā cauſam primam dicere reſpectum tranſ-

cendentalem ad ſuos effectus. Ita Gregor. Ariminēſis in 1. diſt. 30. q. 1. concl. 3. & expreſſè Granados 1. p. de Viſione Dei tract. 6. diſp. 1. ſec. 5. & de Scientia Dei tract. 2. diſp. 3. n. 2. Albertinus to. 1. q. 4. Theol. n. 10. Aegidius de Beatitud. to. 1. lib. 5. q. 18. art. 2. n. 12. Ruiz de Trinit. diſp. 62. ſect. 2. & alij, qui pro ſe citant Hurtadum, & Salas, & alios.

Per oppoſitū alij, vt negēt Deo reſpectum tranſcendentalem ad creaturas, etiā negant eius omnipotentiam cum creaturis connecti. Tribuitur Henrico Quodl. 8. q. 3. & Scoto in 1. diſt. 30. & diſt. 43. & expreſſè tenent Vazq. 1. p. diſp. 104. c. 6. Baſilius Legion. Relect. 5. p. 580. Arrabal. 1. p. diſp. 31. c. 4. & alij Recentiores.

11 Dico tamen primo: cauſa prima dicit reſpectū ad creaturas; non qui ſit relatio aliqua in Deo realiter; ſed ſolum ſecūdm rationem, & ex modo ſignificandi: & ſic ſolū, in Deo admitti poteſt reſpectus ſecūdm dici, & tranſcendentalis. Primam partem docet S. Thom. & probat quæſt. 7. de Potentia. art. 8. his verbis: oportet intelligi aliquā relationem inter principium, & ea, quæ à principio ſunt; nō ſolum quidem relationem originis, ſecūdm quod principiata oriuntur à principio; ſed etiam relationem diuerſitatis; quia oportet effectum à cauſa diſtingui; cum nihil ſit cauſa ſui ipſius. Et idē ad ſummam Dei ſimplicitatem conſequitur, quod infinitæ habitudines, ſiue relationes exiſtant inter creaturas, & ipſum, ſecūdm quod ipſe creaturas producit

ducit à seipso diuersas; aliquid tamen sibi assimilatas. Hæc ibi.

12 Nec video qualiter ab aliquo hæc prima pars cōclusionis possit negari: quia potētia, & virtus productiua effectus à se realiter diuersi, significant aliquid respectuum, saltem grammaticaliter, & ex modo significandi; vt ex consueta uocum significatione apparet: non enim significantur vt in se, sed vt ad aliud, quod continent, & causare possunt, & à quo differunt: sed causa prima realiter habet omnipotentiam, à qua omnes creaturæ possūt produci, & à qua in tempore processerunt: ergo negari nequit causam primam, saltem secundum dici, & grammaticaliter (vt utamur phrasī Sancti Thomæ ibi art. 10. ad 8.) dicere respectum ad creaturas. Et quia hæc pars à nullo negatur; procedamus ad probandam secundam partem, de qua est difficultas.

13 Imprimis est ad mentē S. Dionysij 9. cap. de Diuin. nomi. Et S. Augustini lib. 5. de Trin. cap. 16. vt citat, & latè probat S. Thomas dict. q. 7. de Potentia artic. 10. & 11. loqui enim de rebus denominationibus etiam secundum dici (quas moderni transcendentes vocant) ipse declarat ar. 10. ad 11. & art. 9. ad 3. De eis de etiā loquitur 1. p. q. 6. art. 2. ad 1. & vniuersaliter de omnibus, tam secundum esse, quam secundum dici, inquit 1. p. q. 13. art. 7. ait: *Cum nigrum sit extra totum ordinem creaturæ, & omnes creature ordinentur ad ipsum, & non e conuerso; manifestū est, quod creatura realiter referuntur ad ipsum Deum; sed in Deo non est aliqua realis re-*

latio eius ad creaturas; sed secundum rationem tantum, in quantum creatura referuntur ad ipsum. Et quæst. 28. art. 1. ad 3. inquit: *Et idē in Deo non est realis relatio ad creaturas; sed in creaturis est realis relatio ad Deū, &c.* Et quæst. 45. art. 3. ad 1. *Relatio in Deo ad creaturam non est realis, sed secundum rationem tantum.* Quod innumeris alijs locis docet, vt videri potest in Tabula Aurea verbo relatio num. 93.

Dices S. Thomā hic loqui de relationibus prædicamentalis realibus, cū eas negat esse reales Dei ad creaturas; nō tamen id negat de relationibus transcendentalibus.

14 Euasio hæc facile præcluditur, primo: nam relationes secundū dici non sunt prædicamentales, sed transcendentales: sed etiam de illis loquitur: ergo, & de transcendentalibus. Secundo: sex vltima prædicamenta sunt relatiua transcendentalia, & ad illa pertinet actio; & virtus causatiua pertinet in creatis ad qualitatem: sed hæc omnia, ad Deū translata negat S. Th. importare aliquam habitudinem Deo intrinsecā, vt ex professio probat in 1. distin. 8. q. 4. artic. 3. ergo solas relationes personarum agnoscit S. Thom. in Deo reales, reliquas vero, quocūq; nomine appellentur, solum ponit esse in creaturis realiter, & in Deo secundum rationem. Quod & confirmat vniuersalissimus eius modus loquēdi: & quia cum toties occurrerit occasio mentionem faciendi harum transcendentalium realium relationum, nec leuiter illas insinuaui. Et ita sensisse veteres omnes, testatur Basilius Legionensis Variarum 1.

p. q. 8. Scholast. cap. 5. ex professo relationes transcendentales Dei ad creaturas impugnans: & in proprijs terminis P. Suarez disp. 47. Metaph. sec. 15. n. 15. & supponit lib. 2. de Attrib. c. 25. n. 23. & c. 26. n. 16. vnde male ei opinio contraria tribuitur.

15 Ratione probatur, primo ab inconuenienti: nam si omnipotentia diceret ordinem transcendentalem ad possibilia, nulla est assignabilis ratio, cur actualis productio creatiua, vel conseruatiua, vel præmotiua, vel cooperatiua primæ causæ, non diceret relationem realem prædicamentalem de nouo Deo aduenientem in tempore: sed hoc admitti nequit, ut potè contra S. Thom. 1. p. quæst. 13. art. 7. & lib. 2. Contrag. cap. 12. contra Sanctum Bonauent. in 1. distinct. 30. artic. 1. quæst. 3. Scotum ibi quæst. 2. & omnes eorum Discipulos: imò contra Theologos, & Philosophos, ut ait Sanctus Thomas in primo distinct. 30. quæstione prima articulo tertio: & contra maximam perfectionem Dei, cui nihil reale de nouo aduenire potest: ergo nec admitti debet omnipotentiam dicere ordinem transcendentalem ad creaturas. Probatur maior: nam ratio, quæ est transcendentalis defectu existentiæ termini, illa posita est prædicamentalis, ut inductione constat apud nos; & ideo causa actu causans realiter prædicamentali relatione refertur ad causatum: ergo si omnipotentia dicit habitudinem transcendentalem, actualis productio fûdabit relationem prædicamentalem.

16 Rationem à priori tetigit S.

Tho. locis relatis: nam realis relatio consistit in ordine rei ad rem; quæ est transcendentalis, cum deficit aliqua ex conditionibus requisitis ad prædicamentalem. Sed Deus non ordinatur ad creaturam, sed è conuerso: ergo non dicit Deus relationem transcendentalem ad creaturam. Probatur minor: nam Deus est actus purus per se subsistens sine ordine essentiali, aut dependentia ab aliquo extra se: ergo essentialiter per seipsū non ordinatur ad aliquid extra se, quia hoc quoddam genus dependentiæ denotat: nam dicit S. Th. q. 7. de Pot. art. 1. ad 9. quod *ibi est realis relatio, ubi aliquid rea uer dependet ab altero, vel simpliciter, vel secundum quid.* Et infra: *Et ideo cum Deus ab altero nullo dependeat: sed è conuerso, &c.*

Tertio: tota ratio quare in creaturis causa dicit ordinem transcendentalem ad effectum, est quia ab eo specificatur, ut sumitur ex D. Th. & Caiet. 1. p. q. 77. a. 3. sed Deo repugnat ab aliquo extra se specificari: & ideo obiectum adæquatum sui est ipse, ut Theologi probant: derogat ergo aliquo qualiter diuinæ perfectioni, quod dicat ordinem transcendentalem ad creaturam.

17 Obijcies: eo modo est in causa prima respectus transcendentalis ad creaturas, ac est in illa virtus productiua, vel productrix creaturarum: sed non tantum secundum rationem, sed realiter est in Deo hæc virtus: alioquin non esset Deus realiter omnipotens: ergo non tantum secundum rationem, sed realiter in Deo est relatio transcendentalis ad creaturas, quamuis non distingua-

tur ab omnipotentia, nisi secundum rationem. Probatur maior, quia potentia non potest respicere suos effectus, ut id comparatione cuius est potentia: nemo enim concipere potest virtutem effectricem, quin simul cognoscat esse effectricem alii cuius: ergo si realiter est effectrix; realiter refertur transcendentaliter. Quod totum videtur docuisse M. Sone. lib. 5. Metaph. q. 25. ad 4. dicens, quod *relatio dominij fundatur super potentia coercendi subditos; quia potest si conueniat rei ex sua natura, fundat relationem realem: & huiusmodi est dominium Dei ad creaturas.*

Respondet S. Th. illa q. 7. de Potent. art. 10. ad 4. quod hoc nomen Dominus (idē dicturus de ly Creator, & causa prima, & similibus) tria in suo intellectu includit, scilicet, potentiam coercendi subditos, & ordinē ad subditos, qui consequitur talem potestatem, & terminationē ordinis subditorum ad Dominum; in vno enim relatiuo est intellectus alterius relatiui. *Saluatur ergo huius significatio nominis in Deo, quantum ad primum, & tertium, non autem quantum ad secundum.* Vnde negatur maior: ad probationē dicitur, quod aliud est quo nos explicamus potētiam; seu aliud est, quod ipsa in recto significat, & in obliquo connotat: & aliud est, quod realiter est prout a Deo videtur: primo modo concedimus nos explicare per respectum; sed hic nō est de eius essentia; quāuis sine illo nequeat exponi.

18 Vel distinguatur maior: & concedatur de respectu causaliter, & fundamētaliter; negetur verò de re

specū formaliter; & ratione fundamēti Deo nullo intellectu considerāte dicitur omnipotēs, & Dominus. Quod optimē notat, & conuenienti exemplo declarat S. Th. ibi art. 11 ad 3. dicens: quod sicut aliquis est idē sibi realiter, & non solū secundū rationē, licet relatio sit secundū rationē tātum, propter hoc quod *relationis causa est realis*, scilicet, vnitas substantiæ, quā intellectus sub relatione intelligit; ita potestas coercendi subditos est in Deo realiter, quam intellectus intelligit in ordine ad subditos, propter ordinē subditorum ad ipsum: *Et propter hoc dicitur Dominus realiter, licet relatio sit rationis tantum.* Idē habet 1. p. q. illa 13. art. 4. & 5.

19 Sed instabis: nā licet hæc doctrina sufficiat ad verificandum, quod in Deo nō sit relatio realis prædicamētalis; nō tamē sufficit ad saluandum, quod in eo non sit relatio realis transcendētalis; inō hoc videtur firmare: sed de ista sola nunc disputamus: ergo doctrina hæc S. Th. potius iuuat intēto argumēti. Probat maior: nā relatio transcendētalis est idē ac relatio secundū dici: hæc autē nō est ipse respectus, qui consequitur; sed absolutum ad quod consequitur respectus, ut patet ex D. Thoma ibi ad primum: ergo eo ipso, quod absolutum fundans respectū rationis, sit quid reale in Deo, iam in illo dabitur realiter respectus transcendentalis, etiam si respectus consequutus sit rationis; quia magis indicatur, penes id, quod significat in recto; quam penes id, quod importat in obliquo.

Respondetur, iam quoad hoc esse quæstionē de nomine; quia supponimus absolutū esse reale, & respectū esse rationis: unde si illi, qui ponunt in Deo relationem realem transcendentale, solum intendunt, quod absolutum, ad quod cōsequitur respectus rationis, est quid reale; à nobis nec quoad rem, nec quo ad modum significandi dissentiant. Quia tamen videmus, quod totū, quod in Deo est relatiuum ad creaturas, est grammaticaliter, & ex modo nostro concipiendi, & significandi, cum fundamento in eius eminentiali continentia; idē melius est, vel in sensu formali negare, quia multi relationis transcendentalis nomine, etiā directē respectū dicunt importari: quod habet fundamentum in D. Tho. in 2. dist. 1. q. 1. art. 5. ad 8. dicente: *Quadam relatione sum, qua simul importat relationem, & fundamentum relationis, &c.* vel cū distinctione prædicta respondere ad æquiuocationem vitandam.

20 Dico secundo: causa prima ratione suæ omnipotentia, dicit connexionem eminentialis continentia respectu creaturarum; & creaturæ dicunt essentiali connexionem dependentia ab omnipotentia Dei: unde ablata omnipotentia, per locum intrinsecum sequitur ablatio omnium possibilitatum, istis verò omnino repugnantibus, solum à posteriori sequitur ablatio omnipotentia Dei. Ita indicat S. Tho. 1. p. q. 28. artic. 1. ad 3. & clarius q. 2. de Verit. art. 3. ad 11. & in 1. dist. 35. q. 1. art. 3. ad 4. de quo M. González 1. p. disput. 37. sec. 3. & de Trinit. disp. 12.

sec. 2. & M. Ioan. à S. Tho. 1. p. q. 12. disp. 15. art. 3. & disp. 17. art. 2. & to. 2. disp. 11. art. 1. & eisdem locis M. Nauarrete, PP. Carmelit. & omnes Thomistæ. Item Suarez, Fasolus, Ruiz, & alij frequenter. Imò Fasolus 1. p. q. 12. art. 8. n. 4. & seqq. & n. 68. ad medium, dicit hanc veritatē esse plusquā certā. Sed quia Theologicum omnino est hoc pūctum, latius examinandum Theologis relinquimus. Solum nota, quod connectio continentia dicit perfectionem, & eminentiam facientē aliud à se pendere, & nullatenus illo indigere: connectio verò dependentia significat sine illo nullatenus posse subsistere: unde agnoscitur summa dependentia creaturæ, & maxima independentia Dei.

5. III.

De causis secundis, vtrum dicant respectum transcendentalem?

21 S Vnt inter Recentes, qui negent non solum causam creatam dicere ordinem transcendentalem ad suos effectus; sed etiam, qui non admittant respectum transcendentalem effectuum ad causam, & accidentis ad substantiam. Ita Basilus Legionensis 1. p. Var. q. 8. scholastica cap. 4. vbi solum actionem, & unionem admittit esse respectus transcendentales, & ait, quod res, quæ si ne aliquo termino potest existere, non potest dicere respectum transcendentalem ad illum.

22 Alio fundamento subscribunt eidem sententia quidā Recentes: quia

quia causa nō petit absolute, quod effectus fiat possibiles, sed cōditio natē, idest, si effectus in se non sit repugnans, habet virtutem ad illum producendum; quia virtus productiua pender vt à conditione a non repugnantia. Pro qua citant Fontē ca. 5. Metaph. c. 15. sect. 4. qui valdē à longē fauet.

23 Per aliud extremum alij, non solum admittunt causam creatam dicere transcendentalem ordinem ad effectus; sed docent ita connexā cum possibilitate eorū in particula ri, vt si vnum solum indiuiduum repugnaret, non mansurā causam eandem, quæ modo est. Ita Hurtado disp. 8. Physicę sect. 3. & Arriaga disput. 7. sec. 3. n. 33. dicens: reiiciēda ergo, & elimināda est ex Scholis talis conditionata virtus, & cōnexio causæ cum effectū, potētiæ cū obiectis, & concedenda absoluta, & essentialis, & ad omnes terminos in particulari.

24 Dico tamē tertio: omnis causa physica naturalis dicit respectū transcendentalem ad suos effectus. Loquēdo de materia, & forma, est expressa Phylol. 2. Physic. vt refert, & sequitur S. Th. Opusc. 31. dicens: *Materia, & forma dicuntur relatiue ad inuicem, vt dicitur in 2. Phys.* Et loquēdo de potētia materiæ, idem docet 1. Phys. lec. 15. lit. a. Et generaliter de omnibus causis, idem docet lib. 5. Metaph. lec. 17. & lib. 3. Phys. lec. 1. litt. c. in fine. & 1. p. q. 28. art. 1. & 4. Specialiter de potētia actiua docet S. Tho. 1. p. q. 77. artic. 3. quod *potētia secundum illud, quod est potētia, ordinatur ad actum, & c.* Et 1.

2. q. 54. art. 2. & sæpissimē alibi. Alios Authores non oportet referre; quia ipse Author contrariæ sententiæ fatetur nostram: fere omnes docere.

25 Rationeque probatur primo: materia appetit formam; & hæc ordinatur ad actuandam materiam, & ambæ ad totū, quia pars est propter totum, & ad illud ordinatur: sed non cōcurrunt in essētia harū partium conditiones exactæ ad relationem prædicamentalem: ergo dicunt ad inuicem ordinem transcendentalem.

Secūdo: virtutes productiue specificantur per actus, & obiecta: ergo ad actus ordinantur; sed tunc actus non existunt: ergo potētiæ actiue dicunt ordinem ad terminū non existentem: ergo dicunt ordinem transcendentalem. Antecedēs probatur in libris de Anima: & consequentiæ patent ex dictis lib. 2. Logic. q. 21. s. 5.

Tertio: omnis effectus continetur in virtute suarum causarum, & causæ ad illius productionem accēperūt à natura suas virtutes ad hoc destinatas, & ordinatas: sed hoc intelligimus nomine ordinis transcendentis: ergo propriam vocem ignorant, qui illum non admittunt in omnibus causis creatis.

26 Quarto contra Recentiores probatur conclusio, & tollitur eorum æquiuocatio, notando ex Phylol. 5. Metaph. tex. 17. & D. Th. 1. p. q. 25. art. 3. quod possibile dicitur dupliciter: vno modo per respectū ad aliquam potētiā; sicut quod subditur humanæ potētiæ dicitur

esse possibile homini: alio modo dicitur aliquid possibile absolute ex habitudine terminorum, quia prædicatum non repugnat subiecto: & hæc possibilitas formaliter est possibilitas logica, sed obiectiue dicit ipsa prædicata quidditatiua, quæ dicuntur ens reale metaphisice: & ab ista res dicuntur possibles formaliter, à prima vero dicuntur possibles causaliter, seu per potentiam extrinsecā efficientis, iuxta S. Thom. 1. p. q. 9. art. 2. & q. 3. de Pot. art. 1. ad 2.

27 Ex quo sic arguitur: causa est productiua effectus radicaliter per se ipsam, & proximè per suam virtutem: sed hoc vtrique conuenit per suam essentiam, quia natura est radix potentiarum, & operationu, & potentia in eo quod potentia essentialiter ordinatur ad actus: ergo posse absolute conuenit causæ per suam essentiam proximè, vel remote. ¶ Deinde: posse potentia proportionatur cū essentia in qua fundatur, & à qua originatur; & specificatur à possibilitate actus, & effectus propter quos datur: sed eo ipso quod sit impossibile specificatum, implicat id quod ab illo specificatur: ergo implicat contradictionem causam habere in re absolute virtutem ad producendū effectū; si ille nō sit absolute possibilis.

28 Horum argumentorū vis clarissimè apparet in causis intrinsicis: nā sunt partes essentia totius; & est diuersum totū ad diuersitatē partium, ex quibus constat: ergo si absolute alia pars, quæ est effectus illius in suo genere, nō esset possibilis, &

pars ad illam essentialiter ordinata, non esset possibilis.

In potentijs etiam, seu virtutibus operatiuis causarum efficientium, id est manifestum: nam ad diuersitatem essentialē operationum, & effectuum virtutes ipsæ diuersificantur; vt alia est virtus calefactiua, alia infrigidatiua; sicut in hominibus, & animalibus, alia est potentia ad videndum, & ad audiendum, & ad ambulandū: ergo penes actū, & effectū specie inter se distinguuntur: sed distinctiua specifica, non conditionaliter; sed essentialiter, & absolute, ab illo, quod ab eis hanc distinctionem recipit, respiciuntur: ergo negari nequit, quod causa transcendentaliter respiciat suos effectus.

29 Ex parte vero effectuum id videtur manifestum: quia illa possibilitas, quæ formaliter explicat non repugnantiam, intelligi nequit, nisi vt causaliter depēdēs ab aliqua causa in illo statu possibilitatis; alioquin nō intelligētur vt effectus, nec vt dependētes; & actiones illæ, alius cuius intelliguntur esse actiones, & causalitas nequit intelligi nisi vt alicuius causæ: ergo falsum est, quod non dentur aliæ relationes transcendentales præter illas duas.

30 Demū ad hominem arguitur: nā idēo admittunt vnionē, & actionē esse relationes transcendentales, quia ab intelligente eas vt sunt, nō possūt percipi sine duorum extremorum coexistētiā: sed etiā depēdētia effectus à causa, & accidētis à subiecto, & causalitatis à causa, siue in statu possibilitatis, siue in actuali exercitio, impossibile est percipi vt sunt

sūt, sine duobus extremis possibilibus: ergo absque fundamento restringitur relatio transcendentalis ad illas duas.

31 Obijcies: id quod simpliciter est nihil, non potest esse terminus realis relationis, etiam transcendentalis, quia in nullo genere potest esse dependētia, aut terminatio ad nihil: sed effectus possibiles sunt simpliciter nihil; & ideo cum creatur fiunt ex nihilo, quāvis possibilitas supponatur: ergo causa creata non dicitur habitudinem transcendentalē ad effectus. Patet consequentia, quia quando actu existunt iam dicitur ad illos relationē pradicamentalem.

Respondetur primo, entia possibilia, quæ physice sunt nihil, metaphysice esse aliquid reale, ut latē ostendimus. p. Metaph. Contr. 7. ad n. 7. usque; ad 16. quod adeo certū reputat Balilius ut ibi c. 8. miretur de hoc posse dubitare virū alioquin sanū, & doctū; & hoc sufficeret ut dicatur ad illū terminari relationē transcendentalē; quia sola pradicamentalis petit terminum actu existentem.

32 Secundo dicitur, quod etiam nihil, si ut ens formetur à ratione, vel sit formabile, potest esse terminus relationis transcendentalis; quia hanc dicit scientia ad seibile, iuxta Phyl. 5. Metaph. text. 20. & non entia cognoscimus.

Tertio de ipsa possibilitate causa, eo modo quo est ens, contendimus, quod dicit relationem, & connexionē cum possibilitate effectus; & quod actio possibilis habet connexionē cum principio possibili, & effectus possibilis cum sua causa: & ut sic habent veritatē ut docet S. Th. 1. p. q. 14. art. 9. ad 1.

s. IIII.

De connexionem cum possibilitate effectuum.

33 **D**ico quarto; causā creatā dicuntur essentialē connexionē cum possibilitate suorum effectuum, ita ut tota collectione effectuum repugnante, etiam ipsa virtus causatiua repugnaret. Colligitur ex S. Anselmo lib. 2. cur Deus homo c. 17. & de Casu Diaboli c. 12. & ex D. Th. q. 13. de Potent. art. 1. ad 2. Clarius id docet S. Th. 1. p. q. 25. art. 3. illis verbis: *Est autem considerandum, quod cum unumquodque agens agat sibi simile, unicuique potentia actiua correspondet possibile ut obiectum proprium secundum rationem illius actus, in quo fundatur potentia actiua: sicut potentia calefactiua refertur ut ad proprium obiectum ad esse calefactibile.*

34 Ex quo sumitur ratio à priori: virtus causatiua, à qua res dicuntur possibiles causaliter, specificatur à possibilitate absoluta eorum, quæ potest causare: ergo cum illis habet essentialē connexionem. Antecedens, præterquam quod sumitur ex dictis, probatur nam agens agit sibi simile: eo quod possibilitas obiectiua continetur causaliter in virtute actiua & cum illa proportionatur, & ad eam ordinatur in re causandā: ergo ab ea specificatur. Consequentia vero videtur manifesta, quia specificatiuum est quod dat formā, & essentialē: & ideo quæ se habent in ratione specificatiui, essentialiter connectuntur cum specificatiuo.

Deinde;

Deinde: non minus connectitur virtus causatiua cum possibilitate eorum, quæ causare potest, ac connectatur cum natura, cuius est virtus: sed cum ista ita connectitur, ut ad eius diversitatem diversificetur: unde dixerat S. Th. ibi art. 2. in omnibus agentibus hoc inuenitur, quod quanto aliquod agens perfectius habet formam, qua agit, tanto est eius maior potentia in agendo; sicut quāto est aliquid magis calidum, tāto habet maiorem potentiam ad calefaciendum: ergo & cum possibilitate effectuum virtus causatiua essentialiter connectitur. Videatur S. Tho. 1. p. q. 65. art. 2. ad 4.

35 Tertio id magis declaratur: si stante virtute causatiua, effectus causabiles redderentur ab intrinseco impossibiles. sequitur manifesta contradictio, quod esset in creatura potentia ad id, quod implicat contradictionem: & ita se extenderet ad aliquid, quod non continetur sub obiecto diuinæ potentiae. Probatur sequela: nam in primis supponitur, quod isti effectus implicat contradictionem, quia solū cū prædicatū repugnat subiecto est absoluta impossibilitas; quæ implicat in se esse, & nō esse simul; & ideo nō continetur sub diuina omnipotentia. Ex alia parte supponitur in causa creata virtus causatiua, à qua causabiles, & possibiles dicuntur: ergo sequitur manifesta contradictio: eo quod possibilitas ex causa essentialiter cōmensuratur, vel supponit possibilitatem obiecti specificatiui potentiae.

36 Dico vltimo; relatio transcē-

dentalis, & connexio causæ cum effectibus, primo, & perse est cum ratione formali in qua omnes conueniunt; sed secundo, & materialiter est cum singulis indiuiduis: unde quolibet repugnante, dū maneat vñū in quo saluetur ratio formalis obiecti, non idcirco impossibilis reddetur ipsa causa. Probatur hæc conclusio ex doctrina celebri S. Thom. 1. p. q. 77. art. 3. & Opusc. 70. q. 5. artic. 1. quod quia ea quæ sunt per accidens non diuersificat speciem; non quæcumque diuersitas obiectorum diuersificat potentias; sed sola diuersitas obiecti perse, & formalis: unde solut. ad 4. ait, quod potentia superior perse respicit vniuersaliorem rationem obiecti, quā potentia inferior: quia quāto potentia est superior, tanto ad plura se extendit. Quod pariter procedit in omni virtute causatiua, quia cōmensuratur cum natura, cuius est virtus; & specificatur à ratione formali, quam respicit ut obiectum perse, & formale: sed ut docet S. Thom. in 3. ad Anib. dist. 24. art. 1. obiectum formale est ad quod terminatur actus primo, & perse: ergo relatio transcendentalis primo, & perse terminatur ad rationem cōmunem, & specificatiuam, & solū materialiter ad indiuidua, in quibus reperitur ratio formalis specificandi, & terminandi causalitatem. Discursus est legitimus: & ambæ præmissæ ex sola explicatione terminorum videntur perse notæ.

37 Indeque explicatur secunda pars, ex eo quod contingit in habitibus, & virtutibus: nam etiam si
sint

sint impossibiles aliqui actus illorum; dum tamen vnus maneat possibilibus, in quo saluetur formale motuum dans speciem habitui, vel virtuti, propter illam erit virtus necessaria, vt communiter docent Theologi; non alia de causa, nisi quia saluatur specificatiuum essentiale, & solum deficit extensio materialis: quod est per accidens ad speciem: ergo pariter in omnibus causis est dicendum: quia in omnibus militat eadem ratio à priori, quod connexio essentialis causæ solum est cum ratione specificatiua perse primo; & cum rationibus individualibus solum vt cum obiecto materiali extensionis: vnde etiã si repugnaret me videre Petrum, dum non repugnet me videre aliquod coloratum lucidum, non repugnaret potentia visiva. Et hoc in ipsis relationibus prædicamentali- bus apparet; quod Pater, qui habet plures filios, ad omnes vnã dicit relationẽ, & pereuntibus aliquibz, dum alij maneant, relatio perse- uerat; quia sola materialis extensio deperditur: ergo pariter in transcen- dentali respectu, & connexione di- cendum. Quod adeò manifestũ mihi videtur, vt mirer quomodo hoc à Recentioribus negetur.

§. V.

Soluuntur argumenta.

38 Sed obijciũt Hurtado, & Arria-
ga, quia respectus realis, seu
relatio realis nequit esse nisi ad ter-
minum realem, vt omnes faten-

tur: sed coloratum vt sic, abstractũ
à coloratis particularibus, nihil est
reale: ergo ad illud non potest esse
respectus realis in potentia visiva.
Patet consequentia, quia potentia
ista non abstrahit aliquam formali-
tatem ab omnibus coloribus. Et ad
huc si abstraheret, eo ipso quod ali-
quod particulare esset impossibile,
ratio illa abstracta esset diuersa,
quia illud commune respicit om-
nia inferiora, cum quibus petit idẽ
tificari.

Secundo, in potentijs physicè o-
peratiuis res est clarior; quia licet
concedatur intellectum respicere
rationes abstractas, signis tamen nõ
potest respicere calorẽ vt sic; quia
calor vt sic non est physicè produ-
cibilis: potẽtia autem effectiua res-
picit suum terminum vt producibi-
lem: ergo essentialiter terminum in
particulari, & non in communi.

Confirmatur, & explicatur: quia
potentia physica debet ordinari ad
effectus sub ea ratione, sub qua sũt
producibiles à parte rei: sed id
quod est à parte rei producibile,
sunt entitates in singulari, & non
prædicatum aliquod commune: er-
go ad entitates in singulari termina-
tur respectus causæ. Probatur mi-
nor, quia id est à parte rei produci-
bile, quod de facto producitur per
actionem causæ: sed per actionem
causæ producuntur de facto entita-
tes individuales, & non prædicatũ
aliquod commune; hoc enim fit
commune per intellectum tantum:
ergo, &c.

39 Nec valet si dicatur, quod
actio perse primo terminatur ad
ratio-

rationem communem; & materialiter ad rationes particulares.

Nam hoc in primis est cōtra Philosophi. qui 1. Metaph. cap. 1. docet actiones perse terminari ad singularia, & peraccidens ad vniuersalia:

Actiōes autem (iaquit) ac generatiōnes omnes circa singularia sunt. non enim hominem, nisi per accidens sanat, qui medetur, sed Calliam aut Socratem, &c. Ergo actiones perse primo terminantur ad indiuidua vt talia: ac per cōsequens potentia productiua primario, & perse respicit indiuidua vt talia.

Secundo: ex solutione data habetur, quod respectus causæ terminatur ad hunc numero calorem, propter rationem caloris, quæ est in illo: ergo repugnante hoc numero calore, repugnat ratio formalis propter quam ad illum terminatur respectus causæ; ac per consequens repugnauit etiam ipsa causa. Patet consequentia: quia repugnante hoc numero calore, repugnant omnia prædicata cum illo realiter identificata; sed ratio caloris, quæ est in illo, identificatur realiter cum illo: ergo repugnat illo repugnante.

40 Hæc tamen argumenta, & alia quæ multiplicantur, laborant in æquiuoco; & quia æquiuocatione sublata, arbitror fere omnia cessare; ideo non opus est alia proponere. Notandum ergo ex D. Thom. 1. 2. q. 29. art. 6. & ex Conrado ibidē, & ex Caiet. 1. p. q. 80. a. 2. ad 2. dub. 1. §. *Secunda distinctio*, quod naturā aliquam summi in comuni, contingit dupliciter: vno modo *nominatiter*; & sic homo communis defi-

nitur, & cognoscitur, & abstrahitur à singularibus, & tribuitur ei secunda inrētio vniuersalis: alio modo loquimur de natura communi *adverbialiter*. Primo modo notum est solum intellectum attingere naturam communē, quia hæc est eminentia obiecti eius: & ipse solus facit vniuersale, iuxta dicta lib. 1. Logica, quia ipse solus potest abstrahere à materia indiuiduali, non vero aliæ potentiæ physicae, neque partis sensitiuæ materiales.

41 At vero secundo modo bene potest aliqua potentia sensitiua, & apprehensiua, & appetitiua (inquit S. Thom.) ferri in aliquid vniuersaliter: sicut dicimus, quod obiectū visus est color secundum genus; nō quia visus cognoscat colorem vniuersalem; sed quia quod color sit cognoscibilis à visu, non conuenit colori, in quantū est hic color; sed in quantum est color simpliciter. Vbi Conradus sapienter notat, quod actio aliqua duo respicit in obiecto; scilicet, *terminum*, & *rationem terminandi*; sicut visio terminatur ad hoc album tanquam terminum, sed ratio terminandi est color. Quamuis ergo actionis sensitiuæ terminus sit res singularis; semper tamen ratio terminandi est communis vniuersaliter, quæ est obiectum potentiæ formale; quia videlicet, ratio videndi est color *in quocumque, & quandocumque, & ubicumque inueniatur*: est ergo terminus singularis, sed ratio terminandi, & videndi est aliquid vniuersaliter. Quod docuisse Philosophum 1. Post. ibi probat.

42. Que doctrina extēdēda est ad omnes causas, & ad earum causalitates, & actiones applicanda: nam quamuis actiones sint suppositorū, & singularium, vt ex Philosopho docet S. Tho. 3. p. q. 20. art. 1. ad 2. tamen in actione singulari, circa indiuiduum in singulari, & est consideranda. id quod terminat: & hoc est aliquid indiuiduum: & est consideranda ratio terminandi: & hęc diuersa correspondet diuersis causis; & quāto causa est vniuersalisior, tanto ei correspondet in effecta emineatior ratio causata; ideo ratio entis tribuitur Deo, ratio corporis alterati primo alteranti, ratio specifica cause proxime: vnde quolibet obiecto formali repugnante, repugnat virtus ad illud; secus vero si repugnat hoc, vel illud indiuiduum. Loquor de causis creatis; quia de omnipotentia alia est disputatio Theologorum propria.

43. In forma ergo ad argumentū, cōcedo maiori; distinguor minor; nihil est reale, ex parte secundæ intentionis; concedo: ex parte naturæ, quæ est illius fundamentum, & causa; nego. Ex eo autem, quod sensus non formet secundam intentionē, solum sequitur, quod nō faciat *vn̄uersa ex nō n̄aturaliter*; quod concedimus; non tamen quod non attingat rationem formalem *vn̄uersaliter*, *adverbialiter*: quod solum negamus. Ad secundam probationem dicetur ad vltimum.

44. Ad secundū distinguo antecedens, ignis nō potest respicere calorem vt sic, in actū signato, & sub secunda intentione vniuersalis; cōcedo;

in actū exercito, vt rationē terminandi, nego. Quamuis hoc motū discernere, & distinguere pertineat ad intellectum. Et ex parte quoad hoc applicari potest doctrina S. Th. illo art. 6. docentis, quod odium etiam sensitivæ partis potest respicere aliquid in vniuersali; quia ex natura comuni aliquid aduersatur animali, & non solum ex eo quod est particularis; sicut Lupus Ovis: vnde Ovis odit Lupum generaliter. Quamuis quoad aliqua sit disparitas, quæ nostrum non infringit intentum.

45. Ad confirmationem distinguo maiorem; & cōcedo, loquēdo specificatiue, quia eadem res, quæ est possibilis, postea producit: nego verò loquēdo reduplicatiue; quia alia est ratio specificandi, & alia est ratio indiuiduationis singularis; & quod est formule ad indiuiduationem, est materiale respectiue ad speciem. Et hanc solutionem necesse est ipsos arguentes admittere: nam dicant, quod licet causa producat effectum existentem, seu dando ei existentiam; non tamen reduplicatiue vt existentem; quia potest causa existere non existente effecto: ergo pariter nos possumus distinguere, & dicere, quod id quod est indiuiduale terminat; ratio tamen reduplicatiua terminandi, est aliquid commune. Et in hoc sensu vera est solutio in argumento rellata.

46. Ad primam replicam dicitur, quod vt ex contextu constat, & notat ibi S. Thom. libr. 1. Metaph. lect. 1. litt. g. intendit Philosophus assig-

assignare discrimen inter experientiam, & artem, quod *experientia est singularium, cum ars sit vniuersaliū, &c.* Ex quo potius habemus nouā probationem conclusionis, quia si ars, quæ continet effectus intelligibiles per mediantibus speciebus, & ideis dicit relationem ad effectus sub cōmuni ratione, ita vt repugnante, hoc vel illo effectu, adhuc virtus artificis sit pro alijs; ita pariter dicendum in continentia effectuū in causis naturalibus: nam differētia, quæ hic est, potius iubet intentum: nam vt docet S. Thom. q. 7. de Potentia art. 1. ad 8. in agēte per naturā inuenitur forma effectus secundū quod agens in sua natura assimilatur sibi effectum, eo quod omne agens agit sibi simile. In agentibus autem per artem formæ effectuum præ existunt secundum eandem rationem; non autem eodem modo essendi; nam in effectibus habent esse materiale; in mente verò artificis habent esse intelligibile: & ideo sicut hæc connectuntur in esse intelligibili cum effectu, ita virtutes naturales connectuntur in esse naturali.

47 Ad secundam replicam concedo primam consequentiā; & nego secundam. Ad eius probationē distinguo maiorē, repugnante vno indiuiduo repugnant omnia eius prædicata cum illo identificata, repugnantia quasi materiali, & de per accidens propter identificationem cum illo; concedo: repugnantia formali, & quæ in omnibus inueniatur; nego: quia repugnantia potest oriri ex prædicato indiuidua si, in quo ab illius differt: vnde stan-

te repugnantia huius indiuidui, nō arguitur repugnantia aliorum: si autem repugnantia esset ex prædicato specifico, repugnante vno, omnia indiuidua repugnarent; nō autem omnia quæcumque conueniūt in genere. Et quod aliter intellecta illa propositio sit falsa, patet: quia non eo ipso quod repugnet vnum indiuiduum, repugnat omnia genera, nec omnia entia, non obstante, quod materialiter repugnet hæc ratio entis cum isto indiuiduo identificata.

QVAESTIO XXII.

Vtrum idem effectus possit simul procedere à duplici causa totali?

1 Non est quæstio de causis diuersi ordinis; quia eiusdē effectus sunt quatuor causæ, & omnes totales in sua linea. Nec difficultas est de causis eiusdem ordinis inter se subordinatis: nam idem effectus, qui fiunt à causâ secunda, sunt etiā totaliter à causâ prima; licet alio modo, vt docet S. Th. lib. 3. Cōtra gent. c. 70. & Sol., & homo generat hominem, vt dicit Phyl. 2. Phys. cap. 2.

2 Pariter est certum, quod plures causæ eiusdē ordinis, si sint partiales, possunt simul concurrere ad eundem effectum, vt plures simul trahentes nauim: de quibus inquit S. Tho. 1. p. q. 5. 2. art. 3. quod nullus eorum est perfectus motor, cū virtus vniuscuiusque sit sufficiens ad mouendum; sed omnes simul sunt loco

loco vnius motoris, inquantū omnes virtutes eorum aggregantur ad vnum motum faciendum. Deinde, adhuc cum virtus vniuscuiusque est sufficiens in actu, primo, si in actu secundo non applicet totā virtutem, concurrunt partialiter, & idē effectus est simul ab utroque; vt cū duo portant simul pondus, quod vnusquisque seorsūm posset portare. Omisissis opinionibus, quia eas diligenter retulimus 2. p. Metaph. Controa. 16. art. 3. §. 2.

§. I.

Quid dicendum ex natura rei?

3 **D**ico primo, ex natura rei est impossibile eiusdem effectus esse plures causas totales, adæquatas, eiusdem rationis inter se non subordinatas. Colligitur ex Phyl. 2. Phys. text. 30. & 5. Metaph. cap. 2. Probat hanc conclusionem M. Masi hic cap. 3. sect. 5. q. 2. concl. 1. tribus rationibus: primo, quia quemadmodum natura numquam deest in necessarijs, ita neque superfluis abundat: posita autem vna causa totali, alia item totalis eius sē ordinis superflueret: superfluum enim dicitur, quod si à motum fuerit, sine illo erit idē nāc cum illo.

Secundo: quia naturaliter duo agentia nequeunt applicari passo æque proximē, tāquam completæ, & totales cause: nam si ambæ plus efficiunt, quam singulæ, non erunt totales. ¶ Tertio, in alijs generib⁹ causarum nequeunt dari plures causas totales eiusdem generis, & or-

dinis respectu eiusdem effectus: nō enim dantur duæ materiæ, aut duæ formæ, aut duo fines totales: ergo neque dari poterunt duo efficiētes totales proximi.

4 Hanc ultimam rationem non possumus non suspicere, & venerari, vtpote D. Thom. 1. p. q. 52. art. 3. Sed quia est, vel à paritate, vel inductione, restat alia ratio assignanda à priori. ¶ Secunda vero, quamuis verum assumat, propter distantiam situalem corporum; tamen cū agunt per virtutem diffusam intra spheram actiuitatis vtriusque; saltem ex parte, poterunt simul cōiungi. Et adhuc dato, quod applicatio non sit possibilis naturaliter, restat difficultas, quid esset dicendum semel applicatis causis supernaturaliter, & relictis modo causandi naturali, an idem effectus esset simul totaliter ab vtraque causa?

5 Prima vero ratio, quamuis valde placeat modernis, *frivol* appellatur à Magistro Lorca 3. part. disp. 25. num. 15. quia si quid probaret, non solum conuinceret, non posset concurrere plures causas sufficientes ad eundem effectum simul; sed nec etiam posset institui plures causas sufficientes ad eundem effectum: quod tamen aduersatur experientia; quia idem calor potest produci à Sole, & ab igne; & a pluribus ignibus: quod de eodem secundum speciem videtur admittendū; quicquid sit de eodem numero. Deinde hæc multitudo causarum, non cēsetur superflua, sed potius facere ad abundantiam, & plenitudinē vniuersi.

uersi. ¶ Demum, quod duæ causæ simul adunentur, est euentus per accidens: in istis autem aliquid potest esse superfluum. Et saltem ex applicatione alicuius causæ liberæ id poterit euenire: Quare quicquid sit de istis rationibus.

6. Vrgentius probatur ratione S. Thomæ in 1. dist. 37. quæst. 3. art. 3. *Quia ab agente perfecto patiens ducitur in actum perfectum; qui habito non remanet in potentia ad suscipiendum aliquid plus.* Ex quo sic arguitur: applicatis duabus causis sufficientibus tota virtute concurrentibus, vel passim est capax suscipiendi simul vtriusque effectum; vel non? Si hoc secundum, non concurrent totaliter; sed vel vna sola faciet, vel partialiter concurrent; vel ad inuicem se impedient. Si primum; ergo cum causæ sint duæ, etiam effectus erunt duo, & ita non erit simul ab vtraque idem numero effectus. Deinde, hæc agentia eiusdem ordinis eidem simul applicata, vel inter se adunantur loco vnius perfecti motoris; & sic concurrunt partialiter. Vel simul concurrunt ad idem sine adunatione; & ideo si vnum, patiens ducit in actum perfectum, & sibi totaliter subijcit, & totum causat, non est quida aliud causare possit: quia si pponimus in eodem genere causare. Ad hanc reducitur ratio assignata à P. Rubio hic tract. 7. quæst. 2. n. 20. quamuis ipse non tribuat D. Thomæ, sed sibi.

7. Sed obijcies: si alicui stuppæ simul applicentur duo ignes, ambo comburent illam: sed in istis casu sunt duæ causæ totales eiusdem effectus:

ergo naturaliter poterit idem effectus provenire à causa duplici totali. Maior patet, quia absque dubio stuppa comburetur; & non est maior ratio cur comburatur ab isto, quam ab illo. Minor vero probatur, quia vtraque causa est totalis, & operatur naturaliter; & ideo influit secundum totam virtutem.

Secundo: si duo corpora æqualiter luminosa eidem diaphano applicentur, generabunt in illo idem lumen: nam diuersum numero generare non possunt; cum duo accidentia eiusdem speciei solo numero differentia non possint esse in eadem parte subiecti. Sed illa duo corpora sunt duæ causæ totales eiusdem ordinis: ergo idem effectus potest provenire à duplici causa totali eiusdem ordinis.

Respondet Masius ad 1. & 2. quod in vtroque casu duo illi ignes, & duo luminosa non essent causæ totales, sed partiales: quia maior ignis ab vtroque causabitur, quam ab vno; & maius lumen in diaphano causant duo luminosa, quam vnum: unde non erunt causæ totales, sed partiales: nam causa totalis est, quæ producit totum effectum, & omnem eius modum; unde erunt causæ quasi inadæquata.

8. Sed dices: agētia naturalia agunt naturaliter, & quantum possunt; seu secundum ultimum potentia: ergo non est in eorum potestate propriam virtutem attemperare; aut remittere, vel partialiter applicare: ergo si vnum luminosum esset causa totalis, etiam quando aliud

adeſt etiam erit cauſa totalis.

Reſponder Rubio n. 21. quod illa applicatio prouenit à cauſa prima, ad quam pertinet applicare ſecondas pro exigentia effectus, & ſubiectionis capacitate. Quod explicat num. 27.

Hæc euasio nunquam poteſt ſatisfacere, quia non eſt recurrẽdum ad cauſam primam, cũ assignari poteſt cauſa proxima effectui: nã cauſa prima cauſas ſecondas proprios motus agere ſinit; quãuis enim proueniat earum motus, non impedit, nec ſe ſolo facit, vt ſupra diximus.

9. Aliter reſpondet Iauellus lib. 5. Metaph. q. 7. ad 1. quod ſi non eſſet cauſa faciens, quod concurrerent partialiter, ſed ambo totaliter, ſtuppa non igniretur; quia alioquin daretur effectus, qui à nulla ſuarũ cauſarum dependeret, & eſſet ab illa.

Hæc tamen ſolutio videtur aduerſari experientia, quia melius illuminant duæ candelæ, quam vna; & efficaciſ cõburunt duo ignes, quam vnus. Deinde, ſi ignis ſe ſolo cõburit; per hoc, quod ſimul appropinquetur alteri ignis, vel cum illo penetretur, non tollitur ab eo vis cõburendi, & igniendi.

10. Ambæ tamen iſtæ ſolutiones prima, & vltima, rectè expoſitæ, ſatisfaciunt argumẽto: & ambas tradit Ferrara lib. 3. Contrag. cap. 58. §. Ad primum iſtorum, dicens, quod aut à nullo illorum corporum tale medium illuminabitur; aut ambo concurrent ad illum effectum tanquam cauſa partialis; ita ſcilicet, quod neutrum ſecundum totam ſuam virtutem agat, ſed ſecundum

partem virtutis. Nam cum vnumquodque illorum ad productionẽ illius effectus inclinetur per ſe, vnũ alteri repugnabit tãquam ſuæ cauſalitatis impeditiuo; & ideo necceſſe erit, aut vt nullum ipſorum agat, vno alterum omnino prohibẽte; aut vt neutrum ſua virtute totaliter vtatur; ſed ambo ad illum effectum tanquam partiales cauſæ concurrant. Hæc ibi.

11. Vnde ad replicam propoſitam num. 8. reſpondetur diſtinguendo maiorem; agunt quantum poſſunt, ſi non impediuntur; concedo: ſi alterius cauſæ concurſu impediuntur; nego: quia effectus Solis ſolet impediri ab alia cauſa particulari: & vt ſeruetur ordo naturalis grauiũ aſcendunt, & leuiũ deſcendunt ad vacuum ſupplendum; & ita non mirum, quod ex concurſu cauſarum, ambarum cauſalitas, vel impediatur, vel attemperetur.

12. Adea, quæ obijciuntur num. 9. reſpondetur, quod nec ſolent luminofa eidem omnino parti applicari, nec habere eãdem omnino inſenſationem; & ideo experientia hic locum non habet: quia regulariter ſolent ſe mutuo iubare, vel in inſenſatione, vel extenſione ad alias partes. De quo latè PP. Carmelit. diſput. 15. quæſt. 3. num. 42. Conſortium autem alterius, ſi cum illo nõ adunatur, & totum producit, eſt impedimentum; quia tollit potentialitatem, & capacitatem, ad

recipiendum idem, vel aliquid plus ab alia cauſa.

S. II.

Quid de potentia absoluta?

13 **D**ico secundo, non implicat contradictionem, quod idem numero effectus simul procedat à duplici causa totali proxima eiusdem ordinis. Ita docent Caietanus 1. p. quæst. 5. 2. art. 3. §. *Ad instantiam*, Capreolus in 2. dist. 2. quæst. 1. ad 5. contra tertiam fol. 84. Suarez disp. 26. Metaph. sect. 4. Rubio tract. 7. quæst. 2. à num. 22. & plures alij. Et duplici ratione probatur. Prima à paritate, nam quoad hoc eadem est ratio de causis principalibus, & de causis instrumentalibus: sed idem effectus potest pendere physice à duplici causa instrumentali adæquata in genere instrumenti: ut cum plures eundem baptizant; & S. Thom. 3. p. quæst. 82. art. 2. ad 2. docet plures Sacerdotes simul posse vnā hostiam consecrare: & tamen in eius sententia concurrunt ut causæ instrumentales physice totales in genere instrumenti: ergo pariter idem effectus potest simul pendere à duplici causa principali.

Respondet Magister Masius q. 2. post tertiam conclusionem, negando maiorem: & ratio disparitatis est, quia ex eo quod datur plura instrumenta, non sequitur eundem effectum dependere ab vna causa, & non dependere ab illa, quia dependentia effectus non est ab instrumento, sed à causa principali; quia hæc est, quæ influit, quæ communicat esse effectui: & quia causa principa-

lis vna est, quæ varijs utitur instrumentis, tota dependentia est ab illa.

14 Sed contra: nam cōtradictionem implicat, quod alicui conueniat ratio causæ, & quod non conueniant ea, quæ sunt de essentiali eius ratione: sed essentialis ratio causæ significat dependentiam à *causa* ab altero, ut ait S. Tho. 1. p. q. 33. art. 1. ad 1. & patet ex eius definitione, per quam distinguitur ab alijs: ergo eo ipso, quod instrumentum ponatur physice causare, ab illo dependebit physice effectus. ¶ Secundo; licet simpliciter dependentia sit à causa principali, & comparatiue ad illam dependentia ab instrumento solum sit secundum quid, & ut ab organo deferente alterius vim, tamen in genere instrumenti est causalitas: ergo & dependentia: & tamen instrumentales causæ totales sunt duæ, & effectus vnus: ergo pariter poterit dici de causis principalibus; quia omnes sunt quali instrumenta primæ causæ.

15 Aliter respondent alij, quos citat, & sequitur M. Ortiz tract. 6. confer. 3. concl. 2. & 9. 5. negando minorem, quia eadem est ratio de causis instrumentalibus: & sic in causibus nostræ rationis illi ministri concurrunt partialiter, pro *visum vnum in Christo*: & sic virtutes instrumentariæ illorum inadæquate influunt, & partialiter; quia ex natura instrumentorum simul concurrentium est, quod ad inuicem attemperentur.

Nec hæc solutio videtur satisfacere, quia supponimus, quod causa principalis, qui est Deus, est vna; & pariter

pariter instrumētū cōiunctū, nēpē humanitas Christi est vna: sed tamē instrumenta separata sunt plura, & in actu primo, quia plures sunt characteres; & in actu secūdo: nam cuilibet prolationi verborum datur motio, vel transiens qualitas, quæ de facto conuertit panem in Corpus Christi: & hæc motio, nec adunatur cū alia, nec per illam impeditur, vel iabatur; cum per accidens sit, quod cōsecrantes sint plures: ergo effectus totaliter est à quo libet instrumento: ergo pariter dici potest de causa instrumentali.

16 Secundo vrgentius probatur ratione cōmuni in huiusmodi quæstionibus: Deus potest quicquid cōtradictionem non inuoluit, quia hoc solum est simpliciter impossibile, & non ens, & extra obiectum diuinæ omnipotentix, vt docet S. Thomas 1. part. quæst. 25. artic. 3. Sed nulla assignatur impossibilitas simpliciter, aut cōtradictio in hoc, quod idem effectus proueniat à duplici causa totali eiusdem ordinis: ergo hoc à Deo fieri potest. Probatur minor argumentis respondendo.

§. III.

Soluantur argumenta.

17 **I**N primis authoritates, & rationes primæ cōclusionis, ita probant de lege ordinaria impossibilitatem; quod nil conuincant de potentia absoluta, quia quauis causare illis causis sit naturale; tamen modus causandi cum simul

tate alteri⁹ est supernaturale: idem autem diuerso modo dependentie bene potest à duobus dependere; vnde secunda causa non producit alium numero effectum, nec in alio genere causæ, quam prior causa; sed eundem effectū sub alio modo, & quoad hoc habet potentiam obedientialem: nam licet effectus in entitate sit naturalis; in modo tamen esset supernaturalis, ex adunatione cōcursus totalis duarum causarum eiusdem generis, faciente diuina virtute, quod se non attēperarent, nec impedirent.

18 Secundo arguitur ex Ferrara illo cap. 68. vbi quamuis clarè non exprimat loqui de potentia absoluta; eius tamen ratio id videtur conuincere; nam intendit deducere cōtradictionem; quia si vnus effectus numero à pluribus causis totalibus eiusdem generis, & ordinis proueniret; effectus per se, & determinatus non haberet causam determinatam: nam si ab vna causa procedit, & ab alia etiam potest procedere simul, sequitur, quod prima non est per se, & determinata eius causa: causa enim sine qua effectus aliquis esse potest, nō est illius effectus, per se, & determinata causa: sed hæc duo manifestè implicant contradictionem: ergo, & quod idem effectus sit à duplici causa totali.

Respondetur, quod est duplex quasi perfectas, & determinatio; alia connaturalis solum; alia connaturalis, & essentialis simul: quando est determinatio, & essentialis connexio, contradictionem inuoluit, quod actus prodeat nisi ab illo prin-

cipio; sicut implicat contradictionem, quod operatio causæ secundæ prodeat sine concursu primæ, & quod actio vitæ procedat, nisi à principio intrinseco, & quod intel ligere sit nisi ab intellectu, & quod ratiocinatio sit ab alio, quam ab homine: nam in his omnibus, nō tantum est cōnexio per se, sed etiā essē tialis, & inuariabilis. Quando verò est determinatio, & habitudo per se, solū connaturalis, potest ab alio æquiualentem provenire, licet nō illo modo: sicut habitus per se causat actū, & actus fieri potest sine habitu per auxilium, vel ex virtute intellectus, quamvis cū difficultate: & animalia, quæ fiunt ex semine, possunt, si sint imperfecta, fieri ex putrefactione: & vt docet S. Tho. in 2. dist. 1. quæst. 1. art. 4. ad 3. *Eundem effectum specie, quem natura producit, Deus potest sine natura operante facere.* In his ergo casibus effectus est à causa per se, & determinata, & tamen idem potest ab alia procedere: ita pariter dici posset in præsentii. Quam doctrinam pro multis alijs materijs notabis. Et illa cōfirmatur, quæ diximus de connexionione causarum cum effectibus.

19 Secundo dicitur, quod est duplex determinatio; alia formalis, & quoad speciem; alia materialis, & quoad indiuiduū, & causalitatē, & alias circūstātiās: prima exigitur per se in effectu respectu causæ; & hæc solet inueniri, quia vt dicit S. Th. vbi sup. *Nō potest idē esse effectus secundū speciem à diuersis agentibus immediatis, habentibus operationes determinatas ad determinatos effectus:* & hæc determi-

natio inuenitur in casu præsentii, quia supponimus duas illas causas esse eiusdē speciei. At verò determinatio materialis agentis, non perse exigitur: quia sicut idē effectus esset, si cōcurrerēt duo ignes partialiter, ac si vnus concurreret totaliter; ita idem esset, si ambo cōcurrerent totaliter; quia quoad præsens esset differentia materialis. Quid autem dicendum in casu sequentis quæstionis? In illa videbitur.

20 Vltimo est commune argumentum, quod sic vrget Magister Ortiz §. 2. causa totalis, adæquata, completa, seu perfecta, dicit in suo conceptu essentiali exclusionem alterius causæ totalis, adæquatæ, completæ, seu perfectæ in suo genere in ordine ad producendum vnum effectum: ergo si duæ simul concurrerent; sequeretur, quod vtraque esset totalis, adæquata, completa, seu perfecta, vt supponimus; & neutra esset adæquata, & completa; cum vtraque admittat consortium alterius. Probatur antecedens: nam adæquatum, in illa ratione in qua est adæquatum, excludit consortium alterius in tali ratione; vt enim ex nominis ethymologia constat, adæquatio essentialiter dicit negationem excessus: vt in quantitate mensura adæquata est, quæ nec excedit, nec exceditur: & obiectum adæquatum alicuius potentiæ, vel habitus, non potest non ab his respici, nec ab alijs, vt sic valet attingi: ergo causa adæquata, in illo ordine, in quo est adæquata, non potest excedi ab effectu. Sed si admitteret confor-

confortium alterius causæ in eodē ordine, excederet ab effectu: nā in tali casu effectus inquantū effectus totaliter depēderet ab alia causa: ergo excederet vnam causam; siquidem qualibet causa influit in vnum effectum; & hic vnus effectus recipit esse ab vtraque: ergo essentialiter dicit exclusionem alterius similis causæ. ¶ Quod confirmatur ex P. Fr. Ioanne Poncio disp. 40. q. 2. n. 24. nam eadem causa nō potest habere plures effectus adequatos simul, & semel, vt communiter admittitur: alioquin effectus ille esset adequatus, vt supponitur, & non esset adequatus, quia vltra illum haberet alium: ergo pariter dicendum ex parte effectus, à paritate.

Respondetur hic vitandam esse æquiuocationem terminorū; quia si nomine *causa totalis* intelligatur *causa vnica*, & sola in illo genere, ex sola terminorum significatione constet, quod implicat in terminis eundem effectum procedere ab vnica, & sola causa, & procedere à duplici: sed tamen ex vi terminorum id non importari, patet: nam propriissime verificatur esse causam totalem in actu primo, quando habet virtutem completam, & sufficientem; & esse totalem in actu secundo totalitate causæ, quando sufficienti virtute influit; & est totalis totalitate effectus, quando nihil est in effectu, quod sibi non tribuatur, & ab illa non dependeat: quod totum non includit essentialiter exclusionem confortij alterius, quia totalitas dicit perfe-

ctionem virtutis, & influxus, & dependentiæ ex parte effectus: quod stare potest stante confortio alterius causæ.

21 Vnde in forma nego antecedens. Ad probationem nego antecedens, quin potius vt dicit Philosophus 10. Metaph. *æqualis dicitur quasi per negationem minoris*. & maius is, quod affert S. Thomas, & approbat 1. p. q. 42. art. 1. & inde explicat æqualitatem diuinarum personarum, in quibus non est maius, & minus, & tamen est confortium alterius personæ: & duo corpora possunt esse æqualia; per quod non excluditur confortium alterius tertij corporis æqualis cum vno illorum penetrati. Ergo argumentum laborat in æquiuocatione terminorum, dum totum ignitur in illa propositione falsa, & impropria: *Adequatum in ea ratione in qua est adequatum, excludit confortium alterius*. Deinde, in vocabulis vim non faciendo, hic est adequatio formalis cum termino specificatiuo, compatiens extensionem ad aliud materialiter diuersū. Et totus effectus quasi in substantia est ab vna causa; sed in modo sub alia dependentia est etiam totus ab alia causa, iuxta dicta n. 19. Et sub eadem distinctione distinguatur antecedens confirmationis: & ad illā respondetur sic discurrendo de effectibus vnus causæ adequatis, ac diximus de vno effectu à duplici causa.

QVAESTIO XXIII.

Utrum idem effectus diuissim possit esse à pluribus causis?

Sermo est de causis creatis, non de causa prima: certum est enim, quod eodem effectus numero, quos faciunt causæ secundæ, potest Deus se solo facere: unde S. Tho. 1. p. q. 105. art. 2. ait: *Erroneum est dicere, Deum non posse facere per seipsum omnes determinatos effectus, qui fiunt per quamcumque causam creatam: nam Dei virtus est infinita, eminenter continens omnem vim causatiuam, & causalitatem, & effectum causæ efficientis. Sensus ergo quæstionis est, utrum variatio solius causæ efficientis creata sufficiat variare effectum numero; ita ut calor, vel ignis, qui fit ab isto igne, esset alius numero, si esset ab alio igne?*

S. I.

Ex natura rei est impossibile.

Dico primo: naturaliter repugnat eundem effectum numero esse diuissim a duplici causa. Colligitur ex illo Ecclesiast. 7. vers. 29. *Honora patrem tuum, & gemitum maris tua ne obliuiscaris; memento quoniam niam uis per illos natus non fuisses: ac si diceret, id quod asserit S. Tho. Quodlib. 3. art. 25. & Quodlib. 5. art. 8. Impossibile est eundem filium nasci, siue sit alius pater, siue sit alia mater: sicut etiam non est idem numero sigillum, siue sit alia cera, siue sit aliud corpus sigilli, ex cuius impressione cera sigillatur. Ergo ex variatio*

ne causæ efficientis docet variari effectum numero, etiam cum non variatur materia.

3 Eam probant Ferrara 2. Physicorum quæst. 4. & Fonseca lib. 5. Metaph. cap. 2. quæst. 5. sect. 2. quia sequeretur, quod effectus perse, & determinatus non haberet causam perse, & determinatam: nam si ita producit ab ista causa, quod idem numero posset esse ab alia, non petit perse determinate istam, sed uage, vel disiunctim hanc, vel aliam: quod est inconueniens.

4 Sed nisi amplius addatur, non uidetur hæc ratio conuincens: quia ut sit effectus perse, sufficit, quod in uirtute causæ, à qua fit, contineatur; siue idem possit fieri ab alia causa, siue non: unde S. Tho. 1. 2. q. 85. art. 5. ait: *Perse quidem est causa alterius, quod secundum uirtutem suam nature, uel formam producit effectum. Ut autem causa sit determinata sufficit, quod contineat effectus speciei determinatæ; & quod in singulari agat influxu determinato, & singulari, & efficaci. Quod autem determinatio ita sit necessaria, quod hic numero effectus ab alia causa non proveniret, nec in illa idem numero contineatur, probandum restat.*

5 Melius ergo probatur ratione indicata à Philosopho 8. Metaph. tex. 12. ubi S. Tho. lect. 4. litt. c. ait: *Philosophus dicit primo, quod contingit una materia existente, fieri diuersa propter mouentem causam; aut quia est alia, & alia causa mouens; aut quia eadem causa mouens habet se ad operandum diuersa diuersimode. Ex quo sumitur ratio communis Thomistarum; quia præci-*

præcipuè ponderant M. Soto in 4. dist. 43. q. 1. art. 3. §. *At quia*. Et M. Mafius hic sect. 5. q. 3. in 2. probat. 1. concl. Et formatur sic: causæ naturales non tantum habēt determinatas virtutes, & determinatos effectus secundum speciem; sed etiā est talis correspondentia causæ cū effectu, quod indiuiduatio huius effectus depēdet ab ista numero causa efficiente proxima: ergo ista variata nō est idem numero effectus. Probatur antecedēs, primo ex proportionē: nam sicut causæ specie distinctæ determinatē continent effectus specie distinctos: ita determinatio huius indiuidui correspōdet huic determinatæ causæ. Secundo: causa hæc numero, quæ absolute habet virtutem ad producendum plures effectus numero, est quia potest habere distinctas causalitates, & actiones numero distinctas; semel tamen operando hac numero actione, & hoc numero influxu, nō potest non operari hūc numero effectum; eo quod actiones sunt via, & motus est tendentia ab isto agente in istum terminum: ergo eo ipso quod agens sit diuersum, variatur influxus, & effectus secundum numerum.

6 Quod confirmatur primo: nā si indiuiduus effectus non peteret hanc indiuiduam actionem, & hæc nō exigeret hoc indiuiduum agēs, non facile assignari posset ratio cur idem indiuiduum naturaliter non produceretur bis: sed hoc Philosophi non admittunt fieri posse per naturam: ergo indiuiduatio effectus pendet ab hac actione huius cause.

Confirmatur secūdo: nam si idē numero cōtinetur in qualibet productione causæ eiusdem speciei, nulla esset ratio cur ignis genit⁹ nō contineret ignem generatē: imō non esset cur non causaret idem in diuiduum, quod eum causabit: & ita erit causa suæ causæ: quod patet quam sit absurdū: alioquin causabit totam speciem, & seipsum, vt deducit S. Tho. 1. p. q. 45. ar. 5. ad 1. 7 Ad argumentum principale (omissa solutione Suarez, quam satis reiecinus 2. p. Metaph. Contreu. 16. n. 91. vsque 97.) respondet Rubio tract. 7. q. 3. num. 34. quod idētitas numerica causæ, non est conditio necessaria ad identitatem numericam producti effectus; sed ex subiecto, ac tempore, cæterisque circumstantiis accipitur: quibus cōcurrentibus, siue ab hac, aut illa causa talis speciei effect⁹ producat, idem numero procedet.

Sed contra primo: nam ex Philosopho 8. Physic. text. 49. & ex D. Tho. ibidem lect. 12. in fine, & ex multis alijs Authoribus, ipsemet author lib. 5. Phys. cap. 4. q. 2. in fine, docet ad vnitatē numericam motus exigī vnitatem numericam agentis; quia diuersa agentia agunt per diuersas actiones: de quo dicemus lib. 5. q. 3. §. 2. ergo pariter diuersæ actiones habebūt diuersos effect⁹.

Secundo; intimius exigitur ad effectū causa agēs, & influx⁹ eius, quam tēpus, & aliæ circumstantiæ: ergo si ab illis sumitur indiuiduatio effectus; multo melius à diuersitate causæ diuersa actione, & influxu actuali influentis.

8 Contra prædictam conclusionem arguit Scotus in secundo dist. 20. quæst. 2. duo agentia eiusdem speciei sunt æqualis virtutis; quia habent formam substantialem eiusdem perfectionis: ergo quicquid potest vnum efficere hic, & nunc in his circumstantiis, potest aliud: ergo idem numero effectus, qui sit ab hac causa, posset esse ab alia.

Hoc argumentum efficax non esse, Suarez, qui Scoti sequitur sententiam disp. 26. Metaph. sect. 5. n. 11. & 12. aduertit: quia ex eo, quod causa sint eiusdem speciei solū sequitur, quod valeant producere effectus eiusdem speciei; non tamen inferitur, quod producant ambæ eundem numero, de quo est quæstio.

9 Præterea miratur Malus quæst. 3. posset tertiam conclusionem, qualiter Scotus in 3. distinct. 1. quæst. 2. doceat contradictionem implicare eundem effectum simul produci à duplici causa totali: & postea distinct. 20. admitat, quod naturaliter diuisim est à duplici causa totali: nam in vtroque par videtur repugnantia; vel in neutro.

10 Secundo arguit Suarez, & post eum alij: eadem est ratio conseruationis, & productionis; quia conseruatio nihil est aliud quàm continuata productio: sed effectus productus ab vna causa potest idem numero conseruari ab alia: ergo idem numero effectus potest à duplici causa diuisim produci. Probatur minor: nam eadem lux, quæ causa est ab vna candela, conseruatur in absentia eius, si sine vlla interpolatione alia subrogetur: & idem

calor conseruatur in aqua in absentia ignis, qui causabat, si alius succedat, ac si esset primus præsens: & eodem modo impedit secundus ignis, quod aqua reducatur ad pristinam frigiditatem, ac si non esset ablatus ignis: ergo idem numero effectus in virtute vtriusque ignis continetur; & idem ab vtroque poterit causari.

Ad hoc argumentum respondet Masius ad 4. negando maiorem, quia vtriusque quoad hoc est dispar ratio: nam effectus non habet unitatem numericam à conseruatione, sicut habet à productione, &c.

11 Sed quicquid sit de hoc, admissa maiori; distinguo minorem; potest conseruari ab alia causa indirecte, vt remouente prohibens; cōcedo: potest conseruari directe, vt dante idem numero esse, nego minorem: distinctio est S. Thomæ 1. part. quæst. 104. art. 1. & per illam facile respondetur ad primam probationem, quod vt ait S. Thomas 1. part. quæst. 67. art. 3. ad primum, lumen non remanet, nisi ad præsentiam agentis: vnde variata candelā, variatur lumen. Pariter dicitur ad secundam, quod illa conseruatio caloris fit impediendo ne frigiditas natia prorumpat, & extranea adueniat: quæ est conseruatio indirecta remouendo prohibens;

non verò directa influendo esse primo calori causato.

§. 11.

Id fieri potest de potentia absoluta.

12 **D**ico secundo, non implicat contradictionem, quod idē numero effectus, qui fit ab vna proxima causa totali efficiēte, fiat ab alia: quare à Deo id fieri poterit. Dedicatur ex dictis questione precedente. Et probatur, quia adhuc ex natura rei vix occurrit probatio convincens id esse impossibile; quomodo ergo aderit, quæ demonstraret id à Deo fieri non posse?

Sigillatim probatur eneruando rationes implicationis adduci solitas. Rubio num. 33. ad probandum, quod nec de facto id repugnet, arguit ab inconuenienti, quia sequitur idem dicendum de potentia absoluta: nam principium indiuiduationis non est minus intrinsecum huic indiuiduo, vt tali, quam specificum huic speciei; si ergo per ordinem ad hoc numero agens est hic numero effectus, qui producit, sequitur non fore eundem numero, si diuersi numero agentia totalia respiciat: vnde sequitur, quod sit idem numero, vt supponitur; & quod non sit idem numero; quia causæ efficientes, à quibus dicitur indiuiduari, distinguuntur numero.

13 Respondetur: indiuiduationis principia, alia esse essentialia, & intrinseca indiuiduo; alia extrinseca, & connaturaliter solum exacta: in rebus corporalibus materia signata

quantitate est indiuiduationis principium, & sine materia, vel ordine ad illā, nō est indiuiduatio; at verò vnitās causæ efficientis, & actionis, & aliarum circumstantiarum, sunt causæ indiuiduationis extrinsece; & solum connaturaliter exactæ; & ideo à Deo, qui potest operari præter ordinem rebus inditum, & supra cursum naturalium causarum, possunt mutari.

14 Præterea arguunt PP. Carm. disp. 15. q. 4. §. 2. per hoc, quod duo indiuidua sint eiusdem speciei, non habetur, quod habeant eandem numero essentiam; sed solū quod sint fundamentaliter similia: ergo solū erunt similia in agendo: ergo non erunt idem numero in causando.

Confirmatur: quia differentia indiuidualis contrahit in ratione essentiae, & in ratione naturæ: sed quia contrahitur species in ratione essentiae, non facit idem indiuiduū, & alia: ergo per hoc, quod contrahatur in ratione naturæ, vel potentie actiue radicalis, habebit, quod non possit producere eundem numero effectum, quem alia producit, sed alium similem: alioquin non esset differentia inter rationem illam vt contractam, & vt abstractam, vel communem.

Respondetur ad argumentum admittendo totum discursum illius: ex quo solum habetur, quod causa indiuidua habet virtutē causandi indiuiduam, & singularem, continentem peculiarem seriem effectuum; quia tamen hoc est extrinsecum indiuiduo causato, restat probare, quod idem indiuiduū contineri nō possit.

possit in serie duplicis causæ: nam ex indiuiduatione virtutis causatiue hoc non infertur; quia si vna virtus numero est ad plures numero effectus, non habemus vnde colligamus, quod eam non habent ad aliquos cōtētos sub serie alterius; quia hoc pertinet ad abundantiam vniuersi. Et dato quod de facto ita non contingat; quo argumento cōuincetur repugnare, quod à Deo fiant duæ virtutes numero distinctæ continentes eundem numero effectum? Imò oppositum videtur inferri: nam virtus contentiua causæ non est de essentia indiuidui cōtēti: & hac ratione probat S. Tho. in 4. dist. 44. q. 1. art. 1. quæst. 2. ad 2. *Quod generatio, & resurrectio non sunt idem motus; nec tamen propter hoc impeditur identitas resurgētis.*

15 Vltimo est argumētum, quod post alios, vrget M. Ortiz tract. 6. confer. 4. §. 2. quia duæ causæ totales siue simul, siue successiue, influerent duabus actionibus numero distinctis: ergo non possent producere eundem numero effectum. Antecedens supra admissimus: & cōsequentia supra est probata, quia ad vnitatem numericā effectus requiritur vnitās numerica actionis.

Sed dici facile potest, hoc argumentum probare solum ex natura rei: nam actiones, & influxus singulares, & determinati sunt ad hunc numero effectum, & non ad alium: inde tamen non habetur aliter fieri non posse: vt clare patet, quod idem numero homo, qui generatur, regeneratur in resurrectione; & actiones sunt diuersæ, & effectus

idem numero. Et actionem distinguī ab effectu producto, libro sequenti dicitur: & satis patet, quia effectus manet, transeunte actione.

16 Sed instat Ortiz: nam actio nihil aliud est quam fieri ipsius effectus, seu est ipsemet effectus in fieri; qua propter distinguuntur sicut fieri, & factum esse: at implicat quod dentur duo fieri distincta numero, & vnū numero factum esse: ergo vnitās numerica actionis ita requiritur ad vnitatem numericā effectus, vt aliter fieri contradictionem implicet.

Retorqueri tamen potest instantia; quia indubitatum est eosdē numero effectus causarum secundarum posse à solo Deo fieri: in quo euentu constat, quod cum vnitāte effectus, est diuersitas actionis: nam vt ait S. Thom. lib. 2. contrag. cap. 57. *Impossibile est quod eorum, quæ sunt diuersa secundum esse, sit operatio vna.*

¶ Deinde, idem effectus, qui fit ab vno agente totali, potest in omniū sentētia fieri à duplici agēte partiali: & tamen ibi actiones sunt diuersæ (præcipuē in sententia ipsius Ortiz, qui sequenti tractatu dicit actionem transeuntem subiectari in agēte) & solum materialiter interminio vniuntur: ergo non est vlla contradictio, quod diuersis actionibus fiat idem numero. Quia licet fieri conaturale petat, quod hæc actio totalis indiuidua limitetur ad istū terminum in indiuiduo producendū; potest Deus hunc modum producendi mutare, vt iam dictum est, & variare agentia, & actiones, conseruata vnitāte effectus.

Hucusque

17. Hucusque egimus de effectu duplicis causæ efficientis; quæ dicenda restabant de effectu duorum finium, tractant Theologi 1. 2. & quæ dicenda erant de pluralitate formarum, require 2. p. Metaph. Contr. 16. art. 5.

QVAESTIO XXIII.

De mutua dependentia causarum?

Comparando causam finalem cum efficiente, certum est sibi inuicem esse causas, ut docet Philosophus 2. Phys. text. 3. nam causa valetudinis obtinendæ facimus exercitium moderatum; & hoc valetudinem causat; sed diuersimode: nam sanitas influit in genere causæ efficientis, & exercitium influit effectiue: & propter beatitudinem facimus bona opera, & sic beatitudo est causa finalis operum, quæ illam causant dispositiue, & meritorie, & quodammodo effectiue. Et rationem assignat S. Th. 2. Phys. lec. 5. litt. c. *Quia nihil prohibet aliquid esse prius, & posterius, secundum diuersas rationes: finis enim est prius secundum rationem, sed posterius in esse; agens autem e contra.* Hoc in fine facilius percipitur, quia primo est secundum esse in intentione, & sic est prius: & postea est posterius in executione. De alijs autem causis realiter, & physicè causantibus, quibusdā videtur difficile causas ad inuicem esse causas.

§. I.

Sententia negatiua.

Quare negatiuam sententiam mordicus tuentur Hurta- do disp. 8. sect. 8. Arriaga disput. 7. sect. 8. subf. 2. Ioānes Poncius disp. 40. q. vltim. citās Scotum in 2. dist. 12. q. 2. in qua potius inuenio, quod Deus dat esse materiæ mediante forma: vnde hæc est illius causa: & cū sit eius subiectum, iam ad inuicem sunt causæ ex mēte Scoti. Sed quicquid sit de hoc. Istorum sententiam dicunt noui Philosophi se lubenti animo amplecti, quia semper ex se sibi fuerunt hæc mutue prioritates, seu dependentiæ causarum. Probāt primo: quia omnis causa prioritate naturæ præsupponitur existens ante suum effectum: ergo nullo modo potest causari ab ipso effectu. Patet consequentia: quia effectus non potest causare suam causam, nisi tribuendo illi existentiam: sed hæc datur in causa antequam existat effectus: ergo non potest effectus eam tribuere ipsi causæ; ac per consequens esse causa illius.

Secundo probant: quia nihil potest ad seipsam realiter præsupponi; cum prioritas realis inter extrema realiter distincta versari debeat: sed si inter causas diuersi generis daretur mutua dependentia, idem ad seipsam præsupponeretur realiter: ergo non est admittenda. Probatur minor: quia non solum causa, sed etiam ea omnia, quæ ex parte causæ requiruntur

tur ad causandum effectum, præsupponantur ad illum eadem prioritate, quia ipsa causa: sed omnes causæ ipsius causæ requiruntur ex parte illius ad effectum producendum: ergo eadem prioritate realitatur, qua hæc præsupponitur ad effectum, præsupponantur, & illæ: ergo si effectus ipse est una ex causis huius causæ, effectus ipse præsupponeretur realiter ad seipsum. Minor probatur, quia deficientibus causis causæ, corrumpit existentia causæ, quæ includitur in actu proximo ad causandum. ¶ Referunt his argumentis nos adhibere quandam solutionem; quam nec somniauimus; & ideo in eius defensione non oportet laborare.

§. II.

Sententia S. Thomæ, communis, & vera.

Dico primo, in diuerso genere causæ inter causas actu causantes est mutua dependētia, & prioritas causarum. Est expressa S. Thom. lib. 2. Physic. lect. 5. litt. c. & libr. 5. Metaph. lec. 2. litt. c. vbi concludit: *Forma autem, & materia sibi inuicem sunt causa, quantum ad esse: forma quidem materia, in quantum dat ei esse actus; materia vero forma, in quantum sustentat ipsum.* Ex professo idē docet S. Thom. Opuscul. 31. §. 2. dicens: *Sciendū est etiam, quod non est impossibile, ut aliquid idem sit causa, & causatum; non quidem respectu eiusdē, sed diuersimode.* Et postquam id probasset in causa efficiēte, & finali, subdit: *Materia etiam disci-*

tur causa forma in quantum forma non est nisi in materia. & similiter forma est causa materia, in quantum materia non habet esse in actu nisi per formam. Ergo expressè agnoscit S. Thom. mutuam prioritatē inter causas realiter causantes.

4 Deinde, ipse S. Thom. q. 28. de Verit. art. 8. docet, quod dispositiones in genere causæ materialis præcedunt formam; sed alio modo scilicet, ex parte causæ formalis, forma substantialis est prior, in quantum perficit, & materia, & accidentia materialia. Et latius tradiderat toto art. 7. Clarissimè in 4. dist. 17. q. 1. art. 4. quæstiancula 2. ait: *In eodem instanti tempore nature alteratio ad dispositionem, quæ est necessitas, & generatio a forma. & tamen secundum ordinem nature utrumque est prius altero aliquo modo; quia dispositio, quæ est necessitas præcedit formam secundum ordinem causæ materialis; sed forma est prior secundum ordinem causæ formalis.* Ecce vbi eisdem verbis ac nos, nostram docet conclusionem; quæ est cōmunis Interpretum Aristotelis, ut testatur Maius hic sec. 5. q. 5. & lauelus 5. Metaph. q. 8. Fonseca 5. Metaph. cap. 2. q. 16. sec. 3. concl. 2. Cōimbr. 2. Phys. cap. 7. quæst. 9. art. 2. concl. 3. & Rubio hic tract. 8. q. 2. & 1. de Generat. tract. 2. & Valentia, & Vazquez 1. 2. disp. 211. n. 8. & innumeri alij Theologi, qui ponunt dispositiones in aliquo genere causæ emanare à Gratia, & Charitate ad quam disponunt. De quo 1. 2. q. 113. art. 8.

5 Prior ratio S. Thom. manifesta est ex ostēsis lib. 1. videlicet, quod forma vere, & realiter causat materiam

riam, & hæc vere, & realiter causat formam: sed istæ sunt causæ realiter causantes: ergo inter causas actu causantes est mutua prioritas, & posterioritas. Probatur cōsequētia, quia omnis causa est prior causato: ergo si ad inuicem habent causare se, ad inuicem habent rationē prioris, & posterioris.

Secunda ratio pendet ex dicendis in libris de Generatione, quod dispositiones præparāt, & causant materiam necessitando ad formā, quæ in genere causæ formalis est prior, quia vt sic ab ea sunt accidētia: ergo iam causæ realiter causantes habent mutuam prioritatem.

6 Tercio, vt docet S. Thom. 1 p. q. 45. artic. 3. ad 3. creatio est prior creatura, quia est eius principium; & est ea posterior in quantum est relatio, quæ recipitur in creatura, quæ est eius subiectum, & prius ea in esse, sicut subiectum accidenti: ergo admittenda est mutua dependentia causarum.

Quod argumentum magis vrget ad homines: nam Hurtado, & Arriaga, et alij Recentes contendunt cōtra S. Thom. quod creatio est actio formaliter transiens, quæ creaturā producit ex nihilo: ac per consequens est causa, & prior creatura in genere efficiētis: et alias non potest non esse posterior illa in genere causæ materialis, quia non residet hoc accidēs in Deo, sed in creatura: ergo tenentur admittere mutuam prioritatem causarum.

7 Scio ipsos respondere creationē nullum habere subiectum receptionis. Coeterum etiam noui M.

Cabero tractat. 1. de Generatione dist. 4. dub. 2. dixisse doctrinam hanc omnem Metaphysicam enecere penitus, quia inhaerentia aptitudinalis est de essentia accidentis; & dari accidentis non inhaerens est miraculum. ¶ Secundo, quicquid sit de modo loquendi, illa entitas afficit subiectum, quod denominat; & quod afficit vt eius quasi modus: & a quo differt ante operationem intellectus: ergo in hoc genere illud supponit; & alias illud causat: ergo cū maiori rigore tenentur admittere mutuam dependentiam, quā nos, qui ponimus creationē solū esse virtualiter transeuntem: nam formaliter actio Dei est eius substantia, vt docet S. Tho. innumeris locis relatis in Tabula Aurea verbo, *Actio* n. 1. sed de his latius Theologi.

8 Accedunt ad confirmationem, & explicationem nostræ sententiæ exempla manifesta. Primū est, quod vtitur S. Thom. 1. 2. q. 113. art. 8. ad 1. nam cum Sol per suam lucē agit ad remouendas tenebras, in genere causæ efficiētis, ex parte Solis prius est illuminare, quam tenebras remouere; in genere autem causæ materialis, & dispositiue, seu præparatiue subiecti, & ex parte aeris illuminandi prius est purgari a tenebris quam consurgere lumen, ordine naturæ, licet vtrumque sit simul tempore: vbi loquendo de ordine realitaturæ (quod cōpatitur cū simultate temporis) vide m^o, quod aer est incapax vt illuminetur, si retineat tenebras: nā cōtradiCTORIē opponitur luci; ac per cōsequēs in aliquo genere causæ debet purgari ab hoc impedimēto, vt cōsequatur

lucē; & ex alia parte, cū negari nō possit, quod in genere causæ formæ, lux, quæ derivatur ab illuminante efficienter, præcedat expulsionē tenebrarum, iam habemus mutuā prioritatem realem causarum, *ordine naturæ; licet utrumque sit simul tempore*, vt ait S. Thom. & latē prosequitur q. 28. de Verit. art. 7.

9. Secundum est, quod id declarat M. Soto in 4. dist. 14. q. 2. art. 6. §. Sed exurgit: nam vêtus aperiens fenestram prior est in genere causæ efficientis apertione; sed tamē apertio prior est in genere causæ materialis, quia nisi prius natura aperta esset, aer non ingrederetur. Quamuis autem Pōcius n. 65. dicat; quod ingresus venti non habet aliquem influxum in apertionem fenestræ. Id non videtur dignum prolixa impugnatione, cum manifestæ videatur refragari experiētiæ: quia si impulsus ille non est effectius apertionis, non video quid in corporibus possit physicē impellere aliud? ¶ Tertio, adhuc in ipsorum sententiâ exemplum inuenit M. Fr. Ioan. à S. Thom. hic q. 10. art. 4. nam regulariter loquendo negari nequit, quod materia existere non potest sine forma, vt conditione, vel vt comparte: ergo ex parte actus primi, ad hoc vt materia existat, requiritur forma; ergo ex parte actus primi vt materia causet requiritur forma: ergo iam secunda, & fundamentalis ipsorum ratio, funditus euertitur.

10. Demum est ratio à priori indicata à S. Tho. Nam in eodem instanti in quo temporis dantur diuersa

instantia sufficientia ad ordinē naturæ, & prioritatē à quo: & possunt in eadem entitate esse rationes diuersæ, secundum quarum vnā ab alio dependeat, & secundum aliam dependeat ab alio, vt à causa secunda dependet effectus, & ipsa à prima, & materia sustentat formam, & in isto genere forma à materia dependet; & materia à forma accipit determinationem, speciem, & actualitatem: ergo causæ realiter causantes ad inuicem sunt causæ.

§. III.

Soluuntur argumenta.

11. **P**ER quæ facile argumenta soluntur. Ad primum negamus antecedens; quod ipsi non probant, & nos improbandum diximus lib. 1. quia causa materialis recipit existentiam, non dat; causat enim vt potentia suscipiens actum. ¶ Secundo, omisso antecedenti, negatur consequentia. Ad probationem dicitur, quod tota deceptio argumenti consistit in hoc, quod cōfundit ordinem naturæ, cum ordine temporis; cum tamen dictum sit ex D. Thom. ista esse simul tempore, & in instanti in quo; cum quo comparitur esse prius natura, & prius prioritatem à quo; & quod in vno genere causæ est prius, in alio est posterius, vt expositum est.

Sed dicunt se nunquam potuisse callere hanc solutionem; vel enim constituimus vnā solam existentiam in causa; vel duas, quarum vnā præcedat ad causandum effectum; aliter

altera oriatur ab ipso effectu. Hoc ultimum est insigne figmentum, vt ex ipsis terminis patet. Si autē vnā solum existentiam habet causā, cū hęc secundum se totam, & absolute præsupponatur ante effectum, quia absoluta existentia causæ est, quæ secundum se totam causat realiter effectum, qua ratione poterit hęc eadem mutuari ab ipso effectu, adhuc in alio genere concurrente?

12 Respondetur doctrinæ defectum non esse, quod id quod omnibus Philosophis erat peruium, nonnorum intellectum lateat: & tamen P. Rubio, ex ipsorum Societate, hic n. 21. dicit solutionem hanc multis exemplis luce clarius ostendi. Et manifesta est considerantibus, quod omne esse creaturæ a quatuor causis dependet; considerata ergo existentia, vel entitate causæ adequate, ab omnibus dependet, & tota sua entitas est simul tempore: attribundo tamen inadæquate singula singulis causis, est ordo naturæ, & dependentia mutua; ad quod non requiritur duplex existentia, sed quod sit à forma vt ab actu primo, & a materia, seu à materia vt in subiecto: & sic de alijs.

13 Ad secundum respondet S. Th. q. 28. de Ver. art. 7. dicens, quod in quolibet genere causæ causam naturalem est prior causa. Contingit autem secundum diuersa genera causarum idem respectu eiusdem esse causam, & causatum. Probat in causā finali, & efficiēti, & in materiali, & formali, vt iam supra ex alijs locis ipsius retulimus; & postea ait: Et ideo nihil prohibet aliquid

altero esse prius & posterius secundum diuersum genus causæ. Iuxta hoc ergo ambæ præmissæ distinguantur; & negentur de eodem adæquate, & secundum idem genus causandi; admittantur vero de eodem secundum diuersa genera causarum. Et licet prioritas naturæ requirat realem distinctionem inter causam, & causatum; non tamen requirit, quod id quod est causa in vno genere causæ; & causatur in alio genere, realiter inter se distinguatur, quia quod in vno genere causat, idem alio genere causatur. Ad probationem minoris negetur maior: & inslari in ipsum forum sententia, iam diximus n. 9. vel concedatur prima consequentia; & secunda distinguatur iuxta dicta.

14 Dico secundo, in eodem genere infimo, causæ non sunt ad inuicem causæ; bene tamen in eodem genere supremo. Prior pars est D. Thomæ lib. 5. Metaph. lec. 2. lit. c. & ratio est: nam alias in eodem ordine, & secundum idem aliquid erit prius; & posterius, causa, & causatum.

15 Secundam partem docet Cabrera 3. p. q. 1. art. 3. disp. 1. artic. 3. §. 26. num. 466. & Montesinos 1. 2. disp. 1. q. 1. nu. 6. & latius Nazarius 3. p. quest. 1. artic. 3. Controu. vnica §. vt autem: & patet non solum in fine cui, & cuius gratia, & in fine effecto, & intento, quæ sunt causæ extrinsecæ, & causant prout in apprehensione: sed etiam in causā materiali, quia accidentia præparant, & disponunt, & vt sic reducuntur ad causam materiale, & tamen subie

subiectum est causa materialis illorum: eo quod accidentis esse est in esse subiecto.

16 Et ratio est, quia distinctio ista specierum sufficit, ut non verificetur, quod secundum idem est prius, & posterius; & ex alia parte videmus ad inuicem dependere in illis rationibus diuersis: ergo sufficit ut ad inuicem sint causæ, iuxta tenorē primæ conclusionis.

QVAESTIO XXV.

De casu, fortuna, & fato.

1 **Q**uia fortuna, & casus computantur inter causas, cum multa dicantur fieri, vel esse, etiā propter fortunam, & casum; ideò de his hic egit Aristoteles; ut notat S. Th. initio lec. 7. & Interpretes propter connexionem doctrinæ addiderunt disputationem de fato: quia tamē de his erudite scribunt M. Soto q. 4. & M. Ferrara q. 5. & duabus sequentibus, & M. Masius per quinque quæstiones. & P. Rubio, & alij post eos; ideò nos breuissimè non nulla perstringemus, ne omnino ieiunus de his lector pertranseat.

s. I.

De fortuna.

2 **F**ortuna dicitur à forte, dicitur autem esse forte, quod est præter intentionem; cum autem causa per se sit quæ ex intentione operatur; ideò fortuna opponitur causæ per se: & in rei veritate casus, & for-

tuna est concursus duarum causarum per se à neutra earum intentus: sic describitur à M. Soto: & est exemplum in illo, qui intēdens plantare vineam, fodit terram, & inuenit thesaurum. Eam definit Philosophus text. 52. lect. 8. apud D. Tho. in fine his verbis: *Fortuna est causa per accidens in his, quæ fiunt secundum propositum, propter finem in minori parte.*

3 Pro qua notandum, quod fortuna, & casus differunt, ut ait S. Tho. 2. Phisicorum lect. 10. quod fortuna, proprie loquendo, solum contingit in habentibus dominium sui actus; quia fortuna videtur idem felicitati, vel ei esse propinqua: unde vulgariter felices bene fortunati vocantur: & sic solū est in agentibus libere, & nō in inanimatis, nec in bestiis, nec in pueris; quia his nō accidit infortunium, nisi similitudinarie. Casus autem etiam est in alijs, sicut equus casu venit, quando salutem adeptus est veniens. Et differunt casus, & fortuna; quod casus est in his quæ fiunt à natura, sed non fortuna: unde eorum, quæ sūt à casu, causa est intrinseca, sicut in naturalibus: eorum vero, quæ sūt à fortuna, causa est intrinseca, sicut, & eorum quæ sūt à proposito. Et ita in definitione causa habet vicem generis, ly *per accidens* distinguit à causis per se: per alias particulas explicatur distinctio casus, & fortunæ: quæ etiam tradit S. Th. lib. 12. Metaph. lec. 3. litt. c. & videndus omnino S. Thom. lib. 11. Metaph. lect. 8. litt. g. usque in finem, ubi inquit, oportet, quod circa eadem sit fortuna, & intellectus. Unde in rebus carentibus

tibus ratione, non est fortuna; sicut planta, lapides, & bruta animalia: neque etiam est in pueris, qui caret viâ rationis.

4 Duo alia cum Phylosopho eisdem locis aduertit S. Tho. Primū est, qualiter accipiendæ sint vulgares locutiones de fortuna: dicitur enim *incerta, ignota, bona, vel mala*. Quia enim infinitæ sunt causæ, a quibus aliquid fieri potest à fortuna: sicut patet in exemplo posito; potest enim aliquis inuenire thesaurum fodiens terram, vel ad plantandum, vel ad faciendum sepulchrū, & propter infinita alia. Et quia omne infinitum est ignotum; ideo fortuna est incerta humanæ cognitioni; & dicitur esse causa secundum accidens. Dicitur autem fortuna bona, vel mala, ex eo quod bonum, vel malum fortuito euenit. Sed si sit magnum bonum, quod fortuito euenit, dicitur *eufortunium*: si sit magnum malum dicitur *infortunium*. Ex quo concludit Phylosophus, quod fortuna non est prima causa rerum; quia causa per accidens secundum quid dicitur causa. Et hoc est secundū quod erat notandum.

5 Ex hac doctrina Aristotelis de ridendi veniunt Gentiles, qui fortunam Deam reputabant, iuxta illud Iuuenalis Satyra decima: *Nos facimus fortuna Deam, cæloque locamus*: quos sapienter, vt asiolet, ex propria confessione reuincit Sanctus Augustinus libro quarto de Ciuitate Dei capite 18. dicens: *Quomodo ergo Dea fortuna, si aliquando bona est, & aliquando mala? An forte quādo mala est, Dea non est, sed in malignum*

Dæmonem repente conueritur, &c. Et eleganter Pontanus libro primo de Fortuna capite primo, ait: *Quomodo Deus erit, si hac tan sapē, tam inconsiderate, tam etiam iniquē, atque ex inopinato, extollit ignaros, locupletat im meritos, vexat, atque affligit infortes, bonos in calamitatem adducit, ac seruitutem, prauos statuit in solio. liberat à periculis peruersos; moderatos, & honestos viros, laboribus, periculis, exumnis, ac miserijs conficit?* Alia circa hoc videantur apud Magistrum Massium quæstione prima, & secunda.

6 Obijcies: ea quæ gubernantur, & reguntur infallibili prouidentia, nō sunt casualia, nec à fortuna: sed omnia naturalia, & libera reguntur, & dirigantur diuina prouidentia, iuxta illud Sapientia 12. *Tua autem prouidentia Pater ob initio cuncta gubernat*: ergo nihil est à casu, nec à fortuna.

Respondetur ex Diuo Augustino lib. 83. 99. in quæst. 24. & ex Diuo Thoma prima parte quæstione 116. articulo primo, quod contingit quandoque, quod aliquid ad inferiores causas relatum, est fortuitum, vel casuale: quod tamen relatum ad causam aliquam superiorem, inuenitur esse perse intētum. Sicut si duo serui alicuius domini mittantur ab eo ad eundem locum, vno de altero ignorante, concursus duorum seruorum, si ad ipsos referatur, casualis est, quia accidit præter vtriusque intentionem: si autem referantur ad dominum, qui hoc præordinauit, non est casuale, sed perse intētū. Admittimus ergo respectu Dei nō esse fortunā,

nec casum; sed solum respectu causarum secundarum; quod enim nobis est peraccidens, à causa prima est intentum perse: vt patet in illo casu 3. Reg. 22. vers. 34. cum *vir qui dam tenebat arcum, in incertum salutem dirigens, & casu percussit Regem Israel inier palmonem, & stomachum*: & hoc, quod fuit à casu respectu iacētis sagittam, erat præordinatum, & præintertū à Deo, in cuius nomine hoc euenturū prædixerat Propheta Micheas.

§. II.

De fato.

Fatum (vt inquit S. August. lib. 5. de Ciui. Dei c. 9.) à fando dictum intelligimus, idest, à loquendo; vt ea fato fieri dicantur, quæ ab aliquo determinante sunt ante prælocuta. Et describitur à S. Boetio libro 4. de Consolat. Prosa 4. *Fatū est inherens rebus mobilibus dispositio, per quam providentia suis quæque necesse ordinibus.* Et clarius S. Tho. 1. p. quæst. 116. artic. 2. & 4. *Fatum est ordinatio secundarum causarum ad effectus diuini prouisos.* Notat autem S. Tho. illo art. 2. quod fatum potest sumi dupliciter: & causaliter, & essentialiter: causaliter Dei potestas, vel voluntas dici potest fatum. Essentialiter verò fatum est ipsa dispositio, seu series, idest, ordo causarum secundarum.

8 Inquiri autem solet, vtrum fatum consistat in absoluto; an in relatione?

Respondet P. Suarez disp. 19. Metaph. sect. 11. nu. 10. fatum nec esse solam relationem: hæc enim nihil ad efficiendū confert: nec esse vnā

aliquam causam efficientem; nulla enim perse sola sufficit ad eam necessitatem inducendam, quam fatum indicat; sed esse collectionem causarum, ita dispositarum ex diuina prouidentia, sicut necesse est vt talis effectus sequatur. Illa autē causarum dispositio nō est relatio; sed dicit in singulis, & in omnibus causis applicationem accommodatā, vt talis effectus sequi possit: & hoc significatur per modum relationis, licet solū sit relationis fundamentū.

9 Dicendum tamen est fatū causaliter, & fundamentaliter supponere pro absoluto; at verò formaliter, & cōpletiuè significare relationem. Hæc quasi iuncula multū habet de modo loquēdi, & in his præualere debet maiorum autoritas. Nostra autem cōclusio traditur cōmuniter à Thomistis, quos sequuntur PP. Conimb. hic cap. 6. q. vnica art. 2. ad finem. Et P. Rubio q. 2. n. 15. & 16. & est expressa S. Th. dicta q. 116. art. 2. ad 3. vbi loquens de fato *essentialiter*, vt ipse declarauerat, ait: fatū dicitur dispositio, non quæ est in genere qualitatis, sed secundum quod dispositio designat ordinem, qui non est substantia, sed relatio. Qui quidem ordo, si consideretur per cōparationē ad suum principium, est vnus. Et sic dicitur vnū fatum. Si autem consideretur per relationē ad effectus, vel ad ipsas causas medias, sic multiplicatur: per quē modum Poeta dixit: *Tetna fata trahunt.* Idemque docet S. Tho. Opusc. 28. art. 2. nec dissentit art. 5. vt vtrumque articulum conferenti constabit.

10 Præterea, illa applicatio non est actiua nisi ex parte virtutū, quæ applicantur; & tamē sine illa nō est fatū. Deinde, causæ sine ordine inter se, & habitudine ad præordinationē diuinā, potius cōstituūt multitudinē nullo nexu cōnexā, quā cōstituant seriē causarū: ergo cū fatū, in catholico sēsu, importet id, quod oritur ex diuina dispositione, vt in ter se, & ad illā dicitur habitudinē, de formali significabit ordinē; quāuis supponat pro causis ordinatis; vt in simili de *ly album*, & de *ly genus* diximus lib. 1. Log. q. 18.

11 Quod autē humanæ operationes sint liberæ, & fatali necessitati nō subdātur, fides docet, & naturalis ratio demonstrat: illa sã autē libertate subdī diuinę prouidentię infallibili, & fato catholicē explicato, docet S. Th. illa q. 116. a. 1. & vlt. quod latius examinent Theologi.

QVAESTIO XXVI.

Utrum natura agat propter finē?

1 A Duerfus Anaxagoram, Empedoclē, & Democritū, qui ex ignorātia finis, in varios errores inciderunt, hāc quæstionē latē disputat Phylol. hic c. 8. & quia eius resolutio, vt notat S. Th. initio lect. 12. valet ad quæstiones Theologorum de diuina prouidentia; ideo est breuiter stabiliēda, & explicanda.

§. I.

Certa conclusio.

2 Conclusio ergo Phylolophi est: natura agit propter finē. Quam probat quinque rationibus, quas ad formam redigit S. Thom.

lect. 13. Prima est, quia impossibile est, ea quæ sunt semper, vel frequēter, accidere à casu: ergo ea, quæ sūt semper, vel frequēter, sunt propter aliquid: sed omnia, quæ sunt secundum naturam sunt semper, vel frequenter, vt ipsi cōfitebātur, & experiētia est manifestum: ergo omnia, quæ sunt à natura, sūt propter finem.

Secundo, natura agit vt ars; quā constat agere propter finem. Tercio, ars imitatur naturā: sed ea, quæ sunt secundum artem sunt propter finem: ergo, & ea, quæ sunt secundum naturam. Et hæc ratio est explicatio secundæ.

3 Quarto arguit ex naturalibus operibus animalium, quæ neque operantur per artem, neque per inquisitionem, neque per deliberationem; cum semper eodem modo operētur: omnis enim hirundo similiter facit nidum, & omnis araneus similiter facit telam: & tamē agunt propter finem, vt patet ex eorum operibus. Et plantæ producunt folia gratia fructuum; & radices sunt in plantis, non sursum, sed deorsum, vt accipiant nutrimentū à terra: ergo causa finalis inuenitur in ijs quæ sunt à natura.

Demum arguit, quia natura dicitur de materia, & forma; & forma est finis generationis; ergo esse, & fieri propter finem inuenitur in rebus naturalibus.

4 Pergit rursus alias rationes proponere Phylolophus, quibus antiquorum euerit fundamenta, & præcipua est illa quæ formatur à D. Thom. initio lectionis 14. nam mō

sira dicuntur peccata naturæ, quia non attingunt finem naturæ: ergo natura ad determinatum finem tendit. Et huius signū est quia non fiūt monstra simul ex partib⁹ animalium, & plantarum coeuntia. Rationes istæ latè declarantur ab expositoribus: sed quia lumine fidei affulgent, hoc nō potest in dubium verti; ideō non opus est in his immorari.

5 Imò adhuc solo naturali lumine attento, sapiēter notat M. Soto q. 6. post 4. cōcl. quod *nihil aliud est, quam furor, & insania de rebus naturalibus si emolliere*. Quis enim homo, nisi qui hoc nomine nō est dignus, dicere audeat, cum cæterorum animalium, tum maxime hominis membrorum compaginem, fortè, & casu factam; sanè, quæ ad sua cuiusque officia tam sunt copiosè apposita, atque adeo mirabiliter accommodata, vt oculi, aures, manus, pedes, & his interiora, os, dentes, guttur, stomachus, tamque multe venæ, arteriæ, alueique diuersi, quibus alimentū, quo sine viuere nequimus, sumatur, teratur, degluriatur, digeratur, distribuatur, & egeratur, &c. quæ eleganter prosequitur.

6 Accedit argumentum Cicero nis lib. 3. de Natura Deorum: nam si characteres litterarū temere proiecti historias, seu annales Liuij nō perficiūt; neque aliquis tam demens est, vt possit persuadere librum eruditum cōpositum fortuita coacervatione litterarum; quis suspicari poterit mundum adeo eleganter dispositum, & ordinatum, casu esse fabricatum? Quod argumentum nō omisit Doctor Angelicus; nam

1. parte quæst. 103. artic. 1. ait: ipse ordo certus rerum manifestè demonstrat gubernationem mundi: sicut si quis intraret domum bene ordinatam, ex ipsa domus ordinatio ne ordinatoris rationem perpendere, vt ab Aristotele dictum Tullius introducit in libro de Natura Deorum. Multa congesserunt Patres, & Doctores ad hanc veritatem illustrandam, quos referunt M. Masius cap. 9. quæst. 1. & ibi Pater Rubio, & nouissimè M. Baptista 1. 2. disputatione 8. dub. 1. nouem rationibus corroborat.

5. II.

Soluantur argumenta.

7 Sed cōtra eam primo arguitur: Quod non cognoscit finem, nō potest agere propter finem: nam hæc causa mouet prout in apprehensione, vt supra dictum est: sed agentia naturalia, vt ignis, & plantæ, nō cognoscunt finem: ergo agentia naturalia non agunt propter finem.

Respondet Sanctus Thomas in iñtīo lect. 12. quod ea, quæ non cognoscunt finem, nō tendunt in finē, nisi vt directā ab aliquo cognoscēte, sicut sagitta à sagittate: vnde in tātum natura dicitur operari propter finem, in quātum ab Authore naturæ dirigitur in determinatum finē; & sic necesse est, quod ab aliquo intelligēte ordinetur: & sic opus naturæ est opus intelligentiæ.

Hæc tamē solutio non videtur satisfacere; quia iuxta eam, naturalia, cognitione carētia, nō agerēt propter

ter finē, cū eū nō cognoscāt; sed solū author naturæ operaretur propter finem: de quo non disputamus.

¶ Secundo; etiam si author nature non operaretur per intellectum, dū igni, & lapidi, & reliquis tribueret naturas, quas modo habent, eodē modo operarentur: sed tunc nullo modo agerent propter finem, quia nec à motore cognosceretur finis: ergo nec modo agūt propter finē.

8 Secundo ad idē arguitur: agēs naturale non mouetur à fine: ergo non agit propter finem. Consequētia patet; nāly *propter* designat motionem causæ finalis, qua agens mouetur à fine, & ad finē. Antecedens vero probatur: quia v.g. quādo ignis cōburit stuppā, forma introducēda, quæ dicitur esse finis, nullate nō mouet ignē, neque realiter, nec intentionaliter: ergo nullo modo mouet. Probatur antecedēs, quoad primam partem, quia tunc forma introducenda, nec est in se, nec in virtute derelicta: ergo non potest mouere realiter. Quod non moueat intentionaliter probatione nō eget, quia ignis non cognoscit.

Si dicatur, immediate ignem moueri à propria forma; sed mediate, & remote ab intentione authoris illam naturam determinantis ad talem finem.

Non videtur hæc solutio soluere argumentum; quia non explicat, an hæc motio sit intentionalis; an realis? Secundo, quia forma ignis determinat per modum formæ, & per modum principij effectiui radicalis; non vero apparet qualiter determinet in genere causæ finalis: er

go illa calefactio, quatenus ab igne, non est propter finem.

9 Huic argumento respondet P. Rubio c. 9. q. 1. n. 7. quod hoc, vnū probat necessario concedendū, nē pe, naturam, seu naturalia agentia non agere proprio modo propter finem; sed valde improprio; sufficiēti tamen, vt non temere, aut casu agerē dicantur; nam isto modo agēdi propter finē (quantumlibet improprio) carent prorsus casualia.

10 Displicet hæc solutio; primo, quia de locutione metaphorica, & impropria, non adeo curarent Philosophi, & Theologi, & S. PP. Secūdo, vbi est proprie effectus causæ finalis, ibi est proprie agere propter finem; vt patet ex dictis: sed in agētibus naturalibus est effectus causæ finalis: ergo est proprie agere propter finem. Minorem probat S. Th. 1. 2. q. 1. art. 2. nam causarū ad inuicem ordinatarum, si prima subtrahatur, necesse est alias subtrahi: prima autē inter omnes causas, est causa finalis; quia agēs non mouet nisi ex intentione finis: si enim agēs nō esset determinatū ad aliquem effectū, nō magis ageret hoc quā illud: & ideo determinatur, vel à voluntate, vel per inclinationē naturā ad finē: ergo omnia agētia, necesse est agere propter finē, vere, & proprie

11 Aliæ duæ solutiones veræ sūt, sed pro illarum intelligentia notat S. Th. ibi, & tota quæst. 6. & 1. p. q. 59. art. 1. quod tripliciter aliquid inclinatur in finē; vno modo per solam naturalem habitudinem absq; cognitione; sicut plantæ, & corpora inanimata. Quædam verò incli-

nantur ad finem cum cognitione illius imperfecta, quia non cognoscunt rationem formalem finis, & boni; sed materialiter, quia cognoscunt aliquod bonum particulare; sicut sensus, qui cognoscit dulce, & album: tertio modo aliqua inclinantur in bonum cognoscendo ipsam rationem boni, quod est propriam intellectus.

Igitur, quæ tendant in finem absque cognitione, tendunt in illud physicè, vel violenter cum projiciuntur, vel naturaliter cum mouentur à generante, vel actiue vt cum mouetur plantæ vita vegetatiua. Quæ tendunt in finem cum cognitione imperfecta, dicuntur se mouere in illum physicè, & materialiter: quæ verò tendunt cum cognitione perfecta, tendunt in finem moraliter libere se mouendo: vnde ait S. Tho. dicto art. 2. *Illæ, quæ rationem habent, se ipsa mouent ad finem, qui habent dominium suorum actuum per liberum arbitrium.*

12. Aduertit autem M. Baptista 1. 2. disp. 9. dub. 2. concl. 4. quod apud Philosophum Naturalem, ea quæ actiue physicè se mouent, dicuntur absolute se mouere in finem, etiam si moraliter non se moueant: at verò absolute, & apud Philosophum Moralem, & Theologum solui illa, quæ moraliter mouentur, dicuntur absolute se in finem mouere; secus verò illa, quæ actiue se mouent. Quia Physicus non curat de moralitate, sed de motu physico; & sic Philosophus hic text. 27. absolute concedit, quod bruta se mouent.

13. Deinde aduertendum, cum Fer-

rara hic q. 8. in princ. quod cum dicimus *naturam agere propter finem*, & similiter *artem*, propriè loquendo, ipsa non est, quæ agit propter finem; sicut nec est id quod agit; sed est id quo agens naturale, & agit, & propter aliquem finem agit. Idem est ergo dicere, naturam agere propter finem, quod agens naturale, in quantum per naturam agit, agere propter finem. Et hac de causa S. Tho. 1. 2. q. 1. art. 2. ait, quod tota irrationalis natura comparatur ad Deum, sicut instrumentum ad agens principale.

14. In forma ergo distinguitur maior primi argumenti: quod non cognoscit finem non agit *vt quod propter finem*; concedo: non agit *vt quo physicè*, nego. Et concessa minori, negetur consequentia. Eli solutio S. Thom. ad 1. & 2. Et per hoc cessat prima replica: quia doctrina non prænotata, non facile aliqui ab illa se expediunt. ¶ Ad secundam dicimus casum in terminis implicare, quia primum agens debet esse perfectissimum, & vitæ intellectualis; & ideo alia dirigitur ab eius arte, & sunt instrumenta ab illo mota. Si tamen imagineatur instrumentum moueri ad eundem finem, ad quem dirigitur ab agente principali, etiam si ne ipso, tendet in finem materialiter, non formaliter vt modo dirigitur.

15. Solutio secundi optime explicatur à M. Soto. q. 6. ad 4. dicente, quod quemadmodum cognoscens album, dirigit sagittam in album, imprimendo illi impetum, vel motum ad talem determinatum locum; & ideo album mediata mouendo hominem, mouet sagittam, quia virtus
impre-

impressa est sagittæ ex intensione albi: ita quia cōditor naturæ Deus ex intentione fructuum impressit plātæ virtutem germinandi, plāta mouetur quodammodo à fructibus, id est, per virtutem sibi impressam ex intentione fructuum: & ideò opus naturæ, est opus intelligētiae. Et eo dē modo ignis quodammodo mouetur ab igne generando. Hæc ille.

16 Ad primam replicam dicitur, quod est intensionalis motio ex parte causæ principalis; & realis motio, & physica ex parte instrumēti: sicut artifex ex fine præconcepto, physice mouet instrumentum. Ad secundam respondetur, quod forma simul est finis: nam *forma est finis generationis*, vt ait Phyl. c. 7. licet non sit finis rei genitæ, vt notat S. Tho. lec. 10. in priac. & lib. 12. Me-

taphisic. lectione. 9. & alibi sæpè.

17 Reliqua quæ hic nonnulli disputant de modo quæbruta agunt propter finem? Pertinēt ad 1. 2. vbi de his, & alijs adiacentibus quæstionibus tractatur.

18 Circa rationē Phyl. sophi adductam n. 4. notandum ex D. Tho. q. 6. de Pot. art. 2. ad 8. *quod monstraretur licet fiant contra naturam particularem, non tamen sunt contra naturam vniuersalem.* De quo videatur in 2. dist. 18. q. 1. art. 3. ad 6. & lib. 2. Contrag. c. 40. ad 2. & q. 16. de Malo art. 6. in princ. Et 1. 2. q. 21. artic. 1. ad 2. ait, *quod in peccato naturæ deficit quidē a 1° à fine vltimo, qui est perfectio generati, nō autem deficit à quocumque fine proximo; operatur enim natura aliquid firmando.* Hæc ibi S. Tho. Et hæc de secundo libro dicta sufficiant.

LIBER TERTIVS PHYSICORVM ARISTOTELIS.

1 **O**RDINEM huius libri ad præcedentes ipsius initio explicat S. Thomas; determinauit enim hucusq; Phyl. sophus de principijs rerum naturalium in primo libro, & de principijs huius scientiæ in secundo; hic iam agit de ipso subiecto huius sciētiae, quod est ens mobile simpliciter; & ideò, cū liber hic à traductoribus in octo capita diuidatur, in tribus priorib; agit de motu; quia ignorato motu, ignoratur natura, quæ est principium motus; & in reliquis tractat de infinito; eo quod motus est de numero conti-

nuorum; infinitum autem cadit in definitione continui.

Summa capitis primi.

2 **Q**Via via ad inueniendum definitiones conuenientissima est per diuisiones, vt patet in 2. Poster. & in 7. Metap. tex. 43. ideò in hoc capite, primo præmittit quædam diuisiones; secundo ostendit, quod diuisiones illæ conferant ad notitiam motus ¶ Diuisiones sunt tres: quarum prima est, quod ens diuiditur per potētiam, & actum; &

hæc quidem diuifio non diftinguit genera entium; nam potentia, & actus inueniuntur in quolibet genere. Secunda diuifio eft entis in decem genera, nempe, fubftantia, quatum, quale, aut aliquod aliorum prædicamentorum. Tertio, cum motus referatur ad mobile, diuidit ad aliquid: nam aliud eft fecundum fuper abundantiam, & defectum: quod quidem fundatur fupra quantitatē, vt duplum, & diuidium; aliud autem fecundum actiuum, & paffiuū, & motiuum, & mobile, quæ ad inuicem referuntur.

3 Secundo oftēdit quomodo motus reducitur ad prædictas diuifiones: motus enim nō eft præter genera rerū, in quib⁹ cōtingit eſſe motū; eo quod eft actus imperfect⁹: & ita reducitur ad genus entis perfecti. Vnde motus diuiditur ficut genera rerum; quia cum omnia genera diuidantur contrarijs differentijs, oportet in omnibus generibus eſſe perfectum, & imperfectum: ergo quot modis diuiditur ens, tot modis diuiditur motus fecundū diuerfa genera entium ad quæ eft motus.

Summa capituli fecundi.

4 **T**ria præſtat in hoc capite Philoſophus. Primo definit motū, & partes definitionis manifeſtat. Secūdo oftēdit, quod definitio fit bene aſſignata. Tertio inquiri vtrū motus fit actus mobilis, vel mouētis?

Definit motum dicens, *motus eſt actus exiſtētis in potentia ſecundum quod huiusmodi*. Sic ut alteratio eſt act⁹ al-

terabilis, & generatio actus generabilis, & loci mutatio eſt actus mutabilis ſecundum locum.

Quod motus fit actus, manifeſtum eſt: nā id quo aliquid fit actu prius in potentia exiſtens, eſt actus: ſed aliquid fit actu dū mouetur, prius adhuc in potentia exiſtens: ergo motus eſt actus.

Quod fit exiſtētis in potentia ſic probatur: omnis actus, eius eſt proprie actus, in quo ſemper inuenitur; & ideo lumen eſt actus diaphani: ſed motus ſemper inuenitur in exiſtēte in potentia: eſt igitur motus actus exiſtētis in potētia. Additur in quantum huiusmodi, quia non eſt idē ſecundū rationem eſſe in potētia, & eſſe in actu; licet idē fit ſubiectū exiſtēs in potentia, & in actu.

5 In ſecunda parte oftēdit, quod definitio fit bene aſſignata, in primis directe, tali ratione: omne quod eſt in potētia quandoq; cōtingit eſſe in actu: ſed ædificabile eſt in potētia: ergo cōtinget eſſe aliquē actū ædificabilis, in quantum eſt ædificabile. Iſte autē actus nō eſt ipſe terminus, ſeu domus, quia ædificabile, in quantum huiusmodi, reducitur in actum cum ædificatur; cum autē iā eſt dom⁹, nō ædificatur. Relinquitur ergo, quod ædificatio, quæ eſt motus, ſit act⁹ ædificabilis. Deinde indirecte idem oftendit, quia non cōtingit motum aliquē aliter definire.

6 In tertia parte oftendit cuius actus ſit motus? Et eſt quaſi conſtituere aliam definitionē motus, quæ eſt materialis, & cōcluditur ex prima vt ex formali: & hæc eſt definitio:

tio: *Motus est act⁹ mobilis inquantū est mobile*; eo quod existens in potētia, inquantū huiusmodi, est mobile; nō autē mouens, quia mouens inquantū huiusmodi est ens actu: sequitur ergo, quod motus sit act⁹ mobilis, inquantum huiusmodi. Licet accidat mouenti, quod moueatur, ex hoc quod mouet tangendo, & sic patitur.

Summa capitis tertij.

7 *D*uas dubitationes, & quoddā corollarium proponit Phylōsophus in hoc capite. Primū dubiū est, vtrum motus sit in mouēte, aut in mobili? Respōdet ex dictis, quod est act⁹ mobilis causatus in eo à mouente: nam actus cuiuslibet est in eo cuius est actus.

8 Secundo inquit, vtrum actio, & passio sint in eodē subiecto? Et prēmittit, quod actus actiui vocatur actio; actus vero passiui vocatur passio; quia illud quod est op⁹, & finis vniuscuiusque est actus eius, & perfectio. Propōitis autē rationibus ad vtramque partem; soluit tandem dubium, dicēs quod actio, & passio non sunt duo motus, sed vnus, & idem, qui est agentis vt à quo: & tamen est in patiente, vt receptus in eo: & idem actus secundū rem, est duorum secundum diuersam rationem: vnde licet actio, & passio sint motus; non tamen actio & passio sunt idem.

9 Corollarium est: ex dictis de definitione motus in vniuersali, manifestum esse poterit quomodo definiatur in particulari: vt si dicam⁹,

quod motus est actus potentie actiui, & passiui: & in particulari poterim⁹ dicere, quod edificatio est actus edificatoris, & edificabilis inquantum huiusmodi: & simile est de medicatione, & alijs motibus.

Summa capitis quarti.

10 *I*ncipit determinare de infinito: to: de quo in isto capite prēmittit, quod ad scientiam naturalem pertinet agere de infinito: quia scientia naturalis cōsistit circa magnitudines, & tempus, & motū: sed omnis magnitudo, vel motus, vel tēpus, sub altero horum cōtinetur, id est, sub finito, vel infinito: ergo ad Physicā pertinet considerare de infinito, an sit, & quid sit? Et sic omnes Phylōsophi Naturales mentionem fecerunt de infinito.

11 Refert deinde opiniones antiquorum de infinito: nā licet omnes conuenirent infinitū esse sicut quoddam principium entium; hoc tamen erat proprium Pythagoræ, & Platonis, quod asserabant infinitū non esse accidens, sed esse quoddā perse existens: cum hoc discrimine nam Pythagoras non ponebat infinitum nisi insensibilibus extra cōlū. Sed Plato ponebat quod nihil est extra cōlū; & quod infinitum non solum est in rebus sensibilibus; sed etiā in ideis separatis, quæ secū dū ipsum non erant in aliquo loco.

Alij verò naturales Phylōsophi dixerunt infinitum non esse perse subsistens, sed esse accidens alicui⁹ nature. Inter quos Anaxagoras posuit infinita principia esse infinitas similes

similes partes, vt carnis, & ossis, & huiusmodi. Democritus autem ponebat huiusmodi infinita principia esse indiuisibilia corpora, differentia secundum figuras; quæ quidem corpora dicebat esse semina totius naturæ.

12 Concordabant autem Antiqui Philosophi circa infinitum in quatuor: quia omnes posuerunt infinitum esse principium; secundo quod sit iagenitum, & incorruptibile; & quod cōtiaeret, & gubernaret omnia; & quod esset quoddam diuinum: omne enim quod est immortale, aut incorruptibile, diuinum appellabant, sicut posuit Anaximander, & alij.

13 Tertio obijcit ad vtramque partem. Et quod infinitum sit, probatur primo ex tempore; quod secundum communem opinionem Antiquorum infinitum erat. Secundo, ex diuisione magnitudinum in infinitum. Tertio ex perpetuitate generationis. Quarto, quia semper oportet, quod omne finitum includatur ab aliquo altero, & ne procedatur in infinitum, deueniendum ad corpus infinitum. Quinta ratio sumitur ex apprehensione intellectus, vel imaginationis: videtur enim esse extra cælum quoddam spatium infinitum, quia possumus imaginari extra cælum infinitas quasdam dimensiones in infinitum: & sic erit corpus infinitum, & mūdi infiniti.

14 Obijcit in contrarium, nam etiam ijs qui ponunt infinitum esse, multa accidunt impossibilia. Est etiam dubitatio vtrum sit substantia, vel

accidens: de quo postea. Nunc notandum, quod infinitum accipitur tripliciter: vno modo quod est intransibile, sicut indiuisibilia, vt vox dicitur inuisibilis: alio modo dicitur infinitum, quod quantum est de se transiri potest, sed eius transitus non potest perfici à nobis, vel nō nisi cum grandi difficultate; vt si dicatur profunditas maris esse infinita. Tertio modo dicitur infinitum, quod est de genere transibilem, quod tamen non habet transitū ad finem; vt si daretur linea, vel quantitas non habens terminū: & sic proprie dicitur infinitum.

Alia diuisio propria infiniti est, quod infinitū dicitur, vel per appositionem, sicut in numeris; aut secundum diuisionem sicut in magnitudinibus; aut vtroque modo; sicut in tempore.

Summa capitis quinti.

15 Impugnat infinitum separatū, vt posuerunt Platonici; & infinitum sensibile, vt posuerunt Naturales. Primum reijcit tripliciter. Primo, quia infinitum separatū aut habet aliquam quantitatem, & sic habebit magnitudinem, & numerum; vel caret quantitate; & sic erit indiuisibile: & sic non erit infinitum vltimo modo, sed solum primo modo, de quo non est questio. Secundo, minus est separabile, & perse existens passio, quam subiectum: sed magnitudo, & numerus non possunt perse separari, & perse existere, vt probatur i. Metaph. ergo neque infinitū, quod est passio magnitudinis, & numeri. Tertio, aut

aut infinitum separatim erit partibile; aut impartibile. Si primum, diuidetur in partes infinitas; & sic infinitum terminaretur ad aliud infinitum. Si secundum: ergo non potest esse infinitum in actu; quia infinitum est quantum: & omne quantum est diuisibile.

16 Quod vero non sit infinitum sensibile, probat duabus rationibus probabilibus: & quia nullum corpus determinatum superficie est infinitum; & quia omne numerabile contingit numerando transiri: quod esset contra ea, quæ dicuntur communiter. Deinde arguit ratione physica, quia omne corpus sensibile, aut est simplex, aut compositum: non potest esse corpus sensibile compositum infinitum, supposito quod sint elementa finita secundum multitudinem, & quod ipsi supponebant non dari aliud corpus sensibile extra elementa. Sed nec corpus simplex, quia oporteret, quod aliquid aliud præter elementa veniret in compositionem istorum corporum. Quod autem nullum elementum sit infinitum; patet, quia impossibile esset totum vniuersum esse aliud ab illo; nam alia elementa essent conuersa in ipsum propter excellentiam virtutis infiniti super alia.

17 Idem probat Philosophus, quia sequitur quod infinitum, vel sit totaliter immobile, aut quod semper moueatur, quia non esset assignabilis ratio quare magis sursum, quam deorsum moueretur. Deinde si totum infinitum quiescit, quia manet in se ipso; ergo quælibet pars ex ne-

cessitate quiescit, quia manet in se ipsa. Rursum omne corpus sensibile est in loco: sed impossibile est esse locum infinitum; quia locus significat aliquid determinatum: ergo nullum corpus sensibile est infinitum.

Summa capitis sexti.

18 **D**eterminat hic Philosophus ex propria sententia illam questionem, an infinitum sit? Et dicit ex præmissis manifestum esse, quod non est aliquod corpus infinitum in actu, quia sequeretur, quod magnitudo non semper sit diuisibilis in magnitudines; item sequeretur quod numerus non augeatur in infinitum. Est tamen infinitum sicut potentia ens, non quia est totum simul, sed successiue, quia semper una pars eius est post aliam, per quæ modum dicitur esse dies, & ludus agonalis: omnia enim huiusmodi simul sunt in potentia quantum ad unam partem, & in actu quantum ad aliam.

19 In secunda parte capitis comparat diuersa infinita adinuicem. Et primo comparat infinitum temporis, & generationis, infinito, quod est in magnitudinibus: nam hoc permanet, & non corrumpitur. Sed illa finita, quæ accipiuntur in infinito, decursu temporis, & generationi humanæ corrumpuntur: ita quod per illum modum non contingit tempus, & generationem deficere. Deinde comparat infinitum secundum appositionem, & infinitum secundum diuisionem; nam infinitum per appo-

appositionem non excedit in maius omnem magnitudinem finitam determinatam, vel datam; sed infinitum secundum diuisionem, excedit omnem determinatam paruitatem in minus.

Summa capitis septimi.

20 **E**xplicat in hoc capite quid sit infinitum? Nō enim bene quidā definierūt infinitum dicēdo esse extra quod nihil est; sed ē cōtra dicēdum est, quod infinitum est cuius est semper aliquid extra: non enim potest comprehendī quantitatem infiniti; sed si quis vellent eam accipere, accipiet partem post partem in infinitum. Definitio autem Antiquorum non est conueniens, quia illa est definitio perfecti, & totius; totum enim est cuius nil est extra: sed nullum infinitum, & interminatum est perfectum: non ergo cōpetit infinito definitio perfecti, cuius, scilicet, nihil est extra.

21 Deinde assignat rationem eorum, quæ de infinito dicuntur; & primo eius, quod dicitur de appositione, & diuisione infiniti; quia cū in magnitudinib⁹ à toto itur ad partes per diuisionem, rationabile est, quod ibi nullus terminus inueniatur, qui non transcendatur per infinitam diuisionem; sed in additione itur à partibus ad totum, quod habet rationem formæ continentis, & terminātis: vnde rationabile est, quod sit aliqua determinata quantitas, quam infinita appositio non transcendat.

22 Cur autem in numeris inueni-

tur terminus in minus, & nō in maius; & in magnitudinibus est cōtra? Ratio est facilis; quia omne vnum, inquantum vnum; est indiuisibile; numerus autem ex vnitatibus constat: vnde sequitur, quod diuisio numeri sistat in termino indiuisibili. Cum autem diuisio continuæ quantitatis causet numerum, qui est species quantitatis; hic numerus multiplicabilis est in infinitum, sicut, & magnitudo diuisibilis est in infinitum.

Summa capitis octauī.

23 **I**n vltimo capite tria præstat Philosophus. Primo ostendit quomodo Mathematici vtuntur infinito; non enim vtuntur, nec indigent infinito in actu; sed accipiūt per intellectum lineam maximæ magnitudinis, quæ diuidi possit quacumque facta designatione, siue illam physice dari repugnet, siue non.

24 Secundo docet, quod infinitum est causa sicut materia; quia dicitur per remotionem perfectionis, & termini, cuius priuationis subiectum est continuum sensibile. Et in hoc concordant omnes antiqui, qui vtuntur infinito sicut principio materiali.

25 Tandem soluit rationes obiectas c. 4. n. 13. quæ videbantur probare dari infinitum in actu. Ad primam dicit sufficere infinitum in potentia; quia omni corpore existente finito, generatio in infinitum durare posset, per hoc quod corruptio vnius est generatio alterius. Et sic cessante

cessant tres rationes priores.

Ad quartā dicit, quod non est idē tāgi, & finire: nam finitur aliquid in seipso; & omne tangens tangit aliquid: nec oportet quod omne tactum ab vno, tangat aliud, vt sic infinitum procedatur.

Ad vltimā dicit, quod nō quicquid apprehenditur intellectu, vel imaginatione est verū: & ideo etiā si apprehendantur infinita, non sequitur illa dari actu.

QVAESTIO I.

Verum definitio motus sit ab Aristotele bene assignata.

Motum sic definit Philosophus text. 6. *Potentia existens in actu, secundum quod huiusmodi est, motus est.* Ex quo loco sumitur illa cōmunis definitio: *Motus est actus existens in potentia, secundum quod in potentia.* Quam definitionem reiicit Vallesius in comment. huius cap. & Cōtron. 18. ad Tyrones: tum quia motus non collocatur in vno prædicamēto, sed reducitur ad diuersa prædicamēta terminorū: & ideo nō potest essentiali definitione definiri. Et secundo, quia actus denotat perfectionem: motus vero significat aliquid potētiāle; & imperfectum: ergo non bene in definitione motus ponitur actus.

2 Alij Recentiores (pro se citantes Hartadum disput. 11. sec. 1.) dicunt Philosophum tres definitiones tradidisse: & cum per duas priores nō sibi visus esset, naturam motus recte, & plane declarasse; aliam

addidit capit. 3. text. 23. vt omnino quidditatem motus explicaret; & sic relicta priori definitione, dicunt definiri debere: *Est actus actiui & passiui, quatenus actiuus, & passiuus est.* Vnde prior definitio solum erit acceptanda, si ens in potentia sumatur pro ente habere potētiā actiuā, & passiūā; quia de ratione motus est, quod agens per ipsum moueat: & ita est actus etiā potētiā actiuā. Additur autem secundum quod in potentia, vt denotetur motum esse actum potētiā actiuā, & passiūā, prout tales sunt; quia est id quo ad actum, & exercitium reducuntur potētiā actiuā, & passiūā.

§. I.

Communis definitio exponitur vt conuenientissima.

Dico tamen primo, relata definitioni motus, vt communiter circumfertur, est conuenientissima. Ita Sanctus Thomas lectione 2. littera a. concludens: *Vnde conuenientissime Philosophus definit motum dicens; quod motus est actus existens in potentia, secundum quod huiusmodi.* Idem exprofecto probat tota lectione tertia, & sequuntur omnes Philosophi. Et solis verbis discrepat Galenus, dum libro primo Methodi medendi cap. 6. ait, quod motus est prioris status immutatio.

4 Pro declaranda definitione Aristotelis duo notat Sanctus Thomas lectione prima: primo, quod aliquid est in actu tantum; aliquid

aliquid vero in potentia tantum; aliquid vero medio modo se habens inter potentiam purā, & actū perfectum. Quod igitur est in potētia tantū, non dum mouetur; quod autem iam est in actu perfecto, non mouetur, sed iam motum est. Illud ergo mouetur, quod medio modo se habet inter puram potentiam, & actum; quod quidem partim est in potentia, & partim in actu. Ut patet in alteratione; cū enim aqua est solum in potentia calida, non dum mouetur; cum vero est iā calefacta, terminatus est motus calefactionis: cum verò iam participat aliquid de calore, sed imperfecte, tunc mouetur ad calorem; nam quod calefit, paulatim participat calorem, magis, ac magis. Ipse igitur actus imperfectus caloris in calefactibili existens, est motus.

5 Obijcies: nam iuxta hanc explanationem forma imperfecta, ut calor aquæ tepidæ, esset motus, si quidem est actus imperfectus tendens in vltiorē perfectionē, & actum: sed consequens est falsum, quia illa forma quiescit, & non mouetur: ergo definitio motus non sic debet exponi.

Respondet S. Thomas, quod ipse actus imperfectus est motus, non quidem secundum quod actu tantum est; sed secundum quod iam in actu existens, habet ordinem in vltiorem actum: quia si tolleretur ordo ad vltiorē actum, ipse actus quātuncumque imperfectus, esset terminus, & non motus: sicut accidit cum aliquid semiplene calefit. Ordo autem ad vltiorem actum

cōpetit existenti in potentia ad ipsum. Vnde distinguēda est illa propositio, est act⁹ imperfectus, per modum ipsius fluxus, & viæ; nego: per modū termini; cōcedo: nam si non esset possibilis forma perfectior, ad huc illa esset forma, & actus; sublata autem ratione fluxus, & viæ inter puram potētiā, & actum perfectum, tollitur ratio mot⁹: nā iste non solum est imperfectus comparative ad alium actum perfectiorē, sed quia est ipse status potētiæ prout trāseuntis in fluxu ad actum: vnde est actus existentis in potētia: ut per id quod dicitur act⁹, designetur ordo eius ad anteriorem potētiā; & per id quod dicitur in potētia existentis, designetur ordo eius ad vltiorem actum.

6 Quod amplius declarat S. Th. lect. 2. litt. c. secundo notans, quod antequam aliquid moueatur, est in potētia ad duos actus, scilicet, ad actum perfectum, qui est terminus motus, & ad actum imperfectum, qui est motus: sicut aqua antequā incipiat calefieri, est in potētia ad calefieri, & ad calidum esse: cum autem calefit, reducitur in actum imperfectum, qui est motus: non dum autem in actum perfectū, qui est terminus mot⁹; sed adhuc respectu ipsius remanet in potētia. De quo videatur 11. Metaph. lec. 9.

7 Per quæ defacili soluantur duo argumenta. Ad primum dicitur, quod sicut transcendentia, & analogia suo modo essentiali definitione explicantur per prædicata intima, & essentialia, ut patet in definitione boni, & veri, & similibus: ita

non obstat, quod motus significet aliquid, quod possit reduci ad diuersa prædicamenta; vt suo modo hæc definitio nō sit essentialis: quia non est inconvēniens, quod analogum definitione analogæ definiatur, vñ hic docuit Simplicius, & indicat Philoſophus lib. 7. text. 26. lec. 7. apud D. Thom.

Secundo dicimus, quod licet materialiter termini motus solum cōueniant analogice; formaliter ratio motus de omnibus speciebus motus dicitur vniuocē: *Quia omnes species motus equaliter conveniunt in ratione communi motus*, vt expresse ait S. Thom. in 1. dist. 15. q. 4. art. 2. ad 2. & in 2. dist. 2. quæst. 1. art. 1. ad 3. & in 3. dist. 33. q. 2. art. 1. q. 1. ad 2. de quo erudite Rubio hic q. 3. & ideo omnes motus vna definitione eis communi vniuocē possunt definirī; sicut, & alia genera. ¶ Præterquam quod de quacumque definitione, quæ de motu daretur, idē posset obijci argumentum, vt patet; & ideo non erat obijciendum ad deferendam definitionem receptam Philoſophi.

8. Ad secundū dicitur, quod act⁹ respectu potentiæ, si sit imperfectus, est via ad vltiorem actum: vnde non relinquit in potentia ad motum, sed ad alium actum, qui est terminus motus: quia, vt notat Ferrara q. 1. ad 1. licet mobile, dum mouetur, sit in potentia ad terminum motus; non tamen est in potentia, sed in actu respectu motus: & hoc modo est actus, & potentia respectu diuersorum.

§. II.

Quid de alijs definitionibus?

9. Dico secundo; loquendo de definitione formali, & quasi metaphisica motus, sola definitio prima iā exposita est acceptanda; si autē sermo sit de definitione quasi materiali, & physica, aliæ duæ traduntur à Philoſopho vt quodammodo notiores quoad nos. Ita colligitur ex D. Thom. initio lect. 4. vbi ait; & potest dici, quod hic ponit aliam definitionem motus, quæ se habet ad præmissam vt materialis ad formalem, & conclusio ad principium. Et hæc est definitio: *Motus est actus mobilis inquantū est mobile*. hæc enim definitio concluditur ex præmissa: quia enim motus est actus existentis in potentia, inquantum huiusmodi; existens autē in potentia inquantum huiusmodi, est mobile, non autem mouens, quia mouens inquantum huiusmodi, est ens actu; sequitur, quod motus sit actus mobilis, inquantum huiusmodi. Quod declarat per totam lectionem, & in fine cōcludit cum Philoſopho, quod motus secundum quod procedit à mouente in mobile, est act⁹ mouentis; secundum autem quod est in mobili à mouente, est actus mobilis. Docuerunt idem Alexander, B. Albertus, Aegidius, & multi alij, quos citat, & sequitur Masi⁹ in Scholijs cap. 2. & cap. 3. sect. 1. q. 1. ante secundam concl. & Soto in comment. & q. 1. concl. 3. not. 1. & concl. 4.

10 Et ratio est facilis: definitio, quæ datur per rationes essentielles priores, & abstractas, est definitio metaphisica; quæ datur per aliquid posterius, & ex parte subiecti, vel causæ efficientis, est definitio per causas phisicas, quoad nos notiores: sed relatæ definitiones motus sunt huiusmodi: nam conceptus essentialis motus est ille fluxus, & actus imperfectus, & vialis iâ explicatus: at vero quod sit actus mobilis, vel mouentis, pertinet ad subiectum, quod non est de essentia motus, explicat etiam causam efficientem, quæ est solum id à quo emanat, & non dicit intranea motus: ergo istæ sunt definitiones physice, & prior illa metaphisica.

11 Ex quo soluitur tacta difficultas, an in definitione motus sermo sit de potentia actiua, an de potentia passiua? Dicimus enim, quod in priori essentiali definitione, loquitur absque dubio de potentia passiua, ita vt potentia, vt notat M. Soto, dicat aptitudinem in subiecto simul cum priuatione formæ; vt corpus, quod est frigidum, est in potentia vt sit calidum; & graue, quod est sursum, est in potentia vt sit deorsum; & semen est in potentia vt sit arbor.

In alijs vero duabus definitionibus sermo est de potentia actiua, & passiua: & vtriusq; rationem assignat S. Th. lect. 4. litt. e. nam actus cuiuslibet est in eo cuius est actus: vnde motus est actus illius potentia, quæ potest actuari per motum: sola autem potentia passiua est quæ potest moueri; & ideo Deus qui est

purus actus, est omnino immobilis. Cum igitur motus, vt subiecti, sit actus mobilis; vt principij à quo procedit sit actus mouentis quod vt sic habet potetiam actiuam; ideo physice, & realiter loquendo motus vtræque potentiam actuatur, & actiuam illi à quo, & passiuam illius in quo recipitur: & ideo bene notat Tolerus text. 6. quod omnis potentia physica est perse ad transmutationem, tam actiuam, quàm passiuam: & sic motus est actus potetia, vt transmutatio est siue actiua, siue passiuam.

12 Quod autem idem dicendum sit de tertia definitione Philosophi patet, quia vt ipse Tolerus, & Soto notant textu 26. ibi epilogat antea dicta; & S. Thomas lectione 5. in fine dicit, quod quia positum fuit in dubitatione, vt motus sit actus mouentis, vel mobilis? Et ostensum est, quod est actus actiui, vt ab hoc; ad tollendum omnem dubitationem, aliquantulum notius (non simpliciter, & secundum se, sed solum quoad nos) dicamus, quod motus est actus potentia actiui, & passiui. Si ergo hæc definitio est explicatiua secundæ definitionis, ex qua deducitur; & illa oritur ex prima, per quam probatur, vt materialis per formalem; deducitur quod sola prima formalis est, & metaphisica exactissima motus definitio: qua vtitur S. Tho. 1. p. q. 9. art. 1. in cor. & ad 1. & lib.

2. contrag. c. 17. & in 1.

dist. 8. q. 3. ar. 1.

§. III.

Tria dubia solvuntur.

13 **A**D exponendam amplius definitionem, solet dubitari primo, vtrum solus motus successivus hic definiatur?

Species motus libr. 5. q. 1. sunt exponendæ; nunc notandum ex D. Tho. q. 28. de Veritate art. 1. quod mutatio inter terminos possitive contrarios, absolute retinet nomē motus, qui est de subiecto in subiectum, vt cum albedo abiicitur, & nigredo acquiritur: at vero quādo alter terminus est privatiu⁹, est mutatio, si sit de non subiecto in subiectum, est generatio; si vero sit de subiecto in non subiectum, est corruptio. Rursus mutatio est duplex; alia, quæ est actus imperfecti, vt generatio substantialis; alia, quæ est actus perfecti, vt intellectiones, & volitiones dicuntur mutationes, & motus à Philosopho 3. de Anima text. 28.

14 Certum est ergo, quod mutationes instantaneæ, quæ sunt actus perfecti, hic non definiuntur, vt ex Philosopho vbi supra, notat S. Th. ibi initio lect. 12. & 1. p. q. 18. art. 1. & ratio sumitur ex dictis; quia motus hic definitus essentialiter est actus subiecti, prout in potentia ad formam, ad quam acquirendā motus est via: sed intellectiones, & volitiones non supponunt subiectum cū privatione formæ, nec ad eā acquirendam sunt via: ergo hic nō definiuntur; sicut nec in definitione na-

turæ, vt diximus lib. 2. q. 1. quare remanet quæstio de alijs mutationibus physicis instantaneis, an in hac definitione comprehendantur?

15 Negant M. Soto q. 1. concl. 3. notab. 1. & Masius q. 2. dub. 5. Cōimb. q. 1. art. 2. ad 3. & alij. Probat M. Soto, quia Philos. text. 1. dixit motum esse de genere continuorum. Et text. 20. esse actum nō intercisum. Et quia generatio non est motus; eo quod non potest esse actus entis in potentia, secundum quod in potentia; siquidem in eodē instanti, in quo est, complet totam potentiam subiecti. Posuit autem Philosophus exemplum de alteratione prout distincta à generatione, quia est mutatio quædam, quæ est terminus alterationis.

16 Oppositum autem expresse docet S. Thomas lect. 2. litt. b. vbi cum Philosoph⁹ distincta exempla definitionis posuisset in alteratione, & generatione, notat S. Thom. quod accipit hic motum communiter, pro mutatione; non autem stricte, secundum quod diuiditur contra generationē, & corruptionem, vt dicitur in quinto. Vbi lec. 5. in principio ait S. Thom. cōsiderandum, quod Aristoteles supra in Tertio, vbi motum definiuit, accepit nomen motus secundum quod est commune omnibus speciebus mutationis; & hoc modo accipit hic nomen mutationis: motum autem accipit magis stricte, pro quadā mutationis specie. Hæc ibi.

17 Ratio est, quia mutatio communis generationi stricte sumptæ, & motui successivo, est definibilis

unica definitione; non alia nisi ista: ergo hæc illi conuenit. Ex alia parte Philosophus declarat se velle eā definire; si quidem in illa exemplificat: ad quod nō sufficit, quod sit terminus motus definiti; alioquin posset exemplificare in qualitate, & in vbi: ergo accipitur hic motus pro mutatione communi instantaneæ, & motui successiuo; vt ex Simplicio notat Ferrara quæst. 1. & sequuntur Toletus, & Authores communiter, quos citant PP. Carmel. disp. 16. q. 2. & M. Ioan. à S. Tho. q. 14. art. 1. ¶ Vbi argumentis cōtrarijs respondent, quod licet in instanti generationis simul sit fieri, & factum esse; tamen verè inuenitur trāsitus, & mutatio de potētia in actū secundum diuersā instantiā, & prioritates naturæ; mutatur enim ali-quid de non esse ad esse, manēte eadem materia; & defectu subiecti manentis sub vtroque termino, creatio deficit à ratione mutationis, vt docet S. Tho. 1. p. q. 45. art. 3. & q. 3. de Pot. ar. 3. ¶ Authoritates Philosophi loquuntur de motu strictè, & rigurosè sumpto condistincto à mutatione; nunc autem in illo rigore non accepisse, ex ipso ostēdim⁹.

18 Dubitatur secundo, vtrum relata definitio conueniat motui artificiali, & violento?

Negant Pereira lib. 13. c. 5. dub. 8. Masī⁹ q. 2. dub. 3. quia mot⁹ hoc loco definitus est proprietas entis naturalis fluens à natura: quod simpliciter non conuenit motui naturali, & violento. Secundo, quia cui cōuenit definitio motus, debet habere potētiā naturālē ad motū, at

que ad terminū illius: cōstat autem res naturales non habere naturālē potētiā vt violentè, & artificia liter moueantur.

19 Aliter dicendū esse, cōstat ex Physicis & D. Tho. qui tex. 9. lec. 2. lit. e. exēplificant in motu aeris ad statuā; quē motū constat esse artificialē. Deinde, in istis motibus, si cōfideretur substantia motus, absque dubio sunt naturales; secus vero si attendatur modus illorū, vt iam diximus lib. 2. q. 1. n. 21. & q. 4. n. 5. & tamen adhuc modo istorū motuū cōpetit hæc definitio in omni rigore intellecta, quia licet intentū precipuū sit agere de motu naturali; tamē vt à comuniōribus esset doctrina, assignat definitionem omni motui non intentionali conuenientē in omni rigore.

20 Vltimo inquiritur, cur cū motus specificetur à termino ad quē; & ordo ad illum sit de essētia motus; quare hoc non exprimitur in eius definitione?

Responderetur, id satis exprimi in illa particula *secundum quod in potētia*: quia illa declaratur, vt notat S. Th. lec. 2. lit. e. quod licet idem sit subiectū existens in potētia, & in actu; non tamē est idem formaliter: quia quandiu manet in esse quieto, non est motus, sed vt est in via: & ideo ibi implicite indicatur terminus, & actus ad quē est in via. Quapropter M. Soto ad 3. ait, quod hæc particula accipitur formaliter, in hoc sensu, quod sit actus entis ten-

dentis à potētia in actum
quasi in via ad termi-

num.

QVAESTIO II.

*Utrum motus realiter distingua-
tur à termino ad quem?*

ORitur hæc quæstio occasione
Phylosophi, qui hic c. 1. text.
4. ait: *Non est autē motus præter res ad
quas est motus:* ad quorū verborū ex-
positionē tria principaliter in hac
quæstione sunt pertractanda. Pri-
mo, in quo genere debeat motus
collocari? Secundo principali quæ-
stioni satisfiet. Et tertio consequē-
ter inquiretur de subiecto motus.

§. I.

*Motus reducitur ad genus sui
termini.*

Circa primū variè sentiunt Au-
thores: non desunt, qui existi-
ment motū speciale cōstituere præ-
dicamentū. Ita Auicena lib. 1. Suffi-
cientiæ c. 1. & 2. citatur Plotinus,
& alij. Videturq; non inefficaciter
probari ex dictis: quia omne id
quod de pluribus specie differenti-
bus vniocē in eo quod quid præ-
dicatur, est genus: sed motus prædi-
catur vniocē de motibus specie
differentibus, vt diximus q. 1. ergo
est gen^o. Sed nō apparet in quo ge-
nere aliorū constituatur: ergo pro
illo speciale prædicamentū est cō-
stituendum.

3 Constituere, seu pertinere ad
prædicamentū actionis, videtur do-
cere Gilbertus in lib. 6. princ. ¶ Ad
prædicamentū Passionis pertinere,

videntur tradidisse Paulus Venet^o,
& Valles hic cap. 3.

Multi alij arbitrantur motū suc-
cessiuum strictè sumptum per se per-
tinere ad quantitatem. Tribuitur
Auerroi 5. Phys. cōm. 18. & tenent
Antonius Andreas lib. 5. Metaph.
q. 10. & Fonseca ibi c. 13. q. 8. sec. 3.
& Conimb. hic c. 2. q. 2. art. 3.

4 Respondetur tamen, motū in
nullo genere directè collocari; sed
reduci ad speciem sui termini. Ita
S. Tho. 3. p. q. 62. art. 4. ad 2. vbi ait:
*Motus eo quod est actus imperfectus, non
proprie est in aliquo genere; sed reducitur
ad genus actus perfecti; sicut alteratio ad
qualitatem.* Idem docet quæst. 3. de
Potentia art. 3. ad 8. & quæst. de A-
nima art. 7. ad 3. & in 4. dist. 1. q. 1.
art. 4. q. 2. ad 1. & in 3. lib. Phys. lec.
1. lit. d. sic declarat verba relata Phy-
los. & lec. 5. lit. i. post multa cōclu-
dit: *Quantum ad id, quod in rerum natu-
ra est de motu, motus ponitur per reductio-
nem in illo genere, quod terminat motū,
sicut imperfectum reducitur ad perfectū,
vt supra dictum est.* Videatur S. Tho.
lib. 5. lec. 3. in princip. Estque Tho-
mistarum omnium, & Authorū cō-
munis, vt multis relatis, ostendunt
M. Masius quæst. 3. & P. Rubio quæ-
stione 4.

5 Et supposita doctrina tradita
in Logica, non potest hæc conclu-
sio negari: diximus enim, quod Præ-
dicamenta sunt tantum decem; &
quod tantum constituuntur ex en-
tibus completis, vt videri potest li-
bro 2. Logicæ quæst. 6. num. 6. Sed
quæstione nunc antecedenti osten-
dimus motum esse aliquiduale,
& imperfectum: ergo non ponitur

in genere, aut in specie directè, sed solum reductiue. Speciales impugnationes sententiarum, in authoribus pro nobis relatis videri possunt: in re enim facili nō expedit immorari.

6 Ad argumentum pro prima sententia factum respondetur, quod sicut diximus libr. 1. Logicæ q. 23. quod omnia indiuidua, quæ in rationibus particularibus sunt primo diuersa, in communi ratione indiuidui uiniocantur, ita motus, qui in entitate propter suam imperfectionem reducitur ad genus, & speciem sui termini, potest formaliter abstracte sumi secundum illam rationem in qua illa entia imperfecta conueniunt, & sic omnes motus uiniocantur. ¶ Vel alijs terminis; motibus entitatiue, & materialiter sumptis non datur aliquid commune uiniuocum, sed solum commune analogum, ut ait S. Thomas hic lect. 1. litt. d. quia quidam terminantur ad substantiam, alij ad quantitatem, alij ad ubi; eis tamen sumptis formaliter, ut fundant secundam intentionem, potest dari aliqua ratio uiniuoca, & generica, quia etiam in entibus imperfectis genera, & species possunt distingui. ¶ Vel est inæqualitas quantum ad esse physicum: quod compatitur cum uiniuocatione logica; quod ad intentum notat S. Thomas in 3. dist. 33. q. 2. art. 1. q. 1. ad 2. dicens, *Quod ea quæ diuidunt aliquid commune uiniuocum, sunt simul quantum ad intentionem generis; quamuis unum possit esse causa alterius quantum ad esse; sicut motus localis est causa aliorum motuum, contra quos di-*

uidetur. Quamuis sunt qui dicant hic S. Thomam solum loqui de motu strictè sumpto: ita M. Araujo lib. 11. Metaph. q. 1. art. 1.

s. II.

Opiniones Doctorum de distinctione motus à termino.

7 IN secundo principali puncto maxime variant Doctores. Gregorius in 2. dist. 1. q. 4. & Ochā ibi quæst. 9. & alij Nominales concedunt in sensu formali, quod motus est ipsa forma, quæ acquiritur per motum.

Alij vero multi docent in sensu formali negandum esse motum esse ipsam formam; quia ab ea distinguitur ratione ratiocinata, & definitione; tamen realiter sunt idem. Ita Capreolus in 2. dist. 1. quæst. 2. ad argumenta contra secundā pagina 35. & sequentibus. Sencinas libr. 12. Metaph. quæst. 43. in principio. & lib. 5. q. 24. & q. 6. ad ultimum, & q. 36. Soto 3. Phys. q. 2. cōcl. 2. & 3. Ferrara q. 2. per totam. lauellus q. 1. Masius lect. 1. q. 4. alios citans. Tenent idem Toletus hic q. 3. Pereira lib. 16. cap. 10. Conimb. lib. 5. cap. 2. q. 3. art. 2. & alij multi. ¶ Fere cōmuniter Recentiores hos authores citant pro sequenti sententia. Sed mihi valde dubia est mens authorū; quia quidam illorum, & ferme omnes, clarissimè excludunt omnem distinctionem actualement præcedentem operationem intellectus: quare, vel solum admittunt distinctionem virtualē, vel formalē

ex natura rei, vel rationis ratiocinata; & nullā mētionē faciunt de distinctione reali modalī; imō eam vidētur excludere formalibus, vel æquivalētibus verbis, ut eos legenti erit perspicuum.

8 Iam est in scholis recepta sententia, quæ docet motum distinguī à termino realiter modaliter. De qua videantur PP. Carmelit. disp. 16. q. 3. & M. Ioan. à S. Thom. q. 14. artic. 2. concl. 3. qui, & testatur esse Thomistarum communē. Item Rubio q. 5. Suarez disp. 49. Metaph. sect. 2. n. 5. dicens fere omnes ita docere in hoc lib. 3.

Demum dixerunt alij motum, & terminum realiter distinguī; & absque dubio loquuntur de distinctione reali entitativa. Ita Paulus Venerus hoc lib. 3. c. 3. Aureolus in 2. dist. 1. & alij multi.

9 Has duas vltimas sententias fere solum in modo loquendi distinguī, colligitur ex dictis lib. 1. Logica quæst. 13. n. 5. & lib. 2. q. 23. §. 5. quia distinctio modi realiter separabilis ab eo quod modificat; solū definit vocari distinctio entitativa, propter minimam entitatem ipsius rei, quæ differt: & tamen id quod est minimum comparative ad vñū, & sic dicitur modus; potest esse res comparative ad aliud. ¶ Aliæ etiā sententiæ forte solum differūt inter se in vsu vocabulorum, quia est valde ambigua significatio *distinctionis formalis*: quare omnes possēt reduci ad duas extreme oppositas: quarum vna neget motum, & terminum distinguī ante operationē intellectus; & alia id affirmet:

& postea differant in modo explicandi. Quia sententiæ omnes solent confundi, opus fuit ita distinguere eas refferre.

§. III.

Motus realiter differt à termino ad quem.

10 **D**icendum est igitur, motum distinguī actu ante operationem intellectus à termino ad quem; & meli⁹ vocatur distinctio modalis, quam entitativa. Hanc secundam partē probant auctoritates, & rationes adductæ n. 4. & 5. quia id quod ob sui minimam entitatem non est in genere, vel in specie directe, sed solum reductiue; & alias non est pars substantiæ, vel accidentis, non restat quid esse possit, nisi modus, vel substantiæ, vel accidentis: sed motus est aliquid ita imperfectum, quod non est in genere directe, sed solum reductiue; & non est pars substantiæ, vel accidentis: ergo est modus: ergo distinctio eius à termino, est distinctio modi à re cuius est modus: & forte in hoc sensu loquitur Philosophus relatus n. 1. & author Opuscul. 48. apud D. Thom. relatus lib. 2. Logica q. 28. n. 2.

11 Ad priorē vero partē conclusionis probandā innumera fere argumenta cōgesserunt antiqui, quæ conatur diluere Capreol⁹. Sed duo mihi videntur potissima, quæ manifeste conuincunt intentum. Primum insinuat S. Thom. in 4. dist. 44. q. 1. art. 1. q. 2. ad 2. dicēs: *Constat enim quod generatio, & resurrectio nō sūt*

idem motus: nec tam. n. propter hoc impeditur identitas resurgentis. Ex qua doctrina multipliciter argumentū formari potest. Primo, quæcumq; realiter separantur, realiter distinguuntur: sed motus, & terminus realiter separantur; quia generatio transit, & non est, & substantia permanet: ergo realiter distinguuntur.

12 Vel aliter: increatis, quæ sunt idem realiter vni tertio, sunt realiter inter se idem entitativæ: ergo si generatio, & resurrectio sunt idem realiter cum substantia, erunt realiter idem inter se: sed hoc apertè constat esse falsum; cum à distinctis agentibus, & distinctis temporibus isti motus fiant: ergo motus isti non possunt esse idem realiter cum substantia. ¶ Vel tertio, motus est causa termini, sicut generatio causat rem genitam, & resurrectio causat rem resuscitatam: sed idem non potest realiter seipsum causare: nec esse se potest generatio, & resurrectio sui ipsius: ergo motus distinguitur realiter à termino. ¶ Ultimo, via non est terminus: sed motus est via ad rem, ut dicit Averrois 4. Metaphis. cōmēt. 2. & patet ex definitione motus: ergo ante operationem intellectus differt à termino, seu forma.

13 Respondent M. Soto ad 2. cōfirm. 1. & Toletus in fine quæstionis tertie, negando illam maiorem; non enim posse vnum esse sine altero, aut vnum habere prædicata, quæ non habet alterum, arguit distinctionem realem illorum; sed solam distinctionem rationis. Unde in 1. Physic. docet Philosoph. materiam, & pri-

uationem esse numero idem, & sola ratione differre; & tamen verificatur, quod materia datur sine ista priuatione; & quod materia est substantia incorruptibilis; quæ de priuatione verificari nequeunt. Pariter ergo dicendum de motu, & termino; distinguuntur enim ratione; ob idque, non quæ de vno dicimus, de altero affirmamus: quod tamen non arguit distinctionem realem.

14 Cæterum propositionem illam negari non posse, constat ex Philosopho 7. Topicorum cap. 1. loco 15. dicente: *Amplius si potest alterum sine altero esse, non erit idem.* Quo argumento utitur S. Aug. lib. 6. de Trin. cap. 6. & communiter Authores, quorum catalogus videri potest apud Suarez disp. 6. Metaph. sec. 2. num. 2. Deinde sola explicatione terminorum videtur manifesta: nam quando motus realiter desinit, & realiter manet terminus, vel remanet idem realiter, & modaliter: vel non. Si hoc secundum; habemus intentum. Si primum; ergo desinente motu, manet motus: quod implicat. Deinde, in motu locali sequitur, quod motus esset idem cum loco, qui acquiritur: & quod motus contrarij super eandem magnitudinem identificetur inter se, & cum illa, &c. Et alia id generis absurda. Nec exemplum, quod adducitur, oppositum probat, quia priuatio accipitur remotivè, & accipitur per modum entis rationis, & accipitur pro subiecto in quo est: & solum hoc ultimo modo non differt a materia; secus vero alijs modis, ut expositum est lib. 1. q. 13. §. 2. Secun-

15 Secundum principale conclusi-
onis fundamentū est, de motu siri-
tē sumpto pro motu successiuo,
quia de natura illius est, quod eius
partib⁹ repugnet esse simul; & ideo
Phyl. lib. 6. tex. 29. docet motū
non posse esse in instanti, & ideo in-
cipit per vltimum non esse: sed ter-
mini motus sunt res permanentes,
quæ esse possunt in instanti: ergo mo-
tus distinguitur realiter à termino.
Et ideo est actus existentis in potē-
tia, & ad eum non datur per se mo-
tus: cum tamen detur ad qualitātē,
& vbi, &c. Similiter partes substan-
tiæ, & accidentiū vniuntur per quā-
titatem, iuxta dicta lib. 2. Log. par-
tes verò motus vniuntur per muta-
tā esse, vt dicitur lib. 4. & 6.

Occurrant Ferrara ad 3. & 4. &
Soto ad 2. & 3. distinguendo maio-
rem, motus est ens successiuum, si
accipitur materialiter pro qualita-
te, aut quantitate, aut vbi, quibus
est idem realiter; negatur: inō est
ens permanentis. Si verò accipitur
formaliter secundum propriam ra-
tionem motus, id conceditur. Pari-
ter ad alias probationes dicatur,
quod posita distinctione rationis
motus à mobili, & termino, omnia
illa saluantur.

16 Attente tamen rem conside-
rando, difficilimum videtur, quod
sola rationis distinctio sufficiat ad
hoc, quod eadem res sit reali-
ter: ante operationem intellectus
successiua, & eadem sit permanēs;
eadem sit simul in actū; & eadem sit
influxu: omnia enim hæc prædica-
ta realia sunt, & realiter conueniē-
tia, & realiter opposita: ergo sicut

substantia nō est accidēs, nec suc-
cessiuum realiter, realiter est per-
manens, motus realiter modaliter
distinguitur à termino. Et hic a for-
tiori vrgent argumenta, quæ feci-
mus lib. 2. Logicæ quæst. 23. ad pro-
bandam distinctionem relationis à
fundamento. ¶ Posset responderi
adhuc ex doctrina Ioannis Poncij
disp. 42. quæst. 2. conclus. 3. docen-
tis, quod motus nil positiuum di-
cit distinctū ab vnione mobilis ad
formam; eo quod impossibile est
ponere motum, quin ponatur hæc
vnio, aut vnionem, quin ponatur
motus; & quia formæ, & mot⁹ sūt
in eodem subiecto, & ad idem ter-
minantur: ergo sunt idem.

Sed contra primo: nam, in ip-
sius sententia, vnio est relatio; vn-
de si motus est vnio, motus erit re-
latio extrinsecus adueniens: quod
est absurdum. Secundo, abeunte
motū, manet vnio: ergo aliud est
ab vnione. Tertio forma, quæ ad
totius creationem fit, non introdu-
citur per motum; & tamen vnitur
mobili: ergo. Quarto, vnioni non
competit definitio motus: ergo vn-
io non est motus; in quo commu-
niter omnes cōsentiunt; adhuc qui
à nostra conclusione dissentiant.

17 Contra prædictam conclu-
sionem arguit M. Soto sex argu-
mentis: sed duo sunt præcipua, ex
quorum solutione alia facillè diluū-
tur, & ideo ea sufficiet referre. Pri-
mo arguitur: si motus esset entitas
alia distincta à qualitate, quæ acqui-
ritur, sequeretur, quod ignis quan-
do calefacit aquā, duas simul qua-
litates produceret in aqua, scilicet

& calorem, & fluxum illum. Consequens tamen est falsum: ergo motus non distinguitur realiter à termino. Probat ur minor: primo, quia ignis nihil aliud potest producere quam calorem, & formam ignis; neque intellectus aliud concipere potest. Secundo, nā sequeretur, quod passum duplici motu moueretur, quia aqua nō solum alteraretur per calorem, sed etiam per fluxum, seu motum à calore distinctum.

Respondetur negando maiore: nam, qui ponunt motum realiter, vel modaliter differre à termino, non dicunt distingui, vt duas qualitates; sed vt via ad qualitatem, & ipsa qualitas: eo quod, vt ex D. Thoma diximus quæst. 1. nu. 6. aliquid est in potentia ad duos actus, nempe, ad actum perfectum, seu ad qualitatem, & ad actum imperfectum, qui est motus: & ideo aqua calefit per motum, & est calida per calorem; & motu mouetur; & termino eius est in actu perfecto. Nec motus est ipsa forma vt in fieri, sed potius fieri ipsius formæ, seu id quo acquiritur forma.

18 Vtcrius arguit illo argumento, quo frequenter vtitur prædictus Magister: si motus ad calorem, & calor sunt duæ res distinctæ, certissimum est Deum posse alteram illam entitatem sine altera seruare; siquidem neutra est pars alterius, sed omnino distincta: & tunc seculum illa entitate, quæ dicitur motus, si calor reciperetur ab igne in aqua, aqua moueretur sicut modo: & per consequens calor ille in fieri esset motus: ob idque superflue

modo ponitur: nam ponentes illud necesse habent dicere, quod sine motu illo nō moueretur aqua, magis quam paries esset albus sine albedine. Et præterea, quia vice versa posset Deus seruare illum fluxum, qui dicitur motus, suspendendo actionem ne produceretur calor: & tunc deberent dicere, quod aqua moueretur motu calefactionis: & tamen non calefieret.

Respondetur, nos sæpè dixisse posse aliqua realiter distingui, & tamen ita ad inuicem connexa esse, quod nec diuinitus vnum esse possit sine alio; vt videri potest de materia sine forma, & de relatione, & fundamento libro 2. Logicæ quæstione 23. num. 48. & in entibus modalibus; licet nō reputem verum, quod aliqui indiscriminatim dicunt, quod modus nec diuinitus dari potest sine re, cuius est modus; tamen existimo facile dari posse aliquem modum, qui nec diuinitus existere possit sine re, cuius est modus: vt nō facile percipitur quo modo esse possit in hæretia sine in hærente accidente, sessio sine sedente; & sic de alijs. Et quod implicet passio non vnita subiecto latè probat Suarez disputat. 49. Metaphis. sect. 3. & iuxta hoc posset negari maior.

Secundo dicitur, de facto dari terminum, motu desinente: ac proinde iam separantur, & realiter differunt.

19 Tertio, & magis ad rem dicitur, contradictionem implicare, quod calor procedat ab igne nisi medio motu: quia forma sine motu

tu facta, est creata; eo autem ipso quod aliquid non similiter se habet nunc, & prius, supposita consistentia subiecti, mutatur, vt ait S. Thomas quæst. 3. de Potentia art. 2. ad 4. vnde duo accidentia recipit aqua cum calefit, nempe, quod mutatur, & quod mutatur ad calorem; primum habet à motu, & secundum calore mediante. De quo omnino videndus S. Thomas in 2. distinct. 1. quæst. 1. artic. 2. ad 1.

Sed instabis inquirendo repugnantiam, quæ esset in hoc, quod terminus se ipso oriretur ab agente, & seipso reciperetur in passo sine motu, & passione mediante?

Respondetur, quod si id esset possibile, non video cur de facto id non contingeret; quia frustra fieret per plura, quod posset paucioribus fieri. Repugnantia autem in hoc consistit, quia successio, & fluxus essentialiter est motus: & quod iste sit res permanens, implicat contradictionem. Vnde esset contradictio, quod res procederet cum successione, & motu, vt supponitur; & esset sine motu, quia substantia, aut qualitas non possunt esse motus: sicut implicat res creata sine relatione dependentiæ ad creatorem.

§. III.

Motus distinguitur à mobili, in quo subiectatur.

20 **I**N vltimo puncto prius explicanda est distinctio motus à mobili, vt exponere possimus motus subiectum. Gregorius Ariminensis in 2. dist. 1. q. 4. arbitratur mobile non distingui ab spatio per quod fertur mobile. ¶ Existimant alij distingui ab spatio, sed nō differre realiter à mobili. Ita Ocham, quem refert, & sequitur Soto hic q. 2. §. De motu autem. Toletus q. 3. concl. 2.

21 Dicendū tamen, est motum differre realiter à mobili. Ita tenēt non solum, qui agnoscūt distingui modaliter à termino; sed etiam ex his, qui ibi solam ponunt distinctio nem rationis, hic interuenire realem, docent Conimb. lib. 5. Phys. c. 2. q. 3. & Masius lib. 3. cap. 3. sec. 1. q. 5. conc. 3. vbi miratur quomodo viri docti oppositum potuerint dicere: quia mobile sit diuersa productione ab ipso motu: isto euanescente, perseverat mobile: hoc est substantia; motus est accidens. Ergo realiter differunt. Nec hoc ex dictis vllam, continet difficultatem: et est expressum D. Th. Opusc. 36. cap. 3.

22 De subiecto motuum aliorū, præter locale, nulla est difficultas: notum enim est, quod motus est in mobili, vt docet Philosophus cap. 2. & probat S. Tho. lect. 4. dicens: manifestum est, quod actus cuiuslibet est in eo; cuius est actus: & sic mani-

manifestum est, quod actus motus est in mobili, cum sit actus mobilis; causatus tamen in eo à mouente. Quod est dicere: omnis actus ibi est, vbi eius formalis effectus inuenitur: & ided ait S. Thomas 1. 2. q. 110. art. 2. actus mouentis in moto est motus, vt dicitur in 3. Physic. text. 18.

23 Loquendo autem de motu locali, inquit Ferrara hic quæst. 2. ad 1. §. *Ad dubium*, quod proprium est motus localis vt non sit subiectiue in mobili; sicut enim locus, qui acquiritur, non est subiectiue in locato; ita nec motus per quē acquiritur. Vnde quod dicit Phylol. text. 18. motum esse in mobili, intelligendum est proprie, vel similitudinariē. Hæc ille. Licet postea etiam iuxta oppositam sententiam respondeat: & problematicē etiam loquitur lib. 4. contrag. cap. 81. §. *Diitur epim.* Sed hanc assertiue tueretur M. Soncinas libr. 5. Metaph. q. 40. ad 1. & Fonseca lib. 5. Metaph. cap. 15. q. 10. sect. 5. ad 3. & alij.

24 Fundamentum est iam insinuatū, quia ibi est subiectiue motus, vbi est terminus, qui acquiritur per motū: sed terminus motus localis non est in mobili: ergo nec motus localis subiectatur in mobili. Probatur minor, quia terminus motus localis est locus: sed locus est extrinsecus mobili ad locum, vt patebit libro sequenti: ergo terminus huiusmodi motus non est in mobili. Idemque secundo probatur ex D. Thom. 1. p. q. 110. ar. 3. dicēte, quod mobile secundum locū non est in potentia ad aliquid intrinse-

cū, inquantum huiusmodi, sed solū ad aliquid extrinsecum, scilicet, locū. Quod, & docet multis alijs locis citatis in Tabula Aurea verbo *Motus* n. 49. ex mente Phylolophi 8. Physic. text. 59.

25 Nihilominus etiam motum localem esse in mobili, expresse docet S. Thom. in 2. dist. 12. q. 1. ar. 1. ad 5. & q. 3. de Potentia articul. 2. & hic sec. 4. vbi cū Phylolopho vniuersaliter loquitur. Et Phylolophos, & Theologos de rebus sciētiæ tractantes, metaphorice, & improprie faille loquutos absurdum est. Quare ita tenent communiter authores.

26 Eam tamen probant P. Rubio q. 6. & P. Carmel. disp. 16. q. 4. n. 37. in fine, qui ibi est subiectiue motus, vbi est terminus eius primarius; sed vbi, quod est terminus primarius motus localis, est in mobili; quia est præsentia locati ad locū; quam præsentiam certum est esse intrinsecā, seu in hærentē mobili: ergo motus localis est in mobili.

Quia tamen vt diximus lib. 2. Logice q. 29. n. 5. ex opusc. 48. apud D. Thom. *Vbi nihil aliud est secundum rem, quam locus vt denominat locatum denominatione extrinseca*: de quo iterū dicemus lib. 4. q. 4. ideo nō possumus in hac ratione vim facere: videatur S. Thom. lib. 11. Metaphis. lect. 9. in fine.

27 Aliter ergo probatur ratio cōmuni omni motui. Quia ibi est motus, vbi verificatur, quod denominatur in veritate motū: quia ex effectū formali primario forme, bene probatur vbi ipsa sit: sed mobile est.

est, quod mouetur: ergo mobile secundum locum est subiectum motus localis. Minor ad sensum patet: & maior est manifesta.

28 Ad rationem sententiae contrariae, vel negetur maior vniuersaliter intellecta: vel distinguatur de motu productiuo termini, & de motu solum acquisitiuo; & de primo est vera; & de secundo est falsa: motus autem localis est solum acquisitiuus loci extrinseci: & ideo quamuis subiectum intrinsece mutetur per motum; quia aliter se habet nunc ac prius, non tamen mutatur intrinsece performam aliquam aliam intrinsece acquisitam; & ideo motus localis est omnium perfectissimus, vt docent Philosophus, & S. Thom. locis citatis in argumento: cui fateremur id quod intendunt ab hac probationes minoris: sed consequentia non tenet, quia maiorem assumit falsam, vt dictum est.

QVAESTIO III.

Qualiter motus differat ab actione, & passione?

§. I.

Status quaestionis.

Qui exillimant actionem esse subiectiue in agente, absque dubio consequenter fatebuntur realiter distingui à passione, & motu, quae sunt in passio realiter distincto ab agente. De quo sequenti quaestione.

2. Inter eos, qui actionem transeū

tem docēt subiectiue esse in passio, circa distinctionem illius à passione, & motu, non est vna omnium sententia. Aliqui dicunt differre realiter formaliter secluso intellectu. Ita M. Araujo lib. 5. Metaph. q. 1. ar. 4. & Lerma lib. 3. q. 4. Quibus accedunt qui dicunt differre realiter modaliter. Ita PP. Carmel. disp. 17. q. 2. n. 13. & M. Ioan. à S. Thom. q. 14. art. 2. concl. 2. Citant antiquorum multi: quos si consulas, reperies eos oppositum docuisse, vt postea refferemus.

3. Per aliud extremum sunt, qui inter ista negant interuenire distinctionem rationis ratiocinatae. Et loquendo de passione, & motu, id asseruit P. Suarez disp. 49. Metaph. sec. 2. n. 13. Quamuis loquendo de actione, & passione, ratione ratiocinata distingui expresse dixerat sect. 1. n. 8. Adhuc tamen de actione, & passione loquendo, non de sunt, qui negent ratione ratiocinata distingui inter se, & à motu. Ita Hartado disp. 16. Metaph. sect. 4. & pauci Recentiores sequi Nominales.

4. Communis tamen sententia docet actionem, passionem, & motum distingui ratione ratiocinata; non vero distinctione reali, nec entitatiua, nec modali. Propriori parte non oportet authores referre; quia eam omnes docent, praeter duos iam relatos. Quod autem ista tria, quoad id quod important in recto, sola ratione ratiocinata differant, docent Capreolus in 2. dist. 1. q. 2. ad argumenta contra secundam pagina 33. vsque ad 35. Ferrara hoc lib. 3. q. 3.

Iauellus q. 4. Soto q. 1. art. 2. & alij quos citat, & sequitur Masius sect. 2. q. 1. unde marito dicemus fuisse Thomistarum communē. Ex alijs eam tenent Toletus q. 2. concl. 2. Rubio quæst. 7. qui testatur esse expressam Philosophi, & D. Tho. & communem Interpretum.

5 Discriminantur vero authores huius sententiæ in explicatio qualiter se habeat motus ad actionem, & passionem: Nam M. Soto quæst. 2. post 3. concl. 6. *Quæritur hic.* Et Cabero tract. 3. disp. 1. dub. 2. n. 6. dicunt, quod motus se habet ut genus, vel ut gradus superior respectu actionis, & passionis.

Quod vero motus se habeat per modum subiecti quo, & actio, & passio sint quasi conditiones intrinsecæ motus, docent Masius concl. 5. & omnes authores relati n. 2. præcipue PP. Carmel. disp. 17. q. 3. pro cuius expositione.

6 Notandum, quod ut ait S. Thom. 1. p. q. 41. art. 1. ad 2. *Actio secundum primam nominis impositionem importat originem motus:* & quia causa efficiens sua causalitate est in actu secundo à qua in exercitio in executione incipit motus; ideo actio physice loquendo importat causalitatem causæ efficientis: eo quod agere nihil est aliud, quam communicare illud per quod agens est in actu, ut ait S. Thom. q. 2. de Potentia art. 1. & ideo ipse S. Thom. 1. p. q. 54. art. 2. ait, quod *actio est fluxus in actum ab agente.*

Loquendo autem de passione, inquit S. Thom. illa q. 41. ad 2. quod *motus prout est in mobili ab aliquo, dicitur passio.* Et ad 3. ait, quod actio se-

cundum quod importat originem motus, infert ex se passionem. Et ideo describitur à Gilberto, quod *Passio sit effectus, illatioque actionis.*

7 Distinximus autem lib. 2. Logicæ q. 28. quod actiones alię sunt immanentes: alię transeuntes: & diximus solas istas pertinere ad Prædicamentum actionis; & quod alię potius sunt qualitates, & dicuntur operationes; sola vero actio transiens proprie actio nominatur, ut ait S. Thom. q. 8. de Veritate artic. 6. De illa ergo videndum qualiter differat à motu, & passione?

5. II.

Probatur quod non differant realiter.

8 Dico primo, actio, & passio inter se, & à motu non differunt realiter; bene tamen ratione. Ita expresse Philosophus in hoc 3. text. 18. & S. Thom. ibi lect. 4. litt. h. dicens: *Ostendit quod idem sit actus mouentis, & moti: mouentis enim dicitur in quantum aliquid agit; moti autem in quantum patitur: sed idem est, quod mouens agendo causat; & quod motum patiundo recipit, &c. Idem enim est, quod est à mouente, ut à causa agente, & quod est in moto, ut in patiente, & recipiente.* Idem tradit Philosophus text. 21. & 22. & S. Thomas lect. 5. litt. g. ait: *Idem actus secundum rem, est ducere secundum diuersam rationem: agens quidem, secundum quod est ab eo; patientis autem secundum quod est in ipso.* Quod latius prosequitur litt. i. & 1. p. q. 28. art. 3. ad 1. & quæst. 7. de Potentia artic. 1. ad

1. ad 5. & quæst. 8. art. 2. ad 7.

9 Ratio est, quia nō sunt multipli eadē entitates, aut modi sine necessitate: sed nulla est necessitas ponēdi actionem, & passionem esse entitates, aut modos distinctos à motu: ergo ab illo non distinguuntur. Probatur minor primo, exemplo Philosophi, & S. Thomæ in fine lect. 4. nam idem est spatium ascendētis, & descendētis; sed secundum diuersitatem principij, & termini vocatur ascensio, vel descensio. Et similiter est in mouente, & motu: nam motus secundum quod procedit à mouente in mobile, est actus mouētis; secundum autem quod est in mobili à mouente, est actus mobilis: ergo vt sic est motus, & passio, & prout ab agente est actio. Secundo, id quod emanat ab agente per modū fluxus, recipitur in passio: sed eo ipso quod est à causa agēte, illo denominatur agere; eo autē ipso quod mobile est in trāsitu, denominatur moueri; & tā dē ipsu. n recipere aliquid, ad quod erat in potentia, est pati: ergo vna met entitas secundū respectus prædictos potest hæc omnia præstare.

10 Obijcies: nam S. Thomas 1. p. q. 45. art. 2. ad 1. inquit, *quod actio, & passio conueniunt in substantia motus, & differunt solum secundum diuersas habitudines, vt dicitur in 3. Physicorum: & in oportet quod abstracto motu, non remaneant nisi diuersa habitudines.* Idem dicit artic. 3. Ex quo sic arguit M. Ioan. à S. Thoma: in actione, & passione importantur diuersæ habitudines ad mouens, & ad mobile secundum rationem originis, &

receptionis: vel ergo istæ habitudines sunt relationes prædicamentales, & secundum esse; vel secundum dici. Si primum; manifestum est aliquid addere ad motum; quia relatio aliquid est præter suū fundamentum. Si secundum; ergo sunt aliquid absolutum fundans illā relationem: cum autem fundent relationes diuersas ad diuersos terminos; oportet quod distinguatur non minus quā relationes fundaræ.

Secundo: potest dari actio sine motu, vt de creatione S. Thomas affirmat 1. p. q. 45. art. 2. & 3. ergo ex natura sua aliquando separari potest à motu; signū ergo est actionem à parte rei à motu distingui. Idemque dicetur de passione, & motu.

Demū; actio, & passio sunt distincta prædicamenta: ergo postulant distinctionem plusquam rationis: probatur consequentia; quia cum prædicamenta sint coordinationes entium realium; vbi sunt distincta prædicamenta, debent esse distinctæ series realitatum, & consequenter diuersa realitas, saltē modalis.

11 Horum solutione magis exponetur nostra conclusio. Ad 1. respōdent bene Ferrara, & Mafius cōcl. 4. quod de actione, & passione, & motu possumus dupliciter loqui; vel quoad id quod important in recto; vel quoad id quod connotāt, vel significant in obliquo: in recto quidem dicunt eandem entitatem motus, quia nō sunt relationes prædicamentales, & secundū esse; sed solum secundū dici, vt etiā dixim⁹ lib. 2. Logic. q. 27. §. 1. in obliquo autē significant

nificant diuersas relationes, quia Philosophus 5. Metaph. text. 20. in actione, & passione docet fundari relationes agentis, & patientis: quare in nostra sententia aliter relationem ante operationem intellectus differre à ratione fundādi (de qua lib. 2. Logicæ q. 23.) non possunt non relationes istæ ante operationem intellectus differre à motu; quamuis alij dicant esse denominationes extrinsecas, & sola ratione differre à motu, in quo fundantur: de quo M. Soto hic q. 1. art. 2. concl. 4. Hoc tamen certum est, quod admisitis relationibus distinctis, non potest non ratio agentis realiter differre à relatione patientis, quia unum accidens non est in duobus subiectis, vt ad intentum ait S. Th. in 1. dist. 27. q. 1. art. 1. ad 2. & 1. p. q. 28. art. 3. ad 1. & art. 4. ad 5. ait; quod via est eadem ab vno termino ad alterū, & e conuerso, sed tamen respectus sunt diuersi: & est doctrina Philosophi hic text. 21. & S. Tho. ibi lect. 5. lit. g.

12 Ad secundum respondetur nos hic loqui de actione formaliter transeunte: nam dicit S. Tho. in 1. dist. 8. q. 4. art. 3. quod actio secundum quod est prædicamentum, dicit ali quid fluens ab agente, & cum motu: & hoc est proprium actionis transeuntis formaliter. Creatio autem non est actio formaliter transiens; quia non operatur Deus actione formaliter transeunte, vt docet S. Th. lib. 2. contrag. c. 16. ratione 6. & c. 23. rat. 4. Sed solū actione transeunte virtualiter, seu productiue, vt ibi docet Ferrara, & c. 9. in fine, & Capreolus in 2. dist. 1. q. 2. & commu-

niter Thomistæ, quos citat, & sequitur Araujo lib. 11. Metaph. q. 1. art. 5. & ipse M. Ioan. à S. Thom. 1. p. q. 44. disp. 18. ar. 2. per totum. Ex eo ergo quod actio transiens virtualiter, separatur à motu, non infertur, quod actio transiens formaliter possit separari à motu; imo, vt ait S. Thom. lib. 2. contrag. cap. 16. ratione 6. *Ipsa actio agentis in patiente recepta, est actus agentis, & forma, aut aliqua inchoatio forma in ipso*: ac per consequens est ipse motus: cuius rationē ibi assignat dicens: *Actus enim, qui est agentis, vt à quo, est patientis, vt in quo.*

13 Tertiam replicam sibi obiecit S. Thom. lect. 5. litt. i. his verbis: sed restat circa hoc dubitatio duplex: prima quidē, quia si actio, & passio sunt vnus motus, & non differunt nisi secundum rationem, vt dictum est, videtur quod non debeant esse duo prædicamenta; cum prædicamenta sint genera rerum. Ecce argumentum. ¶ Cui S. Thom. non responderi, negando, id quod tam sæpe affirmarat, quod actio, & passio non distinguantur realiter, aut modaliter; sed potius supponēdo, quod solum ratione differunt; explicat late quo modo possint cōstituere duo prædicamenta; quia licet non qualibet rationis distinctio sufficiat ad prædicamentorū distinctionem; alioquin erunt innumera prædicamenta: tamen ea rationis distinctio, quæ originatur, vel fundat diuersas denominationes ab extrinsecis rebus desumptas, seruatis seruandis, sufficit ad diuersa prædicamenta constituenda. Concludit ergo S. Thomas dicens: *Sic ergo*

patet.

patet, quod licet motus sit unus; tamē prædicamenta, quæ sumuntur secundum motum, sunt duo. secundum quod à diuersis rebus exterioribus sunt prædicamentales denominationes: nam alia res est agens, à qua sicut ab exteriori sumitur per modū denominationis prædicamentum passionis: & alia res est patiens, à qua denominatur agens. Et sic patet solutio primæ dubitationis. Hæc S. Thom. Videantur quæ diximus lib. 2. Logicæ q. 7. & quæ hic docet Ferrara tota q. 5.

14 Instabis: nam in creaturis, quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se: sed actio, & passio sunt eadem motui: ergo idem erunt inter se realiter. Constat autem realiter actionem non esse passionem; alioquin agere erit pati: ergo nec erunt idem realiter cum motu.

Respondet Philosophus text. 21. & S. Thom. lect. 5. litt. g. maiorem solum esse veram in his, quæ sunt idem re, & ratione, sicut sunt idem tunica, & indumentum; sunt enim idem quia eorum ratio est vna: falsa autem est illa maior, in illis, quæ sunt idem subiecto, sed diuersa secundum rationem: vt via à Thebis ad Athenas, & ab Athenis ad Thebas: vnde, & si actio, & passio sunt vnus motus, non sequitur quod actio, & passio sint idem.

15 Hæc solutio non videtur sufficiens; primo, quia talis est identitas extremorum inter se, qualis est identitas eorum cum medio: ergo si actio, & passio sunt idem cū motu realiter, non autem secundū rationem, erunt omnino idem realiter inter se: & ideo in nullo sensu actio, & passio importabūt aliquid realiter distinctum.

Secundo: nam videtur hæc solutio admittere mysterium SS. Trinitatis in creaturarum minima, quæ est motus: nam sicut propter illud in Deo negamus hanc consequentiam: Hæc essentia diuina est Pater; hæc essentia diuina est Filius; ergo Filius est Pater; similem consequentiam videtur negare Philosophus: Hic motus est actio; & hic motus est passio: ergo actio est passio.

16 Ad primam replicam respondet Ferrara hic q. 3. negando maiorem; quia maior est identitas albedinis, & humiditatis in niue, quam inter se; cum albedo sit actus niuis, & similiter humiditas: albedo autē non sit actus humiditatis, nec è cōuerso. Similiter non habent tantam identitatem differentię essentielles inter se, quantam habent in genere.

Secundo respondet solum sequi actionem, & passionem identificari cum motu, quia debet intelligi maxima de identificatione inter se quantum ad illa, quæ sunt eadē illi tertio: vnde cū actio, & passio sint idem inter se quantum ad id quod est materiale in actione, & passionem, sunt idem inter se materialiter, non formaliter.

17 Quicquid sit de prima solutione; hæc secunda est omnino vera, quia omne reale importatum in recto per actionem, est idem realiter cum entitate passionis, & motus; sed quoad cōnotata, seu importata in obliquo non sunt eadem cōuertibiliter; quia relatio agentis opponitur relationi patientis.

18 Ad secundum iam respondimus

mus lib. 1. Logica q. 13. n. 9. quod distinctio virtualis in re, & rationis ratiocinata per intellectum, nō est cum tanta eminentia in creaturis, ac in Deo: & ideo responder M. Soto hic quæst. 1. in fine, quod licet in vtraque consequentia sit nonnulla similitudo; est nihilominus latissima differentia: nam hic solum negamus consequentiā propter distinctionem rationis in abstracto importatam; in diuinis vero, quia est vna res absoluta, & tres relationes personales: hic negatur consequentia, quia variatur appellatio: in diuinis vero arguitur ex puris particularibus. Et hoc est accuratē memoriæ commendandum aduersus nonnullos, qui existimant similem esse hanc consequentiam illi quæ fit in diuinis. Videantur quæ diximus 1. p. Metaph. Contr. 10. n. 44.

5. III.

Differunt ratione ratiocinata.

19 **D**ico secundo, distinctio actio-
nis, passionis, & motus est
rationis ratiocinatae. Sumitur aper-
te ex Philosopho 3. Phys. text. 21.
& 22. & D. Thom. lect. 5. litt. g. vsq;
ad finem. Et in 1. dist. 34. q. 1. art. 1.
ad 2. & q. 7. de Potentia art. 1. ad
5. & alijs locis relatis n. 11. & lib.
11. Metaph. lect. 9. in fine.

In primis hanc conclusionē sup-
ponunt omnes, qui denarium præ-
dicamentorum numerū admittūt:
nam si sola distinctio ratiocinantis
sufficeret noua prædicamenta cō-
stituire, in immensum cresceret præ-

dicamentorum numerus, & termi-
nus effectus, vel productus, vel vni-
tus, vel alijs huiusmodi denomina-
tionibus affectus, nouam seriē præ-
dicamentalem requireret.

20 Secundo probatur, nam distin-
ctio, quæ cum fundamento in re
sufficit tollere prædicatorum cō-
tradictionē, est distinctio rationis ra-
tiocinata: sed talē esse istorū distin-
ctionem patet, quia actio, & passio
sunt formaliter primo diuersa; li-
cet enim sint eadem res; tamen nō
conceditur in sensu formali, quod
actio sit passio, quod ex ipsa vniuer-
sali omnium loquutione cōstat: ne-
mo enim concedet, quod agere est
pati; & quod comburere est com-
buri, aut verberare est verberari:
vnde contra Nominales ait M. So-
to q. 1. art. 2. concl. 6. *Reuera si idio-
ma hoc discitur in scholis. satius esset nū-
quā scholas videre.* Ergo est distinctio
rationis ratiocinata.

21 Respondent Recentiores,
quod cum effectus formalis nō so-
lum inuoluat formam, sed subie-
ctum; eadem formalitas potest cō-
stituire diuersos effectus forma-
les, si subiecta, quæ denominat, sint
diuersa.

Secundo dicitur actionem, &
passionem differre ratione ratioci-
nante, quod sufficit vt non sint sy-
nonoma, vt tunica, & indumentū,
quæ significāt idem eodem modo;
non tamen vt differant ratione ra-
tiocinata.

22 Cœterum isti in re totum in-
tentum S. Thom. & omniū Docto-
rum concedunt; & ab eis solis vo-
cibus differentes, intendunt illius
oppo-

oppositam stabilire cōclusionem. In primis noster loquendi modus ante centum annos est vsurpatus à M. Soto, qui post 6. concl. ait; & hæc dicitur ratio ratiocinata propterea quod inuenit fundamentum distinctionis in re. Et hoc sufficit vt seclusa operatione intellectus, hæc sit falsa actio est passio; qui scilicet seclusa operatione intellectus, obiectione, & fundamentaliter est illic facere, & pati, quæ intellectus ratione distinguit. Hæc ille. Similia Ferrara vbi supra, & Masius sect. 2. q. 1. concl. 3. & passim alij.

Deinde, distinctio ista oritur ex diuersitate reali agentis, & passi, & esse à quo, & in quo, est aliquid cōueniens motui seclusa operatione intellectus: ergo quamuis formalitas sit vna realiter, nil deest, vt dicatur ratione ratiocinata distingui: nam si sufficit ad diuersos effectus formales, etiam sufficiet ad diuersitatem rationis cum fundamento in re: quæ est rationis ratiocinatæ distinctio.

23 Dices, deesse diuersa connotata. ¶ Sed iam sæpe diximus diuersitatem rationis ratiocinatæ non summi à priori à connotatis. ¶ Ad huc autem si ab illis sumeretur; cōstat quod agens, & patiens sunt diuersa cōnotata; ita vt ipsi contrarij nō ausint negare hic interuenire diuersos respectus; ergo in fundamento reali horum respectu, quod inuenitur in motu, non potest negari rationis ratiocinatæ distinctio.

24 Obijcies; vt diximus lib. 1. Logicæ q. 13. n. 10. & latius 1. p. Metaph. Controu. 10. n. 69. fundamen-

tum distinctionis rationis ratiocinatæ solet esse eminentia obiecti vnite cōtinētis, quæ in inferioribus sunt dispersa: sed in motu non potest esse hæc eminentia, & ad vñatio inferiorum; cum sit quid vile, & imperfectissimum; ergo non est distinctio rationis ratiocinatæ.

Respondetur ex dictis lib. 2. Logicæ q. 11. n. 9. quod distinctio rationis ratiocinatæ est duplex; alia orta ex potentialitate, vel distinctione; alia orta ex eminentia vnitatis: distinctio actionis, & passionis in creaturis prouenit ex distinctione principij à quo, & in quo est motus; & ideo in fundamento respectuum, quamuis non sit eminentia, est rationis ratiocinatæ distinctio; ita vt implicet motum adæquate concipi, quin cognoscantur extrema à quo, & in quo, in quibus consurgunt respectus agētis, & patientis: & ideo inquit Ferrara lib. 2. Contrag. c. 9. rat. 1. §. Attendendū, quod hæc rationis distinctio est ex parte ipsarum rerum, quæ habent, vt si cōcipiantur vt in se ipsis sunt, diuersis conceptibus concipiatur: aliæ vero quæ supponunt eminentiam vnitatis fiant à solo intellectu inadæquate cōcipiente. ¶ Omnia hucusque dicta videtur cōpendio tradidisse S. Thom. lib. 3. Phys. lect. 5. litt. i. dicens: qui quidem motus secundum vnam rationem est actio; & secundum aliam rationem est passio: alterum enim secundum rationem est esse actum huius, vt in hoc; & esse actum huius vt ab hoc. Motus autem dicitur actio, secundum

cundum quod est actus agentis, ut ab hoc: dicitur autem passio secundum quod est actus patientis, ut in hoc. Hæc ibi. Idem habet lib. 11. Metaph. lec. 9. in fine.

25 Dico tertio, motus non se habet ut quid superius ad actionem, & passionem, sed ut subiectum, cuius quasi affectiones sunt actio, & passio; vel ista tria sunt quasi tres rationes inadæquatæ, vñ a totalē quasi integritates. Sumitur apertè ex Phyl. tex. 22. & S. Th. loco immediatè relato ex 3. Phyl. vbi ait: dicit quod finaliter dicendum est, quod non sequitur, quod actio, & passio sint idem, vel doctio, & doctrina; sed quod motus, cui inest vtrumque eorum, sit idem. Et post verbum, antecedenti relata, subiungit S. Th. & sic patet, quod licet motus sit idem mouentis, & moti, propter hoc, quod abstrahit ab vtraque ratione; tamen actio, & passio differunt, propter hoc quod has diuersas rationes in sua significatione includunt. Ex hoc autem apparet, quod cum motus abstrahat a ratione actionis, & passionis, non continetur in prædicamento actionis, neque in prædicamento passionis, ut quidam dixerunt. Hæc ibi.

26 Ratio primæ partis sumitur, in primis ab incōuenienti: quia alioquin motus esset vnum prædicamentum sub se continens actionem, & passionem: quod reiectum est lib. 2. Log. Deinde, nā ratio superior multiplicatur in inferioribus; sicut equus, & homo sunt diuersa animalia: ergo si actio, & passio includunt motum ut rationem comunem, semper esset duo motus; & sic agens in quantum agens

moueretur: quod est falsum: cum agens in quantum agens, moueat, & non moueatur.

27 Secunda pars constat, quia motus est ratio recipiendi, & subiectum quo actio, & passio insunt substantiæ. Et vltima pars exinde fit probabilis, quia motus adæquatè sumptus est quid fluens ut mediū inter terminum a quo, & in quos; & ut quid fluens est motus; ut a quo, dicitur actio, ut in quo dicitur passio: ergo nil prohibet dicere esse rationes inadæquatas eiusdem entis: nisi quod sub ratione motus explicatur, ita in transitu, quod non sufficit constituere prædicamentum; secus verò sub ratione actionis, & passionis. Videatur S. Th. vbi sup. & Author Opusculi 48. tractatu de Actione.

Et nota, quod non est in rigore motus subiectum (adhuc eo modo quo superficies est subiectum coloris) actionis, & passionis, cum ab eis realiter non differat, sed habet se ad instar subiecti; & ideo non prius fit, quam sint actio, & passio.

QVAESTIO III.

Vtrum actio transiens subiectiue sit in agente; vel solū in passio?

1 Videtur, quod hæc quæstio ex dictis iam sit determinata: ostensum est enim q. 2. s. 4. quod motus est subiectiue in mobili; & q. 3. probatum est, quod actio transiens realiter non differt a motu: ergo transiens subiectiue est in passio, seu motu. Cōsequētia videtur manifesta, quia idem accidens non potest esse in duobus subiectis realiter distinctis; nec trans-

transmigrare valet naturaliter de subiecto in subiectum: ergo cū motus sit in passio, nō videtur posse negari, quod actio sit in passio.

2 Hoc solo argumēto multi arbitrantur totā quæstionē esse decisā. Sed qui diligentius quæstionē disputauerūt, bene notarunt per hoc quæstionē nō esse terminatā; sed hīnc potius cōfurgere; quia cū motus causetur, & emittatur ab agente, est dubium, vtrū ad illū causādū indigeat agēs aliqua entitate absoluta, vel respectiua, qua in actu secundo exerceat causalitatē, vel efficiētīā motus? Vel vtrum ipse motus, qui ab agente transfunditur in passum, pro aliquo priori intelligatur inhxere in ipso agente?

§. I.

Dux sententiæ oppositæ.

3 Sunt dux capitales sententiæ, ad quas aliæ minutiones reducuntur; quia potius sunt modi diuersi principales sentētiæ explicādi. Prima docet actionē esse subiectiue in agente. Quæ tribuitur Auice. lib. 2. Sufficientiæ cap. 5. & tenent Scotus in 4. dist. 13. q. 1. §. ex dictis, & dist. 43. q. 5. §. De tertio, & omnes Scotistæ. Ex Thomistis tenent Caiet. 1. p. q. 25. ar. 1. vbi Zumel, & Ripa, quos refert, & sequitur Nazar. ibi Cōtr. vnica. Fiandr. lib. 5. Metaph. q. 22. ar. 2. & lib. 9. q. 4. ar. 2. Aquar. 1. Metaph. diluc. 4. Deza in 1. dist. 27. q. 1 notab. 3. Ortiz in Phys. tract. 7. cōf. 1. & in re defendūt Ioan. à S. Th. q. 14. ar. 4. & Sylui. Opusc. de motione primi motoris. p. 3. ar. 2. & alij.

4 Nō vna via defenditur hæc sen-

tentiā. Nā Scotus arbitratur actionē prædicamentalem esse relationē ad passum, seu respectū extrinsecus ad uenientē; & cū relatio, & denominatio agētis nō cōueniat passio, sed agētī; ideo relatio erit in agēte. Ita ex Scoto Antor. Andr. lib. 9. Met. q. vlt. & Ioan. Poc. cū alijs Scotist. tā in Log. in prædicamēto actionis, quam in hoc lib. 3. Phys. ¶ At verò Bergom. in Cōcor. dub. 35. Fland. & Nazar. & alij distinguūt varias acceptiones actionis; sed quæ ad rem magis attinēt, sunt dux; vñpē, quod actio, aut accipitur *essentialiter*, & *metaphysicē*; & sic significat actualitatē, quæ est actus secundus agētis, & eius causalitas: aut accipitur *comitanter*, & *physicē*: aut alijs terminis; aut accipitur pro *actione agente*; aut pro *actione acta*: priorem dicunt esse subiectiue in agēte; & posteriorem esse idem cū motu, & residere in passio.

5 Aliter distinguūt Syluius, & M. Ioan. à S. Tho. allerētes, quod actio *inchoatiue* est in agēte, & *consummatiue* est in passio. Cum hoc discrimine, quod Syluius indicat eādem entitatē per modum inchoationis esse in agente, & inde transfundi ad passū; at verò M. Ioann. à S. Thoma dicit non esse eandem entitatem modalem; cum sit diuersum subiectum; sed esse diuersam; & solum ordine quodam esse vnum. Quod est reuera ponere duas actiones, vt ponunt Caietanus, & Bergomensis, & alij; sed quia prima est inchoatio secundæ, per quam cōsumatur; ideo hoc loquendi modo vtuntur, in re parum discrepantes à principali sententiā.

6 Magis recepta sententia absolute adstruit actionem transcurrentem subiectari in passio. Tribuitur Auerroï, Themist. Simplicio, B. Alb. Magn. quos videre non licuit. Expressè tenent Capreol. in 2. dist. 1. q. 2. pag. 34. & 35. Soncin. 9. Metaph. q. 37. Ferrara lib. 2. Cōtrag. c. 1. & hic q. 4. Soto. q. 1. concl. 5. & alij, quos citant, & sequuntur Masi⁹. sec. 2. q. 3. PP. Carm. disp. 17. q. 4. & 5. Araujo lib. 11. Met. q. 1. art. 4. Lerm. li. 3. q. 5. Item Pereira, Tolet. & alij, quos sequitur Rubio hic q. 8. & Suar. dis. 48. Met. sec. 4. n. 12. & esse receptissimam inter Recētiore testatur n. 6. Et probabiliorē vocat M. Bañ. 1. p. q. 27. art. 1. dub. 3. ad 4.

7 Differunt tamē in modo explicandi: nā M. Sot. putat in agente nihil aliud esse quā agēs ipsum, & virtus agēdi, quia relationes sola ratione putat inter se, & à motu distinguui. ¶ Suar. verò n. 12. asserit, quod non est de ratione actionis ut sic, quod habeat subiectū propriū inhesionis, sed hoc convenit ei ratione formalis termini.

8 Reliqui verò, & admittūt in agēte cōsurgere relationē ab ipso distinctā, & fatētur actionē transcurrentē petere subiectū inhesionis, quāvis sub cōceptu ab non explicet nisi egressionē, quia ut ait S. Th. q. 8. de Pot. ar. 2. *Nihil prohibet aliquid esse inherens, quod tamen non significatur ut inherens, &c.* Et ideo licet relationem dicāt esse in agente, tamē actionē ipsā docent subiectari in passio, ubi est motus, cum quo identificatur.

9 Vtriusque oppositæ sententiæ Authores arbitrantur sequi Phyl. &

S. Th. & ideo non tantū de re ipsa, sed de illorū mēte est quæstio satis anceps, & dubia; & ideo non potest non utraque opinio censi probabilis. Quia tamē hæc secunda est cōmunior, & ut apparet, conformior D. Th. & Phyl. cā selegi defendēdā, tā simpliciter, quā ex mēte S. Tho.

§. II.

De mente S. Thomæ.

10 **A** Pud D. Tho. duo vidētur in dubitata. Primū, quod denominatio, & relatio agentis residet subiectivē in agente; quāvis ex modo significādi potius significetur ut ab agēte, quā ut in illo: ita S. Th. q. 8. de Pot. ar. 2. dicēs: *Actio non significatur ut in agēte, sed ut ab agente; & tamen cōstat actionē esse in agēte.* Si non loqueretur de denominatione, & relatione agētis, non id affirmaret, ut persē notū, & manifestū. Latī⁹ idē prosequitur in 1. dist. 32. q. 1. ar. 1. & dist. 40. q. 1. ar. 1. ad 1. & in 2. dist. 40. q. 1. ar. 4. ad 1. expressè ait: *Quod cū actio sit in agēte, & passio in patiēte, non potest esse idē numero accidēs, quod est actio, & accidēs, quod est passio; cū vnū accidēs non possit esse in diuersis subiectis.* Vnde *Auicena etiā dicit, quod non est vna numero equalitas, in duobus equalibus secundum speciem.* Vltimis verbis declarat loqui de relatione agentis.

11 Huiusq; ratio videtur manifesta; primo, quia in illo est relatio, ubi est relatiua denominatio: sed quod denominatur agere est agēs: ergo in illo residet relatio agentis: de cuius distinctione à ratione fundādi non est iste locus disputādi, sed videatur lib. 2. Log. q. 23.

Dein-

Deinde, relatio agentis opponitur relationi patientis : ergo non sunt in eodem subiecto : sed illa est in passio: ergo hæc est in agēte: nam omne accidens aliquod exigit subiectum in hæssionis.

12 Secundo est certū, apud Philosophum, & S. Thomam, quod actio physicè sumpta, vt committatur motū, est in passio. Ita Philosophus, & S. Thom. hic text. 20. lect. 5. lit. f. & lib. 3. de Anima lec. 2. & lib. 9. Metaph. lec. 8. litt. g. & lib. 11. lec. 9. in fine. Et ipse S. Tho. 1. 2. q. 74. art. 1. in cor. ait: *Actuum quidam transeunt in exteriorem materiam, ut vrere, & secare: & huiusmodi actus habent pro materia, & subiecto id in quod transit actio, sicut Philosophus dicit in tertio Physicorum, quod motus est actus mobilis à mouente.* Et videatur ibi D. Tho. & idē habet 1. p. q. 18. art. 3. ad 1. & q. 54. ar. 1. ad 3. & lib. 1. Contrag. c. 100. & alibi sæpe: in quibus clare docet actiones transeuntes habere pro subiecto id in quod transit actio, & motus. Et hoc cōstat, tū ex ratione facta in principio quæstionis: tū ex differentia, quæ est inter actionē trāseuntē, & ininamētē, quia hæc est perfectio, & actualitas ipsius agentis; transiens vero est perfectio ipsius moti.

13 Dubium vero est apud D. Th. vtrum ultra relationem agentis, & actionem effectam cū motū, sit aliquid absolutum ex parte agentis? Et pro Caietano videtur esse S. Thom. lib. 2. Contrag. c. 9. ratione 4. vbi inquit, *actio, quæ non est substantia agentis, inest ei sicut accidens subiecto: unde, & actio inter nouem predicamenta*

accidentis cōputatur. Loquitur, nō de actionē inmanēti; quia hæc nō est in prædicamēto actionis, nec sermonē habet de relatione prædicamētali, quia actio nō est relationis secundū dici; & quando est sermo de ea, vt distinguitur ab alijs generibus, nō potest esse sermo de aliquo per actionē importatū in obliquo. Nec contextus admittit quod loquatur de actione moraliter: nā loquitur ibi de actione potentie Dei; de qua idē dicit 1. p. q. 25. ar. 1. ad 2. & hac autoritate cōuincitur Cai.

14 Deinde adducitur S. Th. q. 7. de Potent. ar. 10. ad 1. vbi ait S. Th. quod in creatis ipsa actio media est quæ dā perfectio propria agentis. Nec videtur satisfacere, quod respōdet Ferrara. c. 1. ad 2. quod ibi est sermo de perfectione, non inharēte, sed ab agēte procedēte; quæ dicitur eius perfectio, quia per ipsā aliquod bonū prouenit agēti, quia cōseruatur esse speciei, aut aliquid huiusmodi. Hoc non sufficere videtur manifestū, quia emolumentū extrinsecū nō inhareret in agēte: & sic ratione talis emolumentū non assignaret S. Th. subiectū, quod actioni conuenit in quantum accidens est.

Tertio videtur valde vrgeri, quod S. Th. in 2. dist. 1. q. 1. ad 1. dicit, quod *agens agit actio media, quæ non est essentialis suis operantibus, & in talibus nō potest: qui effectus nouus sine noua actione: & nouitas actionis facit aliquam mutationem in agente prout est exiens de orio in actum.* Residet ergo actio intrinsecē in agēte; nam id quod mutat intrinsecē, non potest nō intrinsecē inharere.

15 His tamen non obstantibus asserendum est, esse de mente S. Tho. actionem trāseuntem essentialiter sumptam esse subiectiuè in passio; licet relatio quā connotat, sit in agente. Hæc secunda pars traditur à D. Tho. locis relatis n. 10. Priorè verò manifestè docet lib. 9. Metaph. lect. 8. lit. g. dicens: *Ipsa actio est in facto, vt a edificatio in eo quod edificatur. & a edificatio simul sit, & habet esse cū domo.* Et infra rationem assignans ait: *Et hoc ideo, quia quando per actionem potentia constituitur aliquod operatum, illa actio perficit operatum. & non operantem: unde est in operato, sicut actio, & perfectio eius; non autem in operante.* Hæc propositio, licet quoad partem affirmatiuam, vt cūquē posset verificari in sententia opposita; quoad propositionem negatiuam non video qualiter cōgruum sensum possit habere, nisi ponatur subiectiuè actio trāsiens in passio: nam de actione esse trāsaliter sumpta ait S. Tho. quod nō est perfectio operātis, nec est in operante: non ergo est subiectiuè in agente.

16 Præterea, sæpè asserit S. Tho. quod si ab actione auferatur motus, non remanet, nisi relatio, vt videri potest 1. p. q. 41. art. 1. ad 2. & q. 45. art. 2. ad 3. & art. 3. quæ propositio falsa esset, si præter relationem, & motum, actio importaret aliquid absolutum ex parte agentis: nam sublato motu, & relatione, maneret illud absolutum, quod esset essentialiter, & metaphysicè actio: vnde discursus S. Tho. claudicaret, vt facile patet ex contextu.

17 Tertio, ipse S. Tho. 1. p. q. 37. ar. 2. docet aliquid denominari per

aliquid, quod ab ipso procedit, sicut agens actione, quæ non est forma, sed aliquid ab eo procedēs. Et q. 7. de Potent. art. 10. ad 8. asserit, actionē non esse formā agentis, nisi grāmaticè loquēdo. Quod falsum esset, si actio essentialiter esset in agente. Aliæ autoritates adducuntur, & pōderātur à Ferrara illo c. 1. Et vltèrius videatur S. Tho. locis relatis n. 12. & in 1. dist. 8. q. 4. ar. 3. ad vlt. & dist. 32. q. 1. art. 1. & q. 10. de Pot. ar. 1. ait S. Tho. Est autem duplex operatio; quædam quidem trāsiens ab operante in aliquod extrinsecum; sicut calefactio ab igne in lignū: & hæc quidem operatio non est perfectio operātis, sed operati: non enim aliquid acquiritur igni ex hoc, quod est calefaciens; sed calefacto acquiritur calor. Hæc ibi: quæ verba iā in similibus ponderata sunt.

18 Non melatet his auctoritatibus responderi, quod loquūtur de actione phisice, & consummate; non de illa initiatiuè, seu essentialiter. ¶ Sed contra est, primo, quod iuxta hanc explicationē, propositiones negatiuæ S. Tho. essent falsæ. Secundo, quia diminutè processisset, & in efficaciter argumentaretur S. Tho. Tertio ipse S. Th. hic lec. 4. lit. f. ex Phyl. ait, quod *actus motui non est alius ab actu mobilis*: quod falsū ē: si daretur illa duplex actio.

19 Quarto probatur: nā S. Tho. lib. 5. Phys. lect. 3. litt. d. ait: probat Phyl. quod non sit motus in genere actionis, & passionis: *actio enim, & passio non differunt subiecto à motu*; sed addunt aliquam rationē, vt in tertio dictum est: vnde idē est dicere, quod motus sit in agere, & pati, & quod

quod motus sit in motu. Quæ ratio nil valeret, si vna actio causaretur ab alia: cū enim actio physica, seu cōsumata ponatur ab ipsis causari ab actione essentialiter, & initiatiuē, iam actionis esset actio, &c.

20. Ad ea, quæ in cōtrariū obijciuntur facile respondetur. Et in genere loquēdo, authoritates omnes, vel debent exponi de relatione agētis, quæ inquantū accidens, est in agente subiectiuē, vel de actione immanente. In particulari illā authoritatē ex lib. 2. Contrag. bene declarat Ferrara in fine cap. 9. nā ibi loquitur S. Tho. de actione Dei, quæ est formaliter immanens, & virtualiter transiens, quæ dicitur transiens similitudinariē, & secūdū efficaciam: & hæc formaliter est in agēte. Nos autē loquimur de actione formaliter transeunte.

21. Ad secundam dicitur, ibi sermonem esse de relatione agentis: quod patet ex titulo articuli: inquit enim ibi S. Tho. *Virum Deus realiter referatur ad creaturam, ita quod ipsa relatio sit res aliqua in Deo*. In ipsa autem solutione ad primū, quæ obijcitur cōtra nos, docet nostram cōclusionē: ait enim, quod *mouens, & agens naturale mouet, & agit actione, vel motu medio*: vbi pro eodem sumit actionem, & motū. Postea autē cum subdit: *Vnde vtriusq; est realis ordo vnius ad alterū*: & præcipue cū ipsa actio media sit quedam perfectio propria agentis: & per consequens id ad quod terminatur actio, est bonum eius: congruū sensū habet, quia relatio est perfectio intrinseca, & terminus actionis est perfectio extrinseca, & de isto emo-

lumento expressè loquitur S. Tho. vnde expositio Ferrariensis est omnino ad mentē S. Tho. vt patet totam solutionem legenti, & cōferēdo cū his, quæ docet S. Th. ibi ad 8. & q. 10. ar. 1. & ideo subiectū illius inquantum accidens relatiuū est agens; inquantum est idem cum motu, est in mobili.

22. Ad tertiam facile respōdetur, quod ibi est sermo de actione immanente formaliter, & virtualiter transeunte, vel omnino immanente: nam expressè loquitur S. Tho. *de agente per voluntatem, &c.* Vel dicatur cū Capreolo solut. ad 10. quod est mutatio ex eo quod relatio vt accidens compositionem facit cū subiecto, in quo inhæret, & dat ei aliquem actum, ad quē prius fuerat in potentia, quæ est mutatio communiter sumpta, non vero mutatio physica: de quo videatur S. Thom. q. 7. de Pot. art. 9. ad 7.

§. III.

Ratione probatur, quod actio transeuntis subiectetur in passio.

23. **R**ationes plures solēt proponi pro nostra sentētia coaceruari. Sex proponit M. Araujo: sed duas præcipuas vrgent Masi, & PP. Carm. ambas iam insinuat inter referendas authoritates S. Tho. à quo sunt desumptæ. Altera, quia actio est idē cum motu, qui est in passio, seu mobili: & ideo actio est in passio. Alia, quia alioquin non erit assignabilis differentia adæquata inter actionē immanentem, & transeuntē: quia dantur actiones immanentes habētes terminum productum, vt intel-

ligens producit verbum: alix etiā, quæ sunt virtualiter transeuntes habent ad extra aliquid operatum, & ipsæ manent in operatē; vt patet in actionib⁹ diuinis factiuis ad extra: ergo cum negari non possit actiones formaliter transeuntes distingui essentialiter ab immanētibus, dicēdū meritis actiones formaliter transeuntes subiectari in passo.

24 Ad has tamen rationes respondere possunt Authores primæ sententiæ, per distinctiones iam relatas de duplici actione; & quod illa quæ identificatur cū motu est actio physice, & materialiter sumpta: illa autem quæ est in agente, est actio essentialiter, quæ est causalitas efficiētis. Ad secundam dicunt, quod actio immanens perficitur, & cōsummatū in agente: transiens verò consumatur, & perficitur in passo. Et actiones diuinas esse formaliter transeuntes concedit Caietanus, & videntur consequenter tenere omnes, qui dicunt omnipotēriam esse attributum ratione distinctum ab intellectu, & voluntate Dei: quod vt probabile videtur admittere S. Tho. 1. p. quæst. 23. ar. 1. ad 4. vel saltem erit in Deo actio transiens emittenter vt loquitur Nazarius ad 2.

25 Propter probabilitatem harū, & similitudinū solutionum, inquit Socinas lib. 5. Metaph. q. 37. quod actionem esse in passo, non potest demonstratiuē probari: quare ipse solum arguit; quia agens inquantum agēs, nec patitur, nec transmutatur: ergo agēs inquantum agens non causat in se nouam entitatem absolutam. Antecedens probatur; quia

formalis ratio vnus generis, nō cōuenit alicui subiecto per formalem rationem alterius: sed ratio actionis, & passionis sunt distinctæ secundum genus: ergo agens non habet inquantum agens, quod patitur. Et videtur ratio Phylos. hic cap. 3.

26 Rationem hanc efficacissimā reputat Rubio n. 56. Sed meo videri non multū vrget. In primis, quia instari potest in actionibus immanētibus; præcipuē quando producūt habitum residentem in eadem potentia eliciente actū quo producit: in quo casu inquit S. Tho. 1. 2. quæst. 51. art. 2. ad 2. Quod idem secundum idem non potest esse mouens, & motum: nihil autem prohibet idem a seipso moueri secundū diuersa, vt in 8. Phys. probatur. Idē quæ in præsentī dici posset. Deinde, bene respōdet Nazarius ad 1. quod entitas actionis, nec causatur a passo, nec ab alia causa proxima; sed ab ipso agente: non per transmutationem, aut medio motu, aut alia actione mediante, sed per resultantiam, quia causatur vt quo per modum causalitatis: non verò vt quid; vt si ligni apponatur combustibile, resultat actio comburendi, & sensui approximato sensibili fit sensatio. Præterquamquod non est incoueniens, quod agens creatum vt agens, aliquomodo mutetur inquantum producit in seipso entitatē actionis, & eam recipit.

27 Recurrendum ergo ad rationem Philosophi, & S. Tho. quæ dupliciter formari potest. Primo, vt indicant 9. Metaph. dantur aliquæ potentix, quarum actiones, quibus redu-

§ 3. Probatur quod actio transiens est in passio. 345

reducuntur ad actum, sunt in alio, & non in ipsis potentijs: sed ista agunt actione transeunte: ergo actio transiens est in passio, & non in agente subiective. Maior patet primo, quia non est cur non debeant dari huiusmodi potentie ad perfectionem uniuersi. Secundo, quia dari debet potentia essentialiter ordinata ad aliquid operatum a se emanans: ergo ordinata ad hoc ut id quo emanat, sit extra se. Tertio: dari debet potentia ad emittendum actum; sicut datur potentia ad illum habendum: ergo datur potentia cuius actus sit subiective in alio.

28 Secundo, & urgentius formatur ratio ex illis verbis Philosophi, & S. Thomae hic lect. 4. *actus mobilis non est alius ab actu momentis*. Motus ut emanat ab agente, est actio, qua agens dicitur agere: haec actio, ut ipsi fatentur, est in passio: ergo omnis actio transiens est subiective in passio. Probatur maior: primo, quia illi conuenit definitio actionis in Logica assignata. Secundo, quia negari nequit, quod motus ille emanat ab agente, a quo causatur: ergo illa emanatio ipsius motus accepta prout ab illa causa, est exercitium, & actualitas illius causae efficientis: ergo est eius actio. Patet consequentia, quia actio est causalitas causae efficientis.

29 Dices, dari duplicem causalitatem in efficiente, sicut in fine; quaedam inchoatam residentem in agente; & aliam completam, & consummatam residentem in passio.

Sed contra, supposita illa propositione per se nota, saepe assumpta, quod non sunt multiplicanda entita-

tes, nec modi sine necessitate (quae meo videri est vnicum fundamentum huius conclusionis) sic urgetur: actualitas emissa ab agente sufficit actuare agens, ut sit id quo operetur, & actuare subiectum ut patiat, & sit in via ad formam: ergo illa sufficit ut dicatur agere: ergo alia non est ponenda. Probatur antecedens, nam eo ipso quod illa actualitas sine alio medio resultet, & emanet ab illo, iam non est in potentia: ergo est in actu: ergo agit. Secundo, ut ait S. Th. li. 3. Phys. lec. 1. lit. c. *agens transfundit actionem suam in aliud*: sed actio transfusa est in illo in quo transfunditur: ergo ita est actio transfundens, quod in quantum accides inheret in passio, in quod transfunditur.

30 Sed dices, rationes istas, mutatis terminis, esse illas communes de subiecto motus, & de differentia inter actiones immanentes, & transeuntes: ergo si illae ut inefficaces relinquuntur, nec istae intentum conuincunt.

Respondetur, nos rationes illas non relinquere; sed amplecti; quia tamen euasionebus praedictis earum vis declinatur; conamur eas amplius urgere, & earum vim declarare modo praedicto, ostendendo, quod nulla est necessitas actionis illius inchoate, quia hic est coniunctio, & motio per transfusionem physicam, & non per allicientiam obiectionem, ut in fine, in quo est hoc peculiare.

31 Instabis retorquendo nostram rationem: quia eo ipso quod actio transfundatur ab agente in passum, videtur, quod a principio sit in agente, et in fine sit in passio: & hoc est esse in agente inchoative, & in passio consummatue.

Instan

Instantia hæc præoccupari potest ratione S. Tho. 3. p. q. 77. ar. 1. quia accidentia non transeunt de subiecto in subiectum, ut scilicet, idē accidens numero, quod primo fuit in vno subiecto, postmodū fiat in alio: accidens enim numerū accipit à subiecto (à quo indiuiduatur) unde non potest esse, quod idem numero manēs, sit quādoque in hoc, quandoque in illo subiecto: de quo videatur quæ diximus 2. p. Metaph. Cōtr. 3. n. 59. nec longiori indiget impugnatio, nam supposita doctrina S. Tho. quod indiuiduatio accidentium sumitur à subiecto, clarum est, quod naturaliter idē accidens numero non potest esse subiectiue in agente, & transire idem numero, ut subiectiue sit in passio.

Quod totum docet S. Th. 3. cōtrag. cap. 69. in fine dicens: *Ridiculum* autē est dicere, quod idē corpus non agat, quia accidens nō trāsit de subiecto in subiectum: non enim hoc modo dicitur corpus calidum calefacere, quod idem numero calor, qui est in calefaciente corpore, transeat ad corpus calefactum: sed quia virtute caloris, qui est in calefaciente corpore, alius calor numero sit actu in corpore calefacto, &c.

32 Dices, hoc probare euidenter, si accidens esset in utroque subiecto permanentē, & secundum esse completū; non tamen si in agente sit vialiter, & per modum motus, & in passio permanentē, & in termino: sicut species coloris transit per aerem, & virtus causæ principalis deriuatur per instrumentum.

Nec valet dicere non esse eandem numero virtutem in causa, & in effectu; nec eandem speciem in rebus, & in intellectu. Nam licet hoc ita sit, est verum colores transire per aerem, & motionē virtuosam esse transeunter in instrumento, & motus ipse est vialis: ergo non esset inconueniens, quod vialiter primo esset in agente inchoatiue, & cōsumaretur in passio.

Argumentū hoc recte concluderet, si agens esset formaliter recipiens: sed tamen emissio actionis non exigit inhærentiam, in emittente; quia ab, ut ab, non est in; quāuis, ex eo quod est accidens, in re non possit esse nisi inhærens; sed non in agente, sed in passio. Vnde instauratur ratio: id quod est vialē, est in vnoquoque secundum modū suū: sed motus non ordinatur ad mouēdum mouens, sed mobile; & ut egrediatur à mouente in motū: ergo non est in mouente subiectiue, sed egresiuē. ¶ Præterquam quod, colores in aere non habent esse physicū; sed intentionale: nunc autē loquimur de subiecto physico in hætionis motus. Et motio instrumenti transit cum motu: vnde est in motu, ut subiecto quo, & in mobili ut in subiecto quod: & sic nunquam affertur exemplū in quo verificetur, quod idem accidens numero secundum esse physicū sit in duobus subiectis adæquatis inhæsiue, vel quod naturaliter ex vno trāseat ad aliud: vnde S. Thom. illo c. 69. concludit: *Agens enim naturale nō est transiens propriam formam in alterū; sed rediens subiectum, quod patitur.*

pulsur, de potentia in actum.

33. Adhuc dices, probare rationes istas, quod non est idem numero accidens in agente, & in passio, nec simul, nec successiue; cum quo compatitur, quod precedat in agente aliquid modale, ratione cuius funderetur relatio agētis, & sit ratio causandi motum.

Hoc iam reiecit ut minime necessarium, quia ipse motus per se ipsum est quo agēs causat: ergo alia causalitate non est opus. Quod iterum urgemus: nam motus dicitur egredi à mouente, non obstante, quod nō sit in mouente, sed in moto: ergo posito, quod actio identificata cū motu, egrediatur per se ipsam à mouente in alio modo mediante posito in agente, in isto cōfurret relatio mouentis, & vere dicetur causare.

§. III.

Soluuntur argumenta.

34. **V**Alidior probatio in hac parte est argumentorum solutio: quia sic ostenditur sine necessitate illam entitatem superaddi in agente. Sed quia argumenta antiquorum vsque ad sexdecim diligenter diluit Capreolus: & ut plurimum procedunt de relatione, quam cōcedimus esse in agente. Referemus solum argumenta sub forma qua proponuntur à modernis (in substantia enim antiqua sunt) & diluamus.

Arguit ergo M. Nazarius, primo: quēadmodum passio dicitur esse

motus in hoc, ita actio dicitur esse motus ab hoc: at in passione tria sunt, videlicet, motus, relatio in harentiā ipsius motus ad subiectū, & fundamentum illius relationis, quod est essentialiter passio, siue illud sit passiuā actuatō subiecti, siue esse formæ fluentis, siue quodcūque aliud: ergo etiā in actione tria proportionaliter sunt meditanda, nimirum motus ut emanans ab agente, relatio motus ad agēs tanquam ad principium, siue causam, & fundamentum illius relationis, quod est essentialiter actio.

Possēt retorqueri argumentum, quia passio, præter entitatem motus, & relationem, nullam aliam entitatem dicit, ut constat ex dictis in quæstionibus præcedētibz probando, quod passio ante operationem intellectus nō differt à motu: ergo pariter dici debet de actione quod entitatiue non differt à motu. Deinde dicimus esse differentiā claram, nam motus ex parte agētis est à quo; ex parte passi est in quo: ex illo exigit à quo emanet; ab isto habet in quo sit: & ideo est ab agente egressiue; & in passio subiectiue.

35. Quod tangitur de fundamēto relationis varie soluitur: nā M. Araujo ad 1. cōfir. 1. respondet actio nem esse cōditionem; & rationem fundandi esse potentiam generatiuam ut subest illi cōditioni: quod antea docuerat Scotus 5. Metaph. & in 4. dist. 6. q. 10. quia actio trāsit, & relatio manet. At vero Suarez disp. 27. Metaph. sect. 1. 2. n. 5. ponit in ipsa substantia fundari relationē.

In quorum sententia vim non habet argumentum.

36 Quia tamen Philosophus 5. Metaph. text. 20. & ibi S. Thomas lect. 17. & 1. p. q. 28. art. 4. & 4. Contrag. cap. 24. & sapissimè alibi videtur ponere relationes istas fundari in actione, vel passione. Quod repetit hic lect. 1. litt. e. dicens: *Aliæ vero relationes fundantur super actionē. & passionem; vel super ipsum actum, sicut calefaciens dicitur ad calefactū, vel super hoc quod est egissē; sicut pater refertur ad filium, quia genuit; vel super potentiam agendi, sicut dominus ad servum, quia potest eum coercere.* Quod & dicit in 3. dist. 8. q. 1. art. 5. & communiter sequuntur Thomistæ.

37 Ideò hac doctrina supposita, respondetur, quod de duplici relatione potest esse dubium: vel de relatione, qua denominatur acta faciens & generans, quæ soluin tribuit hanc denominationem dū durat motus; vel de relatione patris, quæ numquam tollitur manente filio: prima fundatur in ipsa actuali egressione motus à mouente; secūda fundatur in determinatione quā accepit potētia per actionem: quæ determinatio aliquādo est, per hoc quod causa aliquam mutationem intrinsecam accepit per aliquid sibi impressū; sæpe vero nō est aliud quā realiter emissio se actionē, ratione cui respicit effectū, vt factū, causa quæ antea respiciebat vt factibilem. Neutra autem relatio exigit quod actio sit in agente. Et præterea hæc difficultas adhuc contra eos militat: quia actio, adhuc si sit in agente, non durat: & tamē relatio patris manet.

38 Secūdo arguit Nazarius: actio est id quo agens reducitur de potētia ad actum: sed id quo aliquid reducitur de potentia ad actum, est perfectio eius, quod reducitur: ergo est in illo: ergo actio est in agente.

Responderi solet distinguendo minorem; est perfectio eius, extrinseca; cōcedo; intrinseca nego: quia operatio immanens est perfectio agentis; operatio vero transiens est perfectio facti, vt ait S. Thom. lib. 2. Contrag. cap. 1. & cap. 23. ratione 4. & verbis relatis supr. n. 15.

Sed contra: nam implicat cōtradictionem aliquid esse alterius perfectionem extrinsecā: docet enim S. Thom. 1. p. q. 5. art. 1. vnumquodque in tantum esse perfectū, in quantum est actū, & bonum: sed implicat aliquid esse ens, & bonum formaliter entitate, & bonitate extrinseca: ergo implicat aliquid esse perfectum perfectione extrinseca.

39 Responder P. Suarez num. 18. quod actio transiens non tā est perfectio agentis, quam signum perfectionis illius: nam reuera agens vt agens magis declarat perfectionem suam, quam perficiatur; nisi ex actione sua aliquid commodum reportet, vel recipiendo in se terminum actionis, vt in ijs, quæ agunt acrione immanente; vel mediante sua actione se conseruādo, & tuendo à contrarijs.

Huic solutioni videtur obflare illud Philosophi 2. de Cælo text. 17. *Vnumquodque est propter suā operationē.* & ideò operatio est finis operantis: sed finis est nobilior ijs, quæ sunt

sunt ad finem: ergo operatio est intrinseca operantis perfectio. Deinde agentia naturalia non agunt propter signum perfectionis, sed propter veram perfectionem. Præterquam quod S. Thom. 1. p. q. 25. art. 1. ad 2. ait; *Quod quodcumque actus est aliud à potentia, oportet quod actus sit nobilior potentia.* Sed actiones transeuntes realiter differunt à potentia: ergo sunt aliquid non solum perfectum, sed perfectius illa.

40 Quod si perstas in communi solutione dicendo, quod bene potest aliquid dici perfectum etiam perfectione extrinseca, & quod potest esse aliquid propter aliud, ut propter finem extrinsecum: & sic intrinseca agentis perfectio relucet in hoc, quod sit coniunctum cum hac perfectione extrinseca, quæ illi provenit à sua operatione.

Non videtur adhuc satisfacere hæc solutio: primo: nam intrinseca potentialitas agentis non potest tolli nisi per actum, & perfectionem intrinsecam: sed agens est in potentia intrinseca ad agendum actione transeunte: ergo actio transiens est perfectio agentis intrinseca. ¶ Secundo: transitus de otio ad operationem est transitus de vno contra dictorio ad alium: sed hoc nequit esse nisi per formam intrinsecam: ergo operatio est forma intrinseca agentis.

Tertio: si agens creatum per actionem non perficeretur, nec mutaretur intrinsece, sequitur, quod in hac parte idem diceretur de illo, ac de Deo, qui operando, alia mutat innotus: sed hoc est falsum cum

agentia transeunter imperfectiora sint agentibus immanenter: quæ operando mutantur: & videtur esse contra Philosophum 8. Physic. text. 9.

41 Respōdetur ex Capreolo ubi supra ad tertium, quod actio transiens non est perfectio agentis sicut subiecti; sed sicut principij elicitiui: & hoc loquendo de illo quod actio dicit in recto. Conceditur tamen quod actio est perfectio agentis, etiam sicut subiecti, quantum ad illud quod dicit in obliquo, scilicet relationem, eo modo quo conceditur, quod relatio est perfectio, vel actus subiecti. Et iuxta hoc admittendæ sunt relatæ solutiones.

Ad replicas dicitur, quod non solum aliquid est bonum per id quod in se est, sed per comparisonem ad extrinsecum: & in præsentī est elicictia actionis, & receptio relationis intrinseca. Operans autem ut eliciciens, & diffundens motum intelligitur, ut quid actualius quam si sine resultantia illius intelligatur, & sic authoritates exponuntur.

42 Ad primam instantiam contra ultimam solutionem dicitur, quod potentialitas potentis agere actione transeunte, reducitur ad actum per hoc, quod realiter emittit motum: & ad hoc realiter præmouetur à prima causa: & sic respectu præmotionis diuinæ intrinsece patitur, ut agat suam actionem in aliud transfundendo; quia non est potentia ad recipiendum, sed ad emittendum realiter. Videatur etiam M. Araujo ad 3.

Ad secundam dicitur, quod elicictia

cientia est realiter, sed forma non est nisi grāmatically intrinseca, ut ait S. Thom. q. 7. de Potentia art. 10. ad 8. & ideo cum iste transitus non sit de negatione ad formam intrinsecam nō est necesse, quod fiat per formam intrinsecam.

43 Ad tertiā dicitur, quod Deus nullo modo mutatur, nec recipiēdo relationem, nec prāmotionem alterius causæ, cū ipse à nullo mouatur: at vero creaturæ, & p̄mouentur à Deo, & mutantur secundum quid ut recipiant relationem; & si agere transeunter non sit recipere, & hoc videatur perfectio quoad aliquid; sed aliunde est imperfectio ordinari ad operatum; cū tamen actio immanēs sit perfectio operantis intrinseca. ¶ Authoritatem illam Philosophi exponit Capreolus ad 10. quod Philosophus forte existimauit, quod non posset Deus creare de nouo nisi per interiorem mutationem voluntatis, & ideo posuit mundum ab æterno. Alij dicunt illam rationē esse errorem Auerrois, & non Philosophi.

44 Tercio principaliter arguit Nazarius: causalitas cuiuscumque causæ coniungitur illi intrinsecē: sed actio est causalitas causæ efficiētis; ergo est intrinsecē in agente. Probatur maior, quia causalitas est quo causat, & a quo dependet effectus: sed hoc est intimum causæ: ergo causalitas est intima causæ.

Confirmatur, actio quæ identificatur cum motu, vere causatur à causa efficiente: ergo distinguitur ab illa ut actu causante: ergo actio

quæ est causalitas causæ efficientis, vere se tenet ex parte illius, & subiectatur in illa.

Dices, actionem illam esse effectum minus proprie, eo modo quo causalitas est effectus causæ; non tamen esse effectum rigurose, eo modo quo effectus distinguuntur contra causalitatem.

Contra: illa actio identificatur cum motu, & passione: sed motus, & passio vere, & proprie causantur, & efficiuntur ab agente: ergo & illa actio: ergo ex parte agentis mediat alia actio in illo residens, ut eius causalitas. ¶ Secundo, ita proprie motus efficienter causatur ab agente actione transeunte formaliter, ac si causaretur ab agente actione virtualiter transeunte: sed istius esset effectus proprie, & rigurose, ut patet: ergo, & illius.

45 Respondetur maiorem esse verā in materia, & forma, quæ sunt causæ intrinsecæ; falsa autem in efficiente, & fine, quæ sunt causæ extrinsecæ. Ad probationem dicitur quod causa efficiens causat transfundendo suam actionem, & causalitatem. Et ideo ipsa actio est causalitas, & effluxus, seu motus ad formam seu terminum.

46 Ad confirmationem respondetur illam solutionem esse legitimā, & iam traditam tractando de causalitate causæ efficientis. Ad primam replicam dicitur, quod motus in rigore est esse fluxus, & eius terminus est effectus; unde actio est causalitas, & causatur ut quo, & terminus efficitur ut quod. ¶ Ad secundā dicitur, ibi esse paritatem in re causata,

& discrimen in modo causandi: nam operans actione immanente formaliter, & transiente solum virtualiter, habet in se operationem vt actum intrinsecum constituentem in actu secundo; & ideo hæc est ratio causandi, & quod emittitur est effectus; at vero agens actione transiente formaliter, ipso motu est actu causans.

47 Vltimo arguit M. Ortiz: forma in hæret intrinsece in illo subiecto, cui prius præbet suam denominationem; vt visio denominat potentiam videntem, & obiectum visum, & quia prius denominat potentiam videntem, quam obiectum visum, denominatio illa prima est intrinseca: sed actio transiens prius denominat agens in actu secundo, quam præbeat alteram denominationem passio: ergo denominatio agentis est intrinseca. Probatur minor, quia hæc causalis est vera, quia agens agit, ideo passum recipit, & effectus procedit: ergo actio prius denominat agens: imo ex eo quod agit, resultant cætera omnia ex parte passi. Si igitur est prima denominatio, erit intrinseca.

Respondetur cum Ferrara hic q. 4. §. *Quantum ad tertium*, & ad 2. quod actio denominat agens extrinsece, & passum intrinsece: quando autem ab vna forma istæ duæ denominationes proueniunt, non eadem ratione conueniunt, sed diuersis rationibus: vt superficies (exemplum est S. Thom. 1. 1. Metaph. lect. 9. in fine) in quantum est de genere quantitatis, denominat extensum; & secundum quod prædicatur deno-

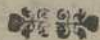
minatiue de locato, constituit prædicamentum vbi. Ita pariter in præfenti.

48 Ad argumentum dicitur, quod maior est falsa vniuersaliter, quia denominatio extrinseca principij à quo, est origo vt in alio forma recipiatur: vnde exemplum non tenet, quia visio est actio immanens, & non transfusa in alium. Præterquàm quod posset dici, hic esse mutua prioritatem in diuersis generibus causarum, quia in genere efficiētis prior est actio; sed materialiter, & entitatiue prius est subiectum. ¶ Præterea hoc est peculiare in actione quod sit ab aliquo; & solū quia accidens, est in subiecto; & ideo non mirum quod formalius explicetur per *ab* quam per *in* quod est commune omni accidenti.

49 Addit M. Araujo ad confirmationem quarti argumenti, quod actio transiens dat passio denominationem sustentantis actionem; quæ denominatio specialis est; & de nouo illi adueniens cum actione, penuria nominum coplexe significata.

50 Quia tamen diximus, quod actio vt in passio est passio realiter; ideo melius respondet Ferrara ad secundum, quod actio intrinsece denominat patiens, secundum quod recepta in patiente est idem materialiter quod passio; denominat autem agens, in quantum consideratur in ipso agente respectus originis ad id quod est essentia-

tialiter actio.

QVAESTIO V.

*Utrum d. r. p. sit corpus actu
infinium?*

DE infinito disputare videtur superare finitam aciem intellectus finiti; eo quod Deus infinitus lucem habitat inaccessibilem; & omne *infinium*, in quantum huiusmodi, est *ignotum*, ut inquit Philosophus 1. Phys. text. 35. & 56. & hoc lib. 3. text. 56. quia est sicut materia non habens formam, & materia nō cognoscitur nisi per actum, & formam, ut declarat ibi S. Tho. lect. 11. litt. f. & latius 1. p. q. 86. art. 2. Vnde iste tractatus est ex difficilioribus totius Physicæ: quia tamen sine illo imperfecta maneret doctrina, non potuit omitti eius disputatio: curabimus tamē ita quæstione Phylosophiæ tractare, quod in Theologiæ difficultates nō penitus immergamur; & ideo cōtenti erimus in hac quæstione de infinito secundū magnitudinem tractare, & in sequenti de infinito secundum multitudinem inquirere; determinare reliquas difficultates, Theologis relinquendo.

§. I.

Acceptiones, & definitio infiniti ex Philosopho.

ANte omnia tamen præmittendum, quod ut ait S. Th. 1. p. q. 7. ar. 1. infinitum dicitur aliquid ex eo quod non est finitum: est enim vox cōposita ex *in*, & *finitum*; & est

ac si dicatur non finitum, seu non transibile.

3 Voce sic exposita, duas infiniti diuisiones trahit Philosoph. text. 34. & declarat S. Th. lec. 7. litt. c. Quarū prima cōmunis est infinito, & omnibus priuatiue dictis: nam sicut *inuisibile* dicitur tripliciter: vel quod non est aptum natū videri; ut vox, quæ non est de genere visibilem; vel quod male videtur, sicut quod videtur in obscuro, aut à remotis; vel quod natum est videri, & non videtur; sicut quod est omnino in tenebris. Sic igitur tripliciter accipitur infinitum; vno modo quod non est natum transiri: nam *infinium idem est quod intransibile*: & hoc est, quia est de genere intransibilem, sicut indiuisibilia, ut punctus, & forma; per quem etiam modum dicitur etiam vox inuisibilis. Alio modo dicitur infinitum, quod quantum est de se transiri potest; sed eius transitus non potest perfici à nobis; si cut si dicatur, profunditas maris est infinita; vel si potest perfici, tamen vix, & cum difficultate; sicut si dicamus, quod iter vsque in Indiam est infinitum. Et vtrumque istorum pertinet ad hoc, quod est esse male transibile. Tertio modo dicitur infinitum, quod est natū transiri, quasi de genere transibilem existens; quod tamen nō habet transitum ad finem, ut si esset aliqua linea non habens terminum; vel quæ cumque alia quantitas: & sic proprie dicitur infinitum, de quo modo loquimur.

4 Circa quam diuisionem est aduertendum, quod cum infinitū, & fini-

finitum sit proprietas quantitatis, vt patet per Phylol. hic, & li. 1. tex. 15. 18. & 23. cum quantitas alia sit molis, quæ est corporis; & alia perfectionis, quæ est propria rerum spiritalium, & à perfectione non distinguitur; iuxta illud S. August. 6. de Trin. c. 8. *in his, quæ non mole magnæ sunt; hoc est maius esse, quod melius est.* Ideo ad hæc omnia comprehendenda proprijs vocibus. Distinguit S. Thom. lib. 1. Contrag. cap. 43. ad 1. & lib. 3. c. 34. in fine, & 3. p. q. 10. ar. 3. ad 1. & in 1. dist. 43. q. 1. ar. 1. & alibi sæpè, quod infinitum dicitur dupliciter; scilicet, *priuatiuè, & negatiuè*; dicitur infinitum priuatiuè, quia quantitas nata est finem habere: vocatur infinitum negatiuè, quia est infinite perfectus sine termino, & mensura: & ideo Deus, de quo dicitur in Psal. 144. quod *magnitudinis eius non est finis*, dicitur infinitum negatiuè, vt etiam notat S. Bonauent. in 1. dist. 43. q. 2. & iam voces istæ sunt frequentissimæ in Scholis: quia licet, negatio non explicet perfectionem, fundamentum tamen, quod hac negatione explicatur, infinitam dicit perfectionem, vt ait Caiet. 1. p. q. 7. art. 1. §. *Ad secundum verò.* & ante eum S. Thomas in primo distinct. 22. artic. 4. ad 2. loquendo de his nominibus, incorporeus, immaterialis, ineffabilis, & similibus: de quibus Theologi.

5. Aliam diuisionem propriam infiniti priuatiuè accepti, subiungit Phylolophus illo textu 34. dicens: quod infinitum dicitur per appositionem, sicut in numeris; aut secundum diuisionem, sicut in magni-

tinibus; aut vtroque modo, sicut in tempore: de quibus postea textu 56. & deinceps ait intelligi de infinito in potentia, non de infinito in actu: dicitur enim infinitum in appositione, secundum quod potest apponi, vel diuidi.

6. Notant autem Phylolophus, & Sanctus Thomas lectione 10. littera. c. quod dupliciter inuenitur aliquid in potentia: vno modo sic quod totum potest reduci in actum; sicut possibile est hoc æs esse statuam, quod aliquando erit statua: non autem sic dicitur esse infinitum in potentia. Alio modo aliquid dicitur in potentia esse, quod postea fit actu ens, non quidem totum simul, sed successiuè, quia semper vna pars eius fit post aliam; per quod modum dicitur esse dies, & ludus agonalis: verificatur enim, quod adueniet dies, vel mensis, vel annus sequens; quamuis impossibile sit esse totum simul: & similiter comedia, vel ludi dicuntur esse, quia quandiu durant, aliqua pars est in fieri, & aliqua est vt in futurum fienda. Et hoc modo dicitur infinitum esse simul, & in potentia, & in actu: omnia enim huiusmodi simul sunt in potentia quantum ad vnam partem; & in actu quantum ad aliam. Videatur Sanctus Thomas prima parte questione 7. articulo 4. ad primum.

7. Præmissis acceptionibus infiniti, accedit Phylolophus ad eius definitionem assignandam, & notat antiquos definisse infinitum dicentes, infinitum esse *extensum quod nihil est.* Ipse verò asserit e contra dicendum esse,

esse, quod infinitum est, cuius est semper aliquod extra. Et quod antiquorum definitio non sit conueniens, probat textu 69. & S. Thomas lectione 11. littera. c. quia conuenit alijs à definito; illa enim est definitio perfecti, & totius, illa enim quibus nihil deest eorum, quæ debent habere, dicuntur esse perfecta; sicut tota domus, & tota arca, vel totum vniuersum. Sed nullum carens fine est perfectum; quia finis est perfectio vniuscuiusque; finis autem est terminus eius, cuius est finis: nullum igitur infinitum, & interminatum est perfectum. Non ergo competit infinito definitio perfecti, & totius.

8 Circa Phylosophi definitio- nem notat Ferrara quæstione sexta in principio, non sic esse intelligendam, quasi accepta tota quantitate infiniti, adhuc sit aliquid extra accipiendum: hoc enim implicat contradictionem, videlicet, quod tota sit accepta, & aliquid restet accipiendum, seu semper sit quid accipiat, semel tota accepta: sed est sensus, quod infinitum est, cuius quantitatis partem finitam accipiē- tibus semper est aliquid extra accipere: cum enim infinitum careat termino, oportet quod aliquo infinito ei⁹ accepto, remaneat aliud accipiendum: si enim accepto aliquo finito eius, non restaret aliud accipiendum, tunc ei⁹ esset finitum.

9 Rursus notat Soto textu 63. & quæstione 3. §. *Ad propositum*, quod definitio hæc generaliter competit infinito, tam in actu, quam in

potentia, magnitudine, & multitudine; quamuis modus essendi sit diuersus; sicut differunt esse in potentia ab esse in actu; licet infinitum in potentia partim sit in actu.

§. II.

Corolaria ad explicationem infiniti.

10 **E**X dictis deducitur, primo falsam esse, & implicare in terminis doctrinam P. Arriaga, qui disput. 13. sect. 1. num. 4. ait, posse vnum infinitum in multitudine, v.g. aut in magnitudine, claudi inter duas unitates, vel duo puncta determinata. Quod asserit probari *enī* denter, quia inter hominem, & lapidem clauduntur infinitæ species animalium inæquales inter se; respectu quarum homo est vltimus, quia est perfectissimus illarum. Item, vnum infinitum potest esse maius alio, vt capilli hominum, si essent infiniti, excederent homines: & tunc si daretur linea infinita versus vnā partē, & diuideretur in duas, ambæ essent infinitæ: nam finitum additum finito nō facit infinitum: & quælibet clauderetur inter duo puncta: nam punctum, quod amittit vñionē, esset assignabile à Deo, qui diuisionem fecit, & punctum à quo incipit linea: ergo iam haberet duo puncta determinata, & signabilia inter quæ clauderetur, quāuis esset infinitè longa.

Deinde, si Deus ex infinitis gradibus intensiōis tolleretur medietatem, adhuc qui remanerent essent infi-

infiniti, & haberent primum, & ultimum, nempe ille, qui amisisset v-
nionem cum ablatis.

11 Ille tamen videtur ignorasse propriam vocem infiniti, vt ait S. Thom. Quodlib. 9. art. 1. in fine, quia infinitum dicitur per remotionem terminorum quantitatis: eo autē ipso quod claudatur inter duo puncta determinata, vel inter duas vnitates, iam non remouetur termini, nec quantitatis continuæ, nec quantitatis discretæ: ergo erit finitum: & ex alia parte asseritur esse infinitum: ergo illa positio implicat in terminis. ¶ Secundo, vt ait S. Thom. hic lect. 7. relatus num. 3. infinitum idem est quod intransibile: quod omnes pro comperto supponunt ex vocabuli proprietate; nec ipse Arriaga potest negare, siquidem numer. 6. ait. quod consistit essentia infiniti præcisè in eo, quod ex uno termino ad aliam successinè perueniri nequeat: sed eo ipso quod claudatur inter duas entitates, vel inter duo puncta determinata, ad illos terminos determinatos perueniri potest: ergo sequitur in terminis cōtradictio. Sed non expedit immorari in reijcienda paradoxa positione, quæ nulli Doctorum in mentem venit; sed nec post eum nulli video placuisse: & est cōtra Phyl. 1. de Cælo tex. 39.

12 Valdè etiam notatione dignū est, quod primā rationē vocet cui dentē; cum assumat sine probatione propositionem; vel manifestè falsam, & ad summum veram de infinito in potentia; & non assignat terminos intrinsecos illius collectionis: vt latè explicauerat M. Ba-

ñez prima parte quæstione 7. articulo quarto ad quintum in prima solutione negans illam maiorem, & M. Soto quæst. 3. ad tertium: & vniuersaliter in omni infinito, nō est signabile primum, & ultimum, nec ab ipso Deo, vt ait S. Thomas prima parte quæstione 14. articulo 12. ad secundum: Et inde est quod infinitum transiri non potest, nec à finito, nec ab infinito: quia infinitum essentialiter dicit esse impertransibile. ¶ Reliqua eius argumenta assumunt aliquid in terminis repugnans, videlicet, quod possit esse infinitum in actu, & esse clausum terminis: & ideo non mirum, quod ex illis sequatur vtraque pars contradictionis; vt latissimè probat M. Soto quæstione quarta ad quartum, argumentis numero duodecim, de quibus aliquid tangemus postea: argumenta enim illa probant, quod infinitum in actu repugnet; non tamē quod illo dato, ei non possit fieri additio.

13 Deducitur secundo, nō rectè Durandum in 1. dist. 43. q. 2. n. 18. dixisse, quod definitio à nobis approbata est infiniti in potentia, & quod definitio, quā ex antiquis retulimus, est infiniti in actu; ita vt infinitū sit, cuius quantitatem accipientibus nihil est sumere extra: & ideo inquit. n. 17. quod infinito nulla potest fieri additio: alioquin aliquid erit plus infinito: quod est contra eius prædicata, cum mensuram nō habeat; & vbi est plus, vel min⁹, mēsurā debet esse. Idem videtur tenere Aureolus, & paucialij in 1. dist. 44. art. 1. p. 1.

14 In primis quoad definitionē, expresse Philofophus ipse Durandi definitionem impugnat, & notitiam approbat: & sic intelligunt S. Thomas, B. Albertus, & omnes quotquot viderim Expositores. Quod autē infinito possit fieri additio, communis sententia tenet, vt multis relatis eruditè probat P. Hieronymus Fasolus 1. p. quæst. 7. ar. 4. dub. 4. & nō apparet repugnātia, cur si daretur per possibile, vel impossibile corpus infinitum, ibi non posset à Deo creari aliud infinitum cum illo penetratum; vel plura finita. Dato etiam infinito numero Angelorum, non apparet repugnantia in terminis, cur non posset Deus infinitos homines creare.

15 Illud tamen est certum, quod si esset infinitum corpus, occuparet omnia imaginabilia, & illi non posset esse additio alterius corporis, nisi penetrarentur: quia non restaret locus alteri, cum primum occuparet omnia loca, vt ait S. Thomas hic: & si esset infinitum in omni multitudine, nulla esse posset additio. ¶ Nihil tamen verat esse, vel imaginari infinitum in vna ratione, & finitum in alia, & ex illa parte esse posset additio: quod explicat S. Thom. 3. p. quæst. 10. artic. 3. ad 3. nam species numerorum parium sunt infinitæ, & similiter species numerorum imparium; & tamen numeri pares, & impares, sunt plures, quam pares. Et ideo cum dicitur esse proprietas infiniti, quod infinito non sit aliquid maius, intelligitur formaliter in ratione infiniti, quia caret ter

minis; & materialiter ea parte, quæ est infinitum; ex parte verò quæ nō est infinitum, plus materiæ potest addi, vt tenent communiter Thomistæ, quos citant, & sequuntur Maius hic sect. 1. quæst. 4. & PP. Carmel. disput. 18. q. 7. item Gregorius Ariminensis in 2. distict. 42. quæstio ne quarta, & alij frequenter, & videri potest Rubio hic quæstione quarta.

16 Ad argumentum Durandi posset responderi cum Scoto in 2. dist. 1. quæst. 3. ad vltimum, docente, quod æquale, maius, & minus non conueniunt quantitati molis nisi finitæ; quia prius diuiditur quantū per finitum, & infinitum, quam sibi conueniat æquale, vel inæquale: de ratione enim quantitatis maioris est excedere, & minoris excedi, & æqualis commensurari; quæ omnia videntur cōcludere finitatem: & ideo negatur infinitū esse æquale infinito, quia æquale, & inæquale, & maius, & minus sunt differentia quantitatis finitæ, & non infinitæ. Hæc Subtilis Doctor.

17 Secundo dici potest ex Diuo Thoma prima parte quæstione 14. articulo 12. ad tertium, quod infinita, in quantum talia, *carent mensura quantitativa*, quia contra rationem infiniti est, quod sit mensuratum; omnia tamen infinita creabilia (si essent) haberent mensuram essentia, & veritatis; quia esse eorum esset limitatum ad aliquas determinatas naturas: unde mensurabilia essent secundum scientiam Dei: & sic posset esse additio, & subtractio modo prædicto.

18 Præterquam quod licet in infinito non possit esse mensura proprie, & in rigore, tamen significari potest, & accipi per partes materialiter finitas, & in illis potest esse materiæ additio; & ideo inæqualitas, & mensura minus proprie, & rigurose loquendo, à multis admittitur in infinito, & esse maius materialiter, & immensurabiliter. Vnde si essent infiniti homines, haberēt tot oculos dextros, quot sinistros, tot pedes, quot capita, & sic de alijs cōparationibus, quas facimus inter corpora illa, quæ concipimus in infinitis; quamuis id in rei veritate implicet: de quo postea. ¶ Aliam solutionē adhibet Mafius ad 3. quod illa proprietas conuenit omni quantitati finitæ; sed nō soli, quia etiam conuenit infinitæ: nā si dari possēt duæ linæ infinitæ, illæ essēt æquales, &c. Sed priores solutiones solidores sunt.

19 Tertiop principaliter deducitur, quæ sit differentia inter infinitum categorematicū, & syncategorematicum? Quæ voces apud modernos sunt frequentissimæ; sed tamen, vt notat M. Soto quæst. 3. §. *At vere*, neque Aristoteles, neque veterum vllus Philosophorū, vtitur his nominibus: quamuis eas vsurparint Gregorius in 1. dist. 42. art. 3. initio, & Capreolus in 2. dist. 1. quæst. 1. paulò ante finem, & alij, quos citat Fasolus quæst. 7. art. 1. dub. 2. & quia iā vsus dedit his vocib⁹ in materia hac proprietatem, non possumus, nec debem⁹ earum vsus negare. ¶ M. Soto ait idem esse infinitum in actu, quod infinitū

categorematice: & infinitum in potentia, quod infinitum syncategorematicæ: nam sic habet formā adverbij: & est finitum infinite, seu non in actu, sed successiue: idē notant Toletus q. 7. & alij frequēter. Et cum apud Philosophum, & S. Thom. reperiatur distinctio de infinito in actu, & in potentia, ad eam exprimendam etiam nos in isto sensu voces vsurpabimus.

20 Inquirunt autem nonnulli, vtrum infinitum categorematicū differat à categorematico in multitudine, quam continet; an vero solum in diuerso rerum statu?

Multi dicunt infinitum syncategorematicum secundum id, quod actu habet, esse finitum, & extrinsece, & secundum id quod potest habere esse infinitum. Ita PP. Carm. disp. 18. q. 1. n. 2. & 3. & M. Ioan. à Thom. q. 15. ar. 1. P. Albertinus to. 2. de Quant. disp. 4. q. 2. n. 8. & 11. & alij frequēter, quia idē dicitur infinitum in potētia; quia secundū id quod habet est finitum; & secundum id quod potest habere, est infinitum: quod est tendere ad infinitatem, seu ad illam ordinari extrinsece.

21 Oppositum docuisse S. Tho. & Scotum, & alios authores communiter, pluribus relatis, conatur probare Fasolus illa q. 7. ar. 2. dub. 2. videlicet, infinitū syncategorematicū nō differre multitudine ab infinito categorematico: ac proinde vtrumq; includere entitates infinitas simpliciter, & solū distinguī pænes statū, quia illud totū est in actu, hoc vero partim est in potētia.

22 Nō video qualiter in hac parte possit esse dissidium; nisi de vocibus contendatur: pro quo recolendum ex Philosopho, & S. Thoma lec. 10. quod infinitum in potentia est duplex; aliud secundum diuisionem, vt in continuo; & aliud secundum appositionem, vt in numeris. Certum estigitur, quod quoad id, quod est actu de infinito syncathegorematico, non est infinitas: alioquin nō distingueretur ab infinito in potentia, & cathegorematico. Certū est secundo quod si omnia, quæ in infinitum possunt addi, actu adderentur; vel si continuum in omnem partem diuideretur, esset infinitum simpliciter, & in actu, vt bene probat Scotus in 1. dist. 2. q. 2. §.

*o*stenso proposito, quia si actu accepta essent finita, non esset ante diuisibile, & multiplicabile in infinitum. Et hoc etiam docet S. Thom. 1. p. q. 7. art. 3. ad 3. loquendo de diuisione: & art. 4. ad 1. loquendo de additione, quia post quamlibet multitudinem potest sumi alia multitudo in infinitum.

23 His admissis, solum poterit esse dissidium, an infinitum in potentia, & syncathegorematicum significet in recto partes existentes, & in obliquo illas, quæ possunt addi? Vel potius significet, quod coalescit ex his, quæ sunt, & esse possunt? Et similiter circa infinitum magnitudinis posset in dubium verti, an significet continuum, vt in potentia ad diuisionem? An vero è contra significet partes omnes, in quas potest diuidi? Quæ absque dubio sunt infinitæ. Et hæc est quæstio de usu vocis; & quia nil certi in antiquis habe-

mus de his vocibus cathegorematicum, & syncathegorematicum infinitum; poterit vnusquisque in suo sensu abundare. Melius tamen erit cum antiquis distinguere, & dicere, quod quoad actum est finitum; quoad posse infinitum: & in continuo tota entitas infiniti est actu, sed solum deest status diuisionis: in numero verò, & in tempore, quia sunt additione, & successione, etiam ipsa entitas partium est in potentia.

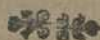
24 Demum deducitur, esse certum dari infinitum in potentia; quia magnitudo diuisibilis est in infinitum: quod est de ratione quanti continui, vt patet ex eius definitione tradita in 5. Metaph. & ex Philosopho, & S. Thom. hic lec. 10. litt. b. & 1. p. q. 7. art. 3. ad 3. & amplius exponetur lib. 6. ¶ Pariter datur infinitum in potentia in numeris: nam eos esse infinitos certissimum est, vt inquit S. August. 12. de Ciuit. cap. 18. & rationem assignat S. Thomas 1. p. quæst. 7. art. 4. in fine corp. Quia augmentum multitudinis consequitur diuisionem multitudinis: quanto enim aliquid plus diuiditur, tanto plura secundum numerum resultant: vnde sicut infinitum inuenitur in potentia in diuisione continui, quia proceditur ad materiam; eadem ratione etiam infinitum inuenitur in potentia in additione multitudinis. De quo optimè disputat Ferrara hic quæstione 6. conclusionem 2. & quæst. 8. per totam, et Masius sect. 2. quæst. 1. et 2. cū alijs ab ipso relatis.

25 Quia tamen ratio ista procedit de infinito secundum numerum

rum in corporalibus: quod in spiritalibus detur infinita multitudo in potentia, patet. Primo, quia in potentia, & scientia Dei contineri infinita, vt per se notum docet S. Augustin. 12. de Ciuit. cap. 18. & S. Thomas 1. part. quæstione 14. articulo 12. Vnde inter errores Viclefi damnatos in Concilio Constantiensi sess. 15. ponitur, quod Deus solum possit producere, & creare *certum numerum animarum, & non ultra*: creaturæ ergo possibiles sunt infinitæ secundum numerum sine termino.

26 Quod nō solum procedit de infinitis indiuiduis, sed etiam de infinitis speciebus, vt docet Sanctus Thomas quæstione prima de Potētia articulo secundo ad nonum, ex S. Dionis. cap. 8. de Diuinis Nominibus: & oppositum esse *inolerabile, vel erroneum*, dixit P. Suarez disputat. 30. Metaphis. lect. 17. num. 19. & conuincit, tum, quia species sunt si cut numeri: tum, quia data quacūque creatura, in infinitum dilatat à Deo; cum etiam inter summam creaturam, & Deum infinita distantia sit, vt ait S. Thom. in primo dist. 44. quæstione prima artic. 2. Et ideo *qualibet creatura facta, potest Deus facere aliam meliorem*, vt ait S. Thom. 1. parte quæst. 25. art. 6. & secundo Contrag. cap. 26. quare nullatenus est sustinendus Arriaga hoc negans hic disput. 13. sect. 3. remanet ergo

quæstio de infinito catholice
gorematicè, & in
actu.

§. III.

*Eligitur, & exponitur sententia
S. Thomæ.*

27 IN quæstione sic exposita, sententiam affirmatiuam tuetur Ariminensis in 1. dist. 43. quæst. 4. & alij Nominales, quos citant, & sequuntur Vazquez 1. p. disp. 26. capit. 2. Hurtado, & Arriaga in præfenti, & cæteris diligentius, Fasolus 1. p. quæst. 7. art. 4. dub. 12. & alij.

28 Id tamen implicare contradictionem, docet S. Thomas Quodlibet. 9. art. 1. concludens: *Et ideo si cui Deus non potest facere equum rationalem; ita non potest facere ens actu esse infinitum*. Similia habet Quodlibet. 12. art. 2. & 1. p. quæst. 7. art. 3. vbi loqui de potentia absoluta, cōstat ex solutione ad 2. & 1. p. quæst. 46. artic. 2. ad 8. quare ita tenent omnes Thomistæ. Item S. Bonauent. in 1. dist. 43. Ricardus, & Durand. & Marfilus ibi. Plurimos alios citat Masius hic sec. 2. quæst. 4. & tenent Toletus, Conimbr. Rubio quæst. 3. Auerfa quæst. 24. & nostram esse cōmunē, fatetur Fasolus, præter Thomistas, viginti alios Authores pro ea citans, & alios posset referre.

29 Quia tamē Durand. & Richardus, et quidam alij, licet in conclusionem conueniant cum D. Tho. eius tamen rationes impugnant; ideo oportet nō tantum S. Tho. conclusionem amplecti, sed vim rationū illius ponderare. Pro quo notandum cum ipso D. Thom. illo art. 3. quod corpus (quod est magnitudo

completa) dupliciter sumitur; scilicet, mathematicè, secundum quod consideratur in eo sola quantitas; et naturaliter, secundum quod consideratur in eo materia, et forma. De qua diuisione vidèdus ibi Caietanus explicans, quod non differt à diuisione trimembri tradita à B. Albert. 1. Physic. sed omisit S. Th. corpus metaphisicè acceptū, quia quoad intentum, nō ponebat in numero cum alijs.

30 Ex triplici ergo capite potest imaginari, quod implicet contradictionem corpus infinite magnitudinis; primo, quia repugnet esse creatum, & esse infinitum; ne æquetur creatori; secundo, quia repugnet quantitati vt quantitas est; & tertio, ex speciali ratione corporis naturalis, & sensibilis. ¶ S. Bonau. vbi supra implicationem adduxit ex primo capite, *quia*, inquit, *infinitū in actu est actus purus: alioquin si aliquid haberet de limitatione, & arctatione esset finitum.* At verò S. Thomas hoc capite excluso, ex duobus alijs conatur implicationem deducere: vnde eius sententia tribus explicatur propositionibus.

31 Dico ergo primo, ex eo quod corpus esset infinitum in actu, non sequitur immediatè, & per locum intrinsecam, quod esset infinitum per essentiam, & quod æquaretur Deo. Probat S. Thom. oppositum dicendi modum impugnans Quodlib. 9. art. 1. ita scribēs: sed illud nō videtur rationabiliter dici: nihil enim prohibet illud, quod est infinitum per vnum modum, superari ab eo, quod est infinitū pluribus mo-

dis: sicut si esset aliquod corpus infinitum secundum longitudinem; finitum verò latitudine, esset minus corpore longitudine, & latitudine infinito. Dato autē, quod Deus faceret aliquod corpus infinitum in actu, corpus quidem hoc esset infinitum quantitate dimensiuā; sed de necessitate haberet naturam speciei terminatam; & esset limitatum; ex hoc ipso, quod esset res naturalis: vnde non esset æquale Deo, cuius esse, & essentia est modis omnibus infinita.

Idem explicat Quodlib. 12. ar. 2. quia ei quod est infinitum omnibus modis non adæquatur illi, quod est infinitum vno modo: dato enim, quod est ignis infinitus secundum magnitudinem, non adæquabitur Deo; quia etsi sit infinitus ignis in quantitate; tamen est quid finitum specie: Deus autē omnibus modis est infinitus.

32 Quæ ratio manifesta est ex dictis; quia infinitas formalis, & negatiua; & infinitas materialis, & priuatiua non adæquatur, nec se mutuo inferunt: nam prima est propria actus puri, nullis essentialibus terminis clausi, qui est Deus: secunda verò solū ex proprijs exigit nō claudi terminis quantitatis: ergo ex vltiminorū, qui concederet, à Deo fieri posse corpus infinitum, nō censebitur admittere illud equari Deo modis omnibus infinito. Quod iterum notat S. Tho. 1. p. q. 7. art. 3. in initio dicens: quod aliud est esse infinitū secundum suā essentiam; & secundū magnitudinem. Dato enim, quod esset aliquod corpus infinitū

secundū magnitudinem, vtpotē, ignis, vel aer: non tamen esset infinitum secundum suam essentiā: quia essentia sua esset terminata ad aliquam speciem per formam, & ad aliquod indiuiduum per materiā: & ideo habito ex præmissis, quod nulla creatura est infinita secundū essentiam, adhuc restat inquirere, vtrum aliquid creatum sit infinitū secundum magnitudinem?

33 Declaratur, & cōfirmatur idē: quia longē diuersæ rationis est quātitas perfectionis, & quantitas mollis; adeo vtrilla sit quantitas solum metaphoricē, & hæc sit quantitas propriē, vt diximus lib. 2. Log. q. 14. num. 11. & magnitudo quantitatis corporeæ æquare non valet magnitudinem spiritualement. Imò vt ait M. Soto quæst. 4. ad 1. in fine, licet esset lapis infinitæ magnitudinis, nō esset essentialiter perfectior, quam esset lapis pedalis; nec equus infinitæ magnitudinis, esset tam perfectus, quam homo; nec esset essentialiter perfectior, quam est modo: ergo multo minus valet ad æquare magnitudinem actus puri: ergo ex hoc capite præcisē nō probatur implicare contradictionem corpus in finitæ magnitudinis.

34 Sed obijcies primo; quia magnitudo illi corporis infiniti in actu suam haberet essentiā: ergo vel finitā, vel infinitam. Si finitā, iam est contradictio, cum ponatur esse infinitum in actu. Si infinitam, habetur intentū, quod corpus infinitæ magnitudinis haberet essentiā infinitam.

Secundo: dato quod magnitudo

illa distingueretur à substantia illi corporis; tamen deberet illi proportionari, sicut propria passio proportionatur subiecto: ergo si propria passio est infinita, essetia à qua dimanaret, esset infinita: ergo de primo ad vltimum, ex data magnitudine infinita, sequeretur creaturam habere essentiā infinitam.

Dices, has consequentias sequi mediātē; & hoc sufficit vt S. Thomas curauerit seorsum exponere radicē vtriusque infinitatis.

Non videtur hæc euasio satisfacere; quia deducere per consequentias mediatas, & de primo ad vltimum, quod creatura sit Deus, satis est vt sequatur implicare contradictionem, & quod à Deo fieri non posset: ergo si ex eo quod repugnet creaturam esse infinitam secundum essentiā (quod erat demonstratum) sequebatur repugnare esse infinitam secundum magnitudinē; hoc debuit S. Thomas assumere pro medio; & ideo inconuenienter hæc ratione reiecta aliam quæsiuit.

35 Quod explicatur; nam postea ex eo quod ens naturale habet formam finitam, intulit quod habere non potest quantitatem infinitam: ergo infinitas quantitatis, & infinitas essentia sibi mutuo correspondent. Deinde Sanctus Thomas prima parte quæstione 25. articulo secundo, probat Deum habere potestiam infinitam, quia habet essentiā infinitam: quæ ratio nihil valeret, si non deberent proportionari infinitas proprietatum cum infinitate essentia, in qua radican-

*Quod si aliquis calor esset infinitus, habet
rei utique potentiam infinitam ad calefa-
ciendum. Et quod etiam e conuerso
infinitas virtutis inferat infinitatem
essentiæ, docere videtur S. Th. lib.
1. Contrag. c. 43. ratione 3. Eo quod
potentia non potest actum excedere: fun-
datur enim in actualitate essentiæ.
Et ibi ratione 8. ait. Quod effectus non
potest extendi ultra suam causam: quia
effectus debent causis proportiona-
ri: ergo manifeste deducitur ex eo
quod corpus sit magnitudinis infi-
nitæ, quod sit essentiæ infinitæ, &
quod sit infinitum secundum essen-
tiam.*

36 Hæc argumenta conuincunt,
id quod est verū, & nos negare non
possumus, quod magnitudo infini-
ta est essentiæ infinitæ, sicut magni-
tudo finita est essentiæ finitæ; &
quod corpus substantiale, cuius
esset proprietas, esset quodammodo
essentiæ infinitæ, vt illius esset
radix, & ad inuicem proportionarē
tur. Sed tamen qui admitterent nō
implicare contradictionem corpus
creatum infinitū in actu, distingue-
rent infinitatem essentialē per mo-
dum actus puri, quæ caret terminis
essentialibus, & infinitatem attribu-
torum; & has dicerent repugnare
creaturæ; non tamen repugnare da-
ri infinitatem in certis generibus
qualitatis, vel quātitatis, quæ clau-
dantur terminis essentialibus, & nō
habeant terminos qualitatis, vel
quātitatis: & has ponerent cōmu-
nicari; sicut si creatura permanens
finitet ab æterno, & vsque in æter-
num, haberet durationem infinitā;
& non æquaretur æternitati Dei,

vt diximus lib. 8. q. 2. Quæ omnia
acute indicauit Caietanus 1. p. q. 7.
art. 3. 5. Ad hoc breuiter, docens crea-
turas illas habituras infinitas essentias,
infinitate communiter sumpta; nō
tamen fore infinitas secundum essen-
tiam, quia his vocibus designatur
infinitas stricte sumpta, quæ est pro-
pria solius Dei. Et ad hæc genera in-
finitatum distinguēda, oportuit cū
D. Tho. hanc conclusionem propo-
nere. ¶ Aliam solutionem argumē-
torū s. sequēti proponemus. n. 44.

5. III.

*Implicat corpus naturale infi-
nitum in actu.*

37 **D**ico secundo, implicat quod
corpus naturale sit infinitū
in actu. Probat S. Th. 1. p. q. 7. art. 3.
In corpore his verbis: omne corp⁹
naturale aliquam formam substan-
tialē habet determinatam; cū igitur
ad formam substantialem con-
sequantur accidentia; necesse est
quod ad determinatam formā, cō-
sequantur determinata accidentia;
inter quæ est quantitas: vnde om-
ne corpus naturale habet determi-
natam quantitatem, & in m. ius, &
in minus: vnde impossibile est ali-
quod corpus naturale infinitum
esse.

38 Sed obijcies primo ex Duran-
do n. 23. dicere, quod maior est ve-
ra de determinatione accidentium
secundum genus, vel secundū spe-
ciem; falsa autem de determinatio-
ne extensionis. Et in ratione id nō
probat, sed supponitur; & ideo

videtur petitio principij. Imò corpora simplicia, & homogenea, vt aer, & ignis non requirunt determinatam extensionem: & possunt esse sub quacunque naturaliter.

Secundo obijcies ex Vazquez n. 5. nam hæc duo genera infinitatis, scilicet, secundum esse, & secundum quantitatem, omnino distincta sunt: ergo ex vna non inferitur alia. Quod si ex determinata natura secundum esse, colligeretur necessario determinata quantitas secundum extensionem, fieret vt omne corpus naturale, determinatam etiam extensionem exigeret: quod est absurdum: nam ignis addita materia sine termino augeri posset, vt docet Philosoph. 2. de Anima cap. 4. text. 4. & ex perimeto compertum est. Et eiusdem prorsus naturæ est ignis in quacunque quantitate: & ideo poltulat eadem accidentia.

39. Et vrgetur ex dictis in prima conclusionem, quod ex eo quod magnitudo sit infinita, non sequitur, quod essentia cuius est magnitudo, sit simpliciter infinita: ergo à contrario habet bene formam, & essentiam esse finitam, & quod quantitas sit infinita: quia est infinitas secundum quid, quæ aliunde potest communicari.

Quarto, quod non oporteat esse omnimodam proportionem inter formam substantialem, & quantitatis extensionem, videtur manifestum; alioquin quo forma esset maior in perfectione, exigeret maiorem quantitatem in extensione; & è contra formarum infima peteret quantitatem minimam. Sed vtrumque mani-

festæ aduersatur experientiæ: nam forma hominis nobilior omnium corporum formis non exigit quantitatem montis; & formæ elementorum imperfectissimæ exigunt tam vastæ molis quantitatem.

Denique falsum est, quod quantitas sit accidens consequens formam, cum potius sit accidens consequens materiam, imo prima dispositio materiæ, vt docet S. Th. 1. p. q. 3. art. 2 in arg. sed contra.

40. Antequam euasiones præcludantur, aduertendum, quod M. Araujo lib. 11. Metaph. q. 2. art. 2. putat his rationibus tantum probari impossibilitatem naturalem, & physicam; ad alias vero recurrendum ad probandam impossibilitatem logicam repugnantiam, & contradictionis. Quod aliquantulum, licet à lōge, insinuat M. Soto.

Quia tamen Caietanus in titulo illius art. 3. Bañez, & Nazarius, & communiter Thomistæ, imo, & ipsi, qui à S. Thoma in hoc puncto discedunt, manifeste supponunt loqui de impossibilitate omnimoda: & hoc indubitatum est attenda doctrina solutionis ad 2. et illa quæ relata est ex Quodlibeto; ideo pro ista, et sequenti ratione intelligēdis, diligenter est notandum, quod illa diuisio corporis in mathematicum, et naturalem, quoad præsens sic est intelligenda: quod magnitudo mathematicæ, explicat essentialia quantitatis triuæ dimensionis, quæ est corporis; naturaliter vero explicat aliquid accidentale quantitati vt sic; sed tamē perse conueniens cōposito ex materia, et forma attinente ad

ad Physicam, & quod est radix motus sensibilis: *Et sic naturale dicitur illud solum, quod mouetur; & est ordinatum ad generationem, & corruptionem in rebus, ut expresse ait S. Thom. in 2. dist. 2. q. 2. ar. 2. ad 4. & in hoc differunt obiecta Physicæ ab obiectis Metaphysicæ, & Mathematicæ, ut ait S. Thom. locis relatis lib. 1. q. 1. n. 41. id ergo quod est essentiæ corpori duplicatiue ut naturali, est accidentale corpori ut quantū est absolutè.*

41 Quantitatem autem esse naturalem consistit in duobus; primo ex parte principij, quia est proprietas connaturaliter dimanans à composito ex materia, & forma habente principium radicale motus; secundo ex parte terminij, quia est dispositio connaturalis ad accidentia, & operationes quibus esse naturale conseruatur, & exercetur. Si igitur corporis naturalis quantitas esset infinita, sequeretur, quod esset naturalis, ut supponitur; & quod non esset naturalis; siquidā quantitas infinita non potest dimanare à corpore substantialiter finito; nec potest esse proportionata ad motum, & operationes corporis sensibilis naturalis.

42 Siggillatim ad primam instantiam dicitur cum Caletano, quod ratio S. Thom. supponit ex 5. Metaph. & secundo Physicorum quod causæ effectibus commensurantur: unde si formam sequitur quātitas; & determinatam formam determinata quantitas, determinatione secundum extensionem, quæ est propria quantitatis. Quod constat in-

ductione in alijs accidentibus, quia formam naturalem cōsequitur determinatus gradus albedinis, coloris, siccitatis, &c. Deinde quia formam physicam sequuntur accidentia; ergo formas distinctas accidentia distincta. Sed non distincta secundū speciē, quia in diuersis sunt eadē secundū speciē (ut notat Ferrara q. 6.) ergo distincta, & determinata secundum gradum. Denique determinata forma est vis, & radix determinata, & inintelligibile est, quod à forma finita naturaliter sit vis infinita: nihil enim naturaliter consequitū ad finitū potest esse infinitū.

43 Ad secundam dicitur, quod quicquid teneatur determinis magnitudinis, & paruitatis (de quibus dicitur infra lib. 7. q. 6. ratio est effe-
ca: nam illi sufficit, quod accidentia ab intrinseco dimanantia non possint esse infinita in actu; etiā si ab extrinseco possint augeri sine termino, quæ est infinitas in potentia. Itaque potest contingere quod quātitati, ut quantitas est, non repugnet additio, & quod quantitati ut naturalis proprietas est, additio repugnet: quod notat S. Th. 1. Phys. lect. 9. litt. f. & 3. p. q. 7. art. 12. ad 1. dicens, quod si loquamur de quantitibus mathematicis, euilbet finitæ quantitati potest fieri additio; quia ex parte quantitatis finitæ, non est aliquid, quod repugnet additioni. Si vero loquamur de quantitate naturali; sic potest esse repugnātia ex parte formæ, cui debetur determinata quantitas, sicut & alia accidentia determinata: unde Philosophus dicit in secundo de Ani-

ma text. 41. quod omnium natura constantiam est terminus, & ratio magnitudinis, & augmenti: & inde est quod quantitati totius cæli non potest fieri additio. Hæc ibi. Nec stante ordine vniuersi, dari potest corpus naturale, cui adhuc ab extrinseco possit esse additio infinita, quia simul sequitur quod aliorum naturales operationes impediret, & ideo talis additio non esset naturalis; & alias supponitur esse naturalis: quod implicat.

44. Ad tertiam præter solutionem traditam n. 36. respondetur cum Ferrara §. *Ad primum horum*, quod magnitudo corporis secundum communem rationem magnitudinis non infert infinitatem formæ, & essentiae: & hoc vult S. Thomas locis relatis in prima conclusione, propter rationes ibi factas; quia ignis infinitæ magnitudinis esset eiusdem speciei, & essentiae cum igne corporali, qui modo est finitus. At vero magnitudo in quantum est naturalis (vt nunc de ea loquimur) si sit in finita, infert infinitatem essentiae: effectus enim infinitus arguit infinitatem virtutis; & ex consequenti essentiae: maior autem assumpta à D. Thom. intelligitur de magnitudine in quantum naturalis est. Pro quo videndus S. Thom. lib. 1. contrag. capit. 43. & alijs locis relatis n. 35.

45. Ad quartam respondetur ex D. Thom. lib. 2. de Anima lect. 8. in fine dicente, manifestum est autem, quod in omnibus, quæ sunt secundum naturam, est certus terminus, & determinata ratio magnitudi-

nis, & augmenti: sicut enim cuilibet speciei debentur aliqua accidentia propria; ita, & propria quantitas (videlicet, latitudo, & extensio, & terminatio quantitatis propria) licet cum aliqua latitudine propter diuersitatem materiæ, & alias causas indiuiduales: non enim omnes homines sunt vnius quantitatis: sed tamen est aliqua quantitas tam magna, vltra quam species humana non porrigitur; & alia quantitas tam parua, vltra quam homo non inuenitur. Ex quibus habetur, quod licet quantitas debet proportionari cum forma à qua dimanat; tamen latitudinem habet intra eandem speciem, & maioritas, vel minoritas, desumitur ex diuersitate materiæ, & alijs causis indiuiduationis.

46. Colligitur etiam, quod licet in corporibus, quo formæ sunt perfectiores, eo eis maior debeatur quantitas: vnde docet S. Thom. in Compendio Theologiæ cap. 18. quod inter elementa, quæ sunt superiora, maiora quantitativè inveniuntur: & corpus celeste manifeste apparet totam quantitatem elementorum excedere. Tamen in viventibus illa quantitas est magis proportionata, quæ est aptior ad proprias operationes exercendas: & ideo quamvis forma rationalis incomparabiliter excedat formas elementorum, tamen ab illa non dimanat nisi quantitas corporis humani: nam vt ait S. Thom. 1. p. q. 76. art. 5. Cum forma non sit propter materiam; sed potius materia propter formam; ex forma oportet rationem accipere, quare materia sit talis, & non è converso.

47 Habemus etiam ex dictis implicare corpus vium v.g. hominis esse infinitum: nam vt ait S. Thom. ibi ad 3. anima intellectiua est multiplex in virtute; & ideo ad diuersas operationes indiget diuersis dispositionibus in partibus corporis cui vnitur: & propter hoc videmus, quod maior est diuersitas partium in animalib⁹ perfectis, quā in imperfectis, & in his quam in plātis. Stāte hac diuersitate, & determinatione implicat infinitas, quia caput terminatur cute, & capillis, oculus includitur fronte, manus terminatur digitis, corpus pelle cōtegatur; ergo terminatur: ergo finitur. Vnde potest fieri inductio, quod nullum corpus naturale potest esse infinitū; quia elementa sub cælo sunt, & includuntur: quantitati autem totius cæli non potest fieri naturaliter additio: ergo corpus esse naturale, & esse infinitum repugnat.

48 Ad vltimum dicitur primo ex B. Alberto 3. Physic. trac. 2. cap. 13. & ex Ferrara ibiq. 6. concl. 1. quod licet extensio sit materiæ existentis sub quantitate; est tamen à forma secundum talem quantitatem, in qua forma suas operationes valeat exercere: huius signum est: nā anima est principium augmenti; cū videamus corpus augeri secundum proportionē, qua operationes suas valeat exercere.

49 Secundo dicitur cū Caietano illo art. 3. quantitatem secundum id quod habet de actu, cōsequi formam: & quia hic est sermo de infinito in actu; ideo mentio est de pro-

pria radice actus quantitatis: secundum autem quod est in ea de potentia; sic sequitur materiam: & sic alijs locis accipitur. Hoc esse ad mentem S. Tho. colligitur ex ipso libr. 2. de Anima lect. 8. in fine, vbi dicit quod *determinatio quantitatis in rebus naturalibus est ex forma, qua est principii speciei; magis quam ex materia.* Hæc omnia ideo prosequutus sum, quia doctrinalia sunt, & notāda pro alijs materijs: quamuis perspicacibus ratio S. Th. satis facilis apparere posset, & his non indigens.

s. V.

Ponderatur secunda ratio ad idem.

50 **S**ecunda ratio ad probandum impossibile esse corpus naturale magnitudinis infinitæ, his verbis formatur à D. Tho. sepe citato ar. 3. q. 7. 1. p. Omne corpus naturale habet aliquem motum naturalem: corpus autem infinitum nō posset habere aliquem motum naturalem: nec rectum, quia nil mouetur naturaliter motu recto, nisi cum est extra suum locum: quod corpori infinito accidere non posset; occuparet enim omnia loca: & sic indifferenter quilibet locus esset locus eius. ¶ Et similiter etiam nec secundum motum circularē: quia in motu circulari oportet quod vna pars corporis transferatur ad locum in quo fuit alia pars: quod in corpore circulari (si ponatur infinitū) esse nō posset: quia duæ lineæ protractæ à centro; quanto longius protrahuntur à centro, tanto longius distant ab

ab intrinsecā: si ergo corp^{us} esset infinitū, in infinitū lineā distaret ab inuicem: & sic vna numquā posset peruenire ad locum alterius. Hæc ibi.

Maiores est expressa Philosophi lib. 1. de Cælo. tex. 5. vbi declaratur à S. Thom. lect. 3. Tota ratio desumitur ex eodem Aristotele ibi tex. 34. vbi prima sex rationum, quibus ostendit omne corpus, quod circulariter fertur, esse finitum; est ista: de qua videatur ipse S. Thom. ibi lect. 9. & seq. & text. 70.

51 Varie ad hoc argumentū conantur respondere. Richardus illa dist. 43. art. 1. q. 3. negat maiorem. Et est communis instantia in cælo empyreo, quod est ens naturale, & est pænitus immobile. ¶ Deinde non est de ratione corporis naturalis, quod actu moueatur, sed sufficit, quod habeat in se principium motus: sicut non est de ratione grauis, quod ubicumque sit moueatur: nō enim mouetur nisi dum est extra centrum.

Sed contra hanc solutionē instat Ferrara: nā de ratione corporis naturalis est, quod habeat in se naturam: sed natura est principium motus, & quietis: ergo oportet naturale corpus, aut moueri, aut quiescere: sed corpus infinitum non potest moueri; cum occupet omnia loca: ergo nec etiam quiescet. Patet cōsequentia: nam quies est in eo solū quod potest moueri, vt patet apud Philosoph. text. 16. ergo infinitum corpus nō potest esse corpus naturale.

Hæc replica non videtur vrgere; quia corpori infinito nō repugnat motus ab intrinseca natura corpo-

ris, sed à forma infinita: & ideo ex illa prouenit impedimentū ad motum. Facile hæc instantia potest præoccupari: quia nō potest ex eadem radice prouenire radix mot^{us}, & impedimentum motus: sed natura illius est radix motus: ergo non potest esse impedimentum motus.

52 Adhuc dici potest ex Vazquez cap. 2. n. 11. dicente, quod si quis dicat posse dari corpus infinitum; sed non posse moueri circulariter, etiā de potentia Dei, quia non potest respondere sphaera finitæ magnitudinis, quæ peragat motum, non dicit aliquid absurdum.

Sed contra: nam esse corpus, & esse immobile, etiam à Deo, saltem circulariter, videtur contradictionem implicare: nam agēs, qui illud constituit in loco, potest reuolueri in illo loco: quod est circulariter mouere: ergo si implicat corpus quod à Deo non sit mobile circulariter, repugnabit corpus infinitum.

Possēt adhuc replicari, quod hoc corpus localiter immobile, posset alterari, vel alijs motibus moueri: quod sufficeret vt esset ens naturale. Denique, quid obstat quod corpus illud ab intrinseco in quantum ens naturale petat motum, & ab extrinseco impediatur ne moueatur?

53 Plures ex istis instantijs nō militant contra rationem, prout proponitur à D. Thoma, quia ipse non loquitur de corpore absolute; sed de corpore sensibili naturali: & de isto, maior inductione patet. Ad illam instantiam fatemur Cælum empy-

empyreū esse immobile, vt docet S. Thom. 1. p. q. 66. art. 3. & q. 102. art. 2. ad 1. & 4. Contrag. cap. 87. & lib. 2. de Cœlo lect. 19. in fine. Verumtamen cælū empyreum nō est ens naturale, in rigore in quo nunc loquimur. Quod egregie notat S. Thom. in 2. dist. 2. q. 2. art. 2. ad 4. dicens, quod naturale potest dupliciter sumi: vno modo prout diuiditur contra ens in anima: & sic dicitur naturale omne illud, quod habet esse fixum in natura: & sic cælū empyreum, & Angeli dicuntur naturalia. Alio modo dicitur naturale, secundum quod diuiditur contra ens diuinum (vocat ens diuinū, quod est de consideratione Theologiæ, vel Metaphisicæ) quod abstrahitur à materia, & motu: & sic naturale dicitur illud solū quod mouetur, & est ordinatum ad generationem in rebus: & hoc modo cælum empyreum non est ens naturale, &c. Ipso ergo S. Thom. exponēte, habemus quid intellexerit nomine entis naturalis.

54 Ad secundam, approbamus ibi relatam solutionem: cuius rationē assignat S. Thom. 3. Phisicorū lect. 4. nam *quies, & motus, cum sint opposita, habent fieri circa idem*: vnde corpus quiescere non potest priuatiue, nisi habeat quantitatem aptam moueri. Quantitatem autem esse naturalem, & dare impedimentum ad id quod est proprium naturæ, prout nunc de natura loquimur, videtur in terminis repugnans.

55 Aliæ instantiæ militant contra rationem prout ab aliquibus applicatur ad sequentem conclusionē.

Sed quia ad illam probandam non proponitur a D. Thom. ideō ibi dicitur quid probent. Solum penultima vrgere videtur contra motū naturalem: quia videtur quod sufficeret alterationis, etiam si repugnaret illi motus localis. Verumtamen Philosophus, & S. Thom. 8. Phisicorum lec. 14. & 1. p. q. 67. art. 2. ad 3. & alibi sæpe late probant, quod motus localis est naturaliter primus motuum: vnde dari nequit corpus naturale, cui motus localis repugnet naturaliter. Nec illud corp⁹ posset alia mouere, quia nulum corpus mouet nō motam, vt patet inducendo per singula, & notat S. Th. 1. p. q. 3. art. 1.

§. VI.

Absolute implicat corpus infinitum in actu, propter rationem S. Thomæ.

56 Dico tertio, implicat contradictionē corpus mathematice infinitum in actu, quod est dicere; non tantum attenta quātitate vt proprietas est naturaliter dimanans à substantia naturali, sed etiam absolute ipsam considerādo quoad essentialia quantitatis, prout datur in rerum natura, implicat contradictionem esse infinitam. Quia de illa conclusione est præcipua difficultas; ideō est diligenter probanda. Primo ostenditur ratione S. Thom. in corpore illius articuli tertii. Si imaginemur corpus mathematicū existens actu, oportet, quod imaginemur ipsum sub aliqua forma; quia

quia nihil est actu nisi per suam formam: unde cum forma quanti in quantum huiusmodi sit figura: oportebit, quod habeat aliquam figuram: & sic erit finitum: est enim figura, quæ termino, vel terminis comprehenditur.

57 Respondet Arriaga disp. 13. sect. 4. n. 34. corpus infinitum habetur figuram: posset enim depingi v.g. homo infinitæ magnitudinis habens omnia membra; verum infinite inter se distantia.

Non indiget hæc euasio impugnatione; sed terminorum expolitione: nam arbitror, quod quisquis intellexerit, quid Philosophi disputant in præsentia; deridebit infinitum depictum, seu chimericè excogitatum: unde M. Ortiz tract. 7. conf. 2. in fine ait: posse autè depingi hominem infinitum, chimericum omnino est; & solum ex cogitatum à P. Arriaga contra communem sententiam Philosophorum: videantur quæ diximus num. 11. & 12.

58 Occurrunt alij Recēiores eiusdem instituti, asserentes repugnare corpus infinitum infinite extensum absque vlla penetratione; & similiter infinita corpora non penetrata: sed tamen corpus infinitum, ad spatium finitum redactum, vltimā posse habere superficiem in ordine ad locum; licet illam non possit habere corpus infinitum non penetratum. Corpus autem infinitum penetratum figuram habebit non infinitam: corpori enim infinito ad finitū spatium redacto, motus, & figura competere possunt.

Multis rejici potest hæc euasio:

primo, quia diuertit à principali quæstionis difficultate, quæ est de corpore infinito relictō suæ naturæ; an simul verificari possit habere extensionem infinitam in actu, & esse creatum: & si hoc repugnat; iam in principali asserto nobiscum consentiunt.

59 Secundo, data solutionis doctrina, solum saluatur infinitum in potentia (quod non negant Phyl. & S. Tho.) dari: & nullatenus verificatur dari corpus infinitum in actu. Quod sic ostenditur, redigatur à Deo illud corpus (quod imaginatur infinitum) ad quantitatem cæli: spatium quod occupat, est finitum; ut patet: ergo portio corporis, quæ illi spatio correspondet, si cum alia non sit penetrata, etiā est finita in actu. Quod euidentissimū est: alioquin cælum modo esset corpus infinitum in actu: quod nullus cōcedet. Sed omnes aliæ portiones cum ista penetratæ etiā sunt finitæ: quia nulla est maior quantitate totius cæli, ut supponitur: ergo totū corpus est finitum in actu. Probatur consequentia, quia finitū additū infinito, nō facit infinitum; ut est persē notum.

Dices, si penetratio esset partium finitarū, hoc concluderet: casus autē est, quod infinitæ partes penetrantur. ¶ Sed cōtrariā sic se habet infinitum per appositionē, sicut infinitum per diuisionē: & idē est apponere in alio loco, ac penetrare in eodē: sed ex eo quod cōtinuū diuisibile sit in infinitas partes sine termino signabili, etiā à Deo, nō sequitur defacto esse infinitas in actu, sed solū in potentia: ergo ex eo, quod

penetratæ ponantur illæ partes, si sunt in spatio finito, & significabili, solum erunt infinitæ in potētia: vel vtraque pars contradictionis ex da to illo impossibili, sequetur.

60 Tercio: corpus est magnitudo completa habens partem extra partem: ergo corpus infinitū erit corpus infinitæ extēsiōis: ergo repugnante infinita extēsiōe in actu, repugnat corpus infinitum in actu.

Dices, posse concedi dari exigentiam infinitæ extēsiōis, etiam si illius terminus implicet: sicut multi admittunt dari relationem transcendentalem ad terminum repugnantem.

Sed contra: nā pari ratione posset concedi virtus in causa ad producendum id quod cōtradictionē implicat: in quo in terminis inuoluitur cōtradictionis implicatio. De inde, illa inslātia est mera æquiocatio: nā ad chimerā solū est relatio transcēdēs, quia intellectus, id quod nō est ens, format, & fingit ad modū entis, intētionale esse illi dādo. Nūc autē loquimur de reali productione corporis infiniti; & ideo si eius infinita extēsiō repugnat, etiā repugnat infinitum corpus in actu productum: nec valet intellectus cōcipere, quod repugnet infinitū spatium; & quod ex alia parte non repugnet corpus infinitum illud spatium replens. Præcipuè cum spatiū (vt libro sequenti quæst. 1. dicetur) nō sit aliud ab ipsis corporibus; quā vis nos imaginemur, ac si vacuitas, in qua est hæc machina mundialis, esset aliquid reale.

61 Melius posset respōderi, extē

sionē in ordine ad locū nō esse essē tialē quantitati; sed solū extēsiōnē in ordine ad se; seu habere partē extra partem: quod verificatur in corpore infinito, etiā si illius partes ad inuicem sint penetratæ: quia bene potest Deus stante effectu primario alicuius formæ, impedire effectū secundariū; vt cū Christus introiuit ad Discipulos ianuis clausis; & cū tres pueros ignis nil molestiæ intulit, & alibi sæpē. ¶ Huic euasioni fate-mur, quod si sola attēdatur essētia quātītatis vt sic, ex illa nō habetur repugnātia corporis infiniti in actu; sed tamē quia quantitas non potest esse in rerū natura sine aliquo termino, & figura; ratione quarum terminationū diuiduntur, & distinguuntur diuersæ portiones quātītatis; si istis repugnat infinitas: quia sequitur esse terminatas, & esse interminatas; iā repugnabit infinitū corpus: quia prout ponitur in rerū natura, debet habere superficiē vltimā, & terminum quātītatis, & infinitū interminabile est. Totum hoc docuit S. Th. q. 7. ar. 3. ad 2. dicens, quod *l'et infinitū nō sit cōtrā rationē magnitudinis in cōmuni; est tamē cōtrā rationē cuiuslibet speciei eius*, scilicet, cōtrā rationem magnitudinis, bicubitæ, vel tricubitæ; siue circularis, siue triangularis, & similitum. *Nō est autem possibile in genere esse, quod in nulla specie est: vnde nō est possibile esse aliquā magnitudinem infinitam: cum nulla species magnitudinis sit infinita.* De ista ratione iterum quæst. 6.

62 Nunc adhuc posset præcludi relata euasio alia via: quia implicat cōtradictionē produci formā radicem

cem alicuius effectus secundarij, quādo iste ab intrinseco implicat cōtradictionē: nā ex parte, qua datur radix illius, supponitur nō repugnare ab intrinseco; cū cōstet non repugnantia in causa efficiēte esse nō posse, cū obiectiua repugnātia produci bilis, vt sumitur ex dictis li. 2. q. 21.

§.4. Ex alia parte supponitur ab intrinseco repugnare: ergo sequitur contradictio ex eo quod forma sit radix effectus secundarij implicātis cōtradictionē. Sed corpus infinitē quantū (in casu quo repugnet produci infinitum nō penetratum, & possit produci infinitum corpus penetratū, vt ponitur ab authore solutionis quā impugnamus) est radix extēsiōis infinitæ, quæ ab intrinseco repugnat: ergo ex illo casu duæ cōtradictoriæ erunt simul veræ: videlicet, quod ab intrinseco repugnet infinita extēsiō in ordine ad locū, & quod ab intrinseco nō repugnet infinita extēsiō in ordine ad locum.

Præterquam quod etiam si Deus possit impedire effectum secundarium formæ; non tamē potest fieri, quod effectus secundarius illi repugnet: ergo licet per miraculum partes corporis possint penetrari; non tamen fieri potest, etiā miraculosē, quod repugnet, quod corpus quod à Deo est producibile penetratū, non sit producibile non penetratū: ergo nō possunt hæc duo simul coherere: ergo secunda principalis solutio implicat contradictionem.

63 Veniamus ad solutiones P. Vazquez, qui illo cap. 2. n. 4. ait, quod ratio S. Thom. hoc pacto dissolui

potest: quamuis corpus mathematicum in sola cogitatione infinitū esse non possit, quia semper à nobis apprehēderetur inslar aliorum, quæ finita sunt; hinc tamen nō colligitur, reipsa à Deo fieri non posse: multa enim, quæ cogitare non valemus, à Deo fieri non repugnat. Tum etiam ex parte nostræ cogitationis nihil obstat: facile namque apprehendimus vastitatem aliquā, seu magnitudinem extra cœlum sine ullo termino. Nihil ergo repugnat, quo minus corpus mathematicum infinitum fieri possit à Deo.

64 Istæ euasiones laborāt in equiuoco, & nullius in omēti sunt: quia ratio Sancti Thomæ non fundatur in nuda nostra cogitatione, vt ex ipsa clarē constat: sed fundatur in natura specierum, & portionum quantitatatis, quæ distinguuntur per diuersam terminationem, & figurabilitatem: vnde cum impossibile sit esse aliquam quantitatem in actu, quæ nō sit proprijs terminis limitata, vt ait Sanctus Thomas Quodlibet. 9. articulo primo: ideo repugnat fieri quantitatem actu infinitam: quamuis non repugnet corpus cui Deus addat magnitudinem semper sine termino: sed nunquam perueniet ad actu infinitum; alioquin erit vnde quæ infinitum; & illi posset adhuc superaddi ex parte ipsa infinita: quod implicat.

65 Maiorem habet verisimilitudinē solutio Durandi, qui n. 24. respondet, quod figura non est forma essentialis, & intrinseca quātitatis: alioquin quātitas esset cōposita ex aliquo tanquā materia, & ex figura

tanquam forma; sed est forma accidentalis extrinseca; pertinet enim ad aliud genus, scilicet, ad genus qualitatis: quælibet autem res potest priuari tali forma, saltem virtute diuina. Præterquam quod dicunt alij figuram solum convenire quantitati finitæ, non verò infinitæ.

Dices cum M. Ioann. à S. Tho. q. 15. art. 2. §. *ceterum*, & cū alijs Thomistis, S. Thomam non loqui de figura formali, quæ est modus exterminatione quantitatis resultans; sed loquitur de figura radicali, quæ est id ex quo resultat figura formalis.

Contra: figura radicalis est ipsa quantitas, seu ipsum corpus: ergo si S. Thomas loqueretur de figura radicali, peteret principium; siquidem assumeret sine probatione id de quo erat tota difficultas; cū corpus infinitum quātum inquantum tale figurabile radicaliter; inquantum infinitum non esset figurabile formaliter.

66 Respondetur ipsum S. Thom. se explicuisse illo art. 3. in solutione ad secundū, & Quodlib. 9. quod loquitur de figura, qua distinguuntur diuersæ species, & indiuidua quantitatis: & cū loquatur de quantitate existente: quæ esse, nō potest nisi indiuidua; & indiuiduum dari nō possit nisi in aliqua specie; cū implicet contradictionē species magnitudinis infinita: implicat corpus infinitum in actu. Quod autem talis species repugnet, probatur, quia non haberet quo distingueretur ab alijs quantitatibus; siquidem distinctio quantitarum est per vltimum terminum; & termino careret.

Rursus, data magnitudine corporis simpliciter infinita, cōtradictio est aliam esse maiore: alioquin non erit magnitudo cōpleta vndeque infinita: & ideo Philosophus 1. de Cælo relatus à D. Thoma 3. p. quæst. 10. art. 3. ad 3. ait, quod *quia corpus est ad omnem partem dimensionatum, impossibile est esse plura corpora infinita*: sed non tollitur à Deo potētia producendi aliud corpus, cum infinito nō penetratum: ergo sequitur quod esset figuratū terminis intrinsecis quantitatis; & quod non esset figuratum: quod esset terminatum; & quod non esset terminatum intrinsecè.

67 Et ideo loquendo de figura intrinseca (de qua hic loquitur S. Th.) illa autē quæ est species qualitatis, est terminus accidentalis extrinsecus, vt diximus lib. 2. Log. q. 26. n. 44. quamuis non distinguatur ab ipsa quantitate; non tamen significat totam quantitatem; sed vltimā superficiem, vel terminum ei⁹, per quem distinguuntur portiones, & species quantitatis: & de ista loquitur Sanctus Thomas: & non perit principium: imò radicem à priori assignat, vnde repugnet absolute infinita magnitudo cōpleta, quia si caret termino, omnē cōtinebit extensionē; ita vt alia dari nō possit: & ex alia parte non tollitur, quod à Deo alia indiuidua, & species corporum producātur. ¶ Et hæc est ratio S. Thom. indicata in argumēto sed contra, & in corpore, & ad 2. Et à priori alia melior huiusque nō est assignata. Et ad istū syllogismū reducitur: infinitū est quātū carens termi-

terminis quantitatis, sicut infinitū positū caret terminis essentialib⁹: sed implicat quantitas existens carens terminis quantitatis, quia vltimum terminum habet quo quantitatie diuidatur ab alijs: ergo est cōtra rationem specierum, & indiuiduorum factibilium quantitatis, quod creetur quantitas infinita simpliciter in genere quantitatis. Est ratio Philosophi 3. Physic. text. 55.

§. VII.

Abinconuenientia probatur impossibilitas corporis infiniti.

68 **Q** Vanuis in re ratio S. Thom. sit reliquis efficacior; ad exercitium scholæ, illæ quæ sunt ab inconuenienti, solent robustiores apparere; quia adhuc apud minus perspicaces earū efficacia est manifesta. Probatur ergo vrgendo rationem propositā n. 50. quæ est Philosophi 3. Physicorum text. 48. & S. Thom. ibi tota lect. 9. & formando eā vt ducat ad impossibile; non solum procedet de corpore naturali sensibili (de quo loquuntur ipsi) sed etiam de omni corpore absolute. Sic ergo arguitur. Implicat contradictionē corpus à Deo creatum, quod à Deo possit moueri localiter, & à Deo nō possit moueri localiter: sed hoc sequitur ex eo quod dari possit corpus actu infinitum: ergo tale corp⁹ dari actu repugnat. Minor quoad priorem partem videtur manifesta, quia maioris virtutis est posse corpus producere, quā illud posse localiter mouere: ergo Deus qui primum potuit, etiā secū

dum valebit. Quoad secundam vero probatur: nam corpus infinitum nō pollet moueri motu recto, quia occuparet omnia loca imaginabilia. Nō posset moueri motu circulari: nā partes in infinitum distarent inter se, & ab imaginabili cētro: distantia autē actu infinita est impertransibilis, quia vna pars totius corporis non posset adæquate peruenire ad locum vbi alia fuit: ergo esset illud corpus mobile, & immobile, adhuc attenta diuina virtute, quod implicat.

69 Huic argumento non sufficere solutionem relata n. 52. videtur manifestum: quia licet motu recto consequenter teneatur corpus illud, nec à Deo moueri posse defectu spatij possibilis: quod adhuc aliqui negauerūt; sed male (de quo Falsus art. 4. dub. 7.) tamen motu circulari non facile assignabitur contradictio, quæ impediatur ne diuina virtute illud corp⁹ circulariter moueatur. Ex alia parte etiam si tempore infinito daret motus, non poterit nec vna compleri circulatio; quia infinita distantia, nec infinito tempore, potest pertrāsiri, quia vt ait S. Thom. 1. p. q. 14. art. 12. ad 2. *Transitio importat quandam successiōem in partibus: & inde est quod infinitum trāsiri non potest, neque à finito, nec ab infinito.* Ergo corpus illud esse diuinitus mobile circulariter, & repugnaret vnā peragi circulationem: quod in terminis repugnat, attenta diuina virtute mouente.

70 Vel aliter potest formari demonstratio ducēs ad impossibile cū Nazar. 1. p. q. 7. art. 3. & alijs: nam

magnitudo infinita in actu, est magnitudo clausa inter duos terminos; & est magnitudo quam implicat terminis claudi: sed hæc duo implicant contradictionem: ergo & implicat produci corpus infinitum in actu. Maior quoad secundam partem iam est ostensa. n. 11. & 12. ex definitione, & conceptu essentiali infiniti. Quoad primam verò probatur ex illo principio mathematico adducto à D. Tho. artic. 3. *Due lineæ protractæ, à cetro, quanto longius protrahuntur, à cetro, tanto longius distant ab invicem:* si ergo corpus esset infinitum, in infinitum dislarent ab invicem. Et ex alia parte finite dislarent: quia diuinitus vna posset peruenire ad locum alterius.

Dices, in infinito non esse cetrū, nec esse signabiles lineas; quia est distantiæ impertransibilis: & cuius nec est prima, nec vltima pars signabilis: ac proinde nec illius erit mediū.

Hoc in re verum esset. Sed per intellectum disputationis gratia, designetur centrum, & accipiantur lineæ; vel designabilis à Deo; procedetque de illis argumentum factū.

71 Respondent aliqui, quod illæ lineæ non dicuntur distare inter se in finitè; quia detur aliqua distantia determinata inter illas, quæ finita sit; sed quia nulla datur ita magna distantia inter illas vltra quam non sit alia maior, & sic in infinitum: & ideo idem est dicere, quod distant in finitè; ac dicere, quod inter illas dantur maiores, & maiores distantie in infinitum.

Hæc solutio pænitet satisfaceret, si loqueretur de infinito synecathe-

gorematicè, & in potentia, quia qualibet additione facta, alia super est; quia tamē vt ad rem loquatur, debet solutio intelligi de infinito in actu; nullatenus satisfacit: quia si actu non caret terminis: ergo actu lineæ infinitè distant inter se, & à signabili centro. Et ex alia parte distant distantia à Deo signabili, & pertransibili: ergo sequitur intentà cōtradictio.

72 Tertio potest sic ad idem argui. Si daretur corpus infinitum, sequitur, quod Deus nullā illius partem posset annihilare, & quod Deus aliquam illius partem posset annihilare: sed istæ sunt contradictoriæ propositiones, & simul veræ: ergo positio corporis infiniti in actu implicat duas cōtradictorias simul veras. Assertiuam faciliè omnes cōcedent, quia Deus nil necessario cōseruat, sed omnia in nihilum valet redigere. Et ex suppositione, quod conseruet vnam partem quantitatis, non tenetur totam conseruare: quia *quantum est diuisibile*; & ideo ex eo quod qualibet pars ab alia diuidatur, nulla est contradictio: præcipuè si diuisio fiat à Deo. Negatiuā propositionem esse veram, probatur; quia si Deus annihilaret partem corporis infiniti, vel aliæ partes remanentes à Deo vnirentur; vel remanerēt non vnitæ. Inter ista duo non est cogitabile medium, supposito quod manerent in rerum natura. Si illas vniret; ergo mouerentur localiter motu recto, ad occupandū spatium imaginariū, quod partes annihilatæ occupabant, vt remanentes non sint discontinuatæ; quia eo ipso

ipso quod essent distantes, vt erant antea, non possent esse cōtinuæ: ergo corporis partes non erant infinitæ magnitudinis: siquidem nō omne imaginabile spatium occupabāt antea quam vnirentur. Si non vniret illas partes: ergo in illis esset signabilis vltima superficies, quæ resultauit per diuisionē, & per quas separatæ, & discontinuatæ sunt: quod repugnat corpori infinito. Et deinde sequitur, quod infinitum, à quo tollitur pars finita, desinat habere infinitatem.

73 Occurri potest ex Hurtado disput. 13. sect. 2. docente, Deum non posse vnire partes diuisas, nisi per rarefactionem aliarum præcedentiū, vel per nouam productionem partium supplentiū spatium, quod occupabant partes corruptæ.

Omnes tamen vident hoc gratis, & absque fundamento dici: & ideo hæc euasio nemini placet: & merito, quia vnio partium quantitatis nō necessārio fit rarefactione; sed alijs mille modis fieri potest. Deinde, si Deus partes mouere potest aliquā non corrupendo; non video cur eis corruptis, non possit remanentes mouere.

74 Aliter respondet Cabero tract. 3. disp. 2. dub. 3. n. 16. dicens, se non videre manifestam cōtradictionē, si asseratur corpus infinitū motu recto diuinitus moueri: nā licet motus finitus quoad extensionem petat terminum ad quem, & à quo; in finitus tales terminos non petit: licet enim nouū spatiū acquiratur, & aliud amittatur; hæc spatia terminos non sunt; eo quod spatium illud,

quod occupat infinitū, sit impertrahibile; terminus autē nō est, nisi respectu distantie, & spatij, quod transiri potest. ¶ Facile tamē relinquitur; primo, quia essentia rerum à Deo mutari non possunt; & eadem sunt in omnibus: sed de essentia motus localis est, quod sit transitus inter terminū à quo, & ad quē: ergo hoc cōueniret corpori infinito; vel nō moueretur localiter, nisi equiuocē

75 Secundo, essentia quantitatis eadem esset in quantitate infinita; siquidem esset in genere, in quo sūt quantitates finitæ, vt ipse supponit: ergo pariter ratione eadem idē diceretur de motu illius: ergo haberet essentialia motus localis vt sic. ¶ Tertio; nouū spatium, acquirere, & aliud amittere, nō apparet qualiter esse possit sine derelictione vnius termini, & acquisitione alterius.

Quomodo autē tota moles mūdi sit in loco; libro sequēti dicetur. q. 5. 9. 2. & 3. quoad præsens enim sufficit, quod infinitum sit in loco, eo modo quo vniuersū corporeū est in loco.

76 Argumēta, quæ ingeniosè excogitauit M. Soto retorquēdo obiectiones Ariminēsis, libèrè trāferri berē; ni timerem, quod disputatio de infinito in infinitū abeat; & tot accumulatis incōuenientibus iube nū ingenia obruātur, nō instruantur. Ipse tamē se excusat, tādē cōcludēs: libuit nānq̃ istis rātijs ludere, vt portenta, quæ infinitū, vel vt chimæra illa fabulosa parit, in mediū proferre. Hæc ibi. Et S. Th. in 1. ad Anib. dist. 43. ar. 4. ad 3. ait, quod Philosophi ponentes infinitū in actu, pro-

priam vocem ignorauerunt, qui a eorū p-
silio sibi met repugnat.

QVAESTIO VI.

*Vtrum possit esse multitudo in-
finita in actu?*

§. I.

Quid de multitudine corporali?

IEX dictis quæstione præcedēti
habetur repugnare infinitam
multitudinem corporum: quia cū
ostensum sit implicare cōtradictio
nē infinitum corpus continuū; etiā
ostensum manet implicare infinitū
quantitativum; quia *numerus ex di-
visione continui causatur*, vt ait Phyloso-
phus, & S. Thom. 10. Metaph. lect.
2. litter. c. & nulla est repugnantia,
quod qui valet producere partes
continuas, possit eas producere ab
inuicem diuisas. Et solum de infini-
to in rebus materialibus loquitur
Phylosophus hic: vt patet ex textu
68. & ex D. Thom. lect. 12. litter. c.
& ex eodem. Phylosopho 1. Cœli
text. 33. vnde Sanctus Thomas li-
bro secundo Contrag. cap. 82. ad
tertium, ait, quod *Phylosophus in 1.
Phisicorum, & in 1. Cœli, probat infini-
tum non esse actu in corporibus naturali-
bus: non autem in substantiis immateria-
libus*. Quia de istis hic nō disputa-
bat. Loquendo autem de infinito
quātitatiuæ multitudinis, bene de-
ducitur eius repugnantia, ex impli-
catione infinitæ quātitatis, seu mag-
nitudinis, vt eam deducit Phyloso-
phus.

Obijcies hoc argumentum mani-
feste instari: nam in continuo sunt

infinitæ partes, & ramen licet in in-
finitum diuidi possit, non sequitur
diuisum esse in omnem suam par-
tem; alioquin daretur infinita mul-
tudo in actu: ergo ex eo quod re-
pugnet infinitum corpus, no sequi-
tur repugnare infinitam multitudi-
nem. Maior in lib. 6. ostendetur: &
cætera patent.

2 Respondetur infinitatem con-
tinui, quod in illo euentu daretur,
esse infinitatem in actu; & ideò in il-
lo essent infinitæ partes æquales nō
communicantes; at verò infinitas
continui, quod modo est, est infini-
tas secundum quid, & in potentia
ad diuisionem: & ideò solum ha-
bet infinitas partes proportionales
ad inuicem cōmunicantes; & ideò
illud diuidi in infinitam multitudi-
nem actualem, non repugnaret. At
verò continuum diuidi in omnem
suam partem, implicat contradi-
ctionem; eo quod de ratione quan-
titatis est esse diuisibilem; & de ra-
tione partis continui est esse quan-
tam; & ideò quantumuis minima à
Deo diuidatur, vel designetur, ad-
huc remanet diuisibilis, vel non e-
rit pars, nec quanta. ¶ Restat er-
go quæstio de multitudine trans-
cendentem, an possit diuinitus dari
infinita in actu? Quia ad com-

plementum doctriinæ non
possumus non etiam
de ista tracta-
re.

§. II.

Prima implicatio multitudinis in finita in actu in spiritualibus.

Respondetur implicare cōtradictionem dari in creaturis in finitam multitudinem actu existentem. Ita S. Tho. & alij Authores. q. 5. relati. Quamuis nonnulli admittant possibilem multitudinem infinitam in spiritualibus, & negent in corporalibus; sed nostra conclusio vniuersalis. Probat̃ur primo ex D. Thoma in 1. dist. 43. q. 1. art. 1. ad 5. dicente: *Et ideo non sequitur, quod Deus possit facere esse in actu omnia infinita, quæ potest; quia iam infinita essent finita.* Cuius rationis sensus est (vt patet solutionem cōferenti cū argumēto) si Deus actu infinita fecisset; aut aliquid posset facere amplius? Et sic infinito esset aliquid maius. Vel nihil ampli⁹ facere posset? & sic im̃potens ex his, quæ faceret reddere tur; & sua potentia ad opera eius si niretur; & infinita nō esset: quæ omnia impossibilia sunt. Potentia autem infinita non se extendit ad ea, quæ implicant contradictionem; vnde sicut non potest facere omnes partes motus esse simul; ita nō potest actu facere omnia, quæ sunt in infinita potentia Dei, quia sic im̃pertransibile transiretur, & infinita essent finita. Et est ratio Alēsis prima parte quæstione 21. memb. 2. ad 3.

4. Hæc ratio non procedit, nec vim habet de multitudine in specie determinata, quæ esset infinita ex vna parte, & finita ex alia: & ex hac parte materialiter illo infinito

posset esse maius. Cæterū loquendo (vt loquitur S. Tho. expressè) de multitudine in omni genere factibili, videtur manifestam inuoluer contradictionem; sicut enim, si magnitudini corporali vndique in finita, posset fieri additio alterius corporis cum ipsa non penetrati, sequitur primum corpus non esse ex tēisionis simpliciter infinita versus omnē partē; ita si esset multitudo vndique infinita in ratione multitudinis, nec vna addere posset vnitatem.

5. Adhuc autē loquēdo in specie, vel genere determinato rerū indiuitibiliū, seu spiritaliū, ratio facta sic vrgetur à M. Soto hic q. 4. & latius lib. 3. summularum cap. 6. lect. 4. ad 6. Datis infinitis Angelis, vel Deus potest plures alios producere; vel non? Si nō, potētia Dei esset exhausta. Si potest producere plures, sequitur, quod vna multitudine simpliciter infinita, potest dari alia maior: quod rationi infiniti repugnat.

6. Respōdet Vazq. disp. 26. c. 3. n. 17. & post eū Arriaga disp. 13. n. 33. & alij, quod sicut potētia Dei exhaustari, ita etiā minui, aut restringi repugnat: sicut ergo mundo productio, nō minuitur, aut restringitur, ita etiā si omnia producerētur, nō exhaustaretur, sed esset in perfectissimo actu. Secūdo, producta semel omnium rerū multitudine, quā Deus cognoscit, posset adhuc totā, aut partē destruere, & iterum creare: aliquid igitur faciēdum superesset potētiæ Dei. Tertio, illa multitudine penderet à Deo conseruante.

Hæc

7 Hæc solutio, ex parte qua admittit omnia creabilia collectivè posse creari, dicit M. Soto *sibi non esse probabilem*. Et M. Ioannes Vincētius in Relezione q. 3. cōcl. 2. pag. 212. ait, quod *manifestum præstet, ut absurditatem, nec ab ullo, vel mediocriter sapiente, ut probabile admittitur*. P. Suarez tom. 1. in 3. p. disput. 22. sect. 1. columna 6. §. Et specia. iter, dicit id esse *absurdissimum*: & esse contra Theologorum communem, probat Fasilus 1. p. q. 7. art. 4. dub. 13. recolantur, quæ diximus q. 5. n. 25. & 26.

8 In particulari, primæ instantiæ solutionē poterant legere in D. Th. 1. p. q. 25. art. 4. ad 2. ubi ait, si attendatur immutabilitas diuinæ potentiae, *quicquid Deus potuit, potest*. Aliqua tamen habuerunt rationē possibilium; dum erāt fienda, quæ iam deficient à ratione possibilium, dū sunt facta. Et sic dicitur De⁹ ea nō posse, quia ea nō possunt fieri, ex suppositione, quod facta sūt; sicut De⁹ est omnipotēs, nec potest implicantia contradictionē, quia deficient à ratione possibili, & non continētur sub obiecto omnipotentiae, non defectu virtutis causæ, sed defectu possibilitatis obiecti.

Quod si respondeant, ex suppositione, quod Deus omnia possibilia produxerit, non posse amplius producere, quia iam non dantur plura possibilia. Hæc est petitio principij (ut notat M. Soto) quia creabile solum dicit ex nihilo producibile: ergo quibuscumque ex nihilo productis, cum nulla materia cōsumatur, adhuc restant infinita creabilia. Et ratio est, quia non exigit poten-

tiam materiæ, quæ patiatur; sed solum potentiā ex parte Dei, qui per nullam productionem fit minoris potentiae: cum igitur non sit repugnantia ex parte virtutis, sed ex parte materiæ; quotquot dentur creaturæ, non sunt causa, ut non possint plures produci.

9 Secunda instantia dupliciter retorquetur ab eodem M. Soto libr. 3. summularum ubi supra. Primo, quia si Deus possit creare tot Angelos ut non possit plures, eadem ratione potest eosdem annihilare, & reproducere toties, ut non possit pluries: nam qua ratione datur numerus entium possibilem, debet admitti numerus productionū possibilem. Sed illo dato, sequitur quod ille Angelus, nec manebit, nec non manebit: & sic duæ contradictoriæ erunt simul falsæ: quod implicat. id sequi probatur: nam dato quod nō maneat, sequitur, quod datur res, quam non potest producere. Et dato quod maneat, sequitur quod datur res, quam Deus non potest annihilare.

Secundo, omnibus illis possibilibus datis, Deus potest quodcūque illorum annihilare, & reproducere, ut ipsi concedunt: ergo potest vnum novum producere: cum nec appareat maior repugnantia, in vno quam in alio. Et sic cessat tertiā probatio, quia ex illo impossibili sequitur, quod penderent, & non penderent a Deo conservante; quia supponitur iam Deum fecisse omnia factibilia, & nil faciendum restare.

10 Hinc iam clarescit argumentum

tum ab inconuenienti, quod proponit M. Soto hic q. 4. Corolario decimo, in hac forma. Si Deus posset producere infinitos homines, producat eos cū singulis pileis præcise: in isto euentu sequitur, quod possit Deus auferre ab istis infinitos pileos, imo infinities infinitos, & tamen quilibet maneret cum suo pileo: quod facile patet si auferat omnes pileos hominum parium, manebit imparibus; & tamen tertius det pileum suum secundo, & alij duo impares, scilicet, quintus, & septimus dent pileos suos tertio, & quarto; & alij quatuor impares dent pileos suos paribus: & ita fiat per omnes partes proportionales horæ: in fine sublatis erunt infiniti, & quilibet manebit cum pileo.

11. Vel aliter. Si singuli illi homines infiniti haberent singulos præcise aureos, posset ex illis vnusquisque tantum ditescere, quantum vellet. Et disputationis gratia, ponatur quod illos infinitos aureos cōijcerent in vnum cumulum (in hoc enim quæ est cōtradictio?) & postea quilibet resumeret centum; omnibus sufficeret cumulus: nā tot sunt in cumulo centenarij, quot sunt homines (cum infinitum infinities centenarijs constet; alioquin numero determinato finiretur.) Et rursum, si iterum facerent cumulum, & quilibet vellet accipere decies centena millia, abunde itidem haberent in cumulo, vnde posset extrahere. Quod si rursus facerent cumulum, & vnusquisque parce acciperet vnū tantum aureum, exhaurirent totū cumulū, perinde ac si quicumque,

acciperet decies cētena millia. (siquidē supponimus à principio singulos tantum habuisse aureos:) si hæc non est contradictio, nescio quam existiment isti contradictio-nem. Hæc M. Soto: cui hætem⁹ nō video plene satisfactum: nā quod aliqui negant illōs homines posse conijcere aureos in vnum cumulū; gratis asserunt. Et ne ad hæc deuoluatur quæstio, ponatur casus in infinitis Angelis; quia isti mole corporis non impediuntur: vel penetrentur illi infiniti homines diuinitus. Sed de similibus, sat sit vnum casum insinuasle.

§. III.

Ponderatur ratio S. Thomæ.

12. **D**uas alias rationes proponit S. Thom. 1. p. q. 7. art. 4. primam his verbis: omnē multitudinē oportet esse in aliqua specie multitudinis. Species autem multitudinis sunt secundum species numerorum. Nulla autem species numeri est infinita, quia quilibet numerus est multitudo mensurata per vnū. Vnde impossibile est esse multitudinem infinitam actu, siue perse, siue per accidens. Hæc ibi S. Th.

13. Respondet Durandus nu. 12. quod multitudo non est alia species præter ipsas res, quæ multæ dicuntur. Secundo, quod multitudo se extendit ad plura, quam numerus (est enim de transcendētibus) non quicquid est de ratione meri, est de ratione multitudinis. Propter quod cum de ratione numeri sit
esse

esse mensurabile, vel numerabile; & ideo nulla species numeri posset esse infinita; tamē nō oportet quod hoc sit de ratione multitudinis, quim possit aliqua species eius esse infinita.

14 Occurrit etiam Vazquez c. 3. dicens in ratione S. Thomæ assumi id quod nō probatur; & si negetur, probari non potest. Quia omnem multitudinem debere esse in aliqua specie numeri, unde constat? Multitudo rationem numeri accipit ab intellectu numerante.

Respondet Caietanus, S. Thom. non dixisse quod multitudo debet esse in specie numeri; sed solū asserit quod species multitudinis sunt secundum species numerorum: id est, debent habere proportionem cum speciebus numerorum: nam eodem modo numeramus Angelos ac res corporeas, & sic de alijs.

Sed instat Vazquez primo: nam in Angelis etiam est numerus stricte sumptus: nam mathematicæ demonstrationes, ita in Angelis, sicut in rebus corporeis procedunt. ¶ Secundo: quis dicat infinitam multitudinem esse aliquam speciem numeri? Quia infinita numerari non possunt. ¶ Denique gratis assumitur omnem multitudinem debere proportionari cum speciebus numeri: & licet de factis id teneatur, unde probari potest, nullā multitudinem fieri posse, quæ proportionem non habeat cum numero?

15 His addit Fasolus dub. 12. nu. 21. quod multitudo diuiditur in multitudinem finitam, quæ est nu-

merus; & in multitudinem infinitam, quæ, vt minus nota, non habet nomen. Quod videtur indicari 5. Metaph. text. 18. propositiones assumptæ à D. Thom. procedūt de multitudine, quæ est numerus, vel illi proportionatur; non vero militat de multitudine infinita, quæ nō est in specie numeri.

16 Cæterum vt euasiones præcludantur, & vis rationis appareat, aduertendum aliquos facere vim in eo quod numerus est ens perse, & vera species quantitatis. Isti tamen licet verum assument, vt diximus lib. 2. Logicæ; tamen non possumus in hoc vim facere, quia loquimur de multitudine etiam in spiritualibus, in quibus est multitudo, quæ est aliquid transcendens, & non est numerus, qui est vera species quantitatis, vt ait S. Thom. in 1. dist. 24. q. 1. art. 3. & q. 9. de Potentia art. 7. & ostendimus lib. 2. Logicæ q. 16. n. 35. & ideo in Angelis numerus nō est aliquid perse vnum.

17 Recurrendum ergo ad expositionem Caietani, & Nazarij ibi, & Ferrariensis lib. 2. Contrag. cap. 81. ad 3. dub. 1. & hic q. 7. qui bene probat rationem Philosophi hic lect. 7. solum procedere de numero quantitativo; rationem vero S. Thom. vniuersalius vrgere de omni multitudine. Cum autem omnis multitudo sit vnum vnitare ordinis; non possūt autem plura ordinari, nisi quædam se habeant vt determinabilia, & aliud vt determinās: id circo si non datur aliqua vltima vnitatis reddens multitudinem certæ determinationis; sequitur quod non

non habeat formam, nec terminū, nec speciem multitudinis. Et hæc est contradictio multitudinis infinitæ, quia in quantum facta terminū habet, & in quantum infinita terminū caret: & ideo S. Thom. ad 3. ait: *Quod infinita poni opponitur cuilibet speciei multitudinis: quia non valet produci multitudo vt sic nisi in aliqua specie multitudinis, quæ per ultimam vnitatem distinguatur specie in esse numerabilis ab alijs numeris.*

18 Formatur ergo ratio à Ferrara sic. Numerus est multitudo facta per vnū: sed omnis numeri species est huiusmodi: ergo omnis multitudo facta, & factibilis est finita. Minor constat, quia vnitas addita vni speciei numeri, aliam speciem constituit; qua subtracta non est amplius illa species; sicut vnitate addita binario, fit ternarius; & si illi addatur vnitas, fit quaternarius, & sic deinceps. Maior autem probatur: multitudo facta per vnum habet vnitatem, qua addita alijs constituitur eius species; & qua subtracta destruitur: sed in multitudine infinita non est dare talem vnitatem; quia ibi nulla vltima est: ergo nulla multitudo infinita est facta per vnum: ergo nulla facta per vnum est infinita.

19 Vel sic proponi potest, vt indicat S. Thom. Quolib. 9. art. 1. si posset dari in rerum natura multitudo infinita, posset dari multitudo, quæ numerari non posset, nec à Deo: sed omne a Deo factum, & factibile est à Deo numerabile: ergo implicat contradictionem infi-

nita multitudo actu existens. Maior videtur ex terminis nota; quia infinitum dicitur, quod non finitur; & non finitur multitudo, cum vltimā vnitatem non habet: nam si habet, iam finitur: eo autē ipso quod numeretur, iā peruenitur ad vltimā, vel totum numeratum non est. Minor vero probatur: vbi est vnitas, & vnitas existens actu, & realiter non communicans cum alia, potest intellectus illas vnitates accipere, vel simul, vel vnā post aliam: ergo potest illas numerare: & ex alia parte infinita multitudo est innumerabilis multitudo: Ergo multitudo infinita in actu est multitudo numerabilis, & innumerabilis simpliciter. Vnde concludit S. Thomas, quod *Philosophi, qui posuerunt infinitū esse in actu, propriam vocem ignorauerūt. Et rationem assignat in 1. ad Anib. vbi supra; quia eorum positio sibi met repugnat.*

20 Per quæ cessant instantiæ adductæ n. 14. & 13. quæ ibi assumuntur (quod numerus quantitativus non sit vera species quantitatis, & quod in Angelis sit numerus. vt pertinet ad Mathematicas) satis confutata sunt lib. 2. Logicæ q. 16. Nunc quāvis gratis daremus, quod numerus non est ens perse, & quod numeratio intellectus facit species numerorum, ratio S. Thom. suam vim habet, quia vnitates rerum, quæ numerantur, in rebus dantur: quia nō distinguuntur ab entitate indiuisa rerum. Inquirimus ergo, vtrū sint numerabiles istæ vnitates, vel non? Si numerari possunt, ergo non sunt infinitæ. Quod numerari possint, patet;

patet; quia actus sunt in rerum natura adinuicem distinctæ. Vnde in terminis implicat species multitudinis condistincta à speciebus numerorum, & actu infinita. Et oppositum nec leuiter indicatur. Metaphisicæ, vt legenti S. Thom. lect. 15. erit manifestum.

§. III.

Explicatur alia ratio S. Thomæ.

21 **V**Ltima ratio S. Th. his verbis proponitur ab ipso 1. p. q. 7. art. 4. omnis multitudo in rerum natura existens est creata: & omne creatum sub aliqua certa intentione creatis comprehenditur: nõ enim in vanum agens aliquod operatur. Vnde necesse est, quod sub certo numero omnia creata comprehendatur. Impossibile est ergo esse multitudinem infinitam in actu etiã per accidens.

22 Dices cum Durando n. 13. sufficere, quod quælibet res certa intentione comprehenderetur: quia multitudo nõ est aliud præter ipsas res, quæ multæ dicuntur. Deinde, data infinita multitudine, cognosceretur à Deo, cuius scientiæ nõ est numerus: ergo & omnes simul, & nõ solum singulæ à Deo certitudinaliter intendi possunt.

Respondet Caietanus §. *Ad secundum* vero totam multitudinẽ existentiũ in actu posse accipi vt vnum creatum; quoniam tota est vniuersum quod est vnum à Deo intentum.

23 Instat tamen Vazquez n. 15.

quoniam tota rerum vniuersitas non potest habere rationem vnius rei creatæ; siquidem non vna, sed pluribus productionibus, singularum rerum producitur. Secundo, in vniuerso solum est vnitas ordinis, qui tantum in multitudine finita reperiri potest. Tertio cum Deus agat per intellectum omnia comprehendentem, & voluntatem intendentem, & decernentem quid facturum est, non est vnde proberetur quod in vanum operaretur. ¶ Et addunt alij quod finis esset ostensio suæ bonitatis, & aliorum attributorum. Potest enim Deus, inquit Arriaga nu. 34. ad ostendendam suam potentiã velle infinitum producere. Nec vi deo cur magis Angeli finiti possunt habere finem certum, ob quẽ creantur, quam infiniti.

24 Enasiones istæ non penetrant subtilitatẽ rationis Angelici Doctoris, illa enim perspecta, facile euanescent. Egregie eius vim declarat Ferrara hic q. 2. supponendo ex dictis lib. 2. quod duplex est finis: alter operationis; alter rei operatæ; sicut finis domificationis est domus; finis vero domus est in habitatio ad vitam congrue transigendã. Agens debet habere intentionem faciendi aliquid certum, & determinatũ; sicut qui intendit facere domũ, intendit quod sit talis figuræ, & tot camerarum, leu habitationum. Et hoc verificatur in Deo, qui agit intendens finẽ rei operatæ, qui ipsius rei est finis intrinsecus. Cum ergo creans non possit in vanũ operari, oportet vt certũ, & determinatum aliquid intendat: ergo intẽdere debet

bet certā, & determinatam multitudinē: multitudo autē infinita est indeterminata: ergo nō potest multitudo in actu existens esse infinita. Et sic patet (inquit Ferrara hanc S. Thom. rationem, quæ superficialiter intellecta, videtur parum efficax; si bene intelligatur, efficacissimam esse.

25. Secūdo possumus eius viam de clarare, supponendo ex D. Thom. 1. p. q. 15. art. 1. quod necessitas ponendi ideas in mēte diuina est, quia in agentibus per intellectum præexistit forma effectus in mente agentis, cui intendit assimilare effectum: *Et quia mundus non est casus factus, necesse est, quod in mente diuina sit forma ad similitudinem cuius mundus est factus. Et in hoc consistit ratio idear.* Artifex autē non solum debet habere ideam singularum partium; sed multo magis ideam totius operis vt partes idear ordinentur inter se, & ad totum opus: & vt totius operis forma, & pulcritudo intendatur.

26. Ex quo sic arguitur: implicat contradictionem, quod Deus faciat ad extra multitudinem, cuius ideam, & formam intellectualem nō habeat. Quod patet: nam sicut agēs naturale non potest formam naturalem intendere, nisi eius similitudinem in virtute habeat; ita nec agēs intellectualem, nisi ideam, & formam intelligibilem præconcipiat; sed implicat contradictionem multitudinis infinitæ in actu, esse ideam, & formam intellectualem; quia forma intellectualis non est rei, quæ terminum, speciem, & vltimum non habet, nec habere po-

test saltem ordinis vnitatem: quia si ordinari posset, posset finire, & numerari: ergo implicat fieri infinitum in actu ab agente intellectualli.

Ne aliquis suspicetur ex hanc rationē emanasse, subijcio ipsius D. Thom. verba, ex quibus illam didici, in Quodlib. 12. art. 2. ita ait; si cōsideretur modus quo Deus agit, nō est possibile (fieri aliquid infinitum in actu, vt ex contextu patet) Deus enim agit per intellectū, & per verbum, quod est formatiuum omnium: vnde oportet, quod omnia, quæ agit sint formata: infinitum autem accipitur sicut materia sine forma: nam infinitum se tenet ex parte materiæ. Si ergo Deus hoc ageret, sequeretur, quod opus Dei esset aliquod informe: & hoc repugnat ei per quod agit, & modo agēdi, quia per verbum suum omnia agit, quod omnia formantur. Hactenus S. Thomas.

27. In hoc ergo consistit contradictio, quod multitudinis factibilis à Deo debet Deus habere formam, & ordinem: alioquin nec illius haberet ideam; nec ex parte effectus aliquid formatum, & determinatum intenderet: ex alia parte ordo determinatus repugnat multitudinī infinitæ: ergo repugnat infinitum in actu. Instantiæ laborant in æquiuoco; & idē facile corrunt, quia non procedunt de fine effectus, nec de forma ordinis, cuius Deus etiam ideā debet habere: alioquin opus à Deo formatum esset informe: quod implicat contradictionem.

28 Confirmatur, quia Deus non tantum habet ideam rerum quoad substantiam, sed etiam quoad ordinem, & modum: sicut artifex creatus, qui non producit materiam domus, ut illam faciat, debet habere ideam ordinis, & dispositionis; omnibus autem ordo creatus ex Dei idea dimanat: sed implicat quod multitudo infinita ordinetur: ergo implicat, quod multitudo infinita ideatur ergo implicat quod multitudo infinita in actu producat.

s. V.

Soluntur argumenta.

29 **Q**uamuis melior in hac parte argumentorum solutio, sit implicationum explicatio; tamen nonnullas instantias, ad maiorem confirmationem doctrinae, oportet soluere. Primo arguitur auctoritate S. Thom. qui Opusc. 27. in fine ait, *Quod adhuc non est demonstratum, quod Deus non possit facere, ut sint infinita actu*: sine manifesta autem probatione non est hoc denegandum divinae potentiae. Et in q. 2. de Verit. art. 10. eandem pertractans difficultatem, indecisam videtur relinquere: ergo ex mente S. Thom. non repugnat infinitum in actu de potentia absoluta. ¶ Respondetur hanc secundam auctoritatem parum probare; quia ibi quaestionem indecisam relinquere, non fuit quia de responsione dubitaret; sed quia non erat ibi locus opportunus de hac quaestione disputandi. Quod evidens fiet articulum legenti; ibi enim

concludit dicens: *Utrum autem esse actu repugnet infinito secundum rationem suam, vel non? Quia incidenter hic motus est, discutiendum alias, relinquatur ad praesens.*

30. In Opusculo autem solum docet, vel quod ibi non erat haec veritas demonstranda; sed alibi: vel quod certius est mundum non fuisse ab aeterno, & quod ex parte potuerit esse; quam sit certa haec veritas de impossibilitate infiniti. Vel tandem, solum docere voluit, quod ita suam opinionem veram iudicat, quod alij nolit praedjudicare: quia in re adeo occulta, impossibile est demonstrationes omnes homines convincere adinvenire. Nec in hac parte posse dubitari de mente S. Tho. ea quae ex ipso adducta sunt, & unanimis discipulorum ipsius consensus, satis declarant.

31 Instabis: nam in quaestionibus de potentia absoluta, eo ipso quod clare non constet de impossibilitate obiecti, & quod duae contradictiones sequantur, inclinandum in favorem divinae omnipotentiae: ergo si fatetur S. Thomas adhuc non esse demonstratum hoc implicare, dicendum est hoc a Deo fieri posse. Assumptum probatur ex doctrina, non minus subtili, quam pia, sapientissimi M. Ioannis de Neapoli, qui q. 5. Variarum puncto 2. opinione secunda, ita ait: *Quia potentia Dei est incomprehensibilis, i est per omnia desiderium, nec in aliquo derogandum: negare autem Deum posse, quod potest, magis derogat potentiae Dei, quam concedere eum posse, quod non potest; quia primum ponit aliquam impotensiam in Deo; secundum au-*

tem

tem ponit in re possibili impossibilitatem; quia quicquid est possibile simpliciter, Deus potest, idcirco debemus esse largissimi in concedendo Deum posse quacumque nisi manifeste implicem contradictionem. Hæc ille.

Respondetur concedendo assumptum; & eius probationem, necdum admittimus; sed quantum possumus commendamus, & optamus memorie commendari pro similibus questionibus. Ceterum S. Thomas in hoc puncto non semel aliter ait, quod Philosophi ponentes infinitum in actu propriam vocem ignorauerunt, & quod eorum positio sibiimet repugnat; & quod est posse facere equum rationalem; & alia huiusmodi: quoniam nil clarius pro repugnantia de potentia absoluta, quam cum Dico Thoma docet M. Ioannes de Neapoli.

32 Nec approbo, quod contendit Fasolus, quod in questionibus de potentia absoluta non possint Authores opinatiue, vel problematice procedere: nam in hoc puncto utramque opinionem probabilem censent Gabriel lib. 2. dist. 1. q. 3. & Comib. hic. q. 2. art. 1. & patet in Physica, & Theologia occurrunt questiones, in quibus nec aliteres, nec negantes, hucusque demonstrationes conuincentes protulerunt: ut patet in illa questione, utrum materia possit esse sine forma? Vtrum idem effectus possit esse a duplici causa? Vtrum idem corpus possit esse in duplici loco? & sexcentis alijs, quia omnes Catholici supponentes Dei omnipotentissimam virtutem; de illa non disputant; sed de

repugnantia, vel possibilitate obiecti: quia ut ait ad intentum S. Tho. Quodlib. 9. arr. 1. Cum dicatur Deum non posse aliquid facere, hoc non est propter defectum diuina potentia; sed propter impossibilitatem, qua importatur infatigabile. Quæ impossibilitas quandoque est manifesta, quandoque occulta; & ideo opinionibus patens: unde notauit P. Rubio de Loco. q. 6. non esse necessariū euidenter ostendere repugnantiam, ut opinetur aliquid non esse factibile: nam si id foret necessarium, non posset in controuersia vocari; an hoc, vel illud sit a Deo factibile? Sed pateret ita, quod esset, vel non esset.

33 Secundo arguitur cum Recetioribus: de facto sunt simul possibiles omnes partes quantitatatis; & infinitæ unitates Angelorum, & hominum, ut supponimus; quia creaturæ possibiles sunt infinitæ: ergo saltem in statu possibilitatis possunt simul coniungi infinita: ergo potest dari multitudo infinita in actu. Probatur consequentia: quia ea quæ sunt possibilia habent non repugnantiam, ut diuina virtute fiant existentia.

Dices, isto argumento probari, esse multitudinem infinitam in potentia, possibile esse, siue in diuisione continuæ, siue in additione multitudinis, ut expressè concedit S. Thom. 1. p. q. 7. art. 4. in corpore, & alijs locis relatis; non tamen inde inferri dari posse multitudinem infinitam in actu, de qua solum est questio.

Sed contra primo: non est impossibile, ut id quod est in potentia re-

ducatur ad actum; hoc enim est esse possibile: ergo si numerus, Angelorum, v.g. est in infinitum multiplicabilis, non erit impossibile illi numerum reduci ad actum.

Secundo: in statu possibilitatis coniunguntur simul infiniti Angeli: ergo infinitum in actu rerum existentium non repugnat præcisè ex eo quod implicet simultanea coniunctio infinitarum entitatum; quãdoquidem hæc datur in possibilitibus. Si autem ex hoc capite nõ repugnat infinitum rerum existentium; ex nullo alio repugnare potest: neque enim existentia alicuius Angeli, vel hominis, quatenus ex se est, opponitur contradictoriè cum existentia alterius, vt se patet.

34. Confirmatur primo: Angeli, qui de facto sunt posibles, ita sũt posibles, vt in statu possibilitatis nullus sit possibilis, vltra quem nõ sit alius possibilis sine termino: ergo Angeli posibles de facto sunt infiniti. Probatur consequentia, quia si Angeli existentes ita se haberent de facto, essent infiniti in actu: ergo si id habent Angeli posibles, de facto in statu possibilitatis erũt infiniti in actu: ergo etiam de facto poterunt in actu dari infiniti.

Cõfirmatur secundo, quia de facto dantur simul existentes infinite negationes: ergo ex simultanea coniunctione infinitorum entium non potest deduci repugnantia infiniti rerum existentium. Antecedens est certum, quia de facto datur negatio omnium entitatum, quæ, cum sint posibles, non existunt: at istæ

sunt infinitæ; siquidem creaturæ posibles sunt infinitæ: ergo dantur negationes actu infinitæ.

35 Respondetur, nedum argumentum, sed etiam eius replicas, in terminis sibi obieciße S. Tho. & eis satisfacisse: ad argumentum quidẽ solutione data. Quæ adhuc explicari potest ex D. Thom. quæst. 2. de Veritate artic. 10. in principio, vbi ait; distinguitur infinitum per potentiam, & actum: & dicitur infinitum potentia, quod semper in successione consistit; vt in generatione corporum, & in diuisione cõtinnui, in quibus omnibus est potentia ad infinitum, semper vno post aliud accepto: actu autem infinitum; sicut si ponerem lineam terminis carentem. Et illud admittimus; & hoc dicimus repugnare in magnitudine, & in multitudine.

Ad primam replicam respondet S. Tho. illa q. 7. art. 4. ad 1. quod vñquodque, quod est in potẽtia, reducit in actum, secundum modũ sui esse: dies enim non reducit in actum, vt sit tota simul, sed successiue: & similiter infinitum multitudinis non reducit in actum, vt sit totum simul, sed successiue: quia post quamlibet multitudinẽ potest sumi alia multitudo in infinitum.

36. Ad secundam replicam respõdet S. Thom. ibi ad tertium, quod licet quibusdam positis, alia poni non sit eis oppositum; tamen infinita poni opponitur cuilibet speciei multitudinis: vnde non est possibile esse aliquam multitudinẽ actu infinitã. In forma distinguẽdũ erit antecedens, in statu possibilitatis coniungũtur

infiniti, ex parte causæ, & potentie Dei, à qua dicuntur possibles; concedo: coniunguntur ex parte obiecti; nego. Et ratio est, nam vt docet S. Anselmus de Casu Diaboli cap. 12. & S. Thom. 1. p. quæst. 9. art. 2. *Omnes creaturæ antequam essent, non erant possibles esse per aliquam potentiam creaturæ (nec actiuam, nec passiuam) cum nullum creatum sit æternum; sed per solam potentiam diuinam, in quantum Deus poterat eas in esse producere.*

37 Loquendo autem de non repugnantia obiectiua (quæ à quibusdam dicitur non repugnantia logica, & nos appellamus esse reale metaphisicum, & quidditatum) non solum constat simul esse possibles, quæ implicat contradictionem poni simul; vt lux, & tenebræ; mens iste, & sequens, & alia iusmodi; quæ simul sunt possibles, & implicat contradictionem coniungi. Sed etiam est allerendum, quod si omnes quantitates possibles coniungantur cogitatione, & omnes Angeli possibles obiectiue simul cogitentur facient infinitum in potentia, & non in actu. Et arbitror quod ista, obiectiue distincta cogitari, & simul coniungi, solum eis conuenit prout sunt in intellectu diuino: nam realiter non habent aliam simultatem; & ideo creaturæ possibles sunt quidem absolute appellandæ infinitæ, vt vocantur à Diuo Thoma prima parte quæstione 14. articulo 12. non tamen infinitæ in actu; sed in potentia: quia earum esse potentiale, realiter simul coniungi, & poni, implicat.

38 Ad primam confirmationem concessio antecedenti; distinguendum est consequens: & concedendum de infinitis syncategorematicè, idest, non tot quin plures; & negando de infinitis categorematicè, & in actu completo. Ad probationem; vel eodem modo respondeatur; vel dicatur, quod si omnia possibles essent actu, vtrunque pars contradictionis apertè sequeretur: nam in actu poni non possunt nisi in aliqua specie multitudinis; & aliquo ordine. & sic iam erant finita: ex alia parte possibles sunt infinita sine termino; & ideo vtrumque sequitur, quod infinitum finiretur: & esset infinitum, & finitum.

39 Ad secundam confirmationem, vel dicatur, quod negationes sunt infinitæ in potentia, & non in actu. Vel quod negatio nihil est; & ideo minus est curandū de eius multiplicatione, quam de multitudine entitatum realium; de quibus est quæstio. Videatur in simili lauellus in quæstione 10. ad tertium. Nec ex non ente ad ens potest argumentum validum desumi: quia non potest maior distantia imaginari, quàm inter non esse, & esse; & ideo paritas non tenet: cum in vno ente sint plures negationes entium.

40 Tertio solet obijci: Deus cognoscit infinita, vt docent S. Augustinus 12. de Ciuitate Dei cap. 18. & communiter Theologi: ergo potest facere infinita. Probatur consequentia. Primo, quia exceptis malis, quicquid Deus extra se cognoscit, potest facere.

Secundo, quia eadem inconuenientia, quæ obijciuntur cōtra possibilitatem infiniti in actu, possunt retorqueri contra cognitionem infiniti: & cum cognitio infiniti Deo negari nō possit, in illa possunt omnia nostra argumenta instari.

Hoc argumentum (quia Theologicum) non potest hic latè pertractari. In primis vim non habet in sententia asserente Deum cognoscere infinita in potentia, & synkategorematicè; non verò infinita in actu, & categorematicè. Ita Durandus in 1. dist. 39. quæst. 2. Suarez tom. 2. in 3. p. disp. 26. sect. 3. & alij, quos citat, & sequitur Auerſa 1. p. quæst. 14. sect. 8. & ex Thomistis Vigueri⁹, & Araujo 3. p. quæst. 10. & Malus hic sect. 2. quæstione 4. ad 5.

Et quantum ad infinitam magnitudinem, hæc solutio traditur à Ferrara 3. Physicorum quæstione 6. ad secundum, dicente: sicut non valet, quocumque numero dato, potest dari maior, & sic in infinitum: ergo potest dari numerus actu infinitus: ita non valet: cognoscit Deus aliquam quantitatem, & maiorem illa posse dari; & illa aliam maiorem, & sic in infinitum: ergo cognoscit magnitudinem actu infinitam. Similia docet de multitudine infinita à Deo cognita libro primo Contrag. cap. 69. 9. *Considerandum postremo.*

41 Sed quia Sanctus Thomas libro primo Contragent. cap. 69. ratione nona, ait: *si intellectus diuinus non cognosceret infinita, etiam actu, sequeretur, quod vel plurius esset cognoscitius*

intellectus humanus, quam diuinus; vel quod intellectus diuinus non cognosceret omnia actu, quorum est cognoscitius in potentia: quorum utrumque est impossibile. Et quæstione secunda de Veritate articulo nono, concludit: *Vnde concedo simpliciter, quod Deus cognoscit actu infinita absolute.* Et similia indicat prima parte quæstione 14. articulo 12. ad primum. Et tertia parte quæstione 10. artic. 3. Idco communis sententia Thomistarum, & aliorum plurium eisdem locis est concedere antecedens, etiam loquendo de infinito in actu. Quod latè confirmat Rubio hic quæstione secunda. Et hoc concessio, neganda est consequentia. Ad primam probationem, bene respondet Ferrara hic negando antecedens: quia Deus actu simul cognoscit contradictoria non tan. e. ea potest simul producere; eo quod producibilia non sint.

42 Ad secundam probationē Nazarius prima parte quæst. 14. artic. 12. controuerſa vñica, & alij distinguunt inter has propositiones: *Deus actu cognoscit multitudinem infinitam: & illam: Deus cognoscit multitudinem infinitam actu:* & dicunt primam esse veram; quia in illa denotatur, quod in Deo omnia sunt simul, representatio speciei, cognitio, & æternitas, in qua omnia sunt presentia; in secunda vero denotatur, quod obiectiue, & in re sit infinita magnitudo, vel multitudo infinita in actu existens: quod implicat.

43 Et videtur hoc omnino admentē S. Tho. qui illo art. 12. ad 3. loquendo obiectiue, & ex parterei
cogni-

cognitæ, non concessit absolute Deum cognoscere infinita; sed sub conditione, si infinita multitudo, vel magnitudo esset possibilis, à Deo cognosceretur. Et ipse S. Tho. 1. Contrag. cap. 69. in fine ait: *Quantum ad questionem de cognitione singularium pertinet, responderi potest per interpretationem maioris; non enim singularia sunt infinita: si tamen essent, nihilominus Deus ea cognosceret.* Si ergo Deus cognosceret infinitum esse in actu fatemur eadem inconuenientia sequi, quæ nos obiecit: si tamen in se solū sit infinitum in potentia; & in Deo sit actu; nullum est inconueniens: quia *alius est modus intellectus in intelligendo, & rei in essendo:* de quo S. Tho. 1. part. quæst. 14. art. 6. ad 1. & alibi sæpe.

44 Quarto est vulgare argumentum: nam in qualibet hora sunt infinita instantia, vt dicitur libr. 6. sed in quolibet instanti Deus potest producere vnum hominem, vel Angelum, quia Deus non indiget tempore ad operandum: ergo in fine horæ erunt infiniti homines, vel Angeli in actu. Probatur consequentia; quia in fine horæ præcesserunt infinita instantia: ergo si cuilibet correspondet vnus Angelus, vel vnus homo, in fine erunt actu infiniti.

Respondetur cum Caietano illa quæst. 7. art. 4. in fine, & cum Ferraræ hic quæst. 7. ad 2. & cum communi, quod Deus in quolibet instanti *diuifim* potest producere vnum indiuiduum, vel plura; quia assignato vnoquoque instanti per se, Deus potest in illo quicquid vo-

luerit producere: non tamen potest in omnibus *coniuuim*, nō propter defectum virtutis diuinæ; sed quia repugnat ex parte facti: sicut enim repugnat magnitudinem diuidi in omnem suam partem; ita & instantia alicuius successiui numerari; vel quod in omnibus collectione vnum indiuiduum producatur. Nec hoc est sola distinctio ex modo significandi; sed est diuersitas iam explicata infiniti in potentia, & in actu. Vnde ait, Caietanus quod potest Deus in singulis diuifim; sed non in omnibus collectiue; quia nec simul, nec successiue potest producere infinita actu existentia.

45 Vltimo arguitur: vt docet S. Thomas Opusculo 27. & 1. part. quæst. 46. art. 2. & nos ostendemus libr. 8. mundus potuit esse ab æterno: ergo potest dari infinita multitudo in actu. Probatur consequentia; quia dato mundo ab æterno, iam præcessissent infiniti dies: sed in quolibet die produci potuit vnus Angelus, vel vnus homo: ergo iam essent infiniti Angeli, vel infinitæ animæ in actu.

Respondet Masius lib. 8. cap. 2. q. 12. ad vlt. concessio antecedenti, negando consequentiam. Ad probationem negat maiorem, quia dies non fuerunt infiniti; alias non fuisset transacti: eo quod infinitum per transiri non potest, vt docet Philosophus, hic text. 56. & hæc videtur solutio Sancti Thomæ illa quæstione. 46. artic. secundo ad sextum.

46 Hanc tamen euasione recte impugnat Ferrara lib. 1. Contrag. cap. 8. §. 1. *Ad secundum dubium*, quia data æternitate mundi, & generatione hominū ab æterno; licet descendendo possit signari vltima anima producta; ascendendo numquā poterit perueniri ad primā: & hoc sufficit vt verificetur esse actū infinitas animas: quia illæ, quæ in illo euentu sunt, terminis non clauduntur. Nec S. Thomas hoc negauit; sed solum asseruit, vt notat M. Soto hic quæst. 4. ad 5. quod in illo euentu nō fuissent infiniti dies sigillatim numerati inter duo extrema; quia posita æternitate, non est vnde sumatur principium numerandi: & vt ait S. Tho. *Transitus semper intelligitur à termino in terminum*: videatur in 2. dist. 1. q. 1. art. 5. ad 17.

47 Aliter respondēt prædicti Ma-

gistri, quod licet mundus potuerit esse ab æterno; non tamen potuit qualibet die creari vna anima, & conseruari: quia est repugnātia ex parte obiecti, vt inquit Scotus in 2. dist. 1. q. 3. ob idque ea ratione, quia Deus in vna die, vel vno instanti, non potest producere infinita; non potest illa producere in infinitis diebus præteritis.

48 Quia tamen animæ natura sua sunt immortales; & non est causa exigens annihilationem aliarum, istarum productio; ideo melior est secunda solutio Ferrariensis, quod mundus potuit esse ab æterno quoad res alias permanentes; non tamē quoad hominum generationē. Et ita respondet S. Tho. vbi supra ad 8. & Opusc. 27. & in 2. dist. 2. q. 1. artic. 5. ad 6. & examinabitur infra libro vltimo. q. 2.

LIBER QVARTVS PHYSICORVM ARISTOTELIS.

CVM egisset Phylosophus de motu, qui est actus mobilis, intendit nunc de vtriusque mensura tractare, nempe, de loco in primis quinque capitibus, & eius occasione in alijs quatuor capitibus tractat, an sit vacuum? Et in quinque subsequentibus disputat de tempore: & sic sunt huius libri capita quatuordecim.

Summa capitis primi.

PREMITTIT quod ad Physicū pertinet determinare de loco: primo, quia omnes cōmuniter opinantur, omnia quæ sūt, in aliquo loco esse. Secundo, quia ad Naturalem pertinet considerare de motu: sed loci mutatio est notus maximē cōmunis. Igitur Naturalis debet considerare de loco. Quia multæ dubitationes sunt de loco, non bene solutæ ab antiquis.

3 In secunda parte inquit Philosophus an sit locus? Et pars affirmatiua probatur, primo ex ipsa transmutatione corporum, quæ ex perimur moueri secundum locum; ac per consequens oportet esse aliquid, ubi sibi corpora succedant, quod sit terminus motus localis à quo, & ad quem. Secundo probatur ex motu grauium, & leuium: videmus enim, quod vnumquodque horum fertur in suum proprium locum, quando non impeditur: graue quidem deorsum; leue autē sursum. Ex quo patet, quod locus habet quandam virtutem conseruandi locata: & propter hoc locatum redit in suum locum desiderio suæ conseruationis. ¶ Tertio, idem cōstat ex antiquorum opinionibus: illi enim, qui affirmant vacuum esse, necesse est, quod dicant esse locum: cum vacuum nihil aliud sit, quam locus priuatus corpore. Idē tenent qui dixerunt à principio factum esse chaos quasi receptaculū corporum.

4 Ex alia parte videtur, quod locus non sit. Primo, nam si locus est aliquid, oportet, quod sit corpus, quia locus habet tres dimensiones: sed impossibile est locum esse corpus; quia cum locus, & locatū sint simul, sequeretur duo corpora esse simul: quod est inconueniens.

Secundo, omne quod est, aliquo modo est causa respectu alicuius: sed locus non potest esse causa secundum aliquem quatuor modorum, vt inductione patet: videtur igitur, quod locus nihil sit. ¶ Dein de arguit Zeno: omne, quod est,

est in loco: si igitur locus est aliquid, sequitur quod sit in loco; & ille locus in alio loco: & sic in infinitum: quod est impossibile. Deum, quia cum locatum crescit, oportet, quod crescat, & loc⁹: sed hoc videtur impossibile, cum loc⁹ sit quoddam immobile: nō ergo locus aliquid est.

Summa capituli secundi.

5 Inquit in hoc capite, quid sit locus? Et primo videtur, quod locus sit forma: nā id quod primo, & perse continet vnumquodq; est perse locus ei⁹: huiusmodi autē est terminus ad quem res terminatur: sequitur ergo, quod locus proprie, & perse sit terminus ei⁹. Forma autē est termin⁹ vniuscuiusque: ergo videtur quod locus sit forma. ¶ Secundo arguit ex Platone ad probandum, quod locus sit materia: eo quod locus videtur esse spatium, quod est inter terminos rei continētis, receptium locati: vnde cū materia sit receptium formarum, sequitur quod materia sit locus.

6 Per oppositum, quod locus nō sit, nec materia, nec forma, probatur primo: quia forma, & materia non separantur à re cuius sunt: sed locum contingit separari, quia in loco in quo erat aer, postea est aqua; & etiam alia corpora ad inuicem mutantur loco: ergo non est pars rei, vt materia, vel forma. ¶ Secundo, omne quod dicitur esse aliquid, distinguitur ab eo in quo est: vnde cum aliquid dicitur esse in loco, sequitur, quod locus sit extra

locatum. Materia autem, & forma non sunt extra rem: ergo nec materia, nec forma est locus. Nec conueniēter poterit assignari quomodo aliquid moueatur secundum locum; si materia, & forma sint loci: nam sequitur, quod locus erit in loco: quia omne, quod transmutatur secundum locum, est in loco.

Summa capitis tertij.

7. AD determinandam veritatem de loco, tria præmittit Philosophus in hoc capite. Primo, quod octo modis aliquid in aliquo dicitur esse. Primo, sicut digitus dicitur esse in manu, & pars in suo toto. Secundo, prout totum dicitur esse in partibus. Tertio, prout species est in suo genere. Quarto, sicut genus dicitur esse in speciebus. Quinto, sicut forma in materia, vel subiecto; siue sit accidentalis, siue substantialis. Sexto, sicut omne quod mouetur est in primo motore; & est in me, quod est in mea potestate, ut faciam illud. Septimo, dicitur aliquid esse in aliquo, sicut in diligibili, & sine; & sic dicitur esse cor in re desiderata, & amata. Octauo dicitur aliquid esse in aliquo, sicut in vase; & sicut locatum in loco. Ad quod reducitur modus quo aliquid est in tempore, quod est mensura motus.

8. Deinde inquit, utrum aliquid possit esse in seipso? Respondet, quod dupliciter potest intelligi aliquid esse in seipso: vno modo primo, & perse: alio modo secundum

alterum, id est, secundum partem; & isto secundo modo potest dici aliquid esse in seipso: cum enim alibi totius, duæ partes ita se habeant, quod vna sit in quo est aliquid, & alia sit, quod est in illa; sequitur quod totum dicatur, & in quo est, ratione vnius partis; & quod est in hoc ratione alterius: & sic totum dicetur esse in seipso.

At verò primo modo nihil est in seipso primo, & perse: alioquin idem secundum idem erit quod est in alio, & id in quo est, & erit continens, & contentum. Nec est idem primo in seipso, etiam secundum accidens, hoc est, non est in eo propter aliquid aliud in eo exiens: nam sequeretur, quod sit in seipso propter hoc, quod aliquid aliud sit in ipso: & sic sequitur, quod duo corpora sint in eodem, scilicet, illud corpus, quod est in eo, & ipsum met, quod est in seipso.

9. In tercia parte soluit Philosophus quasdam dubitationes. Et primo soluit rationem Zenonis, quia nil prohibet dicere, quod locus est in aliquo; non tamen est in illo sicut in loco, sed per quendam alium modum, sicut accidens in subiecto: vnde non procedetur in infinitum.

Secundo soluit dubium motum, utrum locus sit forma, & materia? Et respondet negatiue ex dictis: oportet enim primo, & perse alterum esse, quod est in aliquo, & in quo est aliquid: vnde sequitur, quod nec forma, nec materia sit locus, sed aliquid alterum a locato.

ento sit locus: materia enim, & forma sunt aliquid locati, sicut partes intrinsecæ eius.

Summa capitis quarti.

10 **A**ccedit ad determinandū iā quid sit locus? Ad quod præmittit quasi qualdam suppositio-
nes, seu principia per se nota circa loci affectiones, quæ sunt quatuor. Prima, quod locus contineat id cuius est locus. Secunda, quod est æqualis locato, non maior, nec minor. Tertia, quod locus non deficit unicuique locato: nam quando locus vnus deficit alicui locato, tunc locatum fit in alio loco. Quarta, quod in omni loco inuenitur quædam differentia loci sursum, & deorsum: & quod naturaliter vnumquodque corpus, cum est extra proprium locum, fertur ad ipsum; & cum est in eo manet in ipso.

11 Rursum præmittit, quod nunquam fuisset inquisitum de loco, nisi esset aliquis motus secundum locum. Et quod id in quo est aliquid primo, videtur esse extremum corporis continentis. Et possunt esse continens, & contentum æqualia, quia vltima contingunt se, sunt simul: vnde oportet eorum vltima esse æqualia.

12 His præmissis, inuestigat genus loci: nam secundum ea, quæ consueuerunt de loco dici, oportet, quod locus sit vnum de quatuor, scilicet, vel materia, vel forma, vel aliquod spatium inter extrema continentis; vel oportebit

dicere, quod extrema corporis continentis sit locus. In primis locus non est materia, & forma, quia illæ sunt partes rei, & forma est terminus eius cuius est forma; locus autem est terminus corporis continentis ipsam: & licet sint simul termini continentis, & contenti; non tamen sunt idem.

Quod spatium non sit locus, probatur primo: nam si posset esse aliquod spatium medium, præter dimensiones corporis continentis, quod semper maneret in eodem loco, sequeretur hoc inconueniens, quod infinita loca simul essent: quia erunt infinitæ dimensiones se inuicem penetrantes. Si igitur dimensiones corporis continentis penetrantes locatum, sit locus; sequitur, quod sint infinita loca simul: quod est impossibile. Deinde sequitur, quod locus transmutetur; & cum moueatur ad locum; locus erit in loco. Relinquitur ergo, quod locus sit vltimum ex quatuor nominatis, scilicet, quod sit terminus corporis continentis.

13 In tertia parte inuestigat differentiam loci, scilicet, quod sit immobilis. Quod sic explicatur: nam sicut res potest dici locus transmutabilis; ita locus potest dici vas immobile. Est igitur accipere locum nauis in aqua fluente; non secundum hanc aquam, quæ fluit; sed secundum ordinem, vel situm, quem habet hæc aqua fluens ad totum fluium: qui quidem ordo, vel situs, idē remanet in aqua succedente.

Con-

14 Concludit ex præmissis definitionem integram loci: videlicet, *Terminus continens, immobilis, primus, locus est.* Et propterea quod locus est terminus, dicitur esse quædam supericies & sicut quoddam vas cōtinens; non autem sicut spatium vas cōtinentis: & propter hoc simul est locus, & locatum, quia æquatur secundum extrema.

Summa capitis quinti.

15 **D** Vofacit in hoc capite. Primo ostēdit, qualiter aliquid sit in loco? Secundo ex data definitione soluit dubitationes positas de loco. ¶ Circa primum, quædam sunt in loco secundum partes; quædam secundum totum. Quædam sunt in loco secundum actum; quædam secundum potentiam. Quædam sunt in loco perse, quædam per accidens. Per se sunt in loco, quæ mouentur secundum locum; siue secundum totum, siue secundum partes; vt cælum, & vniuersum. Per accidens autem sunt in loco, vt anima, & cælum, id est, vltima sphaera: quia oportet dicere, quod omnes partes vniuersi aliquo modo sint in loco; vltima quidem sphaera per accidens; alia vero corpora perse, in quantum ab exteriori corpore continentur.

16 Circa secundam soluit dubitationes. Et in primis, quod aucto corpore, augeatur locus, solum sequeretur, si locus esset spatium; non autem si sit terminus continētis: quia in ista sententia omnia consonant: nec oportet dicere duo corpora esse in eodem loco; nec quod loc⁹

sit in loco; quia est in corpore cōtinente sicut terminus in aliqua re finita.

Ex prædicta definitione assignat rationem proprietatum loci. Et primo quantum ad hoc, quod corpus naturaliter fertur ad proprium locum: proximitas enim naturæ, quæ est inter corpus continens, & contentum, est causa quare corpus naturaliter mouetur ad suum locū; quia oportet, quod gradus naturalium locorum, respondeat gradui naturalium locatorum. ¶ Secundo patet, cur corp⁹ naturaliter quiescit in suo loco; quia corpus locatū se habet ad corpus continens, sicut quædam pars ad totum, diuisa tamen. Sicut igitur pars naturaliter quiescit in toto; ita & naturaliter corpus quiescit in suo loco naturali.

Summa capitis sexti.

17 **I** Neipit determinare de vacuo; sicut enim ad Phylosophū naturalem pertinet determinare de loco, ita, & de vacuo, quia per similes rationes aliqui crediderunt, & discrediderunt esse locum, & vacuum.

Aliqui ad demonstrandum vacuum non esse, ostendebant quod aer sit aliquid & ita, cum vacuum sit, in quo nil est, sequeretur, quod plenum aere non sit vacuum. Quod autē aer sit aliquid demonstrabant experientia: in clepsydris, id est, in vasis furantibus aquam, in quibus cum attractione aeris attrahitur aqua, vel etiam impeditur introitus aquæ,

aque, nisi exeat aer. ¶ Quæ ratio erat inefficax, quia ad destruendā positionē vacuū, non sufficit ostendere, quod aer sit aliquid: sed oportet ostendere, quod non sit aliquod corpus, vel aliquod spatium sine corpore sensibili; secundum quod dupliciter aliqui ponebant esse vacuum; vno modo sicut separatū à corporibus, vt si diceremus spatium, quod est infra extremitates alicuius domus esse vacuum; alio modo sicut actu existens inter corpora, quod distinguit corpora ab inuicem, vt dixerunt Democritus, & Lencippus.

18. Deinde subiungit rationes ponentium esse vacuum. Prima, motus secundum locū non esset, si vacuum non esset: quia locus plenus vno corpore non potest recipere aliud; alioquin duo corpora essent in eodem loco: sed motus est: ergo vacuum est. ¶ Secundo: eorum quæ inspissantur, partes se inuicem comprimunt: ergo densato corpore partes subintrant in quasdam vacuitates. ¶ Tertio, duo corpora non possunt esse in eodem loco: ergo oportet esse aliquas vacuitates in corpore augmentato: & sic necesse est esse vacuum ad hoc, quod recipiatur alimentum. ¶ Quarta ratio sumitur ex vase pleno cinere, quod tantum recipit de aqua, quantum si esset vacuum: quod non esset, nisi essent aliquæ vacuitates inter partes cineris.

Summa capitis septimi.

19. **D**Vo præstat in hoc capite: primo proponit communes

opinionēs de vacuo: secūdo instat rationes supra factas. Secundū opinionem hominū videtur Vacuū nihil aliud significare, quam locum in quo nihil sit; quia proprie vacuū dicitur esse, in quo non est aliquod corpus, quia soli corpori conuenit quod sit in loco: & vacuum nihil aliud potest significare, quam locū absque locato. Vacuum secundū vsum Platonicorum dicitur esse, in quo non est hoc aliquid, nec aliqua substantia corporea. Secundū vero propriam sententiam, *Vacuū est locus priuatus corpore.*

20. Instat deinde rationes capitis sexti, ostendens non ex necessitate concludere. Non prima: tum quia nil prohibet, id quod est plenum alterari: tum quia potest motus localis esse per hoc quod corpora subintrent se inuicem per modum inspilationis: & sic aliquid in plenum mouetur, & non in vacuum; sicut si proijciatur lapis in aliquam magnam latitudinem aquæ.

Nec secūda cōcludit, quia posset dici, quod erant aliqua foramina plena aliquo corpore subtili, quod facta condensatione elabatur. Nec tertia, quia augmentum fieri potest alteratione: & quia alimentum conuertitur in substantiam eius; sicut ligna apposita igni conuertuntur in ignem. ¶ Vltima, si probaret, cōcluderet, quod totum esset vacuū; si vas plenum cinere recipit tantum de aqua. Non est igitur hoc propter vacuitatem: sed propter commixtionem in aqua: aqua enim cōmixta cineri condensatur; & aliqua pars eius exalat; & iterum partes cine-

cineris magis inspissantur humefactione: cuius est signum, quia non potest extrahi tantum de aqua, quā tum prius fuit.

Summa capitis octavi.

21 **P**robat vacuum non esse duplici via; prima ex parte motus; secunda ex parte velocitatis; & tarditatis in motu. Ex parte motus arguit primo, quia natura vniuscuiusque corporis, est causa motus localis, & non vacuum. Secundo, si ponatur vacuum esse, non potest assignari causa motus naturalis, & quietis naturalis: quia vacuum non habet aliquam naturam propter quam possit convenire, aut discōvenire a corpore naturali. Tertio, si est vacuum, non est motus; quia non erit assignare quare magis moveatur ad vnam partem, quam ad aliam; quia vacuum, in quātum huiusmodi, non habet differentias in suis partibus: non entis enim non sunt differentia. Et idē nullus motus erit violētus. Nec proiecta moveri possunt in absentia projiciētis. Nec erit ratio quare magis quiescat in vna parte vacui, quam in alia.

22 Probat deinde non dari vacuū ex parte velocitatis: nam vnum, & idem corpus graue propter duas causas velocius fertur; aut propter differentiam mediij, per quod fertur; aut propter differentiam ipsius mobilis, quia est grauius, vel leui⁹ ceteris paribus. Ex differentia mediij sic arguit. Proportio motus ad motum in velocitate est, sicut pro

portio mediij ad medium in subtilitate: sed spatij vacui ad spatium plenum nulla est proportio: ergo motus per vacuum non habet proportionem ad motum, qui fit per plenum: ergo si aliquod corpus fertur per quodcumque subtilissimū in tanto spatio, talique tempore; motus qui est per vacuum, transcendet omnem proportionem datā. Quare ratio efficax est ad homines; licet absolute non sit demonstratiua. Videatur S. Th. lect. 12. litt. g.

Idem constat ex differentia mobilis; quia in vacuo non est assignare aliquam causam propter quā vnum corpus alio velocius feratur: vacuum enim diuidi non potest citius, vel tardius: vnde sequetur quod omnia æquali velocitate movebuntur per vacuum: quod manifeste apparet impossibile: patet igitur ex velocitate motus, quod vacuum non est.

Summa capitis noni.

23 **D**Vo facit in hoc capite. Primo probat non esse vacuū absque consideratione motus, ex parte ipsius vacui. Secundo ostendit non esse vacuum corporibus inditum. Primum ostendit, quia vacuum sonat aliquid inane, & quod non est; & inaniter absque ratione, & veritate dictum est, quod vacuū sit: quia si aliquis ponat in aqua aliud quod corpus cubum, quod habet sex superficies quadratas, oportet, quod tanta quātitas aquæ recedat a loco suo, quanta est quantitas cubi: & sicut est de aqua, ita est de aere;

re; licet non sit ita manifestum, eo quod aqua est magis sensibilis quā aer: & eadem est in similibus ratio: ergo vacuum non datur. Deinde si ponatur vacuum, vel locus erit quoddam spatium separatum; vel non erit necessarium corpora esse in loco. Denique, quia nunquam apparet vacuum infra mundum; aer enim est aliquid; licet visu non percipiat, quia tactu percipitur calidus, vel frigidus.

24 In secunda parte probat non esse vacuum corporibus inditum: quia dupliciter potest illud poni: vno modo quod in quolibet corpore sint multa, quasi foramina vacua, quæ sint separata secundum situm ab alijs partibus plenis, sicut videre est in spongia, vel in punice, vel in aliquo alio huiusmodi: alio modo vt vacuum non sit separatum secundum situm ab alijs partibus corporis; vt si dicamus quod dimensiones, quas dicebant esse vacuum, subintrēt omnes partes corporis. Primo modo vacuum iam est improbatum, quia illud vacuū caret omni corpore.

Quod nec secundo modo vacuū possit poni, probatur primo; quia vacuum non erit causa omnis motus localis, vt ipsi intendebant; sed solum motus, qui est factum; quia rarum inuenitur esse leue, vt patet in igne. leue autem est quod mouetur sursum: & secundum eos vacuum est causa raritatis. Deinde iuxta hoc, vacuum moueretur: & ellet aliquis locus vacui. Nec erit assignare quare gratia deorsum ferantur. Et si corpus sit om-

nino vacuum, velocissime feretur; quod est impossibile.

25 Rationi antiquorum dicentium, quod rarefactio, & codensatio fiat per vacuum, respondet, quod eadē numero est materia contrariorum; magna autem, & paruum sunt contraria circa quantitatem: ergo eadem numero est materia magni, & parui: sicut etiā aliquid sit magis calidum; non propter hoc, quod aliqua pars materie fiat calida, quæ prius non erat calida, cum esset minus calidum; sed quia tota materia reducitur in actum magis, vel minus calidi. Similiter ergo rarum, & densum non fit per additionem partium subintrantium; sed per hoc quod vna est materia rari, & densi: vnde rarum, & densum diuersificant qualitates, & non quantitates.

Summa capitis decimi.

26 **A** B isto capite incipit tractare de tempore: & primo disputando, an sit? Et quid sit? Videtur ergo quod tempus non sit: quia cōponitur ex his quæ non sunt: præteritum enim iam non est; & futurum non dum est: ergo impossibile est tempus aliquid esse. Secundo: cuiuslibet diuisionis exilientis, necesse est, dum est, aliquam partem, vel partes esse: sed temporis non est nisi nunc, quod non est pars, sed indiuisionibile: tempus igitur non est aliquid.

27 In secunda parte inquit, vt ū sit idem nunc in toto tempore? Et pars affirmatida probatur: quia inter quælibet duo nunc sunt infinita nunc;

nunc; non enim possunt esse immediata, sicut nec duo puncta, vt libr. 6. dicitur. Si ergo prius nunc corrumpatur in aliquo posteriori nunc, sequitur, quod illud nunc, quod est ante, simul sit cum omnibus alijs nunc intermedijs: quod est impossibile. Impossibile est igitur esse aliud, & aliud nunc.

Pars negatiua probatur primo: nullius diuisibilis finiti potest esse vnus terminus tantum; sicut vnus lineæ termini sunt duo puncta: sed ipsum nunc est terminus tēporis: ergo non est tantum vnum, sed necesse est ponere plura nunc. ¶ Secūdo; illa sunt simul tempore, quæ sunt in eodem nunc: ergo si est idē nunc permanens in toto tempore, sequitur, quod illa, quæ fuerunt ante mille annos, sint simul, cum his, quæ sunt hodie.

28 In tertia parte disputatiue inquiri, quid sit tempus? Et primo improbat duas opiniones, primam dicentium, quod tēpus est motus cæli, alteram asserentium, quod est ipsa sphaera cælestis. Contra primā arguit; quia pars temporis tēpus est: sed pars circulationis non est circulatio: ergo tempus non est circulatio. Secūdo nam sequeretur, quod essent multa tēpora simul, si essent plures circulationes cælorū. ¶ Secundam improbat, quia omnes partes sphaeræ sunt simul; non autem partes temporis. Secundo, quia nō vniuoce dicitur esse aliquid in tēpore, & in loco.

29 Tandem inquiri, quomodo se habet tempus ad motum? Respōdet, quod tempus non est motus;

quia iste est intransmutato, vel in loco: sed tempus est vbique, & apud omnia. Motus est velox, aut tardus; sed tempus non est huiusmodi: ergo tempus non est motus, vel mutatio.

Summa capitis vndecimi.

30 **V**T tēpus definiat, præmittit, quod quāuis tempus non sit motus; nō tamen est sine motu: cuius signum est: nam quando homines mutationem non percipiunt, non videtur eis, quod per transeat aliquod tempus. ¶ Hoc præmisso, manifestat quid sit tempus? Et in primis ait, quod tēpus est aliquid motus, quia simul sentimus motum, & tempus: nam primum motum consequitur tempus: quātus enim est motus primus, tātum fieri motus videtur. Tempus autem sequitur motum ratione prioris, & posterioris; quia tunc dicimus fieri tempus, quando accipimus sensum prioris, & posterioris in motu: tempus ergo sequitur motum, secundum quod numeratur: vnde *tempus est numerus motus*: & sic motum esse maiorem, vel minorem iudicamus tempore. Ergo tempus est numerus, non quod numeratur; sed quo numeramus.

31 In secunda parte determinat de nunc: & ad illam quæstionem, vtrum sit idem nunc? Ait, quod nunc est idem subiecto; sed alterum, & alterum ratione: nam in enumeratione motus, quæ fit per tempus, id quod distinguit prius, & posterius tēporis, est ipsum nunc, quod est

est terminus præteriti, & principiū futuri: sic igitur nunc se habet ad tēpus, sicut mobile ad motum. Cū igitur id quod mouetur sit alterū secundum rationem, in eo quod est alibi, & alibi; licet sit idē subiecto: ita dicendū de nunc tēporis: ipsum enim nunc, in quantum respondet mobili se habenti aliter, & aliter, discernit prius, & posterius in tēpore, & suo fluxu tempus facit, sicut punctus lineam.

32 Denique hinc patet verificari omnia, quæ dicuntur de nunc. Primo, quod si non sit tempus nō erit nunc; & si non erit nunc nō erit tēpus; quia ipsum nunc comparatur ad id quod fertur, sicut vnitas ad numerū. Secundo patet, quod tēpus continuatur, & diuiditur secundū nunc; quia mobile dat vnitatē motui. Tertio patet, quod nunc nō est pars temporis, sicut nec pācta sunt partes lineæ; sed est terminus quidā temporis, & est numerus omnium mobilium, quæ mouentur in tempore.

Summa capitis duodecimi.

33 **I**N duas partes diuiditur hoc caput. In priori explicat proprietates temporis: in secunda determinat de tēpore per cōparationē ad ea, quæ mensurātur tēpore, seu sūt in tēpore. Prima proprietas est, quod in tēpore inuenitur minimū secundū multitudinē, scilicet, vnū, vel duo; non tamē minimū secundū magnitudinē, quia quælibet eius pars est in alias diuisibilis. Secundā, quod tempus non dicitur tardū

aut velox; sed dicitur multū, & paucū, breue, & lōgum: dicitur enim velox motus eo quod paruo tēpore numeratur; tardum autē ē cōtra. Tertia, quod temp⁹ est idē vbique, & solū diuersificatur secundū diuersas partes eiusdem motus. Quarta quod idē tēp⁹ reddit, nō numero, sed specie; sicut reddit hyems, aut ver, aut æstas. Vltima, quod non solū mensuramus motum per tēpus; sed etiam mensuramus tempus per motum; propter hoc quod inuicē definiuntur.

34 In secunda parte comparat tēpus ad motum: nam tempus est mēsurā ipsius motus, & durationis ei⁹. Cōparat etiā ad ea quæ mensurātur tempore: nam res, quæ nō sunt aliquid tēporis, dicuntur esse in tēpore, sicut numerata in numero, inquantū esse eorū mēsuratur tēpore. Rursus ait, quod quia tēpus mēsurat motū per se, erit etiam per accidens mēsurā quietis; quia & omnis quies est in tēpore, sicut, & omnis motus: quies enim nō est negatio motus, sed priuatio ipsius, accōsequens in subiecto apto nato moueri, & ideo mēsurā tempore, non inquantū est quiescens, sed inquantū est mobile: & ideo tēp⁹ est mēsurā motus per se; quietis autē per accidens.

Summa capitis 13.

35 **D**VO prestat in hoc capite: primo exponit aduerbia, quæ pertinent ad tēpus, vel illud connotāt: secundo quomodo corruptio attribuitur tēpori. Circa primū dicit, quod nūc cōtinuat tēp⁹ præteritum

tum futuro; & quod tempus diuiditur secundum nunc, sicut & linea diuiditur secundum punctum; & quod est idem subiecto. Alio modo accipitur nunc pro tēpore propinquo presenti nūc. Et est idem ac *iam*. Tunc significat tempus determinatum per aliquod prius *nunc*. Hoc quod dico *modo* significat pręteritum propinquum presenti nūc. Olim dicimus quando est remotū. Repente quando tempus in quo fit est insensibile propter paruitatem.

36 In secunda parte exponit quo modo corruptio attribuitur tempori, dicēs, quod tempus perse magis est causa corruptionis, quam generationis; quia est numerus motus; mutatio autem perse est destructiua, & corruptiua. Cuius signum est, quando aliquid corrūpitur, & corruptionis causa non apparet, corruptio tempori attribuitur: non quod tempus faciat ipsam; sed quia fit in tempore; & corruptio latet.

Summa capituli 14.

37 **I**N ultimo capite duo facit: & explicat, quod dixerat, quod omnis mutatio fit in tempore: & soluit tres dubitationes. Primū probat dupliciter. Primo, quia in omni mutatione inuenitur velocius, & tardius: hæc autem determinantur tempore. Secundo, quia prius, & posterius sunt in tēpore; ad omnem autem motum sequitur prius, & posterius; ergo necesse est quod omnis motus sit in tempore.

38 In secunda parte inquit pri-

mo, quare tempus videatur esse ubique. Respondet quod tempus est quoddam accidens motus; quia est numerus eius: vnde vbicumque est motus, vel actus, vel potentia, oportet quod ibi sit tempus.

39 Inquit secundo, vtrum non existente anima, esset tempus, aut non? Et videtur quod non: nam si non est aliquid potens numerare, non esset aliquid numerabile, nec esset numerus: sed nihil aliud natū est numerare quam intellectus; quia conferre rationis est: si ergo nō est anima intellectiua, nō est numerus, nec tempus. ¶ Respondet, quod aut oportet hoc dicere, quod tēpus non sit, si non est anima. Aut oportet hoc verius dicere, quod tēpus est vt cumque ens sine anima.

40 Denique mouet quæstionem de vnitatem temporis, siue de cōparatione temporis ad motum. Cui respondet, quod tempus primo mēsurat, & numerat primum motū circulare; & per eum mensurat omnes alios motus: vnde est vnum tēpus tantum propter vnitatem primi motus. Et tamen quicumque sentit quemcumque motum, sentit tēpus, eo quod ex primo motu cau-

sat mutabilitas in omnibus mobilibus.

QVAESTIO I.

*Vtrum locus sit spatium; an vero
ultima superficies corporis
ambientis?*

Locum dari; ut perse notum, supponimus: nam non minus est certum, quam dari motum localem; quem, qui negat, sensu indiget, non intellectu; & solum ambulando convincitur. Totum hoc notarunt Philosophus, & S. Tho. hoc libro 4. lect. 5. lit. c. diceres, quod nūquā fuisset inquisitū de loco, nisi esset aliquis motus secundum locū: ex hoc enim necesse fuit ponere locum aliud à locato; quia inveniuntur in eodem loco successivē duo corpora, & similiter unū corpus in duobus locis: sicut etiam transitu ratio formarum circa unam materiam, induxit in cognitionem materiae. Supposito ergo quod locus corporeus sit, ad cognoscendum quid sit? Primo investigamus eius quasi genus; in sequentibus disputaturi de eius differentia.

§. I.

Sententia asserens locum esse spatium exponitur variè.

Omissis Antiquorum opinionibus, quia antiquatē iam sunt, & parum habent verisimilitudinis; examinare oportet ultimā opinionem relata, & reiectam à Philosopho; sed quae nonnullis Antiquis & Modernis valde fuit grata. Dixe-

runt ergo nonnulli intervallum, vel spatium aliquod, intra quod corpora recipiuntur, esse omnium corporum naturalium locum. Tribuitur Stoicis, Platonis, Galeno, & Phylopono, Valleio, & Scaligero à M. Masio hic cap. 5. sect. 1. q. 3. qui & ait: Ego verò, nisi me auctoritas Aristotelis, & D. Thoma compelleret, manibus, pedibusque in sententiam de intervallolibenter abirem. Et probabilē esse docet Cardinalis Toletus q. 3. concl. 3. & PP. Conimbr. eodem cap. 5. q. 1. art. 2. censent eam à nullo hactenus rationibus satis firmis esse impugnata. Et amplectuntur Averroes q. 27. sect. 1. & 2. & alij.

3. Caterum, quia non facile percipitur, & difficile explicatur, quid sit hoc spatium? Dividuntur in tres dicendi modos: nam Proclus, relictus à Simplicio, dicebat spatium esse corpus inanimatum, indivisibile, immobile, & immateriale. Phyloponus verò existimavit hoc spatium non esse substantiam, sed solā quantitatem, & dimensiones; quae nunquam erant sine corpore uno, aut altero; esse tamen distinctas à dimensionibus corporum singulorum. 4. Fassetque Albertinus, qui tom. 2. de Prædicamento Vbi. q. 2. asserit spatium imaginarium dari à parte rei, & esse capacitatem positivam recipiendi corpora. Et Conimbric. 8. Physicorum cap. 10. q. 2. art. 4. & Fonseca 5. Metaph. cap. 5. quatenus dicunt spatium imaginarium non esse quid fictum per operationem intellectus; sed esse aliquid verum, aeternum, & immutabile, quia in eo vera intelligitur capacitas

pacitas ad recipienda corpora, & extensionem eorum.

Vltimo defenditur communi⁹ hæc sententia, adhuc supponendo, quod spatium, vel interuallum illud, non est aliquid reale positiuū; sed negatio, vel priuatio corporis, cū capacitate, & vacuitate ad corpus recipiendum.

4 Quia tamē hæc sententia, quocunque modo exponatur, reiicitur à Philosopho, & Sancto Thoma hic lectione sexta, & ab omnibus Peripateticis, docentibus locum non esse spatium, seu interuallum; sed esse vltimam superficiem corporis ambientis locatum; ideo ad hæc in concordiam redigenda, est inuenta, quædam opinio, quam exponit, & in eam omnino inclinat Toletus libro quarto quæstione octaua, distinguens duplicem locum; alium intrinsecum rei ipsi, alium extrinsecum. Extrinsecus est circum ambiens ipsum corpus locatum, videlicet, corpus continēs, aut eius superficies vltima; de quo locutus est Aristoteles. Intrinsecus verò locus rei est spatium illud ipsum, quod ipsa res verè intra se occupat, secundum suammet corpulentiam; & est quantitatis extensio in ordine ad locum extrinsecum, & est proprietas ad quantitatem consequuta, sicut ad motum consequitur tempus.

5 Nec ab ista sententia in re discrepant, qui dicunt corpora esse in loco per vbi intrinsecum, non prouenientem à superficie ambiente; sed solum esse respectum secundum dici ad spatium imaginarium. Ita

Suarez disput. 51. Metaphis. sect. 1. num. 18. Cardinalis de Lugo disputat. 5. de Eucharistia sect. 5. numero 140. & Auerſa dicta sectione secunda, & prima parte quæst. 8. sect. 4. Quamuis quoad modum loquendi aduertat Suarez sect. 2. nu. 4. quod nomen loci magis videtur impositum loco extrinsecò reali, quā vbi seu præsentia intrinsecò corporali.

§. II.

Quid sit spatium imaginarium?

6 HÆc quæstio non admodum difficilis esset, si id quod imaginamur esse, intellectu corrigere-mus, & spiritualia non intelligere-mus corporaliter, & quæ nil sunt, ac si essent aliquid; cum tamē dicat S. Boetius lib. 1. de Trinitate cap. 2. quod oportet in intellectualibus non deduci ad imaginationem. Vt hæc vitemus, distinguere debemus locum verum, & realem, qui de facto datur in omnib; quæ sūt sub prima sphaera caelesti, dum sūt corporalia; & locum imaginariū, quē cogitam⁹ in cœu x^o Cæli Empyrei, & vltra; & loc⁹, qui esset, si ratum essent creatæ sub stantia spirituales; & similiter, si De⁹ annihilaret totum aerē, & relinqueret aues, & alia corpora in eadem distantia, dicuntur esse in distantia eadem, & in eodem loco imaginato. Quam distinctionem loci veri, & imaginati, reperio in D. Thoma Quodlib. 11. art. 1. & in 1. ad Anib. dist. 37. q. 2. art. 2. ad 3. & in M. Soto lib. 4. Physicorum quæst. 1. ad 2. & à nemine potest negari: quia nō tollitur, quod ablato verò loco, nos

nos imaginemur aliquid ad modū veri loci: & iste est locus imaginatus, vel imaginari⁹; & cum alias ad sensum pateat, ex transmutatione corporum secundum locum, dari verum locum corporeum, iam habetur distinctio loci veri corporei, & loci imaginati. Habetur hæc distinctio in D. Aug. lib. 7. Cōfess. c. 1. & 5. & lib. 11. de Ciuit. Dei c. 5. & frequentissimē in alijs Patribus, & Theologis inquirētib⁹, an, & qualiter De⁹ dicatur esse in spatijs imaginatis? De quo Theologi cum D. Thom. 1. p. q. 8. & cum Magistro in 1. dist. 37. Hinc nascitur occasio æquiuocationis; quia ea, quæ attribuantur loco vero, eadem existimantur cōuenire loco imaginato: & quia non apparet quid sit locus imaginatus? ideo ab isto exordium dicendi capiemus.

7 Dico primo, spatium imaginarium realiter est non ens, & nihil; quod tamen cum fundamēto in re accipitur à nobis, ac si esset aliquid. Ita docent Phylos. 4. Phys. tex. 39. & S. Tho. ibi lect. 6. litt. f. vbi ait: *Dicit, quod hoc non est verum, quod aliquid sit ibi infra extremitates corporis cōtinentis, præter corpus contentum, quod transfertur de loco in locum.* Latius idē habetur, & probatur Opusc. 52. a. apud D. Thomam in principio his verbis: nihil est infra terminos corporis cōtinentis, circumscrip̃ta magnitudine corporis contenti. Cuius ratio est, quia si circumscrip̃ta magnitudine corporis contenti esset aliquod spatium infra terminos corporis cōtinētis, tale esset dimē sionatum longitudine, latitudine,

& profunditate: dimensiones autem sunt accidentia; cum sint quantitates; ergo nō possunt esse in subiecto, nisi in corpore. Si ergo esset aliquod spatium infra terminos corporis cōtinentis præter magnitudinem corporis contenti, sequitur quod esset aliquod accidens sine subiecto: quod est impossibile. Hec ibi.

8 Cuius rationis vis sic explicatur: nam si spatium imaginariū est aliquid reale; vel erit substantia; vel accidens: inter hæc enim latissimē accepta (vt nunc accipiuntur) nūllum datur medium. Si est accidens: erit in aliqua substantia: quia naturaliter nō potest esse sine subiecto; nec migrare de vno in aliud. De hac substantia in qua est, vel quæ est spatium, inquiremus, an sit incorporea; vel corporea? Si primū; nec potest esse spatium corporum; & erit tota in toto, & tota in qualibet parte; & ita perse nō erit extensa, nec erit spatium tantæ, vel tantæ latitudinis quantitati molis correspondens. Si est corporea, vel erit extensio corporis loci, vel locati; vel duo corpora erunt naturaliter in eodem loco: quod est impossibile.

9 Aliam rationem indicat Sanctus Thomas in primo distinctione 37. quæst. 2. artic. 3. in argumento *Sed contra*; quia est certum secundū fidem, nihil præter Deum existere ab æterno extra Deum; & omne contrarium est sicut hæreticum resutandum; vt ait Sanctus Thomas prima parte quæst. 51. art. 2. sed spatium, in quo imaginamur mundum productum, fuit

fuit ab æterno; quia capacitas ut mundus esset, mundum præcessit, & nunquam incepit: ergo spatium imaginatum non est aliquid reale physice existens extra Deum, ut etiã docet Sanctus Thomas prima parte questione 46. articulo primo ad octauum.

10 Tertio: omne reale creatum est à Deo annihilabile; quia omne, quod est ex nihilo, vertibile est in nihilum; & continuo desinet, nisi continuo libere à Deo conseruetur: quod esse de fide, notat S. Thom. 1. p. quest. 104. art. 3. ergo si spatium imaginarium sit aliquid reale existens extra Deum, posset à Deo annihilari. Illo autem annihilato, intelligeremus, seu in imaginatione possemus formare, eadem infinita spatia sine termino extra cælum empyreum, ac modo imaginamur: ergo spatium imaginatum physice, & realiter est nihil.

11 Quarto: spatium imaginariũ, aut est aliquid reale, ut essentia posibiles sunt quid reale metaphysice; aut est quid reale physice, ut rosa existens est quid reale existens extra causas, ut ego existo. Si hoc secundum; militant argumenta facta, quæ extorquent aliquid creatum esse Deo cœternum, & ab ipso inannihilabile: quæ hæretica sunt. Si primum teneatur; non respondetur ad propositum; quia loquimur de spatio in quo modo imaginamur esse mundum; & quod modo concipitur extra conuexam Cœli Empyreici: & haberemus intentum, quod omne spatium existens, prout existens, non est aliud, quam

extensio eorum, quæ sunt in loco, vel ipsius loci ambientis. Bene noui conari aliquos his argumentis respondere: sed irritò conatu; verbis solis nitente, & perse corruente.

12 Inter innumera argumenta, quæ ex Philosopho referri solent, quæ tangunt speciales difficultates postea discutiendas; duo sunt, quæ dictæ conclusioni videntur obstare. Primum, quia intellectu concipimus, & vocibus verè significamus distantiam, & spatium inter latera vasis, nullo concepto corpore, ex his quæ illic sunt: ergo spatium in sua ratione est aliquid, quod præbet fundamentum ad nostram conceptionem, & modum loquendi; & distinguitur à corpore; & ita erit dimensio. ¶ Secundo: mensura debet esse vna distincta à corporibus mensuratis: sed ablato omni corpore, non mensuramus distantiam; ut si Deus annihilaret elementa; dicemus tantam mansisse distantiam, & corpora quæ vasis mensurantur, non solum quoad superficies, sed quoad profunditates ipsorum totam mensurantur: ergo reuera est aliquid spatium mensurans dimensiones corporum distinctum ab ipsis.

Confirmatur: nam diuinitus dicemus posse dari vacuum; & quod de facto vacuum repletur, quia corpora contigua sunt: ergo contiguitas corporum replet vacuitates, quæ repletae non essent, si non continuarentur: ergo reuera datur spatium, interuallum, seu distantia illa, quæ corpore repletur.

Dices,

13 Dices, daretur spatium inre-
rum natura vt ens negatiuum, vt
priuatio, seu carentia corporis: pri-
uatio autem est non ens reale: &
ideo solum sequitur, quod spa-
tium sit ens rationis, seu à ratione
fictum.

Contra hanc solutionem instant
Albertinus n. 16. & alij, quia si spa-
tium imaginarium esset quid nega-
tiuum, esset negatio repugnantia
corporis ad existendum in illo: sed
repugnantia est negatio: ergo esset
negatio negationis: quod impli-
cat: quia non esse negationis est esse
formæ, cuius est negatio. ¶ Secun-
do: negatio corporis præsentis de-
struitur adueniente corpore præ-
sente: sed spatium imaginarium, non
destruitur, sed occupatur à corpore
præsentis: nam vere corpora dicun-
tur esse in spatio: ergo vel spatium
erit aliquid reale, vel erit purum
figmentum habens esse fictum à ra-
tione.

14 Iterum respondet Lugo num.
130. quod spatia extra cælum em-
pyreum sunt vocationes possibili-
les in infinitum magis ac magis distan-
tes à nostro spatio.

Sed contra primo: nam ipse dixe-
rat, quod nostrum spatium est pu-
rum nihil: inter nihil autem, & ni-
hil, non est distantia nisi chimærice
excogitata: ergo spatium erit quid
chimæricum. ¶ Secundo ipse n. 130.
dixerat, quod ubi dicit respectu ad
spatium imaginariū: ergo ubi possi-
bile distinctum quid concipitur à
spatio imaginario existente, vel
possibili. ¶ Tertio ipsa vbiatio
possibilis apprehenditur vt alicu-

ius corporis, cuius est vbiatio, &
alicuius spatij, & vt in alio spatio;
& plures vbiationes in eodē spa-
tio: ergo aliud quid est spatium ab
vbiatione possibili. Nam si spatiū
quod modo est, non est vbiatio,
quæ est; nec spatium, quod cogita-
tur, erit vbiatio cogitata possibi-
lis.

§. III.

*Quod fundamentum habeat in re
spatium imaginarium?*

15 **H**anc solutionem iudico fa-
tis his replicis labefactari.
Quia tamen prima solutio ex par-
te est vera; vt argumenta radicitus
euellantur, probanda, & explican-
da est secunda pars conclusionis;
supponendo ex D. Thom. 1. 2. q. 8.
art. 1. ad 3. *Quod illud quod non est ens
in rerum natura, accipitur vt ens in ratio-
ne: unde negationes, & priuationes entia
dicuntur rationis.* Ac per consequens
duo formaliter in his sunt conside-
randa: primū est illud non esse quod
est in rebus: & hoc in spatio imagi-
nario, vt dictum est in prima parte
conclusionis, est nihil: secundum,
illud quod formatur à ratione: &
hoc est ens obiectiue habens esse in
ratione. Quando igitur enti ratio-
nis nullum in re correspondet pro-
ximū fundamentū, solet esse ens
chimæricū. Cū igitur dicam spatium
imaginariū concipi cū fundamēto
in re; manifestum est, non esse quid
chimæricum. Sed quia fundamentū
est valde latens, & varie solet assig-
nari, merito desiderabis vt nos cla-
re illud exponamus.

16 Pro quo notandum, quod spatium imaginarium dupliciter potest significari; vno modo vt cor- respōdet vacuo; alio modo vt cor- respōdet corpori locato, & loco. Inter quæ hæc est differentia; quod vt correspōdet vacuo, vere concipitur vt negatio, seu vt priuatio: eo quod *vacuum est locus priuatus corpore*, vt cum Phylosopho definit S. Thom. lect. 9. & 10. vt autem cor- respōdet corpori, & loco vero, significatur vt positua extensio siue corporis circundātis, siue illius quod extenditur, & ab alio circun- datur: quia tamen priuatio per posi- tiuum cognoscitur; ideo pariformi- ter de spatio vacuo, & de spatio re- pleto corpore iudicandum: vnde S. Thom. lect. 10. litt. f. ait: *Si ergo lo- cus non est aliquod spatium præter corpus, nec vacuum potest esse spatium præter cor- pora*. Et S. August. lib. 11. de Ciuita- re Dei cap. 5. ait: *Cum locus nullus sit præter mundum, &c.*

17 Vtcrius aduertendum ex D. Tho. q. 2. de Malo art. 1. ad 9. quod non omnis negatio fundatur super affirmationem realem; quia vt Phylo- sophus dicit in Postprædicamētis c. de oppositis, non sedere vere dici potest, & de eo quod est, & de eo quod non est: sed tamen omnis ne- gatio fundatur in aliqua affirmatio- ne intellecta, vel imaginata: necesse est enim esse apprehensum, id de quo aliquid negatur. Et præcipue quando concipitur, non per mo- dum simplicis negationis, sed per modum priuationis (quæ est carentia formæ in subiecto apto nato) ne- cesse est concipi subiectum illius ne-

gationis, quæ concipitur. Cum igr- tur verum vacuum sit *locus priuatus corpore*; vacuum imaginarium signi- ficari debet vt locus corpore pri- uatus, & capax illud recipien- di.

18 Ex his elicitur, quod spatium, quod vocatur reale, quia intelli- gitur de facto repleti corpore loci, & locati, nō est aliquid realiter distin- ctum ab extensione, & dimensiōi- bus corporum: quia eo ipso quod ex parte corporum est extensio, intelligitur aptitudo ad occupādū spatium, & ex parte ipsius est non repugnantia vt occupetur tam a lo- cato, quam a loco: & ideo ab v- triusque dimensiōibus in re non differt.

19 Secundo deducitur, quod spa- tium pure imaginarium, non est aliud quam non repugnantia, vel possibilitas extensionis corporum locabilium, & possibilitas locorū: quia imaginatur ad similitudinē lo- catorum, & locorum, quæ fieri vi- demus apud nos: & hoc est funda- mentum remotum; & proximè cō- pletur quia cognoscimus ibi non dari corpora, nec loca; & ad illa esse non repugnantiam. Nunc enim loquimur tātum de spatio imagina- rio corporum: quia de isto agere pertinet ad Physicū, de Deo vero, & Angelis tractare attinet ad Theo- logos.

20 Vltimo deducitur, quod spa- tiū vacuum, si intelligatur, vel fiat à Deo incorporibus de facto existi- tib; est vera priuatio corporis: pro- ut posset repleti locū; si vero intel- ligatur vacū in locis imaginariis, in- telli-

intelligetur vt priuatio corporis in loco imaginato: & idè locus imaginatus se habet vt subiectū priuationis, & carentia corporis imaginati, se habebit vt formale illius vacui imaginati: eo quod illa imaginamur ad modū vacui, quod esset in vero loco. Quæ omnia complexus est S. Thomas 1. part. quæst. 46. art. 1. ad 8. docens quod cum dicitur Deus prior mundo duratione, ly, prius designat aternitatem temporis imaginati, & non realiter existentis: sicut cum dicitur supra calum nihil est; ly supra designat locum imaginatum tantum secundum quod possibile est imaginari dimensionibus celestis corporis & dimensiones alias superaddi. In quibus verbis summationem perstringit S. Tho. quæ late docuimus.

21. Per quæ probata manet secunda pars cōclusionis; & aperitur via soluendi argumenta. Ad primū dicimus, quod de facto in vase est vltimā superficies concava, & illam dicemus esse locum succedentium corporum, siue aquæ, siue vini, siue aeris. Et propter dimensiones corporis locantis, & loci, est distantia, & spatium inter latera vasis, quod non differt à dimensionibus corporum. Si vero, vel mente præscindatur, vel in re auferantur omnia corpora, erunt locata imaginaria; & locus ex parte superficiei verus; & spatium erit verum ex parte extensionis vasis; & imaginariū ex parte eorum, quæ desunt; quia concipimus similem distantiam, ac si corpora tantæ distantie adessent: nam priuationes per formas metimur; sicut tantam dicimus esse tene-

bram, quanta erat lux, quæ debuit esse.

22. Ad secundum respondetur ex D. Tho. 4. Physic. lect. 7. & Opusc. 52. circa finem, quod locus accipitur dupliciter, & pro loco in actu; de quo dicemus esse vltimā superficiem terminantem, & diuidentē locantem à locato; & pro loco in potentia; sicut vna pars cōtinui respectu alterius: sicut humerus potest dici locus brachij tanquā continuans humerum cum brachio. Et per hunc modum, inquit S. Thom. partes cōtinui mouentur in loco: & hoc maximè apparet incontinuis humidis, quæ sunt faciliū diuisionis; sicut aqua, cuius partes inueniuntur moueri infra totam aquā. Vnde mensuramus profunditatem per dimensiones ipsas intrinsece, & per alias dimensiones extrinsece; & hæc mensuratio aliquando est in actu; aliquando vero solum in potentia, & per designationem numerantis cogitatur ac si esset reducta ad actum.

23. Confirmatio potest pro nobis retorqueri; quia posse dari vacuū, non est aliud, quam quod inter corpora, inter quæ mediat corpus, vel pars extensa corporis, non detur corpus, nec alia corpora ibi continentur, vel contiguentur: & hoc vacuū replētur ibi posito corpore: ergo spatiū existēs est ipsa extensio corporū, & capacitas, seu vacuitas est capacitas habendi corpus.

24. Solutio relata n. 13. est vera de spatio cōdistincto à corpore extenso nā vltra extēsiōnē, solā dicit nō repugnantia extēsi corporis: vnde

spatium imaginarium ex parte corporis, quod cogitatur possibile, concipitur ut positivum; ex parte vero illius quasi in quo est, etiam cogitur ut in superficie possibili; sed in utroque debet cogitari non repugnantia, ne cogitetur implicans contradictionem. Quando vero cogitur spatium vacuum completivè concipitur, ut privatio: nam vacuum verum realis remotio corporis est, cum sit locus corpore privatus.

25 Ad primam replicam respondetur ex doctrina allata S. Thomæ num. 17. quod negatio debet cogitari in subiecto reali, vel in aliquo ad modum subiecti imaginati, ac si esset subiectum: unde negatio corporis cogitur in alio ut in superficie, quæ imaginatur esse locus, cui debetur corpus.

26 Ad secundam respondetur, quod privatio, quæ est de ratione spatij vacui, destruitur ponendo corpus, vel illud ibi cogitando, destruitur in cogitatione; at vero non repugnantia ut aliqua extensio sit, ipsa positione extensionis exerceatur: sicut possibilitas creaturarum per existentiam ad actum reducitur. Et nos in alio sensu non ponimus negationem, aut privationem esse de ratione spatij veri, aut imaginati in corpore, & in vacuo, ut abunde expostitum est.

s. III.

Locus verus est ultima superficies.

27 Dico secundo, locus imaginarius est id quod cogitamus correspondere loco vero, si esset. Unde non est spatium locabilis extensionis, quia hæc intelligitur corpori quod locatur correspondere; & locatum distinguitur à loco: sed est illa superficies, quæ imaginatur ambire corpus, quod cogitur. Hæc conclusio sequitur ex dictis & dicenda eam comprobabunt, quia mons aureus imaginatus, est id quod esset, si in re à Deo mons aureus produceretur: & idè locus imaginatus est alius locus cogitatus similis loco vero, qui modo est.

28 Dico tertio, locus verus corporum, non est intervallum, sed ultima superficies corporis ambientis. Ita S. Th. Quodlib. 6. art. 3. & lib. 4. Physicorum lect. 6. litt. f. & lect. 7. litt. a. ubi relata sententia de spatio ait: sed hæc positio est impossibilis: quia vel oportet dicere, quod locus non sit aliquid præter locatum; vel quod aliquæ dimensiones spatij sint perse existentes; & tamè subintrantes dimensiones corporum sensibilium; quæ sunt impossibilia. Idem habetur Opusc. 52. apud D. Tho. in principio. Et esse Doctorum communè, innumeris relatis, probat, & sequitur Masius q. 3. & addit Rubio q. 1. Opposita de intervallo sententiam, quoniam modo explicatam, omni probabilitate prorsus carere; & ita manifestum fuisse à schola philosophica depulsam.

29 Vis rationis prædictæ, & fundam-

amentum huius conclusionis in hac forma proponitur. Locus est aliquid reale realiter distinctum à locato: sed intervallum non est aliquid reale realiter distinctum à locato: ergo intervallum non est locus. Sed non est aliud quod ratione loci possit habere, nisi ultima superficies corporis ambientis: ergo hæc vere habet rationem loci. Ista ultima consequentia est manifesta à sufficiente partium enumeratione. Minorem ostendimus §. 1. solum restat probanda maior: quæ sic ostenditur à Philosopho text. 3. & à D. Thom. lect. 1. litt. c. Ex ipsa transmutatione corporum, quæ mouetur secundum locum, manifestum est quod locus aliquid sit: sicut enim transmutatio, quæ est secundum formas, homines induxit ad cognitionem materiæ: quia scilicet oportet esse aliquid subiectum, in quo sibi formæ succedant; ita transmutatio secundum locum, induxit homines ad cognitionem loci; oportet enim esse aliquid ubi sibi corpora succedant: & hoc est quod subdit, quod exeunte aqua inde, ubi nunc est, sicut ex quoddam vase, iterum subintrat aer: cum igitur eundem locum quandoque aliud corpus detineat; ex hoc manifestum videtur esse, quod locus sit aliud ab ijs, quæ sunt in loco, & transmutantur secundum locum: quia ubi nunc est aer, prius aqua ibi erat: quod non esset si locus non esset aliud ab aere, & aqua. Relinquitur igitur, quod locus est aliquid, & quodam receptaculum alterum ab utroque locatorum: & est terminus motus localis à quo,

& in quem. ¶ Idem probat ex eo, quod videmus corpora naturaliter ferri in suum locum proprium quando non impediuntur; graue quidem deorsum; leue autem sursum. Ex quo patet, quod locus habet quandam virtutem conseruandi locata: & propter hoc locatum redit in suum locum desiderio suæ conseruationis: ergo locus est aliquid reale distinctum à locato.

30 Sed obijcies: locus est æqualis locato: sed locatum est corpus trinam habens dimensionem: ergo locus non est ultima superficies; sed erit totum corpus.

Respondent Philosophus, & Sanctus Thomas lectione sexta in fine, quod quia locus est terminus, propter hoc simul est locus, & locatum; quia simul est finis locati, & terminus continentis, qui est locus, quia tangentium ultima simul sunt. Et secundum hoc etiam intelligitur, quod locus æquatur locato, quia scilicet æquatur secundum extrema. ¶ Alijs terminis respondet Auerroris comm. 77. quod duplex est æqualitas; & secundum dimensionem, & secundum continentiam: locus non debet esse æqualis æqualitate dimensionis; quia sic deberet esse eiusdem profunditatis: sed est æqualis secundum continentiam: de quo late Masius q. 5. & alij ab ipso relati.

31 Sed instabis; quia sequitur, quod corpus ut corpus non est in loco; nec ut corpus æquatur locato; quia tantum est in loco secundum superficiem, & secundum illam æquatur locato: corpus autem non solum dicit superficiem, sed trinam dimensionem.

Respon-

Respondet B. Albertus tract. 1. c. 10. & ex ipso Toletus quæst. 3. ad 1. quod superficies dupliciter potest considerari: vno modo vt superficies est: & sic non est aliud, quàm latitudo sine profunditate: alio modo vt terminus est totius profunditatis ante se: & quod conuenit superficiei vt sic, toti corpori dicitur conuenire: vnde dicimus corpora se ad inuicem tangere; cum tamen tactus solum sit secundum superficies, alioquin corpora penetrarentur. Corpus igitur non est in loco ratione superficiei, vt superficies solum est; sed vt totius corporis vltimus terminus est. Et sic corpora sunt in loco, & æquantur locato secundum extrema. Videatur in simili S. Tho. 1. 2. q. 17. art. 5. ad 2.

32. Adhuc vrgebis: si corp⁹ esset in loco ratione superficiei, sequitur, quod primo, & per se superficies sit in loco: sed superficies non est in loco primo, & per se, sed potius ratione alterius, & per aliud: ergo superficies non est ratione cui⁹ corpus est in loco.

Respondetur ex Ferrara quæst. 1. ad 4. quod dupliciter potest vnum alteri conuenire, per aliquid: vno modo per aliud quod est tale vt quod; alio modo per aliud, quod est tale vt quo. Exemplum primum, sicut crispitudo conuenit homini per ea pillos: exemplum secundum, vt homo est albus per albedinem. Id per quod vni conuenit alteri primo modo, oportet primo, & per se esse tale; quia enim capilli sunt crisp⁹, homo dicitur crispus: sed id per quod vnum conuenit alteri secundo modo

do, non oportet, quod primo sit tale; quia albedo proprie non est alba. Igitur superficies est vt quo corpori ratio eliendi in hoc; non autem est vt quod in loco: & ideo non oportet, vt ipsa primo, & per se sit in loco; sed quod sit corpori ratio existendi in loco. Quod si aliquando ambæ relatæ propositiones conceduntur; non est in rigore; sed quia accipitur quod pro quo; sicut, & concretum pro abstracto solet accipi, iuxta dicta lib. 1. Logicæ quæst. 15. n. 25.

33. Præterea arguitur: proprium est loci conseruare locatum, vt ait S. Thom. relatus n. 29. & patet ex communi loquutione. Sed superficiei non conuenit conseruare, sed hoc est proprium qualitatum: ergo locus non est superficies.

Vt respondeatur, notanda est illa distinctio loci, quam bene declarat M. Soto text. 5. & initio quæstionis primæ: sicut enim corpus vno modo accipitur mathematicè (vt tantum dicit quantitatem) & alio modo physice, vt dicit copositum alienius: cetera naturæ, vt ex D. Tho. diximus li. 3. q. 3. n. 29. ita loc⁹ vno modo accipitur mathematicè, & simpliciter, pro superficie ambiente aliud corp⁹, ab albedine aqua cūque qualitate naturali conseruatiua locati; alio modo accipitur pro loco naturali: & sic exigit non solum superficiem, sed formam, & proprietatem naturalem conseruatiuam locati: & sic dicitur quod locus patriæ est cuique salubris, & quod vinum conseruatur in caverna terre, & non super aere. ¶ Iuxta hoc er-

go posset exponi maior de loco naturali, in quantum naturalis est: & negari quod hoc sit de ratione loci absolute. Vnde Capreolus in 2. dist. 2. q. 1. ad 2. Aureoli contra 2. ait: qualitas nō est de ratione loci simpliciter, sed de ratione loci physici, & naturalis. De quo iterum q. 3. n. 16. & 17.

34 Secundam solutionem addit Ferrara q. 3. ad 6. dicens, quod superficies naturalis dicitur conseruare, quia id cuius est superficies, habet conseruare: vnde conuenientius diceretur, quod corpus locans conseruat; quā quod locus conseruat. Nisi accipiatur locus simul cum forma, & qualitatibus.

Reliqua, quæ tangebantur in prima sententia, speciali quaestione examinanda reseruantur infra quaest. 4. & q. 3. n. 19.

QVAESTIO II.

Utrum locus sit immobilis?

§. I. In sol. maxim.

Conclusio affirmatiua certā.

Locum esse immobilem, docet Philoſophus hic text. 41. illis verbis: *Est autem sicut vas locus nra immobilis, sic locus vas immobile.* Elleque, & semper fuisse commune axioma Philoſophorum testatur Simplicius. Et ratio est manifesta: quia omne quod mouetur localiter ad acquirendum locum, est in loco: vnde si loc. moueretur, esset

in loco, & daretur locus loci in infinitum. ¶ Secundo, locus est terminus motus localis: termini autē est immobilē manere: alioquin vix posset attingi. Nec gratia, & leuia naturaliter tenderent in propria loca: nā si locus ignis v.g. mouetur, posset contingere, quod descendisset, cum ignis ascenderet, & ascendisset locus terræ, cum ad eam moueretur. Marito ergo Philoſophus in definitione loci quasi vltimam differentiam posuit, *quod sit immobilis*, vt declarat S. Tho. lect. 6. lit. l. & omnes communiter. Vnde sustinendus non est Arriaga disp. 14. sec. 1. n. 3. pro libito contra omnium sensum asserens, quod forte illa particula est superflua.

¶ Non est autē facile loci immobilitatem exponere, quia diximus quod locus realiter est vltima superficies corporis ambientis; sed hæc mutatur ad mutationem corporis: vnde aer succedit aqua, & aqua aer: ergo locus non erit immobilis.

§. II.

Varie exponitur loci immobilitas.

3 **Q**uidam admittunt locum per accidens moueri; sed ideo dici immobilem; vel quia non mouetur ad motum corporis locati: vel quia non mouetur illo motu quo mouetur corpus ad ipsum locum: non enim est sicut albedo, quæ mouetur aliquo modo motu tendentis ad albedinem. Ita Auerrois com. 41. Iandunus q. 6.

4. Hoc licet sit verum: quia dicit S. Thom. q. 1. de Verit. art. 6. quod locus est immutabilis terminus continentis, eo quod per localem motum non dicitur esse successio locorum in vno locato; sed magis successio locatorum in vno loco. Tamen non sufficere ad immobilitatem loci probatur Opusc. 5. 2. apud D. Th. quia Philosophus vult, quod sicut vas est locus mobilis; ita locus est vas immobile: maior ergo immobilitatem oportet dare loco naturali, quam vasi: constat autem vas esse immobile motu eius quod est in vase. Deinde, circa aliquod contentum manens immobile, vt circa domum, vel arborem contingit fieri mutationem continentis aeris: si ergo locus moueretur motu continentis, sequitur quod idem manens immobile, fieret in diuersis locis: quod est impossibile. Locus ergo non solum est immobilis motu locati, sed etiam motu continentis.

5. Qua propter Pereira lib. 1. c. 3. contēdit de ratione loci in communi non esse immobilitatem; sed solum continere locatum: immobilitas autem solum conuenit loco elementorum: nam istorum loca fixa sunt, & immobilia; secus vero loca eorum quæ ex elementis constituantur.

6. Sed contra primo: quia Philosophus hic in communi de omni loco tractans, per immobilitatem definiuit. Secundo, de immobilitate loci elementorum fere eadem est difficultas, quia cælum continens mouetur, & partim mouetur aqua,

& aer. ¶ Deinde, locus datur vel cognoscitur propter motum localem: ergo & immobilitas loci in omni, quod mouetur localiter, est suo modo quaerenda. ¶ Quarto, quæ sunt in elementis, & ipsa elementa tantum differunt sicut locus partialis, & totalis: eiusdem autem rationis quoad hoc debent esse locus totalis, & partialis.

7. Aliā via loci immobilitatem explicat Scotus Quodlib. 1. 1. & in 2. dist. 2. q. 6. ar. 1. §. *Ad questionem*, quæ sui sequuntur, dicentes locum esse immobilem per æquiualentiam; quia vno abeunte succedit alter in eodem situ, qui ita se habet in ordine ad motum localem, ac si esset idem numero.

8. Sed multis reijcitur à Rubio hic q. 3. in primis, quia videtur contra Philosophum hic text. 42. negantē nauē esse vt in loco in aqua decurrente, sed potius in situ fluminis: quod verum non esset, si sufficeret, quod superficies succedentes æquiualerent abeuntibus. Deinde, quia ex immobilitate per æquiualentiam, solum habetur locum vage esse immobilem; quia semper succedit alius, non tamen, quod quodlibet indiuiduum loci sit immobile: quod tamen essentialis definitio videtur exigere. ¶ Demum, quia cuique loco accidentale, & extrinsecum est, quod alter ei succedat, vel non; cum multi sint quibus nullus succedit, vt patet in toto loco elementorum, &c.

9. Occurrit eidem difficultati Soto q. 1. ad 5. dicens, quod quamquā locus sit res mobilis, non tamen inquan-

quantum locus est mobilis: quam-
quam enim in esse quantitatis mu-
tetur; non tamen in esse loci, quia
est in eadem distantia; quia, ut ait
Philosophus; Metaph. text. 7. res
quæ in vno genere est vna, in alio
est plures: vnde etiã si Deus destruat
omnem superficiem, & omnes re-
lationes, dum maneat formaliter
eadem distantia secundum conside-
rationem rationis ad puncta imagi-
narie fixa, erit idem locus. Quod
in re tenent etiam Conimb. hic q.
1. art. 2. & alij, qui immobilitatem
explicant per ordinem, vel conno-
tationem ad spatium imaginariũ,
vel ad præsentias fixas.

10 Adhuc tamen nõ videtur ani-
mus quiescere. Primo, quia locus
est aliquid reale physicum; & ideo
debemus assignare physicã, & rea-
lem loci immobilitatem, & nõ so-
lum fictam, & imaginariam. ¶ Se-
cundo: nam à parte rei datur vnus
numero locus ab alio distinctus nu-
mero; & ideo causa vnitatis nume-
ricæ à parte rei inquiritur. ¶ Ter-
tio contra istam, & præcedentem
solutionem videtur esse, quod iux-
ta eas, est assignata immobilitas lo-
ci per rationem, & in morali homi-
num estimatione; & tamen Physi-
cus præcipue debet inquirere de
vinitate numerica reali, & physica,
& de immobilitate physica loci;
vel physice locus erit ens per ac-
cidens, vel absolute saltẽ per
accidens mobile.

§. III.

*Expositio S. Thom. & difficul-
tates, circa eam.*

11 S. Thomæ solutionem eius ver-
bis proponemus, inquit ergo
lect. 6. lit. m. est igitur accipere lo-
cũ nauis in aqua fluente, non secun-
dum hanc aquam, quæ fluit, sed se-
cundum ordinem, vel situm, quem
habet hæc aqua fluens ad totũ flu-
uium; qui quidem ordo, vel situs,
idem remanet in aqua succedente.
Et ideo licet aqua materialiter præter
fluat; tamen secundum quod habet ra-
tionem loci, prout scilicet considera-
tur in tali ordine, & situ ad totum
fluvium, non mutatur. Et per hoc
similiter accipere debemus, quo-
modo inter extremitates corporũ
mobilium naturalium, sit locus per
respectum ad totum corpus sphaeri-
cum cæli, quod habet fixationem, & im-
mobilitatem propter immobilisatem cætri,
& polorum. Sic igitur, licet hæc pars
aeris, quæ continebat, vel hæc pars
aquæ effluat, & moueatur in quan-
tũ est hæc aqua; tamen secundum
quod habet hæc aqua rationem lo-
ci, vel situs, & ordinis ad totũ sphae-
ricum cæli, semper manet. Sicut
etiam dicitur idem ignis manere
quantum ad formam; licet secundũ
materiam variecur consumptis, &
additis quibusdam lignis. Et infra
concludit: ex quo patet, quod to-
ta ratio loci in omnibus continen-
tibus, est ex primo continente, & locan-
te, scilicet, cælo. Habetur idem Opusc.
12 apud D. Thomam, quem sequi-
tur

tur Thomistæ cōmuniter. Insuper Aegidius, Suësanius, & alij relati à Mano sec. 1. q. 4. Toletus q. 5. Rub. q. 3. & alij multi.

12 Sed contra hanc solutionē videtur insurgere non leues difficultates. Prima, quia idē locus materialiter non manet idem, & immobilis, quia variato corpore variatur superficies, quæ est accidens eius: sed illæ relationes, vel habitudines sunt accidentia superficie: ergo variata superficie etiā variantur. Deinde, quia vnius numero accidentis, debet assignari vnum subiectū numero, cum ab illo accipiat vnitatē: ergo impossibile est naturaliter nō manere vna numero superficie manere vnam numero relationem.

Tertio & vrgentius: nam locus est species quantitatis, & nō est formaliter in genere relationis: ergo adhuc dato quod relatio esset eadē, si quantitates, & superficies variantur, variabitur locus.

Quarto: manentibus sublanari-bus in eodem omnino loco, potest Deus annihilare cælum, vel alio trāsfere: ergo ordo ad primum continens nō est essentialis locato. Quod si tunc recurritur ad distātiā fixā imaginariā, etiā modo per illā possemus explicare loci immobilitatē.

Vltimo, admissa solutione S. Th. videtur quod solis vōcibus ab vna ex iam refutatis differat: ergo non est ear illas repudiemus, & hāc admissamus.

13 Vt hæc diluantur, aduerte nō eodem modo solutionem S. Tho. ab eius discipulis accipi: nam Ca-

preolus vbi infra, Ferrara 4. Physicorum q. 1. ad secundum, expresse concedit locum non semper esse immobilem secundum numerum; sed solum secundum speciem. Quod & tenet Rubio n. 42. licet alio modo explicet.

14 Similiter Masius quæst. 4. in fine 5. conclusionis expresse tenet nihil differre in hoc puncto inter opinionem S. Thomæ, & Scoti; quia *immobilitas per æquivalentiam*, nihil aliud est quam successio diuersarum extremitatum, quæ sibi inuicem succedunt in eisdem muneribus. Quod alijs verbis significat S. Thomas dicens superficiem trāsfire materialiter, & manere formaliter eandem relationem distantie.

15 At vero Capreolus in 2. dist. 2. q. 1. ad arg. cōtra 2. Iauellus quæst. 13. & multi alij, quos citant, & sequuntur Masius q. 8. concl. 5. & Ortiz tract. 8. confer. 1. intelligunt, & sequuntur S. Thom. de loco immobili eodem numero manente: cuius vnitatem dicunt desumi ab vnitatem ordinis superficialium ad centrum, & ad polos cæli: quia ista vnitatem numerica non est vnitatem simplicitatis, sed vnitatem ordinis. De quo plura PP. Carmelitani disput. 19. quæst. 2. §. 3. & 4. & M. Ioan. a

S. Thoma. quæst. 16. art.

1. & alij.

§. IIII.

Resolutio, & opinionum concordia.

16 **F**orsitam inter Thomistas solum est differentia in modo loquendi: sed proprius loquuntur, qui dicunt immobilē manere eundem numero locū: quod expresse habetur Opusc. 5. 2. apud D. Thom. illis verbis: quamvis enim moueatur superficies aeris, vel aquæ secundum quod est vltimum huius corporis, vel illius, succedit tamen aliud corpus, quod eundem situm, & ordinem secundum naturam habet ad primum ordinans, siue locans; quod est cælum: *Propter quod manet idem locus numero.* Hæc ibi.

17 Clare autem totum exponetur recolendo ex dictis lib. 2. Logice quæst. 16. n. 29. quod esse vnum perse multis modis contingit: & quæ sunt vnum vnitatem ordinis, vel vnitatem artificiali, vel vnitatem perfectionis in proprio genere sunt simpliciter vnum; & in genere materialiter præsupposito sunt simpliciter plura: vt vnā domus, vnum cōuiuium, vnum Sacramentū, & sic de alijs. Dicemus postea locum materialiter esse in genere quantitatis, & formaliter esse in genere mensuræ contentiue, vel solam, vel simul cōseruatiue locati, sed est mensura illi extrinseca in esse entis. Distinximus etiam locum verum, & locum imaginariū. Quibus positis, iam aparet rei veritas, & iudiciū de relatis sententijs.

18 Dico ergo primo; locus realis materialiter, & in esse entis non est idem numero; sed idem per æquivalentiam. In hæc cōcordant S. Th. & Scotus, Soto, & Ferrara, & patet ex dictis.

19 Dico secundo, locus realis in esse mensuræ extrinsece, seu in esse loci, est vnus numero; vnitatem desumpta ex ordine coordinationis superficieum ad eandem distantiam, quæ in esse mensuræ est eadem, eo quod correspondet eidem centro, & eidem cælo fixo in polis, & in virtute influendi, & cōseruandi, & ex parte termini adhuc materialiter est relatio, & distantia eadem; quod sufficit vt formaliter locus, & distantia sit eadem.

20 Dico tertio, locus imaginarij, qui esset in alio euentu, sumitur pænes distantiam ad terminum imaginatum immobilem ex parte centri, & polorū. Hæc probatur quarto argumento supra facto: & in illo euentu communiter eam fatentur authores. Sed cum ille casus sit imaginarij; & non verus; & nunc præcipue disputemus de vnitatem veri loci, explicanda est per secundam conclusionem; quam docet S. Th. & communiter Thomistæ. Et quauis inter eos sit differentia, quod Capreolus, & Ferrara agnoscunt vnitatem numericam quati extrinsecā termini illius ordinis, quia centrū, & cælū manet semper idē numero; & hoc sufficit ad hoc, quod dicatur locus vnus, & immobilis absolute: quia proprium est relationis distantie (inquit Ferrara) quod vnitatem specifica eius cum vnitatem

numerali eius à quo aliquid distat, sufficiat ad hoc vt dicatur vna simpliciter, & eadem distantia.

21. Alij vero non solum locū esse immobilem, & vnū terminatiue; sed etiam esse vnum numero, & immobilem subiectiue contendūt; quia superficies, & relationes distantia sunt vna vnitatem ordinis ad vnū numero terminum. Et hoc verum est de vnitatem formali loci in esse loci, & in esse mensuræ; primum vero etiam est verum loquendo de vnitatem in esse entis, & metaphisice; quia sic nil manet idē numero, nisi termini distantia. Et sic possent sententiæ cōcordari, exceptis duabus primis Auerrois, & Pereiræ, quas nullatenus admittimus.

22. In forma ad primum argumentum, concessa maiori; distinguitur minor, sunt accidentia superficiei per ordinē ad intrinseca, & in esse entis; nego: sunt accidentia illius, in esse mensuræ extrinseca, concedo: vt sic autem non variantur superficies, quia termini distantia sunt fixi; & fundamentū correspondentia est formaliter idem.

23. Ad secundum distinguitur maior; de vno subiecto formaliter in esse subiecti; concedo: materialiter in esse rei; nego: sicut enim vni relationi patris secundum numerum possunt correspondere in filiis plures numero relationes, & relationibus filiorum non correspondet nisi vnus numero pater; ita pariter in presenti. Quod adhuc probatur dicto Opusc. 52. dum dicitur: quod autem diuersitas superficierum non impediatur vnitatem loci; patet, quia

vni locato secundum numerū correspondet vnus locus secundū numerum simul; & semel: sed baculus vnus, dimidijs existens in aqua, & dimidijs in aere, est aliquod vnum locatum secundum numerum: ergo est in aliquo vno loco secundū numerum: sed est in diuersis superficialibus aeris, & aquæ: ergo diuersitas superficierum non impedit vnitatem loci: vnitatem ergo loci accipienda est secundū ordinem, & situm ad primum locans. Hæc ibi. Imò addit Flandria lib. 5. Metaphisicæ q. 14. art. 16. in fine, quod ille respectus est subiectiue in primo locante, & in locatis est sicut in mensuratis; & in alijs locantibus sicut in mensuratis secundarijs: nec oportet mensuras extrinsecas variari ad variationem mensuratorū. Forte tamen hoc non exigitur ad loci vnitatem saluandam.

24. Ad tertium respondetur, quod locus est species quantitatis, non formaliter in esse extensionis; sed in esse mensuræ: potest autem extensio esse diuersa; & mensura eadem: sicut in ponderibus, tabula magnæ extensionis potest æquari à ferro in extensione inæquali, quia quod est formale in vno genere, se habet materialiter, & præsuppositiue ad genus mensuræ. Id quod probare intendunt alia duo argumenta,

admittimus in sensu exposito.

QVAESTIO III.

Virum locus sit vnum perse? Et in quo genere collo. etur?

§. I.

Ratio dubitandi pro parte vtraq;

1 Videtur ex dictis inferri, quod locus non sit vñū perse: quia id quod constat ex rebus diuersorū Prædicamentorum, non est vnum ens perse; & ideo diximus libro 1. Logicæ, quod ex subiecto, & accidente non fit vnum ens perse: sed locus constat ex rebus diuersorū, prædicamentorum, nempe, ex superficie, quæ est species quantitatis, & ex distantia, quæ est relatio, & virtute conseruatiua, quæ est qualitas: ergo locus nō est vñū ens perse.

2 Respondebis cum Suarez disputat. § 1. Metaph. sect. 2. num. 10. quod sub diuersis rationibus ad diuersa prædicamenta reducitur: nā vt mensura, est proprietas quantitatis: vt terminus, est negatio; habitudines, quæ inter locum, & locatum resultant, sunt de genere relationis; habet etiam rationem causæ: & tandem est forma extrinseca locati; quæ videtur esse propria ratio eius: & ideo posset ad prædicamentum habitus reuocari.

3 Non satisfacit hæc responsio: quia in sententia ipsius Suarez, & communi, quantitas, & qualitas conseruatiua non sunt idem, sed realiter distinguuntur: & in nostra sententia, relatio differt realiter ab

vtrisque: ergo sola rationis distinctio non sufficit ad occurrendum difficultati. ¶ Secundo, nequede finitio, nec species habitus, & loci coincidunt: nec vllus hucusque locum, & habitum pro eodem accipit: ergo si ad aliquod genus propriè esset reducendus locus, non videtur cur ad prædicamentum habitus formaliter debeat pertinere.

4 Dices iterum, cum PP. Carnelitanis disput. 19. quæst. 4. num. 33. non esse inconueniens concedere, quod locus non est vnum ens perse: quandoquidem Philosophus, & Sanctus Thomas quinto Metaphis. lect. 15. non numerant inter species quantitatis, vt potè quantum peraccidens, sicut album est quantum: vnde solum vniuntur secundum quid, sicut subiectum, & forma: & ideo non oportet quærere vnum prædicamentum, in quo collocetur.

5 Sed contra primo: id quod vna definitione essentiali definitur, est vnum perse; quia definitio est oratio rei naturam exponens; & ideo vna definitione declaratur res essentialiter vna: sed locus vna definitione essentiali definitur, vt ex dictis patet: ergo est aliquid vnum ens perse. ¶ Secundo, Philosophus, & Sanctus Thomas non dicunt, quod locus est quantum peraccidens, sed quod quamuis sit quantum perse, non est species distincta à superficie in esse extensionis; quamuis sit distincta in esse mensuræ, vt patet ex verbis relatis quæst. 19. libri 2. Log. num. 2. sed bene potest

non esse species distinctas in esse extensionis à superficie, & esse vnum perse: ergo non est cur locus non sit vnum eas perse: & ita videndū in quo genere debeat collocari?

s. II.

Locus est vnum perse.

Nihilominus, dico primo: loc⁹ est vnum ens perse, formaliter loquendo. Hanc iudico Doctorem cōmunem, vt patebit ex dicendis; quia solum differunt Authores in explicando ad quod prædicamentum pertineat? Et supponunt ad vnū pertinere. Et probatur ex Philosopho, & Sancto Thoma hic lectione sexta in principio, docentibus, quod locus constat genere, & differentia: quod non esset, nisi locus denotaret aliquid vnum perse.

Secundo: ad homines arguitur: nam PP. Carmelitani fatentur, quod numerus est vnum ens perse, vt vidimus libro 2. Logicæ: sed minorem vnitatem habet numerus hominū, & lapidum, quam habeat locus: ergo & locus debet dici vnum ens perse. ¶ Tercio: vbi est vnum numero, est vnum specie: sed iuxta cōmunem Thomistarum sententiam iam explicatam, & probatam, loc⁹ est immobilis, & aliquando vnus numero: ergo & habet vnitatem specificam vnus entis perse.

7 Ratio à priori est; quia, vt sæpè diximus libro secundo Logicæ loco citato hic quæstione 2. num. 17. nō solum est vnum perse, quod est indiuisibile, & quod est conti-

num; sed etiam, quod integratur ex pluribus perse adunatis ad vnum finem, vel ad vnum ordinem; vel perfectionem; sicut vnum sacramentum, vna domus, vnus numerus, vna oratio, & sic de alijs entibus artificialibus: ergo adhuc dato, quod locus non habeat vnitatem continuitatis; cum manifestum sit ei nō deesse eam vnitatem, quæ est in numero, vel in entibus artificialibus, absolute debet dici vnum ens perse: vnde, & perse pertinet ad considerationem Physicæ; tū vt terminus motuum corporum naturalium, vt in principio huius libri dixit Simplicius: tū, quia motus secundum locum, non potest cognosci nisi cognoscatur locus, vt ait Sanctus Thomas lect. 1. litt. c. ac per consequens est de consideratione scientiæ naturalis: quod non esset, si non esset aliquo modo ens perse, quia de ente per accidens non est scientia.

s. III.

Est in genere quantitatis.

Dico secundo, locus essentialiter est in genere quantitatis; metaphysicè quidem, non vt quid distinctū specie a superficie corporis locantis; logicè autem in ratione mensuræ, numeratur locus vt quantitas specie distincta à superficie. Prior pars sumitur ex D. T. in 2. dist. 12. q. 1. a. 5. ad 2. vbi ait: *Loc⁹ est idem per essentiam, quod superficies corporis locantis.* Vtramque satis clare indicat libro primo de Cælo lectione 18. littera f. & libro quarto Physico-

ficorum lectione 6. littera. m. in fine. Et Quodlibeto 6. artic. 3. & clarus libro quinto Metaph. lect. 15. & Opusculo 52. in fine, ubi dicitur: *Alia est ratio mensurandi aliquid extrinsece, & intrinsece; & ideo ultimum continentis, ut mensura est continentis intrinsece, dicitur superficies; ut autem mensura contenti, & loci extrinseca est locus: & ideo superficies, & locus, licet sint vnum materialiter, quantum ad id quod quodlibet est ultimum continentis, tamen diuersæ sunt species constitutæ per diuersas formales rationes.* Hæc ibi. Quod latè sequuntur Flandria libro 5. Metaph. quæst. 14. art. 9. Scoti hic quæst. 1. artic. 2. Toletus quæst. 4. concl. 4. Conimb. Rubio, & eam fere omnes Philosophos complecti multis relatis ostendit Masius hic sect. 1. quæst. 1. conclus. 4.

9 Sumitur ex Philosopho, qui capite de Quantitate, inter eius species in ratione mensuræ, locum numerat. Et hic locum definit dicēs, esse ultimam superficiem immobiliter continentem: est ergo locus essentialiter superficies connotas, & relationem continentiae loci ad locatum, & relationem distantiae loci à centro, & à polis mundi.

Deinde, locus est æqualis locato, & est eius mensura extrinseca, & eum ambit, & continet: sed omnes istæ sunt proprietates quantitatis: ergo locus essentialiter est quantitas. ¶ Ultimo: quia cum locus sit vnum per se, ut ostensum est; debet in aliquo prædicamento collocari; quia aliæ conditiones, ad hoc requirere, ei non desunt;

sed non apparet in quo alio possit collocari; ut patet discurrendo per singula: ergo est in genere quantitatis.

10 Dices cum Aureolo in 2. dist. 2. esse in eodem loco est esse in eodem situ: ergo locus potius est in prædicamento situs, quam in Prædicamento Quantitatis.

11 Hæc responsio fuit Auicene, quam refert, & impugnat S. Thom. lib. 4. Physicorum lect. 7. duplici ratione. Primo, impossibile est, quod motus sit per se loquendo in aliquo genere, cuius specierum ratio in in diuisibili consistit; propter hoc enim in substantia non est motus, ut dicitur lib. 5. text. 18. quælibet autem species situs habet rationem in indiuisibili consistentē; ita quod si aliquid additur, vel minuitur, non est eadem species situs: vnde impossibile est, quod in genere situs sit motus. Locus autem est terminus ad quem motus localis. Præterea, prædicamentum situs importat ordinem partium in loco; licet secundum quod ponitur differentia quantitatis, non importet ordinem partiū in toto: ergo prius res intelligitur esse in loco, quā quod situari intelligatur.

12 Aliter respondebis, ut sumitur ex Scoto quæstione 21. & 22. Prædicamentorum, & Fonseca 5. Metaphis. cap. 13. quæstione 7. sectione 2. & alijs, dicentibus locum esse in prædicamento Vbi; quia loci, & vbi eadem sunt differentiae, ac proinde sunt idē. ¶ Vnde Philosoph. 3. Phys. tex. 45. ait, loci species sunt sursum, & deorsum; ante, & retro;

dextrorsum, & sinistrorsum: quæ sunt differentiæ loci.

13 Vnico verbo solutionem hæc impugnat M. Soto ad 4. quia ubi nō est locus, sed effectus loci, id est, prædicatum quod conuenit locato ratione loci. Et Soncinas libro 5. Metaph. quæst. 40. post secundam conclusionem ait, quod materialiter coincidunt locus, & ubi; tamen ratione distinguuntur, quia supposita locatione, & continentia, res contenta dicitur ibi esse. Indicatque S. Thomas lib. 11. Metaph. lect. 12. litt. a. dicens, *Phyl. sophus loco, ubi, ponit locum, quia nil aliud significat esse ubi, nisi esse in loco; & moueri secundum locum, nihil est aliud, quam moueri secundum ubi*: iam autem diximus in Logica, diuersas distinctiones rationis sumptas ab istis respectibus extrinsecis sufficere ad hæc prædicamenta distinguenda. Alijs quinque rationibus solutionem impugnat Masius concl. 3. sed pendent ex dicendis sequenti quæstione: nunc sat est distinctionem valde esse definitionem loci à definitione ubi, & est ubi aliquid posterius loco; quia à loci circumscriptione prouenit.

14 Vrgētius obijcies: nam vt diximus lib. 1. Log. q. 18. accidentia licet in cōcreto supponant pro subiecto materiali; tamen essentialiter solam formam significant, iuxta illud Philosophi relatum ibi quæst.

15. num. 14. *nomen albi, nisi qualitatem, nihil significat*: sed sæpè allerit S. Thomas locis relatis, quod locus materialiter est superficies, & formaliter est relatio continentia, vel immobilitatis; & ideò hæc poni-

tur vt completiua definitionis loci: ergo dicendum erit cum Scoto Quodlibeto 11. quod locus materialiter, & ex parte subiecti, est superficies, & formaliter est relatio extrinsecus adueniens.

15 Sed contra primo: nam vt dicitur libro 5. q. 1. ad relationem non est perse motus: secus verò ad locū, & ad ubi. Secundo, æquari locato, & ambire, & continere sūt proprietates loci, & non proprietates relationis. Demū superficies continens non est formaliter relatio; cū igitur ostensum sit superficiem ambiētem esse locū extrinsecū, sequitur, quod nō significat in recto relationem, sed secundario, vel in obliquo.

Ad argumentum dicitur, maiorem veram esse de subiecto quod; non verò de subiecto quo: superficies autē solum est subiectum quo relationis: cū subiectum quod sit corpus de genere substantia. Præterquam quod, iam dictū est, quod locus nō significat directè relationem, sed fundamentum ad quod consequitur relatio.

16 Vltimo obijcies: nam vt diximus quæstione prima num. 33. locus naturalis addit supra locum absolutē, & mathematicē acceptum qualitatem conseruatiuam locati; & ideò ibi retulimus, & approbamus illam propositionem Capreoli, quod qualitas non est de ratione loci simpliciter, sed de ratione loci physici, & naturalis: ergo locus naturalis continetur in prædicamento Qualitatis: ergo non omnis loc⁹ est in linea, & genere Qualitatis.

Intentum huius argumenti concedit Masius, nempe, quod locus vt naturalis est in prædicamento qualitatis: nam vt sic trahit corpora, & ea conseruat. Et quia si nulla esset superficies, adhuc esset locus naturalis terræ centrum. Et rursus maior affinitas, & convenientia locorum naturalium, non est ratione superficierum; sed ratione qualitatum.

17 Nihilominus Flandria illo ar. 9. ad 3. expresse ait, quod non est dicendum quod locus in sui essentia includat virtutem conseruatiuam, sed concomitanter tantum: & sic intelligitur, quod habetur Opusc. 3. 2. apud D. Th. quod loc⁹ naturalis non nominat solum aliquid continens; sed etiam conseruans, & formans locata. De quo videatur S. Thom. libr. 4. Physicorum lect. 8. litt. b. & c. Idem docent Soto ad 3. & Toletus q. 4. conclus. 1. vbi & aliam addit rationem, quia si locus esset qualitas conseruatua, suscipere magis, & min⁹; quod pater esse falsum: locus enim nō est magis locus; sed est maior, & minor: sicut, & quantitas. Aduertit etiam per hoc non negari esse in loco naturali qualitatem conseruatiuam; sed solum asseri non esse illam essentia loci; sed proprietatem adiunctam, & concomitantem locū ratione subiecti, in quo illa superficies, quæ locus est, inest.

18 Iuxta hoc facile argumētum soluitur, dicendo locū naturalem esse differentiam accidentalem loci vt sic; si tamen accipiat locus duplicatiue vt naturalis, id quod ac-

cidit loco, erit essentiale huic concreto accidentali, sicut corpori vt albo est essentiale quod sit coloratum. Et hoc solū probat quæ adducuntur pro alia solutione.

19 Quod si omnibus supradictis non obstantibus, quis adhuc contendat, quod locus constat ex superficie vt materia, & respectu ad locatum vt quasi forma, & quod hæc determinatur vltimate per qualitatem conseruatiuam; adhuc potest defendere locum esse vnum perse, eo modo quo entia artificialia dicuntur vnitatem perse habere, & vnica definitione definiri; vt vnum Sacramentum constat rebus, & verbis, & numerus est vnū perse: & sicut id quod est forma respectu vn⁹, se potest habere vt materia determinabilis ab alia forma: exēpla habentur libr. 1. Dialecticæ c. 7. n. 15. & 16. nec in omnibus entib⁹ perse, quærenda est eadem vnitas. Et quæuis hoc non sit improbable; facillior, & communior est sententia, quam in secunda conclusione sumus prosecuti; & ideo huic est præferenda. Et ex dictis excludi possunt omnia, quæ §. 1. sunt adducta, quatenus contra nostras assertiones possunt militare.

QVAESTIO III.

Verū corpora sint in loco per vbi intrinsecum; vel per præsentiam realiter distinctā a loco extrinsecō?

§. 1.

Sententia affirmatiua.

PROponitur ad examinandam sententiam, de qua mentionē

Dd 3

feci-

fecimus quæst. 1. n. 5. quæ valdè inuoluit apud Modernos. Duplici ratione via defenditur. Quidam asserunt hoc Vbi esse modum quædam causatum ex motu locali, & ex circumscriptione extrinseca loci ambientis. Quo sensu id docuit Capreolus in 2. dist. 2. q. 1. art. 3. & vt probabilem latè, & acutè eam tueretur Soncinas lib. 5. Metaph. quæst. 41. & sequuntur alij iam relati lib. 2. Logicæ quæst. 27. n. 8. & M. Ioā. à S. Thoma hic quæst. 16. artic. 1. & secundo.

2. Alij verò dicunt vbi nō provenire ab extrinseco corpore, nec ab illo resultare, sed esse quid ab illo independens; & hanc dicunt præsentiam localem, seu vbi intrinsecum. Ita Suarez disp. 51. sect. 1. n. 18. latè Lugo disp. 5. de Euch. sect. 4. & 5. & Arriaga hic disp. 14. sect. 2. dicēs communem inter suos. Item Capreolus hic tractatu 4. disput. 2. dub. 1. & Auerfa in præsentia, & in Logica q. 21. sect. 4. & alij. ¶ Communiter huius sententiæ Authores hoc vbi *modum* appellant: è contra Arriaga tota subsec. 7. prolixè conatur ostendere, non esse modum, sed *accidens perfectum*. Alij verò merito censent differētiā esse merè nominalem; quæ pro vniuscuiusq; arbitrio posset dirimi, nisi in his quæstionibus communis modus loquendi deberet prævalere.

3. Fundamentū Capreoli, & Thomistarum (quod sola denominatio extrinseca non sufficit ad novū prædicamentum) iam diluimus lib. 2. Logicæ quæst. 27. §. 3. ostendentes probabilius esse, ex mente S. Tho-

mæ, & plurium Thomistarū, quod sex vltima prædicamenta, vltra entitatem aliorum entium, solum addunt extrinsecam denominationē: quare de hoc puncto generali non oportet iterum hic disputare: sed solum opus erit aliorum fundamenta librare, vt videatur quo fundamento modus, vel entitas ista introducatur.

4. Aliud etiam quorundam argumentum, quia experimur nos videre præsentiam (quod à quibusdā magnificatur, & ab alijs inefficax merito reputatur; de quo Lugo à numero 86. vsque ad 100.) non possumus nunc examinare, quia tangit plura pertinentia ad libros de Anima: & cum non sit ostendens radicem necessitatis huiusmodi præsentia; idè non possum in illo præcipuè vim facere.

5. Duo sunt istorum cōmunia, & validiora argumenta. Primum, quia motus localis est vera actio: ergo vera productio: ergo habet aliquē terminū positivū de novo productū; omnis enim productio est productio alicuius. Sed non est assignabilis alius terminus huius productionis: ergo per motum localem producitur præsentia localis, qua Petrus est hic.

Solet responderi motum localem esse actionem adductivam mobilis ad locum extrinsecum; nō vero alicuius termini productivam.

Sed contra; nā hæc sunt purè verba, re vacua: eo quod ex vi huius actionis mobile est adductum ad locum; sed esse adductum, non est nuda termini entitas: ergo aliud distinctum,

atum, quod modo est, & antea non erat: ergo vbi intrinsecum, seu præsens est aliquid à mobili, & à loco distinctum.

6 Secundo arguitur: quæ realiter separantur, realiter distinguuntur: sed vbi, seu præsens realiter separatur à re vbiata, & à loco: ergo realiter ab eis distinguitur. Probat minor, quia manente entitate Petri, & entitate loci, in qua modo est, potest esse alibi, vt experientia patet: ergo per suam entitatem est indifferens ad omnem præsensiam: ergo illi debet superaddi aliqua res vel modus quo determinetur, vt sit hic præsens. ¶ Nec sufficit recurrere ad negationes, vel cōditiones extrinsecas: quia negationis fūdamētum inquirimus; & formam à qua prouenit formaliter determinatio, vt hoc corpus, quod per suā entitatem posset alibi esse præsens, sit præsens huic spatio? Et illa forma erit præsens, vel vbi intrinsecum.

7 Dices, ad hæc omnia sufficere, quod vbi, seu præsens localis sit noua realis denominatio extrinseca; quamuis vbi non sit modus, vel forma intrinseca.

Sed contra primo, quia noua denominatio realis extrinseca aduenire non potest sine alterius extremi mutatione intrinseca; & per hanc mutationem acquireretur vbi intrinsecum. Secundo; nam si ab aliquo extrinseco denominatio illa proueniret, maximè à corpore circundante: sed variato corpore circundante, adhuc manet præsens, vbi erat antea: ergo præsens nō est de-

nominatio extrinseca à corpore circundante.

8 Confirmatur primo: nam etiā si omne corpus extrinsecum annihilaretur à Deo, posset manere Petrus hic, vbi nunc est, & moueri etiā localiter ad aliud spatium: ergo hæc denominatio prouenit ab aliquo intrinseco ipsi Petro; tunc enim nulum esset aliud extrinsecum.

Secundo id confirmat Suarez. n. 21. quia vltima superficies Celi Emphyrei verè est præsens ibi vbi nunc est: & posset à Deo moueri localiter; & non esset ibi, sed alibi. Cōstat autem, quod non denominatur esse ibi ab aliquo extrinseco, cū nulum detur corpus cælum Emphyreū circundans: ergo denominatur esse ibi ab aliqua forma intrinsece inherente. Idemque argumentum fit in casu, quo à Deo moueretur corpus per vacuum. &c.

§. II.

Sententia negatiua omnino vera, est S. Thomæ.

9 **D**icendum tamen est, corpora non indigere vbi intrinseco, nec vt sint in loco, nec vt sint præsens in spatio imaginario; sed in loco sunt per suam quantitatem vt circumscriptam à superficie loci, à qua prouenit extrinseca denominatio, vel relatio vbiationis: præsens autem sunt ad spatium imaginarium per suam extensionem fundamentaliter, & formaliter per relationem, quæ ibi cointelligitur, proximè fundata in actione, vel motu corporis producentis, vel mouentis

hic, & non alibi. ¶ Conclusio quoad partem negatiuam (in qua directè opponitur priori sententiæ) est omnium illorum Thomistarum, quos retulimus in Logica, vbi ostendimus sex vltima prædicamenta addere solam denominationem extrinsecam. Sed in proprijs terminis conclusionem docent Soncinas libro 5. Metaph. quæst. 40. conclu. 1. cum Herueo, quem ibi citat. Soto lib. 5. Physic. quæst. 2. art. 2. ad 3. Ferrara 3. Physic. q. 2. Masius in Logica quæst. 5. de sex Prædicamentis, & libro 5. Physic. sect. 1. quæst. 6. lauellus lib. 3. Metaphisic. quæst. 23. & lib. 3. Physic. quæst. 2. ad 2. dubium. Et Caietanus referendus solutione ad vltimū. Ex alijs docent Scotus Quod lib. 11. & in 2. dist. 2. q. 6. & Aureolus in 1. dist. 30. p. 1. artic. 3. prop. 2. & Coninch. 3. p. quæst. 75. artic. 4. dub. 1. & alij. Omnes enim hi concordant in reiiciendo vbi intrinseco absoluto; quamuis Scotus contendat esse relationem extrinsecus aduenientē, & Aureolus vocet relationē rationis: & omnes alij melius asserant esse extrinsecam denominationem à corpore locante desumptam.

10 Habetur expressè Opusculo 48. apud D. Thomā tractatu de Prædicamento Vbi cap. 1. illis verbis: *Nihil acquiritur in re mobili, nisi vbi, quod est respectus loci ad locatum, ut circumscribitur illud.* Et antea dixerat: *Vbi nihil aliud est secundum rem, quam loc⁹ ut denominat locatum denominatione extrinseca.* In quibus verbis, nō solum habetur, quod vbi extrinsecum est respectu locati denominatio ex-

trinseca; sed etiā quod nihil aliud per motū in re mobili acquiritur: quod falsum esset, si acquireretur aliud vbi, seu præsentia intrinseca. Idem clarè indicat S. Tho. lib. 11. Metaph. lect. 12. lit. a. verbis relatis q. 3. n. 13.

11 Præterea S. Thom. quæst. 16. de Malo art. 10. ait: *Per motum localem variatur corpus solum secundum aliquid extrinsecum, scilicet secundum locū.* Et quæst. 6. de Potentia art. 3. dicit: *Motus localis est primus, & perfectissimus omnium, vbi potest, qui non variat rem, quantum ad rei intrinsecam; sed solum quantum ad exteriorem locū.* Et 1. p. q. 110. art. 3. asserit: *Mobile secundum locum non est in potentia ad aliquid intrinsecum in quantum huiusmodi, sed solum ad aliquid extrinsecum, scilicet locum:* quod verificari non posset, si esset in potentia ad præsentiam intrinsecā distinctam ab vbi extrinseco. Alias auctoritates S. Thomæ retulimus, & euasione impugnauius lib. 2. Logice. q. 27. n. 14.

Respondent aliqui mentem Sancti Thomæ esse, quod per motū localem nil producat intrinsecum mobili, tendens, seu disponens ad eius destructionem.

12 Sed euasio hæc destruit textū; quia S. Tho. solum cōcedit per hunc motum acquiri aliquid extrinsecū, & negat acquiri aliquid intrinsecū: sed forma, & præsentia illa perfectiua est intrinseca: ergo hæc negatur à D. Tho. ¶ Secundo: si non intelligatur hoc modo, non saluatur vniuersaliter differentia inter motum ad locum, & motū ad qualitatem: quia iste non est perse loquendo ad destru-

destruendum, sed ad acquirēdum: ergo non saluaretur differentia intentā à D. Tho. ¶ Denique S. Tho. in 2. dist. 8. ar. 2. ait, *quod per motum localem nulla forma ponitur in re mota: quæ propositio contradictoriè opponitur priori sententiæ, iuxta quā præsentia localis est forma intrinseca, quæ per motū acquiritur in re, quæ mouetur.* Et in 4. dist. 44. q. 2. art. 2. quæstiōe. 5. ait S. Tho. *quod motus localis non est secundum aliquid intrinsecū.*

13 Denique in hac parte argumentum negatiuū valde vrget: quia mirum est, quod S. Tho. tā innumeris locis tangens hanc quæstionē nunquam fecit mentionē de vbi intrinseco, de quo tam anxie curant Recentiores; & totam arbitratus est se diluitle per solum vbi extrinsecū: quod illi iudicant fere nihil ad rem facere: nos ergo ad mentē S. Tho. loquimur, qui fatemur ignorare, quod ipse nō agnouit; imo reiecit.

Dices S. Thomā expressē docere, quod vbi est in mobili, vt patet in Opus. 48. tractatu de Vbi cap. 1. & in quæst. 4. de Virtutibus art. 11. ad 3. ait: *Dicimus corpus essentialiter moueri, quando mouetur secundum locū, quia de loco ad locum eius subiectum irāfertur.* Non ergo negat S. Tho. præsentiam, seu vbi inharens.

14 Caterum prima autoritas, non indiget interprete, sed lector: quia ibi nō semel asserit Author Opusculi, quod vbi est respectus, & denominatio extrinseca. Quod autem in vtraque autoritate dicatur, quod motus localis subiectiue est in eo quod mouetur, nos non negamus, sed expresse docuim⁹ li. 3. q. 2. n.

20. quod motus realiter differt à mobili, & in eo subieciatur: cū quo compatitur, quod vbi sit aliquid extrinsecum; quia constat, quod vbi realiter differt à motu; quia dixim⁹ motū distingui à termino ad quē, & à subiecto in quo est.

§. III.

Rationes conclusionis.

15 **R**atione probatur primo à paritate: nam sic se habet duratio ad rem durantem, sicut præsentia ad rem præsentem: sed multi ipsorum fatentur, & nos infra ostendimus, durationem non addere aliquid intrinsecum ipsi rei duranti: ergo nec præsentia addit aliquid intrinsecum supra rem præsentem.

Secundo; sicut se habet obiectū ad præsentiam obiectiuam, sic se habet simultanea coexistentia duorum, inter quæ nil mediat, ad præsentiam physicam: sed res per seipsam est præsens obiectiue: vnde ait Sanctus Thomas prima parte quæstione 8. artic. 3. *Per præsentiam suam dicitur aliquid esse in omnibus, quæ in prospectu illius sunt:* ergo locatum, & locus, inter quæ nil mediat, per seipsa dicuntur esse præsentia fundamētaliter, & per relationē formaliter.

16 Terrio; si præsentia esset accidens intrinsecum superadditū, poterit à Deo res aliqua sine præsentia produci: in hoc enim nulla appareret cōtradictio. Et quod Deus possit facere aliquid corpus, quod non esset in loco, expresse docet S. Tho. in 4. dist. 44. q. 2. art. 2. quæst. 3. ad 3. & tunc

omnia

omnia argumenta sententiæ contrariæ instantur: quia licet à nobis non possit res illa concipi nisi in spatio imaginario, & quod Deus est intime in illa, & quod distat ab alia alibi creata, vel creabili; tamen omnia ista explicantur negatiue, & per relationes à nobis confictas ad spatia imaginaria: quæ nil sunt. Ergo pariter possumus dicere de facto; & ideo sine causa modus ille in-
troducitur.

17 Scio Suarez lib. 4. de Angelis cap. 3. negare creaturas, adhuc de potentia absoluta, posse conseruari sine aliqua præsentia. Sed tamen etiam noui nullam conuincentem ipsum adducere implicationem; & ideo reiicitur, non solum à Thomistis; sed à Vazquez tom. 2. in 1. p. disp. 195. c. 3. & 4. & ab alijs frequenter. Deinde, si intelligatur de præsentia locali, nõ video quo modo possit susineri: quia vt Deus conseruet vnum corpus, non teneatur alia conseruare: præsentia autem ad spatium imaginarium, potius est indistantia negatiua, quam aliquid rei superadditum: & ideo non mirum, quod sine illa res non possit concipi.

18 Quarto posset de illo modo inquiri, an sit diuisibilis, vel indiuisibilis? Et quodcunque dicatur est difficile, quia modus diuisibilis non potest conducere ad immobilitatē loci, & indiuisibilis nõ potest produci successiue per motum.

19 Quinto, & vrgētius; quia effectus formalis illius modi, seu præsentia intrinsecæ omnino est inexplicabilis, nisi dicatur esse relatio-

neni, vel denominationem extrinsecam, vel indistantiæ, vel circumscriptionis ab alio corpore ambiente, vel indistante: sed hoc ipsi non ponunt; alioquin in nostram sententiā inciderent, quam explicamus in secunda parte conclusionis: ergo talis modus nõ est constituendus. Probatut maior, quia si dicatur esse de ratione præsentia reddere corpora distantia, vel appproximata; constat hoc secluso illo modo corporibus conuenire, quia extensio propria vnius quantitatis facit hanc ab illa distare: vnde S. Thom. in 1. dist. 37. q. 1. art. 1. ait: *Quia enim corpus per essentiam suam, quæ circumlimitata est terminis quantitatis, determinatum est ad situm aliquem, non potest esse, quod corpus mouens, & motum sint in eodem situ.* Ac per consequens per proprias dimensiones ad inuicem distant secluso illo modo seperaddito: ergo ad hoc sine causa ponitur. Approximantur etiam corpora actiue a mouētibus, passiue ab ipso motu passiuè in illis recepto: ergo nec ad distantiam, nec ad approximationem corporum, oportet præsentias superadditas excogitare, & ponere: sicut enim qualibet res perse ipsam transcendentè non est alia, quia limitatur per propriam essentiam; ita, & quantitas finitur, & limitatur, & distat ab alia situatè radicaliter per se ipsam.

§. III.

Soluuntur argumenta.

20 **V**ltima, & efficacior probatio est argumentorum solutio: quia sæpe diximus esse perse notum, quod non sunt ponendi modi, vel entia sine necessitate; & ideo solutio argumentorum est noua validior nostræ cōclusionis probatio. Ad primū in simili respondim⁹ li. 1. q. 14. quod nō omnis actio est productio: nam sæpe non agit aliud quam seipsam: sicut in operatione sensuum exteriorum, qui videt non aliud agit quam videre; & illa operatio habet terminum quem respiciat, nempe, obiectum; non terminum, quem faciat. ¶ Secundo diximus, quod actio transiens debet habere nouum terminum totalem; non vero nouam effectiōē alicuius partis entitatis, vel modi.

21. Et iuxta hoc, legitima est solutio in argumento relata, quia actio transiens, quæ identificatur cū motu, & passione, & distinguitur realiter à mobili, in illo recipitur; & illa mutatur mobile, & de loco ad locū transfertur: & sic entitas supersubiecti loci, quæ erat in potentia, & in actu primo potens ambire locatum, ambit in actu secundo; eo ipso, quod mobile per motum mutatur, & ad illam locum transfertur. Et hæc translatio, & motus, & passio mobilis antea non erat, & nōodo sit actiue à mouente, & passiue à motu, & passione & motū, & passionē nos fatemur esse subiectiue in-

mobili, & ab illo realiter differre. Et relationes prædicamentales inde consurgentes etiā docemus realiter à subiecto, imò, & à ratione fundandi differre. Ex quibus omnibus potius elucitur, quā adstruitur vbi intrinsecum, in sensu in quo à priori sententia adstruebatur; præcipuè iuxta modum dicendi Suarez, & aliorum contra quos nūc disputamus.

22. Alterum argumētum (in quo tantam vim faciunt, quod *euidensissimum* sæpi simè vocitatur ab Arriaga) possumus contra ipsum, & fere omnes suæ sententiæ Authores retorquere: nam illo nos ostendimus lib. 2. Log. q. 23. §. 4. relationē realiter distingui à fundamēto, quia ab illo separatur: ergo quod ipsi ibi respondent, possumus cum maiori fundamento nos hic respondere. Imò ibi locum non habet solutio, quæ hic manifestè satisfaciemus argumento: vnde videant ipsi quæ cōsequētia negent distinctionem realis relationis à fundamēto; & adstruant hoc vbi superadditum esse necessarium, propter fundamētū, quod ibi contemunt?

23. Dicimus ergo maiorē esse veram; & minorem falsam; loquēdo de loco formaliter, & in actu secundo; veram autem loquendo de loco materialiter, & in esse rei: sicut enim ego omnino inuariat⁹ possum alicui esse dexter, qui antea erā respectu illius sinister, si ipse moueatur, & realiter mutetur: ita locus, qui erat in actu primo potens ambire locatum, ambit in actu secundo, per hoc quod locatum, mediā

te motu, transferatur de alio loco ad istam: unde quantitas, & extensio, quæ ex se est indifferens ad hanc, & illam relationem præsentia; media actione, & motu mouētis recepto, immobili, determinatur ad hanc relationem, vel indistantia, vel præsentia; & hoc est generale in omni relatione fundata in motu, & actione. Quæ solutio adeo mihi manifesta videtur, vt nō possum non mirari, quod in argumento adeo faciliter solubili, euidentia iactetur.

24 Ad primam replicam concedimus antecedens, & negamus consequentiam; quia nouus motus localis habet nouum terminum extrinsecum, quem acquirit mobile eo ipso quod medio motu ad illū locū transfertur: & hinc consurgit denominatio extrinseca vbiuationis, & relatio præsentia, distantia, & indistantia.

25 Ad secundam replicam concedo maiorem, & distinguo minorem, ablato corpore circumdatæ manet præsens negatiue, & quasi in actu primo; concedo: manet præsens positiue, & in actu secundo; & localiter nego: quia vbi nil est, nullus est locus; & præsentia in vacuo est præsentia imaginaria ex parte extremi; quāuis ex parte propriæ extensionis sit quid reale; sed non realiter distinctum à dimensionibus, & extensione proprii corporis, quibus in se extenditur, & de vna parte spatij imaginarij ad aliam transfertur. Quod totum significat optime S. Thom. 1. p. q. 57. art. 4. ad 2. dicens: Nihil prohibet corpus Christi esse extrato

tam continentiam celestium corporum, & non esse in loco continente. Nec tamen oportet, quod extra Calum sit vacuum, quia nō est ibi locus; nec est ibi aliqua potentia susceptiua alicuius corporis; sed potentia illuc perueniendi est in Christo. Hæc ibi; vbi omnia hucusque dicta est complexus S. Thom.

26 Per quæ cessat prima confirmatio: quæ posset contra plures illorum retorqueri: nam si à Deo nō solum annihilaretur corpus circumstantias, sed etiam illa præsentia superaddita; imaginamur corpus esse in spatia, & Dei immensitatem ad illud quasi penetrandum extendi: ergo non opus est nunc aliam præsentiam, præcipue nō relatiuam, superaddere.

27 Idem respondemus ad secundam confirmationem, quod vltima sphaera non habet aliā præsentia distinctā à dimensionibus sui corporis; & si alio in loco imaginario poneretur, motū in se reciperet, sed acciperet aliā præsentia imaginaria; nō vero realē; quia non est relatio realis entis ad nō ens. Et adhuc Thomistæ, qui probabile iudicant ex circumscriptione loci resultare vbi, negant vltimam sphaeram habere vbi: unde Soncinas lib. 5. Metaph. q. 41. vbi illam sententiam vt probabilem tuetur, in solutione ad tertium ait; quod calum non habet locū à quo cōineatur; & per consequens nec habet aliquod vbi. Etiam si habeat sitū, vt est præcipua pars vniuersi, & præsentiam, seu indistantiam negatiuā ad spatia imaginaria: sicut Caietanus 1. part. quæst. 52. art. 1. §. Ad exemplum, docet, quod substantia abla-

ablata quantitate *nuquam remaneret*; quia nullam habitudinem haberet ad locum: sed maneret cum negatione distantie ab illo loco, & quo cumque alio. Et ibi aduertit, quod oppositis *imaginationibus non est credendum*. Vnde potest Caietanus pro nostra conclusione merito refferri, non solum ibi, sed 1. p. q. 110. ar. 3. & Aegidius Columna Quodlib. 2. q. 17. bene notat, quod includi loco non est substantie, vt substantia; sed hoc est ipsius quantitatis. De motu corporis vacui, infra dicetur q. 8.

QVAESTIO V.

Vtrum omnia corpora sint actu in lo. o?

s. I.

De loco subltunarium.

DE omnibus corporibus præter primam sphaeram (quæcūque illa sit) videtur ex dictis manifestum, illa esse in loco; quia omnia ab alio corpore circumscribuntur, & ambiuntur; cum vacuum naturaliter non detur; & ideo locus corporis contenti erit superficies corporis continentis loquendo de loco absolute, & mathematice.

2. Loquendo etiā de loco naturali docet ex Philosoph. S. Th. lib. 4. lect. 8. litt. b. quod proximitas naturæ, quæ est inter corpus continens, & contentum, est causa, quare corpus naturaliter mouetur ad suū locum: quia oportet, quod gradus naturalium locorum respondeat gradui naturalium locatorum: ordo

eius sit in partibus vniuersi attriditur secundum ordinem naturæ: nam corpus caeleste, quod est supremum, est nobilissimum: post quod inter alia corpora secundum nobilitatem naturæ est ignis, & sic deinceps vsque ad terram: & ideo corpus superius naturaliter est locus corporis inferioris.

3. Ex quo patet, quod vnum elementum est locus naturalis alterius: vnde Sacrobosco cap. 1. de Sphaera ait: etenim terra tanquam mundi centrum, in medio omnium est posita, circa quam aqua, circa aquam aer; circa aerem ignis ille purus, & non turbidus orbem Lunæ attingens sic enim ea disposuit Deus gloriosus, & sublimis. Hæc ille. Sed merito Philosophus inquit horum naturalem causam?

4. Aegidius Columna hic cap. 5. post text. 48. inquit, causam ordinis elementorum esse qualitatem symbolam in qua elementa conueniunt; quia locus naturalis supra locum absolute addit qualitatem conseruatiuam locati: vnde videtur quod minus bene S. Tho. recurrit ad nobilitatem formarum substantialium, omittis his qualitibus.

5. Radicitus tamen, & melius id explicuit S. Tho. quia ordo in partibus vniuersi attriditur secundum ordinem naturæ; & ex substantiali diuersitate diuersa accidentia dimanant: & sic radicale principium loci naturalis est nobilitas naturæ, proximum est extensio, cui conueniunt qualitates symbolæ; & istæ habent rationem loci ex influencia corporis caelestis. Quod explicuit

S. Th.

S. Thom. in fine lect. 8. dicens. Considerandum tamen est, quod Philosophus hic loquitur de corporibus secundum formas substantiales, quas habent ex influentia corporis celestis; quod est primus locus, & dās virtutem locatiuam omnibus alijs corporibus. Ratioque assignatur Opusc. 3. 2. apud D. Thom. quia locus naturalis, non solum est continens, sed est continens, & conseruans: nihil autem habet rationem conseruantis alium, nisi per virtutem, & influentiā corporis celestis, quam recipit secundum quod est in determinato situ, & in determinata distantia. Qui plura hic de his legere desiderat, adeat lauellum q. 16. & Masium sect. 2. q. 3. late de his differentes; nos non immoramur, quia de numero, & loco elementorum alibi est proprius locus disputandi.

6. Eadem ratione non detinemur in explicando numero, & loco orbium celestium; quia de his disputatur in libris de Cælo, & Mundo, & nunc obiter notandum cum M. Soto hic q. 2. concl. 3. quod sphaera rum celestium (citra supremā) quæ libet est in sibi proximè superiori tanquam in loco, scilicet Luna in Venere, Venus in Mercurio; Mercurius in Sole, Sol in Marte; Mars in Ioue; Iupiter in Saturno; & ille in octaua sphaera. ¶ Vt autem videatur, quæ sit vltima? Sufficit supponere, quod secundum S. Basilium hom. 2. Exameron, & S. Tho. 1. p. quæst. 66. ar. 3. vltima sphaera est cælum Empyreum lucidum totum, & immobile, vt sit sedes, & domi-

cilium Beatorum: quod non fuit agnitum à Philosopho; quia *neq. mo tui subiaceret, neq. visui viatorum*, vt ait S. Thom. in 2. dist. 2. q. 1. artic. 1. & ideo quamuis secundum Theologos cælum Empyreū sit in veritate vltima sphaera; quia tamen Philosophus reputat vltimam primum mobile; ideo de illo quæstio procedet, ac si esset vltimum, quia physicè re tractamus, & quia specialem continet difficultatē propter eius mobilitatem.

S. II.

De lo: o vltima sphaera.

7. Omissis antiquorum opinionibus, quia clarissimè à S. Tho. confutantur, & ex dictis facile corruunt; conclusio S. Thom. & communis fere apud omnes, est, quod vltima sphaera est in loco ratione suarum partium; non in actu, sed in potentia: & ideo simpliciter, & in actu tota sphaera non est in loco. Rationē vltimæ partis assignat Philosophus text. 45. dicens: *Cælum autem non est alicubi totum, neque in aliquo est: siquidem nullum corpus continet ipsum.* Ac si dicat: locus est vltima superficies corporis ambientis: sed nulla datur superficies corporis ambiens totum cælum, seu vltimam sphaerā; alioquin si aliud corpus eā amittit, non erit vltima sphaera: ergo vltima sphaera secundum se totam non est per se actu in loco.

8. Priorem vero partem docet S. Thom. in 2. dist. 2. q. 2. art. 1. ad vlt. & art. 3. ad 1. & Quolib. 6. art. 3. & 4. Phy-

4. Physicorum lect. 7. eam probat, quia vt supra diximus ex Phylosopho text. 32. non quæreretur locus nisi propter motum, qui de monstrat locum, ex hoc quod corpora succedunt sibi in vno loco: iuxta modum ergo quo corpora mouentur localiter, necesse est eis assignare locum, secundum quod in illo motu consideratur successio diuersorum corporum in eodem loco. In his igitur quæ mouentur motu recto, manifestum est, quod duo corpora succedunt sibi in loco secundum totum; quia dimittit totum locum, & in ipsum totum subintrat aliud corpus. In motu autem circulari totum manet in eodẽ situ, sed partes mutant locum: attrahitur ergo in motu circulari successio in eodem loco, non totorum corporum, sed partium eiusdem corporis: non igitur corpori, quod circulariter mouetur, debetur ex necessitate locus secundum totum, sed secundum partem. Vltima autem sphaera, vel non mouetur, vel mouetur solum circulariter: ergo vltima sphaera est in loco per suas partes.

9 Hinc iam ab eodem D. Thom. ibidem probatur secunda pars conclusionis: nam partes totius continui, licet non sint in loco actu; sunt tamen in loco in potentia, secundum quod continuum est diuisibile; pars enim, si sit diuisa, erit in toto sicut in loco: vnde per hunc modum partes continui mouentur in loco. Et hoc maximè apparet in continuis humidis, quæ sunt faciles diuisionis, sicut aqua, cuius partes

inueniuntur moueri infra totam aquam. Sic igitur, quia aliquid dicitur de toto ratione partium, inquantum partes vltimæ sphaeræ sunt in loco in potentia, tota vltima sphaera est in loco per accidens ratione partium: & sic esse in loco sufficit ad motum circularem. Hec ibi.

10 Obijcies: nihil mouetur in loco, quod non sit in loco: ergo nihil actu mouetur in loco, quod non sit in loco actu: sed secundum Philosophum vltima sphaera actu mouetur in loco: ergo est actu in loco.

Respondetur ex dictis, concedendo primam consequentiã: & distinguendo primum antecedens secundæ, mouetur ad acquirendũ locũ; nego; mouetur ad mutandum locũ partium, concedo. Et ideo magis dicitur motus circa locum, quã ad locum: vnde Opusculo 32. apud Diuum Thomã in fine dicitur; motus non dicitur localis eo solum, quod sit in loco; sed etiam dicitur motus localis, eo quod est circa locum. Propter quod dixit Philosophus 1. Cæli, & mundi, quod motus localis est triplex; scilicet, *à medio; ad medium; & circa medium*: motus à medio est leuium; motus ad mediũ est grauium; motus circa medium est corporis cælestis. ¶ Addit Ferrar quæst. 2. circa finem, quod vt insinuat S. Thom. lect. 6. littera. h. & littera. m. licet partes vltimæ sphaeræ sint in potentia quoad diuisionem, per designationem, & non repugnantiam; sunt tamen actu quoad ordinem, quem illa superficies habet in vniuerso; ex quo

quo ordine superficies rationem loci habet: unde eadem superficies cum diuersos ordines, & situs partiales accipiat, idem mouetur secundum locum, & vnum locum dimittere, & alium acquirere valet.

11 Instabis: corporum nobilissimo debet conuenire nobilissimus modus essendi in loco: sed nobilissimus modus essendi in loco, est cum corpora sunt actu in loco, & mouentur actu ad locum; & non cum solum peraccidens, & ratione partium, & in potentia sunt in loco: cuius ratio est, nam id quod est in actu, est prius eo quod est in potentia: & sic videtur inconueniens, quod primus motus localis sit corporis existentis in loco per partes, quæ sunt in potentia in loco.

Ad hoc egregie respondet S. Th. lectio. 7. litt. a. in fine, dicens, quod hoc optime congruit motui primo: necesse est enim, quod gradatim ab vno immobili descendatur ad diuersitatē, quæ est in mobilibus. Minor est autem variatio, quæ est secundum partes existētes in loco in potentia; quam quæ est secundum tota existentia in loco actu: unde primus motus, qui est circularis, minus habet de difformitate, & plus retinet de vniuniformitate, propinquior existens substantijs immobilibus. Hactenus S. Thom. Imò addit Soto q. 2. art. 1. in fine, quod esse in loco in actu dicit imperfectionem, nempe contineri ab alio; & est perfectius, vt prima sphaera a nullo corpore contineatur, sed omnia continetur.

12 Sed arguit Auerrois commē-

to 43. per id corpus est in loco, per quod habet immobilitatem, & fixationem: sed corpora circulariter mora habent fixationem per immobilitatem centri: ergo vltima sphaera est in loco ratione centri. ¶ Quod Confirmat Pereira lib. 11. capit. 9. quia motus circularis à reliquis distinguitur, quia est circa mediū, seu circa centrum: ergo corpus motum circulariter erit in loco ratione centri.

Hæc tamen reijciuntur à D. Tho. quia non dicitur aliquid esse in loco peraccidens, ex hoc quod aliquid, quod est omnino extrinsecū ab ipso, est in loco. Cum igitur centrum sit omnino extrinsecū à sphaera vltima, *ridiculum* videtur dicere, quod sphaera vltima sit in loco peraccidens, ex hoc quod centrum est in loco.

13 Etratio est, quia loci est continere, centri autem est contineri. Deinde locus, & locatum distinguuntur omnino: centrum autem est locatum: ergo non est locus. Denique non est cur potius centrū debeat dici locus vltimæ sphaeræ, quam corporum aliorum, nempe elementorum.

Vnde ad argumentum negatur maior, quia locatum non debet habere immobilitatem. Nec Cælum habet immobilitatem à centro; sed ex proprio situ, & natura. Motus etiā specificatur à termino ad quē: motus autem rectus, & circularis inter se differunt, quia in vno, mobile transfertur ad alium locum secundum totum; in circulari autem secundum partes. Vnde multo conuenien-

uenientius est dicere, quod vltima sphaera sit in loco propter partes suas intrinsecas, quam propter centrum.

§. III.

Vtrum sit in loco definitiuè?

14 **S**ed adhuc remanet dubiū, videtur enim, quod omnia hucusque dicta solum pro bent, quod vltima sphaera secundum se totam, nō sit in loco circumscriptione; quia non datur aliud corpus eam continens, & circumscribens; cum quo compatitur, quod secundum se tota sit in loco definitiuè; quia ita est ibi, quod non alibi: & hæc posset esse facilior solutio difficultatis, dicendo nimirū vltimam sphaeram non circumscribi à loco; esse tamen proprie in loco definitiuè.

Et augetur difficultas; quia motus circularis circa locum, mutat vbi partium: ergo acquirunt partes aliud vbi: ergo cum non sit vbi circumscriptionum, defectu externi corporis ambientis; erit vbi definitiuū internum. Antecedens patet, quia mobile primū, ex cuius motu diurno causatur dies, non est vespere quoad omnes suas partes, vbi erat primo manē.

15 Respondent PP. Carmelitani disputat. 19. quæst. 6. num. 53. quod vbi aliquando resultat ex loco in actu; & aliquando ex loco in potentia: ad motum autem circula rem sufficit mutare locum in potentia, & inadæquate; quia pars continens non est actu diuisa à parte conten-
ta.

16 Sed cōtra: nam vbi in actu nō resultat ex loco in potentia; sed ex loco in actu: ergo si admittunt ibi acquiri vbi in actu, non debet esse locus in potentia. Deinde, vt ipsi fatentur, vbiatio obsui imperfectio nem requirit adiacentiam alicuius continentis: sed ibi nullum continens adiacet: ergo vel nullum est vbi; vel est tale vt sufficiat ad locū totius corporis celestis in actu.

17 Iterum respondebis ex doctrina Ferrariensis iam approbata num. 10. quam sequitur Masius sect. 2. q. 2. concl. 4. & M. Ioannes à S. Thoma quæst. 16. art. 3. ad 2. quod licet ibi nō sit vbi circumscriptionum; est tamen vbi actuale quoad acquisitionem propinquitatis, vel distantiae ad alia corpora, circa quæ mouetur: & hoc pertinet ad ipsum vbi saltem inadæquate. Vnde ad vltimum concedit M. Ioann. à S. Thoma, quod partibus cæli cōuenit habere vbi determinatum, & designatum, quārum ad id, quod definitiuū est in vbi; non quantum ad id, quod est circumscriptionis; vnde erit in toto cælo vbi definitiuum; licet non sit vbi circumscriptionum.

18 Huic tamen doctrinæ videtur ob stare, primo; quia confundit modum essendi in loco proprium rerum corporalium, cum modo esse di in loco rerum spiritualium: nam proprium corporum est esse in loco circumscriptione; proprium verò Angelorum esse in loco definitiuè. Quod testatur Sanctus Thomas prima parte quæst. 52. artic. 2. dicens: sic igitur patet, quod esse in loco, diuersimode conuenit corpori, &

Angelo, & Deo: nam corpus est in loco *circumscriptione*; quia cōmensuratur loco. Angelus autem nō circumscriptione, cum non cōmensuretur loco; sed *diffinitive*; quia ita est in vno loco, quod non in alio. Deus autem, neque circumscriptione, neque diffinitive, quia est *ubique*, propter immensitatem suæ virtutis. Cū igitur vltima sphaera sit corpus; si non est in loco circumscriptione, nullo modo erit in loco; & ideo nec diffinitive.

Secundo obstat, quod diximus in fine q. 4. quod vltima sphaera non habet locū; & ideo non habet vbi, quod resultat ex circumscriptione loci: quando autem nō est vbi, nec potest esse locus diffinitiuus.

19 In hoc puncto (supposita doctrina principalis conclusionis) nō potest esse dissensio, nisi de modo loquendi. Vt autem vocum contentio vitetur, notandum valde cum Ferrara hic q. 2. §. Sciendum secundo, quod loci nomine dupliciter vti possumus. Vno modo *proprie*, eo modo quo est ab Aristotele definitus; & est *ultimus terminus corporis continens immobilis primus*; id est, vltima superficies proxima, & immediata corpori cōtento. Et de loco in isto sensu verificantur, quæ hucusque diximus. Alio modo accipitur locus *communiter*, & minus *proprie*, pro determinatione cuiuscunque ordinis, vel cuiuscunque situs in toto; sicut dicimus binarium in totalitate numerorum corporis primū locum tenere, post vnitatem; & epar hominis tenere locum dextrum in homine; caputque esse sur-

sum; pedes vero deorsum. In quo sensu acceperunt nomen loci ex antiquis Damascius, Theophrastus, & Iamblicus relati à Ferrara; imo Toletus, & alij, quos retulimus q. 1. n. 4. qui distinguūt locum extrinsecum, ab Aristotele definitum; & locum intrinsecum, de quo modo loquimur: & hæc quidem acceptio apud rigorem philosophicum impropria, in vulgari loquutione est satis vsitata. ¶ In isto sensu non est dubium, quod vltima sphaera sit in loco: est enim totius vniuersi pars præcipua; & habet determinatum ordinem, & sitū in ordine ad alias partes vniuersi: nam circumcirca omnes ambit, & continet. Et in ista acceptione tota sphaera non est in loco ratione partium; sed è contra partes ratione totius: ex eo enim quod sunt partes supremæ sphaeræ, habet vt in tali distātia sint ad alias vniuersi partes.

20 Ex his ad dubium respondetur, quod loquendo de loco proprie in rigore physico, non datur locus intrinsecus; quia hoc est cōtra eius definitionem, & essentia: alioquin coincident locatum, & locus. Nec est vbi corporum prædicamentale, nisi circumscriptione, vt habetur Opusculo 48. apud D. Thom. & diximus libr. 2. Logicæ quæst. 29. n. 6. Nec vltima sphaera est actu secundum se totam in loco definitiue; quia quod non est actu in loco, non est actu in loco definitiue; sicut non potest actu esse homo, qui nō est actu animal.

21 Loquendo autem de loco in minus

minus propria, & vulgari acceptio-
tione, admitti potest illa acceptio
loci intrinseci, & quod ipsa exten-
sio vt stat sub tali distantia ad corpo-
ra contenta, vocetur locus, & vbi:
& quia per terminos extensionis
quantitatis, ita est hic, quod nō ali-
bi, dici potest ratione illius esse in
loco definitiue; quamuis reuera nō
sit totius corporis locus in actu, ni-
si imaginatus; & locus verus solum
sit per accidens, & in potentia. Et
sic omnia consonant: nam S. Tho.
loquitur de loco in rigore physico,
& nos quæstione præcedente
loquebamur de vbi prædicamenta-
li; in quo sensu S. Thom. i. p. q. 52.
art. 1. ait: *quod a quibus dicitur Ange-
lus esse in loco, & corpus.* Et in 4. dist.
10. q. 1. art. 3. q. 1. ait: *Quod nil per se,
& proprie loquendo est in loco, vt in loco,
nisi quod loco circumscribitur.* Loquen-
do autem de loco in latiori signifi-
catione bene aduertit M. Soto hic
q. 2. art. 2. ad 4. corollario 1. quod
esse definitiue in loco est superius
ad esse circumscriptiue, vt quicquid
sit circumscriptiue, sit definitiue; &
non è conuerso: vnde si nō adsunt
omnia requisita ad circumscriptionem,
possunt adesse ex parte exten-
sionis requisita adesse definiti-
uiue in loco extrinsece imagina-
to, & in potentia in partibus desi-
gnatis in toto.

22 Hic in tempeste disputant non
nulli de vbi, & præsentia Dei, &
Angelorum, & Christi sub Sacramen-
to: sed has disputationes Theolo-
gorum Theologis relinquamus: vi-
deatur tamen S. Thom. 3. p. q. 76.
art. 5. ad 1. probans, quod corpus

Christi non est in Sacramento defi-
nitiue; quia potest esse alibi; nec cir-
cumscriptiue; quia nō est localiter, &
secundū commensurationem pro-
priae quantitatis; sed est sacramen-
taliter, & indiuisibiliter per mo-
dum substantiæ.

§. III.

Vtrum tot sint vbi, quot entia?

23 V Num dubium est huius loci
propriū, vtrū cuilibet par-
ti, & accidenti corporeo correspō-
deat propriū vbi ab aliorum vbi
cationibus distinctum?

Tot esse vbi in composito, quot
sunt entia adinuicem separabilia,
docent Suarez disp. 5. 1. sect. 5. Valē-
tia, & Hurtado, quos citat, & se-
quitur Cabero tract. 4. disp. 2. dub.
3. Probant primo, quia quando cō-
positum de loco in locum moue-
tur, omnia accidentia mouentur:
sed per motum localem acquiritur
aliquis terminus intrinsecus: ergo
quodlibet ens suū habet vbi. ¶ Se-
cundo: substantia separari potest à
quantitate, & reliquis accidentib⁹;
& accidentia in Eucharistia sunt
sine substantia: sed tunc habent
propriū vbi; quia alicubi sunt:
ergo antea propriū vbi habe-
bant.

24 Oppositum docuit Caie-
tanus 1. part. quæst. 52. artic. 1. §.
Ad exemplum, & Vazquez tomo
2. in 1. part. disput. 195. capit. 3.
& 3. part. disput. 199. numer. 29.
& Albertinus de Prædicament.
quantitatis quæstion. 6. Magister
Frat. Ioan. a Sancto Thoma hic

quaſt. 16. artic. 2. difficult. 2. & alij communiter. Et probant eo quod docet S. Thomas in 4. diſt. 10. q. 1. art. 2. ad 5. quod *nullum corpus comparatur ad locum, niſi medianibus dimenſionibus quantitatibus*: de quo in 4. diſt. 44. quaſt. 2. art. 2. quaſt. 5. & Quod lib. 7. art. 8. & 3. p. quaſt. 76. art. 5. vnde ſicut ſufficit vna quantitas extendere omnes partes, & accidentia, quæ ſunt in ſubiecto: ita ſufficit vnicum vbi, cum reſultet ex circūſcriptione loci in re locata. ¶ Secundo, quia res ſunt in loco media vltima ſuperficie, qua t̃guntur, & commenſurantur locus, & locatū: hæc autem vna eſt in vno compoſito: ergo & vnicum vbi.

25 Hæc ramen argumēta (niſi amplius vrgeantur) non videntur præmere ſententiam P. Suarez: nam ipſe ſect. 5. n. 7. diſtinguit duplex vbi; vnum circūſcriptiuum, ſeu potius circūſcriptibile; aliud definitiuum. Primum conuenit ſubſtantiæ ratione quantitatis; & ideò in vna re quanta non eſt niſi vnum; & hoc probant argumēta facta. At verò vbi definitiuum tantū cōſiſtit in præſentia ad certum ſpatium definita; & ſubſtantia, & accidentia, non per quantitatem; ſed ex hoc ſolum, quod ſunt tales entitates in rerū natura exiſtentes, talē modum eſſēdi poſtulant, quod ſint præſentes, & habeant vnaquæque ſuum vbi.

26 Idcirco vt penitus reiiciatur illa ſententia, recurrendum eſt ad ea, quibus quaſt. 4. impugnatae ſunt illæ præſentiae ſuperadditæ. Et vltèrius, quia ſi vt non multiplicentur entia ſine neceſſitate, ipſe ne-

gat relationem à fundamento diſtingui; non video, quæ hic vrgeat neceſſitas tot modos multiplicandi; cum in ſpatio imaginario quælibet entitas per ſeiſplam intelligatur fundare præſentiam; & motu mediante, poterit præſentias mutare. ¶ Tertio poſſet argui; quia in corporibus omnibus (citra primā ſphærā) præſentia circūſcriptiua eſt ſimul definitiua; ſi loquamur propriè de præſentia locali: vnde, ſi vnum tantum admittit vbi circūſcriptiuum; nec erunt plura definitiua; quia non multiplicata ratione inferiori, & contractiua, non multiplicatur ratio ſuperior, cum ſeparata ab inferiori non deſinitur.

27 Ad primum facile reſpondeatur, quod cum dicit Phyloſophus ſecundo Topycorum capite tertio, quod *motus nobis, mouentur ea, quæ ſunt in nobis*, verificatur de motu peraccidens, vt ait Sanctus Thomas tertia parte quaſtione 76. articulo ſexto ad primū, quod ad motum noſtri mouentur ea, quæ in nobis ſunt: vnde adhuc ſi daretur, quod illo motu acquireretur vbi intrinſecum (quod iam reieciimus) vnum vbi ſufficeret, quo omnia vbiarentur. In veritate autem ſola eſt extrinſeca denominatio proueniens à circūſcriptione ſuperficiē; & ideò vbi vna eſt duarum ſuperficiū commēſuratio, vnum eſt vbi.

28 Ad ſecundum iam diximus, quod ſubſtātia ſine quantitate non eſt in loco (ſicut nec eſt figurata, & colorata, &c.) & ideò nec pro-

proprie haberet vbi reale; sed tantum imaginatum: vbicationes autem imaginatæ, cum ab imaginatione formentur, non inconuenit ad multiplicationem entium multiplicari; quia etiam non quanta imaginamur, ac si essent quanta, & extensa: sed iam diximus imaginationibus istis non esse credendum; & ideo non esse affirmandum habere reales præsentias à proprijs entitatibus (quibus sunt partes vniuersi) distinctas. Et ideo quamuis res a Deo possit conseruari sine vlllo vbi locali; nō tamen sine omni vbi imaginario; quia nec potest non contineri ab immensitate Dei: nam vt ait S. Thom. in 1. ad Anib. dist. 37. q. 2. ad 3. *Non est possibile imaginari locum aliquem vbi Deus non esset, illo loco posito: quod, & docet Quodlib. 11. articulo primo.*

QVAESTIO VI.

Vtrum duo corpora possint esse in eodem loco?

1 Certum est, non esse possibile secundum naturam duo corpora esse simul in eodem loco, quæ licetque corpora sint, vt ait S. Th. 1. p. q. 67. art. 2. quia contiguum requirit distinctionem in situ. Quod & docuit Philosophus 2. de Anim. text. 69. & ibi S. Thom. lectio. 14. lit. f. & 4. Physic. lec. 6. lit. f. & lect. 8. lit. a. & lect. 13. & quotidiana experientia est adeo compertū; quod ipsa sola sufficere videatur, vt null⁹ hanc veritatem in dubium audeat reuocare.

Huic experiētīæ vniuersali, quædam particulares solent opponi: nam vas plenum cinere recipit tantum de aqua, quantum reciperet, si esset vacuum: ergo nil obstat quod duo subtilia corpora sint naturaliter in eodem loco.

2 Respondet facile S. Th. hic lec. 10. in fine, quod aqua commixta cineri condensatur, & aliqua pars eius exhalat, & iterū partes cineris magis inspissantur humefactione: cuius est signum, quia non potest extrahi tantum de aqua, quantum prius fuit: & ideo nec ibi datur vacuum, nec duo corpora naturaliter in eodem loco.

§. I.

Inquiritur causa impossibilitatis duorum corporum.

3 Hoc cum certum sit, in dubiū vocatur, quæ sit causa huius impossibilitatis, & in quo genere causæ vnum corpus aliud expellatur ab eodem loco? ¶ Quidam dixerunt hoc prouenire ratione copulentiæ, quæ est modus, vel qualitas corporum nostrorum, quæ afferetur ab eis per dorē subtilitatis. Quæ videtur sententia Aegidij Romani in tertio distinctione octaua quaestione prima articulo tertio: vbi ait, non fuisse miraculum, quod Christus ad Discipulos post Resurrectionem ianuis clausis intravit; quia habebat dorē subtilitatis, vt posset subintrare aliud corpus, non scisso, vel non cedente alio corpore.

Hoc tamen refert, & impugnat S. Tho. in 4. dist. 44. q. 2. ar. 2. quæst. 2. tum, quia incompossibilitas duorum corporum in eodem loco, non est defectus corporum: nam quod corpus sit repletium loci, & expulsiuum alterius ab eodem loco, habet per id quod est de integritate naturæ eius; & non ex aliquo defectu asferribili per qualitatem gloriæ. ¶ Secundo, quia omni qualitate semota à corpore sensibili, adhuc habent duo corpora incompossibilitatem ut sint in eodem loco.

4 Concludit ergo S. Tho. quod necessitas distinctionis duorum corporum in situ, causatur à natura quantitatis dimensivæ; cui per se convenit situs; cadit enim in definitione eius, quia quantitas dimensiva est quantitas habens situm; & inde est, quod remotis omnibus alijs, quæ sunt in re, talis distinctionis necessitas invenitur in sola quantitate dimensiva. Hæc ibi: quod & prosequitur quæstione. 3. & 4. & Quodl. 1. art. 21. dicit oppositam sententiam esse intelligibilem: quia explicari nequit quid sit illa corpulentia, vel grossities distincta à quantitate; relinquatur ergo, quod propter dimensiones diversa corpora distinguuntur secundum diversa loca. Si tamen enim (de quo hic loquimur) nihil est aliud, quam ordo partium quantitatis, ut ait S. Tho. Opusc. 70. q. 5. art. 3. extensio enim quantitativa non solum facit quod una pars sit extra aliam, sed etiam, quod uniantur secundum extremitates, & non se totis: & ideo extensio, situs aptitudinalis, & impenetrabilitas sunt

de ratione quantitatis, eo modo quo explicuimus li. 2. Log. q. 14. idcirco in hac parte facile Authores concordant, quod duo corpora sunt incompatibilia in eodem loco ratione ipsarum quantitatum, etiam secluso omni alio accidente, ut ait S. Tho. ubi supra, & Durandus in 4. dist. 44. q. 5. n. 12. & q. 6. n. 8. & 17.

5 Dissident vero in secunda dubij parte: nam Maius hic cap. 5. sect. 2. q. 4. in 2. probat. 2. concl. & Recentiores multi censent unum corpus aliud expellere solum in genere causæ efficientis impulsu imprimendo: quia causalitas formalis causæ non habet, nec exercet oppositionem cum alia, nisi in ordine ad commune subiectum; quod hic locum non habet. Deinde corpus non est forma expulsionis, ut patet. Nec concurrit in genere causæ materiæ ex qua; cum expulsio non fiat ex corpore. Clarum etiam est, quod non concurrit ut finis, cum corpus unum aliud non moueat intentionaliter, sed pure phytice. Relinquatur ergo quod unum corpus aliud expellat solum in genere causæ efficientis. Tribuitur Scoto; sed immerito.

6 At vero Rubio de natura loci q. 5. n. 68. in fine, licet dicat formas substantiales in genere causæ formalis sese expellere ab eodem subiecto; dicit tamen, quod quantitates genus fortasse materialis causæ exercent in tali expulsionione; cum ex parte extensionis partium, quæ quasi materiales censentur, proveniat. Quare non videntur hunc Authorem legisse, qui pro ultimâ sententia, non explicanda, eum referunt.

7 Tertio Scotus in 4. dist. 1. q. 5. & alij tam ex Thomistis, quam ex extraneis, dicunt vnum corpus nō expellere aliud ab eodem loco effectiue; sed tantum formaliter ratione incompossibilitatis, quam includit vna quantitas cum alia in eodem situ fundante presentiam ad idem spatiū diuersum à situ, & presentia alterius.

8 Addunt Ioanni à S. Tho. quæst. 16. art. 4. ad 1. secundæ sententiæ, & Ortiz tract. 8. confer. 2. in prob. 3. conclus. Quod actualis expulsio non fundatur in sola quâritate, aut formali eius effectu quomodocumque; sed in quantum habet contactum actualem in ordine ad alterū, qui contactus fit penes ipsas superficies: nam vt dicitur 5. Physicorum cap. 3. ea se tangunt, quorum extrema sunt simul. ¶ Sed quia de isto contactu inquiri adhuc potest; in quo genere causæ fiat; & quæ sit in cōpossibilitatis radix? Ideo per hoc non tollitur, quod vnā ex relatis sententijs debeamus eligere. Vt ergo in puncto obiter ab antiquis disputato, vel tacto, nostrum iudiciū proferamus.

9 Norandum, quod aut potest esse quæstio de incompossibilitate quasi sumpta in actu primo; aut de incompossibilitate, seu actuali expulsionē, quæ est in actu secūdo: & rursus, aut potest inquiri de causalitate requisita in actu primo, vel secūdo perse, & essentialiter; aut de causalitatibus, quæ ibi possunt admisceri.

10 Dico ergo, quod perse, & essentialiter incompossibilitas duorum

corporum in eodem loco est in genere causæ formalis. Probatur ex dictis: per id formaliter corpora non possunt esse in eodē loco, per quod non possunt esse in eodem situ; sed formaliter hæc repugnantia prouenit ratione quantitatum, quæ ex se ipsis sunt accidētia, & formæ incōpossibiles in eodem: ergo repugnantia perse, & formaliter est in genere causæ formalis. Minor est probata lib. 2. Log. explicando rationē formalem quantitatis. Et maior patet ex dictis de natura loci.

11 Secundo; sicut se habet speciei constitutum ad distinctionē essentialē, ita se habet extensionis, & terminationis forma ad distinctionē situalē: sed formæ per se ipsas fundant distinctionē essentialē, & specificam; quia actus, naturæ constitutiuus est eius distinctiuus: ergo quâritas extendens corpus per proprias dimensiones dat incōpossibilitatem in eodem situ. Cum ergo incōpossibilitas, quæ est inter duas formas, non possit non esse formalis; ideò hoc genus causalitatis formaliter, & perse hic debet relucere. Rationem hanc indicat S. Tho. in 1. dist. 37. q. 1. art. 1. dicens: quia enim corpus per essentialiam suā, quæ circumscripita est terminis quantitatis, determinatum est ad situm aliquem, non potest esse, quod corp⁹ mouens, & motum sit in eodem situ. Hæc ibi.

12 Tertio, si darētur duæ quâritates à materia separatæ, non possent esse naturaliter in eodem loco; vt docent Phylos. 4. Phys. text. 47. & S. Th. in 4. dist. 44. q. 2. quæst. 2. a. 2.

& duæ species sacra ventales non sunt in unum, quam is ibi nulla repertor in materia, quæ sit in loco: ergo ex natura dimensionum prouenit incompatibilitas, seclufa causalitate materiali rigurose sumpta.

13 Dico secundo: multis titulis hæc incompatibilitas reduci potest ad genus causæ materialis. Primo, quia quantitas se tenet ex parte materiæ, & qualitas ex parte formæ, ut ait S. Tho. in 4. dist. 12. q. 1. art. 2. quest. 1. inde deducens, quod quantitas non agit nisi mediante qualitate, quæ est per se actionis principium. Vnde cum incompatibilitas sit ratione quantitatum, est incompatibilitas materialis. ¶ Secundo, quia quantitas est speciali ratione indiuiduationis principium, & aliorum accidentium subiectum, in quo assimilatur materiæ: de quo S. Th. 3. p. q. 77. art. 2. & alibi sæpè. ¶ Tercio, hæc incompatibilitas non est in informando aliquid intrinsecum subiectum; sed in extendendo, & si tuando in ordine ad se per correspondentiam ad extrinsecum, à quo continetur locatum, sicut materia à forma terminatur.

14 Dico tertio, actualis expulsio est primo, & per se incompatibilitas terminorum quantitatis; & ideo est duarum formarum: solet tamē admisceri causalitas effectiua mouentis, vel impellentis. Prima pars sequitur ex dictis, quia in actu secundo est expulsio per exercitium incompatibilium ex se in actu primo. Quod & indicatur à D. Tho. in 4. dist. 44. q. 2. ar. 3. ad 3. ubi explicat, quod locus opponitur formaliter

loco. ¶ Deinde, quia ut ait S. Tho. in 4. dist. 10. quest. 1. art. 4. quest. 1. tactus corporaliū conlequitur quantitatē, quia nil aliud est quam cōiunctio terminorum duarum quantitatum; & ideo non penetrantur, quia termini vnius quantitatis circumscribunt eam, & inde habet alteri resistere.

15 Secundam partem ad minus intendit M. Soto 2. Physic. q. 4. ad 3. 9. *Sed reuera*, dicens: mirabile esset sanè, quod cum ego cupiens esse in loco, in quo est alius, expello illum humeris, tunc non concurrā effectiue: & quod serra, vel gladius effectiue non separet partē corporis ab alio. Et hinc sumitur ratio, quia agens imprimens impulsū, vel qualitatem, est causa effectiua, vel principalis, vel instrumentalis: sed vnum corpus potest, & solet aliud expellere causando impulsū, violentiam, & qualitates alias: ergo interuenit causalitas effectiua.

16 His ergo stantibus, non potest manere difficultas nisi de modo loquendi; quia posset aliquis dicere, quod est incompatibilitas formarum, quia est inter formas: non formalis, quia in multis assimilatur materiæ. Et cum isto, qui sic loqueretur, non potest nisi de voce contendere: sed melius omnia clarescunt distinctione data.

17 Ad argumentum primæ sententiæ dicitur, quod cum oppositio exerceatur successione quantitatum in eodē loco, non datur vnā forma communis distincta ab ipsis formis succedentibus. Nec oppositio formarum, quæ sunt quantitates, & per informatio

mationē in eodē subiecto, sicut est oppositio qualitātū; sed per repugnantiam terminorū vtriusque: nec hoc est mirum, sed necessarium; eo quod quātitas genere supremo differt à qualitate; & ideo eorū diuersæ sunt differentia; & distinctio si- tualis alijs nō conuenit nisi ratione quantitatīs.

18 Argumentū secundæ sententiæ probat secundā cōclusionē; & alijs nō opponi per se notū est. Argumēta tertiæ sententiæ fauēt nostræ primæ cōclusioni. Nil autem vetat, quod causalitati formali admisceatur causalitas effectiua. Vnde Iauel- lus lib. 4. q. 18. §. *Secundū autē*, docet vnū corpus expellere aliud forma- liter, & efficiēter. Quāuis solut. ad 4. magis vim faciat in causalitate ef- ficiēte. Imò nisi quantitas esset ac- cidens se tenēs ex parte materiæ, il- la forma, quæ est quātitas, posset ef- se per se actionis principium: sed ad- minus ibi adsunt qualitates medijs, quibus est efficientia.

§. II.

Tractatur quæstio de potentia absoluta.

19 IN isto sensu hæc quæstio, & proximè ventura, directè attri- nēt ad Theologos; sed propter im- portunitatē Philosophorū hui⁹ tē- poris (vt de suo sæculo dixit M. So- ro. q. 2. ar. 3) nō possūt nō hic discu- tari. Potest autē hæc quæstio in du- plici sensu moueri. Primo, vtrū re- tēta eadē extēsiōne quātitatiua, & præsentia locali vtriusq; corporis, possint ita penetrari, quod partes vtriusq; corporis subintrent se in-

uicē? Secūdo, vtrū possit Deus ab vno, vel ab vtroq; corpore aufer- re extēsiōnē in ordine ad locū, & ponere vtrūq; in eodem spatio? Et quia penetratio est exisitentia duo- rū corporū in eodē loco; ideo iuxta hoc duplex debet esse penetra- tio: alia propria, & rigurosa. quan- do duo corpora extēsa in ordine ad locum ab inuicē subintrātur, ita vt cum in se sint duo, correspōdeāt eidē loco: alia est penetratio im- propria, & lata, quādo duo corpo- ra sunt simul, sed alterum nō est ibi localiter, & quātitatiuē; sed indiui- sibiliter, & per modum substantiæ: & hoc modo corpus Christi est in speciebus cōsecratis: de quo S. Th. 3. p. q. 76. art. 4. & art. 5. ad 2.

20 In hoc secūdo sēsu indubita- tū est diuina virtute posse duo cor- pora simul cōstitui. Quod in primis declarat mysterium Eucharistiæ, in quo tota quātitas corporis Christi est indiuisibiliter vbi est quantitas panis, iuxta certā Theologorū setē- tiā. Secūdo, id declarant Natiuitas Christi ex intemerata Virgine, Re- surrectio eius ianuis clausis, & alia exēpla postea proponēda pro asser- tione principali: quæ hanc ad mi- nus euidenter cōiungunt. Nec ob- stat, quod Gottfredus Quodli. 7. q. 6. & alij plures dicunt hoc fieri po- tuisse ponendo corpus Christi trās- ire de extremo ad extremū, nō per transitio medio; sicut de facto cor- pus, quod est in Cælo ponitur in Eu- charistiā; non per transitio medio. Hoc inquā nō obstat primo, quia Sanctus Thomas id implicare satis indicat prima parte quæst. 53. ar. 2. quia

quia corpus mensuratur, & cōtinetur sub loco: vnde oportet, quod sequatur leges loci in suo motu. Secundo, quia eandem continet difficultatem iste transitus, ac impedire extensionem localem vnius corporis: vnde si primum fieri potest miraculose, etiam secundum.

21. Et omnium ratio est, quia effectum formæ secundarium ei conuenientem per ordinem ad extrinsecum, Deus potest impedire, seruatis prædicatis quidditatis ipsius formæ. Idcirco nullum Theologū reperio, qui hoc neget, nec assertiue, nec opinatiue: vt patet ex Durādo (cui immerito oppositū tribuitur) in 4. dist. 44. q. 6. nam n. 16. ait: quando autem quarimus vtrū virtute diuina vnū corpus possit esse cū alio? intelligimus hoc de existentia quantitativa. vtriusque corporis, videlicet, vtrum duæ quantitates duorum corporum sibi inuicē quantitatiue comparatę possint esse simul in eodē loco? Quod late prosequitur in sequentibus: & n. 19. cōcludit: vnde nō est absolute, & simpliciter dicendum, quod duo corpora nullo modo possint esse simul virtute diuina; sed solum quando sibi inuicem comparantur quantitatiue, & ad locum. Hæc ille.

22. Remanet ergo difficultas de priori sensu quæstionis. In qua partem negatiuam problematice tueretur Durandus dicta q. 6. sed in numero 19. cōcludit: huic cōclusioni sic intellectæ non obuiant dicta Scripturæ, nec auctoritates Sanctorum, quas vsque nunc vidimus. Et si quis contendat oppositū esse ve-

rum; ego salua fide, & veritate melius iudico alieno intellectui cedere, quam contentionibus deferuire. Hæc ibi. Quam modestiam deberent multi emulati, vt à rigidis censuris abstinerent; præcipue contra partem inauditam. Quare idē tueretur Paludanus ibi q. 3. & tribuitur Scoto in 4. dist. 49. quæst. 16. ad 2. & alijs. Et seclusis quibuldam solutionibus Durandi (quæ mihi videtur penitus improbandæ) sententia ipsa non video cur sit censura digna; quia tantum consistit in subtilitate quadam circa modum quod duo corpora possint, vel non, poni simul; quam in absoluta negatione, quod hoc à Deo fieri possit.

23. Nihilominus omnino verum iudico, quod Deus possit ponere duo corpora quantitatiue, & localiter simul in vno loco. Ita S. Tho. 3. p. q. 57. art. 4. ad 3. dicens: quamuis de natura corporis nō sit, quod possit esse in eodem loco cum alio corpore; tamen potest hoc Deus facere per miraculum; quod in eodē loco possit esse simul cum alio corpore: sicut, & fecit quod corpus Christi de clauso vtero B. Virginis exiret; & quod intrauit ianuis clausis ad discipulos suos, sicut dicit B. Greg. hom. 26. in Euangelia. Idem docuerat S. Thom. ibi q. 54. art. 1. ad 1. citans B. August. ser. 149. & tract. 121. in Ioannem. Et videatur S. Thom. ibi q. 28. art. 2. ad 1. & 2. & q. 35. art. 6. ad 1. & q. 1. de Potentia art. 3. ad ult. & Quodlib. 1. art. 22. ad 2. & cōmuniter alij Theologi, quibus in huiusmodi quæstionibus

nibus omnimoda fides adhibenda est.

24. Euaſiones aliquæ his exemplis ſolent adhiberi minus conſonæ ſacræ Scripturæ iuxta communem expoſitionem; quæ à Patribus, & Theologis latius conſutantur. No bis ſufficiat euaſionem magis metaphiſicam reſſerre, & impugnare: inquit ergo Durandus n. 14. quod Chriſtus potuit figuram corporis mutare in anguſtiam; & ſic intrare per quamcumque rimam. Et quâuis aliqui dicant hoc non fuiſſe conueniens; nullus tamen dicit quin fuerit poſſibile: conuenientius autem videtur ponere modo, qui ab omnibus cõceditur poſſibilis; quâ ponere illum, qui à pluribus impoſſibilis reputatur. Præterquam quod ex Scriptura, & Sanctis colligitur duo corpora fuiſſe ſimul; quod verum eſt: ſed non aſſeritur quod ambo corpora fuerint ſimul localiter: de quo ſol o eſt quæſtio.

25. Propter hæc non cenſuramus priorem ſententiam. Sed non id eo veram aliquo modo reputamus. In primis euaſionem hæc reſert, & impugnat S. Thom. in 4. diſt. 44. q. 2. art. 2. quæſtiuncula 5. quia repugnat recte diſpoſitioni corporis humani; quæ requirit determinatum ſitum, & diſtantiã partium: vnde nec per miraculum vnquam hoc fiet: & id eo dicendum, quod corpus glorioſum ſemper erit in loco ſibi æquali. Ratione eadem vtitur ibi S. Bonau. diſt. 29. 2. p. art. 2. q. 1. & alij.

Secundo, non negamus quod miraculoſe poteſt corpus glorioſum,

& non glorioſum, quãtũvis magni, ita variare ſitum, vt totum poſſit intrare per minimum porum alterius corporis: ſed aſſerimus, quod Deus, qui hoc poteſt efficere, etiam poteſt cauſare, quod manente extenſione vtriuſque corporis, partes ad inuicem penetrentur.

26. A priori ratio eſſet facilis, ſi vna quantitas aliam expelleret efficienter, quia hoc genus cauſæ Deus valet impedire conſeruando cauſam, & non præbendo concurſum ad efficientiam. Sed adhuc ſi expulſio fiat (vt nos fieri diximus) per incompoſibilitatem formalem, & aliquo modo materialem; ratio locũ habet; quia ſicut extenſio in ordine ad locũ conſequitur extenſionem in ordine ad ſe; & poteſt dari quantitas in ſe extenſa, & non extenſa in ordine ad locũ, vt patet de quantitate Chriſti in Euchariſtia; ita quod corpora extenſa in ordine ad locũ, expellant alia; conſequitur hæc extenſionem localem: ergo illa conſeruata, poteſt Deus alterius corporis expulſionem impedire. Patet conſequentia, quia prius in quantum prius non dependet à poſteriori.

Dices actualem expulſionem nõ eſſe effectum ſecundarium poſitiuum quantitatis; ſed eſſe effectum primarium, quoad poſitiuum quod dicit; & priuatio, ſeu impenetrabilitas, impediri nequit, ſemel communicata quantitate quoad extenſionem in ordine ad locum; quia vel nõ differt à remanentibus quantitatibus, vel eſt cũ eis eſſentialiter, aut intime connexa: ergo licet Deus poſſit ſimul

imul ponere duo corpora non quantitatiue, & localiter; ex suppositio-
ne, quod vnum sit quantitatiue, est
impenetrabiliter cum alio: conser-
uata autē impenetrabilitate, patet
quod duo corpora non possunt pe-
netrari: ergo nec possunt duo si-
mul in eodem situ localiter consti-
tui.

27 Sed contra: nam impenetrabi-
litas in actu primo nō differt ab ip-
sa quantitate; ceterum in actu secū-
do dicit carentiam alterius corpo-
ris in eodem situ; & aliquando in-
cludit positivam resistantiam per
contactum, & impulsus: hoc vl-
timum clarum est posse impediri
manente vtraque quantitate extē-
sa; quia operatio potest non esse, &
penitus non est Deo suspendente
concursum. Negatio vero illa, vel
priuatio, secundum potentiam na-
turalem ad positionem vnus quā-
titatis consequitur, quod alia nō sit
ibi, sed secundum potentiam obe-
dientialem, hoc quod naturaliter
consequitur, potest supernaturali-
ter impediri. Et tunc solum priua-
tio non potest non poni ad positio-
nem positiui, quando est illius carē-
tia, vel ita intima quod arguitiue
sequatur esse, & nō esse illius. quod
hic non contingere iam expositum
est.

28 Indicat aliam rationem S. Th.
in 4. dist. 44. q. 2. art. 2. q. 3. dicens:
& similiter diuina virtute fieri po-
test, & ea sola, quod corpori rema-
neat esse distinctum ab alio corpo-
re; quamuis eius materia non sit di-
stincta in situ ab alterius corporis
materia. & ut miraculose fieri po-

test, quod duo corpora sint in eodē
loco. Quod magis declarat ad 4. di-
cens, quod diuino ab alijs est de cō-
sequentibus rationem vnus. Expli-
ficatur vis huius rationis; quia nulla
est contradictio, quod aliquid sit v-
num in se, & ab alijs distinctum
quoad intima, & non sit distinctum
quoad aliquid extrinsecum, vel per
correspondentiā ad extrinsecū: sed
duæ quantitates se ipsis distinguun-
tur in situ quoad extensionem, &
localiter quoad correspondentiam
cum corpore ambiente: ergo non
est impossibile, quod diuina virtu-
te retenta distinctione extensionis
propriæ, penetrentur, & correspo-
deant eidem loco.

s. III.

Soluantur argumenta.

29 **V**Ltima probatio, reliquis effi-
caciore in his questionibus, est
argumentorum solutio. Primo, ar-
guit Durandus n. 8. quia de intrinse-
ca, & essentiali ratione quantitatis,
sine qua esse, & intelligi nō potest,
est quod habeat partem extra par-
tem, & quod distinguatur positio-
ne, vel situ: sed si duæ quantitates
posset penetrari, posset etiā par-
tes eiusdem quantitatis non distin-
gui positione, vel situ: ergo sequi-
tur contradictio, quod vna esset ex-
tra aliam; quia sunt quantæ, & quod
vna non esse extra aliā, quia sunt pe-
netratæ.

Secundo arguit n. 9. quia sequi-
tur, quod maximus mons posset
transire per foramen acus; & totum
cælum esse posset in minima bursa,
salua-

saluata extensione quantitarina vtriusq; corporis. Quod videtur plane absurdum. ¶ Denique obiecit n. 10. sicut partes quantitatis successiuæ (vt sunt tempus, & motus) habēt inter se ordinem durationis, sic partes quantitatis permanentis habēt inter se ordinem positionis: sed implicat contradictionem partes temporis simul durare; ergo & implicat partes quantitatis penetrari.

30 Hæc argumenta bene diluit Capreolus in 4. dist. 44. q. 3. ad argumenta Durandi contra tertiam, & breuiter dicitur, quod à quantitate numquā tollitur eius essentia, quod extēdat partes in toto; imo hinc eas extendit in loco; sed cum penetrantur, fit vt minori loco corresponsdeant; vel quod duo corpora corresponsdeant eidem, quia cum distinctione intrinseca potest esse vnio in intrinseca. ¶ Ad secundum S. Tho. illa dist. 44. expresse concedit sequelam; licet dicat non decere vt de facto fiat in corpore glorioso. Quod autem hoc concedere sit absurdum, arguens non probat.

31 Ad tertiam dicitur maiorem esse veram, si comparatio fiat cum extensione in se; non vero si compararetur cum extensione, & corresponsdentia ad diuersa loca: vnde concessa minori, negatur consequentia. Ratio disparitatis est, quia ordo prioris, & posterioris est de essentia successiuæ; at vero expulsio alterius quantitatis non est de essentia quantitatis; cum consequatur extensionem in ordine ad locum, & Deus hac extensione itante possit impedire resistentiam cum alio, & ea penetrare valet.

32 Præterea arguunt alij: si duo corpora possent diuinitus penetrari, sequeretur quod illa corpora naturaliter possent moueri; vt potentia naturalia; & quod naturaliter non possent moueri; alioquin duo corpora simul se possent ponere in vno loco; vel si vnum moueretur, & aliud non, naturaliter se possent cum alijs penetrare: quod est aperte falsum: ergo non possunt etiam diuinitus duo corpora penetrari.

Deinde sequitur, quod naturaliter possint videri, vt supponimus; & naturaliter non possint videri: quod probatur: nam penetrantur duæ tabulæ eiusdem extensionis, & figuræ; quarum alia est alba, & alia nigra: nec videtur nigra, quia tota alba locum occupat, & immutat visum: nec videtur alba, quia nigra est per totum extensa, & etiam immutat visum. Ergo, &c.

33 Respondet Vazquez tom. 3. in 3. p. disp. 189. cap. 8. n. 73. & alij Recentiores, cum Hurtado dis. 14. sec. 5. & Cabero tract. 4. disp. 1. dub. 6. n. 14. quod si duo lapides penetrarentur, & ponerentur in medio aere, non possent naturaliter moueri; quia si mouerentur simul, sequitur quod virtute naturali possint duo corpora esse in eodem loco: & si vnum moueretur, alio immoto, daretur naturaliter penetratio; quia cum vnum corpus exiret ab alio, percurreret eius partes: quod fieri non posset sine noua penetratione. Nec est inconueniens quod miraculum impediatur motum naturalem corporum.

34 Displicet hæc solutio, quia pene-

penetratio corporum non tollit, nec impedit eorum naturalem grauitatem, & leuitatem: & id eò eodem modo poterūt, vel simul, vel seorsum moueri, ac si penetrata nō essent. Mirum namque est, quod lapides duo seorsum descenderent, & cum sunt simul, in aere permancerent; & quod vnus solus descenderet; & penetratus cum alio, descensus impediretur aucta grauitate? Cum tamen verum sit, id quod notat S. Thom. 3. Contrag. cap. 69. in fine, quod *supposita grauitate aque in se, quanto magis fuerit corpus graue, tanto velocius mouebitur motu naturali.* Rursū, si colligati naturaliter descenderent; etiam penetrati.

35 Ad argumenta facile responderetur, quod supposita penetratio-
ne, nullum est miraculum, quod duo corpora acquirant nouam præsentiam in vno loco; quia cum sint quoad extrinsecum per modum vnius, naturaliter ab vna superficie corporis loci ambiri possunt. Supposita etiam totali penetratione, posset vnū corpus naturaliter moueri, alio immoto; quia est ablata resistentia; secus vero esset, si ex vna parte penetrati nō essent, quia nisi pars illa diuideretur, nō posset per illam corpus, alias non penetratum, transire.

36 Ad vltimū responderetur, quod naturaliter oculis corporalibus nō posset discerni corporum penetratorum distinctio; dependet autem ab authore miraculi, vt hæc potius, quam illa superficies, & sub isto, & non sub illo colore appareret: sicut de corpore glorificato ait S.

Tho. in 4. dist. 44. q. 2. art. 2. q. 5. ad 3. quod *potest quando vult videri; & quando vult non videri*; quia quod agat in visum, vel non agat, nihil variat in ipso corpore; & corpus videtur ex hoc quod agit in visum: unde ex hoc nulla sequitur contradictio.

QVAESTIO VII.

Vtrum vnū corpus possit esse circumscriptiue in duobus locis?

1 Affirmant Alensis 4. p. quæst. 11. art. 1. & quæst. 41. mēbro 7. Scotus in 4. dist. 10. q. 2. ibi Richardus, Gabriel, & Argentinas q. 1. art. 2. & alij, quos citant, & sequuntur Suarez tom. 3. in 3. p. disp. 48. sec. 4. Lugo de Eucharistia disp. 5. sect. 1. & sequentibus. Conimb. Hurtado, & alij in præsentī. Aueria q. 27. sect. 5. Licet autem cōcordēt in affirmando, quod diuina virtute vnum corpus potest circumscriptiue in duplici loco contineri. Dissident tamen in explicādo, quæ accidentia corpori in vtroque loco possint conuenire? Et rursū Suarez censet suam sententiam adeo cōnexā cū mysterio Eucharistiae, vt miretur quomodo Catholici Doctores oppositum docere potuerint.

2 De eius tamen dicendi modo, quatenus admittit corpus in diuersis locis posse esse viuū, & mortuum, viuens, & cæcum, dicit Rubio q. 6. nu. 98. *non esse vllō modo probabile.* Quatenus autē opinionem istam vult cōnexā cum mysterijs fidei,

fidei, bene probat Albelda 1. p. dif. 19. esse cōtra communem omniū, & iniuriosam Sanctis Patribus, & grauissimis Doctoribus, quos pro nostra sententia referemus: imò nō consonare Concilio Tridentino sess. 13. c. 3. quod respondet hæreticis, non iuxta opinionem Suarez; sed fere eisdē verbis, quibus respondimus ex D. Thoma.

§. I.

S. Thoma sententia eius ratione probatur.

3 It ergo conclusio, implicat cōtradictionem, quod vñ corpus localiter, seu circumscriptiue ponatur in duplici loco. Hęc opinio priorem absque dubio auctoritate superat: siquidem est ad mentē S. Augustini lib. 10. contra Faustum c. 11. vbi si non loqueretur de potentia absoluta, inefficaciter argueret contra hæreticum asserentem posse Christum simul esse in Cruce, & in Sole, & Luna. S. Anselmus in Monologio c. 20. idem ad aliud intentum docet. Et præter S. Tho. & Thomistas omnes, idem docent S. Bonauentura in 4. dist. 44. art. de Dote Subtilitatis. Durandus, Henricus, Gotfredus, Dionysius, & Abulensis, & Aegidius vbi infra. Et quod inter veteres hæc erat communior opinio, testatur Maffius hic sect. 2. q. 5. referens B. Albertum in 4. dist. 13. art. 12. & alios; quos sequitur Vazq. to. 3. in 3. p. dif. 189. cap. 4. Lorca ibidem, & alij in præfenti.

4 Exprofessio eam docet S. Tho. Quodli. 1. ar. 22. ad 1. dicēs: Vñ corpus esse localiter in duobus locis implicat contradictionē: quia de ratione loci est, quod sit terminus locati: terminus autē est extra quē nihil est rei: vnde nihil locati potest esse in loco exteriori. Quod si ponatur esse in duobus locis, sequitur quod sit extra suū locū: & ita sequitur, quod sit locatū, & nō sit locatū. Nec est instātia de corpore Christi, quia nō est in Sacramento altaris localiter; sed per conuersionē. Hæc ibi S. Th. Idē prosequitur Quodli. 3. toto ar. 2. cōcludēs: Ponere quid sit localiter in hoc loco; & tamen sit in alio loco, est ponere contradictoria esse simul: vnde secundū præmissa hoc à Deo fieri nō potest. ¶ Rursus in 4. dist. 44. q. 2. art. 2. q. 3. ad 4. ait, quod vñ corpus esse simul localiter in duobus locis, nō potest fieri per miraculū. Et infra rationē assignat; quia esse in pluribus locis simul repugnat in diuiduo ratione eius, quod est esse indiuisum in se; sequeretur enim quod esset diuinctum in se. Et cōcludit: Vnde quod idem corpus sit simul localiter in diuersis locis includit contradictionē, sicut quod homo careat ratione. Videatur in 4. dist. 10. q. 1. art. 1. ad 5. 6. & 7. & lib. 4. Cōtrag. c. 63. & 64. & Opusc. 70. q. 4. ar. 4. & 3. p. q. 75. ar. 1. ad 3.

5 Ratio S. Th. in omnib⁹ istis locis, in substantia est eadē; licet forma fillogistica sit diuersa. Formatur ergo primo ex parte loci sic: loc⁹ circūscribēs locatū ita ipsum cōprehendit, quod nihil illi⁹ extra relinquit: sed si esset in alio loco, aliquid, vel totum illius extra relinqueret: ergo implicat contradictionem esse localiter

localiter vnum corpus simul in duplici loco. Maior patet, quia circūscribere est totum comprehendere, finire, & ambire, vt amphora vsque ad summum repleta nil vini circūscripti extra relinquit. Minor est ipse casus de quo est disputatio. Consequentia vero videtur legitima, quia terminus est extra quem nihil est rei: & hoc quod est terminari, & finire, & ambiri includit nō remanere aliquid extra terminum: sicut implicat viam esse per motū finitam, & aliquid percurrendum restare.

6 Formatur secundo ex parte locati corporis: non potest aliquid esse in loco circūscriptiue, nisi ita habeat situatas partes, quod illarum vltimi termini per extensionē situaliter corresponsdeant vltimæ superficiē corporis ambientis: sed inuoluit contradictionem corpus vnum situari ita, vt totū corresponsdeat situaliter vni loco adæquato; & totum corresponsdeat situaliter alio loco adæquato: ergo & contradictio est ponere vnum corpus localiter in duobus locis. Maior patet, quia esse corpus localiter, & circūscriptiue, est quod superficies concava, & conuexa æquentur, & vna alteram ambiat, & ambæ adæquentur, & sint continuæ. Minor vero probatur, quia situs localis omnis formaliter est extensio, & distantia vnius partis extra aliam, & est effectus formalis secundarius dimensionis, seu extensionis partium in toto: sed idem situs dans extensionem huic corpori vt imaginemur occupare tantum spa-

rium, & æquari situ loci, non potest esse situs etiam alterius loci, & alterius spatij, quia realiter non est aliud ab ipsa distantia, & distinctione dimensionum: ergo idem corpus non potest localiter corresponsdere situali locorum duorum diuersitati.

7 Rursus probatur illa minor: nō minus repugnat idem corpus situaliter corresponsdere diuersis locis, quam quod idem corpus situaliter diuidatur à seipso: sed hoc implicat contradictionem, quia esset vnum corpus continuum, vt supponitur; & non esset vnum; quia esset discontinuum, & distans situaliter; ita vt si coniungerentur tangerent se, & illorum vltima essent simul; quod non est continuorum, sed cōiugorum. Ergo repugnat quod idē corpus situaliter corresponsdeat diuersis locis. Probatur maior: non minus distant corpora in diuersis locis, quam distant loca inter se situaliter: sicut corpus positum in Cœlo situaliter distat à corpore posito in terra, quantum distant cælum, & terra: sed loca non possunt esse diuersa situaliter, nisi diuidantur in situ, vel per continuam extensionem, vel per discontinuationē diuersorum corporum mediantium: ergo vnum corpus nō potest corresponsdere situaliter diuersis locis nisi vel diuidatur à seipso, vel eius dimensio crescat vsque ad situm alterius loci. Et hæc est ratio S. Thom. illis verbis: *Sequeretur enim quid esset distans in situ.*

8 Tercio potest ratio formari ex parte vtriusque, nempe, ex parte loci,

loci, & locati: non potest dari effectus formalis sine forma; nec effectus formalis crescere, forma non crescente; quia effectus formalis, vel est forma communicata, vel quod formaliter prouenit ex formæ communicatione ad subiectū: sed extensio, & situs in ordine ad locum est effectus formalis secundarius corporis extensi, & quanti: ergo nisi habeat duplicem quantitatem, non potest esse in duplici loco adæquato. Vnde sequitur contradictio, & quod esset in loco vno, quia est vnum corpus vna quantitate extensum; & quod non esset vnum, quia duplicem habet situationem localem. Et sumitur hæc ratio, non solum ex D. Tho. sed etiam ex S. Bonau. Darando, & alijs antiquis.

§. II.

Solutiones præcluduntur.

Sed alij respondent, primo, quod in quaestione de re adeo proxime conducente ad explicandū mysterium Eucharistiæ, non debet fieri vis in illa voce *circumscriptione*: nā sufficit, quod Deus me hic existentem possit simul ponere Romæ cū tota mea quantitate. Quod autem & hic, & ibi diceretur me esse circumscriptionē, parum refferret, & est sed quaestio de nomine.

9 In hoc latet tota æquiuocatio oppositæ sententiæ: quia Doctores nostræ non negant, sed exprofesso docent, quod totam substantiam, & totam quantitatem vnius corporis potest Deus alibi ponere; vt de facto substantiam, & quantitatem

corporis Christi manentis in celo realiter ponit in innumeris speciebus sacramentalibus. Sed cū hoc supponant, totam quaestionem mouet de modo, & non de re, quæ substantialiter præsens est; & inquirunt, an modo illo quo corpora locantur, & circumscribuntur à loco vno, possit vnum corpus a duobus locari, & circumscribi? Et hoc non est mouere quaestionem de voce; sed suppositis vocibus, quibus in scholis explicamus quomodo locentur corpora, in dubium vocamus, vtrum isto modo extenso, & locali, vnum corpus realiter, & physice possit esse localiter in duobus locis?

10 Secundo frequentior solutio est, quod de essentiali ratione locationis circumscriptionis solum est, quod locus, & locatū habeant partes extra partes, quæ ita cōmensurētur, vt naturaliter nulla sit extra ambitum corporis circumscribentis: cum quo compatitur, quod secundum potentiam obedientialem, & supernaturaliter pars, vel totum possit alibi esse localiter.

Sed cōtra: nam vel sermo est de potentia actiua; vel de potentia, & non repugnantia passiua? Si primū, non dubitamus, quod Dei potētia est infinita. Sed difficultas est, si est repugnantia ex parte facti, quod in uoluat contradictionem in modo: vnde dum non explicatur, quomodo in modo non est contradictio, est petere principium dicere, quod hoc potest fieri secundū potētiā obedientialem, nō verò secundum potētiā naturalem. ¶ Secūdo, aut agēs supernaturale mutat modum quo

corpora circumscribuntur à loco? Vel seruato hoc modo, vnum corp^o ponit in duplici loco? Si primū; nō est casus præsens, quia per cōuersionē alteri^o corporis, vel alio modo nobis ignoto, fatemur Deū posse vni corpori dare plures præsentialias substantiales, vt in Eucharistia fit. Si secundum; manet argumentū in sua vi; quia est cōtradictio, quod aliquid sit terminatum, & circumscriptū, & aliquid remaneat extra; seu totum intra, & totum extra.

11 Tertio occurrit Suarez dicen- do, hæc omnia procedere, si corp^o poneretur in duplici loco cum vni- ca præsentialia locali, & vni- ca vbi; quia in hoc manifesta est cōtradictio. Ceterum poterit Deus eidem corpori dare duplex vbi circumscrip- tiuū: & tunc omnes cōtradictio- nes cessant, quia non conuenirent secundum idem vbi.

Attēdē tamen rē cōsiderādo, pre- cludi facile potest hæc euasio: & assumo pro maiori, id quod ipse fa- tetur (& nemo negare potest) quod nō potest fieri, quod idē corpus sit in duobus locis, nisi ei dentur duo vbi, & duæ præsentialia circumscrip- tiuæ. Sed eidē corpori nō possunt si- mul, & semel dari duæ præsentialia cir- cumscrip- tiuæ, vel duo vbi (quicquid sit illud in quo ista cōsistunt) ergo nec potest fieri diuinitus, quod idē corpus localiter ponatur in duplici loco. Probatur minor, non potest Deus dare relationē sine fundamē- to (siue ponatur, quod relatio di- stinguatur, siue quod sit idē cū fun- damēto) vt nō possum ego esse si- milis in albedine, si albus nō sum,

nec possum esse pater, sine genera- ratione, nec agēs dici, si nil ago, vel egi, & sic de alijs: sed relatio præsē- tiæ circumscrip- tiuæ fundatur in quā- titate, vt situata, & extensa: ergo si quātitas, & extēsiō nō additur, im- plicat cōtradictionē, quod præsē- tia circumscrip- tiua multiplicetur.

12 Secundo: idē probatur retor- quēdo ipsorum frequētissimā inflā- tiā: implicat Christū, rebus vt nūc, fieri præsēntē sacramentaliter, si nō multiplicētur, vel diuidātur species cōsecratæ, quia istæ fundāt relatio- nē, & qui panē cōuertit in Christū, causat præsentialiā illius ad species; & idē cessatibus speciebus præsēntia sacramentalis cessat: ergo pariter re- latio præsēntiæ circumscrip- tiuæ, nec aduenire, nec augeri potest, nō au- cta quātitate extensa localiter, in qua per situationē correspondētē lo- co, fundatur præsentialia circumscrip- tiua. ¶ Tertio, nō potest ens non quantum figurari, nec vnio (dato quod esset modus superadditus) po- test vnū solum vnire, sed extrema: ergo adhuc dato, quod vbi esset mod^o superadditus, nō posset super- addi iste modus, nō superadditō fū- damēto, & radice illius. Et in veri- tate cum sit denominatio extrinse- ca, desumpta à circumscriptione, & situatione vtriusq; corporis, cū im- plicet vnū corp^o diuidi, & vnū ma- nere, implicat in duob^o locis situa- ri, aut duas vbi- cationes circumscrip- tiuas simul habere.

13 Quarto, admittere (vt Suarez solut. ad 5. admittit) in eodē corpo- re posse esse præsentialias solo numero diuersas in ordine ad idem omnino spatium,

spatium, quæ distinguerentur (inquit) ex suis modalibus entitatib⁹. Videtur cōsequi ex sua solutione; quia si eidem possint cōferri plures præsentig, nō est cur istæ non conferantur. Hoc autem manifestum videtur absurdum: primo, quia sicut in eadē distantia implicat cōtradictionē esse diuersa loca; ita repugnat, quod idē locatum per ordinē ad idē spatium sit in eodē loco circumscriptiue. Secundo, quia illius secundæ vocationis in eodē, & in ordine ad idem, nullus est excogitabilis, nec faciibilis effect⁹ formalis: ergo sine fundamento cōfingitur.

14 Denique tertie nostræ rationi responderi Lugo. n. 18. extensionē localem actualem, esse quidem passionem quātitatis; non tamen esse effectum formālē quātitatis: alioquin si esset eius effectus formalis, nō posset poni à Deo corpus quantum sine extensione actuali; sicut non potest poni calor in subiecto, quin reddat illud calidum.

Ex dictis tamē hoc manet exclusum, quia effectus secundarius non sēper ponitur posita forma; vt gratia Christi non cōmunicat eius animæ omnes secundarios effectus; & vnum corpus cum alio penetratū non exercet omnem impenetratio nem, quam exerceret quātitas suæ naturæ relicta. Exemplum autem de calore non tenet, quia facere calidum est effectus formalis primarius. ¶ Et vltcrius, nos supponim⁹ corpus localiter manere extēsum, & inquirimus, per quid situetur in duplici loco, cum in ordine ad se, non habeat nisi vnum situm?

Præterquā quod dato, quod extensio localis sit passio quātitatis, dari nequit sine quātitate, quia ista sunt accidentia, vel modi adeo imperfecti, quod sine subiecto proximo non conseruantur: vt figura sine quantitate, nec vnio sine extremis, nec existentia sine essentia, & sic de alijs huiusmodi: ergo nec dari potest vbi circumscriptuum nouum sine noua quantitate: ergo idem corpus cum eadem quantitate non potest circumscripiue consisti in duplici loco. Quicquid teneatur de separata conseruatione passionum sine subiecto.

§. III.

Inconueniens ponderatur.

15 **I**nconuenientia multa, quæ sequuntur ex positione vnius corporis in duplici loco, solēt hinc accumulari; à quibus non faciliē Authores partis oppositæ se expediūt: eis tamen omisissis, libet vnum paululum ponderare. ¶ Si vnum corpus posset poni circumscriptiue in duplici loco, posset fieri, quod aliquis curreret, & nō moueretur: sed hoc implicat cōtradictionem: ergo & cōtradictionem implicat, quod vñ corpus circumscribatur à duplici loco. Minor est manifesta; quia cursus est species motus velocis; & idē sicut non potest dari homo, qui non sit animal; nec albū, quod non sit coloratum; nec potest dari cursus sine motu: quod vt per se notū supponit S. T. 1. p. q. 86. a. 3. dicens: *habendo cursus ad motum est necessaria: necessarium est enim Sortem moueri, si currit.* Sola ergo maior pri

nō assumpta restat probanda; quæ sic ostenditur, supponendo, quod Deus Petrum. v.g. constituat in omnibus, & singulis totius plateæ locis, tunc si ipse curreret in platea, (vt poterat currere quando erat in vno loco) curreret, vt ad sensū apparet; & quia si hoc faceret antea, erat cursus; & per hoc, quod in omni platea sit, definitio huius, quod est currere, eadē est, vt patet. Quod igitur tūc nō mutaretur localiter, probatur: illud corpus nō mutatur localiter, quod manet in eodē loco circumscriptiuo, in quo erat antea: eo quod essetialiter mot⁹ localis rect⁹ est recess⁹ à termino à quo, & accessus ad terminū, quem acquirit; & implicat moueri, quod vt sic in eodem termino, & loco manet. Sed corpus in isto casu manet in eodem loco adequato, ac erat antea: quia manet in platea, quam dixim⁹ esse eius locum circumscriptiuum: & aliās supponimus in platea currere ex vno angulo ad alium: ergo sequitur, quod aliquis posset currere, & quod non moueretur.

16 Dices: in isto casu Petrum nō posse currere; atque adeò non mirum, quod non moueretur. ¶ Hoc effugium videtur sine fundamento excogitatum. Primoque rejicitur ex dictis quæst. 6. nu. 34. Secundo, quia sequeretur, quod ex eo quod corpus Christi esset in Eucharistia, nō posset naturaliter moueri in cælo; nec in cælū ascendere, si illis diebus aliquis Apostolus consecrasset. Quod satis apparet esse falsum.

Tertio, nemo negare potest, quod Deus corporibus penetratis, vel in

diuersis locis positus, possit superaddere vires ad se mouendum, vel quod, si Deus vellit, potest ea mouere. In hoc ergo casu vrget argumentum; quia ex vna parte est spatium ad motum, & ad velocissimū cursum; & aliunde corpus, quod in eodem loco adequato permanet, non mouetur.

17 Respondebis, Deum posse illud corpus mouere motu recto (de isto enim solum procedit argumentum, ne recurratur ad circularem) vel tollendo illas præsentias ad alia loca, vel educendo ab illis; ex suppositione tamen primi miraculi, non mirum, quod in platea non possit illud corp⁹ moueri, nec currere: propter implicationem in argumento inductam.

Sed contra primo: nam ad sensū apparet illum hominem currere; & penetratio, vel locatio in pluribus locis, non facit sensus decipi: ergo adhuc in platea existens curreret. Deinde mirum videtur, quod equo currente (suppono, quod equus esset in vno loco naturaliter) sessor in eodē loco permaneat. Et quod alius eius socius currens simul, qui nō est in pluribus locis, iste qui idē spatium in eode tēpore percurrat, non moueatur: cum tamen temp⁹ sit mensura motus amborum: ergo vterque moueretur.

18 Aliam fortē fugam excogitabis dicendo, illum moueri, & currere; quia licet permaneat in eodē loco adequato; non tamen secundum eandem præsentiam; & ideo ex vna præsentia ad aliam, posse esse cursum, & motum.

Minus apparētiā habet hęc euasio, quā præcedentes: quia supponimus, quod à principio erat in tota platea, vt in pluribus locis adæquatis: & idē cū in qualibet parte plateæ sit, nō acquirit locū nouū, nec priorē amittit: ergo manet in eodē loco adæquato: ergo nō mouetur localiter motu recto. ¶ Secundo, additio vel ablatio præsentia, si prima nō deseritur successiue, nō sufficit ad motū localē: alioquin corpore immoto, si Deus daret vnā præsentia, & aliā tolleretur, moueretur localiter: quę in terminis implicat: ergo implicat, quod vnū corp⁹ circumscripitiue ponatur in duplici loco adæquato.

19 Denique dices, argumētū æque militare contra mysteriū Eucharistiæ, quia Christus in vna hostia posset quiescere, & in alia moueri.

Sed nullā habet, vel apparentē similitudinē; imo ex illo mysterio explicatur vis argumenti: docet enim S. Th. 3. p. q. 76. ar. 6. quod ad motū specierū consecratarum nō mouetur perse corpus Christi, quia nō est in Sacramento localiter. Cōcedit tamen ad primū, ad motū specierū moueri per accidens, quia *motus nobis, mouentur ea, quę sunt in nobis.* Ex quo sic arguitur: in casu nostro corpus illud esset in loco perse, & habet spatiū, & omnia requisita ad cursū: ergo posset currere: & alias non potest intelligi, quod moueatur localiter, id quod est in loco perse, & locū non amittit, nec locū de nouo acquirit: ergo implicat contradictionē vnū corpus esse cir-

cumscripitiue perse localiter in duobus locis.

§. III.

Alię rationes examinantur.

20 Solet nomine S. Tho. circumferri hęc ratio ab inconueniēti; quia si posset corpus poni in pluribus locis, posset poni in omnib⁹; ergo erit vbique: ergo erit immensum. Cōstat autem immensitatem, creaturæ non posse communicari, vt docent S. Augustinus lib. 6. contra Maximum cap. 22. & S. Fulgentius lib. 7. contra Trasimūdum cap. 17. & communiter Theologi.

21 Hoc argumentum ego in Diuo Thoma quæsiui, & non inueni. Quin potius reperi illius doctrinæ non consonare; quia adhuc dato, quod corpus esset vbique, nō adæquaret Dei immensitatem: quia esset vbique per repetitionem præsentia finitæ, non per immensitatem essentia, vel virtutis: sicut docet S. Thomas 1. part. quæst. 8. art. 4. ad 4. quod si esset corpus infinitum, esset vbique, sed secundū partes, & idē Deum non adæquaret, qui solus est vbique primo, & perse: vt etiam docet S. Thomas in 1. dist. 37. & Quodlib. 11. ar. 2. & alibi sæpe.

22 Argumentum etiam, quo solo, reliquis spretis, vtitur Vazquez capit. 6. parum vrgere facile constat ex dictis num. 16. & quæst. præced. num. 34. & idē nec in isto vim facimus, cum efficaciora sint ponderata.

23 Demum notandū, quod Aegidius Columna Quodlib. 1. q. 1. & Quodlib. 2. q. 17. sicut & alibi sæpè S. Tho. sequitur, & eius conclusio- nem triplici via probat. Prima sumitur ex eo quod quantitas corporis concluditur, & comprehenditur à loco: secūda, ex eo quod ad quatur loco: tertia ex eo quod corpus per quantitatem determinatur ad locum. Et quia secūda, & tertia facile ad nostras rationes reducuntur. Sufficiet referre primā. Inquit ergo, quod quātitas corporis clauditur intra terminos loci, sicut natura rei clauditur intra principia definitiua: sicut ergo extra principia definitiua nihil est de natura rei; sic extra locum in quo est res, nihil est de quantitate rei: sed si vna res esset simul in duobus locis, oporteret, quod extra locum esset de quantitate rei: quod est contra proprietatem loci. Hæc ibi.

24 Ad hoc argumentum Scotus negat maiorem. Et Argentinus ad 13. negat minorem, quia idē potest esse in diuersis prædicamentis. Alij verò nituntur hanc rationem sustinere impugnata ratione S. Tho. Irri- to tamen cōnato, & contra vtriusque mentem; quia solis vocibus differt hæc à ratione S. Tho. nisi quod seclusa comparatione, S. Thom. à priori implicationis radicem assignat; Aegidius verò sumpta proportionem ex eo quod sicut definitio est terminus, ita locus terminat; & ideo paritas non debet in omnibus tene- re; sed iuxta dicta in prima ratione facile valet explicari.

s. V.

Quid de corpore cum duplici quantitate?

25 O Ccasione huius rationis, & vt facilius argumenta diluatur, solet inquiri. Primo, vtrum si eidem corpori duplex quātitas tribuatur à Deo, posset esse in duplici loco?

Affirmatiuam partem indicant Aegidius vbi supra, & tenet expresse Masius sect. 2. quæst. 5. in 3. prob. 3. concl. Ioann. à S. Thom. quæst. 16. art. 5. ad 3. Ortiz tract. 8. conf. 3. in fine. Afferri solet S. Thomas Quodlib. 3. art. 2. sed melius posset afferri S. Thom. in 1. dist. 37. quæst. 3. art. 2. ad 1. illis verbis: *Manet quātitas vtriusque panis, & per consequens locus vtriusque*: nam hæc illatio non esset formalis, si ad multiplicationem quantitatum, non multiplicaretur id ratione cuius corpus est circumscriptiuē in loco. Et ratio est, quia sic non currunt implicationes allatæ. Et hic vrget paritas desumpta ex mysterio Eucharistiæ: de quo S. Thom. in 4. ad Anib. dist. 10. art. 1. ad 2. & art. 2. Quare ita tenendum est, quia quæstio præcipua, de corpore quanto vna quantitate procedit.

26 Sed inde secundo inquires, vtrum de potentia absoluta eidem corpori tribui possit duplex quantitas per inhærentiam intrinsicam?

Respondet M. Ioann. à Sancto Thoma vbi supra, se non inuenire aper-

apertam repugnantiam, vt sicut al-
ligatur aliena quantitas panis cor-
pori Christi; ita ei inhaerere possit
alia similis figuræ, & extensionis cū
sua propria. ¶ Quod confirmari
posset ex dictis in simili 2. p. Meta-
phis. Controu. 16. art. 5. §. 3. & dein
de Caietanus 3. p. q. 3. artic. 6. §. Ad
confirmationem, docet non repugna-
re eandem albedinem constitui in
duplici subiecto distincto: ergo à
contrario duæ quantitates poterūt
eidem corpori tribui.

27 In contrarium autem duæ vi-
dētur ob stare difficultates. Prima,
quia sic se habet extensio in ordine
ad locum, vbi & præsentia circun-
scriptiua ad quantitatem; sicut quā-
titas ad substantiam: sicut enim hæc
accidit substantiæ, vt eius disposi-
tio, proprietates, vel effectus; ita illa
accidit quantitati: cum non con-
ueniant substantiæ, nisi media quā-
titate. Sed eidem quantitati simul,
& semel non possunt dari duæ præ-
sentia, nec duæ vbi-cationes circū-
scriptiua, vt dictum est: ergo nec
eidē corpori potest tribui duplex
quantitas per inhaerentiam intrinse-
cam.

Secunda, & vrgentior difficultas
est; quia videtur in illo casu esse ma-
nifestam contradictionem: quod il-
læ quantitates distinguuntur nume-
ro (vt casus supponit) & quod es-
sent vna numero; quia accidentia
indiuidentur à subiecto: vnde San-
ctus Thomas in quarto distinctione
12. quæst. 1. art. 1. quæst. 3. ait: quod
duo accidentia eiusdem speciei sint in eo-
dem subiecto, est contradictoria esse simul;
quia accidentium eiusdem speciei nume-

ratio, non est nisi ex subiecto: vnde si subie-
ctum sit vnum, sequitur illa accidentia es-
se plura, & non plura. Quod & com-
muniter sequuntur Thomistæ suo
loco referendi: ergo contradictio-
nem implicat, quod eidem corpo-
ri duplex quantitas intrinsecè inhe-
rens tribuatur.

28 In hac parte distinctione op-
est. Si enim sermo sit de quantitate
seruato modo connaturali, quod
accidentia indiuiduantur à subie-
cto, vt modo indiuiduantur; vide-
tur casus in terminis implicare, vt
probant hæc vltima argumenta:
præcipuè secundum: nam primum
posset dilui negando maiore, quia
non est par ratio de quantitate, quæ
est accidens perfectum, & aliorum
subiectum; ac de præsentia, & vbi-
catione, & alijs accidētibus imper-
fectissimis, & forsam modalibus,
vt si quantitas conseruatur sine sub-
stantia, ista accidentia possint con-
seruari sine quantitate, vt dictum
est. ¶ Et ideo etiam si admittere-
tur, quod eidem corpori tribui pos-
sit duplex quantitas; non illico in-
fertur eidem quantitati tribui pos-
se simul duas præsentias, aut vbi-
cationes in duobus locis adæqua-
tis.

29 Si autem loquamur in alio or-
dine rerum; in casu, quo illæ quan-
titates aliunde indiuiduaretur, quā
à subiecto. Quem casum esse possi-
bilem docet S. Thomas Quodlib.
7. art. 10. & indicat 3. p. quæst. 77.
art. 2. quia quantitas non indiuidua-
tur solum ex subiecto, sicut alia ac-
cidentia; sed etiam ex situ, qui est
de ratione ipsius quantitatis: vnde

possumus imaginari plures lineas separatas eiusdem speciei numero diuersas secundū diuersum sitū. In isto, inquā, casu posset duæ quātitates solo numero differentes conferri eidem corpori de genere substantiæ: vnde si illæ quantitates penetrarentur; substantiā illā, cui alligaretur, vel in qua inhaereret, in vno loco constitueret; sicut duo corpora penetrata sūt in eodē loco. Si autē illæ quantitates sine penetratione inter se, adunarentur in vna substantia (sicut modo species sacramentales continent substantiam corporis Christi) illam constitueret in loco duplici, in quo essent quantitates; eo modo quo substantia corporea est in loco media quātitate. Et per hæc vtriusque partis extrema argumenta soluta manent.

§. VI.

Soluantur argumenta.

30 **P**rimo arguitur ad probādū, quod de facto factum fuerit à Deo, quod vnum corpus fuerit circumscriptiue in duplici loco. Ex historijs Ecclesiasticis, in quibus refertur, quod B. Ambrosius simul fuit celebrans Mediolani, & Tironis interfuit exequijs B. Martini. Et de S. Frontonio refert S. Antoninus 1. part. Hist. tit. 6. c. 20. quod celebrans apud Petragoricas, simul solemniter sepeliuit corpus S. Martini apud Terrasconā. Similia multa refert Bellarminus libr. 3. de Euch. cap. 3. & 4. & latius Iacobus Bleddain miraculis Eucharistiæ; ex qui-

bus constat sæpe ibi Christum ostendisse suam carnem, vel in toto, vel in parte: & tamen cælum corporaliter non deseruit; iuxta illud Augustini, quod habetur cap. prima heresis, de Consecrat. dist. 2. donec finiatur saculum sursum est Dominus. Ergo potest Deus ponere vnam corpus in duobus locis.

Respondet Aegidius vbi supra, dupliciter; vel quod hæc contingunt solum per intellectualē, aut imaginariam visionē: potuit enim virtute diuina in visione ostendi totus ordo exequiarum Beati Martini; & ita clare, quod videretur B. Ambrosio, aperte fuisse in illis exequijs. Potuit etiam aliquis Angelus ibi in exequijs representare personam B. Ambrosij. Eodem modo respondet Richardus in 2. dist. 17. art. 1. q. 4. ad 4. & S. Antoninus illo cap. 20. §. 1. in fine ait: Non est credendum, quod Frontonius in propria persona, vtroque esset, & in sede dormiens apud Petragoricas, & officium exercens sepultura Terrasconæ: sed cum in propria persona dormitasset; in somnis vidit se illi officio sepultura interesse; non quod ipse fuerit præsens, sed Angelus domini in effigie eius officium illud exercens, qui & chirothecas, & annulū asportauit illuc. Ad quod optime facit, quod habetur 2. 6. q. 5. c. Episcopi, vbi dicitur, quod Ezechiel propheta visiones domini in spiritu, non in corpore vidit. Et Paulus non aude se dicere captū in corpore. Hucusque S. Antoninus. Et ambabus istis solutionibus, vel singulis, multæ, vel omnes historiæ intelligi commodè possunt.

31 In apparitionibus autem miracu

raculosis Eucharistiæ, ostendit S. Thomas 3. part. quæst. 76. artic. 8. in cor. & ad 2. quod non videtur propria species Christi, sed species miraculose formata, vel in oculis intuentium, vel in speciebus sacramentalibus, ad representandum id quod latet sub Sacramento.

Instabis, nam Apostolus 1. ad Cor. 15. ad confirmandam resurrectionis fidē, dicit se vidisse Christū sicut viderunt alij Apostoli: dicēs: *Nonisime omnium tanquam aboriturus est, et mihi.* Quæ quidem vñio veritatem resurrectionis non probaret, nisi verum Christi corpus visum fuisset ab eo: ergo in illo euēta corpus Christi fuit localiter in duobus locis.

32 Respondetur primo, quod Paulus in terra exillens eleuatus est vt Christū in Cælo regnantem videret etiam corporaliter: & sic posset esse idoneus testis resurrectionis. ¶ Vel melius dicatur cum D. Thoma 3. part. quæst. 57. ar. 6. ad 3. quod non derogat iuri, & dignitati Christi, quod ex dispensatione quādoque corporaliter ad terram descendat, vel vt ostendat se omnibus, vt in die iudicii; vel vt ostēdat se alicui specialiter, sicut Paulo.

33 Secundo arguitur: diuina virtute duo corpora quantitativo modo constitui possunt in eodem loco, vt dictum est q. 6. ergo, & vnū corpus modo quantitativo valet collocari in duobus locis. Consequentia patet, quia eadem videtur vtriusque ratio, cum locus proportionaliter respondeat locato.

Respondet S. Tho. in 4. dist. 44. q. 2. art. 2. q. 3. ad 3. negando consequentiam: & ratio disparitatis est, quia esse in pluribus locis simul, repugnat indiuiduo ratione eius, quod est esse indiuiduum in se; sequetur enim quod esset distinctum in situ: sed esse cū alio corpore in eodem loco, repugnat ei quantum ad hoc quod est esse diuisū ab alio: vnde in hoc non inuoluitur cōtradictio, sicut in alio casu: eo quod ratio vnus perficitur in indiuiduone, vt patet 4. Metaph. sed diuisio ab alijs est de cōsequentibus ad rationem vnus.

34 Sed contra arguit Lugo n. 15. dupliciter. Primo, quia si solutio aliquid valet, probaret etiam vnum corpus non posse esse definitiue in pluribus spatijs, quia tunc etiam diuideretur a se ipso. ¶ Cōtra secundo, quia tam repugnat ad rationem veræ vnitatis non esse diuisum hoc ens, quod est vnum, à quolibet alio ente, quam esse diuisum in se: ergo etiā repugnet duo corpora esse in eodem loco: vel si non repugnat simultas localis duobus corporibus, neque etiam repugnabit diuisio localis eidē corpori.

35 In priore tamen replica ego non inuenio quid indigeat solutione: quia si loquitur de existentia in plurib⁹ spatijs simul; probat nostrā conclusionem. Si de existentia successiua, nullam continet appariētiā, quia vt corpus successiue sit in pluribus spatijs, non opus est quod diuidatur; sed quod id, quod modo est in vno, à mouēte in aliud spatium.

spatium transferatur, vt quotidie experimur absque diuisione corporum fieri.

36 Secunda instantia videtur in æquiuoco laborare, quia sensus solutionis S. Thom. est, quod vt vnū corpus ponatur in duplici loco, opus esset quod indiuisum manēs, intrinsece diuideretur, vt cum alio distanti situaretur: vt autem duo ponantur in vno loco, sufficit vno in extrinseco, non per diuisionem internam, sed per hoc quod impediatur effectus secundarius distinctionis localis ab alio; quod potest esse salua vtriusque essentia, quia impenetrabilitas radicalis manet etiam cum actuali penetratione; & hæc fit solo impedito aliquo secundario. Argumentum autem militat de distinctione transcendenti vtriusque quantitatis penetratæ; quam distinctionem numquam negat S. Thomas: quia si quantitas cōuerteretur in quantitatem, iam nō esset vtriusque penetratio; nec maneret locorum distinctio, vt notat S. Thom. Quod lib. 3. art. 2. in fine. Nec negamus quod si duo corpora locorum penetrarentur, vnum corpus esset in duobus locis materialiter ex parte superficialium; sed quia distantia esset eadem, nō esset in duplici loco adæquato formaliter sumpto; de quo solo est disputatio.

37 Tertio arguitur argumento, quo præcipue nititur P. Suarez, nā Christus Dominus est substantialiter, & realiter in cælo, & in specibus cōsecratis: ergo vnū corp⁹ potest diuinitus esse in plurib⁹ locis.

Respondetur verbis S. Thom. 3. part. quæst. 73. art. 1. ad 3. quod corpus Christi non est eo modo in hoc Sacramento sicut corpus in loco, quod suis dimensionibus loco cōmensuratur; sed quodam speciali modo, qui est proprius huic Sacramento: vnde dicimus quod corp⁹ Christi est in diuersis altaribus, non sicut in diuersis locis, sed sicut in Sacramento, per ineffabilem præsentiam substantialem sacramentalem. Vt etiam respondet Conciliū Tridentinum sess. 13. cap. 3. Vnde non est cur Catholici reputent insufficientem solutionem, qua S. Thom. hæreticis respondet; quando Ecclesia vniuersalis in Concilio AEcumenico scriptorum S. Thomæ clypeo hæreticorum tela salutariter eludit, vt dixit Summus Pontifex Paulus V. Et minus reddetur intelligibile mysterium, si ponatur multiplex præsentia localis in eodem corpore: cum hoc Philosophi dicerent contradictionem implicare.

38 Instant tamen primo: nā magis opponitur præsentia definitiua cum circumscriptiua, quam duplex circumscriptiua inter se: ergo si De⁹ potest vincere illam oppositionē, poterit, & hanc. ¶ Secundo, nam difficilius est vnum corpus esse in duobus Sacramentis modo supernaturali, quam quod sit in duobus modo circumscriptiuo, & naturali: sed primum cōpetit Christo sub duobus Sacramentis: ergo & secundum illi competere potest extra Sacramentum. Maior patet, quia vltra difficultatem ponendi substantiam substantialiter in diuersis spatij,

tij, & difficultas in modo supernaturali: ergo facilius esset utrobique ponere modo circūscriptiuo, & naturali.

39 Respondetur ad primam negando antecedens. Et rationē radicalē assignat S. Th. in 4. dist. 10. q. 1. art. 1. ad 5. dicens, quod *nullum corpus cōparatur ad locum, nisi mediātib⁹ dimēsonib⁹ quantitatis*: Et idē locus proprius naturalis, & circūscriptiuus tribuitur Christo tātum vnus, quia vnā habet quantitatem in cālo modo naturali. Sed quia conuersa est in corpus Christi substantia panis, quæ prius erat in loco media quantitate, & corpus Christi succedit substantiæ panis; idē est ibi Christus, nō localiter, sed sacramentaliter, ut in continēte ipsum ex vi conuersionis factæ.

40 Ad secundā dicitur, Deo omnia, quæ contradictionem non implicant, esse æque facilia; sed tamen iam diximus implicare contradictionem, quod localiter vnum corpus circūscribatur; & aliquid, vel totum corpus sit localiter extra. Hoc non sequi in Sacramento, optime declarat S. Thom. dict. solut. ad 5. concludens: *Et sic patet, quod corpus Christi non est extra terminos sui loci, secundum quod ei competit esse alicubi in eis, vel extra ex dimensionibus propriis; quod est perse alicubi esse in eis, vel extra: sed est extra terminos loci, quasi per accidens; secundum quod competit ei esse alicubi ratione illarum dimensionum, quæ remanent ex illo corpore, quod conuersum est in corpus Christi*. Hæc S. Thomas: quasi dicat; ubi cationes, vel præsentia possunt multiplicari, quan-

do multiplicari possunt rationes illas fundandi: vñ corpus cū vna quantitate tantum habet fundamētum vnius præsentia circūscriptiua: si autem aliqua substantiæ cōuertantur in istam, & eis succedat in munere substantiæ, quantitate, seu dimensionibus remanentibus; istæ erunt fundamentū nouæ præsentia substantialis sacramentalis, quæ se habet quasi per accidēs, seu per aliud ad præsentiam naturālē: & idē nullatenus cum illa est incompositibilis.

41 Quarto arguitur ex eodem Suarez, & Lugo n. 14. quia non repugnat idem accidens poni in duplici subiecto distincto, ut omnes admittūt. Nos admissimus eundem effectum posse prouenire à duplici causa totali. Et S. Th. 3. p. q. 3. art. 6. docet tres personas diuinas posse vnā numero naturam assumere: ergo potest vnum corpus ponere in multis locis: quæ enim maior est in hoc repugnantia?

Respondetur ad primum, negando antecedens. Et falsum est, quod ab omnibus admittatur: imō expressē negant Flādria lib. 8. Metaph. q. 8. ar. 2. ad 3. & PP. Carmel. tract. 1. in 1. p. disp. 2. dub. 3. n. 62. & Ortiz hic ad 3. quia si vna forma inforicaret plura subiecta adæquata, multiplicaretur effectus formalis non multiplicata forma. Et deinde, quia cum albedo, & accidētia corporalia siat in substantia, & in loco media quantitate, si hæc non potest in alio poni localiter, nec valebit vna albedo in duplici subiecto constitui.

42 Quod si antecederet velis admittere, cū Caietano relato n. 26. id debet intelligi de albedine non secundū modū extensū quantitatī, & locale, iuxta dicta. n. 29. nā in alio sensu nullatenus potest cōcedi: alioquin esset admittere casū contradictorium nostræ sententiæ: quia cōcedo, quod vna albedo esset in duobus locis, idem inferri posset de omni alio accidente quanto, & extenso: & inconsequenter id negaretur de omni corpore. Quamuis si subiecta illius albedinis penetraretur, secunda ratio assignata n. præcedente non militaret.

43 In secundo casu admissio antecedenti, neganda est consequentia: & disparitas petenda est, quia implicationes assignatæ hic, non militat ibi, vt vtriusque, quæstionis rationes recolenti erit perspicuum: vnde S. Th. nunquam hic recurrit ad hoc quod idem effectus nō possit provenire à duplici causa: sed ex principijs specialibus loci arguit; & ex circumscriptione: nā vt dicit in 4. sentent. dist. 10. q. 1. ar. 3. q. 1. *Locus dicitur circumscribere locum ex eo quod in circumscriptis describitur figura loci; quia loci proprii, et locati oportet esse vna figuram.* Et ita nil illius est extra, sed totum intra: & ita repugnat, quod secundum eandem quantitatem, & figuram totum sit extra.

44 In tertio exemplo est specialis ratio: quia sunt personæ eiusdem naturæ; & vna nō se excludit ab alia, vt ait S. Th. Vel vt dicit Caietanus ibi 9. *Ad maiorem*, tres personalitates diuine sunt diuersarum rationum; & ideo in natura humana est potentia

obediētiālis, & capacitas vt simul ab illis terminetur: sicut subiectum habet capacitatem ad simul recipiendam accidentia specie distincta.

45 Vltimo arguit Lugo n. 13. quia potest corpus quantum priuari à Deo omni vicatione circumscriptiua: ergo poterit etiā corpus quantum habere simul duas vicationes circumscriptiuas. Antecedens supra admissimus. Et probatur consequentia, quia magis repugnat corpori quantum priuari omni vicatione circumscriptiua, quā habere duas: illud enim esset carere passione, quā postulat: hoc autē solū est accipere, quod non postulat. Ergo si Deus potest facere primum, poterit, & secundum.

Respondetur concedendo antecedens: nā ait S. Th. in 4. dist. 44. q. 2. ar. 2. q. 3. ad 3. *Quod Deus possit facere ut quod corpus, quod non esset in loco: vel quia locus non esset; vel quia in peccato potest extensionem in ordine ad locum.* Et iuxta hoc neganda est consequentia. Ratio disparitatis est, quia nō est idē impedire effectum secundariū, ac ponere effectum formalem nouum, sine noua forma; vel nouā relationem sine nouo fundamento.

46 Secundo respondetur distinguendo consequens: potest dare duas vicationes, collatis duabus quantitatibus, iuxta dicta n. 29. cōcedo. Vnica tantū existēte quantitate, nego: quia sequeretur, quod vna quantitas esset distincta in situ: quod implicare ostendimus cū D. Tho. ¶ Aliorum argumenta eadem sunt cum istis; & ideo non oportet ea reserere.

QVAESTIO VIII.

De Vacuo an sit, & quid sit?

§. I.

Quid sit vacuum?

AD ampliore[m] notitiam loci, sequitur tractandū de vacuo. Vacuum definitur à Philosopho 4. Physic. text. 58. & à D. Thom. ibi lect. 10. litt. b. *Est locus in quo nullū est corpus; seu locus priuatus corpore; in quo insinuat[ur], quod sit capax habere; sicut cæcū dicitur carēs visu, & capacitatem habens ad habendū. Vnde de materiali, & quasi pro genere, vacuum significat locum; & de formali, & completiue, importat priuationem locati. Ex quo sequitur, quod supponit pro ipso loco, quod replebile est corpore; & significat ipsam carentiā de formali: sicut dicitur de ly cæcum, & de omni concreto accidentali diximus lib. 1. Logicæ. q. 15.*

2. Solet autem distingui, quod vacuum accipiat[ur] dupliciter: vno modo *negatiue*, pro vacuo interminato; alio modo *priuatue* pro vacuo terminato: & illud est vacuum improprie; quia correspondet loco imaginario, & non reali: quare proprie, & in rigore, vacuum accipitur priuatue. Vnde S. Thom. 1. p. q. 45. art. 1. ad 4. ait. quod ad rationem vacui, non sufficit, in quo nil est; sed requiritur, quod sit spatium capax corporis, in quo nō sit corpus, vt patet per Aristot. in 4.

Physic. Nos autem dicimus non fuisse locum, aut spatium ante mundum. Hæc ibi. Et ad 8. ait, quod cū dicitur, supra cælum nil est, ly *supra*, designat locum imaginatum tantū. Et in 2. dist. 1. q. 1. artic. 5. ad 4. ait, quod ante creationem mundi non fuit vacuum; sicut neque post: vacuum enim non est tantum negatio; sed priuatio: vnde ad positionem vacui oportet ponere locum, vel dimēiones separatas, sicut ponentes vacuum dicebant; quorum nullum ponimus ante mundū. Igitur vacuū, seu inane, *negatiue* sumptum, est vacuum improprie, & imaginarie; & solum vacuum *priuatue* est vacuum proprie, & in rigore physico, de quo deinceps loquemur.

3. Vt autem doctrina de vacuo tradita à Philosopho intelligatur, vlt[er]ius notandum cum M. Soto 4. Physic. q. 3. concl. 5. quod tripliciter potest imaginari vacuū. Vno modo si accipiat[ur] pro vacuo simpliciter; ita quod intra concauitatem alicuius loci realis nihil prorsus sit corporale. Et isto modo Doctores nūc disputāt de vacuo. Secundo modo potest intelligi esse vacuum, vt sint dimēiones quedam de genere quantitatis separate à subiecto: & hoc ab antiquis vocabatur vacuum separatum, id est, abstractum à corpore, & extra corpora. Tertio modo Democritus, & alij ponebant vacuum in poris intrinsecis corporum. De quibus opinionibus agunt Plutarchus lib. 1. de Placitis Phyl. c. 18. & D. Theod. lib. decretorū, agens de Materia.

Quia

4 Quia igitur vacuum his duob⁹ vltimis modis (vt ponebatur ab antiquis) latissime confutatur à Philosopho, & S. Thom. lect. 11. vique ad 14. & reijciendum esse constat ex dictis contra ponentes locū esse interuallum; ideo solum restat tractandum de vacuo simpliciter.

§. II.

An possit dari vacuum simpliciter?

5 IN primis indubitatum est, per Dei potentiā, supra naturæ cursum operātem, dari posse vacuum: quia potuit creare celos tantum, ita vt nil crearet intus: & eadem ratione potest nunc, celis manentibus, elementa annihilare: & similiter valet destruere aquam dolij impediendo motum aeris ad replendum vacuum. Nec in hoc puncto oportet amplius immorari. Tum, quia hoc communiter Philosophi, & Theologi supponunt, vel docent. Tum quia vt inquit M. Soto concl. 6. *Res est manifesta magis, quam vt testimoniis indigeat. Quare absque villo fundamēto (vt à suis refertur) id negat Vulpes tom. 1. disp. 18. ar. 3. n. 6. contra omnes Theologos, & Philosophos: nam qui pro eadē absurda exstimatione citat Banez, ipsum non legisse manifestum est: videatur 1. p. q. 8. in fine. Et q. 104. art. 1.*

6 Quod autē per virtutem naturæ vacuū nō detur, varijs experiētijs cōprobatur: nā clepsydra aqua plena, oppleto superiori orificio,

nihil aquæ deorsum demittit, ne detur vacuum: quādo autē est semī plena, non nihil emittit; eo quod aer, cum sit facillime rarefactionis, rarefit in parte superiori.

Alia experiētia est de folli⁹, quorum si obstruatur foramen ne aer ingrediatur, nulla vi, potest alterum latus ab altero dimoueri, antequam rumpatur: huius autē non est alia causa, nisi ne detur vacuum. Similiter in fistulis, attracto aere, aqua velocissime ascendit. Multa alia ad huius veritatis comprobationem congerunt Masius q. 1. Cōimb. & alij in præsentī.

7 Ratio huius necessitatis assignatur communiter ex Philosopho. 1. Metereorum cap. 2. dicente: *Est autē ex necessitate continuus iste (mundus) superioribus latioribus, vt omnis ipsius virtus gubernetur inde.* Vbi S. Th. lec. 2. lit. 6. notat, quod cōtinuum ibi accipitur pro contiguo, vt scilicet, nihil sit medium inter ea. Cui⁹ quidē necessitatis ratio est, non solum quia impossibile est locum vacuum esse; vnde corpora oportet corporibus contiguari. Sed etiam propter finē, vt scilicet, tota virtus inferioris mundi gubernetur superioribus corporib⁹: quod nō esset, nisi se tangeret: oportet enim quod agens corporale tangat passum, & motum ab ipso. Hæc ibi. Cum igitur elemēta patiantur, & influentias continuas calorum recipiant, oportet omnia contiguari, & sic non dabitur vacuum.

8 Hæc ratio, quæ omnib⁹ placuit, Arriagæ displicuit disp. 14. lect. 11. quia licet daretur aliquod vacuū, pollent

possent corpora caelestia per latera influere in sublunaria. Deinde, quia non continentèr influunt caelestia in ea corpora: vnde per breue tēpus recte posset esse vacuum. Quid enim? Abibit ne statim in nihilum lapis, si per mediam horam nō accipiat influentias Lunæ, aut Solis?

Ratiōe vero à priori ipse assignat, quia vt esset vacuum, deberet corpora penetrari: quia Deus ab initio condidit materiam, quæ totum mundum replet: vnde non potest vacuum manere, nisi corp⁹, quod relinquit illud vacuum, penetraretur simul cum alio.

9 Videtur hæc ratio Xuthi relata à Philosopho text. 79. dicebat enim ille, quod si vacuū non esset; aut motus localis non esset possibilis: aut esset penetratio dimensio num; aut re vna mota, cuncta mouerentur vsque ad cælum. Cui facile respondet Aristoteles text. 62. & 84. motum localem fieri per hoc, quod partes aeris, vel aquæ, per quas res mouentur, aliæ condensantur, & aliæ rarefiunt: sicut si lapis proijciatur in magnam latitudinē aquæ: de quo S. Thomas lect. 10. litter. h. & lect. 14. fere per totam. Et cum tot quotidie corpora generentur, & corrumpantur, non alia via potest explicari quomodo concludantur in vniuerso sine penetratione, nisi per condensationem aeris, & aquæ. Vnde assignanda restat ratio cur in condensatione ista vacuum non possit dari? Et ita recurrendum ad rationes communes, quod vacuum non datur, quia est superfluum (vt quidam di-

cunt) vel melius, quia contigua elementa melius conseruantur. Et finis huius cōtiguationis est, vt possint conuenienter caelestes influentias recipere.

10 Quæ in contrarium obijcit Arriaga parui momenti sunt. Ad primum dicitur corpora vndique indigere caelesti influentia: & minus conuenienter natura prouideret, si vndique recipere nō possent.

11 Ad secundum respondeo ex Angelico Doctore in 4. dist. 43. quæst. 1. art. 4. quæst. 1. vbi ita ait: vt in 8. Physicorum dicitur: motus cæli est vita quædam natura existentibus omnibus; sicut etiam motus cordis totius corporis quædam vita est: vnde sicut cessante motu cordis, omnia membra mortificatur; ita cessante motu cæli, nō potest aliquid viuum remanere in illa vita, quæ ex influentia illi⁹ motus conseruabatur: talis autē est vita qua nunc degimus. Ac percōsequens, cessante motu cæli, nisi per miraculum, animalia non possent viuere. Quod autem cessante motu cæli, non possit esse actio, & passio in elementis, late probat S. Thomas quæst. 5. de Potentia toto art. 8. & affirmat alibi sæpe.

12 Præterquam quod adhuc dato, quod inferiora non semper indigerent actuali influxu superiorum corporum; ratio assignata solida permaneret: quia dato vacuo non haberent quo deferretur influentia, quando ea indigerent.

13 Illud vero prætereundum nõ est, quod ratio prædicta directe à Phylosopho, & S. Thom. nõ adducitur ad probandum, quod nõ detur vacuum: imo in illa supponunt aliunde probatum non dari vacuum, quia superfluum, & quia bonum vniuersi ex partium contiguatione confurgit. Illo tamen supposito, contiguationis finẽ assignant, vt mundus inferior à superioris influentia gubernetur. Et cum Phylosophus non agnouerit calos nõ influentes in inferiora, nec motum celi vnquam cessaturum potuit suspicari; ideo phyice loquendo, ratio est vniuersalis. Et per hæc intelligi possunt, quæ dicit M. Ioann. à S. Tho. q. 17. art. 1. §. *Nihilominus*; alioquin vera non essent.

§. III.

Vtrum Angeli possint causare vacuum?

14 **A**d horum maiorem explanationem, inquirendum reliat. Primo, vtrum virtute Angelorum possit dari vacuum?

Affirmat Suarez disp. 35. Metaph. sect. 4. n. 27. quod attentavirtute intrinseca, potest: eo quod corporalia obediunt Angelis ad motum localem, vt docet S. Thom. 1. p. q. 110. art. 5. & sicut mouet primum mobile ab oriente in occidentem, possent illud mouere ab occidente in oriens, nisi obstarerit ordo à creatore positus, quia non possunt operari, nisi quod Deus permiserit, vt docet S. August. 18. de Ciuitat.

cap. 18. Et ideo authore naturæ impediante, nunquam vacuum Angeli causabunt. Eandem sententiam alij Recentiores sequuntur. Imò absolute, quod virtute Angelica possit dari vacuum, docet Ioannes Pontius disp. 45. q. 1. n. 16.

15 Dicendum tamen est, vacuum ab Angelis causari nõ posse; nec ad illud causandum virtutem naturalem sufficientem habere. Est cõmunis Thomistarum. Imò esse cõmunem Doctorum testantur PP. Carmelit. disp. 20. q. 2. & bene probat Rubio q. 2. Conimb. Hurt. & alij. Sumitur ex D. Tho. q. 16. de Malo art. 10. ad 8.

16 Solet hoc probari, quia supposito ordine vniuersi; quod in illo detur vacuum, est opus miraculosum: sed nulla creatura virtute naturali potest operari miracula, quia solus Deus facit mirabilia magna vt dicitur in psalmo: ergo attentavirtute angelica naturali non potest causari vacuum.

Occurri potest huic rationi ex D. Thom. 1. p. q. 110. art. 4. ad 4. dicente, quod licet Angeli possint aliquid facere præter ordinem naturæ corporalis; non tamen possunt aliquid facere præter ordinem vniuersi, vt natura. Sed ad causandum vacuum sufficit agere præter ordinem naturæ corporeæ; quæ subditur creaturæ spirituali: ergo hæc poterit vacuum causare: quod erit miraculum secundum quid; & quoad nos, non vero erit miraculum simpliciter, vt ait S. Tho. ibi ad 2. in similibus casibus.

17 Defendenda tamen est communis ratio vt efficax. Et vt euasio præ-

præcludatur, & argumenta soluantur, notandum, quod ordo corporalis causæ potest sumi dupliciter; vno modo vt est ordo particularis, & ex peculiari inclinatione proueniens: & sic à causa superiori immutari potest. Alio modo vt est pars principalis ordinis vniuersi; & ad eius ordinem conseruandum mouetur ab Authore totius naturæ: & sic solus naturæ Author potest præter, vel supra ordinem rebus inditum agere.

18 Sic ergo instauratur ratio. Dari vacuum est tollere colligationē partium vniuersi; & est agere contra inclinationem, qua omnes partes tendunt ad conseruationem totius: sed Angeli non possunt vniuersum immutare; iuxta illud ad Hebr. 2. *Angelis non subiecit Deus orbem terræ.* Quia vna pars quantumuis principalis, nō habet virtutem actiuam eminentiorem inclinatione omnium creaturarum ad bonum vniuersi: ergo nulla virtute creata possunt miracula fieri: & hoc quod est dari vacuum, est miraculum simpliciter: quia est contra ordinem totius creaturæ; cum inuertatur ordo creaturæ corporeæ, vt pars vniuersi: sicut nec Angelus potest vnum cacum illuminare: nec vnā passionē ab vno subiecto separare. ¶ Per quæ facillè argumenta diluentur: quia licet possint Angeli vincere vim peculiarem corpoream: non tamen vim totius naturæ: & hanc oportet vincere ad causandum vacuum.

§. IIII.

Qua virtute nō moucantur corpora ne detur vacuum?

19 **M**oueri tātum à causa extrinseca, & non ab intrinseco, expressè docet Scotus in 3. dist. 27. quæst. vnica, §. *Iste rationes*: quia forma naturalis est determinata ad vnā actionem: vnde manens eadē non potest esse ratio formalis agendi oppositam actionem: ipsa igitur aqua non se mouet sursum; sed solum mouetur ab aliquo exteriori mouente extrinseco; cui, & nihil confert quantum est ex natura sua: & ideò violenter mouetur comparando ad propriam naturam aquæ. Quis autem sit hic motor exterior? Scotus ibi non determinat.

20 Id determinat Vazquez 1. 2. dist. 25. c. 4. ad 4. & disp. 62. c. 4. §. *Ad rationem*, docens, moueri ex virtute corporis contigui trahentis aliud: sicut magnes trahit ferrum per impulsū illi impressum. Et ideò aqua violenter ascendit contra nitendo, & grauitando. Quod probatur experientia, quia si per fistulam ascendat aqua, aere respiratione attracto: quo plus aquæ ascendit, eo magis fistula grauat manum: ergo signum est, quod aqua grauitat: & quo maior est, maiori indiget impulsu: ergo non mouetur ab intrinseco, sed ab extrinseco attrahente, & impellente. Idem sequuntur Arriaga disputatione 14. sectione 11. dubio 2. & Cabero tract. 4. disput. 3. dub. 3. & alij Recentiores.

21 Afferendum tamen est, corpora

ra ab intrinseca inclinatione naturaliter indita, moueri naturaliter ad impediendum vacuū: ideoquē motus ille est naturalis. Ita M. Soto q. 3. in fine 5. conclus. Maius c. 9. q. 1. post 3. concl. Medina 1. 2. q. 6. ar. 4. 8. *Illud etiam. Et esse certissimam, & communem Philosophorum, & Theologorum, docet, & latè comprobat M. Baptista 1. 2. disp. 87. fragmento 2. Et tenent Connib. & Rubio hic capit. 9. q. 1. & alij.* ¶ Videturque ad mentem S. Thom. 1. p. q. 60. art. 5. vbi ait: Vnumquodque in rebus naturalibus, quod secundum naturam hoc ipsum quod est alteri⁹ est, principalius, & magis inclinatur in id cuius est, quā in teipsum. Et hæc inclinatio naturalis demonstratur ex his, quæ naturaliter aguntur; quia vnumquodque sicut agitur naturaliter, sic aptum natum est agi, vt dicitur in 2. Phys. text. 78. videmus enim, quod naturaliter pars se exponit ad conseruationem totius corporis; sicut manus exponitur ictui absque deliberatione ad conseruationem totius corporis.

22. Ex quo sic probatur: naturales operationes demonstrant a posteriori virtutes naturales, a quib⁹ causantur: vt inductiue patet: & quia existētia virtutis ex operatione optime probatur. Sed videmus corpora cōtra peculiare inclinationes ascēdere, vel descēdere, ne detur vacuū: ergo datur in ipsis vis naturalis ad has operationes. ¶ Secūdo: Author naturæ non tantū dedit inclinationē ad conseruandum indiuiduū; sed etiam ad conseruandam speciem per generationem sibi similis: sed

bonum vniuersi est diuinius, & melius: ergo omnibus, & singulis eius partib⁹ prouidit de inclinatione ad decentem naturalem illius conseruationem.

23. Secunda pars probatur primo, vt diximus lib. 2. ex D. Tho. 8. Physic. lect. 7. litt. b. & 1. 2. quæst. 6. art. 5. ad 3. mot⁹ aliquis animalis est violentus secundum quid quantum ad mēbrū particulare; non tamen est violentus simpliciter quantum ad ipsū hominē, propter inclinationē principālē, iuxta quam fit: ergo pariter motus ad supplendum vacuū, erit naturalis propter inclinationem ad bonū commune totius naturæ.

24. Secundo; ipsi fatentur, quod naturalis dispositio vniuersi exigit, quod vnū corpus habeat virtutē attractiua alterius, ne impediatur cōtigitas, & detur vacuū: quod non minus nocet toti vniuerso, quā nocet continuo diuīsiō in partes; vel quod animal mēbratim scindatur: ergo in quolibet corpore est naturalis capacitas, vt ab alio trahatur pro bono vniuersi. Patet consequētia, quia potētiæ naturali actiue, debet correspondere potentia naturalis passiua: ergo (adhuc in illo modo explicandi causam impediētē vacuū per vim attractiua) deberet dici motum ad vitandum vacuū, nō esse violentū, sed naturalē, vt docuit Tolet⁹ 4. Phys. q. 10. Probatur consequentia ex D. Tho. 1. 2. q. 6. art. 5. ad 2. dicente, quod dicitur aliquid naturale dupliciter: vno modo, quia est à natura, sicut à principio actiuo, sicut calefacere est naturale igni: alio modo secundum principium

cipium passivum; quia, scilicet, est innata inclinatio ad recipiendum actionem à principio extrinseco; si cut motus celi dicitur esse naturalis, propter aptitudinem naturalem excellentis corporis ad talem motum: ergo motus ad suppleendum vacuū esset naturalis eadē ratione, adhuc dato, quod esset per attractionem.

25 Ad argumentum Scoti facile responderetur, si cum Conimbricē sibus, & alijs diceretur hāc esse qualitatem naturæ superadditam; quā satis colligimus ex naturali operatione. Et quia si non superfluit illa vis attractiva (quam ipsi Authores contrarij cōfingunt) minus cēsenda est superflua inclinatio positiua in partibus ad bonum totius vniuersi. Iuxta hoc enim dicitur, quod natura in qualibet operatione est determinata ad vnam inclinationem; sed iuxta varias inclinationes, variā tur genera operationum.

26 Sed tenendo (quod frequēti⁹ alij supponunt, vel docent) quod hāc inclinatio non est aliquid super additum naturali inclinationi: responderetur, quod nulla est oppositio, quod vt natura particularis inclinetur ad bonum proprium, & vt pars vniuersi inclinetur ad bonum totius; quia hāc inclinatio est vniuersalis, & in omni parte vniuersi imbita: sicut partes corporis humani inclinantur magis ad obediendum voluntati, quam ad proprios actus: quia ex bono communi pendet cōseruatio boni particularis.

27 Ad secundum responderetur, quod agens proximū solum habet vim ad attrahendū, quādo propor-

tionatam virtutem habet ad trahendum corpus cōtiguū: quod verò se cū alia corpora mediātē trahat, nō est ab ipso nisi occasionaliter, tāquā à remouente prohibens; sed ab Authore naturæ (radicaliter, & principaliter) qui dedit inclinationem; & proximē ab ipsa inclinatione intrinseca cōseruationis vniuersi. Nega mus autem, quod illo euentu aqua grauitet: & ideo, vel negetur absolute, quod ibi sit grauitatio: vel dicatur cum M. Ioann. à S. Thoma quæst. 9. artic. 2. difficult. 1. in fine, quod aqua, quæ ascendit, non grauitat actu, sed illa, quæ adhæret lateribus fistulæ madidādo ipsam, vel per poros intrando; quia talis aqua nō ascendit, grauitat, & reddit fistulam aliquāliter magis ponderantem: videatur idem Author quæstione 17. articulo primo in fine.

QVÆSTIO IX.

Vtrum corpus in vacuo posset moueri? Et vtrum motus esset in instanti?

DVæ difficultates de vacuo examinandę restant. Prima, an in vacuo dari possit motus? Secunda, an si daretur, esset succelsius, vel instantaneus?

§. I.

Prior pars quæstionis dirimitur.

Circa primum, sententiam negatiuam indicat Scotus in 2. dist. 2. quæst. 9. ad 4. §. Et cum arguitur. Vbi asserit: Dico, quod si vacuum poneretur, graue non moueretur in ipso secundum

Philosophum. Quamuis hæc vltima verba indicent non loqui ex sua, sed ex Philosophi sententia. Hanc tamen tuetur Pereira libro 11. capite 12. quia vbi non est locus, non potest esse motus localis, qui est ad locum: sed in vacuo locus non est; nec est vbi, nec distantia: ergo in vacuo non potest esse motus. ¶ Et ad minus, dicunt quidam motum progressiuium nullum posse dari in vacuo; quia in medio illius animal non posset se sustinere.

2 Distingunt alij, dicentes virtute Dei, & Angelorū posse dari motum corporis in vacuo; quia in hoc nulla est repugnantia. Cæterum nō posse causari motum in vacuo virtute sublunarium, eo quod omnes alij motus pēdent à motibus cælestibus, vt docet Philof. 8. Physicorum capite 7. & 8. & S. Thom. 1. 2. quæst. 109. articulo primo, & prima parte quæstione 115. articulo 3. Sed dato vacuo, non possent celestes influxus ad sublunaria peruenire: ergo non haberent virtutem ad causandum motum, vt etiam dicit Sanctus Thomas relatus quæst. 8. numer. 11. Hanc sententiam tenet Magnus cap. 9. q. 2.

3 Supposita distinctione loci veri, & imaginarij, & quod vacuum indeterminatum est vacuū improprie, & reuera est nihil. ¶ Dico primo, in vacuo interminato, seu negatiue sumpto, non datur, nec dari potest motus localis strictè, & positiue; sed solum improprie, & imaginariè. Ita notat Bañez 1. p. q. 8. ar. 2. in fine, & Coniub. hic c. 9. q. 4. a. 2.

4. *Ad rationes.* Et hoc probant argu-

menta primæ sententiæ. Et vltèrius probatur, quia in inani nō est sursum, & deorsum, nec est vbi, nec distantia nisi imaginaria, nec sunt locorum differentia: ergo nō est motus localis propriè, & in rigore. Probatur consequentia, quia vt ait S. Tho. in 4. dist. 44. q. 2. art. 3. q. 3. *Isa successio locorum est motus localis.*

4 Et ideo si Angeli crearentur ante mundum corporeum, non essent in loco, nisi imaginario; quia in nihilo nullam operationem exercere possunt: & iuxta S. Tho. 1. p. q. 52. art. 1. Angeli sunt in loco corporeo per operationem qualitercumque.

Vnde, si toti vniuerso Deus impulsus imprimeret, si crearet aliud corpus in spatio imaginario distanti, eliet motus propriè, iuxta sensū sequentis assertionis; at vero nullo alio corpore creato, non esset motus localis, nisi improprie; quia nec totus mundus est in loco secundum se totum; nec locū aliquem acquireret de nouo.

5 Dico secūdo, in vacuo propriè sumpto, si daretur, posset dari motus localis, nō tantū virtute Diuina, & Angelica; sed etiā virtute agentium corporalium. Fauet S. Th. 3. p. q. 57. ar. 4. ad 2. & Quodlib. 6. art. 3. & 4. Phys. lect. 11. litt. e. & est cōmunis Authorum, quos postea referemus. Et ratio est, quia corpus ab intrinseco esset mobile: possentque distantia, & vbi cationes designari per ordinem ad locum communem, & ad primum locans: ergo licet non esset in loco proximo, & immediato, defectu corporis immediatè ambientis, haberet tamen

tamen distantiam, & ubi medium: & hoc sufficeret ad motum localem.

6 Secunda pars patet; quia licet miraculosum esset, quod sublunaria conseruarentur sine influxu superiorum, ut probat, quæ adducta sunt n. 2. pro posteriori sententia. Tamen supposita illa miraculosa conseruatione, non video cur, si lapis proijceretur sursum, non esset motus violentus; & naturaliter descenderet. Imò ut notat Rubio q. 3. n. 17. si Deus foramen quoddam efficeret à superficie terræ usque ad cētrū eius, nec permetteret partes terræ coniungi ad replendum vacuum, negari non posset quod illud spatium aqua, vel aere naturaliter repleteretur: ergo in vacuo dari posset virtute naturali motus localis.

7 Quinimo cū corpus Christi sit supra omnes celos, non est in loco; & tamen moueri potest localiter, non solum loquendo, sed ambulando; quia illi motus non derogant perfectioni glorificati corporis; de quo S. Thom. 3. part. quæst. 57. art. 4. & latius in 4. dist. 44. q. 2. artic. 3. q. 2. Per quæ de facili argumenta diluuntur.

§. II.

An in vacuo motus esset in instanti?

8 Circa secundum, valde discebant antiqui: nam Auerrois comm. 71. & sequentibus. B. Albertus tract. 2. cap. 6. & 7. Arimi. in 2.

dist. 6. q. 3. art. 2. & multi alij apud Iauellum hic quæst. 17. docēt quod motus in vacuo esset in instanti. Et saltem de motu granum, & leuiū, id tribuitur Aegidio; quamuis de motu animalium progressiuo fateatur esse in tempore.

9 Fundamentum præcipuum huius sententiæ est autoritas, & ratio Philosophi hic text. 71. sic arguentis: proportio motus ad motum in velocitate, est sicut proportio medij ad mediū in subtilitate: sed spatij vacui ad spatium plenum nulla est proportio: ergo motus per vacuum non habet proportionem ad motum qui fit per plenum: ergo motus in vacuo fit in instanti. ¶ Secundo: ex distantia, & resistentia medij oritur successio motus localis: sed in vacuo nec est distantia, nec resistentia; quia ibi nullum est corpus: ergo nulla est successio.

Denique arguit Philosophus text. 73. nam differentia velocitatis, & tarditatis motus est secundum quod mobilia se inuicem excellunt: nam per æquale spatium finitum citius feruntur ea quæ habent maiorem inclinationem, aut secundum grauitatem, aut secundum leuitatem: si similiter se habeant secundum figuras: quia velocius diuidit medium, id quod est quantitate maius; & acutum est penetrabilius; aut hæc velocitas contingit propter inclinationem maiorem, vel propter violentiam prohibentis. Sed vacuum diuidi non potest citius, vel tardius: unde sequetur, quod omnia

æquali velocitate mouebūtur per vacuum. Quod manifestè apparet impossibile. Ergo motus in vacuo erit in instanti.

10 Nihilominus dicendum est, motum in vacuo futurum in tempore, & non in instanti. Ita S. Tho. in 4. Physic. lect. 12. littera. g. ubi & conclusionem probat, & oppositæ fundamēta euerit hoc modo. Qui libet motus habet determinatam velocitatem ex proportionem potētiam motoris ad mobile; etiam si nullum sit impedimentum. Et hoc patet per exemplum, & per rationē. Per exemplum quidem in corporibus cælestibus; quorum motus à nullo impeditur: & tamen eorum est determinata velocitas secundū determinatum tempus. Per rationem autem, quia ex hoc ipso quod in magnitudine per quam fit motus, est accipere prius, & posterius in motu: prius autem, & posterius est in motu ex tēporis ratione, sequitur motum esse indeterminato tempore: ergo adhuc in vacuo esset successio in motu.

11 Ad Philosophum autem respondet S. Thomas, quod eius ratio non est demonstratiua simpliciter; sed solum est efficax ad homines: nam illi, cōtra quos arguebat, existimabant totam causam motus, & successionē eius prouenire ex parte mediij, & non ex natura mobilis. Et hac exillimatione supposita, procedunt conuenienter. Simpliciter autem efficaces nō essent; quia aliunde posset esse successio. Vnde ipse Sanctus Thomas in 4. dist. 44. quæst. 2. art. 3. quæst. 3. docet, quod

corpus gloriosum mouetur in tēpore, sed imperceptibili propter breuitatem. Et ad secundum post multa cōcludit, quod quamuis medium non resistat corporibus gloriosis, motus eorum non erit in instanti; quia ipsum corpus mobile resistit virtuti mouenti, ex hoc ipso, quod habet determinatum sitū, sicut de corporibus cælestibus dictū est. Sequuntur eandē sententiā communiter Thomistæ, præcipuè vidēdi Ferrara quæst. 3. & Iauellus q. 17. Item Scotus in 2. dist. 2. q. 9. Toletus, Conimb. & alij communiter in præsentī.

12 Præterea, eandem conclusionem bene probat Soto quæst. 3. artic. 2. quia quamuis in vacuo non sit medium resistens; est tamen distantia desumpta ex situ diuersarum partium in locis imaginarijs: fingatur enim columna erecta in vacuo; manifestum est, quod altitudo eius distat à profunditate: descendat ergo lapis contigue per illam; & quæritur tunc, vtrum prius tanget punctum primæ quartæ, quā punctum medium; & prius mediū quam extremum? Sed hoc prius, & posterius non potest esse sine successione motus: ergo motus non erit in instanti, sed in tempore; quia repugnat ex parte extensionis quātitatis corpus moueri de extremo ad extremū, nisi prius fuerit in medio.

13 Demum arguit; quia sequeretur, quod in vacuo rota molendi non posset circulariter moueri in instanti: quod implicat contradictionem: nam tunc sequitur, quod quælibet

libet pars erit immediate post hoc in eodē situ, & loco in quo est modo; eo quod quilibet erit reuerſa ad ſuum locum; & perconſequens tota quieſcat: nam quieſcere eſt, quod partes immediate ante hęc, immediate poſterunt in loco vbi modo ſunt. Item ſequitur, quod immediate poſt hoc faceret infinitas circulationes: quod certē intelligibile eſt à Deo poſſe fieri.

14 Rationes ex dictis ceſſat; quia ſolum probant, id quod concedit Sanctus Thomas verum eſſe, quod velocitati motus poteſt aliquid ſubſtrahi ex aliquo impediēte; & ita cæteris paribus in vacuo motus erit velocior. Cæterum non eſt hæc ynica, nec potiſſima cauſa ſucceſſionis motus, ſed vnicuique virtuti motuique correfpondet certa velocitas, & tarditas; & etiam ſitui partium: vnde non obſtante, quod intelligentiæ moueant cælos ſumma qua poſſunt velocitate, motus eſt ſucceſſiuus. Et ait Sanctus Thomas in quarto ſententiarum, vbi ſupra, quod vnum corpus glorioſum pereſt in minori tempore idem ſpatium pertranſire, quam a ſua, quia tempus, quantumcūque paruum accipitur, in infinitum eſt diuiſibile.

15 Nec motus corporis glorioſi impeditur ex vacuo: quia non indigent influentijs cælorum; nec ſuo motu cauſant vacuum remouendo corpora, & impediendo, vt apud nos grauia aſcendunt, & leuia deſcendunt ad impediendum vacuum. Sed ſuppoſito vacuo, ſua virtute intrinſeca mouetur. Et poſſet ab intrinſeco impellente moue-

ri; quia etiam ſi non eſſet medium ſuſceptiuum impulſus, poſſet recipi in ipſo corpore; ſi violentia illi beatiffimo ſtatui non repugnaret.

16 Inſtabis: nam ſæctus Thomas in 4. diſt. 11. quæſt. 1. art. 3. quaſt. cula 2. inquit, quod cauſa quare aliqua mutatio non eſt in inſtanti, eſt diſtantiā eius, quod mouetur à termino motus. Diſtantiā autem dico, non ſolum ſecundum dimenſionem loci, aut quantitatis; ſed ſecundum repugnantiam formæ, vel naturæ; & ideo vbi nil eſt repugnans formæ introducendæ, forma ibi recipitur in inſtanti, præſente agēte; ſicut pater de illuminatione diaphani. Sed in vacuo non eſt diſtantiā loci, quia locus non eſt; nec eſt repugnantia medijs: ergo motus erit in inſtanti in vacuo.

Reſponderetur concedendo maiorem; & diſtinguo minorem: non eſt diſtantiā loci veri; concedo: loci imaginarij; nego. Et rurfus, eſt maior, & minor grauitas; & inæqualitas proportionis mouētis ad mobile: & hinc prouenit, quod in vacuo fit ſucceſſio, & quod poſſit tardius, vel velocius moueri: de quo plura Ferrara hic. q. 3.

QVAESTIO X.

Vtrum tempus ſit numerus motus ſecundum prius, & poſterius?

1 Ab hac quaſtione incipit vltima pars quarti libri; in qua agit Philoſophus de tempore; quod eſt meſura motus, propria eorum,

quæ loco physico circumscribuntur; & ideo convenienter post considerationem motus, & loci, sequitur tractandum de tempore. Quod quidem dari, nullus valet negare; sed eius quidditatem, vix inuenitur, qui adequatè possit explicare. In genere id profitetur Sanctus Augustinus lib. 11. Confessionum cap. 14. dicens: *Quid est tempus? Si nemo ex me querat, scio; si quæremi explicare velim, nescio.* Sic loquitur Sanctus Doctor; quia cognitio experimentalis temporis est facilis, & omnibus perita: doctrinalis verò, & in actu signato, & abstracta temporis cognitio, valdè difficilis est; ob minimam actualitatem, & entitatem entis successiuam, ut notatur Opusculo 44. apud Diuum Thomam in principio.

2 Quamuis autem ad cognoscendum quid sit? Oporteat præcognoscere an sit; quia impossibile est cognoscere de aliquo quid sit, ignorato an sit? Et ideo author illius opusculi, primo inquirat, an sit tempus? Tamen quia temporis existentia in actu exercito est perfecte nota; & in actu signato explicari nequit, non præmissa definitione temporis, ideo ab illa exordimur cum Philosopho textu 130. qui à definitione temporis incepit determinare veritatem doctrinæ de tempore.

s. I.

Exponitur definitio temporis.

3 Omissis antiquorum definitionibus, quæ videri possunt apud Mañum sect. 1. q. 3. & Toletum q. 13. sufficit Philosophi definitionem, quæ iam ab omnibus acceptatur, exponere. *Tempus est numerus motus secundum prius, & posterius:* ita definit Philosophus text. 101. & eam declarat, quia tunc esse tempus determinamus, cum accipimus in motu aliud, & aliud, & accipimus aliquid mediū inter ea: cum enim intelligimus extrema diuersa alicuius modum; & dicimus illa esse duo nunc, hoc prius, illud posterius, quasi numerando prius, & posterius in motu; tunc hoc dicimus esse tempus.

4 Ad cuius ampliorem explanationem notat ipse Philosophus text. 102. & ex ipso S. Thom. lect. 17. in fine, quod numerus dicitur dupliciter: vno modo id quod numeratur actu, vel quod est numerabile; ut potè cum dicimus decem homines, vel decem equos; qui dicitur numerus numeratus; quia est numerus applicatus rebus numeratis. Alio modo dicitur numerus, quo numeramus, id est, ipse numerus absolute acceptus, ut duo, tria, quatuor. Tempus autem non est numerus, quo numeramus; quia sic sequeretur, quod numerus cuiuslibet rei, esset tempus. Sed est numerus numeratus; quia ipse numerus prioris, & posterioris in motu, tempus dicitur: vel etiam ipsa, quæ sunt prioris & posterioris numerata.

5 Sed contra hanc definitionem obijcit Galenus, relatus à Simplicio; quia prius, & posterius à tempore ortum habent, & tempore de terminantur: ergo definitio est circularis, & vitiosa.

Respondet bene S. Thom. lect. 17. litt. f. in fine, quod prius, & posterius ponuntur in definitione temporis, secundum quod causantur in motu ex magnitudine; & non secundum quod mesurantur ex tempore: & ideo supra Aristotelis ostendit, quod prius, & posterius, prius sunt in magnitudine, quam in motu; & in motu, quam in tempore, ut hæc obiectio excludatur.

§. II.

An tempus sit quantitas continua?

6 Secundo obijcies: numerus est quantitas discreta; tempus est quantitas continua, ut docet Philo-
sophus in Prædicamentis: ergo non bene tempus definitur per numerum.

Respondet Sanctus Thomas in fine lect. 17. quod tempus est numerus numeratus; & ideo licet numerus sit quantitas discreta; tempus tamen est quantitas continua, propter rem numeratam; sicut decem mensuræ panni, quoddam continuum est; quamvis denarius sit quantitas discreta.

7 Sed contra hoc est primo, quia numerus abstractus non ponitur in prædicamento; quia non est nisi in acceptione intellectus nostri, ut docet S. Th. 1. p. quest. 30. art. 1. ad 4. & artic. 2.

ad 5. & numerus numeratus est quantitas discreta, & est aliquid reale: ergo per hoc quod tempus sit numerus numeratus non habetur, quod sit quantitas continua. ¶ Secundo obicit, quod Sanctus Thomas Opusculo 36. (quod ipsius est indubitatum) capite primo ait; cum ratio mensuræ primo inueniatur in quantitate discreta, & per eius naturam in continua, nihil poterit habere rationem mensuræ in quantitate continua, nisi ex adiunctione quantitatis discretæ. Ex quo infert postea, quod si tempus nostrum consideretur formaliter, est numerus, siue etiam quantitas discreta; si d ratione subiecti est quantitas continua: ergo falsum est, quod tempus formaliter sit quantitas continua. ¶ Tertio, estot tempus esset quantitas continua, nulla apparet convenientia, quod definiatur per numerum, qui ex vi vocis aliam speciem distinctam quantitatatis videtur significare.

8 Respondetur, non deesse ex Discipulis Sancti Thomæ, qui dicant tempus, quoad rationem suam formalem esse quantitatem discretam, & hoc conuenit tempori secundum se, & abstractè; materialiter autem est quantitas continua ex parte motus in quo est: & quia id quod alicui secundum se conuenit, principalius, & formalius sibi conuenit, quam id quod sibi per aliud conuenit; ideo tempus principalius, & formaliter est discretum, quam continuum: & ideo bene definitur per numerum. Ita Ferrar hic q. 5. & Soneinas 5. Metaph. q. 24. in fine.

9. At vero R. Albertus Magnus, & Simplicius: non fere omnes Philosophi, vt tellatur Masius lect. 1. q. 2. per totam, tempus numerant inter quantitates continuas: quia ita sumitur ex Philosopho in Prædicam. & hic cap. 11. & quia partes temporis copulantur termino communi, nempe instanti: & diuiditur ad diuisionē motus, & magnitudinis, vt docet Philosoph. 5. Metaph. cap. 13. Et ideo hæc sententia, non solum videtur approbari Opusc. 44. apud D. Thomam cap. 2. (de cuius auctore adhuc non constat) sed etiam ab ipso D. Tho. 4. Phys. lect. 17. in fine. Et lect. 19. in principio. Et 1. p. q. 10. art. 6. vbi ait: *Tempus non est numerus vt abstractus extra numeratum, sed vt in numero existens; alioquin non esset continuus; quia decem vlnæ panni continuitatem habent, non ex numero, sed ex numero.*

10. Iudico inter vtrumque modum dicendi esse differentiam maiori ex parte ortam ex modo loquendi: quia tempus non est quantum per se, sed per accidens, vt ex S. Thom. lib. 5. Metaph. lect. 15. in fine, diximus lib. 2. Logicæ quæst. 19. & ideo esse cōtinuum, vel esse discretum non conuenit per se tēpori, sed solū per aliud, videlicet, ratione motus mensurari: vnde Philosophus text. 69. & S. Thom. lect. 17. litter. b. dicunt quod quia magnitudo continua est, & motus cōtinuus est; & quia motus est cōtinuus, & tempus est cōtinuum; quia quantus est motus primus; tācum fieri tempus videtur. Et ideo

ex parte motus mensurati, est cōtinuitas desumpta ex magnitudine, & ex parte actualis numerationis est quædam discretio. Quia vero etiam contingit numerari multa nunc succedētia discrete; ibi de necessitate est tempus; cum tempus nihil aliud sit, quam numeratio prioris, & posterioris in motu, vt ait S. Thom. 1. p. q. 53. art. 3. & ideo tempus vt sic ex parte numerationis est discretum; sed ex parte motus numerati abstrahit a continuo, & discreto: nam in Angelis successio quædam ipsorum nunc, est tempus; sed est alterius rationis a tempore continuo. motus cæli, de quo modo loquimur, vt notat S. Thom. ibi ad 1. & q. 61. art. 2. ad 2. & q. 63. ar. 6. ad 4. & alibi sæpe.

11. Loquendo ergo de numeratione, est discretio in tempore omni, & ad hanc denotandam ponitur in definitione ly *numerus*. Sed quia in Physica præcipue est sermo de numeratione motus primi mobilis, prout illo temporalia mēsurantur; quia motus ille est continuus; ideo præcipue reducitur tēpus nostrum ad quantitatem continuam, vt discernatur a tempore angelico. Per quæ omnia cōsonare, facile patebit consideranti; quia quidam pro formali dicunt significari ipsam numerationem; alij ipsam quantitatem numeratā; & melius erit distinctione præmuta, æquiuocationē auferre: dicendo quod in tempore angelico est quantitas discreta ex parte numerationis, & ex parte motus numerati in tempore autem nostro est discretio in actua-

actuali numeratione, & continui-
tas ex parte rei numerata. Vnde
S. Thom. in 1. dist. 19. q. 2. art. 1. in-
quit: continuitas accedit tempori
ex ratione motus, quem mēsurat:
vnde si aliquis motus esset non cō-
tinuus, non habens ordinē ad mo-
tum continuum celi, tempus mē-
surans illum motum, non esset cō-
tinuum. Hæc ibi. Quod latius pro-
sequitur dist. 37. q. 4. art. 3.

§. III.

*Vtrum formale temporis sit ali-
quid rationis?*

12 Sed adhuc non videtur cessare
difficultas, sed noua insurge-
re: quia inquiri potest, quod se ha-
beat formaliter in tempore; nume-
ratio; an vero res numerata? Et cū
res numerata sit quid reale, & ni-
meratio sit opus intellectus; quia
fit per collationem numeratorum
ad vnā primā mēsuram: con-
ferre autem opus rationis est: idē
est idem ac inquirere, an tempus
formaliter includat aliquid ratio-
nis?

13 Videtur enim quod numera-
tio se habeat formaliter. In primis
ex D. Thom. qui in 1. dist. 19. q. 2.
art. 1. ait: quod illud quod est de tē-
pore quasi materiale fundatur in
motu, scilicet, prius, & posterius:
quod autem est formale, co-nple-
tur in operatione animæ: numeran-
tis: propter quod dicit Philoso-
phus 4. Phys. text. 98. q. 1. si non esset
anima, non esset tempus. ¶ Et q. 5. art.
1. ait S. Thom. quædam sunt, quæ

habent fundamentum in re extra
animam; sed complementum ra-
tionis eorum, quantum ad id quod
est formale, est per operationem
animæ, vt patet in vniuersali: & in-
fra. Et similiter est de tēpore, quod
habet fundamentum in motu, scili-
cet prius, & posterius ipsius motus;
sed quantum ad id quod est forma-
le in tempore, scilicet, numeratio,
completur per actionem intelle-
ctus numerantis. Sed vniuersale
formaliter est quid rationis, vt di-
ximus lib. 1. Logicæ: ergo & tem-
pus. ¶ Deinde dist. 37. q. 4. artic. 3.
ait: in tempore est aliquid quasi for-
male, quod tenet se ex parte quā-
titatis discretæ, scilicet numerus
prioris, & posterioris; & aliquid
materiale per quod est cōtinuum;
quia continuitatem habet ex mo-
tu, in quo est sicut in subiecto, &c.
similia videri possunt in 2. dist. 12.
q. 1. art. 5. ad 2.

14 In omnibus istis locis rationē
hanc indicat, formale temporis est
formale actualis numerationis, &
mēsuræ, vt ex definitione patet:
sed hoc formaliter est opus ratio-
nis: ergo completiue, & formaliter
tempus est aliquid rationis. Quare
ita tenent grauiores Thomistæ, nē-
pè Capreolus in 2. dist. 2. q. 2. conc. 4.
Deza ibidem: & P. Bergomēs. dub.
1149. Ferrar. 1. Contrag. c. 15. Sor.
hic q. 4. art. 2. dub. 1. Iauellus. q. 24.
Bruxelensis, & Gratia Dei apud Ma-
sum vbi infra. Item Argentinas in
2. dist. 2. q. 1. art. 2. Bassolis ibi. Et Pe-
reira lib. 12. c. 3. Vazq. 1. p. disp. 34.
c. 2. & alij. Et fuit opinio Auerroris
cōm. 131. videatur Conim. q. 1. a. 2.
In

15 In contrariū est, quod Opusc. 44. apud D. Tho. cap. 1. relata prior opinione, ita dicitur: istud non potest habere veritatem, quia cum tempus sit numerus motus, & sit numerus numeratus, sic est necesse esse tempus sicut & motus. Cōstat autem, quod motus est in re extra: ergo, & tempus est in re extra. Itē, quantitas continua est vera res extra animam: tempus autem est vera quantitas cōtinua: ergo impossibile est, quod sit in anima. Et ideo dicendum, quod tempus sit in re extra. Hæc ibi.

16 Deinde S. Thom. lib. 4. Physic. lect. 23. litt. e. docet quod sicut datur realiter motus, ita datur realiter tempus: quia positis rebus numeratis, necesse est poni numerū: esse autem rerum numeratarū non dependet ab intellectu nostro. Sicuti ergo possunt esse sensibilia sensu non existēte; ita possunt esse numerabilia, & numerus, non existēte numerante. Et alia plura, quæ ad idem prosequitur. Idem docet S. Thom. Opusc. 37. cap. 1. & 3. & 1. p. q. 10. art. 6. & alibi docet quod tempus ad primum motum comparatur, ut accidens ad subiectum: & sic ab eo recipit unitatem. Accidentia autē motus realis, quid reale sunt: ergo tempus simpliciter, & absolute est quid reale. Quare ita tenent B. Albertus lib. 4. tract. 3. cap. 16. Herueus in 2. dist. 2. q. 1. & alij quos referūt, sequuntur Masius sect. 1. q. 4. PP. Gamiel. disp. 21. q. 1. & communiteriam authores. Imo Toletus q. 16. dicit, quod prima sententia est absque dubio intolerabilis, & est com-

mentum quoddam nullum habens fundamētum.

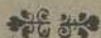
17 Placet hæc sententia, eo quod tempus, vel identificatur cum motu, vel est eius accidens (eo modo quo postea exponetur) motum autē dari in rebus, videtur per se notum: sicut enim nullo intellectu cōsiderante, corpus mutat locum, ita realiter mouetur: & sicut alteratio, vel motus ad calorem, quid physicum sunt: ita & tempus est quid reale: unde S. Thom. in 2. dist. 2. q. 1. art. 2. inquit, quod tempus nō est quid mathematicum, sed naturale. Et q. 9. de Potentia art. 7. in cor. ait, quod res, & locus sunt naturalia, & materia sensibili annexa.

18 Displicet tamen quod prior sententia tam acriter reprehendatur: quia inter vtramque nullum reperio discrimen, quod de voce nō sit: nam tempus ex parte motus est quid reale, omnes docent. Temporis numerationem actualem dependere ab anima, per se notum est. Entia successiua non esse secundum se tota simul, est perspicuum, & postea exponetur: & ideo docet S. Thom. 4. Physic. lect. 23. quod ipsa totalitas motus accipitur per considerationē animæ comparantis prius, & posterioris: & ideo tempus quoad duo dependet ab intellectu, nempe, quoad numerationē, & diuisionem ipsorum nunc, & partium tēporis; & quoad simultatem partium; & vltius per rationem cognoscimus sublunaria mensura extrinseca mensurari.

19 Cum igitur hæc ita esse omnibus sit compertum; manet quæstio, fere de voce, vtrū hæc omnia fer-

maliter importetur illa voce *tempus*? An vero solū significet directe prius, & posterius mot⁹; & reliqua solū extrinsece, & in obliquo, vel secundario? Prioris opinionis auctores, quia vltimo adueniens cōplet reliqua, quæ ab illo determinātur, dicunt formale tēporis esse numerationem. ¶ Melius tamen alij loquuntur, quia hoc est cōplementū extrinsecum; & vt successiua simpliciter dicantur esse, non opus est vt totalitas eorū sit actu: imo hoc repugnat eorum naturæ.

20 Ad auctoritates dicitur S. Th. loqui de cōplemento extrinseco; & ideo nō absolute vocat materiale, sed *quasi materiale*. Et dist. 37. *quasi formale*: quas esse dictiones diminutives constat ex eodem D. Tho. in 2. dist. 12. q. 1. art. 5. ad 2. vbi ait: *quod temporis ratio aliquomodo completur ex actione anime numerantis*. Exemplum autē de vniuersali tenet quoad aliqua; non quoad omnia: quia ibi S. Tho. etiam docet veritatem transcendente compleri aliquo rationis: & tamen ex ipso D. Th. docuimus 1. p. Metaph. contr. 11. nu. 42. quod veritas directe significat entitatem, & solum ex consequenti respectum rationis. Ergo & tempus solum extrinsece, vel per modum conditionis completur aliquo rationis. ¶ Ad rationem autem diximus iam cū D. Tho. quod tēpus nō est numerus numerans; sed numer⁹ numeratus: & hoc est quid reale.

QVAESTIO XI.

Vtrum sit tantum vnum numero tempus?

§. I.

Tres sententiae referuntur.

1 Quidam absolute docent esse plura tēpora. Ita docuit Simplicius hic. Et Gregor. in 2. diut. 2. q. 1. & ibi Gabriel, & Ochā, & Aureolus. Probari solet ex D. Augustini no lib. 11. Confessionum cap. 23. dicente: *Andini à quodam homine docto, quod Solis, ac Luna, ac siderū motus sint tempora, & anni: cur enim non potius eorum motus sint tempora? An vero si cessassent celi lumina, & moueretur rota figuli, non esset tempus?*

2 Vbi rationes duas insinuat. Primam, quia tempus est numerus motus secundum prius, & posterius: sed quilibet motus habet prius, & posterius: ergo quilibet motus includit tempus, vel est tempus.

Secundam: nam cessante motu primi mobilis, si essent alij motus, esset tempus: ergo tempus non est subiectiue in motu primi mobilis.

3 Per oppositū alij absolute pronunciant esse vnum numero tempus. Ita E. Albertus cap. vlt. huius libri. S. Bonaventura in 1. dist. 3. circa litteram, & in 2. dist. 2. art. 1. q. 2. ibi Richardus, Durandus, & Battholis. Hervens, & Capreolus q. 1. ad argum. contr. 6. Soto hic q. 4. artic. 2. dub. 2. & alij. Qui probāt primo: quia est expressa sententia Philosophi

phibit text. 133. quid expresse probat; alias sequeretur (inquit) quod plura æqualia tempora essent simul; & ita possent esse mille horæ simul, & mille dies. Et Plato in Timæo asseruit: *Tempus esse conversionē calēstis mundi*. Idem docet expresse S. Tho. 1. p. q. 10. art. 6.

4 Et ratio est, quia ad rationem temporis requiritur, quod sit numerus motus ex natura sua regularis: ita ut errare non possit; ut ut mensura naturalis rerum: sed talis est solus motus primi mobilis: ergo tantum est vñ numero tempus: quod in primo mobili est intrinsece, & in alijs motibus solum extrinsece, in quantum ab illo mesurantur.

5 Has sententias nitantur concordare Toletus q. 17. Rubio q. 3. & PP. Carmel. disp. 21. q. 6. dicentes tempus sumi posse dupliciter: primo secundum essentialia ipsius, secundum quam rationem importat durationem causatam ex priori, & posteriori motu. Secundo in ratione mensuræ accommodatæ ad mensurandum sine erroris periculo. Quam distinctionem dicunt tradi à D. Th. 1. p. q. 66. art. 4. ad 3. & in 2. dist. 12. q. 1. art. 5. ad 3. hoc secundo modo est tantum vñ tempus, ut secunda sententia docet.

6 At vero loquendo de tempore essentialiter, sunt plura numero tempora; inter quæ principalitatem obinet tempus motus primi mobilis. ¶ Quod confirmant argumentis primæ sententiæ. Et vltius quia Philosophus hic text. 132. inquit: *Tempus esse numerum cuiusque motus*. Et cap. 1. q. dicit, *tempus esse ubique*:

quia ubique est aliquis motus. Et tandē cap. 13. & 14. dicit, *quod sicut si plenarius diuiditur in septenarios: sic tempus in plura tempora*.

§. II.

Resolutio in fauorem secundæ sententiæ.

7 **E**Go vero, vel secundam sententiā omnino amplectendam iudico; vel si aliqua concordia est excogitanda, debet esse omnino opposita tertiæ sententiæ: nam loquendo de tempore proprie, & formaliter, est vñ numero tempus omnium corporalium. Quamuis loquendo communiter, & minus proprie, & materialiter, sint plura nunc tempora. Ita Caietanus 1. p. q. 10. art. 6. §. *Aduerte hic*. Ferrara hic q. 7. & lauellus quæst. 23. & alij quos citat, & sequitur Gorçalez 1. p. disp. 22. concl. 2. & Masius hic sec. 1. q. 5. Ioann. à S. Thom. q. 18. art. 1. & latius artic. 3. & alij frequenter. ¶ Hoc esse de mente S. Thom. patet: nam distinctio, prout à nobis intelligitur, expresse trahitur à D. Th. in 1. dist. 8. q. 3. a. 3. ad 4. ubi ait: *Quod tempus dupliciter dicitur: vno modo numerus prioris, & posterioris inuentum in motu calidi, &c. Et hoc modo tantum accipitur à Philosophis. Alio modo dicitur tempus magis communiter, numerus cuius quod habet quocunque modo prius, & posterius, &c. Ergo loquendo in rigore physico, ut nunc loquimur, solum mensura & numerus motus primi mobilis est tempus proprie, & in rigore. Idē docet S. Th. 1. dist. 19. q. 2. art. 1. ad 4. & dist. 37. q. 4. art. 3. & in 2. dist. 2. q. 1. art. 1. ad 4. & 1. p. q. 85. art.*

art. 4. ad 1. vbi de tempore communiter sumpto exponit S. Augustinum.

3. Nusquam vero legitur S. Tho. docuisse esse plura tempora physice loquendo; & tamē sapissimē docet esse vnum numero tempus vt 3. p. q. 75. art. 7. ad 1. & Opusc. 36. c. 1. ait: *Ab unitate primi motus habet tempus unitatem.* Et infra. *Motus autem primus est vnus. & vniformis vnle tempus oportet esse vnum.* Idem dicit cap. 3. & 1. p. q. 10. art. 6. ita ait: *Est ergo ratio unitatis temporis, vnitas primi motus, secundum quem, cum sit simplicissimus omnes alij mensurantur, ut dicitur in 10. Metaph.* Idē supponit 1. p. q. 66. ar. 4. ad 3. docens, quod in casu, quod alius motus esset primus illius motus esset tempus mensura: *Quia omnia mensurantur primo sui generi.* Et in 1. dist. 37. q. 4. art. 3. ait: *quod probant Philosophi, quod si essent plures mundi, oporteret esse plures primos motus, & plura tempora.* Ergo rebus vt nunc, rerum corporaliū tantum est vnum numero tempus essentialiter, & proprie loquendo. Quod & docet locis relatis n. præcedente.

9. Deinde hanc esse mentem Philosophi est indubitatum: nam illa verba, quæ ab authoribus tertie sententie adducuntur ex tex. 132. sunt argumētū, quod sibi obijcit, vt patet ex D. Th. lec. 23. litt. f. & ex proposito reijcit. Et tandem text. 133. ex propria mente respondet: & ex Philosopho S. Th. lit. n. concludit: *Sic igitur patet, quod tempus primo mensurat, & numerat primū motū circularē. & per eū mensurat omnes alios motus; unde est vnum tempus tantū propter unitatē primi mo-*

1. Ex quo patet quod intrinsece est tantū in primo mobili, & extrinsece in omni motu mēsurato ab illo. Et quod loquatur de vnitate numerica, ipse S. Tho. in fine lec. declarat: vnde est probata nostra conclusio ipsius authoritatibus quib⁹ ab alijs impugnabatur.

10. Efficacia rationū quas retaliamus n. 3. & 4. in hoc consistit, quod tempus significat mensurā vniformē natura sua aptā ad omnē successiōnē mensurandā: sed mēsurā vniformis, & regularis, qua omnia regulentur, tantū est mensura motus primi mobilis: ergo loquēdo complete, & formaliter, & vt est in vsu Philosophorū, tantū est vnum numero tempus. Et cū quæstiones istæ pēdeāt ex vocabulorū proprietate vt in vsu scholæ, sufficeret, quod sic acceperunt Philosophus, & S. Th. & tot graues Philosophi, & Theologi, vt absolute affirmemus esse vnum numero tempus proprie, & formaliter.

11. Sed obijcies ex Suarez dist. 50. Metaph. lect. 10. n. 8. dicente ex natura rei nullum esse motū, seu durationē successiuā, quæ sit aliorū motū mensura; sed ex arbitrio, & capacitate hominū pendere: quamuis in motu causā sit fundamentū, seu capacitas vt allumatur in mensuram.

Ceterū iam lib. 2. Logie. q. 14. n. 7. ostendimus mensurā pertinere ad quantitātē: & quod est duplex; alia intrinseca mēsurato; & alia extrinseca. Licet autem quoad actualē mensurationem, & numerationē, pendeat ab intellectu, ipsa obiectiua ratio mensuræ realis est. Sicut ergo tempus, quod est numerus

numeratus, absolute datur in reb⁹; ita absolute motus regularissimus est aliorum mensura ex natura rei; quia primū in vnoquoque genere est aliorum mensura: quamuis extrinsece, & secundum quid pēdeat ab humano arbitrio quoad numerationē, & diuisionem in partes, & instantia. Vnde sapienter notat M. Soto hic q. 4. artic. 2. dub. 2. in fine, quod licet nos arte institueremus aliquem motum regularissimum, vt facimus in horologijs: quia tamen non habent hi motus à natura illam regularitatem; & tempus est ens naturale; duratio horum motuum non est tempus, sed signa tēporis, quod est in cælo: vnius enim eiusdemque numero horæ signum dant quotquot in mundo horologia simul sonant.

12 Authoritatem S. Augusti. in simili exposuit S. Tho. relatus n. 7. Prima ratio prioris sententiæ probat secundam partem nostræ conclusionis. ¶ Ad secundam respondet S. Thom. 1. part. q. 66. & alijs locis relatis n. 8. *Quod accidit tempori, quod sit numerus motus firmamenti, in quantum hic motus est primus notuum: si autē esset alius motus primus, illius motus esset tempus mensura; quia omnia mensurantur primo sui generis. Si autem essent plures mūdi, essent plures primi motus, & plura tempora non subordinata ad inuicem; sicut nūc motus, qui est in Angelis, est alterius rationis à motu locali corporum; ac per consequens tempus Angelicum est alterius rationis à tēpore sublunarium.*

13 Instabis accidens naturaliter non migrat de subiecto in subie-

ctum; nec præcise per hoc quod cessaret motus primi mobilis, & loco illius alterius spheræ motus esset primus; huic motui aliquod accidēs superadderetur: sed in illo euētu in illo motu esset tempus, & sic de alijs motibus primis: ergo modo in omni successione motuum est tempus.

Respondetur, quod in sententia non distinguente tempus à motu primi mobilis, facilis est solutio; quia sola variata denominatione extrinseca, motus, qui nunc est secundus, tunc esset primus per negationem prioris: & sic hac conditione posita ille motus esset tempus, quia ille esset primus, & regularissimus.

14 In sententia autem, quod tēpus est accidēs distinctum a motu, consequenter dicendam, quod in spheræ, quæ modo est secunda, in casu quod esset prima, & eius motus esset regularissimus, resulteret accidens, quod esset tempus; quia non sequitur hoc accidens quemcumque motum, sed primum, quia est mensura aliorum: si cut relationes nouæ adueniunt, vel tolluntur, positæ, vel destructis terminis de nouo; ita non est mirū, quod illud nouū accidens resul-

taret, illa variatione posita in vniuerso.

QVAESTIO XII.

Quæ sint illa, quæ tempore mensurantur?

§. I.

Certa præmittuntur.

IN primis, quod non mensuret motum primi mobilis, tenet Vazq. 1. p. disp. 31. c. 5. negans dari mensuram intrinsecam, quia mēsurā debet esse notior mēsurato: eo quod est quo quantitas rei cognoscitur: motus autem primi mobilis æquē est ignotus ac tempus. Deinde idem probatur, quia per tempus non certificamur de quantitate illius motus; cum tam vniformis sit in ratione motus in spatio imaginario, ac in ratione tēporis, seu in ratione prioris, & posterioris in præteritū, & futurum.

2 Asserendum tamen est, motum primi mobilis tempore mensurari. Ita S. Tho. 1. p. q. 10. art. 6. dicens: *Sic ergo tempus ad illū motū comparatur, non solum ut mensura ad mēsuratū; sed ut accidens ad subiectū. Quod & dicit lo cis relatis. q. 10. n. 16. & rationē assignat M. Sot. q. 4. dubiolo 4. quia cum ille motus sit successiuus, variabilis secundū prius, & posterius, non est cur nō mēsuretur tēpore. Deinde, ut docet S. Thom. q. 1. de Verit. art. 5. & in 2. dist. 2. q. 1. ar. 2. ad 1. Mensura est duplex: quādā intrinseca, quæ est in mēsurato, sicut accidēs in subiecto: quādā extrinseca, & c. Sicut in vna lignea signantur tres pedes, quæ sunt tres tertiæ; illa pars tertiæ est intrinseca mēsurā illius lignæ*

vlnæ; extrinseca autē panni, & aliorū, quæ illa tertia mēsurantur. Ita vna hora est intrinseca mēsurā illius motus cæli (nā multiplicata viginti quatuor vicibus, metitur totum circulum diurnum) sed est extrinseca mēsurā nostrarum actionum.

3 Ad primum dicitur, quod mēsurā intrinseca est notior ut *quo*; sicut lux est ratio videndi, & quātitas ratio extēdendi se, & alia; nō autem opus est quod sit notior ut *quod*.

Ad secundū, quod per tempus de primo motu certificamur intrinsece; quia tempus est numerus numeratus ipsius prioris, & posterioris motus cæli; de alijs autē certificamur extrinsece; quia per ipsum extrinsece metimur alios motus. ¶ Præter quamquod, bene notat S. Tho. 1. p. q. 70. ar. 2. ad 2. quod per causā sensibilem quādoque ducimur in cognitionem effectus occulti; sicut, & è conuerso: & idē motus cæli in suis effectibus nobis manifestus, est tempus notū ad motū illum notificādū intrinsece, & alios extrinsece.

4 Secundo dicendum est, etiam quietem propriè sumptam tēpore mensurari. Ita Phylos. text. 118. & S. Tho. lec. 23. litt. g. quia mensura per se alicuius formæ, est per accidens mensura priuationis illius: sed quies est priuatio motus: ergo propriè loquendo tempus est mensura motus & quietis, sed per se motus; quietis autem per accidens.

5 Tertio est certum, quod creaturæ spirituales, quantum ad affectiones, & intelligentias, in quibus est successio, mēsurantur tēpore discreto; quātum vero ad eorum esse

naturale, mensuratur æuo. Sed quantum ad visionem gloriæ participat æternitatem. Quod totum docet S. Tho. 1. p. q. 10. art. 5. ad 1. Et similiter corpora caelestia incorruptibilia æuo mensurantur: quod est medium inter æternitatem, & tempus, ut ibi docet S. Thomas: quod latius disputare Theologorum est.

§. II.

Dubium de substantia corruptibili.

Solum ergo remanet dubium, quæ mensura substantiæ ipsæ corruptibiles, quoad suum esse mensurentur? Nam Scotus in 2. dist. 2. q. 4. §. *Concedo*, vers. *Si tamen*, docet substantias generabiles, & corruptibiles per se mensurari quousque, licet per accidens; hoc est, secundum quantitatem naturalem consequentem eas, mensurentur tempore. Vel ut asseruit Henricus Quodlib. 5. q. 13. mensurantur modo quodam ævi, seu æuo virtuali, ut alij loquuntur.

Opinantur alij mensurari instanti temporis discreti. Ita Heruas Quodlib. 2. q. 12. & in 1. dist. 19. q. 1. & in 2. dist. 2. q. 1. Denique Rubio de Tempore. q. 5. contendit peculiarem, atque intrinsecam durationem istis substantiis, & earum accidentibus correspondere; & ratione huius durationis, tempore mensurari.

7 Id autem in quo videntur isti concordare, videlicet, propositio negatiua, quod substantiæ non mensurentur tempore, probant ex Phyl. 4. Physic. text. 118. & ex D. Th. Opus. 44. c. 3. ubi dicitur: mobilia vero quæ ad id quod sunt, sicut homo,

aut lapis, non mensurantur tempore: quia essentia eorum est in quolibet nunc temporis, nec habet prius, & posterius, siue successionem, &c. ¶ Itē probatur ratione istis verbis indicata: tempus est mensura successiuorum, & eorum, quæ non habent totum suum esse simul: sed substantiæ sunt permanentes, & incipiunt, & habent esse in instanti: ergo non mensurantur tempore, sed alia mensura.

8 Communis tamē sententia docet, esse substantiale rerum corruptibilium tempore mensurari. Ita S. Th. 1. p. q. 10. art. 4. ad 3. dicens: esse rerum corruptibilium, quia est transmutabile, non mensuratur æternitate, sed tempore: tempus enim mensurat, non solum, quæ transmutantur actu; sed quæ sunt transmutabilia: unde non solum mensurat motum, sed etiam quietem, quæ est eius quod natum est moueri, & non mouetur.

9 Probatur ratione S. Th. ibi art. 5. ex differentia inter æternitatem, ævum, & tempus: quia æternitas mensurat esse omnino immutabile; nec est mutabilitati adiunctum: ævum mensurat esse immutabile, cui adiungi potest mutatio actu, vel potentia: quædam autem sic recedunt à permanentia essendi, quod esse eorum est subiectum transmutationis, vel in transmutatione consistit: & huiusmodi mensurantur tempore; sicut omnis motus, & esse etiam omnium corruptibilium. ¶ Cuius rationis vim declarat Caiet. ibi, §. *Contra quartam*, quia tempus non solum mensurat quietem, sed etiam quiescentem: nam omne quiescens est mobile: omne autem mutabile, secundum quod mutabile, mensura-

suratur tēpore: sed nos secūdū substantiā sumus mutabiles: ergo secūdū substantiā sumus tēporales. ¶ Cōfirmatur: nā actus, & potētia expectant ad mensurā eiusdē ordinis, vt in præsenti docet Phyl. & 1. de Caelo: sed mutatio substantiālis, & quies sub esse substantiāli, nō solū in actu, sed in potentia sunt quid substantiāle: vt dicitur 10. Metaph. ergo esse substantiāle nostrum mensuratur tempore.

10 Ad authoritatē illius Opusculi respōdēt laellus. q. 25. Maius sec. 3. q. 5. ad ult. PP. Carme. disp. 21. q. 7. n. 82. nō esse indubitatum S. Th. quod mihi certū est, nō solum ex editione Romana; sed ex phrasi, & doctrina Opusculi: quod versatis in S. Thomæ doctrina erit peruium. Cum autem ex indubitatis S. Thomæ operibus constet de eius mente, non est cur illa authoritate cogamur eam deferere.

11 Ad rationē respōdēt, nō solū mensurari tempore successione ipsam motus; sed etiā substantiā, quæ admittit successione in partibus, & variationem in accidentib⁹, & variationem ætatum, & corruptibilitatem: omnia enim ista temporalia sunt, & extrinsece à tempore mensurantur.

12 Aliter respondet M. Ioan. à S. Tho. q. 18. art. 3. concl. ult. quod in illo Opusc. idem dicitur, ac in alijs S. Tho. operib⁹: quia solum asserit, quod res mobiles secundum cōceptum substantię non mensurantur tēpore: quod verissimū est, & assertum à D. Tho. 4. Phys. lec. 21. lit. K. vbi ait, quod *tempus mensurat id quod*

monetur, & quiescit; non inquantū est lapis, vel homo; sed inquantū est motum, vel quiescens: mensuratio enim propriē debetur quantitati. Substantia autem rei corruptibilis secundū se, nulla mēsurā est mēsurabilis. Quod latē prosequutus fuerat Masi⁹ cōcl. 2. quia essentia rerum abstrahunt à duratione, & mensura. Sufficit autē radicalis, & extrinseca successio, vt substantię corruptibiles existentes dicantur tempore mensurari; sicut quies mensuratur tempore.

13 Vtriusque solutionis admissa doctrina, videtur adhuc dubium principale perseuerare. Primo, quia si substantia Angeli antecederet ad operationem, est capax vt mensuretur mensura non quanta; nō est cur substantię nostræ aliqua mensura non possint mensurari antecederet ad quantitatem? Secundo, quia si substantia solum mensuratur tempore sicut quies, mensurabitur tempore per accidens; unde inquirendum restat, quæ mensura perse mensurentur? Tertio, per supra dicta manet explicata mēsurā extrinseca istarum substantiarum; non tamen manet exposita mensura intrinseca: de qua videtur esse præcipuum dubium. ¶ Quarto, ex dictis solū habetur, quæ tēpus sit mensura eterogenea, seu diuersa rationis à mensura mot⁹; nō tamen eiusdem rationis: & de ista inquiremus, quæ sit? Et cur nō detur substantię mēsurā diuersa à mēsurā motus?

14 Propter hæc Durandus in 2. dist. 2. q. 6. n. 6. docet esse substantię generabilis, & corruptibilis intrin-

sece mensurari duratione, seu nunc temporis discreti; quia in ipso esse non est successio. Loquendo autē de mensura extrinseca, docet Durandus. n. 16. quod non habet mensuram extrinsecam vni genēam, seu homogēam; quia non est quantum, seu extensum secundum rem; sed solum secundum rationem pro ut coexistit alicui durationi; & sic mensuratur tempore continuo cui coexistit. Idē sequitur Suarez disp. 50. Metaph. sect. 11. n. 11. & Rubio ubi supra quæst. 5.

s. III.

Resolutio ex mente D. Thomæ.

15 **E**X dictis tamen videntur istæ difficultates cessare: quia S. Thomas ponens vnum numero tēpus, & quod illo esse rerum corruptibilium mēsuratur; expresse loquitur de mensura extrinseca, & separata: & illi asserit non subdi existētiam rerum corruptibilium, nisi in quantum possunt trāsmutari; & ideo non nisi ratione quantitatis, & motus ponit subdi tēpori; & ideo, vel per accidens, vel mediātē substantia mēsuratur tempore physico rigore sumpto: quia mensura motus est mensura quietis, saltem per accidens; & mensura motus, & quietis, ut quod mēsurat rem mobilem, & quiescentem: ergo mēsurat esse substantiale in quantum mutabile, & quantum.

16 Quod autē sit de mente S. Th. quod substantia ipsa, & eius esse, per se nō mēsurētur tempore, vltra dicta; probatur ex D. Th. 1. 2. q. 31. ar. 2. ubi ait: quod aliquid cōtingit es-

se in tēpore dupliciter: vno modo secundum se: alio modo per aliud, & quasi per accidens. Quia enim tēpus est numerus successiuorū, illa secūdū se dicuntur esse in tēpore, de quorū ratione est successio, vel aliquid ad successionē pertinens, sicut motus, quies, locutio, & alia huiusmodi. Secundū aliud verō, & non per se dicuntur esse in tēpore illa, de quorū ratione non est aliqua successio; sed tamen alicui successiuo subiacent: sicut esse hominē de sui ratione nō habet successionē; nō enim est motus, sed terminus motus, vel mutationis, scilicet, generationis ipsius: sed quia humanū esse subiacet causis trāsmutabilibus, secūdū hoc, hominē esse est in tēpore. Hæc S. Tho. Idē docet in 4. dist. 49. q. 3. a. 1. q. 3. ergo ex eius mēte, esse substantiale, per se non mēsuratur tempore.

37 Vnde lib. 8. Phys. lec. 21. lit. c. in fine, ait: *Motus secundū se cadit in tēpore; esse verō non cadit in tēpore, sed solū secundū quod subiacet motus.* Et in 1. dist. 19. q. 2. ar. 1. ad 4. ait, quod tēpus per se est mensura motus primi: unde esse rerum temporalium, nō mēsuratur tēpore, nisi pro ut subiacet variationi ex motu calis: unde dicit Cōmentator 4. Phys. tex. 101. quod semimus tēpus, secundū quod percipimus nos esse in esse variabili ex motu calis. Idē docet in 4. dist. 17. q. 2. art. 1. q. 3. & q. 5. de Pot. a. 4. ad 1. & Quodl. 4. a. 5. Et sic istæ substantiæ differūt à substantijs incorruptibilibus; quia illæ, nec per se, nec per aliud tēpore variantur; sed solū imaginariē, in quantum nos concipimus coexistere tēpori nostro: de quo videatur Sanctus Thomas 1. p. q. 10. art. 5. ad 5.

Quare

Quare in hoc puncto non inuenio discrimen inter D. Th. & Authores prioris sententiæ, & secundæ.

38 In secundo vero puncto, cum inquiritur de mensura intrinseca, perse, substantiæ corruptibilis, etiã vt præuenit quantitatem, & motum? Mihi placet sententia Heruei, & Durandi, & aliorum, cum quibus dico, quod substantiæ istæ, & eorum esse perse loquendo mensurantur instanti temporis discreti. Quod de sumo ex D. Tho. q. 5. de Pot. a. 1. ad 2. dicente: *Ipsa enim esse rerum permanentium, non est diuisibile, nisi per accidens, prout alicui motui subiacet: secundum se autem est in instanti.* Quæ autoritas expressa videtur, quia loquendo de esse diuisibili per accidens, ac per consequens de esse rerum corruptibilium, ait S. Thom. quod *secundum se est in instanti*; ergo instans est eius mensura. Et ad hoc probandum valent autoritas, & ratio prioris sententiæ. Et quia non est alia mensura magis proportionata, quàm instans indiuisibile: & ideo substantia est in instanti tota.

19 Quæ adducuntur pro secunda sententia probant, esse substantia-lererum corruptibilium mensurari tempore, vt mensura extrinseca, mediata, & per aliud, vt diximus ex D. Thom. cum quo compatitur, quod substantia secundum se, & intrinsece mensuretur instanti.

20 Vnde substantia ablata quantitate non mensuraretur tempore, sed instanti prædicto; quod videtur in simili aperte docere Caietan. 1. p. q. 10. art. 5. §. *Circa has* (quem non videntur legisse, qui ei tribuunt oppo-

situm) & probat, quia mensura est certificatio mensurati. sed impossibile est, quod indiuisibile certificetur ex proprijs per diuisibile: ergo impossibile est, quod mensuretur per illud. Dixim' autem li. 2. Log. q. 13. substantia seclusa quantitate manere indiuisibilem: ergo vt sic non mensuratur tempore, perse loquendo, sed instanti.

21 Quod rursus probatur: nam vt docet S. Th. lib. 2. Contrag. cap. 95. in fine, *tempus consequitur motum localem: unde non mensuratur, nisi quæ aliquantulum sunt in loco*: sed substantia seclusa quantitate non est proprie in loco, vt diximus cum Caietano 1. p. q. 52. art. 1. §. *Ad exemplum.* Et corpus Christi in Eucharistia diximus non esse ibi localiter; quia est ibi *per modum substantiæ*: ergo substantia seclusa quantitate, perse non mensuratur tempore, sed instanti. Alia ratio elici potest à simili, ex his, quæ ex D. Tho. docet Ferrara dicto c. 96. in fine, videatur.

QVAESTIO XIII.

Verum tempus distinguatur à motu, & duratio à re durante?

1 Sicut docet S. Th. in 1. dist. 19. q. 2. art. 1. duratio est quid commune temporis, æuo, & alijs mensuris permanentiæ; & ideo vt descendamus ad cognoscendâ distinctionē temporis à motu, exponenda generaliter est distinctio durationis creatæ à re durante.

. 1.

De duratione rerum permanentium.

2 **Q**uidam arbitrantur durationem esse quid distinctū realiter, vel modaliter à re durāte, & existentia illius. Ita indicant S. Bonaventura in 2. dist. 2. 1. p. art. 1. q. 1. ibi Richardus q. 2. Maior, & Argentinus. Et expressè docet Rubio de Tempore. q. 4. Arriaga disp. 15. sect. 1. Et ex Thomistis fauent illi, qui tempus dicunt realiter à motu differre, quos postea referemus: & in terminis, quod omnis duratio modaliter differat à re durante, tenent M. Bañez 1. p. q. 3. art. 4. dub. 1. ad 3. & M. Albeldā 1. p. disp. 20. sect. 1. PP. Carm. dis. 21. q. 3. §. 3. Citantur alij ex antiquis, in quibus id non reperiō.

3 Non vna via defenditur: nam Thomistæ durationem dicunt esse ita permanentem, ac ipsa res, quæ durat. Arriaga putat durationē esse successiuam: quod ante eum docuerat Aureolus in 1. dist. 2. in 2. p. art. 2. Lugo de Incarnat. disput. 19. sect. 1. n. 20. videtur constituere durationem in ipsa actione, ex vi cuius entitas constituitur existens. At verò Molina 1. p. q. 3. art. 4. disp. 2. §. *His ita constitutis*, docet durationē esse accidens rerū pertinens ad prædicamentum quando.

4 Dico tamen primo, duratio nō differat ante operationem intellectus ab existentia rei durantis. Ita Capreolus in 2. dist. 2. q. 2. ad 6. cō-

tra vlt. Soncin ibi concl. 7. & libro 12. Metaph. q. 56. Caiet. 1. p. q. 10. art. 2. §. *Circa vim*. Mafius hic sec. 3. q. 1. Ioann. à S. Thoma q. 18. art. 1. diff. 1. Item Scotus in 2. dist. 2. q. 2. & Quodlib. 6. & Greg. Gabriel, & Ochā ibidem. Suar. disp. 56. Metaph. sec. 1. & 2. & 9. Vazq. 1. p. disput. 33. c. 3. n. 18. & alij communiter.

Fauet non parum S. Th. in 1. dist. 19. q. 2. art. 1. dum ait: *Duratio omnis attenditur secundum quod aliquid est in actu: tandiu enim res durare dicitur, quandiu in actu est, & non dum in potentia*. Quam rationem postea ponderabimus. ¶ Deinde S. Thom. 1. p. q. 10. ar. 2. ait, quod *Deus est sua æternitas: cum tamen nulla alia res sit sua duratio; quia non est suum esse*. Quæ ratio formalissima est, si duratio non differt secundum rem ab existentia; licet ista differat ab essentia; de quo iam diximus libro primo. q. 7. §. 2.

5 Ratio D. Thom. planè videtur convincens; quia eo ipso, quod res est in actu, verè durat: sed supposito influxu causæ agentis, per suam existentiam res formaliter est in actu, & extra potentialitatem: ergo per seipsam absque alio supperaddito durat. Maior patet; quia *duratio est persistentiā in existendo*: vel duratio est *existentia continuata*: sed eo ipso, quod influxus non cesset; & existentia acuet essentiam, res persistit:

ergo durat: ergo ad hoc
alia entitate opus
non est.

§. II.

Euasiones præcluduntur.

6 Dices cum M. Bañez, maiore esse falsam; quia duratio supra existentiam, addit permanentiam, & continuationem: quia existere per horam, non est absolute existere; nam hoc solum est habere esse extra causas. Sed est modus existendi cum persistetia. Vnde res in primo instanti intelligitur existens; & non intelligitur durans.

7 Ne in hoc puncto misceatur questio de voce, aduerte, quod Suar. illa sec. 2. n. 9. & Mafius concl. 1. dicunt nullam rem proprie durare in primo instanti; quia proprietas verbi latini exigit permanentiam aliquam in re, vel actione, vt durare dicatur: & ideo instantanea non durant, cum fiunt. ¶ Alij verò frequenter etiam in primo instanti existetie agnoscunt durationem; cum aliqua dicantur durare per instans; & substantias dicimus esse in instanti, vt patuit q. præced. n. 18. ¶ Demum M. Ioann. a S. Tho. vbi supra ait, quod in primo instanti res dicitur durare inchoatiue; tunc enim incipit duratio; consumatur autem in ipsa continuatione existentie, quæ sequitur per instans.

8 Iuxta hos vltimos dicendi modos, absque dubio cessat instantia; quia verificatur, quod eo modo quo res existit, durat; vel inchoatiue; vel consumatiue. ¶ Sed adhuc iuxta priorē, & magis rigorosā significationem, solum habetur, quod duratio ab existentia distinguatur ratio ne; quia duratio connotat actionem

præcessisse, vt primo producet: sicut res producta, & conseruata sola ratione differunt, quia conseruatio est per continuationem actionis, vt ait S. Th. 1. p. q. 104. art. 1. ad 4. Et sic actio se tenet ex parte causæ efficientis, & importatur extrinsecè, deconotato, seu in obliquo. Vnde manet ratio in sua vi: quia formaliter, & intrinsecè, per id quo res est in actu, durat: vnde idem est rem magis, aut minus durasse, ac magis, vel minus extitisse.

9 Aliter respondet Albelda. n. 13. & 18. quod latet æquiuocatio in verbo *durare*: nam si sit persistere in esse; non differt ab existentia. Cæterum hic duratio significat quantitatem formalem, vel virtuale, seu permanentiam rei per modum vniuniformitatis, vel difformitatis, prout connotat, vel fundat rationem mensuræ: & sic est modus rei existentis.

Sed contra primo; quia non omnis duratio dicit hanc rationem mensuræ: quia omnia mensurantur primo, & simplicissimo sui generis: & ideo diximus mensuram esse intrinsecè in vno, & extrinsecè solum in alijs: ergo loquendo, vt nunc loquimur, vniuersaliter de duratione, non importat illam vniuniformitatem, vel deformitatem importantem, vel connotantem rationem mensuræ.

10 Secundo, adhuc in tempore, vel æuo, vel in alijs mensuris, ratio mensuræ non est aliquid realitatis distinctum à quantitate rei formalitè virtuali, quia istæ sunt sicut potestates entis, vel substantiæ, vt diximus lib. 2. Log. q. 12. n. 1. sola ratione differre ab ente, & substantia:

tia: & quod ratio mensuræ sola ratione differat à quantitate ostendimus ibi q. 14. §. 2. unde doctrina solutionis admittit, potius firmatur, quàm eneruetur nostræ conclusionis ratio. ¶ Præterquæquod, mēsurabilitas intrinseca nō differt ab existētia cōtinuata: perhāc enim vna duratio est alteri cōmēsurabilis: ergo adhuc habetur, quod duratio nō differt ab existentia rei, quæ durat.

11 Respōdent PP. Carmel. n. 37. quod sicut distinguimus in relatione similitudinē fundamentalē conueniētē rei per suā entitatē, & similitudinē formalē cōueniētē per relationem superadditā: ita distingui debet duplex permanentia in essendo; alia fundamētalis, quæ non differt ab existentia communicata; alia formalis, seu accidētalis: & hæc sola est duratio, de qua loquimur; & est modus rei durantis.

Eisdē tamē argumentis reiicitur hæc solutio ac præcedens. Deinde, seclusa per intellectū, vel realiter illa duratione formali, res persistens in existētia, durat: ergo sine fundamento exigitur alia formalis duratio. ¶ Næc est simile de relatione; quia ibi fundamētū est absolutum, & ad se, & relatio est ad aliud: & quia absolutum differt à respectivo formaliter; op^o fuit ibi distinguere illam duplicē acceptionē. Omnis autē duratio quid absolutum est in re, licet respectivē concipiatur, aut significetur: & idē nō cōsuevit hic distinguere illa duplex acceptio; quia non militat ratio, quæ ibi vrget.

12 Præterea, cōtra omnes istas solutiones est argumentum: quia iste

modus, qui dicitur duratio; vel est totus simul? Vel est successivus essentialiter? Si primum; æquē intelligitur res cum illo modo indifferēs ad durādum hodie, & cras, ac intelligatur sine illo: & idē frustra ponitur mod^o, cui nulla tribuitur determinatio, vel formalis effectus, qui nō æquē bene habeatur sine illo. Si secundū; ergo poterit res modo durare pro tēpore vëturo, quia poterit modo De^o illi dare illū modum, quē postea habebit: & idē sequitur, quod erit futura; & quod erit præsens: & sequitur, quod pri^o, & posterius durationis possint esse simul: quod implicare cōtradictionem, notat S. Th. 1. p. q. 10. art. 5.

13 Alia via occurri potest cū Aureolo, & Hurtado disp. 17. Metaph. sec. 4. subsec. 3. & alijs Recentioribus, dicētib; quod duratio vltra existētiā importat tēpus extrinsecum reale, vel imaginariū; & quod existētia hæc rātum distet ab instāti aliquo fixo, quantum distat tēp^o extrinsecum, & quod nō magis distet: & idē duratio aliquid extrinsecum addit supra existētiā; quia hodie ego duraui plūsqūā heri: ergo hodie aucta est mea duratio: ergo cum intrinseca omnia supponamus inuariata, fuit augmentum ratione alicuius extrinseci.

14 Hæc euasione præcludūt omnia, quæ adduxim^{us} sup. q. 4. ad probādum, quod corpora seip̄s absq; aliquo supperaddito sunt præsentia spatijs imaginarijs: ergo seip̄s res existentes sunt præsentēs tēporib^{us} imaginatis. Patet cōsequētia, quia sicut se habet corpus ad locum, ita exi-

existens ad tempus. ¶ Deinde tempus imaginatū nihil est reale, ut docet S. Th. 1. p. q. 46. art. 1. ad 8. ergo etiā si nos significemus durationem per ordinē ad tempus imaginarium, non sequitur, quod addat aliquid reale intrinsecū, vel extrinsecū supra existētiā rei durantis: sicut Deus per seipsū durat: & tamē à nobis concipitur esse in tempore imaginato.

15 Demū, duratio est aliquid reale omnino: hæc correspondētia est quid à nobis confictū: ergo in illa non consistit duratio; quamuis sic à nobis explicetur. Et totum hoc docet S. Th. 1. p. q. 10. art. 5. ad 3. asserens in æt. nō esse differentiā præteriti, & futuri; quamuis secundū acceptionem intellectus nostri; & per correspondētiā ad tempus, dicamus Angelum esse, vel fuisse. Unde durationes substantiarū intrinsecē non augentur; sed solū extrinsecā correspondētia ad circulationes primi motus, hæc augetur, vel variatur. Ex quo habetur, quod in obliquo, & decōnotato, & quoad nos, duratio permanentium correspondeat extrinsecō, & per ordinē ad illud explicetur; non verò quod realiter differat ab existentia rei durantis.

§. III.

Soluuntur argumenta.

16 **A**liud principale conclusio-
nis fundamentum est illud commune; quia modi non sunt ponendi sine necessitate. Hic nullam esse necessitatē durationē superad-

ditam adstruendī, argumenta soluēdo erit perspicuum. ¶ Arguit Arriaga: quia hoc quod est Petrus hodie durare, est separabile ab existentia Petri: quia Petrus existeret heri; & potuit mori; quo casu nō durasset hodie: ergo duratio hodierna est aliquid distinctū ab existētia Petri. Patet consequentia, quia realis separatio est signum evidens realis distinctionis. ¶ Vel aliter. Petrus durans hodie, est indifferens, ut dureret, vel non dureret cras: ergo durare hodie est quid distinctum à durare cras: nihil enim potest esse indifferens ad seipsum. ¶ Vel tertio. Magis, minus ve durasse, non potest intelligi sine pluribus, vel paucioribus durationibus distinctis: si enim est eadem indivisibilis existentia, cur magis hæc, quam illa durat?

17 Hæc argumenta, vel probāt distinctionē existētiæ ab essētia (quæ arguens negat) vel nil convincunt, ut facile patet singula percurrenti. Rursus probant, quod conservatio & productio differant ex parte rei productæ: quod est contra communem Theologorum. Tertio instari possunt in duratione Angelorū, qui heri potuerant annihilari, & hodie sunt; & tamen non est intrinseca successio in æt. quo mensurantur.

18 In forma ergo dicitur, falsam esse antecedens: quia existentia hodierna dicitur duo; intrinsece, ipsam actualitatem Petri, & extrinsecē, co. notat causam insufficientem esse non subtraxisse influxum; & mensuram extrinsecam

secam temporis, cui coexistit, & à quo extrinsece, & per accidens mēsuratur. ab his autem implicat separari rem, quæ hodie durat. ¶ Pariter dicitur ad secundum, est i: differe-rens intrinsece, nego; extrinsece ex parte causæ, & ex parte mensuræ adiacentis cui coexistit; concedo.

19 Eodem modo respondetur ad tertium, quod est magis, vel minus in duratione substantiæ per correspondentiam ad adiacentem mēsuram extrinsecam; non tamen est magis, vel minus in intrinseco constituto durationis: quia esse substantiale secundum se est in instanti, in quo nō est successio; vel est in eo: de quo inquit S. Tho. Quodlibet. 10. art. 4. ad 1. quod ratione sui, nō attribuitur ei, neque fuisse, neque futurum esse, sed solū esse: sed successio est ratione mensuræ adiacentis, & per comitantiam ad tempus. Replicæ, quæ coaceruantur, ex dictis euanescent; & ideo referre nō expedit.

20 M. Gonzalez arguit: quia duratio pertinet ad prædicamentum quantitatis: at vero res, quæ durat, variantur per omnia prædicamenta: sed, quæ pertinet ad diuersa prædicamenta, realiter ex natura rei differunt: ergo duratio in rebus creatis distinguitur realiter ex natura rei à rebus ipsis. Vnde, & tantum sunt tres species durationum, & essentia, & existentia rerum diuiduntur per decem genera primo diuersa.

Secundo arguit: nam in Deo duratio est attributū virtualiter dislin-

ctū ab eius existentia: eo quod æternitas immutabilitatem consequitur; & æternitas est duratio Dei: ergo in nobis duratio ab existentia distinguitur realiter modaliter, vel ex natura rei: consequentia patet: quia quæ in Deo distinguuntur virtualiter, distinguuntur in nobis actu ex natura rei; quia debent distinguī maiori distinctione; quam in Deo. Et etiam quia in Deo dicuntur distinguī virtualiter; quia æquivalent rebus, quæ in nobis actu ex natura rei distinguuntur.

21 Respondetur, in primis distinctionem rationis ratiocinata sufficere ut duo prædicamenta distinguantur: de quo lib. 2. Logicæ q. 7. Dein de dicimus, quod duratio intrinseca non differt intrinsece ab existentia: & ideo eo modo, quo existentia est in genere (de quo diximus 1. p. Metaph. Controu. 7. n. 107.) etiam eius duratio est in genere. ¶ Præterquam quod, quantitas virtualis non est quantitas, nisi metaphorice; & non est in prædicamento quantitatis; duratio autem rerū permanentium (de qua modo loquimur) est quantitas solum virtualiter. Et tempus (de quo postea) est quantū ex motu, & motus ex n agnitudine: & ideo ex nullo capite infertur, quod distinguatur duratio à re durante realiter. ¶ Illa autem distinctio durationū, est in esse mensuræ; & non in esse entis, ut de tempore, & motu dicemus.

22 Ad secundum (in quo etiam vim faciunt PP. Carmelit. & alij) concesso antecedenti) de quo tractant Theologi) negatur consequen-

quantia: nam manifeste inflatur ex D. Thom. q. 1. de Veritate art. 1. ad ultimum dicente: & si ens, verum, vnum, & bonum magis vniatur in Deo, quam in rebus creatis; non tamen oportet, quod ex quo in Deo ratione distinguuntur, quod in rebus creatis distinguantur etiam realiter. Quod latius explanat S. Tho. q. 2. c. Veritate ar. 1. ad 3. Pariter ergo sufficit quod in creaturis existat a ratione ratiocinata distingua- tur a duratione, & quod connotet extrinsece causam influentem esse sine interruptione, & correspon- deat, & explicetur a nobis per cor- respondentiam ad tempus verum, vel imaginarium, ad hoc quod in Deo distinguamus æternitatem ab eius actualitate, vel existentia. ¶ Aliorum argumenta, ex istorum solutione facile dilui possunt.

23 Ex dictis elicitur, quod etiam duratio successiuorum, ab eorum existentia continue successiue sibi communicata, non differt: nā ra- tiones etiam in successiuis habent vim ad probandū, quod vt durent, non indigent modo, vel entitate addita existentia. Quāuis in existi- do sit discrimen inter permanētia, quorum esse est totū simul; & suc- cessiua, quorum esse semper est in- fieri: vnde S. Th. 1. p. q. 7. art. 3. ad 4. ait: *Quod motus, & tempus non sunt secū- dum totū in actu, sed successiue: unde ha- bēt potentiam per mixtam actui de quo dicemus q. 14.* Nunc veniamus ad explicandam distinctionem tempo- ris à motu, occasione quorum hæc sunt disputata de distinctione dura- tionis à re durante.

§. III.

De distinctione temporis à motu.

24 **T**Empus distingui realiter à motu, tenent omnes, qui ar- bitratur durationem distingui à re durate. Insuper Capreol⁹ in 2. dist. 2. q. 2. ad 1. contra 2. p. 6. conc. Her- uens ibi q. 1. art. 4. Iauellus 4. Phys. q. 21. & late Ferrara q. 4. Paulus Ve- netus, & alij in presenti.

25 Secunda opinio agnoscit inter tempus, & motum distinctionē secluso intellectu, non realem, sed formalem. Ita Soto q. 4. conclus. 4. Lerma q. 10. n. 6. & Conimb. q. 14. artic. 1. & 2. Quamquam mens M. Soto satis dubia videatur, quia in concl. 4. de distinctione formali à parte rei videtur loqui. In discursu tamen probationum, & concl. 5. aperte loquitur de sola distinctio- ne rationis ratiocinatę, & de ista in- telligitur à Masio.

26 Communior sententia docet tempus non differre realiter à mo- tu. Ita Authores relati. n. 4. & Durā- dus in 2. dist. 2. q. 3. n. 19. Aegidius, Argentinas, & alij, quos refert, & se- quitur Masius hic sect. 1. q. 4. & vt valde probabilem defendit Iauell⁹ q. 20. & 21. citans Albertum de Sa- xonia, & alios. Et vera michi vide- tur (si congruē explicetur.) Vel ad minus reliquis probabilior.

27 Dico ergo secundo, tempus communiter sumptum non ē esse realiter à motu, cuius est tempus. Colligitur plane ex D. Tho. 1. p. q. 66. art. 4. ad 3. vbi de tēpore in illo sensu

sensu accepto ait: *Motum autem non est intelligere sine tempore; cum nihil aliud sit tempus, quam numerus prioris, & posterioris in motu.* Quod & dixerat q. 53. art. 3. in corp. Et ratio ista sic formatur: numerus numeratus non differt à re numerata: sed tempus est numerus numeratus prioris, & posterioris in motu: ergo non differt ab ipso priori, & posteriori motus. Sed hæc est ipsa successio, & existentia motus: ergo tempus istud identificatur cum motu. ¶ Secundo probatur ex dictis: duratio non differt realiter ab existentia rei durantis: sed tempus istud est duratio motus ut mensurabilis: ergo non differt realiter à successiva existentia motus.

28 Dico tertio, tempus proprie sumptum, non differt realiter à motu primi cæli: bene tamen differt formaliter, distinctione rationis ratiocinata. Colligitur ex Philosopho text. 99. & ex D. Thom. ibi dicente lect. 17. litt. d. ostendit Philosophus, quo modo prius, & posterius se habent ad motum, & dicit, quod prius, & posterius ipso, scilicet, temporis, & motus, quantum ad id quod est, motus est: *Tamen secundum rationem est alterum à motu, & non est motus.* Ergo solam agnoscit distinctionem rationis ratiocinata inter prius, & posterius utriusque, seu inter tempus, & motum. Et ideò lect. 17. litt. h. ait: quod tempus est numerus numeratus, quia ipse numerus prioris, & posterioris in motu, tempus dicitur: *vel etiā ipsa, quæ sunt prius, & posterius numerata.* Quibus verbis exponit definitionem tem-

poris, & applicat rationem prioris conclusionis ad hanc ostendendam.

29 Probatur ergo ex dictis, quia sic se habet tempus stricte sumptum ad motum primi cæli, sicut se habet tempus communiter sumptum ad suum motum, & duratio qualibet ad persistentiam rei, quæ durat: sed ibi non est distinctio ante operationem intellectus: ergo nec tempus distinguitur ante operationem intellectus à motu primi cæli.

30 Secundam partem docent Philosophus, & S. Thom. lect. 16. litt. c. & probant dupliciter: omnis motus, & mutatio, vel est solum in ipso transmutato, vel etiam in loco ubi est transmutatum: & ideò motus localis dicitur motus in loco: sed tempus est ubique, & apud omnia: ergo tempus non est motus.

31 Secundo: omnis motus, est velox, aut tardus: sed tempus non est huiusmodi: ergo tempus non est motus, vel mutatio, formaliter loquendo. Probatur minor: tardum, & velox determinatur ex tempore, quia velox dicitur quod movetur per multum spatium in paucio tempore; tardum autem, quod è contrario, per paucum spatium in multo tempore: sed tempus non determinatur tempore, neque secundum suam quantitatem, neque secundum qualitatem: *Quia idem non est mensura sui ipsius:* ergo tempus non est velox, neque tardum. Idem habetur Opusc. 44. apud D. Th. c. 2.

32 Vis istarum rationum consistit in hoc: id quod est mensura sui, & aliorum, differt à mensurato, & ab
his

his quæ mensuratur extrinsece realiter, à mensuratis vero intrinsece, ad minus ratione: sed motus nō significat mensuram, nec sui, nec aliorum: quia solū significat successione mobilis: tēpus vero significat mensuram motus intrinsecam, & aliorum extrinsecam: & huius est duplex signum iam assignatum: dicitur enim extrinsece esse in omnibus mensuratis, & inferiorum motuū velocitatem mensurare: ergo differunt formali definitione.

33 Sed rationes istas, & auctoritates vrgebis aduersus priorem partem conclusionis: contra quam arguitur primo: nā illa propositio S. Thom. *Idem non est mensura sui ipsius*, videtur intelligenda de eodē realiter, vt verba plane sonāt. ¶ Deinde, lect. 17. litt. b. ait: *Primum motum consequitur tempus*: sed idem non cōsequitur ad seipsum, nec est causa sui: ergo tēpus realiter differt à primo motu.

Tertio, vt diximus lib. 2. Log. q. 7. accidens realiter differt à subiecto: sed sapissime asserit S. Tho. quod tempus est accidens motus primi, vt patet 1. p. q. 10. art. 6. & in 2. dist. 2. q. 1. a. 2. & in 4. dist. 11. q. 1. art. 3. q. 2. ad 2. & de Spirit. creat. ar. 9. ad 11. & Opusc. 36. cap. 1. & 3. & lib. 8. Phys. lect. 2. litt. h. ait: *Tempus est quædam proprietas motus*. Ergo ex mente D. Thom. tempus realiter differt à motu primi mobilis.

34 Respondetur satis coueniēter omnia ista intelligi posita distinctione formali: quia licet tempus à motu primo non differat in esse entis in actu, sed solum virtualiter;

differt tamen in ratione mensuræ. Quamuis autem idem non sit mensura sui extrinseca; potest tamen esse mensura intrinseca, iuxta dicta q. 11. n. 11. Præterquam quod dici potest cum D. Thom. 4. Phys. lect. 20. litt. a. quod mensurat tempus motum per hoc quod tempore mēsuratur aliqua pars motus, quæ mēsurat totum: & hoc necessariū est, quia vñquodque mensuratur per aliquid sui generis, vt dicitur 10. Metaph. ¶ Ad secundum dicitur, quod est illatio logica, sicut valet ex vno prædicato ad aliud, vel ex ente ad eius proprietates; non tamen est illatio physicæ causalitatis: de quo videatur lauellus q. 20. ad 2. & ad 4.

35 Ad tertium respondetur primo, quod accidens realiter differt à subiecto quod, nempe à substantia, non tamē opus est realiter differre à subiecto quo, seu ab eo quod est ratio, media qua est in substantia. Tēpus igitur realiter differt à cælo; licet sola ratione differat ab eius motu.

Secundo dicitur, quod aliqua accidunt prædicabiliter, quæ non accidunt prædicamentaliter. ¶ Et denique proprietates entis, & proprietates substantiæ, & quantitatis dicuntur eorum attributa; & tamen ab eis non differre suis locis diximus lib. 2. Logicæ, & 1. p. Metaph.

36 Vltimo arguitur ex Scoto in 2. dist. 2. q. 2. §. *Istam instantiam*, vers. *Respondeo*; quia duratio motus, & motus secundum suam quantitatem actu existentem sunt quætitates am-

te operationem intellectus actu distincta: sed tempus est duratio, seu mensura durationis motus: ergo tempus ante operationem intellectus differt à motu primi mobilis. Probat-
tur maior, quia partes motus non sunt necessario æquales in numero, & quantitate partibus durationis: ergo motus, & sua duratio sunt quantitates actu distincta. Probat-
tur antecedens: quia si fiat super idem spatium unus motus tardus, & alius velox, partes eiusdem proportionis in ratione motus erunt inter se æquales in numero, & magnitudine ex magnitudine spatij; & tamen partes durationis erunt in æquales; siquidem correspondent tempori inæquali: ergo tempus, & motus realiter differunt. Hoc argumentum late prosequitur Gonzalez illa disp. 20. à n. 10. vsque ad 12. plures impugnans solutiones.

37 Facile tamen responderi Socrinas, supposita distinctione temporis iam explicata, ait lib. 12. Metaph. q. 56. quod sicut ibi sunt duo motus; ita etiam duo tempora cum illis identificata; & ideo partes cuiuslibet illorum motuum sunt æquales partibus sui proprii temporis. Sed per cōparationem ad tempus commune strictè sumptum; quod est tantum unum, plures partes huius temporis correspondent motui tardo, quam velociori; quia motus tardus coexistit pluribus partibus illius tēporis, quā motus velocior. Eandem solutionē amplectitur Suarez disp. 50. Metaph. sect. 9. n. 4. declarat tamen quibusdā exēplis; quæ Gonzalez impugnat, nec vacat examinare.

38 Aliam solutionem prosequitur Suarez à n. 6. vsque ad 9. docens esse probabile, quod velocitas, & tarditas nō est ipse motus, nec existentia illius; sed modus ex natura rei ab ipsis distinctus; & similiter nō est duratio, sed durationis modus. ¶ Hæc tamen melius percipientur ex dicendis lib. 6.

39 Nunc solum aduerte, argumētum hoc ferre contra omnes militare: quia cōmuniter inter tempus, & motum non ponitur distinctio realis entitativa; nec talis, quæ ex natura rei possint partes motus separari, vel non correspondere partibus, & successioni temporis: & tamē argumentū, hoc videtur probare (si quid probat) quia sola distinctio modalis non sufficit ut partes non possint correspondere, & esse æquales. Suppositis ergo causis velocitatis motuum inæqualibus, vel ex inæqualitate virtutis, vel ex voluntate mouentium, stante motu extrinseco eodem, motus inferiores sunt inæquales: & pariter duratio extrinseca est eadem, & intrinseca diuersa.

40 Vtrum vero idem numero tempus valeat reproduci? Non habet speciale difficultatem; quia idem dicendū ac de reproductione eiusdem numero motus: de quo agitur in fine librorū de Generatione.

QVAESTIO XIII.

I.

*Vtrum tempus tantum existat
per instans?*

1 Sicut punctus se habet ad lineā; ita se habet *nunc* ad tempus, ut notat S. Th. Opusc. 36. c. 2. & sumitur ex Philosoph. 4. Phys. text. 106. unde sicut unitas est indiuisibile numeri; & punctū indiuisibile lineæ; ita *mutata esse* significat indiuisibile motus, & *nūc*, seu momentū, vel *instās*, indiuisibile temporis.

2 Sed tamē ut ex Philosopho docet S. Th. 4. Phys. lec. 18. lit. g. & lec. 21. in principio, differēter se habet in lineā, & puncto; & tempore, & nunc: quia punctum est quoddam stans, & lineā similiter: unde potest homo accipere idem punctum bis, & uti eo ut duobus, ut scilicet, principio, & fine, &c. Sed ipsum nunc non est non stans propter id quod correspondet mobili, quod semper fertur durante motu: & propter hoc oportet nunc esse semper alterum, & alterum secundum rationē.

3 Quia vero nunc, seu instans est minimū temporis; & tempus quia fluit, & præteruolat, difficile percipitur; idē difficile cognoscitur natura horum instantium. Duo præcipue sunt valde implexa apud Philosophum, quæ in præsentia ex unare intēdimus: primo, an idem nunc sit in toto tempore? Et secundo, quæstioni propositæ satis fiet explicando, an nunc, seu instās sit tēporis præsentia? Seu an existētia temporis solum saluetur in instanti?

*Vtrum sit idem nunc in toto
tempore?*

4 Circa primum sententiam affirmatiuā n videtur expresse docere Philosoph. 4. Phys. text. 103. & S. Th. ibi lect. 18. in principio. Et lect. 21. litt. c. ait; quod nunc diuidens, & continuans tempus est unum, & idem subiecto, sed differt ratione, ut ex prædictis patet. Doctrinam eandem non solū docet, sed probat S. Thom. 1. p. q. 10. art. 4. ad 2. ita scribens: Dicendum; quod nunc temporis est idem subiecto in toto tempore, sed differt ratione; eo quod, sicut tempus respondet motui; ita nunc temporis respondet mobili: mobile autem est idem subiecto in toto decursu temporis, sed differt ratione, in quantum est hic, & ibi: & ista alternatio est motus. Similiter fluxus ipsius nunc, secundum quod alternatur ratione, est tempus. Ergo ex mente S. Thom. idem numero nunc manet realiter toto tempore, & solum alternatur ratione, seu per intellectum.

5 Præterea Opusc. 44. c. 1. in fine ait; dicendū est, quod unum, & idē nunc est in toto tempore secundum substantiam, differtens secundū esse, & rationē. Probat duplici ratione. Primo, quia ipsi nunc quod est in tēpore, aut succedit aliud nūc, aut aliqua pars temporis. Non aliud nūc; quia unū nūc nō potest continuari alij nunc. Non aliqua pars tēporis; quia nulla pars temporis secundum se existere potest: ergo impos-

sibi.

sibile est, quod vnum nunc succedat alij nunc in tempore.

6 Secundo probat ex proportionē illa Philosophi: sicut se habet illud quod fertur ad motū, ita nunc ad tempus: quia sicut per illud, quod fertur, cognoscimus motum, & prius, & posterius in motu, in quantum videmus illud, quod mouetur, aliter, & aliter se habere; ita per nunc determinatur prius, & posterius in tempore. Sed quod fertur vnum est, & idem secundum substantiam in toto motu, aliud, & aliud secundum esse, in quantum est alibi, & alibi. ergo, & ipsum nunc vnum, & idem est in toto tempore secundum substantiam, aliud, & aliud secundum esse, in quantum scilicet consideratur in alio, & alio successu temporis. Similia docet S. Thom. in 1. dist. 19. q. 2. ar. 2. & B. Albertus de quatuor cor. q. 3. art. 12.

7 Vnde autoritatibus, & rationibus illis permoti Flandria lib. 5. Metaph. q. 14. art. 15. & Soto lib. 4. Physicorum q. 4. dub. 3. docent vnum numero nunc esse in toto tempore. Imo M. Soto ait, quod ipsa met existentia mobilis, quæ in se considerata realiter est vna, & eadem numero; considerata in diuersis morulis, est, & dicitur plura instantia, sola ratione diuersa. De quo videatur lib. 6. q. 2. ad 1.

8 Per oppositum, in toto tempore non esse idem nunc, sed diuersa, in o infinita instantia: probari videtur duabus rationibus Philosophi text. 91. quia illa sunt simul, quæ sunt in eodem nunc: ergo si idem

nunc persenerat, erunt simul, quæ præterierunt ab hinc nullo annis.

¶ Secundo, cuiuslibet diuisibilis finiti oportet esse duos terminos: sed terminus temporis est nunc: ergo ad minus cuiuslibet temporis finiti debent esse duo nunc: ergo nō vnum tantum. Quare, quod nō maneat idem nunc toto tempore, tenent Scotus in 2. dist. 2. q. 2. §. *Istam instantiam*, & eius discipuli. Item Durandus in 2. dist. 2. q. 4. n. 11. ibi Gregorius quæst. vnic. Gabriel q. 1. Toletus 4. Physicor. q. 14. Qui ad auctoritatem Philosophi respondet, primo cum Scoto 3. Metaph. text. 17. in fine, quod nunc est vnum specie, non numero; vel cū Themistio, quod est vnū subiecto; id est, quod non debet multiplicari subiectum cum nunc.

9 Hanc eandem sententiam esse veram, & ad mentem S. Tho. duobus alijs argumētis suaderetur. In primis quia locis relatis n. 1. ait, quod sicut se habet punctus ad lineā, ita nunc, seu instans ad tempus: sed lib. 6. ostendetur in lineā esse infinita puncta; & alterum initiatium, & aliud terminatiuū: ergo in tempore nō est tantum vnum numero nunc.

Deinde, sapissime docet S. Tho. quod inter quælibet duo instantia, qualitercumque signentur, est tempus medium; non enim in tempore continuo dantur duo instantia immediata; alioquin componeretur ex indiuisibilibus contra de firrā Philosophi lib. 6. de quo S. Thomas 1. p. q. 53. art. 3. & q. 63. art. 6. ad 4. & 3. p. q. 73. art. 7. ad 1. & alijs locis rela-

relatis in tabula, verbo *instans*, num.
5. Sed hæc omnia saluari non pos-
sunt, dicendo vnum numero nunc
esse in toto tempore; vt patet. Imò
sequitur tempus esse indiuisibile, si
cut nunc; & alia huiusmodi absur-
da facile est deducere: ergo absolu-
tè est pronunciandum, quod non
manet idem numero nunc in toto
tempore continuo.

§. II.

*Distinctione præmissa, resolui-
tur dubium.*

10 **V**Triusque partis authorita-
tes, & rationes conuincen-
tes videntur: & ideò vtramque sen-
tentiam simul veram iudico, si co-
gruè explicetur. Pro quo notandū
cum D. Thoma Opusculo 36. cap.
3. & Capreolo in 2. dist. 2. q. 2. con-
clus. 2. Ferrariens. hic quæst. 6. la-
nello quæst. 25. & cum communij,
vt notat Malus hic sect. 2. q. 1. & 2.
& sequitur Rubio quæst. 2. in fine.
Quod duplex est instans; vnum in-
trinssecum; & aliud extrinssecum.
Quod exemplo puncti, & lineæ e-
rit manifestum: imaginantur enim
Geometra punctum fluens super
magnitudinem, causare lineam, vt
ait S. Thomas vbi supra cap. 2. non
causalitate reali; sed per designatio-
nem intellectus; & ideò considera-
tur ibi puncta intrinseca, quibus li-
neæ partes copulantur; & ideò di-
cuntur, & sunt intrinseca; & punctū
quod imaginatur fluere, & hoc est
extrinsecum. Quod in linea est ita-
tum imaginario; in tempore (quod

realiter est quid extrinsecum infe-
rioribus motibus ab illo extrinsecè
mensuratis) in veritate contingit:
vnde ait S. Thomas 3. p. q. 75. ar. 7.
ad 1. quod instans, & tempus parti-
cularibus motibus non est mensura
intrinseca, sicut linea, & punctus
corporibus; sed solum extrinseca,
sicut corporibus locus. Quod &
docet quæst. 28. de Verit. art. 2. ad
10. & in quarto distinctione 11. que-
stione 1. art. 3. ad secundum in prin-
cipio.

11 Duo alia notat Ferrar. dicta q.
6. notab. 3. & 4. Primū est, quod pri-
mum mobile; & mensuratur æuo;
& mensuratur nunc extrinseco tē-
poris; & mēsuratur intrinsecè ipso
nūc intrinseco correspondēte indi-
uisibilibus motus. Nam inquantum
est substantia incorruptibilis, men-
suratur æuo: quod est causa exem-
plaris temporis; iuxta illed boetij
3. de Consolat. *qui tempus ab æuo ire
iubes*: quod explanat S. Thomas de
causalitate exemplari alterius ge-
neris, sicut dicimus inferiora pro-
cedere a superioribus. Inquantum
verò primum mobile manet idem,
& non discontinuatur in toto mo-
tu, sed suo fluxu, & alternatione
causat motum, & tempus; ipsi cor-
respondet *nunc*, quod est quasi unitas
ipsum primi mobilis, vt ait S. Thomas I ho-
mas illo cap. 3. & est quid intrinse-
cum mobili; sed extrinsecum tem-
pori. Denique, hoc mobile primū
realiter mutatur secundum locum:
& quia motus realiter distinguitur
a mobili; & partes motus copulan-
tur indiuisibilis, quæ dicuntur mu-
tata esse; ideò dantur plura instatia
li intrin-

intrinsicæ, quibus talia mutata esse
mensurantur.

12 Deinde inter instans intrinsecum, & instantia extrinseca tres differentias assignat Ferrara. Primo enim differunt, quia nunc extrinsecum est mensura mobilis, inquantum idem secundum quantitatem in toto motu perseverat: nunc autem intrinsecum est mensura mutati esse. Secundo differunt, quia nunc extrinsecum est subiectiue immediate in mobili; nunc verò intrinsecum, immediate in mutato esse constituitur. Differunt tertio, quia nunc extrinsecum, non continuat, neque terminat partes temporis, nisi casualiter; sed nunc intrinsecum terminat, atque continuat, ut docet Philosophus textu 107. & 121. & S. Tho. lect. 18. litt. g. & h. & lect. 21. in principio.

13 Sed inquiri solet, quæ entitates sint ista instantia; & an distinguantur à mobili, à motu, & à tempore?

Respondetur, quod instans extrinsecum est unitas primi mobilis; radicaliter unitas transcendentalis de genere substantiæ; proximè verò unitas prædicamentalis, secundum quod indivisibile manet sub diversis mutatis esse fluentibus. Unde est unitas mensurans mobile; cuius diversa esse sunt diversa nunc, quæ continentur tempus, iuxta S. Tho. illo cap. 3. Opusc. 36. Quid sit autem unitas prædicamentalis? Explicui in lib. 2. Log. q. 16. n. 5. & hoc instans realiter differt à motu, & tempore.

14 Instantia verò intrinsicæ sunt, quod indivisibile motus; & eodè realiter differunt à substantia, & ab unitate

mobilis: sed non differunt realiter ab ipsis mutatis esse; sicut nec tempus realiter differt à motu: nam in sententia asserente tempus esse accidens distinctum à motu, instantia temporis intrinsicæ, quæ mensuratur mutata esse, realiter ab illis differunt; sed iuxta dicta, sufficit quod à mutatis esse differunt sola ratione; quavis à mobili, & ab eius unitate differant realiter. Quod totum frequenter docent Thomæ relati; & apertè desumitur ex D. Tho. Opusc. 36. c. 3. ubi inter alia, quæ ibi subtiliter notat, ait: *Ideo subtiliter discernendum est inter ista duo nunc; quia primum nunc est mensura tantum; secundum verò etiam est accidens; & ad genus temporis pertinens; ideo ideo dicitur mensurare tempus.*

15. Quare non potest esse verum, quod ait Masius sect. 2. q. 1. conc. 3. & 4. quod instans extrinsecum secundum rem non differt à tempore, & quod instans intrinsecum non differt ab extrinseco realiter, sed solùm ratione. Hoc non potest esse verum simpliciter (ut patet ex dictis) nec consequenter ad suam, & nostram doctrinam: quia ipse nobiscum fateatur, motum, & tempus realiter differre à mobili, & ab eius unitate: ergo cum instans extrinsecum non differat ab ipsa unitate mobilis fluentis; non potest non differre realiter ab instantibus extrinsecis identificatis cum tempore. Deinde, ipse ait, quod instans extrinsecum est unum numero; extrinseca verò, at minus, duo in actu, & infinita in potentia: unde S. Th. lib. 6. Phys. lec. 8. litt. c. ait, *quod in quolibet tempore est infinites nunc ante, nunc.* Ergo instans intrinsecum

cum realiter differt ab instanti extrinseco. ¶ Illud verò negari non potest, quod assertionem secundam docet, cum Durando ubi supra, quod instans temporis discreti differt à tempore, sicut pars à toto : sed instantia (de quibus modo) non sunt partes, sed indiuisibilia nostri temporis. His premis, iam est facilis dubij, alioquin difficillimi, solutio.

16 Dico ergo primo ; loquendo de nunc, seu de instanti extrinseco, manet idem numero nunc in toto tempore realiter. Hanc probant rationes, & authoritates adductæ pro prima sententia.

17 Dico secundo ; si sermo sit de nunc intrinseco motui, & tempori primi mobilis, non manet realiter idem nunc, sed ad variationem motus, & mutati esse realiter variantur. Conuincitur argumentis secundæ sententiæ. ¶ Opus autem fuisse hæc duo genera nunc, seu instantia distinguendi, explicandum est, notando ex D. Tho. Opusc. 36. cap. 3. non longè à fine : quod duobus modis aliquid potest esse mensura alterius : vno modo quando ipsa mensura semel, vel pluries accepta æquiparatur mensurato : sicut palmo mensuramus vnam, & vna pannū ; & ternario mensuramus omnes ternarios, replicata acceptione mensuræ eiusdem, vel similis. Alio modo aliquid dicitur alterius mensura, quando vnum est ratio cognoscendi aliud : vnde de isto cognitio non habetur, nisi secundum quod aliud ducit intellectum in cognitionem ipsius & ideo illud non erit absolute mensura alterius, sed mediante scientia.

18 Igitur instans indiuisibile intrinsecum tempore, est mensura primo modo, vt minimum in illo genere, vt vnitas in numero, & punctus in linea, & sic de alijs. Sed quia tempus difficile cognoscitur, ideo curauit Philosophus etiam assignare tempore mensuram cognitionis : vnde subdit Sanctus Thomas : isto modo mobile potest dici mensura motus, quia per eius notitiam deuenitur in notitiam motus, vt ibidem (nempe 4. Physicorum) dicitur ; quia mobile est permanens, motus verò transiens : ideo mobile notius est ipso motu. Similiter instans tale, notius est tempore simpliciter ; quia permanens est, & idē re, tempus verò transiens. Licet quandoque tempus sit nobis notius ; quia est aliquo modo subiectum sensui ; quia est sensibile commune ; cum sit numerus motus. Hæc ibi Sanctus Thomas. Non ergo distinguere inter hæc instantia, & inter istos duos modos mensurandi, fuit occasio in extrema declinandi, deuiā omnino à mente Philosophi, & a veritate.

§. III.

An tempus tantum existat per instans?

19 Circa secundum principale dubium, multi existimant tempus solum existere per sua indiuisibilia, scilicet, instantia. Ita Soto questione quarta ad quartum. lauell' quest. 24. §. Tertiū agitur via, Toletus questione 16. in fine, & lib.

6. q. 1. ad 6. qui obiter tantum quaestione[m] tetigerunt: & loquuntur de *nunc* in diuersa acceptione, ac à modernis accipiatur, ut dicetur n. 30. Sed ex professo hanc sententiã docent PP. Carmel. disput. 21. q. 8. M. Ioan. à S. Tho. q. 18. art. 2. Ortiz tract. 8. confer. 4. Lerma li. 4. q. 12. & alij.

20 Probaturque primo ex Philosopho textu 105. & ex D. Tho. ibi lect. 18. litt. e. dicente: assignat rationem eorum, quæ dicuntur de nunc: & primo eius, quod dicitur: *quod nihil est temporis nisi nunc*. S. August. lib. 11. Confessionum cap. 5. latè probat, quod *præsens nullum habet spatium*. ¶ Adhuc expressius S. Thom. 4. Physic. lect. 23. litt. e. ait: *Sic igitur, & tempus non habet esse extra animam, nisi secundum suum indiuisibile*. Excludit ergo à tempore omnem aliam existentiam realem, niũ ratione instantis indiuisibilis. Rursus 1. p. q. 46. art. 3. ad 3. ait: *Nihil est temporis, nisi nunc*. Et q. 66. art. 4. ad 5. asserit: *Modo nihil est accipere in actu de tempore, nisi nunc*. Omnes, & singulæ authoritates videntur expresse, nec vlla indigent ponderatione.

21 Præterea, veritatem eandem docet, & ex professo probat Opusculo 44. cap. 1. his verbis: esse successiuorum consistit in hoc, quod existant secundum aliquid indiuisibile sui: quod manifestari potest; quia quælibet pars cuiuslibet successiui diuisibilis est in diuersas partes. Si ergo aliquod successiuum existeret, non solum secundum aliquid indiuisibile sui, sed secundum aliquam sui partem, sequitur, quod

multæ partes alicuius successiui simul essent: quod est contra rationem successiuorum. Hæc ibi Author illius Opusculi. Dato autem, quod non sit Sanctus Thomas, cum consonet alijs eius scriptis indubitatis iam relatis, & irrefragabili nitatur ratione, non potest non hanc sententiam omnino persuadere. Vnde Sanctus Thomas libro octauo Physicorum lectione secunda littera h. ait: *Nihil est accipere in actu de tempore, nisi nunc: quia quod præteritum est, iam abiit: quod autem futurum est, non dum est*. Hæc ibi.

Dices, satis distingui successiua à permanentibus, asserendo, quod permanentia habent suum esse simul permanentiter; at verò successiua habent quidem aliquam partem simul, sed præsentia fluenti, & transeunte: & ideo quamuis non existant solum ratione instantis, dicuntur esse influxu, & successione.

22 Sed contra: nam hæc solutio videtur verbis ludere: nam idem est succedere, ac fluere: & implicat quod cuiuslibet successiui pars, nõ sit successiua: ergo implicat, quod secundum aliquid sui sit præsens. Patet consequentia; nam quod est præsens, permanet, dum est: ergo non fluit: ergo si fluit non est præsens. ¶ Deinde; instans minus durat, quam duraret illa pars: & tamen, quia habet suum esse simul, existit simul, & suo modo permanentiter: ergo potiori ratione idem esset dicendum de illa parte præsentis.

Vltimo idem probatur, ex definitione

nitione temporis, quod dicitur numerus motus secundum prius, & posterius: ergo partes eius tantum sunt præterita, & futura: ergo nulla pars temporis ratione sui est præsens: ergo solum existens ratione instantis indiuisibilis.

§. III.

Probatur sententia opposita.

23 **O**ppositam tamen sententiam docuit Durandus in 2. dist. 2. quæst. 4. num. 14. dicens, quod tempus non habet esse per nunc, sed per existentiam suarum partium, quæ verè, & realiter habent esse; quamuis non simul. Idem sequitur Suarez disp. 30. Metaph. sect. 9. numero 22. ubi refert S. Augustin. 11. de Ciuitate cap. 26. docentē, quod metimur prætercumbia tempora: aliquid ergo temporis est præsens, quamuis transeunter. Conimbric. & Rubio quæst. 1. & communiter Authores. ¶ Ex Thomistis idem docuit Hervæus in secundo distinctione 2. quæst. 1. in 3. part. illius, quem citat, & videtur sequi Maius hic lect. 3. quæst. 6. conclus. 1. expressè asserens, quod tempus absolute non per instantia, sed per suas partes existit. M. Araujo lib. 11. Metaphisicæ quæst. 3. artic. 2. ad tertium. Imò M. latellus hic quæst. 25. ait: Nulla pars temporis potest existere, secundum aliquod indiuisibile, cum sit de genere successiuorum. In quo autem sensu loquatur quæst. 24. postea num. 30. dicetur. Videturque supponere Soncinas lib. 3. Metaph. q.

41. §. quantum ad secundum, docens, tempus componi ex partibus sibi succedentibus. Fauet Soto referendus num. 29.

24 Probaturque primo, supponēdo ex D. Tho. locis relatis num. 9. quod tempus nostrum non componitur ex duobus, vel pluribus instantibus immediate se habentibus, si cut nec cōtinuum componitur ex foliis indiuisibilibus, vt dicitur lib. 6. Quo supposito, sic arguit Hervæus: instantia se habent ad tempus, sicut punctum ad lineam, vt ex Philosopho, & D. Thoma docuimus n. 1. & per totam quæstionē; & patet ex propria ratione instantis, quod est quid indiuisibile continuatiuum, quo metimur temporis successiōnem: sed linea adæquatè non existit per punctum, sed etiam per partium existentiam: ergo nec adæquatè tempus est in instanti. Probatur minor: linea est diuisibilis secundum longitudinem; punctum est, quid penitus indiuisibile: ergo adæquatè linea non est in puncto.

25 Secundo: tempus est essentia liter quid successiuum, & est extensum, & continuum cōtinuitate motus, & magnitudinis: sed instans est quid indiuisibile, incapax extensionis, & diuisibilitatis: ergo tempus non existit tantum per instans. Probatur consequentia; quia licet existētia distinguatur ab essētia; tamē debent ad inuicem proportionari: constat autem, quod existentia instantiū temporis discreti, non est proportionata temporis continuo, & extenso: cum ergo de isto modo loquamur, non existet tempus ratū

per momentum, seu per instans. Et idem lib. 7. dicitur, quod motus non potest esse in instanti, ac per consequens, nec tempus, quod identificatur cum motu, vel est æquæ successuum ac ille.

26 Tertio; omnium rationum vis explicatur: quia si adæquata realis existentia temporis est tantum in instanti; vel vnum numero instans durabit tempore toto: quod iam est exclusum. Vel tempus nostrum erit aggregatio instantium immediate succedentium: quod impugnat S. Th. 1. p. q. 53. a. 3. & sepius alibi, & rejicietur lib. 6. Sequela probatur supponendo ex D. Tho. 1. p. q. 63. art. 6. ad 4. *quod inter qualibet duo instantia esse tempus medium, habet veritatem, inquantum tempus est continuum, ut probatur 6. Physic. lect. 1. litt. f. & lect. 5. litt. d. & lect. 7. litt. f. quia continuum non componitur ex indiuisibilibus. Quo posito, sic arguitur: Aut instanti præsentis succedit instans; aut succedit pars. Si primum; ergo dantur duo instantia immediata. Si secundum; ergo abeunte instanti, aliqua pars est præsens: ergo temporis adæquata existentia non est in instanti. Deinde, nihil est præteritum, nisi quod aliquando fuit præsens; nec futurum, nisi quod aliquando erit: sed non solum præterierunt instantia, & momenta, sed temporis partes: ergo aliquæ partes temporis existunt aliquando præsentes transeunter.*

27 Dupliciter solet his argumentis responderi ab Authoribus primæ sententiæ, Vel dicendo, quod existentia instantis, quæ est indiuisibilis

formaliter, est diuisibilis virtualiter: & sic proportionata existentia temporis. Vel quod partes præteritæ transeunt per instans in fieri, & successiue; non in facto esse, & permanenter; & idem quod existit, sunt partes; sed non existunt perse, & ratione sui, sed in fieri, & ratione alterius.

28 Euasiones istæ, rationes factas non eneruant; ut patet singulas percurrenti: nam iuxta priorem, posset quis dicere lineam adæquatè existeret in puncto: eo quod licet punctum sit indiuisibile formaliter, est diuisibile virtualiter: sicut enim id fingitur de instanti, non esset cur non posset asseri de puncto: cum vtrumque sit indiuisibile. ¶ Secundo, hac via eneruantur omnes rationes, quibus probatur vnum indiuisibile additum alteri, non facere maius: quia posset responderi, quod æquiuallenter est maius, &c. de quo lib. 6. quæst. 1. numero 35.

29 Tertio; non tantum motus, & tempus essentialiter accepta petunt successionem; sed etiam tempus physice sumptum, ut constat ex suis componentibus: sed tempus physice componitur ex partibus, & indiuisibilibus: ergo physice loquendo, debet dari existentia indiuisibilem, & existentia partium temporis. ¶ Quarto; licet partes successiuæ, dum fiunt, sint in fieri; tamen cum transierunt, iam habuerunt factum esse: tunc ergo restat explicandum, quomodo pars transiit, si instanti; non potest succedere pars; nec immediate potest succedere instans? Vnde M. Soto 3. Physic. q. 2. ad 2. ait: *Hoc mihi ta-*

mens fateri est intellectu difficile, quod de-
tur aliquod ens, cuius nulla pars unquam
sit de presenti secundum se. & quodlibet
fui: & tamen habuerit, & habebit partes.

§. V.

*Ex D. Thoma argumenta sol-
uuntur.*

30 **H**AEC sententia vera mihi vi-
detur; nec contraria Diuo
Thomæ, aut Antiquis Thomistis:
quia illi expressè loquuntur de nunc
extrinseco, quod diximus manere
idem in toto tempore: non verò de
instantibus intrinsecis motus, & tē-
poris (de quibus solum Recentiores
hoc dubium mouent) vt eos legēti
erit perspicuum.

31 Ne autem videatur euasio à
me conficta, non grauabor trans-
cribere verba Sancti Thomæ, qui
egregio illo Opusculo 36. (quod
est S. Thomæ a nullo hactenus est
dubitatum; nec qui eum legerit, po-
terit dubitare, propter doctrinæ ve-
re Angelicæ maiestatem) cap. 3. cir-
ca finem, sic ait: *Cum autem dicitur,*
quod nihil est præsens de tempore nisi nunc,
non significatur aliquod instans, quod est
continuans partes temporis ad inuicem,
quod cum tempore labitur, nec permansit,
vt iterum signari possit, sicut potest
punctus in linea vnus, & idem exi-
stens bis sumi, in quantum scilicet,
et in principium, & finis respectu di-
uersarum partium lineæ; nihilomi-
nus idem nunc est principium vni⁹
partis, & finis alterius in tempore,
sicut in linea punctus. Sed hoc dicitur
de nunc, quod sequitur id quod fertur: id

enim manet idem secundum essentiam in
toto tempore, variatum tamen per rationē.
Et in ista diuersitate eius inueniun-
tur multa instantia, semper tamen
labentia cum tempore. Constat au-
tem nullum talium instantium la-
bentium esse causam temporis; cū
nullum ipsorum maneat in toto tē-
pore, sed transeat cum qualibet parte tē-
poris. Hæc ibi.

32 Ex quibus habemus ex ipso
D. Thoma explicatam illam propo-
sitionem; quod cum dicitur, *nos nil*
habere de tempore nisi nunc intelligitur
quod nil possimus designare fixum
in tempore, nisi vnicum indiuisibi-
le primi mobilis, quod suo fluxu
causat tempus, vt subternitur mo-
tui. Quod & docet S. Thomas 1. p.
q. 10. art. 4. ad 2. & lib. 4. Phys. lect.
18. litt. g.

33 Quod si aliquæ authoritates
loquantur de instantibus intrinse-
cis, exponendæ sunt, quod nihil sig-
nabile, & numerabile concipimus
in tempore, nisi ipsa nunc sibi succe-
dentia; quamuis ex parte motus cō-
tinui numerati, ultra ipsa nunc sint
partes succedentes: quia vt ait San-
ctus Thomas Opusculo 36. cap. 1.
in fine: *Vniuersaliter omne tempus con-*
sistit essentialiter in quadam morosa suc-
cessione. Accidit autem ei, quod illa suc-
cessio sit continua, vel discreta, ratione co-
rum; quibus applicatur. Quando ergo
tempus est continuum, licet nunc e-
rentur sola instantia, & nunc succe-
dentia, verè existunt, & transeunt
partes. ¶ Vnde Sanctus Thomas
in 1. dist. 19. q. 2. art. 1. ait: *De ratione*
huius mensuræ qua est tempus, sunt duo,
scilicet, quod accipiantur ibi plura, ad mi-

nus d. d. nunc, inter quæ est tempus; vel duo tempora continuata per unum nunc, & quod illa sint succedentia. Quod est dicere; tempus est mensura dupliciter; vel per minimum sui generis; & sic solum numerantur nunc succedentia; quamuis sub eis fluant partes continuæ motus, & temporis: vel est mensura per aliquid fixum, & manens, notius propter permanentiam: & sic tempus mensuramus per permanentiam primi mobilis, quod suo fluxu causat tempus: & iuxta neutram explicationem habetur, quod tempus continuū adæquatè existat per instant. Videatur Sanctus Thomas in 1. dist. 37. q. 4. art. 3. ad 5. & sic expostæ manent omnes authoritates, & soluta vltima ratio ex definitione temporis sumpta.

34 Ad rationem principalem dicitur, in primis ex D. Tho. in 2. dist. 1. q. 1. art. 2. & in 3. dist. 3. q. 5. art. 2. ad 5. quod quædam sunt, quæ significant ipsum factum esse, per modum fieri, sicut cum dicitur motus terminari, si enim terminatur, & terminatum est; & si niliter simul illuminatur, & illuminatum est; eo quod illuminatio est terminatus motus, ut dicitur in 4. Physic. tempus ergo, ex parte motus significat aliquid successivum, & nunquam in eodem nunc permanens; sed cum dicitur esse præsens, significatur actus; non permanentem, sed successivum, in quantum est actus admixtus potentie, ut ad intentum notat Sanctus Thomas in primo dist. 19. q. 2. art. 1. in corp. & 1. p. quæst. 7. art. 3. ad 4. dicens, quod motus, & tempus non

sunt secundum totum in actu, sed successivum: unde habent potentiam permixtam actui. Et hæc est essentialis differentia inter successiva, & permanentia. Quæ saluatur etiam si partes successivæ sint præsentem successivum, quia habent præsentiam, & actualitatem permixtam potentie; & non sunt secundum totum in actu, sicut permanentia.

35 Ad primam replicam dicitur, quod morosa successio, quæ est de essentia motus, & temporis, saluatur per hoc, quod partes sint in fluxu, etiam si non sint in instanti; & ideo durant, & successionem habent continuam. Unde permanentia, & actus habent latitudinem; nec in omnibus entibus sunt eiusdem rationis. Ex eo igitur, quod successiva secundum totum suum esse non sint simul, & in actu, sed partim in actu, & partim in potentia; nec sequitur, quod pertingant ut sint permanentia; nec quod solum sint in nunc, seu in instanti. Quamuis ipsum mobile permaneat in continuo fluxu, & ex hac parte continuetur, & permaneat duratio motus, & temporis.

36 Ad secundam replicam respondetur, ex verbis Sancti Thomæ relatis num. 3. 1. quod instantia etiam cum tempore labuntur, nec permanent; quia omne, quod est aliquid motus, fluit; & ideo dato, quod quoad hoc esset par ratio de instantibus, ac de partibus motus, & temporis; argumentum assumit falsum. ¶ Deinde dicitur, quod instantia sunt indivisibilia, partes divisibiles; & ideo quamuis fluant, & succedant, unumquod-

quodq; tamē secundū modū suū;
quā duratio est existentia rei durā-
tis; & existentia proportionatur ef-
sentia, quam aduat: nunc autem
non est pars temporis, vt ait Sanctus
Thomas libro 4. Physic. lect. 18. lit.
h. Sicut neque id per quod distin-
guitur motus, sicut nec puncta

sunt partes lineæ: & idēd nunc, seu
instans non est id per quod adēqua-
tē existit tempus continuum physī-
cum: quia instans non est pars tem-
poris, sed terminus, vt ait Sanctus

Thomas quæstione tertia de

Potentia articulo 17.

ad quintum.

LIBER QVINTVS PHYSI- CORVM ARISTOTELIS.

EXposito motu, & his, quæ cō-
sequuntur motui in commu-
ni, hic iam accedit Philosophus ad
diuidēdum motum in suas species.
Totus autem liber diuiditur in tres
partes: nam duobus primis capiti-
bus tractat de speciebus motus in
communī: alijs duobus agit de vni-
tate, & diuersitate motus: denique
capite quinto, & sexto differit de
contrarietate motus.

Summa capitis primi.

DVO præcipuē præstat Phylo-
sophus in hoc capite nam di-
stinguit diuersas acceptiones muta-
tionis, & motus: & distinguit in
genere species mutationis, quas ca-
pite sequenti amplius exponet.

Distingat ergo in prima parte
motum per se à motu per accidens,
tripliciter; nempe, ex parte mobi-
lis; ex parte mouentis; & ex parte
termini. Ex parte mobilis dicitur
aliquid transmutari per accidens,

sicut cum dicitur, musicum ambu-
lat: alio modo secundum partem,
quia aliqua pars eius mutatur. Ter-
tio modo dicitur aliquid moueri
primo, & per se. Hoc autem per se
mobile variatur secundum diuersas
species.

3. Et hæc distinctio, quæ posita
est ex parte mobilis, attendi simi-
liter potest ex ipso mouente. Et
tertio ex parte termini. Et quia
terminus ad quem magis denomi-
nat motum, quam terminus à quo,
accipitur hæc diuisio motus à ter-
mino ad quem; sed non à termi-
no à quo. Ex parte igitur termi-
ni accipitur aliquid quod est per-
accidens, & aliquid quod est se-
cundum partem, & secundum ali-
ud, & aliud, & quod est pri-
mo, & non secundum aliud. Mu-
tatio, quæ est per accidens dimit-
tenda est, quia motus per accidens
est indeterminatus: & sub arte non
cadunt, nisi ea, quæ sunt determi-
nata.

4 In secunda parte ad diuisionem mutationis præmittit, quod cū omnis mutatio sit a quodā in quiddā, necesse est, quod omne, quod mutatur, quatuor modis mutetur: aut ex subiecto in subiectum; aut ex subiecto in non subiectum; aut ē contrarium ex non subiecto in subiectum; aut ex nō subiecto in nō subiectū.

5 Ex quo sequitur, quod tres sint mutationis species: quia non potest esse aliqua mutationis species de non subiecto in non subiectum; eo quod omnis mutatio est inter opposita; duæ autē negationes nō sūt oppositæ: relinquūtur ergo alię tres species: quarum illa, quæ est inter opposita contradictorie, vocatur generatio: quæ est mutatio de non esse in esse, illa mutatio, quæ est ex non esse in esse, vocatur corruptio. Et neutra est motus. Vnde motus erit mutatio de subiecto in subiectum; ita vt per hæc intelligamus contraria, aut media: quia etiā priuatio quodammodo est contrarium.

6 In fine concludit, necesse esse, quod species motus distinguantur secundum genera prædicamentorum: cum motus denominationē, & speciem a termino trahat. Vnde necesse est esse tres species motus, scilicet, motus, qui est in genere Quantitatis; & motus, qui est in genere Qualitatis; & motus, qui est in genere Vbi, qui dicitur secundum locum.

Summa capiti. secundi

7 Conclusionem capiti præcedentis in isto latius confirma-

turus, duo principaliter facit Phylosophus. Primo ostendit, quod in alijs generibus a tribus prædictis, nō potest esse motus; secunde ostendit, quomodo in istis tribus generibus motus sit. ¶ Circa primū probat, quod motus non sit in genere substantiæ: nam omnis motus est inter contraria: sed substantiæ nihil est contrarium: ergo secundum substantiam non est motus. Quod non sit motus in genere ad aliquid probat, quia contingit de nouo aliquid relative dici ad alterum altero mutato, ipso tamen non mutato: ergo motus non est perse in ad aliquid, sed solum per accidens. Quod autē non sit motus in genere actionis, & passionis: probatur, quia actio, & passio non differunt subiecto a motu: vnde idem esset dicere, quod in his sit perse motus; ac asserere, quod motus sit in motu; sed hoc est impossibile; quia sequeretur processus in infinitum: ergo non est perse motus in genere actionis, & passionis.

8 In secunda parte, ex dictis concludit, quod motus solū est in Quantitate, Qualitate, & Vbi. Motus, qui est in Qualitate vocatur alteratio. Motus, qui est in Quantitate, non est nominatus secundū suū genus, sed nominatur secundū suas species, quæ sunt augmentum, & decrementum. Motus in Vbi, nō habet nomen comune generis, neque nomina propria specierum: sed vocatur latius: quāuis hoc nomen sit proprium omnino motus localis in communi. Mutatio autem, quæ est secundum magis, & minus redu-

reducitur ad speciem alterationis.

9 Denique, quia quies opponitur motui, docet quod tribus modis dicitur aliquid in mobile; vel quia in illo modo natum est moueri, vt Deus; vel quia difficile est moueri; vel dicitur aliquid immobile, quod natum est moueri, & potest de facili moueri, non tamen mouetur, quando natum est moueri, & ubi, & eo modo, quo natum est moueri: & hoc solum proprie dicitur quiescere: vnde oportet, quod quies sit priuatio in susceptiuo motus.

Summa capituli tertij.

10 **P**ræmittit in hoc capite Phylosophus quædam necessaria, vt in sequenti determinet de vnitare, & diuersitate motus; quia istorum, quæ hic præmittit, definitionibus, vtitur in sequentibus demonstrationibus. ¶ Dicit ergo, quod ex hoc aliqua dicuntur esse simul secundum locum, quod sunt in vno loco proprio; non autem ex hoc, quod sunt in vno loco comuni. Dicuntur esse separatim, vel seorsum, quæcunque sunt in alio, & alio loco. Tangere autem se dicuntur, quorum sunt vltima simul. Medium est, in quod primo aptum natum est peruenire id quod continue mutatur secundum naturam, quam in vltimum terminum: & medium ad minus oportet, quod sit in tribus, quorum duo sunt extrema, & vnum medium.

11 Ad hoc quod sit motus cõti-

nus requiritur, quod nulla interpolatio sit in tempore. Vt autem aliquid dicatur esse consequenter ad alterum, requiritur, quod sit post aliquid primum quodam ordine, vel secundum positionem in loco, vel secundum speciem, vel secundum virtutem, aut secundum dignitatē: rursus requiritur, quod inter ea non sit aliquid medium de numero eorum, quæ sunt in eodem genere: sicut linea consequenter se habet ad lineam si nulla linea sit in medio, & similiter est de vnitare, & de domo ad domum.

Continuum est, cum vnus, & idē sit terminus duorum, quæ se tangunt. Contiguum est cum vltima sunt simul.

12 In secunda parte capituli comparat tria, de quibus principaliter agit, scilicet, consequenter se habens, contactum, & continuum: nam consequenter se habens, est primum inter cætera præmissa ordine naturæ, secundum quod dicitur esse prius à quo non conuertitur consequentia essendi, quia omne contactum necesse est esse consequenter; sed non è cõtra, quia ordo potest esse in quibus non est tactus, vt in separatis à materia, & in numeris; nam tactus inuenitur solum in continuis. Eadē ratione contactum est prius quam continuum; quia si aliquid est continuū, necesse est, quod sit tangens; sed non est necessarium, si tangit, quod sit continuum; sed sufficit, quod sit contiguum. ¶ Ex quibus infert, quod si vnitas, & punctus sunt separata, sicut quidam dicunt, sequitur, quod vnitas, & punctum

non

non sunt idem: quia secundum puncta aliqua se tangunt ad inuicem, non autem in unitatibus. Et quia inter duo puncta contingit esse aliquid medium; quod non necesse est esse inter duas unitates.

Summa capitis quarti.

13 **D**eterminat in hoc capite Philosophus de unitate, & diuersitate motus, & assignat causas regularitatis motus. Multipliciter dicitur vnus motus, scilicet, genere, specie, & numero. Omnes motus, qui sunt in vna coordinatione predicamenti, possunt dici vnus motus genere: sicut omnis loci mutatio, quæ est ad Vbi. Omnes, qui terminantur ad speciem specialissimam; quæ non diuiditur in alias species, dicuntur vnus motus secundum speciem. Tertio modo dicitur motus simpliciter vnus, qui est vnus numero secundum suam essentiam: ad quod tria requiruntur, scilicet unitas subiecti, termini, & temporis: & unitas motus, secundum quam dicitur simpliciter vnus, consistit in unitate omnium horum. Et ratio est, quia motus non est simpliciter vnus, quia indiuisibilis; cum motus non possit esse indiuisibilis; sed est simpliciter vnus cum est continuus: sed ad continuitatem motus tria prædicta requiruntur, & quolibet deficiente interrumpitur, seu discontinuatur; ergo tria prædicta exiguntur, ut motus sit simpliciter vnus numero.

14 In secunda parte docet, quod irregularitas motus aliquando est

ex parte rei, in qua mouetur, seu ex parte viæ: & ideo motus circularis est regularis, & similiter motus rectus; secus vero motus reflexi, & obliqui. Secundo ille motus dicitur regularis, cuius est eadem velocitas per totum, irregularis autem, cuius vna pars est velocior altera: & est hæc differentia ex diuersitate modi motus; quia velocitas, & tarditas non sunt species motus, nec differentie specierum; nec sunt idem quod grauitas, aut leuitas. ¶ Motus irregularis, & est vnus, in quantum est continuus; & est quodammodo multiplex, quia est minus vnum, quam regularis: & hoc maxime apparet in motu reflexiuo, quia quasi videntur duo motus.

Summa capitis quinti.

15 **Q**uia contrarietas est quedam diuersitatis species, vt dicitur 10. Metaph. text. 13. ad explicandam diuersitatem motus, determinat Philosophus de contrarietate motuum: & in hoc capite tria facit. Primo, distinguit diuersos modos, secundum quos videri posset, quod acciperetur contrarietas in motu. Secundo, remouet quosdam illorum. Tertio assignat verum modum. Circa primum, distinguit quinque modos, seu combinationes, quibus motus possunt esse contrarii: primo, secundum accessum ad aliquem terminum, & recessum ab eodem; secundo, ex contrarietate terminorum a quibus incipit motus; tertio, secundum contrarietatem terminorum ad quos; quarto, secundum contrarie-

tatem terminā quo ad terminum ad quem; ultimo, secundum contrarietatem ex parte utrorumque terminorum.

16 Excludit in secunda parte a contrarietate terminorum, quartū, & secundum modum. Quartū quidem, quia idem non est sibi ipsi contrarium: sed vnus motus impertat habitudinem a termino a quo ad terminum ad quem: non est igitur accipienda contrarietas motus secundum contrarietatem vnus termini ad alium. Contra secundum vero, quod contrarietas motus nō sit accipienda secundum contrarietatem terminorum ex quibus incipit motus, probatur; quia motus, qui in idem tendunt, non sunt contrarii: duo autem motus ex contrariis recedentes, possunt in vnum, & idem tendere. Secundo, quia magis hoc desinitur ex termino ad quē, quam ex termino a quo. Et denique, quia ab eo a quo aliquid recipit nomen, & speciem, accipit contrarietatem.

17 Concludit in tertia parte, quod ad contrarietatem motus requiritur contrarietas ex parte utrorumque terminorum; quia contrarietas accipitur secundum propriā speciem, & rationem ipsorum; & propria ratio motus est quod sit mutatio inter duos terminos positivos. Si autem accipiatur contrarietas solum ex parte termini ad quē, hoc non facit contrarietatem motus, sed mutationis, quæ est generatio, & corruptio. In illis vero, in quibus non est contrarietas, sicut in substantijs, & alijs huiusmodi, attē-

ditur contrarietas mutationum secundum accessum, & recessum. Patet ergo, quod ex quinque modis supra positīs, duo, scilicet, secundus, & quartus, ad nil vtilēs sunt. Vnus autem conuenit ad contrarietatem motuum; duo autem congruunt ad contrarietatem mutationum.

Summa capitis sexti.

18 **D**ividitur in duas partes hoc vltimum caput: in prima de terminat de contrarietate quietū: in secunda mouet quasdam dubitationes. Circa primum, quamuis non omnis quies omni motui opponatur, sed aliqualis quies aliquali motui, sicut motui, qui est secundū locum, quies secundum locum; tamē motui, qui est ex hoc termino in suum contrarium, contrariatur quies, quæ est in contrario: sicut motui, qui est ex albo in nigrum, contrariatur quies, quæ est in albo. Et motui, qui est ex contrario in hoc, contrariatur quies, quæ est in contrario. Illæ autem quietes sunt contrariæ ad inuicem, quæ sunt in contrariis terminis. In mutationibus vero, quæ non sunt inter contraria, non inuenitur quies opposita, sed potest vocari non mutatio; & se habet sicut quies ad motum. Motui autem, & mutationi, non opponitur quies in termino ad quem, sed in termino a quo.

19 In secunda parte mouet tres dubitationes circa præmissa. Prima dubitatio est, quare in genere motus localis inuenitur quidā motus, & quædam quies secundum naturam,

ram, & quædam extra naturam; & in alijs generibus non inuenitur hoc? Respondet, quod in quolibet genere motus inuenitur secundum naturam, & extra naturam; quia cū violentum sit cuius principium est extra, nil conferente vim passio; naturale autem est cuius principium est intra, sequitur quod corruptio violenta sit corruptioni naturali contraria; sicut corruptio extra naturā est contraria corruptioni, quæ est secundum naturam. Et quædam generationes sunt violentæ non procedentes secundum ordinem causarum. Et nihil prohibet generationi generationem esse contrariam, & corruptionem corruptioni.

20 Secunda dubitatio est, vtrum omnis quietis, quæ nō semper fuit, sit aliqua generatio? Et videtur determinare in partem negatiuam per duas rationes; quia sequitur quod quietis, quæ est extra naturam, sit aliqua generatio: sed hoc non potest esse, quia quanto magis appropinquat ad quietem, tanto motus naturalis est velocior: in violentis accidit contrarium; nō ergo quies violenta habet generationem. Secundo, quia motus naturalis, & generatio quietis sunt idem subiecto, & differunt ratione tantū: sed quies violenta non generatur per motum naturalem: ergo quies violenta non habet generationem.

21 Vltima dubitatio est ex dictis: quia si quies, quæ est in aliquo termino, contrariatur motui, quo receditur, ab illo termino, sequitur, quod duo contraria sint simul; quod est impossibile.

Respondet solū sequi, quod sint simul secundum quid, & in recedendo; non vero simpliciter, & totaliter: nec est inconueniēs, quod vnū contrariorum, secundum quid permisceatur alteri: sed quanto est magis impermixtum, tanto est magis contrarium.

QV AESTIO I.

Vtrum ad tria tantum prædicamenta sit perse motus?

DOctrina huius libri, Physicorum est propria, & multū necessaria, & idē sine causa à nōnullis modernis, vel omittitur, aut obiter pertractatur. Quia tamen non nullorum examē pertinet ad libros de Generatione; id circo curandum est, ita necessaria docere, quod in extraneis ab instituto huius libri nō deinceamur. Disputamus nunc de vnitatē, & diuersitate generica motuum; acturi in sequentibus de vnitatē, & diuersitate specifica, & numerica, & de motuum contrarietate; de quibus omnibus Philosophus in hoc libro disserit.

§. I.

Quid sit motus stricte sumptus?

NOtat bene M. Soto quæst. 2. In principio, sine causa non nullos vexari, vt explicent quid sit ad aliquem terminum esse perse motus? Quia ex sola proprietate illius vocis *perse*, id est perspicuum. Ad rem enim aliquam esse perse

perse motum, aut mutationem, nihil aliud est, quam esse illud, quod perse primo, & non ratione alterius, acquiritur per motum: ad illud autem non est perse motus, quod non perse primo producit, sed consequitur ad productionem alterius: unde cum dicitur quod ad rem aliquam est perse motus, ly *perse*, non fertur super ly *motus*, sed super terminum; ita ut terminet perse, & non ratione alterius, ad quem consequitur. Et sic loquuntur, cum Philosopho, communiter authores. Quare, ut quæstionis principalis sensus intelligatur, solum restat videre, quo sensu nunc accipiat *motus*.

3. Pro quo notandum, quod mutatio significat transitum a quodam in quiddam, ut manifestatur ex ipso mutationis nomine, ut ait S. Th. initio lect. 2. quod denotat aliquid esse post aliud, & aliud esse prius, & aliud posterius.

4. Aduertit secundo S. Thomas, quod Aristoteles libro tertio, ubi motum definiuit, accepit nomen motus secundum quod est commune omnibus speciebus mutationis (ut ibi diximus quæst. 1. n. 16.) & hoc modo accipit hic nomen mutationis; motum autem accipit magis stricte, pro quadam mutationis specie. Hæc ibi. Motus ergo accipitur dupliciter (adhuc physice) vno modo communiter, ut definitus est in tertio libro: & sic est idem ac mutatio physica; & est actus entis in potentia secundum quod in potentia: alio modo motus accipitur magis stricte, pro quadam specie mutatio-

nis condistincta ab alijs mutationibus, & ab ipsa ratione communi, sicut differt species a genere; & quid ad illud motum stricte sumptum requiratur, inquiratur.

5. Quidam nomine motus stricte sumpti dicunt comprehendere generationem substantialem. Ita Antonius Andreas libro 10. Metaphysicæ quæst. 1. Iandanus quinto Physicorum quæst. 2. Cispalinus lib. 4. qq. Peripateticarum quæst. 8. & ex parte Toletus hic quæst. 1. quia quædam formæ substantiales sunt extensæ, & successiuè acquiruntur, & recipiunt magis, & minus.

6. Per oppositum alij Recentiores contendunt de ratione motus propriè dicti non esse, quod versetur inter terminos positiuè contrarios, sed sufficere, quod opponantur priuatiuè. Probant ex Philosopho. Phys. text. 8. ubi ut declararet, quod ad motum stricte sumptum non requiritur contrarietas inter terminos positivos; subiungit: *Nam priuatio ponatur contrariū. ergo sufficit ad motum propriè dictum contrarietas, quæ datur inter priuationem, & formam.* Id clarè expressit lib. 11. Metaph. c. 10. dicens: *Subiecta vero aut contraria, aut media; nam, & priuatio contrarium esse ponatur: quandoquidem, & affirmatione declaratur, veluti nudum, & cæcum.* Rationē nullam afferunt; & tamen volunt ut eis credamus; contra expressam Philosophi & Expositorum omnium sententiam.

7. Afferendum est igitur, motum stricte sumptum esse mutationem successiuā ex subiecto in subiectum; & quod generatio non est motus; sed mu-

mutatio specie distincta, vel genere a motu strictè sumpto. Prior pars est expressa Philoſophi ipsis locis, qui in contrariam citantur: nempe 5. Physicorum text. 9. ubi iuxta antiquam translationem, sic dicitur: *Quoniam autem motus mutatio quædam est; mutationes autem tres sunt dictæ: harum autem, quæ sunt secundum generationem, & corruptionem non sunt motus: hæc autem sunt secundum contradictionem; necesse est ex subiecto in subiectum mutationem, motum esse solum.* Idem dicit iuxta translationem Argiropyli, & omnes alias. Idem sumitur ex ratione textus 10. & text. 49. ait: *Quoniam autem differt mutatio a motu: ex quodam enim subiecto in quoddam subiectum mutatio est motus.* Quæ verba sic intelligit S. Thom. lect. 8. litt. g. & lect. 2. in fine, & lect. 3. in principio. Et adhuc expressius lib. 11. Metaph. lect. 11. litt. g. ex Philoſopho ait: *Permutationes autem sunt solum tres; quarum duæ, quæ sunt secundum contradictionem, scilicet, generatio, & corruptio, non sunt motus. Relinquitur ergo quod sola mutatio, scilicet, de subiecto in subiectum sit motus.* Hæc S. Tho. qui idem docet q. 28. de Verit. art. 1. & alibi sæpe. Et hic lect. 3. litt. b. ait, quod non sufficit contrarietas ut in aliquo genere sit motus, nisi de uno extremo in aliud contingat continue peruenire: ergo de ratione motus est successio.

8 Ratio Philoſophi omnino videtur efficax; quia non possunt imaginari nisi tria genera mutationum; quarum una est ex subiecto in subiectum, sicut cum aliquid mutatur de albo in nigrum; alia autem ex subiecto in non subiectum, sicut cum ali-

quid mutatur de esse in non esse: tertia est contra ex non subiecto in subiectum, sicut cum aliquid mutatur de non esse in esse: sed istarum una dicitur generatio, & alia corruptio; quæ versantur inter terminos contradictorios, & istas non esse motus ipsi admittunt, & postea ostendimus: ergo restat quod motus essentialiter petit terminos positivos, & successionem terminorum. Probatur hæc consequentia ex ipso Philoſopho text. 26. dicente: *Contradictionis autem nihil est medium.* Et S. Thom. lect. 5. litt. e. ait: in contradictorijs autem nihil est medium; relinquitur quod omne medium sit inter contraria aliquo modo. Ergo motus strictè sumptus debet esse inter terminos positivos habentes contrarietatem, ac per consequens successionem, & retardationem.

9 Explicatur hæc ratio: quia vel loquimur de motu, ut est genus ad generationem, & corruptionem, & motum inter terminos positivos. Et sic fatemur abstrahere a terminis positivis; quia quædam species mutationis sunt inter terminos contradictorios, nempe generatio, & corruptio: sed iam diximus non sic accipi motum in præsentia. Accipitur ergo pro alia ratione mutationis distincta a generatione, & corruptione. Sed posito quod termini non sint positive contrarii, non est per quid motus strictè sumptus differat a prædictis generibus mutationum: ergo motus strictè sumptus est inter terminos positive contrarios.

10 Ad priorem autem authoritatem in contrarium adductam, respon-

detur

detur sensum esse manifestū ex D. Tho. 5. Phyl. lec. 2. in fine illius textus, dicente, quod etiam priuatio *quodammodo* est contrarium, & quandoque significatur affirmatiue, vt *nudum*, quod est priuatio; & *album*, & *nigrum*, quæ sunt contraria. Sefus ergo est, quod priuatio in quantum significatur positiue, & affirmatiue, vel in quantum oppositio contraria includit priuatiuam, ex parte positiui potest esse motus strictè sumptus. Eodē modo intelligendus Phyl. philosoph. 11. Metaph. & sic exponitur à D. Thom. in fine lec. 11. vbi & aduertit, quod dicit Philosophus *nigrum* esse priuationem, non simpliciter, sed in quantum defectiue participat generis naturam.

11 Secundo respondetur, quod vt docet S. Tho. 1. 2. quæst. 73. articulo 2. & alibi sæpè: est duplex priuationum genus: nam quædam est simplex, & pura priuatio, quæ consistit quasi incorruptum esse; sicut mors est priuatio vitæ; & tenebra est priuatio luminis: & tales priuationes non recipiunt magis, & minus. Est autem alia priuatio ineri, seu cōsistens in corrūpi, sicut ægritudo, & turpitudine: & huiusmodi priuationes recipiunt magis, & minus ex parte eius, quod remanet de habitu contrario. Et in huiusmodi potest esse motus strictè sumptus. Et sic Phyl. philosophum exponit Ferrara lib. 5. q. 1. & hæc solis verbis differt à præcedente expositione.

12 Quod autem nec generatio, nec corruptio sint motus; sed potius sint instantaneæ mutationes, docet Phyl. philosophus, & duabus ratio-

nib⁹ probat textu 8. quas in forma proponunt S. Tho. lec. 2. lit. f. & g. & lib. 11. Metaph. lec. 11. litt. f. (& communiter Doctores, quorum catalogus videri potest apud Masium hic sect. 1. q. 2.) quia accidentia supponūt ens simpliciter in actu, cum sint entis entia; & ideo quod propriè mouetur, est ens actu manens sub vtroque termino: materia autem, quæ sola in generatione substantiali manet sub vtroque termino, est in potentia. ¶ Deinde, quia omnis motus est à contrario in contrarium; & substantiæ nihil est contrarium; vt diximus lib. 2. Log. quæst. 12. n. 5. contrarietate phylica, strictè sumpta: ergo generatio substantialis non est motus.

13 Ad argumentum propositum num. 5. respondet M. Sor. q. 1. ad 5. quod Phyl. philosophus hic non probat generationem non esse motū, quia non est successiua; sed nititur duabus alijs rationibus modo relatis. Quare adhuc dato, quod forma substantialis reciperet magis, & minus, essetque intensibilis, & remissibilis (vt arbitratus est Auerrois 3. cæli de formis elementorū) adhuc acquisitio earum non esset motus; quia tales formæ non aduenirēt enim in actu, sed materiæ primæ, quæ non propriè dicitur moueri.

14 Sed quia illa ratio de se efficax est, & à Phyl. insinuata text. 9. & à D. Tho. 1. 2. q. 113. art. 7. & in 1. distinct. 37. q. 4. art. 3. cor. & ad 1. ideo quicquid sit de ista solutione. Melius secundo respondet idem Magister, quod nulla forma substantialis per se acquiritur successiue;

sed solum per accidens ratione extensionis subiecti: seu ratione alterationis præcedentis, habet latitudinem, & extensionem extrinsecam; intrinsecè autem ipsa incipit, & definit in instanti. His præmissis, iam ad præcipuam quæstionem reuertamur.

§. II.

*Utrum ad quantitatem detur
per se motus?*

15 **C**onclusio à Philosopho proposita text. 10. & 18. quam probat toto cap. 2. est, quod ad tria tantum prædicamenta est per se motus, nempe ad quantitatem, qualitatem, & vbi. Et cum sit exclusiua; quoad negatiuam exponentem, probat per singula alia prædicamenta, ostendendo, quod ad illa non sit per se motus: & quoad affirmatiuam, nempe, quod ad ista detur per se motus, ostendit text. 18. dicens: *In unoquoque eorum horum est contrarietas. Quasi arguat; omnia hæc prædicamenta habent conditiones requisitas ad terminandum motum propriè dictum: ergo ad illa datur per se motus.*

16 Ex quo deducit, quod tria sunt genera motus propriè dicti. Cuius rationem assignat textu 10. ut declarat S. Thom. initio lec. 3. nam quilibet motus est in eodem genere cum suo termino; non quidem ita quod motus, qui est ad qualitatem, sit species qualitatis; sed per reductionem: nam oportet, quod motus, qui est actus imperfectus, reducatur ad genus actus perfecti. Sed

ad tria prædicamenta datur per se motus: ergo necesse est tres esse species motus; scilicet motus, qui est in genere quantitatis, & motus, qui est in genere qualitatis; & motus, qui est in genere vbi, qui dicitur secundum locum.

17 Cæterum conclusionem hæc, quoad quantitatem, negant Valles in comm. cap. 2. & Controu. 29. ad Tyrones, & lib. 2. Medic. cap. 17. & eam tribuit Galeno lib. 1. Methodi cap. 6. sequitur Cabero tractatu 5. disp. 1. dub. 4. & pauci alij. Probant, quia quantitati videntur omnes conditiones requisitæ ad terminum per se motus, deesse: eo quod quantitati nihil est contrarium, ut docet Philosophus cap. de Quantitate in Prædicamentis. Fit in instanti, sicut & pars substantiæ, quæ in nutritione acquiritur. Recipitur in materia; cuius mutatio non est motus, ut hic ait Philosophus. Non acquiritur successiuè; quia vnitur per indiuisibilia, quæ latitudinem non habent.

18 Vera tamè est sententia Philosophi, quam sequitur S. Thomas. lec. 3. & 4. & lib. 1. sentent. dist. 37. q. 4. artic. 3. & omnes Peripatetici. Ino, & Galenus lib. 1. facultatum naturalium statim in principio. Et ratio Philosophi est convincens: quia quantitati conueniunt omnes conditiones requisitæ ut sit per se terminus motus; siquidè habet extensionem, ratione cuius habet latitudinem successiuè percurrendam, habet contrarietatem: cum enim augetur trā sit à minori ad maiorem quantitatem: & ex alia parte quantitas sicut, & omnia

Omnia alia accidentia, subiectantur in toto composito: ergo ad quantitatem est per se motus.

19 Ad argumentum contrarium negatur assumptum. Ad primam probationem respondetur cum M. Scot. q. 1. ad 6. quod tripliciter, quantum ad rem pertinet, accipitur contrarietas: vno modo *proprie*; & est oppositio duorum extremorum maxime distantium sub eodem genere, inter quæ est quedam, aut mediorum, aut intensiori latitudo, vt de finitur 5. Metaph. text. 15. & hæc non est nisi in genere qualitatis. Secundo accipitur latius pro oppositione duorum extremorum, quibus repugnat esse simul, inter quæ est aliqua latitudo: & hæc non est in genere substantiæ; & ideo probat Phyl. textu 10. quod ad substantiam non est per se motus; quia substantiæ nihil est contrarium; & omnis motus est inter contraria. Tertio modo accipitur contrarietas pro oppositione inter duas differentias, quarum vna semper est imperfectior altera, & se habet vt priuatio alterius; quæ Phyl. philosophus 10. Metaph. textu 15. appellat primam contrarietatem; & ait eam esse in vnoquoque prædicamento: de qua exponitur Phyl. à D. Tho. vbi sup. n. 10. & hoc modo quantitati conuenit habere contrarium: nam in augmentatione minor est quasi priuatio maioris; sicut, & in motu locali deorsum est priuatio huius, quod est sursum, vt dicitur. nu. 25. & videndus S. Thomas lec. 3. lit. b.

20 Ad secundam probationem respondet idem M. Scot. q. 2. ad 1. quod

in augmentatione proprie dicta fit additio nouæ partis substantiæ (iuxta dicta lib. 2. Log. q. 13.) quia tamen non producit nouum suppositum substantiæ; sed id quod erat minus, fit maius; ideo per se terminus illius motus est quantitas, id est, eadem substantia sub maiori quantitate; ad differentiam generationis, cuius per se terminus est nouum suppositum substantiæ; vnde cum homo generatur, dicimus quod fit homo; cum verò puer adolefcit, dicimus quod fit maior.

21 Id quod tangit argumentum de nutritione, non potest hic examinari. In primis cessat difficultas, si dicatur cum M. Masio hic sect. 1. q. 4. ad 2. quod nutritio in instanti fit; eo quod est mutatio ad partialem substantiam: sed tunc non est motus augmentationis, sed in tempore immediate sequenti: quia accretio fit per extensionem, & dilatationem quantitatis; vt Galenus lib. 1. facultat. & omnes Medici dicunt: vnde facultas nutriendi, tanquam prior, est ministra accretionis: quæ fit tempore sequenti, & successiue.

22 Vel responderi potest cum M. Bañez lib. 1. de Gener. c. 5. q. 1. ad 2. & PP. Carm. hic disp. 22. q. 2. n. 12. & 13. nutritionem quasi per accidens fieri successiue: sicut enim quantitas, quæ successiue petit fieri, cum consequitur generationem substantialem, quasi per accidens fit in instanti; eo quod fit ad modum substantiæ, ad quæ consequitur: ita è conuerso, quando per se intenditur productio maioris quantitatis, & quasi per accidens, & occasionaliter maior substantia, seu

feu pars substantiæ, quæ acquiritur in nutritione; productio illa fit ad modum quantitatis, quæ acquiritur per motum; ac proinde successiue. Sed hæc examinabuntur in libris de Generatione.

23 Quantitatē etiam, & reliqua accidentia, non in nuda materia, sed in toto coposito subiectari diximus 2. p. Metaph. Controu. 3. ar. 2. & in augmentatione, non est sola vniō, sed vera quantitatis nouæ productio. Quia autem consequentia, qui ponunt quantitatem subiectari in materia, ponant ad illam esse per se motum; cum Philosophus text. 8. dicat materiam nō propriē moueri, sed totum; ipsi viderint.

§. III.

De qualitate, & vbi.

24 **D**Ari autem per se motum ad qualitatem, videtur satis manifestum, cum experiamur qualitates successiue intendi, & remitti. Et potissimè hoc verificatur in qualitatibus tertiæ speciei; & idcirco de illis solis loquitur Philosoph. hic textu 18. & S. Tho. lec. 4. litt. b. Et rationem assignat S. Tho. lec. 3. lit. b. in fine: nam in qualitatibus tertiæ speciei manifestè apparet contrarietas maximæ distantie, cum intensiōe, & remissione; sicut in colorib⁹ inter album, & nigrum; in saporib⁹ inter dulce, & amarum. ¶ Quāuis etiam detur per se motus ad habitum, & dispositionem. At verò ad naturalem potentiam non est per se motus, nec mutatio; quia naturali resultantia consequuntur ad generationem substantiæ. De forma au

tem & figura inquit M. Sot. q. 2. ad 2. quod aliquando producit per motum localem, vt cum recta virga vertitur in circulum; & in sculturis, picturis, & scripturis motus per se primo est ad locum, & situs partium, & figuræ consequuntur tantum quid comproduciū, iuxta dicta lib. 2. q. 4.

25 Quod autē sit motus in vbi, videtur extra cōtrouersiam; quia motus localis est notissimus, & prim⁹ omnium. Solum videtur ex dictis esse circa hoc duplex difficultas. Prima, quia omnis motus est inter contraria: motus autem non contrariatur motui: nam contraria nata sunt fieri circa idem; & vnus locus non est in alio.

Ad hoc respondetur ex dictis numero 19. quod tertius mod⁹ contrarietatis nō deest motui locali: licet diuersimode ac in quantitate; & idē nominatur nomine ipso communi motus; & non habet speciale nomē, sicut motus ad qualitatem, dicitur alteratio, & ad maiore quātitatē, vocatur augmentatio: quod notat S. Tho. lec. 4. litt. d. asserens; idē autē imponi potuit nomē commune motui in qualitate; quia qualitates sunt contrariæ secundū propriā rationē suarū specierū, secundū quas continentur sub genere qualitatis. Contrarietas autem in quantitate non est secundū rationem suarū specierū, sed secundū perfectum, & diminutum, vt supra dictū est: & secundū hoc denominatur species. Sed in loco est contrarietas solū per comparationē ad motū, respectu cuius duo termini maximè

time distant: & ideo quia ista contrarietas est secundum id quod omnino extraneum est ab hoc genere, non potuit motus, qui est in hoc genere, habere nomen, neque in genere, nec secundum partes: sed (ut ante dixerat S. Thom.) impositum est ei nomen commune, ut vocetur, *lati*: quamuis hoc nomen sit proprium omnino motus localis in communi, ut ait Philosophus text. 18. in fine. Habet autem contrarietatem sufficiens ad motum strictum; quia ut ait Sanctus Thom. lect. 3. lit. b. in fine, in loco inveniuntur duo termini maxime distantes, per comparisonem ad motum aliquem, in quorum uno incipit motus, & in aliud terminatur, siue sit motus naturalis, siue violentus. In 6. lib. 6. lect. 5. litt. n. in medio, docet S. Thomas, quod continuitas primo, & perse, & proprie inuenitur in motu locali tantum, qui solum potest esse continuus, & regularis, ut ostenditur lib. 8. lect. 14. & 15. videatur istis locis S. Thom.

26 Secunda difficultas est, quis sit perse terminus motus localis?

Frequenter Recentiores sequuti Rubium quaest. 1. n. 13. docent terminum perse esse ipsum Vbi; quia hoc est intrinsecum mobili; & quia Philosophus ad vbi ponit esse perse motum. Maius lect. 1. quaest. 6. concl. 2. & 3. ait, quod terminus extrinsecus est locus: nam mobile ad locum fertur: terminus vero intrinsecus est vbi, seu esse in loco; quod dicit identificari cum motu.

27 Melinstamensis Soncinas lib.

5. Metaphis. quaest. 40. & Soto hic quaestione secunda ad 3. dicunt, quod motus localis perse primo non est nisi ad locum, ut colligitur ex text. 10. & ideo dicitur motus secundum locum, & localis, quia per ipsum primo acquiritur locus; sicut per motum alterationis acquiritur qualitas. Quia tamen acquirere locum, & acquirere esse in loco non sunt duo (cum vbi sit extrinseca denominatio à circumscriptione loci proueniens) & esse in loco est esse in vbi; pro eodem ducit Aristotelis, quod motus localis sit ad locum, & quod sit ad vbi. Vnde licet in presenti dixerit esse perse motum ad Vbi; tamen lib. 11. Metaph. ait: *Tres esse motus, qualis, quanti, & loci.* Vbi S. Thom. lect. 12. litt. a. dicit: erunt igitur tria genera entis, in quibus potest esse motus: quæ sunt qualitas, quantitas, & vbi: loco cuius ponit locum; quia nihil aliud significat esse vbi, nisi esse in loco; & moueri secundum locum, nihil est aliud, quam moueri secundum vbi: non enim motus secundum locum attribuitur subiecto loco, in quo est locus, sed ei quod est in loco. Hæc S. Thom.

§. III.

De Prædicamentis ad quæ non datur perse motus.

28 **V**T conclusio, seu propositio exclusiua maneat probata, restat ostendere exponentem negatiuam, videlicet, quod ad alia prædicamenta non sit perse motus: quod fiet breuiter discurrendo per singula. Quod ad substantiam

substantiam non sit per se motus, probat Philosophus textu 10. *Et quod nullum entium est substantia contrarium.* Quam rationem esse demonstratam, docet S. Thom. lec. 3. litt. b. eius vim in hac forma declarās. Vt ad aliquem terminum sit per se motus, debet habere contrarium, continuo, seu successiue pertransibile: sed vtrumque deest; per se loquendo, substantiæ: ergo ad substantiam non est per se motus. Probatur minor, quia vna forma speciei secundum propriam suam rationem non habet contrarietatem ad aliam. Quod constat primo, quia in formis substantialibus non attenditur maxima distantia inter aliquas duas formas, ita quod ab vna earum non veniatur ordinatim nisi per media: sed materia dum exiit vna forma, potest indifferenter recipere diuersas formas absque ordine: vnde Aristoteles dicit in 2. de Generat. text. 24. quod cum ex terra sit ignis, non oportet quod sit transitus per media elementa. Secundo, quia cum esse substantiale cuiuslibet rei sit in aliquo indiuisibili, non potest aliqua continuitas attendi in formis substantialibus, vt motus continuus possit esse de vna forma in aliam secundum remissionem vnius formæ, & intensionem alterius.

29. Secundo probat S. Tho. quod ad substantiam non sit per se motus; quia subiectum forme substantialis est ens in potentia tantum: id autem, quod proprie mouetur, non est materia, sed ens in actu, iuxta dicta numero 12. Reliqua quæ circa hoc dici possent, vide apud Authores,

quos citat Masius sec. 1. tota q. 1. & videantur PP. Carm. disp. 22. q. 3.

30 Sed obijcies: vbi vnū est prius, & alterum posterius cum successione, ibi est tempus (quod est numerus prioris, & posterioris in motu) sed in generatione substantiali est prius, & posterius cum successione: ergo ibi est tempus: ergo non est instanti; ac per consequens, ad eam datur per se motus. Probatur minor, quia omnis mutatio habet duos terminos, qui non possunt esse simul, vt patet ex Phyl. tex. 7. ergo oportet mutationi cuiuslibet adesse successione, & numerum prioris & posterioris, in quibus consistit tota successione ratio: ac proinde ibi est tempus.

Respondetur distinguendo vtrāque præmissam: & concedo de successione terminorum; nego verò de successione mensuræ durationis: quia possunt termini succedere, & impossibilitatem habere; & tamen mutatio ipsa esse in instanti. Solutio est S. Tho. in primo dist. 37. q. 4. art. 3. vbi ait: quandoque terminus ad quem non est mediat termino à quo, sicut est in illis mutationibus, in quibus est mutatio de priuatione in formam, vel e conuerso, vt in generatione, & corruptione, & illuminatione, & in omnibus huiusmodi. Et in istis etiam mutationibus oportet annexum esse tempus; cum constet materiam non simul esse sub forma, & priuatione; nec aerem esse simul sub luce, & tenebris. Non tamen ita quod exitus, vel transitus de vno extremo in aliud fiat in tempore, &c. Itaque ex parte alterationis

tionis præuiæ, est tēpus; sed in termino eius est generatio instantanea mutatio: de quo Ferrara 5. Physicorum quæst. 2. in fine: & S. Thomas libro 6. Physicorū lect. 5. lit. n.

31 Quod ad relationem non sit perse motus, probat ex Philosopho Sanctus Thomas lect. 3. littera. c. In quocumque est perse motus, nihil illius generis de nouo inuenitur in aliquo absque ei mutatione; sicut nouus color non inuenitur in aliquo colorato, absque eius alteratione. Sed contingit de nouo verū esse aliquid relatiue dici ad alterū, altero mutato, ipso tamen non mutato. Ergo motus non est perse in adaliquid; sed solū peraccidens, in quantum, scilicet, ad aliquam mutationem consequitur noua relatio: sicut ad mutationem secundū quātitatem, sequitur æqualitas, vel inæqualitas; & ex mutatione secundum qualitatem, similitudo, vel dissimilitudo.

32 Contra hoc tamē occurrit statim argumentum; quia diximus libro 2. Logicæ. q. 23. quod relatio prædicamentalis est aliquid reale, ante operationē intellectus distinctum à ratione fundandi: sed nil reale de nouo aduenit alicui, absque mutatione eius, cui aduenit: ergo falsum est, quod aliquid relatiue dicatur de vno per solam mutationē alterius, absque mutatione sui.

Respondet S. Thomas, quod si aliquis per sui mutationem efficiatur mihi æqualis, me non mutato, ista æqualitas primo erat in me quodammodo, sicut in sua radice, ex qua habet esse reale: ex hoc e-

nim, quod habeo talem quātitatē, competit mihi, quod sim æqualis omnibus illis, qui eandem quantitatem habent. Cū ergo aliquis de nouo accipit illam quantitatem, ista communis radix æqualitatis determinatur ad istū; & ideo nihil aduenit mihi de nouo per hoc, quod incipio esse alteri æqualis per eius mutationem. Hæc S. Thomas.

33 Circa quam solutionē aduerte, quod M. Soto hic q. 2. contēdit istum locum esse apertissimum ad reprobendam relationem esse rem aliquā distinctam à subiecto, ex Philosopho, & D. Tho. latius idē prosequitur lauellus hic tota q. 3. & 5. Metaph. q. 22. ¶ Melius tamen Ferrara lib. 4. Contrag. c. 14. rat. 9. & latius hoc lib. 5. Physic. tota q. 3. respondet duplici solutione à nobis approbata illa q. 23. n. 43. Vel alijs terminis, idem in re exprimentibus, respondent Masius hic sect. 1. tota q. 3. & communiter alij Thomistæ, quod intentum Philosophi, & S. Thomæ solum est negare ad relationem dari perse motum physicū; non verò negant, quod non detur motus quasi metaphisicus, vel quasi metaphoricus. Quod esse de mente Philosophi probat Ferrara; tum, quia idem videtur dicere de adaliquid, quod de substantia dixerat (seruatis seruandis:) à substantia autem nō negauerat mutationē; sed duntaxat negauerat ad illam esse perse motum. Deinde, quia ibi Philosophus concludit: *Quare secundum accidens motus horum est.* Ex quo habetur alia ratio: nam posito fundamento, & termino, resulat relatio: dixi

mus autem lib. 2. q. 11. quod emanatio non est noua actio, nec perse loquendo est nouus motus.

35. Que si notaueris, facile dilues multa, quæ congerit Rubio hic q. 2. ad probandum, quod ad relationem non possit dari mutatio. Si enim intelligat de mutatione physica directè ad hoc terminata; verū concludit: vnde nulla ex mutationibus à Philosopho hic expressis directè conuenit relationi. Si autē neget ad relationem esse mutationem, quasi metaphysicam, eo modo quo ea, quæ resultant, dicuntur emanare, & ad ea esse quasi per accidens mutationem, nullam vim habent, vt executienti erit perspicuū.

36. Sex rationibus probat Philosophus à textu 11. & deinceps, quod non sit motus in genere actionis, & passionis. Sed illa est facilis, quæ proponitur ab eodē textu 13. quia si mutatio est mutationis, vel generationis generatio quocūque modo, necesse est procedere in infinitum; quia eadē ratione generatio secunda habebit aliam generationem; & sic in infinitū. Alię rationes in textu videri possunt, & in D. Th. lec. 3. litt. d. vsque ad finem: quæ defenduntur à lauello tota q. 4.

37. Non descendit Philosophus in speciali ad probandum, quod in alijs tribus prædicamentis non sit perse motus: cuius rationem assignat S. Tho. lec. 3. lit. b. in principio, dicens: prætermittit autē tria prædicamenta, scilicet, Quando, Sitū, & Habere. Quando enim significat in tempore esse; tempus autem mensura motus est; vnde per quam ra-

tionē non est motus in actione, & passione, quæ pertinent ad motū; eadem ratione nec in Quando. Si- tus autem ordinem quandam partium demonstrat; ordo verò relatio est; vnde sicut in Ad aliquid nō est motus, ita nec in Situ. Et similiter habere dicitur secundum quandam habitudinem corporis ad id, quod ei adiacet: vnde in his nō potest esse motus, sicut neque in Relatione. Idem docet S. Thomas lib. 11. Metaph. lec. 12. lit. a. pro quorū intelligētia recolatur, quæ scripsimus lib. 2. Log. q. 27. & 29.

QVAESTIO II.

De veritate motus specifica, & quo sumatur?

1. Quidam Recentiores, quos retuli. 1. p. Metaph. Cōtrou. 2. n. 4. in margine, & in fine num. 5. negant motum propriè, & a priori specificari à termino: nam omne illud, quod ab alio propriè, & à priori non dependet, propriè ab illo nō specificatur: quod enim speciem dat, vere est causa illius: sed motus est independens, tanquam à causa, à terminis: ergo ab illis non specificatur propriè, & à priori. Sed solū dicitur ab illis specificari à posteriori, & quoad nos.

2. Leui tamen argumento isti recedunt à doctrina expressa Philosophi hic textu 31. & S. Thomæ locis relatis illa Controuers. 2. num. 23. & 25. & communi Doctorum: quā bene declarat Ferrara hic quæstione 4. docens, quod quia substantia habet esse perse; ideo ab alio nō specificatur; accidentia verò gene-

raliter dependent à subiecto, & specialiter quædam sunt via ad aliud: & ideo terminus comparatur ad motum vt forma eius, quia est via, & terminus est actus: & licet termini non sint differentia motuum; ordo ad terminos est quid essenziale motibus, vt in simili ait Sæctus Thomas prima parte quæst. 77. art. 3. ad primum, & 1. 2. quæst. 18. art. 4. ad secundum. Et sic est dependentia in genere causæ formalis extrinsecæ à termino: licet non sit in genere causæ intrinsecæ; nec in genere causæ efficientis. Viso ergo quod motus specificetur ab extrinseco termino, explicandū restat, à quo termino speciem habeant?

3 Albertus de Saxonia hic questione 6. arbitrat ad specificationem motus requiri per se terminū à quo, terminum ad quem, & medium esse eiusdem speciei. Tribuitur Autudillo quæst. 5. Burleo questione 2. & alijs.

4 Afferendum tamen est, motum non specificari à termino à quo, sed à termino ad quē. Ita Philosophus textu 31. & S. Tho. lect. 6. litt. b. & 1. p. q. 23. art. 1. ad 3. vbi ait: motus nō accipit speciē à termino à quo, sed à termino ad quem: nihil enim refert quantum ad rationem de alba-tionis, vtram ille, qui dealbatur fuerit niger, aut pallidus, vel rubeus. Et est Doctorū cōmunis; quos non citamus: quia, vt inquit M. Soto hic q. 3. concl. 2. eōclusio enidē-tior est, quam vt testibus indigeat: cum enim mot⁹ sit via ad terminū, & acquisitio eius; quid aliud est motus esse eiusdem speciei, quam ter-

minos esse eiusdem speciei?

5 Dubiū autē est, qualiter requiratur unitas mediij? ¶ In motu locali unitatē mediij requiri, expresse docent Philosoph. tex. 32. & S. Th. lec. 6. litt. c. dicēs: ad hoc quod motus sit idem specie, non solum requiritur identitas termini secundū speciem; sed etiam identitas eius, per quod transit motus. Manifestū est autem, quod linea recta, & circularis sunt diuersæ secundum speciem: vnde motus circularis, & rectus, & volutatio, & ambulatio, nō sunt idem secundū speciem, quāuis sint circa eōsdē terminos; quia via non est eadem secundum speciem.

6 Rationem assignat M. Sot. q. 3. concl. 4. quia ista differentia mediij quodammodo reducitur ad terminum ad quē, qui quodammodo nō est per se idem in motu circulari, & recto: quia quādo res mouetur ab a. in b. per circulum, terminus per se illius motus, non est b. quia quā primum declinat à linea recta, iam declinat ab intentione illius, & per accidens est, quod illuc reuertatur. ¶ Potest quē hoc explicari ex doctrina S. Th. 1. p. q. 1. a. 1. ad 2. nā eadē cōclusio demonstrata per diuersa media pertinet ad diuersas scientias: sicut illa propositio *terra est rotunda*, demonstratur à Philosopho, & ab Astrologo per diuersa media: ergo pariter in motu locali.

7 Restat ergo videre, quid idē dicēdū sit in motu alterationis? Quod est inquirere, an motus dealbationis à nigro in album per fuscum, & motus à nigro in album per viride, sint eiusdem speciei?

Auicena, quem citant, & sequuntur B. Albertus tractatu 3. c. 1. Ferrara 5. Phys. q. 4. concl. 2. Conimb. cap. 4. q. 3. art. 2. arbitrantur specie distinguui: quia motus, qui terminatur ad colores medios, in illis sistendo, distinguuntur specie, sicut & ipsi colores inter se distinguuntur. Per hoc autem quod ordinetur ad alium, non amittunt propriam naturam: ergo diuersitas mediorum inducit diuersitatē specificam terminorum ad quos; ac per consequens tales motus specie distinguuntur.

8 Oppositū indicāt Philosophus, & S. Th. relati n. 4. docent enim de albationes omnes sine exceptione esse eiusdem speciei specialissimæ; quod si in illis esset exceptio, quæ est in motu locali, eam non prætermisisset. Et ratio est iam assignata, quia motus specificatur à termino per se intento; per quæcumque autē media, seu per quoscumque colores medios eadem dealbatio intenditur: ergo per quæcumque media dealbatio est eiusdem speciei, ut cum Paulo Veneto tenent Soto dicta concl. 4. PP. Carmel. disp. 23. q. 1. n. 19. & alij frequēter. Et sic patet differentia inter motum alterationis, & motum localem; quia in isto, variatur medio, per se loquendo, variatur terminus per se intentus, ut iam diximus; at vero in motu alterationis semper differentia mediorum se habet per accidens quia hac, & illa via inchoatur idē, & vltimate ad idem peruenitur.

9 Magis idem explicant Masius sect. 2. q. 3. Rubio cap. 4. q. 1. n. 36.

& alij asserentes, quod cum colores medij distinguantur specie ab extremis, motus ad extremum per media, non est vnus, & idē, sed plures, & diuersi, iuxta terminorū diuersitatem. Motus ergo ad colores medios specie distinguuntur, iuxta diuersitatem colorum, quorū motus sunt inchoationes. Motus vero quo peruenitur ad terminum est eiusdem speciei quæcumque præcesserint media. Et sic omnia consonant.

10 Obiter aduerte quod sã existimare colores cõponi ex extremis, ita vt formaliter maneat in illis quamuis debilitatos, & refractos. Ita Pereira lib. 13. cap. 8. n. 9. Meli⁹ tamen Soncinas lib. 10. Metaph. q. 21. colores extremos solum manere virtualiter in medijs, sicut elementa dicuntur manere in mixto: de quo tamen alibi opportunius differemus. S. Thom. 1. part. q. 108. art. 5. ad 4. solum docet medium participare naturam vtriusque extremi, & non explicat, an formaliter, an virtualiter in illis extrema maneat?

11 Præterea notādum ex D. Thoma quæst. 6. de Potentia artic. 8. quod proprie actio sicut & motus, à termino speciem habet; à principio autem habet, quod sit naturalis proprie: motus enim, & actiones naturales dicuntur, quæ sunt à principio intrinseco: vnde motus naturalis, & violentus accidentaliter differunt in ratione motus; quamuis essentialiter differant secundum alias rationes: & communiter motus naturalis solet tendere ad formam specie distinctam à mo-

§. I. Tria requiruntur ad vnitatem motus. 523

à motu violento, & ex parte terminorum solent specie distingui. Videatur M. Soto ad 5.

QVAESTIO III.

A quo sumatur vnitatis numerica motus?

§. I.

Tria requiruntur ad vnitatem motus.

Ico primo, ad vnitatem numericam motus requiritur vnitatis mobilis, termini, & temporis. Ita Philosophus text. 35. & S. Thomas lect. 6. litt. d. & tota lect. 7. & cōmuniter Doctores. Et prior pars est manifesta, quia motus est accidens mobilis: accidētia autem indiuiduantur à subiecto: ergo non est vnus numero motus, nisi sit vnū numero mobile.

2. Aliæ duæ partes probantur à Philosopho text. 39. quia tunc est simpliciter vnus numero motus cū est continuus: non enim motus est vnus vnitatis indiuisibilitatis; quia nullus motus indiuisibilis est. Sed ad continuationem motus requiruntur tria prædicta. Quorum primum est vnitatis speciei ex parte termini; *Quia ea quæ sunt diuersorum generū, vel specierum non possunt continuari ad vnitatem:* cum eorum vltima nō possint esse vnum. Secundū est vnitatis subiecti; quia diuersorum subiectorum motus non possunt esse continui. Terrio requiritur vnitatis temporis; quia si quies interponitur, erūt mul-

ti motus, & non vnus: multi enim motus, & non vnus sunt, quorum quies in medio est. Ergo tria prædicta requiruntur ad hoc quod sit vnus motus simpliciter.

3. Contra priorem partem est vulgare argumentum: nam si canis ab alto cadēs in vi moreretur, idem numero esset motus canis viui, & cadaueris; cum esset vnus continuus descensus: & tamen non esset idem subiectum motus: ergo ad vnitatem motus numericā non requiritur vnitatis subiecti.

Respondet Toletus q. 3. post secundam conclusionem: illum motum continuari propter vnicam eandē materiam, cui cum inhæreant accidētia ista materialia; licet mutentur cōposita, non mutatur motus, sed continuantur, & vnico termino cōmuni copulantur; quia in quocūq; instanti verum est dicere, motus est.

4. Sed præterquāquod supponit sententiam iam reiectam 2. p. Metaphis. Controu. 3. Adhuc si admitte retur accidētia alia subiectari in materia, nempe, quæ ordinatur, & disponit ad introductionē formæ substantialis; tamen vt aduertit Soto q. 3. ad 6. nulla est apparenzia, quod moueri localiter, sedere, & similia conueniant nisi toti composito. Et ideo in omni opinione casus canis viui, & casus cadaueris sunt quidē motus contigui propter vnitatem temporis; non tamen cōtigui propter diuersitatem mobilis. Et idē dicendum de gutta, si physice mutetur ita notabiliter, vt physice non maneat eadem. Hæc autem interruptio nō est per quietem propriē dictam,

dictam, quæ mensuretur tempore; sed solum permutatum esse extrinsecum, vt explicat Rubio hic q. 2. n. 42. quod exactius intelligetur ex dicendis lib. 7. q. 5. n. 10.

5 Secundo obijcies: cum quis cōtinuue mouetur localiter, est vnus numero motus: & tamen termini sunt diuersi, nempe, diuersa loca, & diuersa vbi: ergo ad vnitatem motus non requiritur vnitatem terminum.

Respondetur distinguendo minorem; & concedo de diuersitate partiali in esse entis; nego tamen de diuersitate totali in esse terminorum; quia loci, & vbi, quatenus per vnum motum non interruptum possunt acquiri, formaliter sunt vnus terminus. Qualiter autē locus, & vbi acquirantur? Subtiliter disputat Socrates lib. 5. Metaph. q. 4. 1. & supponit ex q. 40. quod vbi non est res distincta a loco; licet distinguantur ratione, quia diuersimode denominant vbi, & locus: sicut autem se habet instans ad tempus, ita vbi continuatio, ad sui continuatiuum. Et hoc praemisso facile percipietur duplex vbi, quod ibi distinguit: de quibus non vacat latius tractare.

6 Tertio obijcies rationem illā Philosophi (quia quæ differunt numero, non possunt esse continua) multas pati instantias. Nam virga cuius medietas est viridis, medietas vero sicca, differunt specie; & tamē est vna numero. Secundo, quando arbor vna inseritur alteri differenti specie, ambæ tandem continuantur. Tertio, partes animalis differentes specie, vt ossa, carnes, & nervi faciunt vnum.

Ad hoc respondet Toletus q. 3. ad 3. in istis casibus partes esse cōtinuas: nam discontinuari contradicit sensui, imō & rationi: nam cum partes viae paulatim moriantur, si discontinuarentur, mortuæ iterum continuarentur cum mortuis: & sic erunt innumerae cōtinuationes, & discontinuationes incredibiles. Philosophus vero solū intendit, quod cū duæ res diuersæ speciei fuerint discretæ, & diuisæ, nequeunt cōtinuari manētes sub suis speciebus.

7 Aliter M. Soto q. 3. ad 8. & multi alij, quos citat, & sequitur Maior sect. 2. q. 4. negant partes illas esse continuas; quia formæ sunt diuersæ, ac per consequens accidētia, quæ sunt in toto composito diuersa erunt: eo quod in corruptione fit resolutio vsque ad materiam primam: & in composito vna dumtaxat est quantitas quo omnia continguntur. Vnde, inquit M. Soto, qui putant partes viridem, & siccam esse continuas, solo vtuntur fallaci testimonio sensus: quod tamen certo iudicio intellectus ex natura rerum deberent corrigere. ¶ Pariter arbor alteri insita illi non continuatur: sed ramus insitus vnitur trunco, cui inseritur tamquam via per quam recipit humorem, & alimentum terræ. Si autem rami essent eiusdem speciei, tunc forte posset fieri continuatio per alimentum.

8 Ad tertiam dicitur, quod cū in vno homine non sit nisi vna forma substantialis, partes nō differunt specie perfecta, sed imperfecta, propter varias partium dispositiones, quæ ordinantur ad compositionem totius.

tius. Vnde S. Thom. 1. p. q. 76. art. 5. ad 3. ait, quod partes animalis, vt oculus, manus, caro, & os, & huiusmodi non sunt in specie, sed totum: & ideo non potest dici, proprie loquendo, quid sint diuersarum specierum; sed quod sint diuersarum dispositionum.

§. II.

Vtrum requiratur vnitas spatij, & vnitas efficientis?

Dico secundo, ad vnitatem numericam motus non exigitur vnitas spatij materialis, per quod fit motus. Ita Philosophus tex. 23. & S. Thom. lect. 3. litt. c. dicens: ex parte magnitudinis, per quam transit motus, potest esse aliqua media interpolatio, sine praiudicio continuationis motus: sicut patet in transitibus viarum, in quibus ponuntur lapides ad inuicem modicum distantes, per quos transit homo de vna parte viae ad aliam motu continuo. Postea subdit ad idem exemplum Philosophi: vt si aliquis citharicans, statim post hyparē, id est, primam cordam grauem, sonet ultimam acutam, intermissis quibusdā cordis in medio. Similiter, si lapis à caelo vsque ad terram descenderet, motus esset continuus, quamuis elementa, per quae transit non essent continua.

10. Rationem bene assignat M. Soto q. 3. art. 2. nam continua sunt illa quorum vltima sunt vnum: sed partes motus non continentur per puncta, vel lineas, quibus continentur partes magnitudinis spa-

tij, sed continentur per *mutata esse*, quae sunt alterius generis, scilicet, per hoc quod mobile aliter se habet, & aliter in diuersis partibus spatij: ergo vt sit vnus motus continuus non requiritur vnum spatiū materialiter.

11. Maior difficultas est de vnitatem motoris, vel efficientis: nam Soto insinuat non requiri ad vnitatem numericam motus; quia motor non est de definitione motus, nec de eius quidditate, nec ab illo sortitur speciem. Nec Aristoteles loquens de vnitatem motus meminit hic de motore. Vnde infert Soto notab. 2. quod si formica vna veheret granū tritici vsque ad certum punctum, & inde vltius veheretur ab alia sine media quiete; motus grani esset vnus, & continuus, quia est vnum subiectum; motus tamen secundae formicae alius esset numero à motu primae, nec possent esse continui, quia subiecta differunt numero. Sed granū mouetur in isto casu à motoribus numero distinctis: ergo vnitas numerica motoris non exigitur ad vnitatem numericam motus.

Deinde, vt arguit M. Ioann. à S. Thom. quaest. 19. art. 4. §. Si vero, potest vnicus motus procedere à pluribus causis partialibus in eodē subiecto, vt cum nauis trahitur à pluribus: ergo vnitas motoris entitatiue, & absolute non requiritur ad vnitatem motus.

12. Dico tertio, ad vnitatem numericam motus exigitur vnitas motoris. Ita Philosophus lib. 8. tex. 49. vbi S. Thom. lect. 12. litt. g. ai-

ad hoc quod motus sit continuus, necesse est quod sit vnus: *Ad hoc vero quod sit vnus necesse est quod sit ab vno mouente, & vnus mobilis: si vero sit aliud, & aliud mouens, non erit totus motus continuus, sed conf. quæter se habens.* Et tex. 83. lect. 23. litt. a. idem repetunt. Quare ita tenent PP. Carm. disput. 23. n. 14. & 31. PP. Conim. c. 4. q. 5. art. 1. & esse iam fere cōmunem testatur Rubio quæst. 2. in fine.

13 Et probatur primo: motus ad motorem comparatur vt effectus ad causam efficientem: sed indiuiduatio effectus pendet ab hac numero causa, vt cū ipso M. Soto, & communi Thomistarum, diximus lib. 2. q. 23. n. 5. ergo indiuiduatio motus pendet ab hoc numero motore.

Secundo, vt ostendimus libr. 3. q. 3. n. 8. motus identificatur cum actione: sed actio non est eadem numero à diuersis agentibus, vt probat S. Thomas lib. 2. Contrag. cap. 57. quia actio consequitur formā, & virtutem: vnde quorum sunt diuersa formæ, & virtutes, oportet actiones esse diuersas. Ergo nec motus est simpliciter idem numero à diuersis agentibus.

14 Vnde in casibus relatis n. 11. est vnus motus secundū quid ex parte subiecti, simpliciter vero plures ex parte agentium: vnde alio motore applicato, interrumpitur motus ab extrinseco. Pariterque motus, qui est ab vna causa, distinguitur ab eo, qui est à duplici causa partiali; cū agentia sint diuersa, & motus simplex differat ab eo, qui coarscit ex multis partialibus mouēti-

15 Omisit autem Phyllosophus hoc loco hanc conditionem exprimere; vel quia reseruauit ad librū 8. in quo de motore agēdum erat, & ibi eam expressit: vel quia vnitas motoris non exigitur ex specialibus motus, sed ex generali ratione effectus, & quia est quid identificatum cum actione: docet autem S. Thom. in 2. dist. 40. q. 1. art. 4. ad 1. quod differentia actionis, & passionis, non est nisi penes terminos, scilicet, agens, & patiēs; & motus abstractus ab vtroque termino (licet nō abstractus ab ordine ad terminum ad quē) idēo motus significatur vt sine ista differentia. Eademque ratione in requisitis ad vnitatem motus, non explicatur requisita ad vnitatem actionis, vt actio est.

QVAESTIO III.

De contrarietate motuum.

1 DE his late Phyllosophus, & S. Thom. lect. 8. 9. & 10. Soto quæst. 4. per decem conclusiones. Masius lect. 3. per quatuor conclusiones. Breuiter notandum, quod motus in ratione motus habet contrarietatem penes terminos ad quos; quia ab illis habet speciem, & formam: consequitue autem habet contrarietatem penes terminos à quibus; quia si termini ad quos sunt contrarij, consequitur vt termini à quibus per se prius sint contrarij. At vero motus in esse entis contrariatur, vel ratione qualitatum, quas habet; aut ratione principiorum, sicut motus naturalis contraria-

trariatur violento; aut aliunde.

2 Motus autem quieti opponitur priuatiue; cum quies sit cessatio à motu; unde motus non opponitur quieti sub termino ad quem; sed quieti sub termino à quo, quæ expellitur per motum. Et quies sub termino à quo contrariatur quieti sub termino ad quem; vt frigidum calido. Et maior est contrarietas inter duos motus, quam inter motum, & quietem; cum motus contrarij sub nullo gradu possint esse simul; nempe accessus, & recessus; at vero motus, & quies in gradu remisso possunt esse simul. De quo Soncinas lib. 10. Metaph. q. 22. & alij, quos citant, & sequuntur PP. Carmel. hic disp. 24. quæst. 2. & Marius q. 4.

3 Circa rationem, qua Philosophus text. 47. probat, quod non est accipienda contrarietas motus secundum contrarietatem vnus terminus ad alium, ex eo quod idem & vnus est; esse tamen non idem est in se, sicut non est idem ex sanitate mutari, & in agilitatem. Notandum, quod Toletus quæst. 4. in principio refert S. Tho. super illum textum dicere, re esse plures motus à contrario in contrarij; subiecto vero esse vnum.

4 Cæterum fingit hostem, quem feriat: imo imponit Angelico Doctori expositionem ipsi pugnantem: nam ibi lect. 8. litt. b. expresse ait S. Tho. Idem non est sibi ipsi contrarium: sed motus, qui est ex sanitate, motui, qui est in agilitatem, est vnus, & idem subiecto; sed ipsi non est idem, id est, inquit Sanctus Tho-

mas, differunt ratione; eo modo, quo non est idem secundum rationem moueri à sanitate, & moueri in agilitatem, quia vnus importat habitudinem motus ad terminum à quo; alius autem habitudinem eiusdem motus ad terminum ad quem. Ergo ex Diuo Thoma, cum aliquid à contrario in contrarium mouetur, est vnus motus realiter, & duplex ratione respectuum; seu est vnus motus, & duplex mutatio; sicut in motu locali recessus ab vno, & accessus ad alium, tantum est vnus motus: & hoc docuit Philosophus etiã textu 9. & 40. & libr. 6. text. 40. & S. Thomas quæst. 28. de Veritate art. 1. post alia inquit: sic ergo, si in trãitu, qui est de albedine in nigredinẽ, consideretur ipse motus, idem motus figuratur per ablationem vni⁹, & inductionem alterius; non autem significatur eadẽ mutatio; sed diuersa: tamen se inuicem cõcomitantes; quia generatio vnus, nõ est sine corruptione alterius. Hæc ibi.

5 Sed obijcies: nã iuxta hoc, motus esset vnus ens per accidens, nẽpe, aggregatum ex duplici, mutatione specie diuersa: quod est falsum, alioquin non posset motus vnica definitione definiri.

Respondetur, quod motus strictè sumptus, se habet ad mutationem vt species ad genus; quia est quædam mutatio successiua inter terminos positiuos: & ab illa mutatione non distinguitur motus realiter, sicut nec species differt realiter à genere. Sed tamen quia realiter differt motus ab extremis; & ibi sunt quatuor

tuor termini; ideo per concomitantiam ibi importantur duæ mutationes inter se distinctæ; sed vna illarum est motus; alia vero mu-

tatio, quia non habet omnes conditiones requisitas ad motum.

LIBER SEXTVS PHYSICORVM ARISTOTELIS.

Postquam explicuit Phylophus diuisionem motus in suas species; quæ sunt eius partes quasi subiectinæ, nunc intendit determinare de his quæ pertinent ad diuisionem motus in partes quætitatiuas. Diuiditurque totus liber in capita decem: in duobus primis probat nullum continuum ex indiuisibilibus componi: in duobus sequentibus tractat de diuisione motus: & alia duo agunt de ordine partium motus. In septimo explicat finitum, & infinitum in motu. In octauo agit de diuisione quietis. Denique in duobus postremis capitibus diluit argumenta antiquorum.

Summa capitis primi.

In hoc capite ostendit Phylophus nullum continuum ex indiuisibilibus componi. Deinde ostendit, quod eadem est ratio de magnitudine motuum, & temporis. Primum probat duplici ratione. Prima talis est. Ex quibuscumque componitur aliquid vnum, vel per modum continuationis, vel per modum contactus, oportet quod habeant vltima, quæ sint vnum, vel

quæ sint simul. Sed vltima punctorum non possunt esse vnum; quia vltimum dicitur respectu alicuius partis, quæ non est in indiuisibili. Nec aliquid potest esse vltimum rei impartibilis; cum semper alterum sit vltimum, & illud cuius est vltimum: in impartibili autem non est accipere aliud, & aliud. Relinquitur ergo quod linea non potest componi ex punctis.

Secundo, indiuisibilia non possunt se tangere: omne enim quod tangit alterum, aut tangit secundum totum, aut secundum partem, aut pars vnus tangit totum alterius. Sed cum indiuisibile non habeat partem, non potest dici quod pars vnus tangat partem alterius, aut pars totum: & sic necessè est si duo puncta se tangant, quod totum tangat totum. Ergo non potest ex eis componi continuum. Probatur consequentia, quia continuum diuiditur in partes distinctas positione: quæ autem secundum se tota tangunt, non distinguuntur loco, vel positione. Relinquitur ergo quod ex punctis non possit componi linea per modum contactus. Nec etiã punctum consequenter se habet ad aliud punctum; quia

quia inter duo puncta semper est linea media: ergo nullo modo continuum componitur ex solis indiuisibilibus.

3 Secunda principalis ratio est: ex quibuscumq; componitur, vel linea, vel tempus, in ipsa diuiditur: si ergo vtrumque istorum componitur ex indiuisibilibus, sequitur, quod in indiuisibilia diuidatur. Sed hoc est falsum, cum nullum continuorum sit diuisibile in impartibilia: sic enim non esset diuisibile in infinitum. Nullum igitur continuum componitur ex indiuisibilibus.

4 Circa secundum, ait, quod si magnitudo ex indiuisibilibus componitur; & motus, qui transit per magnitudinem, componetur ex indiuisibilibus motibus aequalibus numero indiuisibilibus, ex quibus componitur magnitudo. Est autem impossibile, quod motus componatur ex momentis, sicut impossibile est, quod linea componatur ex punctis.

5 Et similiter est impossibile tempus componi ex ipsis nunc existentibus indiuisibilibus: nam sequeretur, quod aequè velox mobile in minori tempore moueatur per minorem magnitudinem: & ita sequitur, quod magnitudo sit diuisibilis.

Summa capitis secundi.

6 **D**Vo facit in hoc capite Phylosophus. Primo vberius ostendit, quod magnitudo, & tempus similiter diuiduntur. Secundo manifestat, quod infinitum, & finitum

similiter inueniuntur in magnitudine, & tempore. Primum probat dupliciter: primo, quia per eandem, & aequales diuisiones diuiditur tempus, & magnitudo: nam velocius pertransit aequale spatium in minori tempore, & tardius in aequali tempore minorem magnitudinem: ergo proportionaliter sit diuisio magnitudinis, & temporis. ¶ Secundo, quia vnum, & idem mobile regulariter motum, sicut in toto tempore pertransit totam magnitudinem, ita in medio tempore medium magnitudinis; & vniuersaliter in minori tempore minorem magnitudinem: ergo similiter diuiditur tempus sicut & magnitudo.

7 In secunda parte distinguit infinitum in vltimis, & infinitum diuisione; priori modo dicitur indiuisibile per carentiam vltimorum indiuisibilium; at verò secundo modo dicitur infinitum, quod in infinitum diuidi potest. Et si tempus esset vtroque modo infinitum, & longitudo esset vtroque modo infinita.

Ex quo remouet dubitationem Zenonis, qui volebat probare, quod nil mouetur de vno loco ad alium, quia oporteret, quod pertransiret infinita puncta media. Et respondet ad hominem, quod sicut spatium est infinitum secundum diuisionem, non autem per carentiam terminorum; ita & tempus.

Asserit deinde, quod nullum mobile potest pertransire infinitum spatium in tempore finito, neque finitum spatium in tempore infinito: sed oportet, si tempus est infinitum,

tum, quod magnitudo sit infinita, & è contra.

8 Denique probat, quod nullum continuum est indiuisibile, quia sequeretur, quod indiuisibile diuidetur. Quod fiet manifestum, supponendo, quod in omni tempore contingit velocius, & tardius moueri. Et quod velocius plus transit de magnitudine in æquali tempore. Et quod contingit esse excessum velocitatis ad velocitatem, & longitudinis ad longitudinem. Nam si vnum mobile pertranseat magnitudinem constantem tribus indiuisibilibus. v.g. in tribus instantibus; aliud verò, quod in eodem tempore duo indiuisibilia percurrat; tunc sequetur, quod indiuisibile diuidatur: oportebit enim, quod tardius vnam magnitudinem indiuisibilem pertranseat in vno indiuisibili tempore, & diu idio.

Summa capitis tertij.

Premittit duo necessaria vt in sequentibus explicet motus diuisionem. In primis ostendit, quod in indiuisibili temporis non contingit esse motum, neque quietem. Pro quo notat, quod aliquid dicitur nunc secundum alterum, & non secundum seipsum, & non est nunc primo, & perse, sed per aliquid sui: sicut dies est nunc. Id quod dicitur nunc primo, & perse est indiuisibile, & in omni tempore, & idem est terminus præteriti, & futuri: quia si nunc sit diuisibile, sequetur, quod aliquid de præterito sit in futuro, & aliquid futuri sit in præterito,

10 Ex his dicit esse manifestum, quod in nunc nihil possit moueri, quia si aliquid potest moueri in nunc, continget in nunc moueri duo mobilia, quorum vnum sit velocius, & aliud tardius; vnde sequitur, quod velocius moueatur per eandem magnitudinem in minori quam nunc: ergo nunc diuiditur; sed ostensum est, quod nunc est indiuisibile: ergo non potest aliquid moueri in nunc. Nec in nunc potest aliquid propriè quiescere: nam quies est priuatio motus: vnde nihil quiescit, nisi quod est aptum natum moueri, & quando, & sicut natum est moueri: sed ostensum est quod nihil aptum natum est moueri in ipso nunc: ergo nihil quiescit in nunc.

11 Secundo præmittit, quod omne quod mouetur est diuisibile, cum sit partim in vno, & partim in altero termino: quia omnis mutatio est à quodam in quidam; & in termino ad quem, iam mutatum est; quando verò est in termino ex quo mutatur, secundum se totum, & secundum omnes partes, tunc non mutatur, sed quiescit: neque simul est in duobus locis. Relinquitur ergo quod omne, quod mutatur, dum mutatur, secundum aliquid sui est in vno, & secundum aliquid sui est in altero. Quod præcipue, & perse primo verificatur in motu locali; in alijs autem motibus secundum quod aliquid continuitatis, & regularitatis participant. Sic ergo mobile secundum locum semper prius subintrat locum, in quem tendit secundum partem, quam secundum totum.

Summa capitis quarti.

12 **P**roponit duos modos, quib⁹ motus diuiditur, & ostendit, quæ sunt illa, quæ simul diuiduntur cum motu. Motus diuidi potest diuisione mobilis, & diuisione temporis: diuisione mobilis, quia moto toto mouentur partes: cum ergo vtraque partium mobilis moueatur secundum vtramque partium motus, motus totius diuiditur per motum partium. ¶ Quod autem motus diuidatur secundum diuisionem temporis, probatur; quia omnis motus est in tempore; & omne tempus est diuisibile: cum ergo in minori tempore sit minor motus, necesse est, quod omnis motus diuidatur secundum tempus.

13 Quinque similiter diuiditur, ac motus, scilicet, tempus, & motus, & ipsum moueri, & mobile, quod mouetur; & id in quo est motus, vel locus, vel qualitas, vel quantitas: quorundam quidem per se, quorundam vero per accidens: per se quidem omnium eorum, quæ pertinent ad genus quantitatis, vt est in motu locali, & in augmento, & decremento; per accidens vero in ijs, quæ pertinent ad qualitatem, vt in motu alterationis. Probat, quia si aliquid mouetur per totam magnitudinem in toto tempore, in medietate temporis mouetur per minorem magnitudinem. Pariter partes eius, quod est moueri respondet partibus motus; & similiter id in quo est motus. Sicut autem quinque præmissa consequuntur diuisibilitatem,

ita se sequuntur in hoc, quod est esse finita, vel infinita.

Summa capitis quinti.

14 **D**vo facit in hoc capite; ostendit, quod id in quo primum mutatum est, est indiuisibile. Secundo explicat quomodo in motu possit inueniri primum mutatum esse. Ad primum præmittit, quod omne quod mutatur quando iam mutatum est, est in termino ad quem: nam istum terminum acquirit, & illud deserit, vt patet per omni generis mutationum. Igitur mutatum esse primo, & per se, est in indiuisibili; alioquin non primo mutatum est, vel aliquid est prius primo; quod est impossibile: ergo oportet dicere, quod id tempus, in quo aliquid mutatum est, sit indiuisibile.

15 In secunda parte ostendit, quod ex parte terminationis datur primum mutatum esse, quia est terminus motus; omnis autem terminus continui indiuisibilis est. Ex parte autem principij non est accipere primum in quo mutatum est: quod probatur primo ex parte temporis; alioquin erant duo nunc immediata, & tempus erit compositum ex indiuisibilibus: quin potius tempus diuiditur in infinitum, sicut & quodlibet continuum: & ita semper est accipere partem minorem ante partem maiorem. Secundo idem probatur ex parte mobilis: nam primo pertransit aliquid determinatum prima pars mobilis, & secundo secunda, & sic deinceps. Idem constat ex parte spatij, seu termini, qui diuisibiliter acquiritur.

Summa capitis sexti.

16 **O**stendit in hoc capite ordinem eorū, quæ in motu inueniuntur. Et ad hoc præmittit, quod in tempore aliquo dicitur aliquid mutari dupliciter; vno modo primo, & perse; alio modo secundum alterum, seu ratione partis; sicut dicitur aliquid mutari in anno, quando mutatur in die. Si ergo aliquid mutatur primo in aliquo tempore, necesse est, quod mutetur in qualibet parte illius temporis: hoc enim dicitur primo, alicui conuenire, quod conuenit ei secundum quamlibet suam partem.

17 Hoc præmissio, ostendit, quod ante omne moueri præcedit mutatum esse: sicut enim punctus nominat terminum lineæ; ita mutatum esse nominat terminū motus; quæcumque autem pars lineæ accipiat, semper verum est dicere, quod ante consummationem lineæ totius, sit accipere aliquod punctum, secundum quod linea diuidatur: & similiter ante quemlibet motū, & ante quamcunque partem motus, est accipere aliquod mutatum esse: quia dum mobile est in moueri ad aliquem terminum, iam pertransiit aliquod signum, respectu cuius dicitur mutatum esse: sicut ergo in qualibet linea est signare infinites punctum ante punctum, & in quolibet tempore infinites nūc, propter hoc, quod vtrumque est diuisibile in infinitum; ita in quo-

libet moueri est signare infinites mutatum esse; quia motus est in infinitum diuisibilis, sicut linea, & tempus.

18 E conuerso etiam necesse est, quod ante omne mutatum esse præcedat mutari; quia mutatum esse est terminus eius, quod est moueri: unde oportet, quod ante mutatum esse præcedat moueri.

Summa capitis septimi.

19 **D**eterminat in hoc capite Philosophus de finito, & infinito in motu: & tria facit. Primo ostendit, quod infinitum similiter inuenitur in magnitudine, & tempore. Secundo, quod similiter inuenitur etiam in mobili. Tercio, quod similiter inuenitur etiam in motu. Ait ergo primo, impossibile esse in tempore finito pertransire magnitudinem infinitam; ita quod in toto tempore moueatur per totam magnitudinem non circulariter. Et e conuerso, si tempus est finitum, & magnitudo est finita. Nec infinitum spatium potest pertransiri tempore finito. Nec iterum potest quies esse infinita tempore finito: quia cum tempus diuidatur in partes finitas æquales; & tot oporteat esse partes magnitudinis quot temporis; sequitur, quod spatium infinitum consummetur facta finita ablatione: hoc autem est impossibile: ergo manifestum est, quod infinitum spatium non pertransitur tempore finito.

Secundo.

20 Secundo asserit, quod infinitum mobile non potest pertransire finitam magnitudinem in tempore finito: accipiat enim aliqua pars temporis finiti; in illa parte spatium finitum pertransibit, non totum mobile, sed pars mobilis; & in alia parte temporis similiter, & sic de alijs: & sic oportebit excipere tot partes mobilis, quot accipiuntur partes temporis. Infinitum autem non componitur ex partibus finitis: ergo sequetur quod mobile, quod mouetur in toto tempore finito, sit finitum.

Rursus, mobile non est in infinitum, si magnitudo sit infinita, & tempus finitum. Nec mobile potest esse infinitum, si magnitudo sit finita, & tempus infinitum: quod patet ex adæquatione, & commensuratione iam dicta.

21 Denique ostendit, quod finitum, & infinitum similiter inuenitur in motu, sicut in mobili, & tempore: quantitas enim motus accipitur secundum quantitatem spatij: unde non differt motum dicere infinitum, aut magnitudinem.

Summa capitis octau.

22 Determinat de ijs, quæ pertinent ad diuisionem quietis; & quia statio est generatio quietis: primo determinat, ea, quæ pertinent ad stationem; secundo ea, quæ pertinent ad quietem. De statione ait; quod omne quod stat, id est, inquietem tendit, quiescit. Omne etiam quod stat, stat

in tempore: quia omne quod stat, mouetur. Et sicut non est accipere aliquam primam partem temporis, in qua aliquod mobile mouetur; ita etiam est in statione, quia nec in ipso moueri, neque in ipso stare potest esse aliqua prima pars.

23 De quiete idem ostendit, quia quies est priuatio motus in subiecto apto: unde sicut motus non est in indiuisibili temporis; nec aliquid quiescit in impartibili temporis.

24 Denique, distinguit id quod mouetur, ab eo quod quiescit, dicens, quod si accipiat aliquod mobile, quod primo, & per se moueatur, & non solum ratione sue partis, impossibile est, quod sit secundum aliquid vnum, & idem illius rei in qua est motus: nam quiescere est quod aliquid sit in vno, & eodem in diuersis nunc; & non contingit aliquid simul quiescere, & moueri.

Summa capitis noni.

25 Soluit in hoc capite rationes Zenonis. Primo eam qua probabat motum non esse: & erat talis: omne quod est in loco sibi æquali, aut mouetur, aut quiescit; sed omne, quod fertur, in quolibet nunc est in aliquo loco sibi æquali: ergo, & in quolibet nunc, aut mouetur, aut quiescit: sed non mouetur: ergo quiescit. Si autem in nullo nunc mouetur, sequitur quod in toto tempore non moueatur, sed quiescat.

Respondet Philosophus, quod ad hoc quod aliquid moueatur in tempore aliquo oportet, quod moueatur in qualibet parte illius temporis. ipsa autem nunc non sunt partes temporis: non enim componitur tempus ex nunc indiuisibilibus.

26 Secundo ponit rationes, quibus Zeno utebatur ad destruendum motum. Et utebatur quatuor rationibus: quarum prima talis est. Si aliquid mouetur per aliquod spatium, oportet, quod prius pertranseat medium, quam perueniat ad finem: sed cum illud medium sit diuisibile, oportet, quod etiam prius pertranseat medium illius medij: & sic in infinitum; cum magnitudo sit in infinitum diuisibilis: infinita autem non est transire in aliquo tempore finito: ergo nihil potest moueri.

Respondet primo ex dictis text. 19. ex mente arguentis, quod similiter tempus in infinita diuiditur, si eum, & magnitudo. Secundo respondet lib. 8. text. 68. quod mobile non utitur infinitis, quæ sunt in magnitudine, quasi in actu existentibus; sed ut in potentia existentibus: quia si oporteret transire infinita quasi in actu existentia, nunquam veniretur ad finem.

27 Secundam rationem vocabant Achilem, quasi inuisibilem, & insolubilem: & erat talis. Si aliquid mouetur, sequitur, quod id, quod currit tardius, si incepit primo moueri, nunquam attingetur a quocumque velocissimo: quod falsum est. Probatur sequela, quia antequam velocissimum attingat tardissimum, necesse est quod pertranseat distan-

tiam usque ubi tardissimum incepit, & cum tunc moueatur, nunquam velocissimum attingit tardissimum.

Respondet continere eandem fallaciam; & ideo respondetur eodem modo, quia falsum est, quod tardius precedens nunquam vincatur a velociori sequenti: quia mobile perueniet ad terminum in minori tempore, quam tardius moueatur. Tertia ratio est eadem cum prima soluta num. 25.

28 Quarta ratio Zenonis erat: nam si dentur duæ magnitudines æquales, quæ mouentur per aliquod spatium stadij æquale utrique in quantitate, & una magnitudo moueatur versus unam partem, & alia versus aliam; ita tamen, quod una magnitudinum mobilium incipiat moueri a fine stadij ei æqualis; alia vero incipiat moueri a medietate stadij, siue spatij in stadio dato, & utrumque moueatur æquè velociter. Hac positione facta, tempus dimidium esset æquale duplo: quod cum sit impossibile; sequitur impossibile esse aliquid moueri.

Respondet Philosophus, quod Zeno in hoc decipiebatur, quod accipiebat ex una parte mobile moueri iuxta magnitudinem motam, & ex alia parte accipiebat, quod mouetur iuxta magnitudinem quiescentem æqualem magnitudini motæ, &c. Quod patet esse falsum, quia cum aliquid mouetur iuxta magnitudinem quiescentem, non est ibi nisi unus motus: sed quando aliquid mouetur iuxta magnitudinem motam, sunt ibi duo motus. Et si sint in eadem parte, addetur de

de tempore: si autem sint in oppositas partes, diminuetur de tempore secundum quantitatem alterius motus. Alias rationes afferebat, quæ absque difficultate soluantur.

Summa capituli decimi.

29 IN ultimo capite duo præstat; primo ostendit, quod impartibile non mouetur: per quod destruitur opinio Democriti ponentis atomos perse mobiles: secundo probat, quod nulla mutatio est infinita: quod est contra Heraclitum, qui posuit omnia moueri semper.

Circa primum asserit, quod impartibile non potest moueri, nisi forte per accidens, ad motum alterius; non sicut pars mouetur ad motum totius: quia nulla magnitudo componitur ex indiuisibilibus: nam impartibile hic dicitur, quod est indiuisibile secundum quantitatem. Quod igitur perse non contingat impartibile moueri, probatur: quia non potest partim esse in termino à quo, & partim in termino ad quem. Deinde eiusdem rationis est, quod fiat motus in nunc, & quod indiuisibile aliquod moueatur; sed est impossibile, quod in nunc fiat motus: ergo impossibile est, quod indiuisibile moueatur.

30 Ostendit in secunda parte, quod nulla mutatio est infinita: quia omnis mutatio, præter localem, habet ultimum in quod terminatur: sed quod terminis clauditur, non est infinitum: ergo nulla illarum potest esse infinita. De motu autem locali probatur specialiter; quia omne

quod mutatur secundum locum, mutatur in aliquid: sed infinitum non potest pertransiri: non ergo fertur aliquid localiter per infinitum: ergo nullus motus localis est infinitus.

31 Demum docet, quod non contingit, quod unus numero motus duret tempore infinito; nisi in motu circulari, qui potest esse unus, & continuus tempore infinito, ut ipse dicit lib. 8. lectione 19. apud Diuum Thomam.

QVAESTIO I.

Vtrum continuum componatur ex solis indiuisibilibus?

§. I.

Status quæstionis.

IN terminis quæstionis intelligantur, notandum, quod continuum duplici definitione inuenitur definitum à Philosopho: nam in Prædicamentis cap. de Quantitate, ait; quod continuum est cuius partes ad unum terminum communem copulantur. Et similiter lib. 5. Physicorum textu 26. docet, Continua esse quorum ultima sunt unum; ad differentiam cōtiguorum, quorum ultima sunt simul. v.g. duæ tabulæ coniunctæ dicuntur contiguari; partes verò eiusdem tabulæ sunt continuæ; eandem definitionem continui repetit Philosophus hoc lib. 6. text. 1. Cæterum ipse Aristoteles lib. 3. Physicorum in principio definit continuum, dicens: Continuum esse diuisibile in infinitum.

3. *Quarum* definitionum conuenientiam, & ipsam inter se discrimen optimè declarat S. Tho. lib. 3. Physic. lect. 1. litt. b. asserens: differunt autē hæc due definitiones: cōtinuum enim cum sit quoddam totum, per partes suas definiri habet. Partes autem dupliciter comparantur ad totum; scilicet, secundum compositionem, pro vt ex partibus totum componitur; & secundum resolutionem, pro vt totum diuiditur in partes. Hæc igitur definitio continui data est secundum viam resolutionis: quæ autem ponitur in Prædicamentis (& in hoc libr. 6.) secundum viam compositionis. Hæc S. Thom. ex quo habemus quid sit continuum.

2. Vt intelligatur quid accipiaturnomine *indiuisibilis*? Norandum, quod ex vi vocis denotat negationem potentiae vt diuidatur. Aduertit autem S. Thom. 1. p. q. 8. art. 2. ad 2. quod indiuisibile est duplex: vnum quod est terminus continui, vt punctus in permanētibus, & momentum in successiuis. Aliud autē indiuisibile est, quod est extra totū genus continui; & hoc modo substantiæ incorporeæ, vt Deus, Angelus, & Anima dicuntur esse indiuisibiles. Sed diuersimode; nam vt ait S. Thom. 1. p. q. 52. art. 2. punctum est indiuisibile habens situm; sed Angelus (& aliæ substantiæ spirituales) est indiuisibile extra genus quantitatis, & situs existens: de quo S. Thom. ibi q. 53. art. 1. ad 1. & alibi sæpe. Non loquimur de indiuisibilibus spiritualibus, sed de indiuisibilibus de genere quantitatis.

3. Supponimus autem continuū non esse quid simplex (vt arbitrati sunt aliqui Antiqui relati ab Algazel lib. 1. Logicæ) sed compositū; siquidem est diuisibile, & aliquid conuenit vni parti, quod non alteri; cū igitur vniantur partes, inquirimus, ex quibus constet; an ex partibus continuis semper diuisibilibus? An vero ex solis punctis, vel indiuisibilibus coaceruatis, vel inter se copulatis?

4. Zeno, & Phytagoras, & alij prædecessores Aristotelis, docuerunt continuum ex solis constare indiuisibilibus finitis; sicut ex arenis resultat aceruus; non tamē esse ens per accidens, quia indiuisibilia continui inter se copulantur, & vniantur. Eandē sententia sequutus Maior in 2. dist. 2. q. 5. (licet remelius inspecta, eam retractauerit libr. 6. Phys. q. 1. vt testatur Masius q. 4. concl. 4.) & suscitauit Herice. 1. p. tract. 4. dist. 43. c. 2. n. 26. & tenere Recentiores multos, & graues Societatis Iesu, testatur Arriaga disp. 16. Phys. sec. 2. & quamuis dissimulet, ipse eā sequitur per duodecim sectiones; siquidē argumenta, quæ fiunt contra Aristotelē, insoluta relinquit. Fere eodē modo procedit Ioan. Pötius dis. 47. q. 2. siquidē ait, oppositam sententiam esse probabilē probabilitate desumpta magis ex autoritate, quam ratione. Sed aperte idem tuetur Cornelius à S. Patritio tract. de continuo sec. 2. num. 1. & alij Recentiores Societatis communiter.

*Vera sententia autoritate
probat.*

Dicendum tamen est, contrarium non cōstare ex solis indiuisibilibus, vt lineam ex punctis. Ita Philosophus hic text. 1. & fere toto lib. 6. cuius sententiā sequuti sunt omnes Peripatetici, tam Philosophi, quam Theologi, quos sequenti quæstione in particulari referemus: nam qui in illa quæstione dissentiunt, in ista cōsentiunt. Imò ex Patribus approbatur à D. Basilio homilia 1. Exameron litt. d. S. Augustino libr. 11. de Trinitate c. 12. & libr. de Quantitate animæ c. 11. & 12. S. Tho. lib. 6. Physicorum lect. 1. 5. & 7. & fere per totum. Et Opusc. 36. c. 2. & 1. p. q. 53. art. 3. & sæpissime alibi.

6 Estque aded recepta sententiā, quod P. Hurtado in Physica disp. 15. sect. 5. §. 50. oppositam suorum sententiam ita perstringit; hanc opinionem iacentem iam, ab inferis excitauit duo, aut tres de Recentioribus, vtinā tam studiosi veritatis, quam nouitatis: est enim quoddam nouitatis genus annexus opinionibus, ac sepius pubere, in lucē reuocare. & à re facti Theologorum, & Philosophorum pedibus trita via deflectere. Hæc ille de suorum opinione censeret; quod olim de quodam iudicarat S. Bernardus Epist. 77. Videtur plus nouitatis curiosus, quā studiosus veritatis, &c. Quod nō possum nō probare, & pro alijs opinionibus notare: licet ego primus proferre nō aude in causā presenti pro decita viris religiosis, & doctis reueren-

tia. Præcipue cum lepide quidam apud M. Ortiz tract. 9. conf. 3. P. Hurtado responderit. Recte dicis; sed incipe à te.

7 Ad penitus profligandā à scholis Catholicorū priorem sententiā, præter autoritatē Patrū, & Theologorū, ac Philosophorū, attulit P. Rubio tractatu de cōpositione continui. q. 2. Autoritatē Concilij Constantiensis: nā scilicet. 15. inter errores cōtra fidē; quibus irretitus fuit Ioann. Hus, eos etiā quos aduersus verā Philosophiā tenuit, annotare volēs, hūc inter alios retulit, quod docuerit continuum componi ex indiuisibilibus. Verba Særi Concilij sunt. *Linea aliqua mathematica continua cōponitur ex duobus, tribus, vel quatuor partibus immediatis; aut solū ex punctis simpliciter finitis; vel cōpositis est, vel erit cōposita ex instantibus immediatis. Itē non est possibile, quin tēpus, & linea (si sint) taliter cōponantur. Prima pars est error in Philosophia; sed vltima errat circa diuinā potentiā. Ex quo infert P. Rubio, quod hæc pars, nō solū vt probabilis; sed vt vera, ac necessaria tenenda est. Quod expediet ponderare;* quia multi conantur labefactare.

8 Multa suoterfagia conquesta sunt ad effugiendam, vel eludendā hanc autoritatem. Quidam dixerūt illa verba: *Prima pars est error*, esse ipsius Viclestij & Vianis Zenonē: Conciliū autē potius liberare sententiā Zenonis à calumnia hæretici. Hæc appellat solutionem sententis probabilium Arriaga sect. 8. subsec. 6. n. 132. Sed merito alij intolerabilem iudicant, & manifeste iniuriōsam Patribus, Theologis, & Philosophis.

Nec

Nec suspicari posse, quod Patres Concilij tunc pro Zenone, contra Aristotelem receptum in scholis Philosophorum, & Theologorum, nemo est, qui non videat. Deinde, violentiam infert contextui: alioquin etiam posteriora verba erunt haeretici (siquidem tota oratio eodem contextu, eodē autore profertur) & sic Ecclesia damnat suam doctrinam, & haeretici patrociniū suscipiūt: quod nefas est cogitare.

9. Occurrūt secūdo, in aliquibus editionibus dicta verba omitti; & in summa Conciliorum non haberi. ¶ Ego vero quinque diuersas editiones, quā potui diligentia perlegi, & in omnibus ita haberi conperi: praecipue in editione Coloniensi anni 1567. & Veneta 1587. & Romana notissima, & in Coloniensi anni 1618. Quare suspicatus sum non facile credi posse dicentibus in aliquibus deesse. Quod autē in summa Conciliorū nō habeatur, parū vrgēt; quia summa Conciliorum Author noster Archiepiscopus Toleran⁹, nō fuit trāscriptor, sed breuiator; & ideo omisissis ab ipso fides omnimoda est adhibenda, ac si reliqua in cōpēdiū redacta nō essēt.

10. Tertio, & apparentius respondent, quod Martinus 3. Concilij Constantiensis confirmator, cum sess. 45. errores Viclefi damnauit, non mentitur erroris praedicti; & ideo habemus fundamentum ad asserendum, quod Fiscalis petiuit à Patribus dictam propositionē dānari, & non obtinuit: nam illa non sunt verba Concilij, sed cuiusdam Hærici de Pirro Promotoris, & Pro-

curatoris, qui tunc acufabat Ioannem Hus, vt ex contextu constat.

11. Duo alia superaddit Arriaga n. 133. & post eum alij. Primo eam propositionem, eiusque censuram lectam fuisse in Concilio; non tamen a Patribus de illis actum; quia non erat de illorū instituto de opinionibus Physicis disputare; quia vt ait Valentia tom. 3. disp. 3. dist. 1. punct. 7. §. 41. ad 4. & Vazq. to. 2. in 1. p. disp. 224. n. 12. in materia pure philosophica nequit Pontifex aliquid definire. Secundo addunt cū Bellarmino Controu. lib. 2. de Concil. autoritate cap. 19. circa finē, Concilium Constantiense non legitime congregatum, quia nullius Pontificis autoritate nitebatur. Licet autem approbatum fuerit postea à Martino V. non tamen quātum ad praedictam censuram propositionis Viclefi de continuo.

12. Cæterū me prorsus latet, quā necessitate cogamur defendere opinionem male audientē apud Philosophos, & Theologos, ad quam sustinendam tot impensæ sunt necessariae; & quibus consumptis, nō parum minuitur actuum Conciliorum fides. Sed percurramus singula. In primis Concilium Constantiense esse legitimum, & approbatum cum communi docent Turrecremata lib. 2. cap. 106. & expressē Cardinalis Bellarminus illo c. 19. in priori solutione. In secunda autē expressē loquitur de illo in sess. 4. Dubitare autem de autoritate Concilij Constantiensis post depositionem Ioānis 23. & Gregorij 12. & Benedicti 13. est dubitare de legitima

tima electione Martini 5. & successorum eius: quare id nullatenus indubium reuocat Bellarminus, nec ullus Catholicorum, quoad sessionem 15. in qua habetur nostra propositio, post depositionem Petri de Luna, de qua erat actum sess. 14.

13. Falsum etiam est, quod verba relata sint Procuratoris, & non Concilij: nam petitione Procuratoris inscriptis oblata (vt in eodem Concilio expressè dicitur) de mandato, & voluntate ipsius Synodi, venerabilis vir Dominus Bertholdus Vvildingem prædictus incepit legere articulos formatos, & dogmatizatos per Ioannem Vviclef in hunc modum, &c. Et inter eos habetur articulus prædictus. Articulis autem lectis, & examinatis (subdit Concilium) fuit, & est repertum, aliquos, & plures ex ipsis fuisse, & esse notorie hæreticos, & dudum à Sanctis Patribus reprobatos: quosdam blasphemos, alios erroneos, alios scandalosos, quosdam piarum aurium offensiuos, nonnullos eorundem temerarios, & seditiosos, &c. Sicut ergo non dubitant Catholici alios articulos ibi contentos legitimè damnatos respectiue; ita non est fundamentum ad dubitandum de legitima authoritate relata: censuræ.

14. Quæ non est asserere, errare contra fidem, qui negat sententiam Aristotelis de compositione continui; sed solum dicitur, quod est error in Physica: & ordinatur illa censure ad duos, in primis vt agnoscatur ingenium hæretici; quali dicatur, non esse mirum, quod sic erret in Fide, qui in Physica adeo aberrat à communi, & trita Philosophorum via. Deinde hoc fecit Concilium,

quia sæpe propositiones naturales assumuntur à Theologia; de qua inquit S. Thom. 1. p. q. 1. art. 6. ad 2. quod quidquid in alijs scientijs innuitur veritati huius scientiæ repugnans, totum condemnatur vt falsum: unde dicitur 2. ad Corint. 10. Consilia destruentes, & omnem altitudinem extollientem se aduersus scientiam Dei: & in isto sensu aliquæ propositiones pertinentes ad naturam humanam, vel ad naturam panis, & distinctionem eius ab accidentibus, sunt de fide post declaratum in Concilijs mysterium Incarnationis, vel Eucharistiæ, de quibus antea liberum erat sic, vel aliter opinari stando in Physica. ¶ Quia tamen hæc opinio de compositione continui directe non deseruit ad fidei mysteria explananda; ideò nō est ab Ecclesia, nec à Martino 5. definita, vt de fide Catholica; sed solū vt verior, & securior intra lineam Philosophiæ approbata (sicut nec in Concilio Tridentini canonibus, omnia, quæ in capitibus antecedentibus doctrinaliter traduntur, sillabatiim definiuntur.) Quod sat esse debet vt à nullo de Concilijs benemerito, deseratur; quia non solum eorū authoritatem diuinam credere; sed humanam doctrinam venerari tenemur. Sed ad pure Physica reuertamur: Nā ad Theologica digressi, euasiones aliorū nos

coegerunt.

§. III.

Prima ratio Philosophi, ex eo, quod indiuisibile non facit maius additum indiuisibili.

15 **R**ationes numero decem proponit M. Soto 6. Physicorū q. 1. ad conclusionem confirmandam: quibus alias, vsque ad rationes viginti, addit P. Pereira lib. 10. cap. 13. quia tamen prolixum, & minime necessariū arbitror in omnibus ponderandis immorari; sufficiet vnam, vel alteram diligentius vrgere.

16 Prima sit ea, quam secūdo loco proponit Philosophus text. 2. & ad hanc formam redigit S. Thom. lect. 1. litt. c. Si ex punctis constitueretur aliquid continuum, deberet esse per contactum punctorum: sed puncta non possunt se tangere, & constituere aliquid continuum habens partem, & partē, situ, positione, & loco distantem. Ergo, &c. Probatur minor: binne quod tangit alterum, aut totum vnum tangit totum aliud, aut pars vnius partem alterius, aut pars vnius totum alterius. Sed cum indiuisibile non habeat partē, non potest dici quod pars tangat partē alterius, aut pars totum. Et sic necesse est, si duo puncta se tangant, quod totum tangat totum. Sed ex duobus, quorum vnum totum tangat aliud totum, non potest componi continuum: quia omne continuum habet partes seiunctas, ita quod hæc sit vna pars, & hæc alia; & diuiditur in par-

tes diuersas, & distinctas loco, id est, positione, in his quæ positionē habent: quæ autem secundū se tota tangunt, non distinguuntur loco, vel positione. Relinquitur ergo, quod ex punctis non possit componi linea per modum contactus. Emanauit ex hoc loco celebre illud dictum, quod *indiuisibile vnum additum alteri, non facit maius, neque sunt continua*: quod assumit etiam S. Thom. Quodlib. 7. art. 9. ad 2.

17 Vel aliter formari potest hæc ratio: continuum non potest componi ex non continuis; nec extensum ex inextensis, & indiuisibilibus: sed punctum est nō continuū, & indiuisibile: ergo continuum nō constat ex solis indiuisibilibus. Similis formæ est ratio Philosophi 3. de Cælo text. 8. vbi sic arguit: impossibile est, si vtrumque eorū ex quibus aliquid componitur, nullā habet gravitatem, & quod compositum habeat ex ambobus gravitatem: ergo corpus sensibile non potest componi ex rebus non habentibus gravitatem. Quod, terminis mutatis, hic vrget.

18 Sed instabis: materia non est de se grauis, nec forma: & tamen compositum habet gravitatem: ergo ex non grauib, fit graue, & ex non continuis, fit continuum.

Occurrit S. Thom. lib. 3. de Cælo lect. 3. litt. c. dicens: est autē cōsiderandum, quod ista ratio tenet in partibus quantitatis, quæ sunt eiusdem naturæ, & rationis adinuicem, & cum toto: nō autem tenet in partibus essentialibus; quarū alia ratio est ab inuicē, & à toto. Vnde non

§.3. Continuū nō cōstat solis indiuisibilibus. 541

non sequitur, si materia nō est grauis, nec forma; quod aliquid ex eis compositum non sit aliquid graue actū. Hæc S. Thom. qui idem repetit ibi litt. i.

19 Iterum vrgebis: nam idem est punctum in continuo, quod est in numero vnitas, vt habetur 1. Topi-
corum cap. 14. sed numerus componitur ex vnitatibus; quia additione, vel subtractione vnitatis variatur numerus, vt habetur 1. de Anima text. 68. cum ergo punctū sit indiuisibile, sicut & vnitas; iam indiuisibile componitur ex indiuisibilibus.

Etiam hanc euasione[m] præoccupauerunt Philosophus, & S. Tho. lib. 3. Metaph. lec. 12. litt. g. vbi Zenoni respondent, quod vnum, & si additum alteri non faciat maius, facit tamen plus. Et hoc sufficit ad rationem entis, quod faciat maius in continuis, & plus in discretis. Vnde ad formam argumenti, conceditur maior, si ly *sicut* solum dicat paritatem quoad hoc, quod vnitas, & punctum sunt suo modo indiuisibilia, & quæmodomodū vnitas est principium numeri, ita punctum principium quantitatis. Negatur vero maior, si ly *sicut* dicat paritatem omnimodam: quia punctum habet positionem in continuo; vnitas vero minime, vt habetur 1. Poster. text. 42. & lib. 5. Metaph. text. 12. & vt notat M. Soto ad 1. in continuo sunt puncta ante, & retro, prius, & posterius; numerus autem, quia designat quantitatem discretā, non dicit vnitates determinate situatas; sed constat ex

vnitatibus diuisis, & discretis: continuum autem non componitur ex punctis; sed ex quantitibus continuatis per puncta.

20 Rationem hætenus ex Philosopho, & S. Thom. explicatam, vocat Toletus 6. Physicorum text. 2. *Validissimam*, & q. 1. §. *Certissime*, appellat *evidentem demonstrationem*; & tamen Arriaga n. 94. dicit nullius roboris, & n. 90. ait, quod procedit etiam contra Aristotelem: quia si vnum indiuisibile additum alteri non facit maius; ergo nec infinita facient maius: ergo non soluitur difficultas ex eo quod ponatur puncta infinita.

21 Respondet ergo n. 91. & sequentibus, non valere illam consequentiam, punctum indiuisibile tangit totum punctum indiuisibile; ergo penetratur, & non cōinuatur; quia penetratio cum puncto non cōsistit in eo, quod totum tangatur: sed in eo quod tangens, & tactum correspondeant eidem omnino puncto spatij imaginarij; ad contactum vero sufficit si sint ita vicina, vt inter vtrumque nihil possit poni: quod longe minus est, quam esse in eodem loco, vt ratio naturalis dictare videtur: sicut ob eandem rationem, licet superficies prima indiuisibilis manus secundum se totam tægat lignum, vel lapidem; non tamen illud penetrat; quia nō est in eodem loco cum illo, sed in altero illi cōtiguo, inter quæ loca nihil potest interijci. ¶ Ad quod exponendum subdit, quod punctum, quamuis indiuisibile, habet extrinsecam dextram, vel sinistram: vnde pulchre dixit S. Augusti-

gustinus lib. 2. de Libero arbitrio c.

8. *Quantalibet enim illud corpusculū
habet suā partem, dextram, inferiorem,
superiorem, &c.* Et ideo si ad illud pū
ctum aliquis ex Oriente accedat,
& ex Occidente alius quis negabit
illos duos posse ad se accedere, ita
tamen ut punctum illud solum in
medio relinquāt, & nihil aliud me
dierit? Ergo vnum punctum totum
aliud tangere, non est se penetrare,
nisi sint in eodem puncto spatij. Et
sicut punctū tangitur à corpore si
re penetratione; ita potest totum
rangi ab alio puncto, cum quo non
penetretur.

22 Magno plausu à tribus, vel qua
tuor alijs Recētoribus Societatis
excipitur tota hæc euasio. Inmeri
to tamen, quia vel æquiuocatione
confunditur, vel indiuisibilitas pū
cti, *grasse, & ruditer* consideratur, ut
Zexoni impropere Phylosophus,
& S. Thom. lib. 3. Metaph. lect. 12.
litt. g. ¶ Et in primis reijcitur: quia
punctus totaliter est indiuisibilis:
ergo additus puncto non facit ma
ius. Antecedens est definitio puncti.
Consequentia probatur: ideo linea
addita lineæ secundum longitudi
nem facit maius, non autem secun
dum latitudinem, quia est indiuisi
bilis solum secundum vnam dimē
sionem, & secundum aliam diuisi
bilis: & pariter superficies addita
superfici, facit quidem maius se
cundum latitudinem, & longitudi
nem, sed non secundum profundi
tatem, quia secundum hanc dimē
sionem superficies est indiuisibilis:
ergo si punctus est indiuisibilis, ver
tas omnem dimensionē, nullo mo

do facit maius additus pūcto; nec
minus si subtrahatur.

Secundo vrgetur exemplū Phy
losophi adductum n. 17. implicat,
quod pondus decem librarum intē
getur ex corporibus eiusdem pon
deris, nisi singula sint vnus libræ;
vel vnū æquiualeat duobus, vel plu
ribus: ergo implicat, quod extēso
corporis continuū integretur ex pū
ctis, quorum nullum est continuū,
nec formaliter, neque æquiuale
nter, sed panitus indiuisibile.

23 Ratio à priori sumitur ex D.
Thom. verbis relatis n. 18. ex diffe
rentia inter partes essentielles, vel in
tegrantes atereogeneas, quia sunt
diuersæ rationis inter se, & à toto;
sicut manus integratur ex digitis
arterijs, ossibus, & carne; quarum
nulla pars dicitur manus. At vero
partes integrantes homogeneas,
quæ sunt eiusdem rationis, & ad in
uicem, & cum toto, quod ipse nō
habet formaliter, & partialiter, nō
possunt toti tribuere, ut patet in gra
uitate, & albedine, & similibus qua
litatibus: nam ex partibus nō gra
uibus, non consurgit totum graue;
nec ex partibus non albis consurgit
totū albū. Sed esse aliquid cōtinuū,
est integrari ex partibus quantitati
uis, & extēsis eiusdē rationis: ut ip
si tenentur fateri, quia omne punctū
est eiusdē rationis cū alio pūcto, &
omnis pars quantitatis cum omni
parte, mathematice loquendo: er
go, cum indiuisibilia ex tēsiōe, &
diuisibilitatē nō habeāt, & sint non
quanta, nec extēsa, nō potest ex eis
solum cōtinuum componi. Quæ ra
tionē si attēdisset Arriaga sec. 9. sub
lect.

sect. 2. n. 34. non tam facile enidentia iactaret, & a se non relicta, vel vmbra difficultatis. Vere tamē vmbra non est, vbi lux pura fulget, *errorum pulso nubilo per noui Solis radium*, vt de Angelico Doctore canit Ecclesia; & ita non ad vmbas confugimus, sed Solis illuminamur clara luce.

24. Per quā facile patet ad instantia propositam n. 20. nam etiam si sint infinita puncta, ex illis solis nulla cōsurgit extēsiō; sicut nec ex numero Angelorum cōsurgit quātita- tiua moles, sed discreta transcen- dens multitudo.

25. Ad id quod obijcitur n. 21. fa- cilius respōdetur ex dictis lib. 2. Lo- gicæ q. 18. n. 19. quod penetratio est exiuentia duorum corporū in eo- dem loco: vnde cum indiuisibilia nō sint corpora, nō penetratur pro- prie, & in rigore loquēdo. Loquē- do autē de penetratione latesūpta; hæc est implicatio illius solutionis, quod totū pūctū tangat totū pun- ctum, & tamē constituat aliquid ex- tēsum: sicut si tres quartæ superio- res secundum omnē dimensionem tāgerēt quartam inferiorem, illam penetrarent, & non occuparēt nisi locū vnius quartæ. Et si diuina vir- tute duo corpora penetrarentur, pun- cta vnius ita se tangerent, ac modo in casu, quo ex solis punctis consti- ret continuum: ergo implicat esse cōtinuum, & ex indiuisibilibus cō- stare. Rursus, extēsiō in ordine ad locum supponit extēsiōnē in or- dine ad se: sed pūcta illa nulli sunt extēsiōnis in ordine ad se: ergo ridi- culū est in puncto cōsiderare dex- trā, & sinistram (sicut nec in corpore

Christi prout in Sacramēto) cū par- tibus careat, & quoad hoc est sicut Angeli.

26. Authoritas S. Augustini nō est ad rē, quia loquitur de corpuseu- lo; nos vero de indiuisibili puncto; & mēs nō valet cōcipere, quod si- ne partibus sit dextra, & sinistra, ni- si fingendo omnia ad modum cor- porum; à quibus intellectus debet abstrahere, vt puram cōtempletur veritatē rerum indiuisibilium, etiā corporalium.

27. Ad id quod vltimo additur, dicitur, quod punctū in rigore non tāgit partē (eo quod tactus est cor- porum) sed eā continuat, & termi- nat indiuisibilitatem; & ideō non dat extēsiōnē (cum eā nō habeat) sed terminationē, cōtinuationē, vel di- uisionem ab alijs, quia vt ait S. Th. 6. Phys. lect. 8. litt. b. *Punctum est ipsa linea diuisio.*

s. III.

Alia ratio Philosophi.

28. **A**ltera Philosophi ratio satis facilis proponitur ab ipso tex. 3. & sumitur ex alia definitione cōtinui, quā proposuerat in princi- pio lib. 3. scilicet, quod cōtinuum sit, quod est *in infinitū diuisibile*; & forma- tur à D. Th. lib. 6. lec. 1. lit. e. his ver- bis. Ex quibuscūque cōponitur, vel lineæ, vel tēpus, in ipsa diuiditur: si ergo vtrūque istorū cōponitur ex indiuisibilibus, sequitur, quod in in- diuisibilia diuidatur. Sed hoc est fal- sum; cū nullū cōtinuorū sit diuisibi- le in impartibilia: sic enim nō esset diuisibile in infinitū. Nullum igitur cōtinuum cōponitur ex indiuisibi- libus. Hæc S. Tho. Sed

29 Sed obijcies: possibile est continuum in omnem suam partem esse diuisum: ergo falsum assumitur, & subsumitur in hac ratione, quod continuum est diuisibile in semper diuisibilia. Probatur antecedens: De^o intuitiue cognoscit singula pūcta, & singulas partes, & partium continui particulas: ergo, vel successiue, vel simul potest in omnem partem diuidere. Probatur consequentia, ex infinitate diuinæ virtutis: & quia in hoc nulla inuoluitur contradictio. Et denique, quia potētia ad diuisiones continui, nullum habet inter se necessarium ordinem, aut dependentiam, vt prius sit necessariam diuidere in duas, quā in quatuor partes: ergo poterit Deus simul diuidere in omnes partes.

Propter hoc argumentum Gregorius Ariminensis in 1. dist. 35. ad 7. & in 2. dist. 2. q. 2. nobiscū tenens continuum nō constare ex solis indiuisibilibus, concedit continuum posse esse diuisum in omnē suā partem.

30 Hæc tamen positio, præterquā quod est contra Philosophum hic, & initio lib. 3. & 1. de Cælo cap. 1. contradictionem implicat: nam, vt inquit M. Soto q. 1. ad 2. dato casu, quod continuum sit in omnem suā partem diuisum, partes illæ essent indiuisibiles: si enim aliqua est diuisibilis, non est facta diuisio in omnē partem. Admissio autem, quod partes sint indiuisibiles, inuitabiliter sequitur continuum componi ex indiuisibilibus; eo quod vnūquodque resoluitur in ea ex quibus componitur, vt dictum est in ratione.

31 Idcirco continuum non posse diuidi in omnem suam partem, sed esse diuisibile in semper diuisibilia proportionaliter, communiter tenent Philosophi: vt multis relatis, ostendit Masius tota q. 5. & patet; quia continuum quodlibet est quantum; & quantum est diuisibile, vt dicitur 5. Metaph. Iuxta hoc ergo negatur antecedens. Ad probationem concesso antecedenti, negatur consequentia: nam etiā Deus simul cognoscit totum diem; & tamen non potest facere, quod totus dies sit simul, quia ex parte facti inuoluitur contradictio: ita est contradictio, quod pars quanti sit nō quāta, quia in quantum quanta debet esse diuisibilis; & eo ipso quod sit vltimo diuisa, esset indiuisibilis. Vnde nō est repugnantia ex parte Dei, nec ex ordine indiuidendo; sed ex parte facti, quia daretur pars non quāta, diuisibilis, & indiuisibilis. Et sic est distinctio ex parte cognoscētis, & indistinctio ex parte cogniti. Per quæ euanescent omnia, quæ ac cumulat, & exagerat Arriaga tota sect. 6. quæ iam poterat legere ab Antiochis soluta, & à suo Toletio ad 3.

§. V.

Vigetur ratio de velocitate mot^o.

32 TERTIAM rationem eliciūt Expositores ex Phyl. tex. 11. & sequentibus, & ex D. Tho. tota lect. 3. & formatur ec. Si continuū ex indiuisibilibus esset compositū, sequeretur, quod duo mobilia alterum tardissimum, alterum velocissimum

finum in eodem adæquatè tempore transirèt æquales magnitudines: quod est contra manifestam experientiam, & apertam veritatē. In id sequitur, vt dicitur text. 78. quod velocissimum insequens tardissimum nūquam poterit illud pertinere. Probatur sequela, supponendo, quod duo spatia sint, quorum vtrumque sit centum punctorum, & super vtrumque incipiant simul moueri illa duo mobilia. Tunc arguitur: quocumque tempore velox pertransit primum punctū spatij, tardum pertrāsit aliquid sui spatij, supposito, quod incipiant simul moueri continuè, & regulariter. Vel ergo mobile tardum pertrāsit in eodem tempore præcisè primū punctum, sicut velox; vel minus; vel plus. Non plus; alioquin tardissimum esset velocius velocissimo. Non minus; quia non datur minus puncto, quod supponitur indiuisibile. Ergo vtrumque mobile præcisè transiit punctum. Et cum eadem ratio sit de alijs punctis (siquidē omnia sunt indiuisibilia, & in indiuisibili non est medietas, neque pars) iam manet probata vtraque sequela.

33 Mirum est ad quot redegerit angustias, & in quas diuiderit sectas argumentum hoc, Modernos suscitatores antiquatæ sententiæ Zenonis. In primis Hurrad⁹ disp. 15. Physic. sec. 5. subsec. 4. refert quemdam suum Magistrum adinuenisse quædam indiuisibilia inflata; ex quorū virtuali diuisione facillè cōstat quomodo, etiam si continuum componatur ex indiuisibilibus, modo oc-

cupet maiorem, modo minorē locum mobile, & qualiter possit esse velocitas, & tarditas motus.

34 Ipse §. 94. positionem hanc *paradoxam* appellat. Et ante eum M. Masius hic sectione 2. quæst. 6. post quintam conclusionem dixerat *ridiculum* velle puncto indiuisibili cōcedere diuisionem virtualem, seu virtualem extensionem, quia omnino est indiuisibile. Et acriter pluribus insectatur Arriaga tota sectione nona per quatuor subsecutiones.

35 Sed paucis est op⁹, quia quod ratione cogente nō probatur, quia facilitate adinuenitur, contemnitur. Deinde, isti imaginantur indiuisibilitatem punctorum esse sicut in diuisibilitatem Angelorum; quos *manifeste deceptos*, in simili notat S. Thomas 1. part. quæst. 53. artic. 2. *nam punctum est indiuisibile habens sitū; sed Angelus est indiuisibile extra genus quantitatis, & situs existens.* Vnde, & si Angelus possit esse in loco maiori, vel minori; tamen implicat, quod puncto corporis corresponsdeat nisi punctum spatij veri, vel imaginarij; quia nec diuinitus in continuo dari potest minus puncto. Et ideo vanum est cogitare puncta inflari. Deinde, nam alioquin in instanti, vel momento temporis etiam partes constituent per inflationem instantium: quod est totam euertere Physicam. Consequentia autē probatur ex Philos. text. 4. & ex Diuino Thoma tota lec. 2. ostendentibus, quod *eiusdem rationis est, quod magnitudo, & tempus, & motus componantur ex indiuisibilibus; quia quicquid dabitur de*

uno, ex necessitate sequetur de alio: ergo sicut implicat momentum augeri, ita repugnat puncta inflari.

36. Secundo occurrit Arriaga tota sect. 11. contendens in primis, argumentum eandem vim habere contra Aristotelem; quia licet puncta, & partes sint infinitæ, in quolibet puncto, aut parte non poterit minus, magisque percurri, quam vñ punctum, aut vna pars spatij: ergo si per tot partes, & instantia temporis, licet infinita, mouetur testudo, ac aquila, tot acquirit partes spatij testudo, ac aquila: infinitas autem partium habebit se per accidens ad præsentem difficultatem. ¶ Quod vrgetur, quia res materialis nō potest occupare maius spatium, quā ipsa sit. Quādo ergo mouetur, probatur euidenter, quod non possit immediatē nisi indiuisibile spatij acquirere, quia simul non potest esse in spatio diuisibili: ergo si moueatur, nec plus, nec minus acquirit, quam indiuisibile, &c.

37. Subdit vero Arriaga nu. 233. se acquiescere Galeno lib. 1. de Dignoscendis pulsibus cap. 1. & Vallesio lib. 3. Contr. Medi. cap. 8. & alijs, qui arbitrantur in eo differre motum velocē à tardo, quod hic interruptitur per nonnullas morulas, velox autem non discontinuatur; & quo plures dantur in motu morulæ, eo est tardior; quo pauciores, eo velocior: si autem nullæ dētur, erit summē veloc.

38. Sed contra: nā motus summē veloc apud nos, est sine proportione tardior, quam motus Solis, & si ceterum: & ita nullus dabitur apud

nos motus ita velox; qui morulis non interrumpatur: quod qui capit, credat: id enim vt omnino impossibile reijciunt Phylos. & S. Tho. lib. 6. lec. 2. litt. h. & lib. 8. lec. 17. litt. a. in fine. Similiter sequitur, quod dū rota mouetur circulariter, partes interiores illius, quæ tardius mouetur, quam exteriores, aliquando quiescerent, dum exteriores mouetur; & omnes partes rotæ ferreæ discontinuarentur inter se, vel saltē quiescerēt tota rota mota: quod nemo, etiā ferreæ ceruicis, admit-teret, quamuis legam multos plures insimilis chartas, vt id intelligi posse persuaderent. Sed frustra, vt ab effectu patet; nam difficilius percipitur eorum explicatio, quā percipiantur illæ incredibiles morulæ velocissimi motus.

39. Argumētū autem contra nos parui momenti esse, & iam solutū à Philosopho, constat ex D. Tho. 6. Phys. lec. 11. litt. b. vbi ait, quod Philosophus rationem illam, quæ erat Zenonis, & soluit ad hominē in lib. 6. & soluit simpliciter lib. 8. text. 68. lec. 17. litt. f. vbi ait, quod in continuo, dum continuitas durat, sunt infinita media, nō in actu, sed in potentia: cum autem sint infinita in actu non contingit ea transire; secus verò cum sunt in potentia. Vnde licet omnes partes proportionales percurrat mobile, non tamen eas numerando, nec vt separatas ab æqualibus, sed vt in eis inclusas. Et sic correspondētia partium mobilis cum partibus spatij veri, vel imaginarij potest esse velocior, aut tardior, admissis partibus diui-

diuisibilibus in continuo; secus vero si ex solis indiuisibilibus constaret.

40 Nec argumentum de motu sphaeræ urget Aristotelem, quia ipse 6. Phys. text. 84. vt notat S. Th. lec. 11. litt. i. soluit rationem Zenonis; quæ destruebat motum sphaericum, dicens, quod partes sphaeræ motæ, in nullo tempore sunt in eodem loco; quia licet dum sphaeram mouetur nulla pars exeat extra locum totius sphaeræ; sed tamē loquendo de proprio loco partis, partes continui sunt in loco in potentia, vt dictum est lib. 4. lec. 7. (de quo ibi q. 5. §. 2.) in motu autem sphaerico pars mutat proprium locum, sed non locum totius; quia vbi fuit vna pars succedit alia. De quo videatur S. Tho. lib. 6. Phys. lec. 12. litt. a.

41 Quo modo autē motus sphaeræ non sit compositus ex tardo, & veloci, explicuerat iam S. Thomas lib. 1. de Cælo lec. 3. litt. d. ita scribens: sed dicendum, quod continuum non habet partes in actu, sed solum in potentia: quod autem non est actu, non mouetur actu. Vnde partes sphaeræ, cum sint corpus continuum, non mouentur actu. Vnde non sequitur, quod in motu sphaerico, vel circulari sit diuersitas actualis, sed solum potentialis: quæ non repugnat simplicitati, de qua nunc loquimur; omnis enim magnitudo habet pluralitatem potentialem. Hanc solutionem S. Thomas postea exponemus latius. q. 2. n. 21. & oppositum non esse philosophicum, notat Sot. li. 1. Phys. q. 4. a. 1. in fine.

42 Tertio occurrunt alij solutione, quā refert, sed non sequitur To

letus hic in appendice. q. 1. §. *Præterea reliqua*, concedendo multa indiuisibilia spatij vnico indiuisibili temporis pertransiri posse, si mobile præsertim sit velocissimum: nam & velocius mobile plura indiuisibilia pertransibit, quam minus velox in eodem instanti: & in vno instanti plura mutata esse fluēt in motu velocissimo, quā in minus veloci: & ita corrueunt argumēta Aristotelis.

43 Euaſionē hanc quatuor argumentis reijcit Toletus solut. ad 4. pag. anhi 563. vnde nescio quo fundamēto ab Authoribus huius solutionis pro se citetur. Vnico argumēto efficaciter reijcitur à PP. Carmel. disp. 25. n. 28. quia ex illa manifestè sequitur idē corpus simul, & semel esse in duobus locis sibi adæquatis, naturaliter loquēdo. Inō sequitur mobile quiescere, & moueri in eodē existēs puncto: quæ constat esse falsa. Probatursēquela: nā si mobile ponatur magnitudinis quinque punctorum, & velocitas motus tāta, quod in vno instāti decem puncta pertranseat; iam erit simul in duobus locis adæquatis, nēpē, in decē punctis, vel trāſiret de extremo ad extremū sine medio: quod in motu continuo corporis implicat contradictionem. Et inde facillē alia sequela valet deduci.

44 Sūt qui velint euaſionē prædictam sustinere, ex proprio cerebro nouas doctrinās sine fūdāmēto cōfingēdo. Dicunt enim, quod mobile potest extrema indiuisibilia occupare, etiam si immediata non repleuerit, neque per medium trāſe-rit, quia vltimū applicatur median

tibus alijs, & hac mediata applica-
tione stante, potest mobile ad illud
immediatè transire.

45 Alijs tamen merito hæc videtur
sine fundamento excogitata;
quia necessitas correspondentiæ par-
tium mobilis ad partes spatij, non
præcisè provenit ex applicatione;
sed ex prædicatis intrinsecis motus
continui corporum se tangētium,
vel correspondentium. Vnde dum
hoc non saluant, reliqua extra rem
excogitantur. Nec talis applicatio
mediata sufficit, nisi virtus aliqua
diffundatur: quod hic non habet lo-
cū, manet ergo insoluta ratio no-
stræ conclusionis.

46 Multi rationes plures mathe-
maticas latè hic prosequuntur: sed
satius dūco, quod rationes mathe-
maticæ, non à Physico, sed à Ma-
thematico proponantur, ne scien-
tiæ confundantur.

Argumenta reliqua solui nō pos-
sunt, nisi prius sequentes quæstio-
nes examinentur: imò quæstionum
sequentium determinatio, est ex-
acta argumentorum contra doctri-
nam huius, responsio.

QVÆSTIO II.

*Vtrum in continuo dentur partes
actu infinitæ?*

9. I.

Due oppositæ sententiæ.

NEgant multi in continuo esse
partes actu infinitas; sed solū
agnoscunt infinitas in potentia. Ita

Ferrara 3. Physic. q. 6. ad 4. Iauellus
ibi q. 10. ad 1. PP. Carm. disp. 18. q.
1. ad 2. & disp. 25. q. 4. nu. 51. Ioan.
à S. Thoma quæst. 20. art. 2. Ortiz
tract. 9. conferent. 2. cōcl. 2. Extra
Scholam S. Tho. Toletus. q. 1. cōc.
4. & in appendice ad 1. Hurtadus
disp. 15. lect. 4. & 5. §. 52. Valles cō-
trou. 33. & alijs plures.

2 Videturque expressa sententia
Phyl. 8. Phys. c. 8. & S. Th. verbis
relatis q. 1. n. 39. & 40. & lib. 7. Me-
taph. lec. 13. & in 4. dist. 10. q. 1. art.
3. quæst. 3. ad primū, vbi ait: *Partes
alicuius homogenei continui ante diuisio-
nem non habent esse actū; sed potentia tā-
tum.*

3. Rationeq; probatur; primo ex
dictis lib. 3. quod repugnat infinitū
in actu secundū multitudinē; quod
loquendo naturaliter, omnes ad-
mittunt: ergo cum continuum de-
facto detur, nō habebit actu partes
infinitas. ¶ Secundo, partes conti-
nui dant infinito extensionem: er-
go si sunt actu infinitæ, erit conti-
nuum infinitæ extensionis: quod li-
bro tertio ostendimus repugnare,
videlicet, quod detur corpus infini-
tæ extensionis.

4. Tertio, si in continuo essent in-
finitæ partes, sequitur, quod partes
essent æquales toto: & quod gra-
nū tritici tot haberet partes quot
Cælum Empyreum: quæ absur-
da esse, probatione non eget. Ea
autem sequi probatur, quia non
possunt dari, nec imaginari plu-
res partes quam infinitæ: sed gra-
num tritici, & qualibet eius pars
continua, cum ellet in infinitum
diuisibilis, haberet infinitas partes,
& in-

& infinities infinitas: ergo esset æqualis toto: & granum tritici æquarer extensionem Cæli Empyreï: quod tamen sine vlla proportionē excedit grani tritici extensionem.

5 Per oppositum affirmant alij in continuo dari actu partes proportionales actu infinitas. Ita Soto 3. Phys. q. 3. in probatione 2. concl. & q. 4. ad 2. Malus hic sec. 1. tota q. 6. Lerma q. 1. n. 15. Ex alijs idem docent Scotus à nobis relatus lib. 3. q. 5. n. 22. & Pereira lib. 10. cap. 9. Suarez disp. 40. Metaph. sect. 5. n. 47. Rubio hic q. 3. multos citans; sed non omnes id tenent: sequuntur tamen Cabero tract. 6. disp. 1. dub. 2. & passim alij.

6 Colligi videtur ex Philosoph. 5. Metaph. c. cap. 13. & Dico Thoma ibi lectio. 15. in principio dicentibus, *quantum esse divisibile in ea, quæ insunt*, id est, in partes, quæ in illo sunt formaliter, ad differentiam mixtorum, in quo elementa sunt virtualiter. Deinde, hoc lib. 6. text. 15. litt. K. & lib. 8. lect. 10. litt. a. dicunt *cōtinuum esse divisibile in semper divisibilia*. quæ definitio verificari nequit, si partes continui non sunt actu infinitæ; quia finita diuisione posset perueniri ad aliquam partem indiuisibilem.

7 Ratione probat Malus primo, quia omne quod est actu totum debet habere actu partes: sed continuum est actu totum: ergo debet habere actu partes. Sed istæ nō sunt exhaustibiles: ergo sūt actu infinitæ.

Deinde, quando partes detra-

huntur à continuo; vel sunt ibi actu, vel non? Si sunt; habetur intentum. Si non sunt ibi; quomodo possunt a continuo auferri; quia detractio non esteductio ex potentia subiecti, sed separatio partis actualiter componentis, seu integrantis totum.

8 Tertio, quando partes sunt detractæ à continuo, non sunt partes, sed tota: nam habent suam existentiam distinctam ab existentia toti: ergo tantum sunt partes quando sunt in toto. Ibi autem non sunt finitæ; quia non repugnaret magnitudini diuidi in omnes suas partes; finitum enim per finitas diuisiones finire posset: iuxta illud Philosophi tertio Physicorum textu 59. *Omne finitum per ablationem finiti consumitur*. Quod esset contra definitionē continui: ergo in illo sunt partes infinitæ secundum actum.

Occurres cum M. Ioann. à Sancto Thoma, s. *Quare diuiso*, M. Ortiz in secunda ratione conclus. 2. & alijs, dicendo, bene posse saluari, quod quantitas est diuisibilis in infinitum, & quod partes illius non sint infinitæ in actu; quia *diuisiue* nulla pars signari potest, quæ non possit diuidi in alias partes. At vero *collectiue* non potest diuidi in partes infinitas, ita quod vnam post aliam diuidendo, actu fiat diuisio infinita.

9 Hæc doctrina vera est, & eam ex Caietano, & Ferrara, & communiter tradidimus lib. 3. q. 6. n. 44. explicando, quod non possit dari actu multitudo infinita; ceterum ea sola non tollitur, quod in continuo

non sint actu partes actu infinitæ in ratione partium: quia pars, in ratione partis, non exigit separationem actualem à toto: imò secluso ordine ad totum, diuisiæ ab eo, amittit rationem partis. Ergo dato, quod hac doctrina explicetur, quod in continuo non sunt infinita entia in actu; non tamen tollitur, quod non sint infinitæ partes in actu.

10 Quod si aliquis his argumentis conuictus, concedat in continuo esse actu infinitas partes proportionales; insurgere videtur contra eum grandior difficultas; quia videtur exinde necessario concedendum in continuo esse infinitas partes aliquotas; & ita erit infinitæ extensionis actualis: quod sensui repugnat. Hoc autem sequi probatur: nam idem continuū dicitur constare ex infinitis partibus proportionalibus, quia quantumuis diuidatur, semper manet in infinitum diuisibile: sed quantumuis diuidatur, semper manet diuisibile in partes aliquotas: ergo sequitur continuum infinitis partibus aliquotis constare. Probatur minor: eo ipso quod diuidatur continuū, partes in quas diuiditur sunt omnino non communicantes, & illarum quolibet extra omnes alias: ergo hæ partes sunt aliquotæ, & determinatæ: ergo continuum constat ex infinitis partibus aliquotis.

Quod confirmatur, & explicatur: nam data minima parte, quam esse minimam Deus cognoscit, illa est quanta: ergo diuisibilis in duas medietates non se inuicem includentes: ergo diuisibilis in partes ali-

quotas. Ergo vel continuum non constat infinitis partibus proportionalibus; vel constat infinitis aliquotis.

§. II.

Præmittuntur nonnulla pro decisione: & continui partes aliquotæ, & proportionales declarantur.

11 **Q**uia magna æquiuocatio, & confusio latere potest in vocibus frequentissimis in hac quæstione; ideo distinctione præmissa, æquiuocationem auferre, & explicatione præuia, claritatē quæstioni afferre conabor. Suppono in primis, distincta dubia esse, vtrum partes sint actu in continuo? Et vtrum sint actu infinitæ? Quia primum solum inquit existentiam partium actualem; secundum verò quærit earum numerum, vel infinitatē actualem? Quam distinctionem, quia P. Rubio, & quidam alij non aduerterunt, Doctores minus fideliter retulerunt: quia nullus, quem ego viderim, negat in continuo esse actu partes; & multi ex relatis pro prima sententia expressè negant esse in continuo partes actu infinitas: ac proinde supponunt dubia esse distincta, & ad inuicem non connexa.

12. Suppono secundo cum P. Suarez illa sec. 5. nu. 29. & 34. quod in præsentia illa dictio, *in potentia*, & potest significare, vel includere negationem actualis existentie; ita vt illa dicantur esse in potentia, quæ actu non existunt. Alio modo potest accipi, vt solum dicat negationem actualis diuisionis. Quod alijs terminis

minis explicuerant Ariminensis, & Soto dicendo, quod *ly potentia*, aut determinat, *ly habet*, aut determinat *ly partes*. In primo sensu, est idē ac dicere, quod non habet, sed potest habere partes: in secundo verō est ac si dicatur, quod actu habet; sed non quæ actu faciant numerum entium infinitorum. ¶ Et addo, quod actualis diuisio est duplex: alia per affirmationem, & negationem intellectus cum fundamento dicentis, quod hæc pars non est realiter illa, seu distinguitur realiter ab illa; adhuc quando sunt vnitæ in toto; sicut materia distinguitur realiter a forma, adhuc cum vna totius existentia existunt. Alia est diuisio physica per realem separationem vnus partis cōtinui ab alia; & hæc est propria diuisio rei extensæ, & diuisibilis integraliter, sicut cum secatur lignū, vel diuiditur aqua; & hæc est diuisio physicæ separationis soluens continuitatem; illa verō solū est diuisio intellectualis designationis partium distinctarum.

13 Tertio suppono cum M. Soto, M. Masio, & alijs, quod aliud est dicere in continuo actu sunt infinitæ partes; & aliud asserere, quod in continuo sunt infinita entia in actu: primum solum denotat, quod vt concurrunt ad constitutionē totius, habeāt actualitatem diuisibilem sine termino in partes: ad secundū vero exigitur, quod vt existunt, habeant esse per proprias existentias distinctas, partialiter saltem, in infinitum.

Quod si iustes, quia ens est quid transcendens, & communius quid,

quam pars, & totum: ergo idem est dicere, quod sint infinitæ partes in actu; ac asserere, quod sunt infinita entia in actu.

14 Respondetur, quod antecedens est verum de ente latè, & cōmuniter sumpto; falsum verō loquendo de ente propriè, & in rigore, iuxta ea quæ diximus lib. 1. q. 7. num. 8. nam vt sic ens dicit aliquid propriè esse in actu. iuxta S. Thomam 1. p. q. 5. ar. 1. vnde Theologi cum D. Thoma in 1. dist. 25. q. 1. art. 4. & ad 1. dicunt in diuinis esse tres res; nō tamen tria entia substantiæ. Quod & docent alij PP. quos ad intentū referunt PP. Carmelit. disp. 18. num. 12. Et ideo vt sint infinita entia, requiruntur infinitæ existentia; vel corpus infinitæ extensionis, vt absolute dicatur dari infinitum in actu. Quod tamen non requiritur vt dicatur esse infinitæ partes in actu; eo quod in vnico ente possunt esse plures partes. Quamuis minus propriè loquendo, partes entia dicantur, sicut & res.

15 Quarto principaliter supponēda est celebris diuisio partiū; quod alia sunt *æquales*, id est, determinatæ, & certæ magnitudinis, quæ dicuntur *aliquotæ*: alia sunt *proportionales*, & inter se communicantes. Quæ distinctio sine cerro Authore circumfertur. Sed est expressa Phylsophi tertio Physicorum text. 59. & S. Thomæ ibi lectione 10. littera g. & lib. 1. Physicorum lect. 9. littera h. in fine, ait S. Thomas: *Non est inconueniens, quod in aliquo finito sint infinita inæqualia, si attendatur ratio quantitatis: quia si diuidatur cō-*

tinuum secundum eandem proportionem, erit procedere in infinitum: ut puta, si accipiat $\frac{1}{3}$ tertium totius & tertium tertii, & sic deinceps; sed tamen partes acceptæ, non erant æquales secundum quantitatem. Sed si fiat diuisio per partes æquales, non proceditur in infinitum, etiam si sola ratio quantitas in corpore mathematico consideretur. Hæc S. Th. Idem docet in 2. dist. 30. q. 2. art. 2.

16. Diuisionem eandem egregie declarat M. Soto 3. Phys. text. 59. notans dupliciter posse fieri finitam magnitudinis diuisionem. Vno modo seruando partium eandem proportionem; non tamen eandem quantitatem; ut si pedale diuidatur proportionem dupla. Secundo modo seruando eandem quantitatem; non autem eandem proportionem. Si autem diuidatur primo modo, nunquam potest pertransiri magnitudo pedalis, sed abibit in infinitum diuisio: ut si prius diuidatur in duas medietates; & medietas rursus in duas; deinde quarta in duas; & ita in infinitum. Si vero diuidatur secundo modo per partes æquales, quantumcumque sit illa magnitudo finita, tandem pertransibitur: ut si sit decupedalis; & in qualibet diuisione dematur pedale, decem diuisionibus pertransibitur: quia omne finitum per ablationem finiti tandem consumitur.

17. Deinde notat M. Soto, quod in priori diuisione, seruata eadem proportionem, minuitur semper quantitas partium; quia semper accipiuntur minores, & minores; in secunda vero, seruata eadem quantitate,

proportio quidem totius ad partem, quæ demitur, minuitur; nam semper demitur pars in minori proportionem. Sed tamen proportio totius ad residuum semper augetur: ut in exemplo adducto facile videri potest.

18. Hæc facile percipies, aduertendo ex D. Thom. 3. Ethic. lec. 5. & 11. Poster. lect. 12. quod proportio est habundantia quantitatis unius ad alteram; sicut proportionalitas est collectio duarum proportionum: & sic non reperitur, nisi inter plura extrema: & ita diuisio proportionalis est, quæ sic se habet ad illam, sicut hæc ad aliam: & ideo vel est per comparisonem unius quantitatis ad aliam; vel, ut contingit in presenti, per comparisonem partium ad totum, seruata eadem proportionem, sed non eadem quantitate: & ideo partes proportionales, nullam addunt magnitudinem supra partes certæ magnitudinis, quæ aliquoties repetita reddunt totum. Quod vulgari exemplo bene declarant PP. Carm. disp. 25. q. 4. n. 48. nam dato vase determinatæ mensuræ aquæ, à quo si detracta medietate, iterum medietatem illius medietatis extra has, & iterum per medietates medietatum infundas, nunquam plus aquæ per totum tempus infundes, quàm antea simul infunderas: ergo pariter in omni alia diuisione continui per partes proportionales, non additur plus quantitatis, aut extensionis, quam habent partes certæ magnitudinis, & mensuræ, quia illæ in istis includuntur. Alijs exemplis solet explicari, quæ non vacat examinare.

§. III.

Quaestionis resolutio.

19 Igitur in hac quaestione certū est primo, in continuo esse actū, & formaliter partes. Hec demonstratur ex adductis pro secunda sententia, quia ut dicit S. Thomas 3. p. quaest. 90. art. 1. *partes rei sunt in quas materialiter totum diuiditur: sed continuum est actū totum diuisibile in aliquid quantum: ergo actū habet partes aliquotas, & proportionales: quia utroque modo potest diuidi. Et sic videmus continua homogenea, & eterogenea actū partibus constare, ut patet in ligno, aqua, arboribus, & animalibus. Et hoc videtur supponere Concilium Tridentinum sess. 13. can. 3. definiens totū Christum contineri in singulis hostiarum partibus.*

20 Est certum secundo, partes aequales certae magnitudinis esse finitas. Hoc evidens est, supposito, quod non datur (ut non datur, nec diuinitas dari potest) magnitudo actū infinita: quia istae partes aliquoties repetitae reddunt totum; & eū exhaustiunt: & ideo cū totū sit finitū, & partes aequales erunt finitae.

21 Tertio est certum, partes proportionales in esse entis esse finitas, tum in extensione; quia sunt eiusdem extensionis, ac aliquotae; tum in esse numeri; quia implicat contradictionem diuisas esse in omnes partes: tum; quia omnes una totius existentia existunt: & ideo actū non constituunt numerum, quia ut ait Sanctus Thomas in quarto dist. 10.

q. 1. artic. 3. *quaestione 3. ad primum: Unitas rei consequitur esse ipsius, &c. Unde in actu non est accipere ipsarum numerum; sed potentia tantum. Et libro quinto Metaphisicae lectione nona in fine, ait: Quilibet pars continui est potentialiter in toto. Quod amplius declarat eodē libro quinto lectione 21. litt. f. dicens: Partes, ex quibus constituitur totum, dupliciter possunt esse in toto: uno modo in potentia; alio modo in actu. Partes quidem sunt in potentia in toto continui; actū vero in toto non continui; sicut lapides actū sunt in uacuo. Idemque dicit lib. 7. Metaph. lec. 17. litt. f. & 3. p. q. 76. art. 3. ad 1. rationem assignat, quia numerus sequitur diuisionem. Et in 4. dist. 12. q. 1. art. 2. q. 3. & dist. 44. q. 1. art. 1. q. 5. Et clarius lib. 7. Phys. lec. 9. litt. f. ubi ait: Pars in toto non est in actu, sed in potentia; maxime in continuis: sic enim aliquid est ens, sicut & unum: unum autem est, quod est in se indiuisum, & ab alijs diuisum; pars autem prout est in toto, non est diuisa in actū, sed in potentia tantum: unde non est actū ens, neque una, sed in potentia tantum; & propter hoc non agit pars, sed totum. Hae ibi. Quibus verbis declarat, quod sunt in potentia quoad diuisionem, & separatam existentiam; quauis formaliter sint in actu per unam totius existentiam existentes. Et hoc solum voluerunt Antiqui, ut ipse Ferrarum declarat ad ultimum. Videndumque S. Tho. lib. 7. Metaph. lec. 13. litt. h. & lec. 16. litt. a. dicit, & quod partes sint potentia tantum, patet, quia nihil de numero earum est separatū. Et lib. 9. Metaph. lect. 5. litt. b. & lec. 10. litt. d. Quae ideo congesi, ut appareat mens S. Thom. & Philosophi;*

phi; quibus sine causa aliquis attribuit, quod in continuo non sint actu partes: cum solum negent esse actu quoad separationem, & diuisionem.

22 Quarto ex dictis q. 1. n. 31. & ex adductis hic n. 8. constat tot esse partes proportionales in continuo, quod numerari nequeunt, & quod sunt tot, quod exhaustiri non possunt: unde si actu essent separatae, constituerent infinitum in actu: & ideo nisi obesset ille modus essendi confusus per inclusionem in partibus aequalibus, quarum existentia existunt absque dubio essent infinitae in actu, ut omnes admittunt. Cum igitur haec inter Authores utriusque opinionis sint explorata, non video quomodo inter eos sit differentia, nisi in modo loquendi; an sit dicenda infinitas simpliciter, & actualis, quia partes sunt in actu? An dicenda sit potentialis, quia separatio non est nisi in potentia?

23 Quamuis autem utraque sententia sit probabilis, probabilior, & amplectenda est secunda concedens esse continuum finitum simpliciter in extensione, & numero actualis; sed loquendo in esse partis proportionalis, est infinitas in continuo, in hoc genere simpliciter talis. Et hanc secundam partem damus argumentis secundae sententiae. Authoritates vero, & duae priores rationes primae, solum conuincunt priorem partem nostri asserti.

24 Ad tertium vero propositum n. 4. PP. Conimb. concedunt sequelam, eo quod in infinitis non potest

dari vnum maius alio; eo quod istae sunt proprietates quantitatis finitae, ut docuerant Gregorius in 1. dist. 44. q. 4. & Scotus in 2. dist. 1. q. 3. & quod in circulo minori tot sint partes, ac puncta ac in maiori, probant Conimb. quia omnes lineae, quae duci possunt à centro, secant vnumquemque circulum in aliquo puncto, & correspondēt lineis infinitis.

25 Omnes tamen hanc doctrinam reiiciunt: & iam diu reiecerat Soncinas lib. 12. Metaph. q. 31. ad 1. quia ibi saluatur continere aliud, & aliquid plus: ergo ibi saluatur totum esse maius sua parte. Nec est inconueniens, quod materialiter vnum infinitum aliud excedat, iuxta dicta lib. 3. Et licet à punctis circuli maioris possint duci lineae ad puncta circuli minoris; non tamen à quocumque huius ad quodcunque illius, ut probant PP. Carmel. num. 55. videntur.

26 Ad argumentum obiectum n. 10. nego sequelam. Ad probationē nego minorem. Ad probationem dicitur, quod eo ipso quod continuum diuidatur actu, partes eius non communicant actu cum partibus alterius continui, à quo fuit diuisum: sed quia implicat, quod in omnes partes collectiue diuidatur; ideo in ipsis partibus remanentibus semper sunt partes proportionales, in quas posset diuidi. Et discriminis rationem assignat S. Thom. locis relatis n. 15. quia quando diuisio est per partes aequales, exhaustiunt totum, quia semel tantum diuidunt: & non se habent ut vna includens

cludens aliam: at vero cum diuisio est per partes inæquales, nullus est terminus in diuidendo, quia semper accipitur minus; & id quod primo erat membrum diuidens, postea repetitur, & est ipsum diuisum in medietates remanentes sine termino: unde bene concedit, cum Philosopho, S. Tho. *non esse inconueniens, quod in aliquo finito sint infinita inæqualia*: sicut in secretis admittente possibiles infinitos Angelos; omnes esse possent ut in loco in parte. vniuersi finitæ extensionis: quia infiniti repugnantia aliunde prouenit. Admittendæ ergo sunt in continuo infinitæ partes inæquales: quamuis implicet in terminis quantitatis finitæ extensionis dari partes æquales finitas; & ideo subdit S. Thom. *quod si fiat diuisio per partes æquales, non proceditur in infinitum*. Ecce clare soluitur à D. Thom. argumentum ad eò manifestatum à Recentioribus, ex parum attenta consideratione differentie inter partes æquales, & inæquales.

27. Ad confirmationem responsum est q. 1. n. 31. & iam responderat Soto 6. Phys. q. 1. ad 2. concedendo, quod Deus cognoscit singula puncta, & singulas partes continui: non tamen cognoscit ultimam; quia nulla est talis. Neque cognoscit ultimas, ad quas terminatur diuisio: alioquin esset in partes indiuisibiles; & tamen nullæ sunt tales in continuo. Iam etiam diximus, quod ex eo quod Deus ex parte sui continuum distinctè cognoscat; non sequitur, quod distinctè omnem partem possit separare; quia hoc de fini-

tioni continui repugnat: unde cognoscendo singulas partes, cognoscit Deus non posse collectivè diuidi: nam qualis est earum natura, sic ex parte obiecti cognoscitur à Deo. Et sic in forma, negatur suppositum antecedentis, quod practice, & in re possit dari minimum quantitatis mathematicæ sumptæ; quia nullum est tale: alioquin illa esset quantitas diuisibilis, & indiuisibilis: quod implicat contradictionem.

QVAESTIO III.

Vtrum in continuo dentur indiuisibilia: Et quid sint?

§. II.

Sententiæ oppositæ.

1. **I**ndiuisibilia positiua, & realia in continuo dari, negarunt Ochā cap. de Quātit. & in tract. de Euch. c. 1. & 2. & Quodlib. 1. q. 9. & Gregor. Arimin. in 2. dist. 2. art. 1. Gabriel super Canonem Missæ lec. 43. Pereira lib. 10. cap. 6. §. Restabant. Auersa q. 22. sect. 4. Fromondus in suo Labyrintho à cap. 3. ubi negat realia indiuisibilia, & imaginaria solum admittit.

2. A quibus parum discrepant, qui admittunt indiuisibilia; dicunt tamen solum, aut præcipue significare negationem vltioris diuisionis. Ita Darandus in 2. dist. 2. q. 4. n. 12. Dandinus lib. 3. de Anima comm. 111. digress. 20. Albertinus 10. 2. de Quat. disp. 3. q. 71. & nouissime Ioannes Potius Ordinis Minorū disc. 47. q. 3.

dicunt

dicat esse incertum quid dicendū, quia sunt argumēta insolubilia pro vtraque parte.

3 Negant alij puncta continuatiua, & solam concedunt terminatiua, nempe vnicam superficiem totum corpus claudentem. Ita Fonsseca lib. 5. Metaph. cap. 16. q. 6. sec. 5. & vt probabilem defendunt Cōimb hic cap. 2. q. 1. art. 4.

4 Non desunt alij, qui admittunt puncta realia tam cōtinuatiua, quā terminatiua; sed dicunt esse ipsam vnionem partium, à quibus solum modaliter differunt. Ita indicat Toletus q. 1. in fine 1. concl. & tenent Rubio hic q. 1. dub. 2. §. *Secundū igitur*. Hurtadus disp. 15. sec. 3. à n. 36. tribuque solet Aureolo in 1. dist. 9. q. 2. art. 1. Oñia hic q. 1. artic. 2. §. *Sed quæres*, & alij.

5 Per aliud extremum alij, lō solum in quantitate; sed etiā in qualitate, & in ipsa substantia corporea dicunt debere dari indiuisibilia, vt sint subiectum indiuisibilium quantitatis. Ita Suarez. disp. 40. sect. 5. à n. 50. vsque 67. Rubio dub. 4. & 5. Cabero tract. 6. disp. 1. dub. 4. & 5.

¶ Ad confusionem vitandam, de omnibus, quæ in relatis sententijs tanguntur subsequētibz conclusionibus iudicium feram, & S. Thom. mentē simul explicabo, relatis Doctoribus, qui ipsum sequuntur.

§. II.

Dantur indiuisibilia a terminatiua.

Dico primo, in continuo dantur actu indiuisibilia termina-

tina. Ita Philosophus, & S. Thom. lib. 5. Physicorum lect. 5. litt. b. vbi ait: tangere se dicuntur, quorum sunt vltima simul. Vltima autē corporū sunt superficies; & vltima superficierum sunt lineæ; & vltima linearum sunt puncta. Si ergo ponatur quod duæ lineæ se tangunt in suis vltimis, duo puncta duarum linearum se tangentium, cōtinebuntur sub vno puncto loci continentis. Nec propter hoc sequitur, quod locatum sit maius loco; quia punctum additum puncto nihil maius efficit. Hæc S. Thom. & litt. c. in fine dicit: minima distantia, quæ est inter quæcumque duo puncta lignata, est linea recta, quam cōtingit vnā tātum esse inter duo puncta. Idem docet S. Thom. lib. 3. Metaph. lect. 13. & Opusc. 36. cap. 2. & alibi sæpe. Estque adeo recepta sentētia, quod P. Vazquez i. p. disp. 172. n. 9. ait, de superficie terminatiua corporis nullam vsque adhuc dubitasse. Sed minus diligenter Authores euoluit, vt ex relatis n. 1. & 2. constat. Verius dixisset, quod præter illos, omnes alij nostram sententiam docent.

Sumitur ex D. Augustino de Quantitate Animæ cap. 11. & ex Euclide Mathematicorum principe libr. 3. Theoremate 12. propos. 13. dicente: *Circulus circulum non tangit in pluribus punctis, quam vno, siue intus, siue extra tangat.*

7 In autoritatibus rationes tres indicantur. Prima, quia continuum finitur, & terminatur positive; sed non terminatur aliquo diuisibili: ergo terminatur aliquo indiuisibili.

Maiores

Maiores patet, quia est quantitas finita extensionis. Minor vero probatur, quia si in illo diuisibili sumatur medietas, illa terminabitur; & inquitur an aliquo diuisibili? Et sic procedetur in infinitum, usque dum perueniatur ad aliquid indiuisibile.

Secundo probatur ab experientia, nam loc^o adæquatur locato, quod ambit secundum indiuisibilem superficiem: nam si in aliquo diuisibili ambiret, non adæquarentur.

8. Tertio, ad idem sunt illæ experientie de globo perfecte spherico, quod non tangit nisi in puncto corp^o perfecte planum; alioquin nec esset perfecte sphericum; nec aliud perfecte planum: alioquin ductis tribus lineis a centro illius spheræ, illæ non erunt æquales; quia linea media erit minor; & per consequens superficies non esset circularis: nam in circulo omnes lineæ ductæ a centro ad circumferentiam, sunt æquales. Item columna perfecte rotunda non tangit planum, nisi in linea. Pariter perfecte quadratum in angulo solum tangit in linea. Item duo perfecti plana non se tangunt nisi in indiuisibili secundum profunditatem: datur ergo actu in continuo indiuisibilia terminatiua.

9. Sunt qui negent possèdari corpus perfecte sphericum. Quod tribuitur Auerroⁱ 1. de Cælo concl. 32. & Paulo Aresio 1. de Generat. disp. 2. q. 33. sec. 9. & Alexandro Pico 1. lib. 2. Spheræ cap. 5.

Iam diu tamen fugam hanc præclusit Scotus in 2. dist. 2. q. 9. ad 3. 5. Hic respondetur, quia cælum simpliciter est sphericum. Tum quia

nulla est contradictio, quod à Deo fiat perfecte sphericum; & moueatur super perfecte planum; & tunc currit argumentum.

10. Præterea, inconueniens est, quod perfectissima figura, quæ est spherica, superet naturalem virtutem naturæ, & artis: cum tamen sit ens naturale, vel artificiale. Rursus, ad vires argumèti sufficit, quod aliqua ex parte sit perfecte sphericum, & perfecte planum, vel perfecte quadratum. has enim figuras non dari, nulla probabili ratione videtur suaderi; sed gratis negari, ne indiuisibilia admittantur.

11. Alij respondent non posse esse realem contactum inter huiusmodi corpora. Alij asserunt, quod se tangunt in indiuisibili incerto, & vago, & indeterminato. ¶ Vtramque euasione pluribus impugnat Masius hic sect. 1. q. 1. concl. 3. & Suarez n. 11. dicens, hoc tam esse perse incredibile, vt nulla indigeat refutatione: nam globus maximæ molis, si caderet super planum, secum illud traheret, vel confringeret physice; quod sine physico contactu fieri non posset. Tactus autem determinatus, in puncto determinato, & signabili, ab Angelo, vel à Deo, fit. Vnde inquit Soto q. 2. de Quant. in 5. prob. 1. cõcl. profecto est mirabile, quod globus tangat planum; & tamen nil in globo signari possit, quod se toto tangat planum. Quare æneam spheram planum tangere in puncto, vt perse notum, supponunt Philosophus, & S. Tho. 1. de Anima text. 13. lec. 2. lit. c.

12 Sed contra principale ratio nem instabis ex Durādo n. 12. nam quantitas, sicut, & qualibet alia natura creata, seipsa est finita: ergo se ipsa est terminata, & non ultra extensa: ergo non indiget indiuisibilibus vt terminetur.

Respondetur distinguo consequens, seipsa est terminata, *terminis essentialibus*; concedo consequentiā; quia absque superaddito clauditur genere: & differentia, seu terminis dislinientibus. Seipsa est terminata, *terminis quantitatis*, ratione quorū vnum corpus aliud tangere potest, & resistere penetrationi cum illo; nego consequentiam: & ad hoc indiget quātitas indiuisibilibus termini natiuis. Solutio est S. Tho. in 1. dist. 37. q. 3. art. 1. docentis, quod terminus dicitur æquiuoce de terminis essentis, ac de terminis dimētionis: ac per consequens etiam æquiuoce, vel analogice dicitur aliquid finiri essentialiter, vel quantitatie: nam *finis secundum vitamque acceptionem, nullam commensurationem, seu proportionem habet: unde non oportet, vt quod est finitū in essentia, ad terminos loci finiatur.* Et oppositam appellat S. Tho. *valde eadem probationem.*

13 Secundo obijcit Albertinus n. 32. quia aut indiuisibile tāgit partē secundum se totā; & sic cū illa penetratur: pariterque se inuicem penetrāt partes profunditatis, quia cum illis se penetrant superficies. Aut in diuisibile tāgit secūdu partē; quod est cōtra rationē indiuisibilis carentis omni parte. Ergo nō dantur indiuisibilia. ¶ Responderat iā Masius ad 5. quod punctū, in rigore, nec tāgit

lineam, nec cum ea cōtinuatur (eo quod contactus est contiguorū; & continuitas est corporū habētium partes) habet tamē maiore vnionē, nēpe rationem termini; & ideo nō faciendo vim in voce, solet dici, quod tāgit, seu afficit inadæquate: nā terminando, cōstituit vltimū in situ, impenetrabile cum alio, quod potest tangere, & ratione illius totū dicitur tangere. Vt bene notat Soto vbi supra. Quia tamē punctum terminans nō est extensum, ratione illius quantitas nō occupat maiore locū, quia vt ad intētum ait S. Th. 5. Phys. lect. 5. vbi supra, *punctū additū puncto nihil maius efficit.* De quo videatur lib. 1. de Gener. lec. 5. litt. c.

14 Sed vrgent Recentiores: nam contigua sunt, quorum vltima, seu quorum termini sunt simul: sed si indiuisibilia terminatiua essent in eodē loco ac partes terminatæ, nō possent esse simul, quando corpora sunt cōtigua: ergo indiuisibile cōtinuatiuum est in diuerso loco, ac pars terminata. Probatur minor; quia si essēt in eodē loco ac partes, non possent esse simul inter se, quin ipsæ partes essent etiā simul: sed hæc nō possunt esse simul, quia sunt impenetrabiles: ergo nec indiuisibilia terminatiua possent esse simul.

Deinde, si indiuisibile terminatiuum, nō esset in diuerso loco, ac pars terminata, nō clauderetur illo tota extensio continui: quia saltē illa pars, in cuius spatio esset, illo non clauderetur, vt perse patet: ergo in diuisibile est in diuerso loco ac pars, quam terminat.

15 Hoc tamen argumentum non differt

§ 3. Admittēda sunt indiuisibilia terminatiua. 519

ab illo soluto à D. Tho. verbis relatis n. 6. & ab alijs antiquis explicātibz qualiter locus æquetur locato: De quo legātur, quæ diximus lib. 4. q. 1. n. 30. & 31. Informa negatur minor. Ad probationem dicatur, quod duo contigua nō sunt simul, quoad profunditatem, nec quoad intrinsecā; sunt tamen simul quia earū superficies externæ correspondēt eidē superficiēi spatij, vel loci. Vnde bene notarāt M. Soto 4. Phys. q. 1. ad vltimum in fine, quod si duo corpora contigua vnū circumferatur circa alterum, superficies cōcaua cōtinentis, nō erit maior, quā cōuexa cōtēnti. ¶ Per quæ patet ad secundā probationē; quia bene possunt duæ superficies diuersæ claudere intrinsece diuersa corpora, quæ terminant intrinsece: & tamen correspondere eidem spatio; quia æquātur cōcaua vnus, & cōuexa alterius & sic sunt simul sicut locus, & locatum, non per penetrationem; sed per cōtinentiā ambitus extrinseci.

§. III.

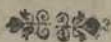
Admittēda sunt indiuisibilia terminatiua.

16 **D**ico secundo, in cōtinuo dantur indiuisibilia continuatiua. Est cōmuni Thomistarū Capreoli, Dezæ, Söcinatis, Soto, Aquarij, & aliorū quos citāt Maius sec. 1. q. 1. & PP. Carm. dist. 25. q. 1. Tenētq; Scotus in 2. dist. 1. q. 3. & dist. 2. q. 9. & alij quos referunt, & sequuntur Suarez illa sec. 5. n. 9. & à h. 18. & passim alij.

17 Estque ad mētem Phylotoplū 5. Metap. c. 12. vbi docet punctum esse quid indiuisibile habēs positio nē in cōtinuo. Et 4. Phys. tex. 90. dicit, quod punctū nō potest esse immediatū alteri puncto. Et tex. 107. dicit quod punctū nō est pars lineæ, sed cōtinuās eius partes. Et 6. Phys. text. 88. & 3. de Cælo text. 14. quæ omnia ad intentū citat Soto q. 2. de Quant. in 3. prob. 1. cōcl. Idē docet Phylosophus c. de Quant. & libr. 5. Phys. tex. 26. & alibi sæpe. Sumitur ex D. August. lib. 11. Confes. à c. 14. vsq; ad 18. estque expressā sentētia D. Th. relatis locis. Et q. 28. de Veritat. ar. 2. ad 10. & Opusc. 36. cap. 2.

18 Probatur ratione primo, quia lignū vnus vlnæ continuū differt à duobus lignis eiusdē extēnsionis cōtiguīs; quorū singuli sunt latitudinis dimidiæ vlnæ; sed non possunt in alio differre, nisi quia partes continui copulantur termino cōmuni; secus vero cū partes sunt cōtiguæ; vñ cōstat ex definitionibus cōtiguū, & continui: ergo dantur in continuo indiuisibilia continuatiua.

19 Præterea conclusionē probat Söcinas lib. 5. Metap. q. 20. ante secundā concl. dicēs; impossibile est quod partes lineæ cōtinuētur seipsis; quia cū sint eiusdē rationis, vna nō se habet vt potentia, vel vt actus ad aliam; punctus autem se habet ad vtramque partem lineæ, sicut actus ad potentiam; & ideo eas continuat; nec sine puncto continuari possent. Hæc ille.

§. III.

Quid sint indiuisibilia?

20 **D**ico tertio, indiuisibilia continuatiua, & terminatiua ex directo significato non significant negationem; sed potius aliquid positium negatione explicatum. Ita Philosophus 5. Metaph. text. 12. docens punctum habere positionem in continuo. Sequiturque ex rationibus factis, quia realis terminus, & reale copulatum realium partium, negatio esse nequit: quod late prosequitur Mafius tota q. 2.

21 Obijcies, punctum definiri ab Euclide lib. 1. defin. 1. *Punctum est cuius nulla est pars.* Ergo eo ipso, quod intelligatur indiuisibile lineæ omni parte, est punctum. Ergo cum hæc omnia negationem denotent, non significabit quid positium.

Respondetur ex D. Thom. 1. p. q. 10. art. 1. ad 1. quod simplicia consueuerunt per negationem definiri; sicut punctus est, cuius pars non est: quod non ideo est, quia negatio sit essentia eorum; sed quia intellectus noster, qui primo apprehendit composita, in cognitionem simplicium peruenire non potest, nisi per remotionem compositionis. Et hoc modo Metaphisici vnum definiunt per negationem diuisionis; & Theologi declarant aternitatem per interminabilitatem.

22 Dico quarto, indiuisibilia realiter differunt à partibus continui. Hanc probat quinque argumentis Soneinas illa q. 20. concl. 3. nobis duo sufficiant. Primum, omne ens

realiter diuisibile, differt realiter ab ente indiuisibili: quia in vna simplici entitate finita, non possunt prædicata adeo opposita ad vnari. sed continui partes sunt diuisibiles; puncta vero realiter indiuisibilia: ergo realiter differunt.

Secundo, omne quod est commune duobus, & non per prædicationem, distinguitur ab utroque ipsorum, nam si cum ipsis identificaretur, nil prohiberet de ipsis prædicari, saltem identice. Sed punctus est communis partibus lineæ, nempe terminus vnius, & initium alterius: nõ prædicatur de eis; quia linea nõ est punctus; nec è contra. Ergo realiter differt linea à puncto, vt eius terminus.

23 Obijcies Philosophum 8. Physic. cap. 8. & 3. Metaph. cap. 5. docentem indiuisibilia solum in potentia esse in continuo. Et S. Thom. 1. p. q. 85. ar. 8. ad 2. docet, quod *in linea circulari, non est punctum nisi in potentia.* Quod vniuersaliter de omni puncto continuatiuo docet S. Thom. 3. Metaph. lect. 13. & Opusc. 36. c. 2. & alibi sæpe. Idemque docet Caietanus 3. p. q. 4. art. 2. §. *Patet secundum.* Et Soneinas dict. q. 20. §. *Ad cuius eidentiam.* & alij.

Respondetur, quod sicut de partibus continui dictum est, quod sunt actu quoad existentiam, & in potentia quoad numerum, & diuisionem; ita etiam de punctis asserendum est, quia linea in actu puncta exigit in actu. Cum hoc discrimine quod terminatiua exercent actu suum minus; quæ vero resultare possunt; licet ibi sint actu; non exercebant actu

actu munus diuidende. Et ideo ait S. Tho. illo cap. 2. quod ibi *erunt puncta quaedam, duo actu, ut eius termini, qui cadunt in eius definitione; & infinita alia in potentia, secundum quod ipsa est in infinitum diuisibilis potentialiter.* De quo plura M. Ioann. à S. Thoma q. 20. art. 1. diffic. 3.

24 Dico quinto, indiuisibilia non sunt modi unionis; sed entia incompleta; quamuis non indigeant alijs modis, quibus uniantur. Prior pars docetur à Suarez. n. 25. & 46. ubi negat secundam. Sed utraque traditur à M. Ioan. à S. Thoma ubi supra difficul. 2. §. *Quod verò.* M. Ortiz tract. 9. confer. 1. concl. 4. ¶ Et de indiuisibilibus continuatiuis, probatur; quia non dantur ut actu uniatur partes iam vltimate vnibiles; sed ut proximè reddant vnibiles, reddendo illas non se totis communicabiles, sed solum secundum extremitates: ergo non sunt uniones, nisi grammaticæ penuria. De terminatiuis, id est clarius, quia terminare, & reddere impenetrabile: cum alio, quod potest tangere, non est munus unionis.

25 Secunda pars probatur primo ex generali doctrina, qua probabilius diximus non dari modos unionis superadditos: de qua lib. 1. q. 14. Secundo, quia adhuc si inter materiam, & formam admittatur, hic non videtur necessarius propter minimam indiuisibilitatem entitatem. Et tertio, quia videtur incredibilis tot modorum multiplicatio. Præcipue hoc urget aduersus Suarez, qui negat distinctionem relationis à fundamento ad simile inconue-

niens vitandum. ¶ Quarto, munus speciale termini probat non esse opus unioni superaddita, quia seipso terminat: ut diximus lib. 1. illa q. 14. num. 28. in Mystério Incarnationis.

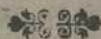
26 Obijcies, sequi ex doctrina data, posse puncta separari à linea, & sine illa conseruari: quod videtur repugnare: Ergo melius dicetur esse modos.

Respondet Soncinas concl. 4. punctum non posse separari à linea; alioquin esset infinita, & interminata; cum punctus sit formalis terminus lineæ. Idemque sequitur Masi⁹ q. 1. ad 4. & q. 3. ad 4.

27 Suarez verò nu. 41. dicit probabile, conseruari posse à Deo lineam sine puncto: in quo casu quantitas esset finita per negationem vltioris extensionis; sicut qui dicunt posse naturam conseruari sine subsistentia propria, vel aliena. Nu. 46. docet, quod singula puncta possunt separata conseruari, secus verò tota collectio punctorum; quia non potest linea esse extensa, si partes aliquo indiuisibili non nectantur.

28 Sed quicquid sit de alijs casibus; illud videtur in terminis repugnans, quod puncta omnia sint actu separata: quia, & dabitur infinitum in actu; & effectus formalis erit sine forma. Et similiter repugnat, quod quantitas sit continua sine partibus, & ratione eadem, ut ait

Soto, & alij frequenter.

s. V.

*Non dantur indiuisibilia sub-
stantiæ.*

29 **D**ico sexto, neque in substan-
tia, neque in qualitate opus
est ponere indiuisibilia. Ita Soto, Sô-
cinas, & Ioan. à S. Tho. quos retuli-
mus lib. 2. Logic. q. 13. n. 35. Mal⁹
hic q. 1. ad 3. & Conimbr. etiam q. 1.
art. 3. ad 3. Vazq. 1. 2. to. 1. disp. 82.
c. 6. & alij. ¶ Et probatur primo,
quia in istis cessant rationes omnes
factæ, quia res seipsis terminantur
essentialiter, & actus, & potentia se
ipsis vniuntur inter se, & sub vna exi-
stentia. Secundo, quia in substantia,
& qualitate, seclusa quantitate, nō
reperitur situatio, & impenetratio;
ergo nulla est necessitas in istis po-
nendi indiuisibilia.

30 Obijcies: accidens, & propriū
subiectum debent proportionari;
ac per consequens accidens indiuisi-
bile esse non potest nisi in subiecto
indiuisibili. Sed partes quantitatis
sunt in partibus substantiæ: ergo &
indiuisibilia quantitatis sunt in indi-
uisibilibus substantiæ.

Respondetur cum M. Soto de
Quantitate. q. 2. ad 4. & Conimbr.
hic quæst. 1. art. 3. ad 6. quod pun-
ctum non est necesse habere subie-
ctum adæquatum indiuisibile, sicut
ipsum est; quia punctum non est per
se primo in substantia; sed ratione
lineæ; & linea ratione superficiei,
& superficies ratione corporis. Un-
de corpus est in substantia tamquam
in subiecto adæquato, reliquæ ve-

rò species sunt in substantia quo-
dammodo inadæquate. Unde par-
tes substantiæ vniuntur seipsis in-
quantum habent vnā formā,
& hæc est vna inquantum retinet
vnā indiuisā existentiam. Un-
de Sanctus Thomas libro septi-
mo Metaphysicæ lect. 13. littera. h.
ait: *Vniūquodque diuiditur ab altero per
propriam formā: unde ad hæc quod ali-
qui sūt vnū actu, oportet, quod omnia
concludantur sub vna formā. Et quod non
habeant singula singulas formas, per quas
sūt actu.* Et loquitur expresse San-
ctus Thomas de partibus continui. Per
quæ cessant, quæ obijcit Suarez nu-
mero 50. & sequentibus, & datius
Rubio dub. 4. & 5. recolantur, quæ
loco citato Logicæ diximus, & fa-
cile erit ad omnia respondere.

QVAESTIO III.

*Utrum indiuisibile possit mo-
ueri.*

1 **L**oquimur de indiuisibili habē-
te positionem, & sitū in quati-
tate; quia de indiuisibili spirituali
non est Physicorum disputare: sed
Theologi cum Diuo Thoma pri-
ma parte quæstione 52. & 53. osten-
dunt Angelos posse esse localiter
in puncto; & posse propria virtute
moueri continē, vel discretē.

2 Supponimus autem, quod duo
bus modis potest aliquid moueri:
vno modo perse, videlicet, cum
non ratione alterius mouetur: alio
modo per accidens, cum scilicet,
mouetur ad motum alterius.

Præterea notat Sanctus Thomas
libro

libro sexto sectione 12. littera. a. quod moueri ad motum alterius contingit dupliciter: vno modo, quando id quod mouetur ad motum alterius, non est aliqua pars eius; sicut illud, quod est in naui mouetur ad motum nauis; & albedo etiam mouetur ad motum corporis, cum non sit pars eius. Alio modo sicut pars mouetur ad motum totius.

3 Certum est igitur indiuisibile posse moueri per accidens, ad motum totius in quo est: *Sicut punctum* (inquit Sanctus Thomas) *mouetur in toto corpore, vel quacumque alia magnitudine, in qua est punctum, scilicet, linea, vel superficies.* Quia motis nobis, per accidens mouentur, quae sunt in nobis, vt docet Philosophus secundo Topicorum cap. 3. & sic declarat Sanctus Thomas 3. part. quaest. 76. artic. 6. ad primum. Dubium ergo manet de puncto, si diuina virtute separaretur à linea, vtrum posset naturaliter, vel supernaturaliter moueri, saltem virtute aliena, & ab extrinseco?

4 Affirmant Scotus in primo distinctione secunda quaest. 9. ad tertium: ibi Lichetus, Basilis, & Maior, & alij Scotistae, quos sequitur Ioannes Poncius disput. 47. quaest. 4. Idem docuerunt Gregorius in secundo distinct. 2. quaestione secunda artic. 1. conclus. 3. & Valles Cōtrouerf. 38. ad Tyronef. Et Tolettus hic post quaest. 1. ad quartum dicit, quod haec sententia, vel solutio fortasse est verior, quamuis non ad mentem Aristotelis.

§. I.

Conclusio Philosophi.

5 Dicendum tamen est, indiuisibile separatim non posse continuè moueri, neque motu locali; nec alterationis. Ita Philosophus hic textu 87. & deinceps, & libro octauo capite quinto, quem sic interpretantur, & sequuntur Sanctus Thomas tota sectione 12. Beatus Albertus tractatu 2. Aegidius ad textum 18. & ferme omnes Expositores Antiqui, & Moderni, vt multis relatis ostendunt Maius hic sectione 2. quaest. 6. & 7. Rubio cap. 10. quaest. vnica. Et specialiter videndus M. Soto q. 4. per totam.

De motu alterationis videtur res perspicua; quia punctum non est capax formae diuisibilis; ac proinde, neque perse est capax motus ad illam. Loquendo autem de motu locali procedunt clarius rationis Philosophi.

6 Quamuis autem Philosophus conclusionē tribus rationibus suadeat, sufficiet refferre secundam, quae est specialis de motu locali, vt ait S. Th. lec. 12. lit. c. sic ea formās. Omne quod mouetur secundum locum, impossibile est, quod prius pertranseat maiorem magnitudinem ipso mobili, quam æqualem; sed semper mobile prius pertransit magnitudinem æqualem sibi, aut minorē, quam maiorē. Si ergo hoc ita se habet; manifestum est, quia, & punctum si mouetur, prius pertransibit aliquid minus se, aut æquale sibi; quā longitudinē maiorē se.

Sed impossibile est, quod pertranseat aliquid minus se; quia est indiuisibile. Relinquitur ergo, quod pertransibit æquale sibi; & ita oportet, quod numeret omnia puncta, quæ sunt in linea; quia semper punctum, cum moueatur motu æquali lineæ, propter hoc quod mouetur per totam lineam; sequitur, quod totam lineam mensuret; hoc autem facit numerando omnia puncta: sequitur ergo, quod linea sit ex punctis. Si ergo hoc est impossibile (vt ipse Scotus fatetur) impossibile est, quod indiuisibile moueatur.

7 Per hanc clarescit prior ratio Philosophi; cuius vis in hoc consistit, quod in omni motu debent esse duo termini, à quo, & ad quem immediati; alioquin non erit vnus motus continuus. Cum autem non detur duo puncta immediata in eodem spatio; debent esse duæ partes, vel duæ magnitudines. Supposito autem, quod illi duo termini sint magnitudines, manifestè sequitur, quod id quod mouetur, debet esse magnitudo diuisibilis; quia non potest mobile ab vna in aliam successiue moveri, nisi partim sit in vno termino, partim in alio; & per consequens id quod mouetur sit magnitudo.

8 Respondent Scotistæ, quod indiuisibile cum est in fluxu, & motu, potest tangere partem; sed cum quiescit, in puncto quiescit; quia cum puncto adæquatur.

Sed contra: nam mobile quiescens, & dum est in motu, adæquatur locato: ergo si quiescens indiuisibile, solum occupat punctum; etiam dum est in motu, solum occu-

pabit punctum; & erit in motu transiens immediate de vno puncto ad aliud. ¶ Secundo, quod moueri potest in puncto, quiescere potest in puncto, si cesset impulsus; quia plus loci exigi non potest ad quietem priuatiuam, quam ad motum. Ergo si punctum quiescens, non potest occupare nisi punctum, nec in motu occupat nisi punctum; licet in illo non permaneat; sed vnum deserendo, aliud acquirit: nam in hac successione consistit motus.

s. II.

Argumentum vulgare diluitur.

Vrgent tamen contra rationem hanc, & contra conclusionem illud argumentum vulgare: nam si perfecte sphericum moueatur super planum; tunc solum punctum est, quod tangit spatium; ergo indiuisibile mouetur.

Respondet Philosophus, quod illud punctum mouetur per accidens ad motum totius sphaeræ: ex quo non sequitur, quod indiuisibile separatim possit perfecte moueri.

Sed contra primo: nam ratio Philosophi æquè militat, cum punctum terminat sphaeram, ac si esset separatum: nam cum punctum, quo sphaera tangit planum, sit indiuisibile, non potest esse partim in termino à quo & in termino ad quem. Si autem nos respondeamus, quod immediate post hoc erit in altero puncto spatii (vt ly punctum supponat cōfusè) in nullo tamē determinato erit immediate post hoc. Ita similiter responderi posset, si punctum separatim moueretur.

Secundo

Secundo, diuinitus separato puncto à linea, posset Deus facere, quod moueretur, sicut mouebatur cum erat in sphaera. Vel Angelus assilens puncto potest moueri cum sphaera: ergo indiuisibile perse potest moueri.

10 Respondet bene M. Soto §. *Secunda propositio*, quod si argumentum hoc vrgeret, non esset necesse illud formare in sphaera; quia in quocumque mobili; etiam si tãgat spatium secundum partem planam (vt si cubus moueretur) procederet eodem modo argumentum: nã cuiuscumque rei, quæ mouetur, signabile est punctum in superficie, quæ tangit spatium, quod quidem nusquam tangit spatium, nisi in puncto: de quo proinde procedit argumentum, sicut de puncto sphaera. Cõsequenter ad hoc diximus q. 3. n. 15. & lib. 4. q. 1. n. 30. quod tactus corporum, & adæquatio loci, & locati tantum est immediate ratione superficie, & puncti indiuisibilis.

11 Dicit ergo solutione ad secundum, quod licet sphaera planum nõ tangat, nisi in puncto; quia tamen punctum non mouetur, nisi ad motum totius corporis; quod dũ mouetur partim est in termino à quo, & partim in termino ad quẽ: punctum illud mobilis, quod nunc tangit punctum spatij, non poterit immediate post hoc tãgere punctum aliud, quin ante illud terigerit infinita: quare ex motu puncti ad motum totius corporis, non sequitur aliqua esse puncta in spatio immediata. Si tamen punctum perse separatum moueretur ab Angelo motu

continuo, intellectu est impossibile aliud, quam quod deberet moueri per puncta: & ita linea constaret ex punctis immediatis.

12 Sed instabis: nam experientia constat globum moueri continue, maxime si manu superposita trahatur: sed dum quiescit, tangit in puncto planum: ergo dũ continuo mouetur, tanget duo puncta immediate: ergo continuum constat ex indiuisibilibus immediate.

Respondet P. Rubio hic quæst. 2. ad 3. his verbis: respondeo spatium per quod mouetur sphaericũ, non esse planum; nec puncta eius; sed aerẽ, quo circumscribitur: quasi terminari vero hoc spatium extrinsece plano ipso, aut punctis ei: quo fit, vt licet hæc non sint continua; motus tamen eiusdem corporis continuus sit propter acreum spatium; vel certe propter vbi in eo acquiritum, à principio motus vsque ad finem continuatum. Hæc ibi.

13 Quam solutionem his verbis commendat Neothericus quidam eiusdem instituti part. 2. Phys. disp. 35. sect. 1. n. 5. at hæc solutio de aere circumscripto, *aerea in primis est, & finis*. Deinde est contra suppositionem ab omnibus fere auctoribus vtriusque sententiæ acceptam: experientia enim cõstat moueri posse globum per planum. Ac tandem, quia circa ipsum aerem, per quem globus moueretur, eadem rediret difficultas, videlicet, circa id quod immediate post punctum tactum in plano, vel in aere, corresponderet puncto globi moti.

14. Pergit idem Author num. 6. ita scribēs: nec minus displicet terra solatio, quā afferunt P.P. Discalceati 6. Phyc. disp. 25. q. 2. §. 4. afferentes, corpus illud sphaericum non moueri per planū, nisi per saltus de puncto in punctum, ita ut inter vnum, & aliud tantisper eleuetur à plano. At certè hæc solutio (inquit ille) de saltibus globi *ridicula* in primis est, siquidem ad saltus, & ad choreas miserum globum cōpellit; quare ipū nec saltando quidem effugient ictum nostri globi: est enim hæc solutio contra experientiam; quis enim crederet globū, dum mouetur per planum, maximè si manū superposita trahatur, saltare, & non continuo moueri? *Quare si nolim extra chorum saltare, à suo choro remoueant hos saltus.*

15. Ita ille egregi⁹ (si superis placeat) enconiasastes Patrum Carmelitaram Discalceatorum; quorum modestia sapiētia æquatur, & vtraque incomparabilis, nec indigens nostra commedatione: adeo enim est Orbi nota, quod minime necessarium prudētes indicabunt ad hæc ridicula dicteria respondere viros Religiosos; nisi scriptum legerent: *Responde stulto iuxta stultitiam suam; ne sibi sapiens esse videatur: Prouerb. 26. vers. 5.* Sed cū saltibus chori insultat à choro alienus, posset vereri ne ei illud Iob 15. vers. 6. opponeretur: *Condemnabit te os tuum, & non ego; & labia tua respondebunt tibi.* Nec in Authore prædicto est nouum, aut mirandū, quod extraneos à suo instituto ita carpat, cum nec suis parcat; nam in eadem sectione respo-

sionem P. Pereira dicit, ipsum adri-
sum mouere; & solutionem P. Hurta-
do appellat *inimè libilem*; & aliorū
doctrinam docet *explodendam ut om-
nino imaginariam.* Quare debuit spi-
nas, & tribulos, quib⁹ alios pungit,
à suo spineto euellere: nam si illis
scatent eius scripta; nō mirū quod,
quantumuis plena Poëtarum flos-
culis, proculcentur: & Discalceato-
rum (quantumuis illi videantur hu-
milia) Angelicis ditata pēis, adeo
in sublimē volent, ut ab omnibus
suspiciantur: cū quibus gloriamur
nos esse in Domino spiritus unitate con-
iunctos, etiam si ab stylo quiescamus, & ta-
ceamus, ut Augustinus scribebat Hie-
ronymo epist. 9. & nos verè fate-
mur, quod de se Augustinus humili-
ter: *Nequaquā verò mihi arrogauerim,
ut ingenium tuum, diuino dono aurum,
meis obolis ditare contendam.*

Ad hæc nunc diggredi inexcusa-
bile iudicabitur, si attēdatur, quod
ait S. Tho. Quodl. 10. art. 13. *Contēp-
tus famā ratione sui ips⁹, humilitatis est;*
*ratione verò proximi ignauia, & crudeli-
tas:* quas ut vitem, quamuis cū Dei
gratia inscribendo semper curem
(modestiam Angelici Doctoris æmu-
lando) à verbis offensiuis pænitus
abstinere: nonnumquam tamen iu-
stæ defensionis titulo, quæ odi ver-
ba inuit⁹ vsurpo, pro Angelico Do-
ctore, & Discipulis eius religiosè
tuendis, & ab iniuste impositis ca-
lumnijs iuste pro nostro modulo
vindican-
dis.

16. Amplectimur ergo vtramq;
solutionem: nam quāuis iste, vnā
aeream, aliam ridiculam vociter; ma-
gis tamen credo Sapientissimo Ma-
gistro

gistro meo F. Ioann. à S. Thom. qui vtramque solutionem coniugens dixerat q. 20. art. 3. ad 2. argumentum illud ibi videri *nullius difficultatis*: quia globus ille nō tangit planum continue, sed discretè; & tamē mouetur continuè. In quo magna cōtingit hallucinatio, quia existimatur, quod spatium, per quod mouetur globus ex parte inferiori, est solum ipsum planum, quod tangit: cū tamen ut ipse aer circūdans globū à parte superiori & inferiori, tanquam locus eius: cum autē locus æquetur locato, constat aerem nō esse planum, nec in puncto attingi à globo, sed per suas partes circūdantes. Et per aerem, qui est inter punctum, quo tangitur planū à globo, & partes eleuationes ipsius globi, mouetur globus continuè, licet planum tangat in puncto discrete: sicut animal continuè mouetur, & pedes eleuati, & depressi ambulando, discrete tangunt terram. Ita glob⁹ respectu aeris, continuè mouetur; respectu plani, est vt mot⁹ progressiuus, & quasi saltando. Vnde nec Angelus collocatus in puncto potest moueri continuè ad motum puncti, sed solū si se applicet magnitudini continuè.

17 Per quæ cessant replicæ propositæ. n. 13. nam experientia solum est, quod moueatur super planum; nō tamē vllus Philosophus potest supponere, quod planum sit locus adæquatus globi sphaerici. Deinde, cū in aere sint puncta, & partes proportionales, & aliquotæ, facile est in illis dare omnimodā correspondentiā punctorū cū punctis, & par-

tiū cū partibus: eo quod locus prius adæquatur locato, quod circumscribit.

18 Vt solutionē PP. Carmel. melius percipias, non grauabor ipsam transcribere: dicunt ergo ibi. n. 3 r. Respondetur primo, quod licet corpus illud sphaericū cōtinuo moueatur per aerem circūdantē corpus planum; per ipsum tamē planū nō mouetur, nisi per saltus de pūcto in pūctum; ita vt inter vnum, & aliud tantisper eleuetur à plano. Quod confirmari potest experientia: nam videmus pilā per planum per illos saltus moueri. Quod si aliquando prædictus globus ad manum traheatur per planum, tunc etiam motus fieret per saltus, licet nō ita perceptibiles. Hæc ibi.

19 In quib⁹ nota, primo, solis vocibus hanc à præcedēte solutione differre. Secundo, quod experientia non adducitur ab ipsis de saltu globi (vt min⁹ perspicax calumniator opponit) sed arguūt à simili de his, quæ experimur de saltu pilæ, vt manuducamur ad minus nota de motu discreto de saltu globi. Tercio nota, quod replicam ipsi præoccupauerunt, dicētes, adhuc superposita manu, motum esse continuū ex parte aeris, & discretum ex parte punctorum plani, & globi.

20 Quod si faciliorem vis solutionem, ab isto arguente dissimulatā, lege eosdē Patres, qui ibidem secundo respondent, quod licet ille globus non tangeret partes plani nisi ratione punctorum; nihilominus tangeret lineam illius plani; quoniam

satis est vt cōtingat partes illius lō-
gitudinis ratione punctorum, ad
hoc vt cōtinuo moneatur per præ-
dictum planum. Sicut duo corpo-
ra plana æqualia se tangūt in indiui-
sibilibus, & ratione illorum dicun-
tur partes se tangere. Et hæc solu-
tio videtur facilior, & conformior
antiquorum doctrinæ locis citatis
nu. 10. Videatur Sanctus Thomas
libro sexto lectione prima littera
f. & lectione 8. litt. b. ait: *Quod quan-*
cunque lineam, vel partem lineæ acci-
pias, semper est dicere, quod ante consum-
mationem lineæ totius, sit accipere ali-
quod punctum, secundum quod lineæ di-
uidatur. Et littera c. ait, quod in qua-
libet lineæ est signare infinites punctum
ante punctum, & in quolibet tempore in-
finites nunc, ante nunc, propter hoc, quod
utrumque est diuisibile in infinitum. Si-
cut autem puncta non distant à si-
tu partium, nec ab earum loco; nec
partes inæquales occupant distin-
ctum locum à partibus æqualibus;
ita tactus ratione indiuisibilium, ab
solutè dicitur tactus corporum.

desitionis. Quos acurate declarât
M. Soto quæst. 3. post 5. concl. Ia-
uellus peculiari opusculo. Tolerus
q. 4. not. 4. Pereira, Veracru. Astud.
& Valles, quos citat, & sequitur
Marius sect. 2. q. 9. & ex Phyloso-
pho desumi hic cap. 5. & 6. & lib. 8.
cap. 8. & ab vniuersis recipi; nec
plures, nec pauciores ex cogitari
posse, testatur Rubio cap. 6. q. 2. &
alii frequenter, & supponit S. Tho-
mas Quodlib. 7. art. 9.

2. Termini inceptionis appellantur;
primum esse, & ultimum non esse.
Desitionis termini dicuntur; *ulti-*
um esse, & primum non esse. Describū-
tur autem sic: *primum esse* est instans
affirmatiuum intrinsecum tempo-
ri durationis, nempe, quo res est, &
immediatè ante illud non fuit. *Ulti-*
um non esse, est negatiuum extrin-
secum, quo res non est; & immédia-
tè post illud erit. Pari ratione in ter-
minis desitionis, *ultimum esse*, est id
quo res est, & immediatè post illud
non erit. Denique *primum non esse* est
id quo res non est, & immediatè an-
te illud fuit.

3. Occurrit tamen Ioannes Pon-
tius disp. 47. q. 6. concl. 1. docens,
non esse necesse ad explicationem
inceptionis, ac desitionis rerum, re-
currere ad instantia extrinseca, sic
quin æquè bene possit explicari
quando incipiunt, ac desinunt, non
recurrendo ad illa instantia, etiam
in sententia Aristotelis, quod den-
tur instantia temporis, & partes di-
uisibiles in infinitum: quia potest di-
ci, quod motus hodiernus incepe-
rit hodie, & quod desinet post diē
hodiernum, & sic de alijs.

Facile.

QVAESTIO V.

De modo inceptionis, & desitio-
nis rerum.

S. I.

Termini exponuntur, & status
quæstionis.

1. **A**D exponendum quo instanti
qualibet res naturalis inci-
piat, desinat ve, solent communi-
ter Phylosophi distinguere duos
terminos inceptionis, & quos alios

4. Facile tamen dicitur, quod ad vulgares loquutiones, his terminis non indigemus; quia in momento dicitur fieri, quod fit in tēpore imperceptibili, vt docet S. Thomas. I. ad Corinth. 15. lect. 8. ad illa verba, *in momento, in istu oculi*. Sed tamē ad vsum Scholæ Philosophorum inexcusabiles sunt istæ voces; nec aliæ clariore sunt vsque modo inuenta; quia non solum in examen vocatur, an res incipiant, vel desinant in instanti, vel in tempore? (quia res non solum passiuē intrinseca duratione mensuratur; sed etiam extrinseca mensura temporis, & instantium.) Sed etiam inquiritur, & scitu est necessarium, an instantia ista se habeant inclusiuē; an exclusiuē? an intrinsecē; an extrinsecē? Et ad hæc in exercitio significanda, non valent voces aptiores. Philosophi adinuenire: & cum mouetur quæstio de vocum proprietate, vsus peritorum in arte praxuale re debet.

5. Cum igitur res aliæ sint diuisibiles, & habentes partes, aliæ indiuisibiles: aliæ permanētes, aliæ successiuæ. Et harum rerum aliæ producuntur cum resistentiā, & expulsionē contrarij; vt producitur ignis, calor, & assensus: aliæ producuntur sine resistentiā, & expulsionē contrarij; vt cum creatur Angelus, vel producitur lumen; idē de modo inceptionis, & desitionis istorum figillatim est dicendum; tam de modo conueniente illis naturaliter; quam de eo, qui conuenire potest supernaturaliter, vel de potentia abso.

luta.

§. II.

De successiuis.

6. Dico primo; motus, & tempus incipiant per vltimum non esse; & desinant per primum non esse. Sumitur prima pars ex Phyl. text. 46. & ex D. Tho. lect. 7. litt. e. docentibus, quod non datur primū esse motus: ostendunt etiam textu 52. ante quodlibet moueri præcedere mutatum esse: ex quibus manifestē deducitur, quod motus incipit per vltimum non esse. Secundā etiam partem docent eodem textu 46. dum dicunt in fine motus dari primum mutatum esse: nam illud erit primum nō esse motus. Quare ita tesēt cōmuniter Expositores.

7. Ratio est manifesta: quia res successiuæ, quæ habent partē post partem, & influxu, non possunt esse in instanti. Vnde Phyl. à text. 29. & S. Tho. lect. 5. litt. i. probant motū non posse esse in instanti; quia vbicumque est motus, esse potest, & velocior, & tardior: quod in instanti fieri nequit; id enim veloci⁹ mouetur, quod in minori tēpore idē spatium pertransit: in instanti autē indiuisibili non est dabile maius, & minus: ergo motus non fit in instanti. Ergo res successiuæ non habent primum, neque vltimum instans intrinsecum, in quo incipiant, & desinant: & idē dicuntur infinita synchegorematicæ, quia indiuisibilibus intrinsecē instantibus, & intrinsecē terminantibus carent: quātū habeant terminos extrinsecos; &

S. 2. 2.

sint finitæ extensionis, & durationis. Et in isto sensu inquit S. Thom. q. 3. de Potentia art. 17. ad 25. *quod tempus incipit in instanti*; loqui enim de instanti extrinseco, patet ex D. Thom. 1. p. q. 46. art. 3. ad 3.

8 Ex quo infert M. Soto concl. 7. quod neque Deus per suam omnipotentiam potest facere, ut motus incipiat per primū sui esse: quia sicut non potest facere, quominus quacumque parte continui detur minor; ita neque facere potest, quin ante quamlibet partem motus præcesserit minor, quæ est pars eius: & hæc est essentialis ratio continui successiui, quam immutari implicat contradictionem.

9 Sed principalis conclusio, quæ omnibus placet, adeo Arriagæ displicet, ut non sit veritus scribere disp. 16. sec. 12. quod *potest facile falsitatis convinci, & evidenter ex nostra doctrina impugniari*: quia incipere per ultimum sui non esse, cōsistit in eo, quod verum sit dicere, *nunc nō est motus. & immediate post nunc erit motus*: ergo aliquando immediate post erit verum dicere, iam de præsentī, *nunc est*, & immediate antea non fuit; quod est incipere per primum sui esse. Probatur consequentia ex Aristotele bene docente, omnem propositionem de præterito, vel de futuro resolui per suam de in esse, id est, de præsentī.

Ego tamen aliam facilitatem, & evidentiam fateor non videre, nisi manifestam equivocationis ex minus diligenti consideratione significationis terminorum: quam hallucinationem facile præcauisset, si au-

thores legisset: ex quibus M. Masius q. 9. notab. 3. aduerrerat, quod cū in explicatione illorum terminorū dicimus, rem immediate post tale instans fuisse, aut futuram esse, *ly immediate*, non significat instans; quia non dantur duo instantia immediata; sed significat tempus, quod immediate est copulatum instanti inceptionis, aut desitionis. Ecce quanta facilitate euanescat (sola videlicet terminorum explicatione) ab isto iactata argumenti euidencia.

10 Melius contra se arguebat antiqui. Nam si mulier prægnans ambularet, & in medio motu animaretur fatus per primum sui esse, fatus inciperet moveri per primum sui esse: nam in illo instanti moueretur ad motum matris; & antea non mouebatur. Simile argumentum formatur e contra, si animato fætu, prægnante ambulante, fatus moreretur. Vel in casu vulgari canis cadentis ab alto, qui media via moreretur, ita ut cadauer inciperet esse per primum sui esse; tūc illud esset primum instans motus cadaueris: nam est instans medium temporis, quo durat motus, cuius prima medietate mouebatur homo, & secunda cadauer: ergo motus incipit per primum sui esse.

Ad primum casum Paulus Venerus, & alij Philosophi (quorum solutionem dicit non improbabilem M. Soto q. 3. ad 2.) respondet, quod nil vetat de peraccidens, quando res mouetur ad motum alterius in quo est, incipere motum per primum sui esse: nam infans, qui animatur in medio motu matris, incipit

cipit moueri per accidens ad motū matris; cum motis nobis per accidens moueantur, quæ sunt in nobis.

11 Secundo respondet Soto, quod in primo instanti esse infantis, non mouetur infans; quia in initati nec per accidens est motus: sed tunc incipit moueri per vltimum nō esse; quia tunc est mutatum esse continuatum partium motus materni; non tamen partium motus infantis; quia nullæ tales partes præcesserunt.

12 Hæc secunda solutio communiter sola adhibetur argumēto, & applicatur ad reliquos casus. Vltimo tamen non posse applicari probat Soto; quia sequeretur duplex inconueniens; vnum quod motus ille interrumperetur, quod est contra experientiam. Alterum quod in terrumperetur per solum instās; & casus canis viui, & casus cadaueris non essent contigui.

13 Et ideo (inquit M. Soto) probabilius forte dicetur, quod cū materia in qua succedunt diuersæ formæ, continuo moueatur, licet per accidens, primo ad motum viuētis, postea ad motum cadaueris; in quocūque instanti intrinseco illius temporis mouetur cadauer etiam in primo sui esse. Nec hoc est contra Philosophum; qui solum negat primum esse motus, qui incipit post quietem eiusdem mobilis, eiusdemque materiæ: motus autem cadaueris succedit motui hominis communicantis in eadem materia.

14 Cæterum quia accidentia subiectari in materia prima nullatenus

admittit ipse M. nec admittere potest vllus Thomista; & difficile percipitur, quod etiam per accidens motus sit in instanti. Ideo recurrēdum ad communem solutionem, de qua late Maius ad 2. iuxta quam dicendum illos motus interrumpi quiete negatiua; quæ discontinuatio est propter generationem distincti subiecti mot⁹ sicut, & reliquorum accidentiū, iuxta dicta etiā lib. 5. loquendo de vnitae numerica motus. Et hæc solutio ad omnes casus proportionaliter est applicanda.

15 Dico secundo, indiuisibilia successiuorum incipiunt per primum sui esse; & desinunt per vltimum esse. Quia tantum durant per instans indiuisibile: & ideo vnum instans collatum cum tempore immediate præcedente, in quo non fuit indiuisibile, est instans intrinsecum inceptionis illius; collatum vero cum tempore immediate futuro, in quo non erit, est instans desitionis extrinsecum: nam tunc est, & immediate post non erit. Videantur PP. Carmel. disput. 26. quæst. 1. §. 2.

16 Dico tertio, omnis res, quæ incipit simul cum motu, & per modum motus, incipit per vltimum non esse: & omnis res, quæ desinit simul cum motu, desinit per primum non esse. Ratio est clara quia ista incipiunt, & desinunt successiue, & admodum motus. Quare ita tenent Soto conclu. 8. lauellus, Tollet. & Pereira, quos citat Maius conclu. 5.

17 Obijcies: calor vt duo in indi-

uisibili consistit; quia quodcumque addatur, vel auferatur, iam non est determinate, ut duo: & tamen acquiritur per motum: ergo stat bene aliquam qualitatem acquiri per motum, & incipere esse in instanti.

Respondetur, quod si istæ qualitates accipiantur in facto esse, & sub gradu determinato, in indivisibili consistunt, & incipiunt per primum sui esse; & desinunt per ultimum esse: ut sic tamen non acquiruntur per motum, per modum motus, & in fieri; sed per factum esse motus. In conclusione vero est sermo de eisdem prout in fieri quando sunt per motum, & per modum motus. De quo late Rubio q. 2. & PP. Carmel. ubi supra q. 2. §. 2. & 3. M. Ioann. a S. Thom. q. 21. art. 2. §. *Secunda regula*, & alij frequenter.

§. III.

De inceptione, & desitione permanentium.

18 **D**ico quarto, res permanentes, quæ in sua inceptione motui non subduntur, connaturaliter incipiunt per primum sui esse; & sinaturaliter desinere, modus connaturalis esset desinere per ultimum sui esse. Est satis recepta conclusio: & facile patet, quia istæ substantiæ sunt indivisibiles, & habent totum esse simul: & ideo de illis procedit quod de indivisibilibus diximus n. 15. Proponitur autem secunda pars conditionate; quia Angeli, Cæli, & Anima nostra ex natura sua desinere possunt.

19 Circa hanc conclusionem in dubium vocatur, an de potentia absoluta iste modus incipiendi, & desinendi possit immutari?

Negant Maius sect. 2. q. 10. concl. 3. Rubio q. 2. n. 28. concl. 2. Vazquez 2. tom. 1. p. disp. 229. cap. 10. & alij. Quia creatio Dei est instantanea; & substantiæ istæ sunt indivisibiles: unde sicut implicat motum successivum esse in instanti; ita videtur repugnare quod istæ substantiæ incipiant in tempore.

20 Circa anihilationem vero, sunt, qui arbitrentur implicare contradictionem, quod istæ substantiæ destruantur per ultimum sui esse; sed necessario annihilandas per ultimum sui non esse. Ita sumitur ex Ferrara lib. 3. Contrag. cap. 65. §. *Verum autem*, ubi docet, quod id, quod producit a Deo per creationem, exsuppositione necessarium est, quod per aliquod tempus maneat, quia rerum permanentium dari non potest ultimum esse; alioquin instans esset immediatum instanti. Idem sequitur Valles Contr. 46. in fine.

21 Quoad utrumque affirmant alij, Deo ita disponente, posse has substantias incipere per ultimum non esse; & desinere per primum non esse. Ita M. Soto in fine 9. concl. PP. Carmel. disp. 26. q. 4. n. 35. Fucite q. 2. diff. 3. quia Deus libere producit, ac conservat has substantias: & ideo potest eas producere ac destruere, quando sibi placuerit: ac per consequens vel in tempore, vel in instanti.

22 Nititur has sententias concordare M. Ioann. a S. Tho. quæst. 21. art. 1.

art. 1. §. *Quod si*, docens vtramque sententiam quoad aliquid veram esse: nam si intelligamus posse aliquid creari in tempore quoad mēsuram rei intrinsecam creationis, vel rei productæ; hoc repugnat, propter adducta num. 19. si vero loquamur de successione extrinsecæ, id est de mensura coexistente tēpori diuisibili; sic non repugnat creari aliquid à Deo in instanti correspondente nostri temporis instanti, & correspondente tēpori nostro nō in duobus instantibus nostri tēporis, sed duobus instantibus temporis discreti. Et si Deus immediate post instans creationis suspendat concursum, vt potest, verum erit dicere nunc est, & immediate post non erit; quia instans intrinsecum vni, est extrinsecum alij. Quam doctrinam veram reputo, sed non diuersam ab ea quæ traditur ab authoribus relatis n. 21. vt videri potest in PP. Carmel. n. 35. & 36. & recolantur, quæ diximus lib. 4. q. 12.

23 Dico quinto, substantiæ, quæ generatione fiunt, incipiūt per primum sui esse. Ita sumitur ex Philosopho, & D. Thom. text. 44. lect. 7. litt. d. quia non habent contrariū; & habent totum suum esse simul, & consistunt in indiuisibili. Motus autem, seu alteratio nō se habet ibi formaliter, sed antecedenter, quia generatio est termin⁹ alterationis, & in inceptiōe, & desitione viuētium hæc conclusio notissima est; videatur Philosophus libr. 8. text. 69. & S. Thom. lect. 17. litt. g.

24 Dico vltimo, forma substantialis, quæ definit ad generationem

alterius, definit per primum non esse. Sumitur ex D. Thom. Quodl. 7. art. 9. & est communis. Et probatur, alioquin, vel dabuntur in continuo, vel in tempore duo instantia immediata; vel erūt simul duæ formæ substantiales; vel in aliquo instanti reali naturaliter loquēdo erit materia nuda ab omni forma. Ista esse absurda ex dictis est manifestum. Id autem sequi probatur, quia forma, quæ generatur, in instanti introducitur: ergo quæ corrumpitur, in tempore definit. Probat consequentiā S. Thom. quia ante vltimum instans alicuius temporis non potest accipere penultimum; quia inter quolibet duo instantia est tempus medium, secundum Philosophum; & sic nō est accipere vltimum instans in quo sit aer, sed in toto tempore mensurante motum alterationis erat aer; & in vltimo instanti eius est primo non aer, & primo ignis. Ergo idem est instans generationis vnius, & desitionis alterius: ergo si ignis generatur in instanti, aer corrumpitur in tempore antecedenti. De quo S. Thom. 3. p. q. 75. art. 7. ad 1. citans Philosophum 8. Phys. text. 72. & videatur ibi S. Thom. lect. 18. litt. e. & in 4. sentent. dist. 11. q. 1. art. 3. q. 2. ad 2.

25 Obijcies, forma substantialis est indiuisibilis: ergo non definit nisi in instanti. Probat consequentia, tum quia tempus est successiuum, & totum simul: tum quia hac ratione probabatur, quod incipit in instanti substantia.

Dices, non esse inconueniens, quod per accidens substantia de nat in tem-

in tempore; ne dicta absurda sequatur.

Sed contra, quia nec per accidens motus potest esse in instanti, ut dictum est: ergo nec per accidens substantia potest desinere in tempore. Probatur consequentia, quia non minus opponitur indiuisibilitas substantiæ cum diuisione temporis; ac diuisio temporis cum indiuisibilitate instantis. Et deinde urget argumentum, si ablata quantitate substantiæ.

26 Aliter respondet Lerna hic substantia destruitur.

q. 2. n. 4. quod substantia corporea ex se, & independenter à quantitate actuali habet partes substantialiter distinctas: quod sufficit, ut etiā si absque quantitate actuali produceretur, aut corrumpere, possit incipere, & desinere esse in tempore.

27 Hæc euasio non videtur satisfacere propter multa. In primis, quia ostendimus lib. 2. Logic. q. 13. s. 4. substantiam de se esse indiuisibilem, etiam si partes habeat: argumentum autem de indiuisibilitate procedit, quicquid sit de partibus. Secundo, quia ostendimus lib. 4. q. 12. substantiam de se non mensurari tempore, sed instanti; vel nostro, vel temporis discreti, vel æuo: ergo seclusa quantitate non posset incipere in tempore. Tertio, si doctrina solutionis admittatur, sequitur quod cōnaturaliter substantia de se posset incipere in tempore: quod facile deducitur; & tamen ab ipso negatur. Quarto, ipse n. 6. fatetur per accidens substantiam posse incipere, & desinere in tempore: ergo mi-

nus consequenter id non admittit reiiciens priorem solutionem, quā retulerat n. 4.

28 Amplectenda ergo est prior communis solutio. Ad replicam dicitur, quod instans omnino est indiuisibile; substantia vero diuiditur ratione quantitatis: informat substantialis forma partes extensas; & potest correspondere tempori in adæquate, vel adæquate desinendo. Vnde non est simile de substantia, ac de instanti, ut possit desinere in tempore.

29 Demum nota, quod quies negatiua incipit, & desinit in instanti: quies autem priuatiua (quæ sola in rigore est quies) incipit per vltimū non esse; & desinit per primum non esse: nam est successiua sicut, & motus, & in subiecto apto moueri: de quo plura authores, quos citat, & sequitur Masius tota q. 11. & PP. Carmel. disp. 26. q. 5.

QVAESTIO VI.

De terminis magnitudinis, & paritatis rerum naturalium.

s. I.

Termini declarantur, & certapremittuntur.

IN his differunt non pauci libro primo, occasione eorum, quæ ibi text. 36. Philosophus disputat contra Anaxagorā. Sed melius huc remisimus, ut post terminos durationum, exponeremus terminos quantitatum naturalium: & est disputata.

putatio huius libro opportuna; siquidem in illo differit Philosophus de compositione, & terminatione continui. Quamvis, quæ dicuntur de terminis quantitatis, proportionally applicari possint ad potestatem, & ad motum, & ad res alias, quæ terminantur per maximum, & minimum.

2. Ante omnia vero voces oportet exponere. Sunt autem quatuor termini, nempe, magnitudinis intrinsecus alter, & alius extrinsecus; & paritatis item alius intrinsecus, & alter extrinsecus. Terminus magnitudinis intrinsecus vocatur *maximum quod sit*; & est ille terminus quantitatis, sub qua forma naturalis esse potest, & sub nulla maiori. Terminus magnitudinis extrinsecus dicitur *minimum quod non sit*; & est ille terminus quantitatis sub qua forma naturalis esse non potest; & sub quacumque minori (quæ non sit minor terminus paritatis) esse potest.

3. Paritatis terminus intrinsecus appellatur *minimum quod sit*; scilicet, terminus quantitatis sub qua forma naturalis esse potest, & sub nulla minori. Demum terminus paritatis extrinsecus est *maximum quod non sit*; videlicet, ille terminus quantitatis sub qua forma naturalis esse non potest; & sub quacumque maiori (quæ non sit maior terminus magnitudinis) esse potest. Nomine autem *termini* intelligimus indivisibile quo quantitas, vel res alia finitur, & terminatur.

4. Præterea advertendum, quod questionis de maximo, & minimo

rerum naturalium, duplex est sensus; ut notat M. Soto 1. Phys. q. 4. art. 1. primus de re; secundus de modo: hoc est, primus absolute inquit an homo v. g. vel leo non possint esse maximi quantacumque quantitate; nec quantacumque minimi? Sed naturaliter determinentur verus utrumque extremum, non curando, an terminus sit intrinsecus; an extrinsecus? Secundus sensus est de modo quo terminantur; an videlicet, terminentur intrinsece per *maximum quod sit*, & *minimum quod sit*; an potius extrinsece per *minimum quod non sit*, & *maximum quod non sit*?

5. Primus sensus adhuc subdividi posset: nam vel procedit de facto, ita ut sensus sit; utrum inter entia, quæ modo sunt, sit dabile corpus maximum; vel simpliciter, ita quod nullum aliud cuiuscumque speciei sit maius? Vel in propria specie, ita quod nullum eiusdem speciei sit maius? Et pariter inquiri potest de minimo. Alter sensus esse potest de possibili. Et quia de possibili super naturaliter termino qualitatum, disputant Theologi 2. 2. q. 24. art. 7. disputando de Charitate. Et 3. p. q. 7. art. 11. & 12. tractando de infinitate gratiæ Christi, ideo in isto sensu nec verbum dicemus: sed solum de possibili naturaliter erit præcipua difficultas.

6. Duo sunt certa. Primum est quod loquendo de facto, suprema cælestium sphaerarum est maior positiue omni alio corpore, ut probat S. Thom. in Compendio Theologiæ cap. 18. Inò est maxima omnium corporum, quæ naturaliter

esse possunt: nō tamen maxima eorum, quæ Deus supernaturaliter potest facere.

7 In singulis vero speciebus solū est necessarium dari *maximū quod sit* negative. Quod bene probat Soto: nam si inter homines, qui modo sunt, est vnus homo positue omnes alios quantitate excellens; ille erit maximus positue. Hoc tamen non est necesse, quia possunt aliqui esse æquales, alios omnes excedentes: & tunc quilibet eorū est maximus negative.

8 Loquendo autem de minimo (quāuis a nobis ignoretur) manifeste datur minimum omnium rerū, quæ sunt in mundo. In singulis autem speciebus datur minimū quod est perfecte subsistens in illa specie, aut positue, aut negative, sicut de maximo dictum est.

9 Secundo est certum quod omnibus viuentibus, tā in animalibus, quam in plantis, est dabilis certus terminus augmenti, & decrementi; siue intrinsece terminentur, siue extrinsece. Ita Philosophus 1. Phys. text. 36. & 38. vbi S. Th. lect. 9. litt. f. ait: impossibile est, quod aliquod animal, vel planta, vel aliquod huiusmodi habeat se indeterminate ad quantamcumque magnitudinē, vel paruitatem: est enim aliqua quantitas ita magna, vltra quam nullum animal extenditur; & aliqua ita parua, infra quam nullum animal inuenitur. Et similiter dicendum est de planta. Idem docuit Philosoph. 4. de Gener. Anim. c. 4. & alibi sæpe. Et vno consensu omnes recipiunt Philosophi. Suadetque experientia: nā

quod hætenus numquam natura fecit, id naturaliter fieri nequit: nūquam autem auditus est homo quātus est mons, nec tam paruus sicut formica: ergo dari nequit naturaliter.

10 Ex dictis infert Philosophus, quod cum similis ratio sit de toto, & partibus; impossibile est, quod caro, & os, & huiusmodi, quæ sunt partes animalis, habeāt indeterminate quantitatē, vel secundum maius, vel secundū min⁹. Denique deducit non esse possibile, quod sint aliquæ partes carnis, aut ossis, quæ sint insensibiles propter paruitatem. Idemque dicendum de fructibus, & partibus plantarum.

11 Sed contra hanc doctrinam videntur militare omnia, quæ hoc libro diximus de diuisione continui in infinitum: si enim continuū in infinitum diuisibile est: caro autē continuum quoddam est; videtur quod sit in infinitū diuisibilis. Omnem igitur paruitatem determinatam transcendet pars carnis, secundum diuisionem infinitam.

Respondet bene S. Thom. lib. 1. Phys. lect. 9. litt. f. quod licet corp⁹ mathematicè acceptum sit diuisibile, in infinitum: corpus tamen naturale non est diuisibile in infinitū. In corpore enim mathematico non consideratur nisi quantitas, in qua nihil inuenitur diuisioni repugnans: sed in corpore naturali inuenitur forma naturalis, quæ requirit determinatam quantitatē, licet, & alia accidentia. Vnde non potest inueniri quantitas in specie carnis, nisi infra aliquos terminos determinata.

§. 2. Vtrum viuētia terminentur intrinsecē? 577

ta. Hæc S. Thom. Recolantur dicta lib. 3. q. 5. n. 41. Hæc cū cerra sint, dubium manet de modo quo entia naturalia terminantur?

§. II.

Vtrum viuētia terminentur intrinsecē?

12 **S**unt qui opinentur augmentum omnium rerum naturalium, non terminari intrinsecē per maximum quod sit; sed extrinsecē per minimum quod non. Ita Paulus Venetus 1. Physic. cap. 4. Albertus de Saxonia ibi. q. 10. Valles Controu. 5. ad Tyrones, & alij. Et probabilem dicit Toletus. 1. Physic. q. 8. concl. 1. & posse optimē sustineri. Probat Venetus; quia si daretur maximus homo, & poneretur in loco humido; aut si illi quis pugno maxillas percuteret, vnde necesse esset ipsū tumescere, sequeretur, quod desineret esse per ultimum sui esse; quod est contra ea, quæ diximus q. 5. n. 23. Hoc autem sequi probatur: nā tumor fit per motum; & motus incipere non potest nisi per vltimum non esse, vt diximus n. 6. In illo ergo instanti bene sequitur, nunc nō tumescit, & immediatē post hoc tumescit; ergo nunc est homo, & immediatē post hoc non erit homo, (alias daretur homo maior maximo) & per consequens desinit esse per vltimum sui esse.

13 Propter hoc argumentum M. Soto 1. Physicor. quæst. 4. ad 3. Toletus quæst. 8. concl. 2. Conimbric. quæst. vnica. Masius sect. 2. quæst. 6.

concl. 3. Ioanni. à S. Thoma q. 8. art. 2. & alij, dicunt viuētia habere terminum intrinsecum via generationis, & conseruationis, qui est status naturalis; non tamē via corruptionis, seu status præternaturalis; ne sequatur hoc inconueniens, quod viuens desinat per vltimum sui esse.

14 Respondent aliqui, quod tumor, & inflatio fieri nequit, nisi præcedēte aliqua alteratione, vt est calesfactio, vel putrefactio, vel quid simile; & in tali alteratione dabitur minima dispositio, quæ sufficit ad inflationem. Illud igitur instans, in quo primo est illa qualitas, est vltimum non esse inflationis, & primū non esse illius maximi hominis; ac per consequens, non desinit per vltimum sui esse.

15 Hæc verò solutionem, inquit M. Soto, planē se intelligere non posse: nam supposito, quod ille homo maximus solum corrumpatur ratione inflationis, cum tunc non sit inflatio, videtur, quod adhuc sit homo: quoniam illa dispositio eodem modo debet corrumpere hominem, quo causat inflationem; & per consequens virtute illius nunc non est inflatio, & immediatē post hoc erit inflatio: fit vt nunc sit homo, & immediatē post hoc nō erit homo; & per consequens desinit per vltimum esse. Et præterea quando tumor eleuatur per hoc, quod vespa mordet cutem, videtur, quod illud primum instans contactus est vltimum non esse tumoris; & tamen illud non potest esse instans non esse hominis; quia tunc primo vespa

tangit: & per consequens erit ultimum in illis esse hominis; quod præ tendit argumentum.

16. Occurrit Rubio 1. Physic. c. 4. q. 1. & cum eo alij dicentes, quod superare terminum magnitudinis, aut deficere à termino paruitatis, non est possibile, nisi per acquisitionem maioris quantitatis, aut per diminutionem quantitatis præhabitæ: sed per tumefactionem, condensationem, rarefactionem, aut contractionem, aliamve infellam qualitatem superuenientem, nec noua quantitas acquiritur; nec quidquæ præhabitæ amittitur: ergo nec exceduntur intrinseci termini; quibus gaudent viuentia, dum se continent in statu naturæ congruente. Probat, tur minor, quia prædictæ alterationes quædam sunt; per quam non acquiritur quantitas, sed qualitas. Secundo, quia quantitas noua non acquiritur, non acquisita noua parte substantiæ. Tertio, quia tumefactio, & rarefactio non variant intrinseca quantitatis; sed solum mutant modum accidentalem extrinsecum: ergo sicut viuentia in statu naturali habent terminum intrinsecum magnitudinis, & paruitatis, ita etiam in statu violento, & non connaturali.

17. Ad hoc responderet M. Ioann. à S. Thoma ante secundam conclusionem: & infra §. *Adhuc tamē*, quod loquendo de termino via corruptionis, non possumus loqui de acquisitione quantitatis; cum augmentatio, & acquisitio quantitatis semper naturalis sit, nisi virtus augmentatiua, & nutritiua essent in statu sibi non connaturali. Sed loquimur de

extensione quoad locum, quæ est effectus quantitatis secundarius: & in illa etiā debet assignari terminus aliquis viuenti; cum non possit in quamcumque extensionem localem viuens diffundi. Viuenti ergo assignatur terminus intrinsecus propter limitationem virtutis augmentatiuæ; sed extensioni locali partium viuētis assignatur terminus extrinsecus, ne designat viuēs per ultimum esse.

18. Cæterum adhuc non videtur animus quiescere in hac doctrina. Primo, quia Philosophus 1. Physicorum text. 36. vt retulimus num. 10. pariter censet loquendum de termino partium viuētis, ac de ipso viuenti. Imò & de accidentibus eius idem censent communiter Doctores. Vnde S. Tho. 1. p. quæst. 7. art. 3. ait: *Cum ad formam substantialem consequamur accidentia, necesse est, quod ad determinatam formam consequamur determinata accidentia: inter quæ est quantitas.* Et sic videmus formas naturales determinata accidentia exigere, siue quibus naturaliter cōseruari non possunt: sicut esse non potest aqua tam rara, quam aer; nec aer est tam densus quam aqua: de quo videatur S. Thom. q. 4. de Potentia art. 1. ad 5. Ergo accidentia, quæ superuenire possunt quantitati, terminantur intrinsece, sicut, & aliæ dispositiones.

19. Secundo, distemperamentis, & infirmitates, & inflationes, eiusdem rationis sunt respectu hominis maximi, ac respectu minimi, vel mediocris quantitatis: sicut ergo contingit hominem infirmari, vel mori morfu vnaenoso vespe, vel infla-

Inflationis, aut tumefactionis, cum est in debita quantitate; ita id continget cum est maximæ quantitatis (quia non dabitur maius maximum quoad intrinseca, & quoad extrinseca; sed solum erit maius extrinsecē, maximo intrinsecē) & tūc aliquis terminus potest esse intrinsecus qualitati acquisitæ per motū, & esse extrinsecus ipsi motui. Et cū necesse sit hoc fateri omnes, cū tactu venenoso moritur homo mediocris quantitatis; idem dicendū esset dato maximo homine; quia illa quantitas posset, ratione qualitatum, modo maiorem, modo minorem occupare locum. Et data tumefactione, corruptiua qualitas esset terminus motus; & ita viuens non desineret per vltimum sui esse. Ratioque est in plano, quia motus localis non contrariatur viuenti, nisi ratione qualitatum repugnantium naturaliter requisitis dispositionibus: ergo parum refert, quod tumor sit motus; si terminus eius expellens vitam, est qualitas: ergo eodem modo loquendum de terminis magnitudinis, & paruitatis viuētis in statu naturali, ac in statu violēto, seu via corruptionis.

20 Concludendum est igitur, absolute viuentia habere terminū intrinsecum magnitudinis, & paruitatis. Quod indicant Philosophus, & S. Thomas locis relatis n. 9. & alijs referendis cum loquimur de omni ente naturali: quia ipsi, & alij Authores cōmuniter, à M. Masio, & à P. Rubio relati, nullam limitationem apposuerunt. Secundo, quia cū termini intrinseci assignari pos-

sunt, non est cur ad extrinsecos recurramus.

21 Tertio, est specialis ratio in viuētib; nam augentur per nutritionem conuertendo alimētum in substantiam aliti: sed virtus nutritiua intrinsecum terminum petit, vt patet ex Philosopho 1. de Cælo textu 116. quia actiuitatis est limitatæ: ergo terminus augmenti viuētium, & decrementi terminum intrinsecum habet.

Denique, anima est actus corporis organici, requirentis determinatum temperamentum, & quantitatem proportionatam ad proprias operationes: quas exercere non posset si non terminaretur versus maximum, & minimum.

§. III.

Vtrum non viuentia habeāt terminum intrinsecū magnitudinis?

22 Circa nō viuētia omnes cōueniūt, quod naturaliter ordine vniuersi seruato, terminantur ad maximum, quod sic. Quod bene probat Soto 1. Physic. quæst. 4. conclus. 4. quia caelestes cōbes non possunt per naturam capaciores, & ampliores esse. Nec potest esse maior ignis, quam quem orbis Lunæ capiat: nec maior aer, quam qui cōtineatur sub orbe ignis existentis sub vltima condensatione, quæ esse potest. Et eadē est ratio de magnitudine mixtorum. Quæstio ergo est, vtrum attentā natura non viuētium, ignis v. g. possit crescere in infinitum, si infinita combustibilia ei applicarentur?

23 Affirmant Soto vbi supra conclus. 5. Masius sect. 2. q. 3. concl. 2. citans Amōn, Simpl. Aegidium, & alios, quos sequuntur Ioan. à S. Thoma q. 8. art. 2. concl. 2. Lerma libro 1. Phys. q. 20. Extra Scholam Sancti Thomae est valde recepta: nam eā docent Scotus in 2. dist. 2. q. 9. Ocham in 3. dist. 7. Conimb. & Tole- tus, & alij. 1. Physic. cap. 4.

24 Probāt primo ex Philosopho 2. de Anima text. 41. dicente: *Ignis enim augmentum in infinitum est, quo usque fuerit combustibile*. Vbi S. Thom. in fine lectionis 8. ait: *Manifestum est, quod ignis augmentum non est usque ad determinatam quantitatem, sed in infinitum extenditur; si in infinitum materia combustibilis inuegiatur*. Vbi conclusionem docent, & probant ex differentia inter viuētia, & non viuētia; nā ista augentur ab intrinseco; & ideo augeri possunt sine termino, si materia augmenti applicetur: quod secus est in non viuētibz.

25 Deinde id ostendant, quia dato igne maximo, sup̄pā sibi applicatam comburet, & vniet sibi: alioquin posset ignis minimus magis quam maximus: quod rationi refragatur; & manifestæ experientiae; imò Scripturæ Prou. 3. *Ignis numquā dictis sufficit*. Quatuor solent adhiberi solutiones: quas cōfutant Soto, & Masius: sed quia voluntate magis quam ratione videntur niti; nō expedit in eis reffellendis, & referēdis immorari. Præcipuè, quia nullā earum sequemur.

26 Dicendum tamen est, etiā nō viuētia habere terminos intrinsecos magnitudinis. Ita colligitur ex

Philosopho 2. de Anima text. 41. vbi ait: *Omnium natura constantium terminus status est, & ratio magnitudinis*. &c. vbi idem ait S. Tho. lect. 8. litt. e. & 1. p. q. 7. artic. 3. & in 2. dist. 14. q. 1. art. 1. ad 4. & in 2. dist. 30. q. 2. art. 2. & q. 4. de Potentia art. 1. ad 5. quæ autoritates sic vrgētur. Quia Philosophus, & S. Thomas dixerunt, viuētia habere terminū augmenti; quamuis nusquam addiderint illam vocē *intrinsecum*, quia iuxta subiectam materiam, terminus in rigore est intrinsecus, communiter referuntur pro sententia asserēte, quod viuētia habent terminū intrinsecum: sed eisdem verbis idē affirmant de non viuētibz; imò ferē in omnibus autoritatibus de omni corpore naturali loquuntur, vt ex contextu patet: ergo ex eorum mente, etiam non viuētia habent terminos intrinsecos magnitudinis. Quare sic docuerunt Auerrois, Iandunus, Tienensis, & alij apud Masium. Et ex Thomistis docent Ferrara 1. Phys. q. 7. ad 4. & 5. Astudillo q. 7. Caietan. 1. p. q. 7. artic. 2. & ibi Nazar. ipse Caiet. 2. de Anima capit. 4. conclusione 4. Patres Carmelitani disputatione 27. Physicæ quæstione secunda, & alij.

27 Potissimè probatur, quia ratio Sancti Thomae prima parte quæstione septima articulo tertio, vel procedit de omni corpore naturali, vel nullius est momenti: nam illa maxima necesse est, quod ad determinatam formam consequantur determinata accidentia, non nititur in specifica ratione viuētiū; sed in commu-

cōmuni ratione formæ naturalis, à qua dimanant accidentia proportionata ad finem propriū speciei, & indiuidui: ergo cum formæ sint determinatæ specificè intrinsece, ad eas consequetur quantitas, & alia accidentia intrinsece determinata. Recolantur, quæ circa hanc rationem scripsimus lib. 3. q. 5. §. 4.

28 Vltcriusque probatur, quia etiā formæ non viuientium intrinsece in se terminantur ad certā perfectionem, quam positivè in se habent; nam de omnibus verificatur, quod sunt sicut numeri. Ergo dispositiones, & accidentia naturalia earum cum ipsis proportionata, etiam terminantur intrinsece.

29 Argumētis in contrariū occurrit Caietanus illo art. 3. §. *Ad ea vero*, notans, quod ignem maximum dari potest intelligi dupliciter: vno modo loquendo de indiuiduo ignis per se vno: alio modo de vno quasi per aggregationem. Datur ergo ab intrinseco maximus, & minimus ignis in per se vno indiuiduo; quamuis non detur maximus ignis quasi per aggregationem, nisi ab extrinseco, quia scilicet vniuersi natura non patitur ignem superare cetera elementa.

30 Quod si inquiras, quid requiratur vt sit ignis per se vnus?

Respondet Caietanus, vocari per se vnum indiuiduum ignis, illud quod sic constat ex vna materia, & vna forma in actu, quod per solam diuisionem non possent fieri duo ignes. Nec hoc consistit in indiuisibili, sed tota latitudo à quantitate. minima ignis ad quantitatem duo-

rum minimorum exclusiue, constituit per se vnum numero ignem. Quantitas autem duorum minimorum, & maior facit vnum quasi per aggregationem. Et idem est iudiciū de aqua, & alijs elemētis, & huiusmodi humidis homogeneis. Apposito ergo combustibili cuicumque igni, concedendum est, quod combureret, & quod cresceret in infinitū; sed non esset per se vnus numero ignis. Et sic patet responsio ad auctoritatē Aristot. Haften? Caietan?.

31 Breuius, & facilius hoc vltimū explicuit Ferrara illa solut. ad 4. dicens: voco autem vnum ignem numero, qui constat ex vna dumtaxat materia, & vna forma; nō autē, qui aggregatus est ex multis formis ignis; & multis materijs. Idē dicit ad 5.

32 Distinctionem hanc acriter impugnat M. Soto dicens *parum Physicam*. Sed quia eius argumenta præcipuè vrgent expositionem Caietani relata n. 30. de igne per se vno; & vim non habent contra expositionem Ferrariensis, quam magis probamus, eo quod ignis, & elemēta quamuis constēt partibus homogeneis, non sunt vnum per se vnitatem indiuisibilitatis, sed vnitatem cōtinationis; sicut est vnū lignū, quod habet partes actu, licet diuisibiles potentialiter. Idēd argumēta omit tēda cēsui. Videatur S. Th. 4. Cōtra. c. 81. & Bañez 1. de Gen. c. 5. q. 4.

33 Imò addo distinctionē hanc æquivalentibus terminis prius traditā à D. Tho. exponente id quod ait Phylosophus 2. de Anima textu 45. *Nihil alitur non participans vitam*, & post alia, dicente lect. 9. litter. e.

Cum igni accenso aliqua materia combustibilis additur, *in illa materia combustibili nouus ignis generatur; non autem ita quod illud combustibile additum cedat in conseruationem ignis in alia materia prius accensi: puta, si aliquod lignum de nouo ignitur, per hanc ignitionem non cōseruatur ignitio alterius ligni prius igniti: totus enim ignis, qui est ex congregatione multorum ignitorum, non est vnus simpliciter; sed videtur vnus aggregatione; sicuti acutus lapidum est vnus; & propter talem vnitatem, est ibi quædam similitudo nutritionis. Sed corpora animata verè nutriuntur; quia per alimentum conseruatur vita in illa parte eadem, quæ prius fuit. Et propter hoc etiā sola animata verè augentur, quia quælibet pars eorum, & nutritur, & augetur: quod non conuenit rebus inanimatis, quæ videntur per additionē crescere: non enim crescit id quod prius fuit; sed ex additione alterius constituitur quoddam aliud totum maius.* Ideo autem similitudo augmenti, & nutrimenti præcipuè apparet in igne, quia ignis habet plus de forma, quam alia elementa; & est potentiōr in virtute actiua: vnde propter hoc, quod manifestè alia conuertit in se, videtur nutrirī, & augeri. Hæc S. Tho.

34 Est ergo vera, & physica distinctio data; alioquin etiam ignis nutriretur sicut viuētia. Rursus sequitur, quod cū additur noua materia combustibilis, inducitur noua forma; & ideo non nutritur forma præexistēs, sed alia additur. ¶ Hinc quæ cessant authoritates, & ratio-

nes adductæ num. 24. & 25. nam intentum Philosophi, & S. Tho. ibi erat, ostendere, quod principalis causa alimenti, & augmenti est anima; ignis verò solum vt eius instrumentum. Quod probat, quia ab anima sumitur determinatio magnitudinis: & non ab igne hæc determinatio sumitur: eo quod ignis sine termino crescit, & in infinitum extenditur, si in infinitum materia combustibilis inueniatur. Quod fit non per nutritionem veram, sed si militudinariam. Et ideo terminos extrinsecos non transilit; sed generat aliud indiuiduum ignis in nouā materiam nouam formam inducēdo: sicque differt à viuētibus, quæ nutriuntur verè, & non tantum similitudinariè. ¶ Patet etiā, quod si elementū ignis sit in maxima quantitate, materiam sibi applicatā cōburet, non per nutritionem veram eam in se conuertendo, sed per similitudinariam nutritionē sua virtute alium ignem generādo. Et sic patet ad secundum.

§. III.

Vtrum in non viuētibus detur terminus paruitatis intrinsecus?

35 **N**egant Scotus 5. Metaph. q. 2. & in 2. dist. 2. q. 9. §. Ad ista, Ocham in 2. dist. 28. Valles Cōtrou. 5. ad Tyrones, Rubio. 1. Phys. c. 4. q. 2. & alij. Probat Scotus, quia agens naturale approximatū pallo, prius ac fortius agit in partem propinquiorem, quam in magis distantem: sed dato minimo ligni, illius medie-

medietati potest applicari ignis: ergo in illam medietatē introducet suā formā: ergo cū detur minor illa, quæ vocatur minima, iam entia naturalia non habent terminū paruitatis.

Secūdo, minimo ignis, aut aquæ etiam vt ens naturale est, conuenit essentialis ratio quantitatis, etenim habet partium extensionem: ergo conuenit quantitatis proprietas, quæ est diuisibilitas: ergo erit diuisibile in partes, quæ separata erunt entia naturalia.

36 Afferendum tamen est, etiam non viuētia habere terminos intrinsecos paruitatis. Sumitur ex Phylol. & D. Thom. omnibus locis in hac quæstione relatis: nā expressē eodem modo loquuntur de terminis paruitatis, ac de terminis magnitudinis. Estque communis Thomistarum. Tenentq; Durandus in 2. dist. 18. q. 1. n. 5. Argentinas ibi art. 4. ante 2. concl. Greg. in 1. dist. 17. q. 1. Maior. q. 16. Aegid. Quodlib. 4. q. 6. Conimb. 1. Phyl. c. 4. q. 1. art. 7. Tolet. ibi q. 8. conc. 3. Plures alios eruditē refert Masius lib. 1. c. 4. sect. 2. q. 4. concl. 5.

37 Præter rationes iam in præcedentibus relatas, quæ solæ sufficerent, adhuc si aliæ non essent; solet probari primo, experientia, quia videmus, quod per maximam contitionem, aut contusionem res corrumpūtur; quia non possūt sub tam parua quantitate conseruari.

Secūdo, vnumquodque est propter suam operationem, vt dicitur 2. Cali text. 17. & 1. Aethic. cap. 7. nō autem apparet quam operatio-

nem res naturalis exercere valeat sub minori minima quātitate: ergo res naturalis determinat sibi quātitatē versus minimum. Quam rationem prosequuntur Conimbrienses.

38 Tertio arguit Masius, quia partes ætereogencæ, seu dissimilares componūtur ex homogeneis, vel similaribus; vt caput, & manus, ex carnibus, ossibus, neruis, venis, & alijs. Sed omnes admittunt in viuētib; & in requirētibus partes ætereogeneas dari minimum naturale, & non posse diuidi in infinitum: ergo etiam homogenea non viuētia habent terminū intrinsecum paruitatis. Probatur consequentia, quia auctis, vel diminutis partibus componentibus, & tota composita augeri, vel minui est necesse.

39 Quarto probatur à M. Ioann. à S. Tho. q. 8. art. 3. concl. 2. quia ex opposito sequitur, quod aliqua substantia incipere posset per primum non esse: quia si creatur ignis propè combustibile, quod solet tãgere in superficie: in qua non generatur ignis in illo primo instanti; eo quod corpus requirens trinam dimensionem in puncto esse nō potest: ergo sūm minima parte generatur ignis; generatio substantialis erit in tempore; quia immediate post instans sequitur tempus; cum non dentur duo instantia immediata: ergo substantia incipiet per vltimum non esse, quia in instanti applicationis, vel tactus non erit substantia, & immediate post erit. ¶ Scio euasione excogitari posse, quibus istæ rationes euadantur: sed adiunctis supe-

rioribus, quæ de omni termino probant, ad minus vt valde probabiles rationes istæ facile possunt sustineri; licet in eis formandis non possumus detineri.

40 Ad primū posset in primis dici cum M. Soto 1. Physic. q. 4. art. 3. casum illum esse metaphysicum: nā minimum naturale vix, aut numquam contingere potest naturaliter; nec in generatione rerum, nec in corruptione; nam applicatio fit simul per multas partes, quæ simul disponuntur. Et ignis regulariter non inflamat nisi vniendo sibi materiam; vt patet in flāma, quæ non cōuertit aerem in ignem, nisi vniendo sibi. Deinde, cum ignis sit extensus, non disponit nisi aliquid extensum: & ideo naturaliter vix posset dari ille casus, quo minima materia prius disponatur, quā maior pars.

41 Secundo admissio illo casu (vt si per impossibile Deus absunderet minimum naturale aquæ, aut ligni, & relinqueret suæ naturæ) dicitur, quod defectu subiecti capacis, cessaret introduci forma, etiam introducta alia dispositione; quia deest debita quantitas, quæ est prima dispositio subiecti. Quod patet à simili, si introducenda esset forma viuens; & si vna ex alijs dispositionibus deficeret. Vnde bene respōdet Soncinas lib. 8. Metaph. q. 3. ad 3. quod ad hoc, quod forma introducatur in aliquo subiecto, oportet ipsam esse dispositum, non solum qualitatiuè; sed etiam quantitatiuè: & ideo signatur aliqua pars subiecti, quæ tota simul disponitur; & in qua simul inducitur forma, quia pars il-

lius partis non est prius disposita quantitatiuè, quam ipsum totum; quod est illa pars signata. Omnium quæ ratio est, quia vt ait S. Thomas 3. p. quæst. 77. art. 2. *prima dispositio materiae est quantitas dimensiuæ.*

42 Ad secundum respōdetur cū Caietano 1. p. q. 7. art. 3. §. *Ad rationem*, quod illa proprietas non conuenit quanto perse, & positiuè, sed solum per non repugnantiam; vt patet in cælo, quod est verè quantum; & non potest positiuè actualiter per naturam diuidi, quia impeditur à forma naturali; ita pariter minimum naturale impeditur à sua forma ne diuidatur, quia diuisio erit eius destructio. Sicut inquit Sanctus Thomas 8. Physic. lect. 11. litt. f. *Possibile est, quod aliquod continuum habeat talem naturam, vt non possit actu diuidi; sicut patet de corpore Solis.*

43 Secundo dicit Caiet. quod illa proprietas non intelligitur secundum actuale diuisionem, sed secundum designationem. Et est solutio expressa S. Thomæ 8. Physicorum lect. 21. litt. b. in medio: & sic omni quanto conuenit; non tamē primo modo; quia vt ait S. Thomas 1. Physicorum lect. 9. litt. f. *Licet corpus mathematicè acceptum sit diuisibile in infinitum; corpus tamen naturale non est diuisibile in infinitum.* Et hæc

de hac Quæstione, &
Libro.

LIBER SEPTIMVS PHYSI CORVM ARISTOTELIS.

IVM Libris præcedētibz de terminatum iam sit de motu, & proprietatibus, & partibus eius; accedit Philosophus ad determinandum de motu per comparationem ad motores, & mobilia. Et in hoc libro ostēdit esse primū motum, & primū motore, ostensurus libro octauo, qualis sit motus primus, & primus motor. Diuiditur liber hic in duas principales partes, & capita quinque: tribus prioribus ostendit esse primum motum, & primum motorem: & quia ea, quæ sunt vnius ordinis, habent aliquam comparationem ad inuicem; ideo in secunda parte, nempe cap. 4. & 5. determinat de cōparatione motuum ad inuicem.

Summa capitis primi.

2VO probat in hoc capite. Primo, quod omne quod mouetur, ab aliquo moueri necesse est. Quod probat primo, nam quando principium motus est ab extrinseco, manifestum est ab alio moueri: quando autem videtur moueri ab intrinseco, vna pars est mouens, & alia mota: & ita non mouetur secundum se, sed secundum partem: oportet autē, si aliquid mouet seipsum non motum ab alio; quod sit primo, & perse motū; tunc si aliquid est calidum non ab alio, oportet, quod sit primo, & perse calidū. Se-

cundo id probat, quia omne quod mouetur a seipso, nō quiescit a suo motu per quietem cuiuscūque alterius mobilis: sed omne mobile diuisibile quiescit ad quietem partium, quia motus totius dependet à motibus partium, & in eas diuiditur: ergo nullum mobile perse primo mouet seipsum. Quod etiam verum est in motu locali.

3. Secundo ostendit, quod si hoc non cōcedatur, quod sit aliqua prima causa motus, sequitur, quod procedatur in infinitum in mouētibus, & motis. Hoc autem est impossibile; nam si sint infinita mobilia, & mouentia, sequitur infinitum motuum posse fieri tempore finito: quod eam sit impossibile, sequitur vt neque sit possibile, vt sint infinita mouētia. Quod clarius apparet, si omnia illa mouentia, & mobilia in vnum continuarentur: quod licet repugnet naturis determinatis; non tamen repugnat mobilibus, & mouentibus in communi.

Summa capitis secundi.

4PROBAT in hoc capite Philosophus, quod mouens, & motum sunt simul, quia nihil est medium inter motens, & motum, eum mouens sit cōtiguū, vel cōtinuum mobili. Quod sigillatim probat in singulis generibus causarum. Et in motu locali, idē manifestum, eam aliquid mouetur a seipso, sicut cum

cum pars mouet totum in quo est. Cum autem aliquid mouetur ab alio pulsione, tractione, & uersione, & vertigine, in omnibus istis mouens, & motum sunt simul, ut in inductione patet.

5 Sed obijcies: nam in projectione (quæ est quando pellitur aliquid cum quadam violentia in remotum) videtur, quod id quod projicitur non sit simul cum projiciente.

Respondet, quod facta tali impulsione, tandiu accidit aliquid ferri projectum, quâdiu in aere sit fortior motus, quam eius motus naturalis.

6 Ostendit deinde, quod in alteratione mouens, & motum sunt simul, quia inductione constat, quod simul sunt ultimum alterans, & primum alteratum, & quia omnis alteratio est similis alterationi, quæ sit secundum sensum: sed in alteratione, quæ est secundum sensum alterans, & alteratum sunt simul: ergo & in qualibet alteratione. Probat maiorem, quia omnis alteratio sit secundum qualitatem sensibilem, quæ est tertia species qualitatis: alterari autem secundum huiusmodi qualitates, est omnium corporum sensibilibus, tam animatorum, quam inanimatorum. Prima vero minor constat inductione in omnibus sensibus; nam aer alteratus, & alterans ipsum, sunt simul; & similiter visus alteratur cum aere alterante: & similiter est in auditu, & in odoratu, & alijs.

7 Denique oportere in motu augmenti, quod augetur, & auget esse simul, patet, quia augmentatio

est quædam appositio; & causa decrementi est quædam subtractio alicuius quanti; non potest autem aliquid opponi, vel subtrahi alicui, si non sit simul cum eo. Ergo vniuersaliter est verum, quod inter ultimum mouens, & primum motum, nihil est medium.

Summa capitis tertij.

8 Probat quod in precedenti ratione assumpserat, quod omnis alteratio sit secundum qualitates sensibiles. Et in primis quod in qualitatibus primæ, & quartæ speciei non est alteratio primo, & principaliter, sed secundario; quia huiusmodi qualitates consequuntur quasdam alterationes primarum qualitatum. Et similiter potentia, vel impotentia non accipitur, aut remouetur, nisi transmutata natura; quod fit per alterationem.

9 Specialiter quod non sit alteratio in prima specie qualitatis probatur: nam habitus, etiam corporei, sunt quædam virtutes, & malitiæ: virtus enim cuiuslibet rei est, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit: sed ista sunt ad aliquid, quia eorum ratio ex aliqua relatione dependet: cum ergo in ad aliquid non sit motus, neque generatio, neque alteratio, ut libr. 5. text. 10. probatum est; manifestum est quod in huiusmodi habitibus non est alteratio primo, & per se, sed eorum transmutatio consequitur aliquam priorem alterationem calidi, & frigidi, aut alicuius huiusmodi.

Idemque dicendum est de habitibus

bus anime quantum ad partē appetitiuam, & quantum ad partem intellectiuam; vt late probat Phisofophus, & optime declarat S. Tho. tota lect. 6.

Summa capitis quarti.

10. **A**cturus in hac secunda libri parte de motuum comparatione, duo præstat in hoc capite; primo in communi mouet dubitationem, vtrum omnis motus sit comparabilis cuilibet motui; vel non? Secundo in particulari applicat ad comparationem motuum, de qua hic intendit. ¶ Circa primum, propositis rationibus dubitandi ad vtramque partem, respondet tria requiri ad hoc quod aliqua sint ad inuicem comparabilia: primo exigitur ne sint æquiuoca: vnde quia *acutum* æquiuoce prædicatur, non potest fieri comparatio, vt dicatur quid sit acutius, vtrum stilus, aut vinū, aut vox vltima. Et ideo motus rectus, & circularis non comparantur in velocitate; quia velox æquiuoce dicitur hic, & ibi. Et multo minus est eadem ratio. velocitatis in alteratione, & loci mutatione; vnde etiam hæc multo minus comparabilia sunt. ¶ Secundo requiritur ad hoc quod aliqua sint ad inuicem comparabilia, quod non habeant differentiam ex parte subiecti primi in quo recipiuntur: sicut equus, & canis comparari possunt in albedine; propter superficiem communem in qua est albedo; & similiter magnitudo est comparabilis in vtroque; quia idem est subie-

ctum magnitudinis in vtroque, scilicet, subtilitatis corporis mixti. Sed aqua, & vox non sunt comparabilia; quia non habent idem receptiuum.

Denique exigitur non habere differentiam ex parte formæ, quæ recipitur: vnde non possumus dicere quid sit magis coloratum, vtrum album, vel nigrum; potest tamē fieri comparatio omnium alborū, vt dicatur quid sit albius.

11. In secunda parte applicat ad motus, dicens in eorum comparatione hæc tria debere attendi, tam in comparatione motuum diuersorum generum, quam eiusdem generis: nam in comparatione motuū, si est differentia in genere, vel specie, nō sunt comparabiles; si autem est differentia secundum accidens comparabiles sunt. Ex quo elicit quod genus non est aliquid vnum simpliciter; secus vero species, quæ sumitur à forma vltima.

Summa capitis quinti.

12. **C**onstituit in vltimo capite regulas comparationis motuum. *Prima* est; si aliqua potentia mouet aliquod mobile per aliquod spatium in aliquo tempore, medietatem illius mobilis per duplum spatium mouebit; vel æqualis potentia in eodem tempore, vel eadem in alio æquali.

Secunda regula est, quod medietatem mobilis mouebit per idem spatium æqualis potentia in medietate temporis; quia sic conseruabitur eadem proportio, cū velocitas mo-

tus sit ex victoria potentie mouē-
tis super mobile.

Tertia regula, si aliqua potentia idem mobile mouet in eodem tē-
pore per tantum spatium, ipsamet
mouet medietatem mobilis in me-
diatate temporis per idem spatium:
vel in eodem tempore mouet me-
dium mobilis per duplum spatium.
Quarta, si diuidatur potentia, media
potētia mouebit medietatem mo-
bilis per idem spatium in æquali
tempore.

13 Exclufis falsis comparationi-
bus, tres alias regulas constituit. Sit
ergo *quinta*. Si aliqua virtus idem
pondus per idem spatium eodem
tempore mouet, non est necesse,
quod dimidium ponderis, dimidio
tempore moueat: quia poterit esse,
quod dimidia potētia duplum mo-
bile nullo modo mouere posset.
Sed si posset mouere, teneret hæc
comparatio. *Sexta* regula. Si dimi-
dium virtutis mouet dimidium pō-
deris per aliquod spatium, non se-
quitur, quod totum, & integrum
pondus moueat per aliquod spa-
tium: quia sequeretur, quod solus
vñs homo posset mouere nauim
per aliquod spatium, si potentia tra-
hentium diuidatur secundum nu-
merum trahentium, & secundum
longitudinem spatij, per quod om-
nes simul trahunt nauem. *Septima re-
gula*, si duæ potentie mouentium
coniunguntur, mouebunt illud
quod est coniunctum ex ponderi-
bus motis per æquale spatium, in
æquali tempore, quia in hoc serua-
tur eadem proportio.

14 Istæ regulæ procedunt in mo-

tu locali; in motu autem alterationis
sunt alie tres regulæ. *Prima*, si ali-
qua potentia moueat in tanto tem-
pore, in duplo tēpore mouebit du-
plum; & si moueat duplū, hoc erit
in duplo tempore. *Secunda*, eadem
potentia mouebit medium in me-
dio tempore; aut si sit dupla potē-
tia, in æquali tempore mouebit du-
plum. *Tertia*, si aliqua potentia mo-
ueat motu alterationis, & augmē-
ti tantum in tanto tempore, non
necesse est, quod medietas potētie
moueat medietate in eodem tē-
pore; quia forte nil alterabit, vel
augebit.

Questiones remittuntur.

15 **Q**uestiones duæ huic loco
opportune (vt pote à Phy-
losopho tactæ) altera vtrum om-
ne, quod mouetur, ab alio mouea-
tur? Et vtrum agens possit operari
in distans? Sunt abundanter disputa-
tæ. 2. par. nostræ Metaphisicæ Con-
tro. 13. art. 2. & 3. & quia nil occur-
rit addendum, nec facile ibi dicta
potui compēdiosis tradere; & ea
transcribere, esset actū agere; ideo
omitendas censui.

16 De motuum cōparatione, &
de proportionibus, ita copiose dis-
ferit M. Soto q. 2. vt præoccupau-
erit quicquid alij possent hic insere-
re. ¶ Vtrum alteratio tantū sit in
qualitatibus tertie speciei? De qua
Philosophus hic cap. 3. diligenter
disputatur à M. Masio tota quæst.
4. & Ferrara etiam quæst. 4. Ianello
q. 5. ¶ Quæstiones alie, vel sunt
textuales, vel parui momenti, &
faci-

facile solubiles: vnde vnice in hoc libro disputandum restat de motu proiectorum, occasione eorū, quæ de eis docuit Phylosophus capite secundo: & de motu recto, & obliquo; de quibus in isto, & sequenti libro multa docet Phylosophus.

tra sensum. Imprimiit ergo motus violentus lapidi solum motum; quod quidē sit, dum tangit ipsum. Hæc S. Thom. vbi non solum videtur docere sententiam; sed etiā duplici ratione probare.

§. I.

QVAESTIO I.

Qua vi moueantur proiecta?

SVnt qui opinentur proiecta moueri, non a qualitate impressa, sed à solo proijciente medio aere, vel aqua, vel alio corpore: nā proximæ partes aeris alias mouent, & sic concitatae projectum deferunt. Tribuitur Auerroei, Simplicio, & Themistio 8. Phys. ad text. 82. & sequuntur Maior in 2. dist. 13. q. 7. Et Pereira lib. 14. cap. 4. & 5.

2 Videturque Phylosophi 4. Phys. text. 68. vbi probat in vacuo non posse proiecta moueri, quia ibi non est corpus deferens. Moueri proiecta ab aere docet 8. Phys. text. 82. & libro de Somnis cap. 2. & 3. de Cælo text. 28. vbi S. Tho. lec. 7. litt. f. ait: non est autem intelligendum, quod virtus violenti motoris imprimat lapidi, qui per violentiā mouetur, aliquam virtutem, per quam moueatur: sicut virtus generantis imprimiit genito formam, quam consequitur motus naturalis. Nam si motus violentus esset à principio intrinseco; quod est contra rationem motus violenti. Sequeretur etiam, quod lapis, ex hoc ipso, quod mouetur localiter per violentiā, alteraretur; quod est cō-

Necessitas impulsus.

3 Ico tamen primo; licet proijciens non imprimat projecto qualitatē naturā suā permanētem; imprimiit tamen qualitatem naturā suā trāseuntem, quā dicitur vis, seu impulsus. Prior pars est ad mentē S. Thom. loco citato. Et in simili traditur 1. 2. q. 110. art. 2. & patet ex his quæ diximus 2. p. Metaph. Controu. 10. & 12. quia instrumentalis virtus nō est qualitas naturā suā per manens, quia non agunt instrumenta per virtutem propriam, sed per motuū quo à principali agente mouentur: sed impulsus est vis instrumentaria proijcientis: ergo impulsus non est qualitas naturā suā per manēs. Quod & ostendūt illæ duæ relatæ rationes S. Thom.

4 Vtramque partem docet S. Th. q. de Anima art. 11. ad 2. vbi ait: virtus, quæ est in semine à patre, est virtus permanens ab intrinseco; non fluens ab extrinseco, sicut virtus motus, quæ est in projecto. Et q. 3. de Pot. art. 11. ad 5. ait: sagitta tendit mouetur à proijciente, quādiū manet vis impulsus proijcientis. Et 1. 2. q. 13. ar. 2. ad 3. dicit, virtus mouens apparet in motu mobilis, &c. De quo videatur ibi q. 23. art. 4. in cor. Idemque refertur docuisse

docuisse B. Albertum 8. Phys. text. 82. & esse Doctorum communem, multis relatis; ostendunt Maius 8. Phys. c. 10. q. 2. Rubio tract. 5. q. 1. Ioan. à S. Thom. q. 23. art. 2. Ortiz tract. 10. confer. 3. & passim alij.

5 Fundamentum est, quia proijciens distat loco à projecto; imò solet motus durare, etiam cum non est proijciens: ergo perse solū non est vnica causa motus projecti. Patet consequētia, quia causa efficiēs non operatur, nisi in quantum est in actu, siue perse, siue per virtutē à se diffusam, vt diximus lib. 2. q. 15. & mouens, & motum debent esse simul: ergo si non sunt simul nisi à principio, postea erit mouens media virtute diffusa.

6 Præterea, projecta non mouentur à se; alioquin illorum motus nō esset violentus; non mouentur à solo aere circumsistente ante, & retro, vel subtus: ergo præcipuē mouentur à proijciente, medio impulsu, seu qualitate trāseūte illi imprætia. Cætera patet; & minorem probant multæ experientie ad hoc allatæ à M. Soto 8. Phys. q. 3. ad 2. quia aer, nec vntiam plumbi sustinere in alto potest; quo modo ergo poterit ingentē globum tanta velocitate, & per tantum spatiū, non modo sustinere, sed & citissime mouere? Dein de, si solus aer moueret, non moueretur iaculum contra ingentem aeris flatum: & projecta pluma, si à solo aere moueretur, celerius, quā f. gitta volaret.

Demū est experientia de rota barbitonforis, quæ si postquā fuerit semel in circulum mota, dimittatur,

mouetur in circulum: & tamē aër nō mouetur circulariter; præcipuē cū impulsus non est in circumferētia rotæ, sed in axe. Ergo projecta non mouētur à solo aere; sed præcipuē ab impulsu.

7 Dico secundo, quāuis præcipua causa motus violenti sit proijciens medio impulsu; tamen adiubatur à cōmotione aeris, vel mediij, quod est instrumentū motus violenti, vt ait S. Th. 3. de Cælo lect. 7. & 8. Hoc intendit Philosophus locis relatis: & vidēdus S. Th. lib. 8. Phys. lec. 22. lit. c. Et probatur experientia: nā iaculator, & machina mouēdo projectū, cōmouet, & aerē; & ad iaculū lapidis aqua circulariter cōmouetur. Experimur itē sagittā, nō tanta vehemētia ferire propinquius, quā aliquāto remotius: quod S. Tho. dicta lect. 8. tribuit multitudini aeris cōmoti: licet partialiter etiā proueniat à modo quo recipitur impulsus: de quo Rubio dub. vltimo.

8 Dico tertio, hæc qualitas, vel re ducitur ad potentiā motiuā, cuius est deriuatio, quod dicit probabile, M. Ioan. à S. Th. illo art. 2. in fine primæ difficultatis; ex his quæ insimili de caractere docet S. Th. 3. p. q. 63. ar. 2. Vel vrait M. Soto in fine illius solutionis ad 2. est in illa specie, qualitatis, quæ est habitus, vel dispositio; estque intēsubilis, ac remissibilis, contrarietate habens cū grauitate projecti; ab illa quippe remittitur; licet altera sit naturalis; & hæc sit violenta ab extrinseco causa.

ra contra propriam inclinationem subiecti in quo est.

§. II.

Qualiter cesset impulsus.

Dico quarto, desinit impulsus aliquando ex resistantia contrarij, aliquando ex defectu causæ conseruantis, & quia est in subiecto extraneo: & præcipua causa desinitio nis est ipsa natura qualitatis, quæ datur per modum transeuntis, & ad modum motus. Videantur, quæ in simili dixim⁹ 2. p. Metap. an. 1. 23. vsque 125. & prior pars patet, quia sæpe res impellitur ad tibi conueniēs, vt lapis deorsum, & ignis sursum: ergo non semper desinit ex resistantia contrarij.

10 Contra hanc conclusionem tenet Vazq. 1. 2. disp. 8. c. 3. an. 17. vsque ad 23. docens impulsus non desinere ex defectu conseruantis, sed per contrariā formam impræfiam, per quam formaliter expellitur. Quod si infles de impulsu quo lapis proijcitur deorsum, qui grauitati non contrariatur: respondet terram esse ponderibus libratam suis, vt dixit Ouidius 1. Metamorphoseos, ex Archimede; & ita esse quasi in balance: & ideo impulsus corrumpitur à terra, quam rāgit, & mouet motu trepidationis.

11 Sed cōmuniter reiicitur: tum quia refragatur euidentiæ sensuū: tum quia esset contra ordinem vniuersi, quod mot⁹ lapilli totā cōmoueret terrā. Tertio, si ex vtroque latere duo lapides æqualis pōderis proijciantur, cessat causa ab ipso assignata corruptionis impulsus. ¶ Vrgen-

tius reiicitur, quia fauet hæc doctrina sententiæ aīerenti terram moueri per modum gyrationis, quā quidam hæreticus Copernicus Zelādus excitauit, & Lansbergius Medicus in libello de motu terræ defendit: sed Paulus 5. & Gregorius 15. edictis Apostolicis damnarūt, vt refert M. Ioan. à S. Th. vbi supra, etiā loquēdo de qualicumque motu librationis. Et lepide irrisit Poëta Anglus Ioannes Oūen lib. 1. Epigram. 14. *Stare negasterrā, nobis miracula narras.*

Hæc dū scribebas, in rate forsam eras.
12 Et quod graui⁹ est apud Catholicos, non cōsonat Scripturæ Sacre 1. Paralipom. 16. vers. 30. *Ipsæ fundabū Orbem immobilē.* Et Psal. 103. vers. 5. *Qui fundasti terrā super stabilitatē suā; non inclinabitur in seculū seculi.* Et alijs huiusmodi. Idcirco de sententiā P. Vazquez loquēs M. Lorca 1. 2. sec. 3. disp. 22. ait: *Eccē quanto labore causam, quæ illā qualitātē corrūpat, inuenerant; non minori certe, quā totius terræ cōmōtione, & agitatione, & portēroso terræ motu. Sed quis nō videat hæc quā futilia, ne dicam ridiculā esse.* Hæc ille.

13 Aduerte etiā, quod licet Doctor Montef. 1. 2. to. 1. dif. 34. q. 1. n. 130. doceat impetū, seu impulsus corrumpi à cōtrario impetu, idest, à grauitate naturali ipsius lapidis. Nō tamen approbat, nec meminit, de eo quod Vazquez ait, de motu trepidationis terræ: quod non cōfiderauerunt, qui absolute eū pro sententiā Vazquez retulerunt.

QVÆSTIO II.

*A quo proueniat motus resili-
entiae?*

Consentit nonnulli, quod motus resiliencie directe oppositus motui, quem intendebat proiciens, tantum prouenit ab obliſtente; quia impylſus proiciantis nullam habet virtutem ad mouendum proiectum in partem oppositam illi, in quam primo illud mouere intēdit: alioquin etiam resileret quando impeditur corpore mobili ne vltra progrediatur: cuius contrarium experientia constat. Ita Cabero vbi in fra, & alij.

2 In contrarium tamen est, quod Philosophus 8. Phisic. text. 31. in fine, & S. Thom. lect. 8. litt. h. dicūt: *Dicitur enim moueri peraccidens, & non per se; sicut si sphaera, id est, pila repercutiatur à pariete; peraccidens quidam motus est à pariete; non autem per se; sed à primo proiciente per se motus est: paries enim non dedit ei aliquem impetum ad motum, sed proiciens: peraccidens autem fuit, quod dum à pariete impeditur, ne secundum impetum ferretur, eodem impetu manente, in contrarium motum resiliuit.* Hæc ibi S. Thom. Quem sequuntur ibi Soto, Coniunbric. & late Rubio tractatu de impulsu q. 3. qui eam probat primo, quia per impedimentum prior impulsus non cedit, sed determinatur ad hanc, & illam partem. Secundo, quia paries, cum quiescat, nequit impulsu, seu motu causare, vt ibi late prosequitur.

3 Ista tamen facile concordat M.

Ioann. à S. Thom. quæst. 23. artic. 2. difficultate tertia, cum communi Thomistarum docens, quod in isto motu resiliencie duo possunt considerari, nempe, substantia motus, & modus eius: quoad primum, est à proiciente, perse; & peraccidens ab obliſtente: quod patet intentum Philosophi considerando; quod est docere, quod generas est causa perse motus grauium, & lenium; tollens tamen impedimentum, seu remouens prohibens, est causa peraccidens, seu determinas motu. Quoad modum vero, nempe, quoad discontinuationem, & refractionem, corpus obliſtens est causa perse: sicut ex reuerberatione lucis in corpore opaco causatur intērior lux in alio corpore. Et ad refractionem, & discontinuationem, non requiritur, quod paries moueatur; sed sufficit, quod resiliendo determinet motum. Nec inconuenit, quod vnus motus causetur perse, & oppositus causetur peraccidens; sicut in antepertusasi frigus circumsians, causat calorem peraccidens. Quando autem obliſtens corpus est molle, proiectum non resilit, quia molities retardat, vel exstinguit impulsu. Per quæ defacili argumenta soluuntur.

4 Sed arguit Cabero tractatu ultimo disp. 1. dub. 3. nam per obliſculum parietis, totus perijt impulsus primus, & producit secundus: & primus erat via recta: ergo ille secundus est per nouum impulsu impraſsum ab obliſtente, vt via redat reflexa.

Probat secundo, quia pila à nemi ne pulla, & suo pondere tendens deor-

deorsum, cum terram tangit, resilient, & mouetur sursum: sed huius motus causa esse nequit proiiciens; cum pila proiecta non sit: restat ergo quod sit causa huius motus impulsus à terra pilæ impressus.

5 Facile respondetur negando priorem partem antecedentis, quā sine probatione assumit; & oppositum expresse asserit S. Thomas illis verbis: *Eodem impetu manente*. Et videtur per se notum ratione, & experiētia; quia obstaculum, quo fortius à projecto tangitur, est occasio vt resiliat longius, iuxta vim impulsus prioris: ergo falsum est, quod impulsus totus omnino pereat: licet modificetur, & determinetur ab obistente, ad reflexionem.

6. Ad secundum iam responderat Rubio ad vltimum, quod resilientia pilæ per motum sursum, est ab omnibus his causis simul concurrētib; nempè ab impulsu ei impresso à partib; aeris motum deorsum eius urgentib; à leuitate lanæ, qua repleta est; ab aere in eadem lana incluso; & à figura etiam orbiculari.

7 Præterea ad hæc, & alia huiusmodi diluenda, recolantur, quæ ex D. Thoma, M. Soto, & alijs Thomistis diximus lib. 2. quest. 4. num. 5. & 6. quod figura artificialis est causa modi motus; licet non substantiæ motus; ita obstitēs determinat, vel diuidit motum; licet proiciens sit per se eius causa.

8 Denique dici potest, falsum esse, quod pila, cum descendit, nō sit proiecta: quia *pulso*, vt ait S. Thomas lib. 7. Physicorum lect. 3. litt. e.

est cum mouens facit aliquod mobile à se distare mouendo: quod contingit in motu naturali, & in motu violento: siue in impulsione, siue in expulsionē, de quarum differentia ibi agunt Phil. & S. Thom.

QVAESTIO III.

Vtrum necesse sit mobile quiescere in puncto reflexionis?

1 Sæpè diximus, ex Philosopho lib. 5. text. 20. & D. Thom. ibi lect. 4. littera g. & lib. 8. lect. 5. litt. a. in fine, & lect. 6. litt. b. quietem aliam esse *negatiuam*, & minus propriè, quæ est in instanti, & cum non est motus; aliam quietem propriè sumptam, quæ est *priuatiua*, nempè priuatio motus in subiecto apto: vnde inquit S. Thomas 1. p. q. 53. art. 2. *Nihil aliud est quiescere, quam in eodem loco esse nunc, & prius*.

2 Reflexio autem multis modis contingit, vel quando vtraque pars motus est naturalis, vt dilatactio, & contractio cordis. Vel cum motus rectus est violentus, reflexus verò præter naturam; vt si paruo corpori sursum projecto, occurrat magna moles, vi cogens corpusculum descendere. Tertio, est reflexio inter duos motus non naturales, vt cum pila resilient à pariete in parietem. Tandem est reflexio, dū post violentum motum, naturalis sequitur; vt cum lapide sursum projecto, deficiente impulsu, propria gravitate descendit.

3 Loquendo de reflexione naturali motus cordis docet S. Thomas

Opusculo 35. *Istum motum esse continuum durante vita animalis; nisi in quantum necesse est intercidere morulam mediam inter pulsus, & tactus; eo quod deficiat à motu circulari.* In quo etiam consentiunt Medici; licet varient in causis interruptionis huius motus assignandis: nam Valles lib. 3. Controu. Med. cap. 6. & Controu. 50. ad Tyrones, & Vega de Arte med. cap. vlt. pag. 111. duas assignant causas. Prima est, quia motus iste ordinatur ad bonum aliquod naturale acquirendum, nec statim amittendum: quod non posset commode fieri sine aliqua morula. Secunda: nam laboriosum valde esset tam diuturno totius vitæ motu, animal non releuari per morulas, quibus motus interrumpatur, & paululum quiescat. Aliam rationem adjicit S. Thomas ubi supra dicens: *Sic enim est motus cordis in animali, sicut motus cali in mundo: sed tamen oportet motum cordis à motu cali deficere, sicut principium deficiat à principio.* Hoc ergo motu reflexo naturali pro nunc omisso.

§. I.

Due oppositæ sententiæ.

DE alijs loquens Philosophus 8. Physicorum cap. 8. à textu 64. & deinceps. & Sæctus Thomas ibi lect. 16. littera. c. & d. & in fine lect. & lect. 17. littera. b. & lect. 18. per rotam, pluribus argumentis probant, quod motus reflexus, siue in circulari, siue in recta magnitudinis, non potest esse continuus, sed intercidit quies me-

dia. Præcipua argumenta sunt duo. Primum est: nam motus rectus, & reflexus sunt motus contrarij: eo quod contrarij motus sunt, quorum termini sunt contrarij, vt dictum est lib. 5. text. 48. apud D. Thomam lect. 8. & nos tetigimus quæst. 4. contrarietates autem loci sunt sursum, & deorsum, & ante, & retro, dextrum, & sinistram: omne autem, quod reflectitur, secundum aliquam illarum contrarietatum necesse est reflectatur: omne ergo, quod reflectitur, mouetur contrarijs motib⁹. Ostensum est autem eodem lib. 5. quod mot⁹ ad terminos specie differentes non possunt esse vnus, & continuus: & manifestum est, quod contraria differunt secundum speciem: relinquitur ergo, quod impossibile sit, id quod reflectitur, moueri vno motu continuo. Cui⁹ signum etiam est, quia motus reflexi impediunt se inuicem, tam in recto, quam in circulo; quia hoc est de natura contrariorum, quod se impediunt, & corrumpant. Motus autem, qui sunt diuerſi, & non contrarij, non se impediunt.

5. Secunda ratio Philosophi est: nam quodlibet punctum signatum infra terminos lineæ, supra quam aliquid mouetur, medium est in potentia (quoad diuisionem) sed non est medium in actu, nisi fiat diuino secundū motum, ita scilicet, quod in illo puncto, id quod mouetur, stet, & iterum ab illo puncto incipiat moueri; quia sic medium illud fiet actu principium, & finis. Sed hoc à quo incipit reflexio, est actu principium, & finis; finis quidem mot⁹, qui

qui erat deorsum, puta lapidis principium autem est in actu motus reflexi, qui est sursum; dū lapis cadēs in terra resilit sursum. Sicut ergo in magnitudine in qua est motus, signū, a quo reflectitur, est principium, & finis in acta; ita, & in ipsis motibus est accipere actu finem vni⁹, & principium alterius: quod non esset, nisi quies interueniret media. Necessesse est ergo, quod id quod reflectitur, in linea recta quiescat. Eādem Phylosophi sententiam, vt iacet amplectitur B. Albertus, Auerrois, Simplicius, Villalpādus, & alij.

6 Adhucque firmatur non leui argumento. Omne quod nunc mouetur aliquo motu, quo motu nō mouebatur prius, quiescebat ab illo motu. Quæ propositio videtur perse nota ex definitione quietis relata n. 1. quia si nūc mouetur motu isto, & ante hoc nunc, non mouebatur illo motu, quo motu poterat moueri, absq; dubio quiescebat a motu illo. Tunc sic; adhuc cum lapillus sursum proijcitur, & medio motu occurrit ingens saxum; clarum est, quod lapillus descendens mouetur deorsum; & prius, scilicet, ante obuiationem saxi, non mouebatur deorsum: ergo quiescebat quiete opposita motui deorsum. Sed hæc quies non est nisi in vbi sursum, seu in puncto reflexionis: ergo semper in puncto reflexionis necessesse est mobile quiescere quiete propriè dicta.

7 Per oppositum alij arbitrantur perse loquendo necessarium nō esse mobile in puncto reflexionis aliqua quiete motum interrompere. Nec Phylosophus efficaciter pro-

bat tex. 65. motus illius discontinuationem per quietem mediam: nam quando lapis proijcitur sursum, ascendit per tempus vsque ad vltimum instans exclusiue temporis, & in instanti vltimo incipit descendere: & sic non est necessesse, quod pro aliquo tempore quiescat, quoniam inter tempus, & suum vltimum instans, nō datur tēpus medium; sicut datur inter instans, & instans. Ratio autem Phylosophi procedit ac si in vno instanti vltimo temporis mensurantis ascensum, terminetur ascensus, & in primo instanti temporis sequentis incipiat descensus. Quod tamē necessarium non est: sicut nō est necessesse, quod alteratio præcedens generationem substantialem, terminetur in vltimo instanti temporis mensurantis alterationem, & in alio instanti sit introductio formæ substantialis: quin potius alteratio mensuratur tempore, & generatio substantialis est in vltimo instanti illius, vt docet S. Thom. in 1. dist. 37. q. 4. ar. 3. & alibi sæpè. Et sic nō cadit tempus medium inter generationem, & alterationem: vnde pariter non oporteret in nostro casu cadere quietem mediam. Hanc opinionem refert, nec improbat lauellus 8. Phys. q. 12. concludēs: *Sed hæc opinio quantum valeat tu considera; ego enim reputo hoc quesitum problema neutrum.* Idem assertiuè tueritur Valles controu. 10. ad Tyrones, & libro 8. Physic. cap. 8. & lib. 3. Controu. Med. c. 6. Conimb. lib. 8. c. 8. & alij.

§. II.

Explicatio sententia Philosophi.

8 **A**mplectuntur alij multi Aristotelis, & D. Tho. sententiã sic moderatam, & explicatam, quod perse loquendo necesse sit mobile quiescere in puncto reflexionis. vt in primo, tertio, & quarto modo reflexionis. n. 2. explicato; ceterũ nõ incõuenit, quod per accidens aliter eueniat, vt in secundo modo reflexionis, quando per accidẽs reflectitur ad motũ alterius superiori virtute occurrentis; tunc enim nõ est necesse quiescere quiete propriẽ dicta; & ideo ibi non est quies, sed instantanea motus incisio: vnde idẽ numero instans extrinsecẽ mensurat vtrumque motum; nam vsque ad illud instans ascendebat, & inde etiam extrinsecẽ descendit. Et hoc satis est ad intentum Aristotelis probãtis nullum motum rectum posse esse perpetuum. Ita Aegidius 8. Physic. super text. 65. quem citant, & sequuntur M. Sot. 8. Physic. q. 3. ad cõfirm. 2. Masius ibi c. 10. q. 1. cõcl. 2. alios referens, quos sequitur Rubio tract. 4. q. 1. & alij.

9 Ratio est: nam si sagitta sursum emissã, occurrat magna moles cadens, etiã sagitta cadit sub illa mole absque vlla quiete: nam si sagitta quiesceret, etiã magnus lapis cadẽs quiesceret: quod non solũ experientia denegat, verum & ratio abhorret. Et hæc sãtẽtia, quia cõmunior, videtur reliquis probabilior. Duæ rationes Philosophi probant, id quod concedimus, quod perse loquẽdo necessaria est quies propriẽ

dicta propter distinctionem principiorum, & oppositionẽ terminerũ

10 Ratio proposita. n. 6. soluitur à lauello distinguente maiorem, & concedẽte illam, si illud quod mouetur, non impeditur, vel non prohibetur quiescere quiete opposita illi motui, per aliquod prædominãs superioris virtutis, supra illud quod mouetur; negãdo verò illã, si per accidens illud quod mouetur, prohibetur quiescere à prædominante, cui obuiat.

11 Vel dicatur melius, illo argumento probari in puncto reflexionis dari intercisionem motus, seu quietem negatiuam, nõ verò quietem propriẽ dictam; nam in puncto, vel in instãti nõ est capacitas motus successiui. Et sic cõcessã maiori, & minori, distinguendũ est cõsequẽs, & concedendum de quiete in propriẽ, & negatiuẽ; negandum verò de quiete propriẽ, & priuatiuẽ: sicut in instanti, nec est motus, nec quies propriẽ sumpta.

12 Qui autẽ velit Philosophi sententiã in omni rigore sustinere, deberet admittere paululũ quiescere proiectum, quãtum sat est vt interrumpatur motus, & causã eius variẽtur, nẽpẽ diuersi impulsus. Et ad probãdum ibi intercedere quietẽ, posset applicare, quod in simili ait M. Sot. vbi sup. nẽpẽ, quod cũ pila vehemẽtissime proicitur, & tactu parietis retrovertitur; quãuis sensus nõ percipiat subitanẽ quietẽ, argumẽtũ est, illuc quiescere, quod si pila esset rubro tincta, intingeret parietẽ, quã tinctio in instanti fieri nequibit. Ita posset dici de sagitta, vel

vel lapillo, quibus obuiat ingēs saxum.

13 Ad argumentum propositum n. 7. respondet Toletus super text. 62. & 65. quod secunda illa ratio Philosophi nō est accipienda vt de monstratio, sed solum vt probabilis coniectura; quia doctrina Philosophi est vera dum aliunde nō prouenit impedimentum.

14 Sed quia iuxta eius expositionē, nec probabilitatē ratio præfert: idē aliter dicēdū, cum M. So to qui octauo Phys. c. 8. text. 65. dicit, quod ille loc⁹ Philosophi num quā est explicatus. Et aliorum reiecta expositione ait, sensū esse, quod quādiu res mouetur, nulli adest puncto spatij, quod est in potentia, quia in nullo manet, sed omnia pertransit: sed illic dūtaxat adesse dicitur, in phrasi Philosophi, vbi cessat motus: & idē adesse est accedere, & motum finire; & abesse est abire: & idē nūc est hic, & immediate post hoc nō erit: esse autem posthac, & nō esse posthac, cū opponantur, nō possunt eidē instāti cōpetere: & cū nō sint duo instātia immediata, necesse est vt temp⁹ intersit mediū in quo quiescat. Nec exēplū argumēti est ad rem, quia generatio est in instanti, & est terminus motus præcedentis: at vero quies, & mot⁹ successiōnem requirunt, & tempus. Et cum vterque motus actu terminatur, & diuiditur, necesse est quietē intercedere mediam: videatur S.

Tho. hic lect. 17. litt. b. & lib. 8.

lect. 17. litt. g. in fine. Et

lec. 15. lit. e.

QVAESTIO III.

Cur motus naturalis sit velocior in fine?

1 O Ccasione eorum, quæ de motu violento diximus q. 1. n. 7. quod in medio est in illo maior velocitas, quam in principio, & fine; mouetur hoc dubiū de modo motus naturalis grauium, & leuium, vt disparitas agnoscatur inter motus naturales, & violentos.

§. I.

Stabilitur axioma.

2 I D quod quæstionis titulus supponit, sub dubio reliquit Simplicius lib. 1. de Cælo ad textū 88. imō Arriaga disp. 4. de Generatione sectio. 5. subsectione tertia dicit doctrinam certam, quamuis videatur contra communem sensum, corpora non velocius moveri in fine motus naturalis deorsum, quam in initio. Probat, quia tota ratio vnde Philosophi, & vulgus contrarium intulerunt, ea est, quia quo corpus ex altiori loco cadit, eo maiorem impetum imprimit in terram. Sed hæc ratio est nulla: nam ex ista differentia percussio nis, solum infertur diuersitas in impulsu impræssio, nō autē in velocitate motus: ergo motus nō est velocior, sed impulsus maior: & constat quod aliud est velocius moveri; aliud vero, grauiorē impulsū imprimere. ¶ Præterea, experiētia facile cōprobari potest, omnia grauiæqualiter descendere; nō solū si sint

æqualia in figura, & in magnitudine; sed in quibuscumque corporibus, quantumvis forma, figura, magnitudine inæqualibus, idem quilibet comprehendet: ergo falsum est, velocius lapidem circa cœtrum moueri, quàm in initio motus.

3 Sed mirū est, quod Arriaga sensibus corporeis suis putet se ampli⁹ vidisse, quam Philosophi per tot sæcula intellectu præuiderint, & visu perceperint; & quod ausit affirmare sibi esse certum, id quod est contra communem omnium sensum, ipso fatente. Sed remitto ad Patres Conimbricenses, qui lib. 2. de Cælo cap. 6. q. 1. art. 1. ita scribunt: *Non est tamen cur in dubium vocetur, cum id experientia compertum sit; traditumque ab Aristotele 5. lib. Physic. c. 6. tex. 61. & lib. 8. c. 9. text. 76. & 1. de Cælo text. 35. P. Rubio lib. 8. tract. 4. q. 2. docet, quod ab Aristotele, vniuersæque eius Peripatetica schola tanquam certū recipitur; duabusque certissimis experientiis corroboratur. Has, & alias omnium scribentium rationes considerans, non in cōcinne versusurpanda decreui verba S. Bernardi epist. 190. sic aientis: Nonne omnium merito in se proudeat manus, cuius manus contra omnes? Omnes, inquit, sic: sed non ego sic. Quid ergo tu? Quid meli⁹ affers? Quid subtili⁹ inuenis?*

4 Respondebit Arriaga se afferre differentiam, quod aliud est velocius moueri, aliud grauiorem imprimere impulsus. Sed hoc nullus negat; & omnes norunt. Sed ipse rationem assignet experientiæ (quā negare non valet) cur corpus intensi⁹ impulsus imprimat cor-

pori obiecto in fine, quam in principio; & ipsa eadem erit ratio doctrinæ communis, quam negat. Deinde, in proiectis experimur, quod maior impulsus, cæteris parib⁹, velociorem causat proiecti motum; ergo cum impulsus faciat per modum transeuntis, quod grauitas facit permanenter; cæteris paribus, maior grauitas causat velociorem motum, vt docet Philosophus, & S. Tho. 4. Physic. lect. 12. lit. a. & lit. h. in fine, & lib. 3. Contrag. c. 69. Et experientiæ contrariæ non erant, si cætera sint paria, & vel ex medio, vel impellente, vel ex figura; vel aliunde non retardentur, aut impediantur mobilia. Supposito ergo, quod motus naturalis sit velocior in fine, assignanda restat causa hui⁹ experimenti.

§. II.

Quædam rationes reiectæ.

5 **D**Vas antiquorum hui⁹ experientiæ rationes, refert, & impugnat S. Tho. lib. 1. de Cælo lect. 17. litt. g. dicens: Sciendum est autem, quod causam hui⁹ accidētis, quod terra velocius mouetur quāto magis descendit; Hipparchus assignauit ex parte mouentis per violentiam; quia quāto elōgatur motus, tanto minus remouet de virtute mouētis; & sic motus fit tardior: vnde motus violentus in principio quidem intenditur, in fine autē remittitur, in tantum, quod finaliter graue non potest plus sursum ferri; sed incipit moueri deorsum propter paruitatem eius, quod remanet

rat de virtute motoris violēti, quæ quāto magis minoratur, motus cōtrarius fit velocior. ¶ Sed ista ratio est particularis solū in his, quæ mouentur naturaliter post motū violentum; non tamen habet locum in his, quæ mouentur naturaliter, eo quod generantur extra propria loca (vt patet in guttis pluuiæ genitis in aere, & quo appropiant terræ maiori celeritate descendunt.)

6 Alij (nempè Iamblicus, & Siria nus) assignauerūt huius causam ex quantitate mediij, per quod fit motus, puta, aeris, qui minus resistit, quāto plus proceditur in motu naturali: & ideo minus potest impedire motum naturalē. ¶ Sed, & hæc ratio nō minus competeret in motibus violentis, quam naturalibus; quibus tamen contrarium accidit, vt infra dicetur. Hæc S. Tho.

7 Ex quo etiam patet insufficiētia rationis Durandī, qui in 2. dist. 14. q. 1. n. 12. ait, quod motus naturalis sit intensior in fine, quā in principio, causa est minor resistētia mediij, supposita eadem inclinatione mobilis; quanto enim aer est terræ propinquior, tanto est minus levis, & minus nititur contra motū grauis. Idemque proportionaliter dicendum de leui.

Huius tamen rationis insufficiētia, patet primo ex dictis, quia æquē militaret in motu violento, in quo contrarium experimur. Secūdo sequeretur, quod cum duo pondera æqualia, vnum ē maiori, alterum ē minori altitudine descēdūt, vtrumque iuxta terram pari impetu ferrentur, & terram pari impulsu

ferirēt: quod experiētia repugnat: & manifestæ sequi patet, quia aer vtrique ponderi æquē resistit.

8 Minus apparientiæ habet, quod Alexander (relatus à Simplicio vbi supra) dixit, hoc prouenire à qualitib⁹ extraneis, quas extra locum naturalem recepit; quarum impuritate detinetur: & cū re patriat, peregrinas impressiones exuit, & naturales recuperat.

Sed quid dicet cum breuissima mora lapis in altissimo detinetur; etenim tunc non adeo potest alterari à qualitib⁹ extraneis, vt eis valeat detineri? Deinde qualitates istæ caloris, & frigoris, & similes, nec iubant, nec impediunt motum naturalem lapidis; vt experiētia cōstat, quod æquē velociter cadit lapis frigidus, ac calidus: ergo ratio prædicta non est sufficiens.

9 Vero similior est ratio Auerrois 8. Phys. cōm. 82. Burlei ibi text. 86. Cardin. Contarenī lib. 1. de Elementis, Card. Toleti 8. Phys. tex. 76. Peirei lib. 14. c. 3. Rubioli lib. 8. tract. 4. q. 2. & aliorum asserentium hoc fieri per impressionem impulsus à circumstante medio, nempe, ab aere commoto, vel ab aqua: nam dū lapis deorsū mouetur, quo magis ad terram appropinquat, magis impellit antecedentē aerē, vt sibi locum relinquat, & deorsum magna ex parte moueatur: & quo impulsus magis diffunditur, aer cōcitatur magis, & minus resistit mobili.

10 Adhuc tamen restat assignāda causa, cursi motus fieret in vacuo medio, imprimeretur in centro maior impulsus, & velocius descende

ret quo ex altiori caderet loco. Secundo, dato quod ab extrinsecis causis possit adiubari graue; ab intrinseco debet habere causam aliquam huius naturalis motus, quia impulsus perse loquendo est ad motum violentum, & non ad naturalem. Tertio, cum aer flatu ventorum ad latera detorquetur, & partes aeris aliorum impelluntur, adhuc lapis celerius descendit: ergo est assignanda alia ratio vniuersaliior.

11. PP. Conimbricenses. lib. 2. de Cælo c. 6. q. 1. art. 2. dicunt, causam esse incrementum impulsus, quem grauitas, & leuitas cuiuscumque corporis, ubi primum in propria loca tendere incipiunt, naturali quadam emanatione ex se fundunt: nam lapis v.g. ex insita, sibi que naturali grauitate elicit tamquam ex causa proxima æquiuoca impulsus quemdam, quem vocant grauitatem accidentariam, quia aduenit lapidi, cum secundum naturam mouetur, eo que finito cessat. Et quia impulsus lapidis est grauitate profert successiuè, quanto longius fertur, tanto eundem noua graduum accessione magis intendit; ita ut ei accommodari possit illud, quod de fama Virgilius cecinit lib. 4. Aeneid.

Mobilitate viget, viresque acquirit eundo.
Probant hanc sententiam aliarum impugnatione; & quia Phyl. lib. 8. textu 88. ait, cum corpus graue deorsum vergit, accrescere illi, tum grauitatè, tum pernicitatè. Et in lib. de quæst. mechanicis. q. 19. docet graue ipsa sui motione vim acquirere; & quo plus mouetur, eo plus grauitatis assumere.

12. Contra hunc dicendi modum plura obijcit Rubio n. 68. quia talis grauitas accidentalis, vel est eiusdem speciei cum grauitate insita; & sic necesse est continuari cum illa; vel in eadem parte subiecti erunt duo accidentia solo numero distincta. Specie autem distingui, difficile est, cum ordinetur ad eundem actum, & terminum cum grauitate naturali; & potest ab obiecto, & termino speciei capiunt, ut dicit Phyl. 2. de An. te. 33.

Deinde, illa qualitas non potest esse permanens; alioquin non differret à priori grauitate. Non potest esse successiuæ; alioquin motus non erit velocior, cum aduenientibus partibus aliarum euanescent; & nihil habeat præsens præter indiuisibile.

13. Tertio, non potest hæc grauitas accidentalis ab antiqua emanare medio motu; quia nulla inuenietur potentia naturalis, quæ per proprium actum suscipiat incrementum; imo, cum potentia sit prior, & causa actus, non potest per eam augeri; & multo difficilius est, quod dependeat à motu in fieri, & in conservari, cum illi sit causa. ¶ Quicquid sit de his rationibus, adhuc reijci potest, quia, ut argumentantur Phyl. & S. Th. 8. Phys. lec. 7. lit. h. *Nullum continuum mouet seipsum, &c.* etià hic argui potest. Et, deinde, sequitur, quod idem agat in seipsum; contra ea, quæ Phylos. hic docet c. 1. & quod graue magis ab intrinseco se moueret, quam viuetia; in quibus tamè curat Phylos. assignare diuersitatè partium, quarum vna moueat aliam, ut patet 8. Phys. text. 29. & ex D. Th. ibi lec. 7. & 8.

14. Recurrunt alij ad sympathiam, seu

seu mutuum consensum, & cōuenientiam grauis cum suo loco naturali: vnde Themistius 8. Phys. textu 76. ait: *Naturalis motus quāto plus ab initio separantur, eo citatiores, pernitio resque sunt: quia, quæ secundū naturā mouentur, quo proprius accedunt ad calcē, cōiunctiora sunt cognatis, & sibi salutaribus locis.* Hæc ibi. Et B. Albert. 4. Phys. tract. 1. c. 3. dicit: *Ob id motus naturales in fine sunt velociores, quia mediū est eis magis naturale.* Imò, & S. Tho. 4. Phys. lec. 12. litt. g. post mediū ait: *Paulatim reoedit ab eo, quod est cōtra naturam, & tendit in id quod est secundum naturam; & propter hoc motus naturalis in fine intenditur.*

15 Cæterum hæc sententia difficultate non vacat. Primo, quia sympathia sine impressione qualitatis difficile percipitur, vt sex argumentis probat M. Baptista. 1. 2. to. 2. dif. 114. n. 5 10. Neque Magnes attrahit ferrum, nisi media qualitate impressa, vt probat S. Tho. hoc lib. 7. lect. 3. litt. g. & adhuc assignanda restat ratio cur a longe corpus celerius descendat, & maiore lesionē inferat; quia videbatur sequi ex ista oppositum, nēpe, quod quo ē viciniore loco inciperet motus, velocior esset, vt potē propter maiorem cognitionē inter mobile, & terminū? Nec B. Albert. nec S. Tho. ibi assignant solam sympathiam pro causa: sed in genere docent conclusionē; quod quia in locum naturalem tendunt, seu in id quod est secundum naturam, ideo motus naturalis intenditur. Quod verissimū est. Sed illius intentionis causam physicā assignant alibi.

§. III.

Ratio S. Thomæ reliquis præfertur.

16 Igitur S. Thomas lib. 1. de Cælo lect. 17. ita concludit (aliorum rationibus impugnatis) *Et ideo dicendum est cum Aristotele, quod causa huius accidentis est, quod quāto corpus graue magis descendit, tanto magis confortatur grauitas eius propter propinquitatem ad proprium locum.* Et ideo argumētatur, quod si cresceret in infinitum velocitas, quod cresceret etiam in infinitum grauitas. Et eadē est ratio de lenitate. Quia tamen in istis verbis non explanat S. Tho. an hæc cōfortatio sit per aliquid grauitati naturali superadditū; nec an propinquitas ad locū cōcurrat per sympathiā, vel in genere causæ finalis, aut formalis, vel termini? An verò in genere efficiētis? Et ideo videtur S. Tho. posse trahi ad sententias iā relatas: quæ tamen cōtra se habent difficultates obiectas; nec vlla illarum videtur omnino ad mentē S. Tho. idcirco curandum in re difficili aliquid, vel probabiliter dicere; quia fortē ab aliis quibus non improbabitur, nec aliquid melius occurrat, quo ipso, & noster intellectus quietetur.

17 Suppono ex dictis 1. p. Metaph. Controu. 1. ar. 5. §. 2. quod in appetitu innato, distingui potest actus primus, ab actu secundo; ad similitudinem appetitus animalis, in quo ipsa potentia appetitiua, vna cum sit, habet diuersos actus secundos, qui dicuntur actus elicitī appetitus, & appetitus in actu secundo.

Cum

Cum ergo gravitas à natura indita gerat vicem potentiae, habet rationem inclinationis in actu primo, & actualis gravitatio, quæ graue deserit locum sursum, & acquirit locum deorsum, sunt quasi actus secundi gravitatis: de quo omnino videndus S. Thom. lib. 8. Physicorum lect. 8. litt. f. & deinceps.

18 Præterea aduertendum, quod sicut appetitus elicitus in actu secundo diuersificatur, vel ex diuersa dispositione subiecti, vel ex innata libertate, vel ex diuersa propositione obiecti; ita in actu secundo appetitus innatus diuersificantur ex diuersa dispositione mobilis, ex aliisque circumstantiis propinquitatis, & distantiae; & ab ipsa natura, secundum quod ille, vel ille actus, cum illa, vel illa intensione, magis, vel minus conducit ad melius obtinendum finem à natura intentum.

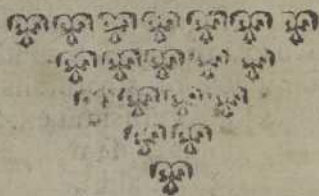
19 Tertio recolendum est ex dictis lib. 2. quæst. 26. quod opus naturæ dicitur opus intelligentiæ, quia sic dirigitur natura à suo authore, quod facit opera, ita perfecta ac si à proprio intellectu dirigeretur. Notat autem egregie S. Thomas 1. 2. q. 35. art. 6. quod illud, quod est per se, potius est illo, quod est per accidens. Cuius etiam signum apparet in motibus naturalibus: nam omnis motus naturalis intensior est in fine, cum appropinquat ad terminum suæ naturæ convenientem, quam in principio, cum recedit à termino suæ naturæ non convenienti, quasi natura magis tendat, in id quod est sibi conueniens, quam fugiat, id quod est sibi repugnans: unde. & inclinatio appetitus virtutis, per se loquendo vehementius tendit in delectationem, quam fu-

giat tristitiam. Hæc S. Thom. & satis opportune.

20 Iam facile videtur omnia declarare. Nam illa confortatio grauis, non est per hoc, quod noua qualitas sibi imprimatur; sed per hoc quod qualitas à natura impressa intensius inclinatur ad sibi conueniens, quam fugiat sibi repugnans: & ideo actus secundus gravitatis, nempe gravitatio, & motus in fine est intensior, & in principio minus intensus. Nec tamē sola propinquitas est causa huius variationis; sed & aliæ circumstantiæ concurrunt ad variandum motum. Imò solet contingere, quod motus ipse naturalis commotione medijs adiubetur aliquo extrinseco impulsu; & tunc ex parte modi posset esse violentia: & sic mediū erit inadæquata causa maioris impulsus: quod non negamus: & videndus S. Tho. lib. 2. de Cælo lect. 8. litt. c. Unde admittimus, secluso extrinseco, causari illam gravitatē accidentalem, non ut impulsū extrinsecū, sed ut actū secundū ab Authore naturæ mediate causatū, iuxta illud, qui dat formā, dat consequentia formam. Et si hoc voluerunt authores aliarum rationum, ab eis non discrepamus.

Sed de his nūc hæc satis, quia directe attinent ad libros

de Cælo, &
mundo.

LIBER OCTAVVS PHYSI

CORVM ARISTOTELIS.

ORdo huius libri ad præcedentes initio septimæ est assignatus; intendit enim inquirere, qualis sit primus motor, & primus motus, & primum mobile? Unde licet vltimus sit executione, intentione, & materiæ dignitate est præcipuus. Continet autem capita decem; in duobus prioribus determinatur præambula dubitatio: deinceps determinat quæstiones partim pertractatas lib. 7. c. 6. docet primum motorem esse immobile: tribus sequentibus capitibus disputat de natura, & proprietatibus primi motus. Tandem capite vltimo feliciter speculatur per viam motus naturæ primi motoris.

Summa capitis primi.

DVO principaliter facit Phylosophus in hoc capite; primo mouet dubitationem, & ponit opiniones ad vtramque partem dubitationis moræ: in secunda parte ostendit motum esse sempiternum. Inquirunt vtrum motus in communi aliquando esse inceperit, ita quod prius nihil vnquam motum fuerit? Et quandoque sic deficiat, quod nihil post modum moueatur? In qua quæstione fuerunt duæ opiniones: nam quidam cum Democrito dicunt, semper esse motum; quia semper dicunt esse generationes, & corruptiones aliquorum mundorum, quos dicebat casualiter fieri ex cōgregatione corporum diuisi-

sibilium, & semper mobilem. Per oppositum alij ponunt vnum solum mundum, & non esse eum sempiternum; ac per consequens nec motum semper fuisse. Quod duobus modis ponebatur: nam Anaxagoras posuit, quod mundus iste sic incepit, quod nunquam antea fuerat. Empedocles vero dixit, quod mundus sic incepit, quod aliquo tempore non fuit, sed ante illud tempus iterum fuerit. Et similiter circa motum.

3. Impugnat istas opiniones, & propria statuit, docens motum esse sempiternum; quod probat duabus rationibus. Prima sic: omne quod fit, cum prius non fuerit, fit per aliquem motum, vel mutationem: motus autem, vel mutatio per quam fit mobile, est prior, quam mutatio, qua mobile mouebatur: ergo ante mutationem, quæ dicebatur esse prima, est alia mutatio; & sic in infinitum. Et tenet ista ratio, quia simili modo se habet in ijs, quæ agunt secundum naturam, & secundum intellectum: unde si non semper erat motus, sed erat possibile moueri, & mouere; si de nouo adueniat habitudo, per quam aliud moueat, & aliud moueatur. Et sic sequitur, quod sit mutatio quædam prior mutatione, quæ dicebatur esse prima.

Secundo probat ratione sumpta ex parte temporis; nam si tempus semper est, necesse est motum esse

perpe

perpetuum, cum tempus sit numerus motus; quodcumque autem tempus accipitur, eius extremum est aliquod nunc ex utraque parte: nunc autem est quoddam medium principium futuri temporis, finis autem praeteriti. Ergo necesse est semper esse tempus: alioquin primum nunc non esset finis; & ultimum nunc non esset principium.

4 Ex dictis deducit, quod motus semper sit futurus: nam si ipsum mobile corrumpitur, post cessationem motus, necessarium erit esse quoddam corruptionem ipsius mobilis. Et iterum, quia omnia mouentia, & mota desinunt, necessarium erit posterius, quod etiam ipsum corruptivum corrumpatur. Cum ergo corruptio sit mutatio quoddam, sequetur, quod post ultimam mutationem sint aliquae mutationes; cum ergo hoc sit impossibile, sequitur quod motus in perpetuum duret.

Summa capiti secundi

5 In hoc capite Philosophus impugnat Anaxagoram, & Empedoclem; & soluit contrarias rationes. Impugnat eos, quia assumebant pro principio, quod necesse est sic esse, quandoque res moueri per amicitiam, quandoque per discordiam, & quandoque quiescere. Hoc autem non potest assumi pro principio; quia natura eodem modo se habet, non aliquando sic, aliquando autem aliter; sicut ignis semper sum fertur. Aut aliqua ratio est, cur non semper est eodem modo; sicut non semper animalia crescunt. Et haec ratio assignanda hic restat, quare res quiescant tempore

re infinito, & postea incipiant moueri per infinitum tempus; & quare nunc magis, quam prius, motus fiat.

6 Obijcit in secunda parte tres rationes, & soluit. Prima accepta est ex parte motus: nulla mutatio terminata, est perpetua, sicut nec infinita: sed omnis mutatio est terminata inter terminos contrarios, in quibus sit transmutatio: ergo nulla mutatio est perpetua. ¶ Secunda ratio accipitur ex parte mobilis: in vno mobili particulari potest quandoque motus esse, & quandoque non esse; ergo pari ratione in toto vniuerso.

Tertio, animalia, & maxime homo, incipiunt moueri, cum antea quiescerint: ergo in toto mundo idem potest contingere. Probatur consequentia, quia habet animal, & maxime homo, similitudinem quandam cum mundo: unde dicitur a quibusdam, quod homo sit parvus mundus. Et sic, si in paruo mundo incipit motus, cum prius non fuerit, videtur quod etiam in magno mundo hoc possit contingere.

7 Soluit Philosophus per ordinem rationes praemissas. Ad primam dicit, quod quicquid sit de alijs mobilibus, nihil tam est prohibe, quin aliquis motus, qui non est inter contraria, sicut circularis motus, idem semper maneat continuus, & perpetuus. Licet autem omnis motus sit finitus secundum terminos; tamen per reiterationem aliquis motus potest esse continuus, & perpetuus. ¶ Ad secundam respondet, quod in animatis idem accidit, quia mouens extrinsecus aliquando est praesens, aliquando non. Sed illud restat inquirendum, si

existentem mouēte, idem ab eodem quandoque moueatur, & quādoq; non? Hoc enim non potest accidere, nisi præcedente mutatione, vel ex parte mobilis, vel ex parte mouentis: & sic semper præexistit motus, siue præxistat mouens, siue nō.

Ad tertiam dicit, quod numquā in nobis aliquis motus apparet de nouo, nisi præcedente alio motu; sicut manifeste apparet, cum alteratur corp⁹ animalis per calorem, & frigus, & influentias cæli.

Summa capitis tertij:

8. **V**T principium dicendorum in sequentibus, discutit Philosophus in hoc capite diuisionem quinque mēbrorū; & excludit tres partes propositæ diuisionis; & denique inquit de reliquis duobus residuis membris, quod eorum sit verius?

Diuisio est, necesse est dispositiōnem rerum, quantum ad motum, vel quietem, tripliciter se habere; nam vel omnia semper quiescunt, & nihil aliquādo mouetur; vel omnia semper mouētur, & nihil quiescit; vel quædam mouentur, & quædam quiescunt. Et hoc tripliciter cōtingit: nam vel ea quæ mouentur, semper mouētur, & quæ quiescunt, semper quiescunt. Vel è contrario, omnia nata sunt moueri, & quiescere, & nihil est quod semper mouetur, vel semper quiescat. Vel denique alia sunt mobilia, alia immobilia, alia vero quandoque moueantur, & quandoque quiescant.

9. Quod nō omnia semper quiescant, sed aliqua moueantur, sensu

est manifestum: vnde stultum est de hoc dubitare. Opinio vero Heracliti dicentis, quod omnia quæ sunt, mouētur, minus repugnat arti; sunt enim quidam motus parui, & debiles, qui vix possunt sentiri. Sed tamē nō est vera; quia natura est principium motus, & quietis: & multi motus sunt, qui nō possunt semper esse, quia nō augetur aliquid continue; nec lapis fit durior, aut mollior loginquitate temporis; & quæ sunt in proprijs locis, naturaliter quiescunt. Ergo impossibile est, aut semper omnia moueri, sicut dixit Heraclitus; aut sēper omnia quiescere, sicut dixit Zeno, & Parmenides, & Melissus.

10. Sensu etiam percipimus variationes de motu in quietem, & de quiete in motum; per quod apparet, quod aliqua sunt, quæ quādoq; mouentur, & quādoq; quiescunt. Et sic excluditur tertium mēbrū; quia ex opposito, tollitur motus augmenti, & mot⁹ localis violēt⁹; & excluditur generatio, & corruptio per hanc positionem. Alia duo membra præmissæ diuisionis excluduntur, quia videmus, quod quædam quandoque mouentur, & quandoq; iterum quiescunt. Vnde relinquitur considerandum, quod membrum aliorum sit verius?

Summa capitis quarti:

11. **I**D quod initio septimi ratione cōmuni ostenderat (quod omne quod mouetur, ab alio mouetur) hic ostendit vniuersaliter verificari in omnibus mobilibus, & mouentibus. Et ad hoc præmittit tres

eorum.

corum diuisiones. Prima est, quod quedam mouent, seu mouentur per accidens, vel secundum partem, vel quæ moueri dicuntur ex eo quod insunt aliquibus mouentibus, vel sicut locatū in loco, vel sicut accidens in subiecto; per se autem dicuntur mouere, aut moueri, per remotionem prædictorum, quia scilicet, nec dicuntur mouere, aut moueri, per hoc quod sint in alijs, quæ moueant, aut moueantur; neque ex eo, quod aliqua pars ipsorum moueat, aut moueatur. Quæ mouentur per se, alia mouentur a se ipsis, sicut animalia; alia vero ab alijs, sicut inanimata. Alia mouentur secundum naturam; alia extra naturam, sicut cū graua mouentur sursum per violentiam. His præmissis.

12 Probat quod omne, quod mouetur, ab alio mouetur: nā omnia, quæ per se mouentur, aut mouentur secundum naturam; aut extra naturam, & per violentiam; & de illis, quæ mouentur per violentiam manifestum est, quod omnia mouentur, non solum à quodam mouente; sed etiam à mouente alio extrinseco. Et iterum, inter ea, quæ mouentur secundum naturam, quedam mouentur à se ipsis; in quibus manifestum est, quod mouentur ab aliquo: non quidem extrinseco, sed intrinseco. Quedam etiā sunt, quæ mouentur secundum naturam, non tamen à se ipsis; sicut graua, & leuia & hæc etiam ab aliquo mouentur; quia aut mouentur per se à genere, quod facit ea esse graua, & leuia; aut mouentur per accidens ab eo, quod remouet ea quæ impediunt,

vel remouet naturalē motū. Sic ergo patet, quod omnia, quæ mouentur, mouentur ab aliquo, vel intrinseco motore; vel extrinseco, quod dicit ab alio moueri.

Summa capitis quinti.

13 Incipit iam ostendere, quod necesse est deuenire ad aliquod primū mouēs immobile; & tria præstat: primo, ostendit, quod nō est possibile, quod in infinitū aliquid ab alio moueatur: secundo, quod nō est necessariū, quod omne mouēs moueatur: tertio ostendit, quod mouēs seipsū diuiditur in duas partes, quarum vna mouet, & alia mouetur; & quomodo huiusmodi partes se habeant ad inuicem.

Ratio primi est, quia si aliquid mouetur ab alio, & iterū illud ab alio, & numquā est deuenire ad aliquid, quod nō moueatur ab alio; sequitur quod sit procedere in infinitū in mouentibus, & motis. Hoc autē est impossibile, quia in infinitis nō est aliquid primum; vnde non erit aliquid primum mouens. Si autem primum mouens non mouet, nec vltimum mouet: non erit ergo aliquod mouens; quod est manifeste falsum. Non est ergo procedere in infinitum in hoc quod aliquid moueatur ab alio.

14 Secundū vero, videlicet, quod nō omne mouēs mouetur, probat, quia hoc potest esse dupliciter; vel per accidens, vel per se. Nō contingit hoc per accidens, quia quod in est alicui per accidens, tō ex necessitate inest ei, sed contingit non in esse: hoc autem est impossibile, quia dictum

dictū est esse necessariū motū semper esse. Si autē sit perse, aut necesse est, quod mouens secundū eādē motus speciem moueatur, ita ut idē doceat, & doceatur; aut secundū eundem motū projectionis moueatur: & hoc est manifeste falsum. Aut id quod mouet vno genere motus, mouetur alio genere; cum motus nō sint infiniti, nec secundū genus, nec secundum speciem; non erit procedere in infinitū; sed erit aliquod primū mouens immobile. Vel si aliquid mouet seipsum, cōsiderandum est, quomodo hoc est possibile.

15 Ex his deducit in tertiā parte, quod mouentis seipsum, vna pars mouet, & alia mouetur: alioquin sequetur, quod vnū, & idem erit mouens, & motū secundū vnū, & eū dē motum. Et similiter si totū moueat se secundū totū, sequitur, quod idē sit simul actu, & potētia: quod est impossibile. Ergo oportet dicere, quod mouens seipsum componatur ex duabus partibus, quarum vna sit sic mouens, quod tamen sit immobilis; alia vero sic moueatur, quod tamen non moueat.

Summa capitis sexti.

16 **O**stendit in hoc capite, in primis, quod oportet esse aliquod primū mouēs perpetuū; quia effectus perpetuus non potest esse nisi à causa perpetua; si ergo motus, per quem quidam quandoque sunt, & quandoque non sunt, est perpetuus, ut ostensum est, necesse est, quod primum mouens sit perpetuum.

17 Secundo ostendit, quod magis debeat poni vnū principium perpetuum, quā multa; quia in his, quę sunt secundū naturā, semper est magis accipiendum illud quod est melius, si sit possibile; quia ea, quę sunt secundum naturā, sunt optime disposita. Melius est autē finitum principium, quā infinitum; & vnū quā multa. Sufficit autem ad cauesandum perpetuitatem motus, quod sit vnū principium primum immobile, si sit perpetuum: nō ergo sunt ponenda plura prima principia.

18 Tertio duabus rationibus probat, quod primus motus est sempiternus. Prima est; motus qui non est semper, inuenitur esse à motore, qui mouetur perse, vel per accidēs; cum ergo primū mouens sit immobile, & perpetuū, ita quod nec perse, nec per accidēs mouetur; necesse est, quod primum mobile, quod mouetur ab hoc motore penitus immobili, perpetuo moueatur. Secunda ratio sumitur ex perpetuitate generationis, quia ipsa perpetuitas generationis dicit primum motum esse perpetuum.

Summa capitis septimi.

19 **A** B isto capite incipit ostendere quis sit primus motus, & quale sit primum mouens. Et asserit quod motus localis est primus, quia est naturaliter prior alteratione, & augmento: augmentum enim esse non potest, nisi alteratio præexistat; eo quod de dissimilitudine non transitur ad similitudinem, nisi per alterationem.

tionem. Et ante omnem alterationem debet præcedere motus localis, quia mouens in alteratione aliquando est propinquius, aliquando remotius; quod non potest contingere sine loci mutatione: ergo loci mutatio est prima motuum. ¶ Secundo, motus localis potest esse sine alijs, sed non è cōuerso: ergo est prior natura. Deinde, solus motus localis est perpetuus: ergo est primus tempore. Est primus perfectione, quia inest illis, quæ perueniunt ad perfectionem naturæ. Et per illum nil remouetur, quod inest subiecto mobili. Denique est primus dignitate ex parte mobilis, quia mouens seipsum est principium aliorum mouentium, & mobilium.

20 In secunda parte probat, quod nulla alia species motus, præter localem, potest esse continua, & perpetua; quia nullus motus, cui est aliquid contrarium, potest esse continuus, & perpetuus; sed omnis motus alterationis, vel augmenti sunt ex oppositis in opposita, seu in aliquid contrarium: ergo nullus huiusmodi potest esse continuus, & perpetuus.

Summa capitis octauæ.

21 **O**stendit in hoc capite, quod nulla loci mutatio potest esse continua, & perpetua, nisi circularis, & primo id probat demonstratiue; secundo ex dictis soluit quasdam dubitationes; tertio id probat rationibus logicis procedentibus ex communibus. ¶ Circa primum supponit, quod omne, quod localiter fertur, mouetur, vel circu-

lariter, vel motu recto, vel motu composito ex utroque. Motus autem rectus, qui est super magnitudinem rectam, & finitam, non potest esse continuus in infinitum, nisi poneretur aliqua magnitudo infinita in actu; quod lib. 3. text. 56. improbatum est. Vnde sequitur quod si aliquis super rectam magnitudinem, & finitam mouetur in infinitum, oportet, quod hoc fiat per reflexionem; quia dictum est lib. 6. quod magnitudinem finitam pertransit aliquid tempore finito. Tunc sic: sed illud quod reflectitur secundum motum rectum, mouetur contrarijs motibus: & contraria differunt secundum speciem: unde motus contrarij non possunt esse vnus, & continuus. Relinquitur ergo, quod impossibile sit, id quod reflectitur, moueri vno motu continuo.

22 Præterea idem constat, quia necesse est, id quod reflectitur, quiescere inter duos motus, quia idem signum est, quod actu sit finis primi motus, & principium reflexionis, & sic interuenit quies media. Sed in motu circulari mobile non utitur aliquo signo, ut principio, vel fine in actu; sed quolibet signo magnitudinis utitur ut medio: & ideo motus circularis potest esse continuus; non autem reflexus.

23 In secunda parte soluit tres emergentes dubitationes. Prima erat, quia videtur sequi ex dictis, quod motus continuus sit compositus ex quietibus, sicut Zenoponebat. Respondet, quod non est par ratio de motu continuo, ac de motu reflexo; quia illud quod est in medio

dio motus continui, est in potentia tantum principium, & finis; sed hoc à quo incipit reflexio, est actu principium, & finis; quod non esset, nisi quies interueniret media.

24. Secunda dubitatio est, quia omne quod pertransit aliquod totum, prius pertransit medietatē; & cum medietas iterum diuidatur in medietatem; oportet, quod prius transierit medietatem medietatis: sed medietates sic acceptæ possunt in infinitum ire: ergo sequitur, quod aliquid pertransit magnitudinem, quod numerauerit numerum infinitum: quod est manifestè impossibile. ¶ Respondet, exclusa solutione tradita libro sexto, quod cū in continuo nō sint infinita media, nisi in potentia; contingit infinita transire, quia perse transit lineam finitam, & peraccidens infinitam; non enim linea componitur ex partibus.

25. Tertia dubitatio est, quia res ex alba fit non alba, videtur contingere, quod in medio sit alba, & non alba, eo quod sit instans commune vtrique temporis: non ergo id admittendum est, nempe, quod sit simul esse, & non esse eiusdem.

Respondetur, quod non est concedendum rem in toto fuisse albam vsque ad terminum inclusiuē, sed exclusiuē, quia id quod generatur, incipit esse per primum sui esse, & id quod corrumpitur, definit esse per primum non esse.

26. Principalem conclusionem in tertia parte probat dialecticē, quia sequitur, quod simul moueatur contrarijs motibus; hoc autē

est impossibile: ergo impossibile est, quod motus reflexus sit continuus. Et sequitur, quod aliquid mouetur ex illo termino in quo non est; vel necesse est, quod in puncto reflexionis mobile quiescat. Sequitur item, quod continuē alteratio terminetur ad album, & incipiat ex albo recedere absque interpositione quietis: hoc autem est manifestè impossibile: ergo est impossibile, quod motus reflexus sit continuus.

Summa capituli noni.

27. ¶ Ostendit Philosophus in hoc capite, quod motus circularis potest esse continuus, & primus; & id probat per proprias rationes, & per rationes communes. Prima ratio est: illud dicitur esse possibile ad quod nullum sequitur impossibile; sed nullum sequitur ex continuitate motus circularis; quia in motu circulari seruetur eadem positio, dum aliquid mouetur ad id à quo recedit: ergo nihil prohibet motum circularem esse continuū.

Secundo, in solo circulo finis copulatur principio: & ideo solus motus circularis est perfectus: vnumquodque enim perfectum est ex hoc quod attingit suum principium.

Rursus probat, quod motus circularis sit primus motuum, quia est simplicior, & perfectior recto, & mixto ex vtroque. Et quia circularis motus potest esse perpetuus, & nullus aliorum motuum, cū oporteat eis succedere quietem, qua interrumpuntur. Ergo motus circularis est prior omnibus alijs motibus.

28 Rationibus logicis idem ostēdit: primo, omnis motus, qui nūquam est in principio, & fine, est cōtinuus: sed motus circularis est huiusmodi: ergo, &c. Secundo, omne quod est mēsurā, est primum sui generis; & omne, quod est primum, est mēsurā. Sed motus circularis est mēsurā omnium aliorum motuum, vt in fine libri quarti dictum est: ergo motus circularis est primum motuum. ¶ Tertio, solus motus circularis potest esse regularis, quia quæ in linea recta mouentur, regulariter feruntur à principio vsque ad finem. Sed vt dictum est libro 5. motus regularis est magis vnus, quam irregularis: ergo motus circularis est prior naturaliter, quā motus rectus. Probatur consequentia, nam quanto aliquid est magis vnum, tanto naturaliter prius est.

Summa capitis decimi.

29 Tandem in isto vltimo capite ostendit Philosophus, quod primum mouens est indiuisibile, & incorporeum; & sic procedit, duo præmittit necessaria ad propositū; secūdo, mouet, & soluit quandā dubitationem; vltimō concludit principale intentum.

Præmittit autē primo, quod est impossibile aliquid finitum secundum potentiam mouere per tempus infinitum: nam tria sunt in quo libet motu, nēpe, quod mouetur, mouens, & tempus in quo fit motus; & secundum proportionem, qua additur ad mobile, & ad motorem, additur etiam ad tempus:

unde non est possibile, quod à finito mouēte moueatur aliquid motu infinito secundum tempus infinitum.

30 Secundo præmittit, necesse esse virtutem, quæ est in magnitudine, illi proportionari; nam in magnitudine finita non potest esse potentia infinita; nec in magnitudine infinita potest esse potentia finita: quia omnis potentia finita necesse est ponere quoddam determinatum tempus, in quo mouet, & potentia infinita excellit in mouendo omne determinatum tempus.

31 Occurrit autem dubitatio, quomodo proiecta continuē mouentur; videtur enim, quod moueātur nullo mouente ipsa. Respondet, quod projiciens dat secundo mouenti, vt possit mouere, & vt possit moueri: sed tandem propter minorationē virtutis, paulatim motus, quia vltimum motum non potest mouere aliquid aliud. Ille autē motus non est cōtinuus, quia sunt diuersa mouentia; & si continuus videatur, propter mobilis vnitatē. Ex quo habetur, quod non est vnus motus continuus, qui est à pluribus mouentibus.

32 In tercia parte probat, quod necesse sit esse vnum motorem; quia necesse est aliquē motum cōtinuum semper esse; motus autem continuus est vnus: ad hoc autem quod motus sit vnus, debet esse vnus magnitudinis, & quod sit ab vno motore. Aut ergo est à motore moto; aut à motore non moto. Si primum; cum non sit procedere

in infinitū; peruenietur ad aliquod primum mobile, quod non mouetur ab alio. Quod autē mouet absque sui mutatione, est infatigabile. Vnde mouens non motum, mouere potest motu continuo sempiterno, & maximè regulari; cuius primi motus principium non est in cētro, sed in circumferentia firmamēti, vbi est maior influentia motus.

33. Ex dictis cōcludit, quod impossibile est primum mouens immobile habere aliquam magnitudinem, vel ita, quod ipsum sit corp⁹, vel virtus in corpore: quia vel illa magnitudo esset finita, aut infinita. Infinitum corpus ostendimus lib. 3. dari non posse. Primum autem mouens immobile debet habere magnitudinem infinitam, quia impossibile est à potentia finita moueri aliquid secundum infinitum tempus. Primum autem mouens causat perpetuum motum; & continuum; & tempore infinito vnus, & idem existens: ergo habet potētiam infinitā: & sic non habet magnitudinem finitam, nec infinitam. Ergo primum mouens est indiuisibile, vacans partibus, quasi extra genus magnitudinis existens. Et sic terminat Philosophus (inquit S. Tho.) considerationem commanem de rebus naturalibus in primo principio totius nature, qui est super omnia Deus benedictus in secula seculorum.

AMEN.

QVAESTIO I.

Vtrum mundum fuisse creatum initio temporis, sit articulus fidei?

9. I.

Opportunitas quaestioris.

Existimare posset aliquis quaestionem hanc excedere captū Naturalis Philosophi; & ideo ad Theologos remittendā: præcipuè cū ab eis diligenter tractetur, cū D. Thom. 1. p. q. 46. & cum Magistro in 2. dist. 7.

2. Cæterum disputationem hanc huic loco opportunam, & penitus necessariam, suadet, tum auctoritas S. Thomæ hic lect. 2. de ea expresse tractantis; quæ imitati sunt fere omnes Christiani Interpretes Philosophi, præcipuè ex antiquis: tum, & maximè, cogimur in his immorari in Physicis, præcepto Leonis Decimi, qui in Concilio Lateranensi 3. (cui præfuit) sess. 8. ita ait: *Insuper omnibus, & singulis Philosophis in Vniuersitatibus, studiorū generalium, & alibi publice legentibus, districte precipiēdo mandamus; vt cū Philosophorū principia, aut cōclusiones, in quibus à recta fide denique noscitur, aut non ibi suis legimus; quale hoc est de anima mortalitate, aut vnitatem, & mundi aeternitate, ac alia huiusmodi; teneantur eis de veritate religionis Christianæ omni conatu manifestā facere, & persuadēdo pro posse docere; ac omni studio Philosophorū ar. omnia, cū omnia solutilla existant, pro viribus excludere, atque resolvere.* Hactenus Summus Pontifex in Cōcilio Vniuersali Lateranē anni 1513.

Qq 2

Quibus

3 Quibus, vt par est, obediētes, referemus in primis sententiam Aristotelis: deinde eam confutabimus, præcipue Sacræ Scripturæ auctoritate, quam Deo reuelate cognouimus; & de qua sapienter notat S. Thom. hic lect. 3. litt. a. quod *authoritas diuina præualet etiā rationi humana; multo magis, quam authoritas alicuius Philosphi præualet alicui debili rationi, quam aliquis puer induceret.* Deum præcipua adducemus argumenta Philosphorum, & eis satisfaciemus, cum *omnia solubilia existāt.* vt Pontifex testatur; & manifestum est verum vero cōsonare; & impossibile esse de vero demonstrari contrarium, vt docet S. Thom. 1. p. q. 1. artic. 8. & lib. 1. Contrag. cap. 7. Quare nō videtur tutum in fide asserere (quod asseruit Aureolus apud Capreolum in 2. dist. 1. q. 2. cōclus. 4.) lumine naturæ demonstrari implicare cōtradictionem posse quidpiam creari à Deo. Constat enim, quod fidei veritas à Deo reuelata contradictionem non implicat, sed est infalibilis, & omnino vera. Videatur Capreolus pag. 24. & pag. 40. Aureoli diluens argumenta.

§. II.

De mente Aristotelis circa æternitatem mundi.

4 Sicut docent S. Augustin. lib. 11. de Ciuitate Dei cap. 4. & lib. 10. cap. 31. & S. Thom. 1. p. q. 46. ar. 2. ad 1. Philosphi ponentes æternitatem mundi, duplici via processerunt. Quidā posuerunt, quod substantia mundi non sit a Deo. Et

horum insanam impietatem, & intolerabilem errorē, nō solum scripturis prophetiis; sed creaturarum vocibus refelli, S. Augustin. docet. Alij admittentes Deum creatorem mūdi, dixerunt eum fuisse æternū, vt quodam modo, vix intelligibili, semper sit factus. Et horum potissimum fundamentum fuit; quia percipere nō valebant, quod causa eodē modo se habente, nunc procedat ab ea effectus, qui antea ab ea non processerat: & ideō consequenter dicebant, Deum ex necessitate nature, & non libere mundum produxisse.

Idcirco vt mens Philosphi, & veritas catholica manifestētur, tria præcipue sunt discutienda. Primo, vt trum Deus sit mundi creator? Secundo dubitatur de modo, an necessario, an liberē produxerit? Tercio inquiritur de quādo, an ab æterno creauerit? An verō initio tēporis condiderit? Quæ tria dubia examinantur prius de mente Philosphi; & postea sunt determināda iuxta Catholicæ Fidei firmissimam veritatem.

5 Circa primum, sunt, qui negant Aristotelē cognouisse rerum creationem; imò quod eam penitus negauerit; tum 1. Phys. c. 8. approbās illud axioma antiquorum, *ex nihilo nil fit*; tum lib. 2. Metaph. c. 1. docēs, principia eorum, quæ semper sunt, nullam habere causam; nepe, materiam, & formā corporū cælestium. Ita Alexander, & Simplicius 8. Phys. tex. 6. Auerrois cōm. 4. Card. Bellarmino li. 2. cōtra calūniatorē Platonis c. 6. Imò ex Theologis Greg. in 2. dist. 1. q. 1. Marsili libi a. 2. Vazq. 1. p. disp.

disp. 81. c. 1. n. 3. & Abulensis in caput 32. Deuteronomij q. 3. Et quod plus est, S. Tho. Opusculo 5. inquit: *Tertius est error Aristotelis, qui posuit Mundum à Deo factum non esse; sed ab aeterno fuisse.*

6 Dicendum tamen, Philosophū rerum creationem agnouisse, & mundum à Deo cōditum docuisse. Ita S. Th. 1. p. q. 44. art. 1. citans Philosophum 2. Metaph. text. 4. & ipse S. Th. hic lect. 2. litt. i. & Opusc. 15. cap. 9. ubi ait: *Sunt enim quaedam necessaria, quae causam suae necessitatis habent, ut etiam Aristoteles docet in 2. Metaph. & in 4. Phys. Non ergo existimandum est, quod Plato, & Aristoteles, propter hoc quod posuerunt substantias, seu etiam caelestia corpora, semper fuisse, eis subtraxerint causam essendi. Quod per totū capitulum late prosequitur. Quare in Opusculo 5. verbis relatis solū refert S. Thomas Philosophum errasse negando Deum fecisse mundum initio temporis, ut nos ponimus; nam si absolute negasset mundum à Deo conditum, eum retulisset pro primo errore, de quo ibi mentionē facit S. Tho. De mente Philosophi idem indicauit Auicena 9. Metaph. c. 4. B. Albertus Magnus lib. de quatuor coevis q. 1. art. 1. Scotus Quod lib. 7. & in 2. dist. 1. q. 3. & communiter Authores referendi in secundo dubio pro vtraque sententia, & late Masius 8. Physic. capit. 2. tota q. 3. plures referens. Et c. 6. q. 1. alios citat.*

7 Et quidē, si constaret libros de Mundo ad Alexandrum esse Aristotelis, hoc assertum omni dubitatione careret: nam ibi pluries Deum

mundi conditorem fatetur. Sed quia multi faciunt Theophrastum illorum librorum authorem: quamuis sub nomine Aristotelis eos citent D. Iulianus Martyr in confutatione dogmatum Aristotelis, & Nicetas in scholijs orationis de Natiuit. S. Gregorij Nazianzeni. Ideo quicquid sit de hoc.

8 Manifeste idem constat ex Philosopho lib. 1. de Gener. text. 40. dicente, quod *Deus ipse vniuersum cōpleuit continua facta generatione*: ubi ex Philosophi mente ait S. Th. loc. 10. litt. f. quod compleuit Deus materiae desiderium, perpetuando, scilicet, eius esse per continuam generationem.

Rursus in ipso loco 2. Metaph. relato pro priori sententia; nō illā, sed nostram docet, ut notat S. Tho. lect. 2. litt. a. quia inquit, quod *corpora caelestia habent causam, non solum quantum ad suum moueri, ut quidam opinati sunt; sed etiam quantum ad suum esse, ut hic Philosophus expresse docet.* Ibi etiam capite ultimo hac consideratione probat, quod nō est processus in infinitum in causis: de quo S. Th. loc. 4. in fine.

9 Sed nō opus est in alijs auctoritatibus congerendis laborare, quando in toto libr. 12. Metaph. fere ad nil aliud Philosophus videatur attēdere, quā ut persuadeat Deum esse actum purum, primum rerū principium & concludit: *Etiam velum dissipatum male; nos bonum (est) pluralitas principium unus ergo princeps.* Agnouit ergo nō solū naturae Auctorem, sed eius attributa expressit, & rerū gubernationē ab vno supremo Monarcha

optimè dispositam, ipso naturæ Authore per creaturas se manifestare, intellectu conspexit. Videatur insuper lib. 2. Rhetor. c. 23. ubi docet Dæmones esse opus Dei.

10. Quod obijecitur ex lib. 1. Physic. parum vrget: quia optimè respondet S. Th. Opusc. 15. c. 9. dicēs: quod enim antiqui naturales quasi principium supposuerunt, *ex nihilo nihil fieri*, ex hoc processit, quia solum ad particularem fiendi modum peruenire potuerūt, qui est per mutationem, vel motum. Verūtamen, vt antea dixerat: *Vlra hūc modum fiendi necesse est secundum sententiam Platonis, & Aristotelis, ponere alium altiorē.* Igitur per physicum motum, & trāsmutationem, secundū quod materia alternatim diuersis formis subijcitur; de quo agebat in 1. Physic. ex nihilo nil fit. Sed in supremo modo fiendi, qui est per essendi influxum, nullum subiectū factioni præsupponitur; & sic in actione creatiua propria primæ causæ deficit illud axioma, & ex nihilo omnia extra Deum creatur ab ipso.

11. Denique cum Philosophus agnouerit substantias separatas à materia, quæ non possunt generatione fieri; necessario est admittendum agnouisse creationem, qua in esse producantur; alioquin sibi contradiceret, ponens plures substantias à seipsis habentes esse. Quare totum hoc mihi indubitatum videtur de mente Aristotelis. Id ipsum autem docuiffe Auertroim latè demonstrant Caiet. c. 5. de Ente, & essetia. q. 10. Soncin. lib. 12. Metaph. q. 16. Imò S. Tho. in 2. dist. 1. q. 1. ar. 5. ad 1. ait;

quod sicut dicit Cōmentator lib. de Subst. orbis, Aristoteles nūquā inēdit quod Deus esset causa motus celi tantum; sed etiam quod esset causa substantiæ ei⁹ dās sibi esse.

12. Maius dubium est; an Philosophus cognouerit Deum ad extra agere libere; an potius existimauerit agere de necessitate naturæ? Nam Scotus, Herueus, & Ianellus, quos retuli 2. p. Metaph. Controu. 1. n. 46. Insuper Greg. Gabr. & Marfil. in 1. dist. 42. Soto hic. q. 1. Soncin. lib. 12. Metaph. q. 19. pluribus probare contendunt, Philosophum posuiffe se Deum agere ad extra in mundi creatione, & gubernatione de necessitate naturæ, & non liberæ voluntatis arbitrio.

13. Probant primo, quia lib. 2. de Cælo tex. 35. & 5. Metaph. tex. 7. docet Deum non posse velocius, aut tardius mouere cælū, quā moueat.

Secūdo, quia 8. Physic. cō. 9. & lib. 7. cōm. 2. dicit, impossibile cælum quiescere. Idem sumitur ex 8. Physic. text. 36. Hæ autoritates adducuntur à M. Soncinatē.

14. Præterea arguit M. Soto; nam Philosophi 8. Physic. tex. 15. & 2. Metaph. tex. 4. ait, æternorum causam esse necessariam. ¶ Rursus tex. 53. cum iam docuiffet primum motore esse immobile, arguit quod per modum naturæ agat: quia vt dixerat tex. 15. infinito tēpore quiescere motore, & mobile, & tunc potius quam prius inchoare motum, non est naturæ opus. Ergo inde probat Deum ab æterno mundum produxisse, ne, si in tēpore produceret, Deus mutaretur: ergo sentit Deū agere naturæ necessitate: quamuis expre-

expressè docuerit Deum agere per intellectum 12. Metaph. tex. 3. 2. & 2. Phys. tex. 50. & alibi sæpè.

15 His addit Mafius q. 4. quod licet negari non possit Philosophū agnouisse Deum multa operari libere; tamē respectu productionis mūdi, & motus orbium cælestium nullam; cognouit Aristoteles in Deo libertatem, vt probant manifeste ad ductæ authoritates.

16 Non desunt tamen, qui Philosophum vindicent ab errore prædicto, & affirmēt eum cognouisse, & docuisse Deum libere mundū produxisse, & gubernare, & multa alia libere velle. Citantur Auerrois, Theophrastus, Alexander, Simplicius, Phyloponus, & Amonius, & Eustrathi⁹ à Card. Tol. 8. Phys. q. 3. quos ipse sequitur. Et docuerat Caiet. 10. 3. Opusc. tractatu de infinitate primi motoris ad 1. §. *Mibi autē*, Et Isidorus de Isolani lib. 1. de æternitate mundi hypotesi 8. & sequuntur Rubio hic. q. 5. n. 49. & Nazar. 1. p. q. 1. ar. 1. post 3. controu.

17 Et quod apud me plus valet, omnino videtur supponere S. Tho. lib. 10. Ethic. lec. 13. in fine: vbi id satis clare exprimit Philosophus dicens: *Si enim quadam cura humanorū Dīs sit, quemadmodū videtur, & erit vī que gaudere rationabile ipsos optimo, & cognatissimo; hoc autem vīque erit intellectus, & diligentes maxime hoc, & honorantes beneficiare, vt de amicis ipsis curā tibus, & rectè, & benè operantes. Cū autē prouidentia, amicitia, & honor, & beneficiorum exhibitio, sine libertate cōponi non possint; manifestum relinquitur Philosophū ag-*

nouisse Deū nō agere de necessitate naturæ, sed liberæ voluntatis arbitrio. Idē habet li. 8. c. 7. 12. & 14. ¶ Deinde in 4. Topic. c. 5. loco 64. ait Phyl. *Multa possunt facere. & De⁹, & homines, quæ non faciunt.* Et lib. 10. Metaph. text. vlt. docet, quod res eo modo gubernātur, quo optimo possunt: cum igitur contingentia, & libera, quæ sunt apud nos, libere petant gubernari, nō necessario gubernantur, sed liberè à Deo disponuntur.

18 Præterea Philosophus hominis libertatem agnouit 2. Phys. tex. 59. & 2. Aethic. c. 6. & li. 3. Aethic. c. 2. vt perfectionē simpliciter: sed vt ipse arguit 2. de Anima tex. 8. & 3. Met. tex. 15. ineptē facit, qui aliquam perfectionem, quæ verè perfectio est, negat Deo: non ergo est negandum Deum ad extra agere libere ex mente Philosophi.

Accedit quod lib. 2. Magnorum moralium c. 9. ait: *Talium dominum præficimus Deum, vt bona, malaque meritis distribuat.* Quod & dicit libro. 1. Oeconomicorū c. 3. Et multo expressi⁹ lib. de Mundo, si ipsius est, c. vlt. Qua propter non potest non hæc pars satis probabilis, & plausibilis videri. Ad fundamenta prioris sententiæ dubio tertio satis fiet.

19 In tertio puncto, quidā, quos refert S. Tho. 8. Phys. lect. 2. litt. 1. dixerunt, quod Aristoteles non intendit hic probare quasi verum, quod motus sit perpetuus; sed inducere rationem ad vtrāque partem quasi ad rem dubiam. Quod amplectitur Petrus Martinez lib. 1. de Cælo cap. 12.

20 Sed hanc positionem rejicit S. Tho. tanquam *frivolam*, vt patet ex ipso modo procedendi Philosophi. Et præterea, perpetuitate temporis, & motus quasi principio vtitur ad probandum primum principium esse, & in hoc octauo, & in vndecimo Metaph. vnde manifestum est, quod supponit hoc tanquam probatum. Videatur Phyl. lib. 1. de Cælo, & alia quæ adducit Masius tota q. 6. & iterum S. Tho. li. 12. Metaph. lec. 5. litt. d. & li. 2. Corr. c. 81. ad 3.

21 Adhuc tamen inquirendum restat, an illam sententiam Philosophi solum vt probabilem fuerit amplectus; an verò ita assertiue, vt demonstratam existimauerit? Hoc secundum arbitrantur Simplicius, Themistius, & Auerrois, & Socinas lib. 12. Metaph. q. 30. concl. 1. Conim. 8. Phys. c. 2. q. 2. art. 2. & alij, qui dicunt Aristotelem ita assertiue docuisse mundi æternitatē, quod putauerit se illam demonstrasse. Quam Socinas dubitatiue loquitur, & fateatur tres rationes Philosophum iudicasse solū probabiles, & rationem octauum Physicorum demonstratiuam.

22 Adferendum tamē est rationes Philosophi esse quidem efficaces ad impugnandas Antiquorum sententias, & ad probandum, quod mundus non inceperit, eo modo quo ab ipsis ponebatur; vnde sunt demonstrationes secundum quid, & ad homines; non tamē simpliciter. Ita S. Thom. 8. Physic. lect. 2. litt. i. & lib. 12. Metaph. lect. 5. litt. d. & in 2. sent. dist. 1. q. 1. art. 5. & quæst. 3. de Potētia art. 17. in corp. & lib.

2. de Cælo lect. 1. in princ. & de isto duplici modo demonstrandi videndus S. Thom. 4. Metaphis. lect. 5. in fine.

23 Sed vberius idem docet, & probat S. Thom. 1. p. q. 46. art. 1. dicens: nec rationes, quas ad hoc Aristoteles inducit, sunt demonstratiuæ simpliciter; sed secundum quid, scilicet ad contradicendum rationibus Antiquorum ponētium mundum incipere secundum quosdam modos in veritate impossibiles. Et hoc apparet ex tribus. Primo quidem, quia tamen in octauo Physicorum; quam in 1. de Cælo præmittit quasdam opiniones, vt Anaxagoræ, Empedoclis, & Platonis, contra quos rationes contradictorias inducit. Secundo, quia vbi cumque de hac materia loquitur, inducit testimonia Antiquorum: quod non est demonstratoris, sed probabiliter persuadentis. Tertio, quia expressè dicit 1. lib. Topicorum cap. 9. quod quædam sunt problemata dialectica, de quibus rationes non habemus; vt vtrum mundus sit æternus. Hæc S. Thom. cuius rationibus nil occurrit addendum: videatur Ferrara libro 8. Physic. q. 5.

24 Hinc explicari vtrumque possunt authoritates adductæ. nu. 13. & 14. quia enim Philosophus aliorum opiniones nitebatur impugnare, sæpè pro principio ad arguendū contra eos assumebat ipsorum doctrinam, quamuis in veritate falsā. Et sic dici potest de principiis assumptis ad probandam mundi æternitatem. Præterquam quod in multis locis non loquitur de necessitate simplici.

simpliciter, sed solum de necessitate secundum quid, ex suppositione cōueniēti ordinis vniuersi. Demū aduertit S. Tho. in 2. dist. 13. art. 3. ad 3. quod authoritates Aristotelis, quæ ex exēplis inductis sumuntur, nihil valent: quia ipsemet testatur in principio de Generat. quod in eis nō querit subiectum, sed modū: unde inducit ea nō ad asserendū, sed quia erant suo tempore apud quosdam probabilia. Et hinc emanauit illud; exēplorū nō requiritur veritas, vt dicitur 1. Priorum cap. 39. videatur S. Tho. 1. de Gener. lect. 8. litt. b.

25. Quod si quis adhuc cōtendat Phylsophum in hoc etiā errasse, quod putarit Deum ex necessitate naturæ agere, saltē in prima mundi productione (nam in omnibus Dei libertatē negasse doctrinæ Phylsophi nō cōsonat) nō cōtradictā pertinnaciter: nā vt inquit B. Alb. Magn. lib. 8. tract. 1. c. 14. *Cū Deus non fuerit, errare potuit*; præcipuè lumine fidei destitutus. Videatur in simili S. Th. lib. 3. Contrag. c. 48. in fine.

§. III.

Quid sit tenendum secundum Catholicam Fidem de productione mundi?

26. Deo primo, secundum fidē est certum Deum esse cōditorem, seu factorē mundi. Ita cōfitemur in Symbolo Nizeno illis verbis: *Factorem celi, & terræ*. Et Gen. 1. *In principio creauit Deus celū, & terrā*; & Psal. 32. *Ipse dixit, & facta sunt; ipse mandauit, & creata sunt*. Idē habetur Sapientię 13. & ad Rom. 1. & alibi

sapē. Efficacissimum autem mediū ad credendam veritatem hanc, esse diuinam auctoritatem, notat S. Augustinus lib. 11. de Ciuitate Dei capit. 4. dicens: *Quādam fecerit, nulli tutius credimus, quam ipsi Deo*.

27. Aliud genus probationis cōmune omnibus nationibus, etiam gentilibus, notat ibi S. Augustinus postea subiungens. Exceptis enim prophetis vocibus, mundus ipse ordinatissima sua mutabilitate, & mobilitate, & visibilibus omnium pulcherrima specie, quodammodo tacitus, & factum se esse, & non nisi à Deo ineffabiliter, atque inuisibiliter magno; & ineffabiliter, atque inuisibiliter pulchro, fieri se potuisse proclamat. Hæc S. August.

28. Cuius probationis vim, eius Scholiastes Vines egregiè declarat; hæc adiiciens. Casu, aut fortuito credibile non est, factam esse rem maximī ordinis, & rationis; nec alium quam summum potuisse summi operis; aut aliū quam pulchrum, pulcherrimi parentem esse.

Omnes Phylsophorum scholæ, quæ diuinius quid sapuerunt, nihil esse, quod tam arguat, & factū esse à Deo mundum, & eius cura administrari, consensu vnico affirmant, quam aspectum ipsum mundi totius, considerationemque decoris eius, atque ordinis, Plato, Stoici, Cicero, Plutarchus; & Aristotelis hæc de re argumentum refertur à Cicerone secundo de Natura Deorum. Hactenus ille.

29. Rationem à priori indicat S. Dionysius cap. 7. de Diuin. nom. & propo-

proponit S. Th. 1. p. q. 44. ar. 1. nam si aliquid inuenitur in aliquo per participationem, necesse est, quod causetur in ipso ab eo cui essentialiter conuenit; sicut ferrum fit ignitum ab igne. Sed Deus solus per suam essentialiam est ipsum esse perse subsistens. Relinquitur ergo, quod omnia alia à Deo non sint suum esse, sed participant esse à Deo.

30 Dico secundo, etiam est certum secundum fidem mundum quoad præcipuas suas partes factum esse à Deo vera, & rigorosa creatione. Pro intelligentia huius conclusionis, notandum primo, quod *creatio* tres, inter alias, habet significationes. Primo accipitur communiter pro qualibet productione; & sic S. August. de Fide, & Symbolo c. 4. docet, quod *creare* apud Latinos idem est ac *generare*; & S. Hieronymus ad Galatas c. 4. dicit, quod est idem ac *condere*: & hanc acceptionem esse propriam apud Latinos, & Hebræos contendit Oleaster Genes. 1. Secundo accipitur *creare* pro hoc quod est euehere ad statum altiore: & sic accipitur à D. Aug. li. contra adu. le. gis c. 24. dicere, quod *facere est ei, quod non erat, & creare eius quod erat*: utitur enim S. Augustin. æquiuoce nomine creationis, secundum quod creari dicuntur ea, quæ in meli⁹ re formantur; ut cum dicitur aliquis creari in Episcopum, ut notat S. I. h. 1. p. q. 45. art. 1. ad 1. & sic accipitur à S. Basilio in Psal. 32. ad illa verba: *Ipse mandauit, & creati sunt*, ubi dicit, quod creare idem est ac regenerare. Demum accipitur propriissime creare pro hoc quod est *ex nihilo, ali-*

quid faceret & sic accepit S. Augustinus lib. 12. de Ciuit. Dei c. 25. & de Genes. ad litteram c. 1. S. Damascenus lib. 2. de fide c. 1. S. Ansel. in Monologio c. 6. & sequentibus. Et in isto solo sensu accipitur à Theologis cum D. Th. 1. p. q. 45. & cum M. in 2. dist. 1. & sic etiam fuit agnita à Philosophis: nam S. Iustinus in admonitorio ad gentes, ex Platone, distinguit inter opificem, & creatorem; nam opifex dicitur, qui supposita materia, ex illa aliquid producit; creator vero est, qui ex nihilo aliquid condit.

31 Secundo notandum, quod licet in rei veritate Cælum, & elementa in prima mundi productione à Deo immediate processerint per veram, & rigorosam creationem, prout ostendimus 2. p. Metaph. Controu. 4. n. 65. & sequentibus; tamen quia est in opinione positum, an ibi fuerit formarumeductio creationi opposita? Ideo cum conclusionem nostram dicimus certam secundum fidem, loquimur de productione spiritualium substantiarum, & materiarum primarum, quæ alio modo non potuerunt produci nisi per creationem. Nec obstat aliquos dubitare de existentia materiarum primarum, & distinctione illi⁹ à forma substantiali: quia eos reiecimus lib. 1. & dum hæc scribimus, Sanctæ Inquisitionis edicto prohibitum est liber relatus lib. 1. q. 5. n. 7. nempe Physica P. Torrejon. His præmissis.

32 Conclusio est fidei confessio in symbolo Apostolorum illis verbis: *Credo in Deum Patrem Omnipotentem, Creatorem Cæli, & terræ*: quæ intelligenda esse de vera, & rigorosa creatione,

ne, manifestum est ex illo 2. Machabæorum c. 7. versu 28. vbi Sancta mater septem filiorum martyrum, ad martyrium vnum eorum adhortans, dixit: Peto nate, ut aspicias ad celum, & terram, & ad omnia que in eis sunt; & intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus: & sic sapiens mulier à Spiritu Sancto instructa, declarauit Scripturam, quod in illa create, cum agitur de productione mundi, accipitur pro productione ex nihilo. Quod & definitur in Concilio Lateranensi sub Innocentio 3. & habetur in c. firmiter de Summa Trinitate, illis verbis: *Firmiter credimus, & simpliciter confitemur, quod vnus solus est verus Deus: & infra: Creator omnium visibilium, & inuisibilium spiritualium, & corporalium; qui sua omnipotenti virtute, simul ab initio temporis, vtramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem, & corporalem. &c.*

33 Ratio est facilis, quia istæ substantiæ sunt entia per participationem: ergo sunt à primo ente per essentiam, vt supra dicebamus. Et ex alia parte cum non præsupponant subiectum, seu materiã, nõ possunt generari: ergo processerunt à Deo per emanationem vniuersalem totius entis ex nihilo, quæ est creatio rigurosa.

34 Dico tertio, Deus mundum produxit, non necessitate naturæ; sed per intellectum, & voluntatem libere operantem. Quod vtramque partem est cõclusio de fide, ex illo Psal. 134. *omnia quæcumque voluit dominus fecit.* Et Psal. 148. *ipse dixit, & facta sunt; ipse mandauit, & creata sunt.* Ad Ephes. 1. *qui operatur omnia secundum consiliũ voluntatis sue.* Et Apocal.

4. *tu creasti omnia, & propter voluntatẽ tuam erant, & creata sunt.*

35 Præterea, id probat S. Th. in 1. dist. 45. q. 1. art. 3. nam secundum Philosophum 6. Metaph. text. 1. omnium artificiatorum principium est voluntas artificis: sed ea, quæ sunt, procedunt à Deo sicut artificia ab artifice, ut à Sanctis, & Philosophis traditur: ergo omnium, quæ sunt, causa est Dei voluntas.

36 Veritatem eandem nouẽ rationibus demonstrat, S. Tho. lib. 2. Contrag. c. 23. & prosequitur in sequentibus capitibus: sed faciliores pro captu Physicorum sunt quinta, & octaua; & ideo eas tantum referam eius verbis, ratio ergo quinta eius est. Deum agere propter finem, ex hoc manifestum esse potest, quod vniuersum nõ est à casu, sed ad aliquod bonum ordinatur; vt patet per Physic. in 12. Metaph. text. 52. Primum autem agens propter finem, oportet esse agens per intellectum, & voluntatẽ: ea enim quæ intellectu carent, agunt propter finem, sicut in finem ab alio directã: quod quidem in artificialibus patet; nam sagittæ motus est ad determinatum signum ex directione sagittantis. Simile autem oportet esse in naturalibus; ad hoc enim quod aliquid directe in finem debitum ordinetur, requiritur cognitio ipsius finis, & eius quod est ad finem, & debitæ proportionis inter vtramque: quod solum intelligentis est. Cum igitur Deus sit primum agens, non agit per necessitatem naturæ; sed per intellectum, & voluntatem.

37 Vltima ratio, quæ apud D. Th. est octa-

est octaua, sic ab ipso formatur. Vbi coniungitur vtraque actio, superior est virtus, quæ agit per voluntatem, ea quæ agit per naturam, & vtitur ea quasi instrumento: nam in homine superior est intellectus, qui agit per voluntatem, quam anima vegetabilis, quæ agit per naturam necessitatem. Diuina autem virtus est suprema in omnibus entibus: igitur ipsa agit in res omnes per voluntatem, non per naturam necessitatem.

38 Specialiter secunda pars, nempe, quod modus agendi non fuerit naturalis, & necessarius, sed liber: adhuc probatur à D. Th. ibi ratione 6. Qui sue actionis non est dominus, non per se agit, sed quasi ab alio actus: sed Deus est primum agens: ergo est dominus suorum actuum: ergo libere agit. Videatur etiam S. Th. 1. p. q. 19. art. 3. & 4. & 10. & q. 3. de Potent. art. 15.

39 Dico quarto, mundus non fuit ab æterno, sed in principio temporis. Multi quaesierunt rationes varias ad hanc conclusionem probandam: sed nouissime post alios Ioannes Pontius in præsentia arguit: quia manifeste apparet artes aliquas, & habitationes regionum, ex determinatis temporibus incepisse. Quod argumentum etiam vtitur Toletus q. 2. & Pereira lib. 1. in Genesim q. 13. pag. 30. quia ipse Aristoteles in proemio Metaph. asserit esse inuētores artium. Et 19. sec. Problem. 18. ait, Mathematicas esse in Ægypto in uetate. Item nulli sunt Scriptores, qui explicent aliquid fuisse gestum, ante sex, vel septem millia annorum: quod non mirabatur Lucretius sic dicens lib. 5.

*Præterea si nulla fuit mūdo genialis origo,
Terrarū, & Cali, semperq; æterna fueret
Cur supra bellum Thebanum, & funera
Troia;*

Non alias alijs res cecinere poetæ?

Ergo signum manifestum est mundum non fuisse ab æterno productum.

40 Huius tamen rationis inefficaciam iam diu notauerat S. Thomas 1. p. q. 46. art. 2. ad 4. dicens, quod ponentes æternitatem mundi, ponunt aliquam regionem infinites esse mutatam de inhabitabili in habitabilem, & è conuerso. Et similiter ponunt, quod artes propter diuersas corruptiones, & accidentia, infinites fuerunt inuentæ, & iterum corruptæ. Vnde Aristoteles dicit lib. 1. Meteor. c. ult. quod *ridiculum est* ex huiusmodi particularibus mutationibus opinionem accipere de nouitate mundi totius. Hæc S. Th. Et Poætæ argumentum retorqueri potest: quia nil cecinere Poætæ, quos nouimus, de his qui præcesserunt diluuium, & tamen non propterea fas est dubitare, quod ante diluuium mundus fuerit. Ergo pariter possent respondere Peripatetici sectatores Aristotelis.

41 His igitur, & alijs rationibus omis, dicendum cum D. Th. in corpore illius artic. & in 2. dist. 1. q. 1. art. 5. & q. 3. de Potentia art. 17. & sapientissime alibi, quod mundum non semper fuisse, sola fide tenetur, & demonstratiue probari non potest. Et sapienter notat S. Th. ita oportere nos dicere, *ne forte aliquis quod fidei est demonstrare præsumens, rationes non necessarias inducat, quæ præbeant materiam irridendi infidelibus existimantis nos* prop-

propter huiusmodi rationes credere, quæ
fidei sunt. Idem supponit S. Greg.
hom. 1. in Ezequielem dicens: *Quod*
Myses prophetavit de præterito dicens: in
principio creauit Deus calum, & terrâ.

§. III.

Soluuntur argumenta Philosophi.

42. **A** Deo diligenter S. Th. in de-
fensionem veritatis catholi-
cæ laborauit, vt argumenta trigin-
ta, quæ contra illâ poterant oppo-
nere gentiles, singulatim soluerit q.
3. de Veritate art. 17. & vberius lib.
2. Contrag. à c. 32. vsque 38. cuius
diligentiam eius discipuli imitati
alia addere, & eradite soluere co-
nati sunt: in quo cæteris eminent
Iacobus Naclantus Episcopus Clo-
diensis Opusculo de creatione re-
rum, & Masius lib. 8. Phys. c. 2. per
duodecim quæstiones, sed præci-
puè q. 5. vbi, & alios refert. Et vidē-
di etiā August. Eugubin^o lib. 7. perē-
nis Philosophiæ, & P. Pereira libr.
15. qui quadraginta quatuor argu-
menta diluit, & alij post eos. No-
bis sufficiet vnum, vel alterum ar-
gumentum breuiter diluere ex D.
Thoma.

43. Arguitur ergo primo. Deus est
immutabilis, vtpote actus purus:
vnde, & dicitur Malachie 3. *ego De⁹,*
& non mutor: ergo non aliter se ha-
bet nunc ac prius: ergo si ab æter-
no res in esse non produxit, nō po-
tuit in tēpore producere: alioquin
mutaretur.

Respondet S. Tho. 8. Phys. lec. 2.
litt. i. quod si Deus esset agens per
naturam tantum, & non per volun-

tatem, ex necessitate concluderet
ratio. Sed quia agit per voluntatē,
potest per voluntatem æternā pro-
ducere effectum nō æternum; sicut
intellectu æterno potest intelligere
rem non æternam: res enim intelle-
cta est quodammodo principium
actionis in agentibus per volunta-
tem, sicut forma naturalis in agen-
tibus per naturam: videatur S. Th.
1. p. vbi supra ad 9. & 10.

44. Sed instabis: quia non videm⁹
quod voluntas postponat facere
quod vult; nisi propter hoc quod
aliquid expectatur in futurū, quod
non iam est in præsentī; sicut volō
facere ignem, non nunc, sed postea,
expectatur in futurum frigus; cu-
ius causa facio ignem; vel ad minus
expectatur præsentia tēporis: quod
autem tempus succedat post tem-
pus, hoc non est absque motu: non
ergo voluntas, etiam immutabilis,
potest postponere aliquid facere,
nisi aliquo motu interueniente.

45. Occurrit S. Thom. dicta lec. 2.
quod latet sic obijcientes, quod
hæc obiectio procedit de agente in
tempore præsupposito; non tamen
habet locum in agente vniuersali,
quod & ipsum tempus simul cū cæ-
teris producit: nam Deus tempus,
& res simul inesse produxit: voluit
enim quod res, & tempus duratio-
nis earum incæperit esse postquam
non fuerunt; & hoc propter seip-
sum: sicut enim (inquit S. Tho.) Prop-
ter se ipsum res fecit, vt in ei sua bonitatis
similitudo manifestaretur; ita voluit eas
non semper esse, vt sua sufficiencia mani-
festaretur in hoc, quod omnibus a ijs non
existentibus, ipse in se ipso omnem sufficiē-

tiam beatitudinis habuit, & virtutis ad re-
rum productionem. Et hoc quidem dici po-
test quantum humana ratio capere potest
de diuinis: saluo tamen secreto diuina sa-
pientia, quod à nobis comprehendi non po-
test. Videatur etiam S. Th. lib. 2. Cō-
trag. c. 35. & ibi Ferrara.

46 Præterea arguitur: omne, quod
incepit esse antequam fieret, possi-
bile fuit ipsum esse: alioquin erit im-
possibile: ergo si mundus incepit
esse, possibile fuit ipsum esse. Sed
res dicuntur possibles, inquantum
continentur in potentia materiæ:
ergo ante mundū fuit materia. Sed
nō potest esse materia sine forma,
vt dictum est lib. 1. & materia cum
forma est mundus. Fuit ergo mun-
dus antequam esse inciperet: quod
est impossibile.

Respondetur ex D. Th. 1. p. q. 46.
ar. 1. ad 1. quod antequam mundus
esset, possibile fuit mundum esse;
non quidem secundum potentiam
passiuam, quæ est materia; sed secū-
dum potentiam actiuam Dei. Et
etiam secundum quod dicitur ali-
quid absoīte possibile, non secun-
dum aliquam potentiā, sed ex sola
habitudine terminorū, qui sibi non
repugnant, secundum quod possibi-
le opponitur impossibili, vt patet
per Philosophū in 5. Metap. tex. 17.
hec dicitur possibilitas obiectiua,
vel non repugnantia; alia est possi-
bilitas extrinseca à potentia causæ
efficientis; & vtroque modo fuit
possibilis productio mundi, sine eo
quod præcederet possibilitas passi-
ua materiæ primæ. Hæc argumen-
ta retuli, quia solutio illorum pro
alijs materijs est notanda, reliqua

in authoribus citatis sunt viden-
da.

47 Solent nōnulli hic inquirere,
vtrum mundus verno tempore sue-
rit conditus?

Sunt tres opiniones. Quidam Ge-
rardus Mercator initio suæ Chrono-
logiæ, dicit mundū esse conditum
mense Iulio. ¶ Opinantur alij crea-
tū mundum autumnī tempore. Ita
Lira in c. 7. Genes. Abulensis cap. 1.
Genes. q. 21. ibi Pereira libr. 1. pag.
mihi 131. & deinceps. Picus Miran-
dulanus lib. 6. contra Astrologos c.
7. & alij.

48 Sanctorum Patrum communis
opinio docet verno tempore codi-
tum mundum. Ita S. Athanas. q. 17.
ad Antiochum. S. Greg. Nazianz.
orat. de noua dominica. S. Damasc.
lib. 2. de fide c. 7. S. Theod. q. 72. in
Exodum. S. Amb. lib. 1. Exam. c. 4.
S. Aug. q. 55. de qq. Euāg. & q. 106.
de quæst. ex vtroque testamento.
Imo P. Comestor c. 5. Genes. dicit
hanc esse totius Ecclesiæ commu-
nem sententiam; de qua plura Ma-
sius hic cap. 8.

49 Hunc autem diem correspo-
dere diei dominico, docet S. Aug.
ser. 154. de tempore, & S. Leo Papa
epist. 79. vel 81. & S. Ignatius epist.
ad Magnesianos diem dominicam
hac de causa appellat reginam, &
principem omnium dierū: de quo
multa Viegas Apocal. 1. sec. 22.

ad illa verba: *Fui in spiritu
dominica die.*

QVAESTIO II.

*Utrum potuerit mundus esse
ab aeterno?*

MVndi nomine *universitas creaturatum* ab omnibus intelligitur in praesenti quaestione, ut notat S. Tho. 1. p. q. 46. in titulo. Sub quo comprehenduntur substantiae corruptibiles, & incorruptibiles. Et potest esse quaestio de rebus permanentibus, & de motu successivo. Et de creaturis, aut potest esse sermo in statu in quo nunc sunt, vel variato statu, & dispositione, quam modo habent. Multa alia pro sensu quaestiti exponendo notat Nazarius 1. p. q. 46. controu. unica, quae in discursu quaestionis. opportuni proponem.

§. I.

Opiniones Doctorum.

Sententiarum notitia in hac parte iubet ad claram habendam resolutionem quaestionis, & ideo praecipuas fideliter referemus. Quidam censent absolute repugnare mundum, aut aliquam eius partem, vel creaturam fuisse ab aeterno. Ita B. Albertus Magnus in 2. p. summae tract. 1. q. 4. memb. 2. & in 2. dist. 1. art. 10. rat. 1. & 8. Phys. c. 1. Hiericus Quodlib. 1. q. 7. & Quodlib. 9. Marilius in 2. q. 1. art. 2. in fine. Late Toletus 8. Phys. q. 2. Pro eadem opinionem refert Masius hic q. 10. Richardum, Guiljelmum Parisiensem Eugubinum, Cusanum, Phyloponum, Vallesium, & alios.

3 Per oppositum alij opinantur

mundum in eadem dispositione ac nunc est, non solum quoad res permanentes, sed etiam quoad motus, & generationes potuisse esse ab aeterno. Haec tribuitur D. Tho. de cuius mente postea dicemus. Tenentque Capreolus in 2. dist. 1. q. 1. in fine q. Ferrara 2. Contr. c. 38. & 8. Phys. q. 3. ibi lauellus q. 14. late Nazarius 1. p. q. 46. art. 2. controu. unica. ibi Caietan. ad 8. & alij quos citant, & sequuntur PP. Carmel. disp. 29. q. 2. usque ad 5. Ortiz tract. 10. conferentia 4. & 5. Extra scholam S. Th. docuerunt Gregorius Arim. in 2. dist. 1. q. 3. art. 2. Gabriel q. 3. Ocham q. 8. & Quodlib. 2. q. 5. Pereira lib. 15. c. 13. & multi alij, quos refert Masius q. 10. Quis inter Thomistas, & alios sit discrimen: quod alij nil excipiunt, cum concedunt potuisse esse mundum ab aeterno. Thomistae vero, & alij qui negant posse dari infinitam multitudinem in actu, excipiunt humanam generationem, ne sequatur nunc fore infinitas animas in actu.

4 Alij utraque extremam sententiam problematice defendunt; quia nullius argumenta cogunt. Ita A. F. G. dius in 2. dist. 1. & ibi Scotus q. 3. & Socinas lib. 1. 2. Metap. q. 3. 1. & alij.

5 Distinctione adhibita procedunt reliqui. Nam quidam omnem motum negant potuisse esse ab aeterno, & fatentur res permanentes potuisse produci ab aeterno. Ita Durandus in 2. dist. 1. q. 2. & 3. Suarez disp. 20. Metap. sect. 6. n. 16. & disp. 29. sect. 1. n. 9. Confinb. 8. Phys. c. 2. q. 7. Rubio q. 3. & 4. Oñaz, & alij, quos sequitur M. Ioannes a S. Thom. q. 24. art. 2.

6 At vero Vazq. i. p. dis. 177. c. 5. existimat res permanentes, & motu potuisse esse ab æterno; nō autē generationes, tam formarum substantialium, quam accidentium. Idem tenet Arriaga disp. 17. sect. 2.

7 Aliter respondet M. Soto q. 2. docēs res incorruptibiles potuisse esse ab æterno, & etiā motu cæli; scilicet verò res corruptibiles, si suæ naturæ relinquuntur, bene tamen si supra naturam à Deo infinito tempore conseruarentur, species tamē humana nullatenus potuit esse ab æterno. Maximè fauent huic dicēdi modo Ferrara illa q. 3. concl. 5. & Nazarius illa contr. vnic. concl. 5. Sed expresse illum sequitur Lerma q. 4.

8 Demum M. Bañez i. p. q. 46. art. 2. M. Masius lib. 8. Phys. c. 2. q. 10. 11. & 12. docent, mundū relictum suæ naturæ non potuisse esse ab æterno; bene tamen si Deus immutaret ordinē, quē modo res habent: nam tunc mundus quoad in corruptibilia, & corruptibilia; quoad motum, & generationes, potuisset esse ab æterno.

9 Tanta opinionum varietas, & æternitatis ad mensuram nostrā excessus, quæstionis difficultatē declarant, & certos nos reddunt, quod in vita mortali demonstrari neutra pars à nobis valet; quare in re abstracta à nostris sensibus, placet cōmunio rem viam sequi, & secundā opinionem amplecti, quam reputo verā, & ad mentem S. Th. Duos autē modos dicendi Thomistarū relatos n. 7. & 8. ex parte simul veros; & à communi non discrepare ostendimus §. 4.

§. II.

*Res permanentes potuerunt
esse ab æterno.*

10 **D**ico primo, contra primam sententiam; nō implicat contradictionē creaturam aliquā fuisse ab æterno à Deo productam. Manifeste colligitur ex D. August. lib. 6. de Trin. c. 1. & 2. & lib. 11. de Civitate Dei c. 4. & lib. 10. c. 31. vbi reprobat positionē Philosophorum, quoad hoc, quod de facto mundus fuerit ab æterno; supponit tamen recte dixisse quoad possibilitatem, & conuenienti exemplo id declarasse: *Sicut enim (inquiūt) si pes ex æternitate semper esset in puluere, semper sub esset vestigium; quod à calcante factum nemo dubitaret: sic & mundus semper fuit, semper existente, qui fecit.* Quasi dicat, prioritas naturæ sufficit ut dicatur Deus mūdi conditor; si vellet mundū facere ab æterno: sicut sol est causa splendoris, qui numquā ab eo separatur; quo exemplo alijs locis id declarat. Idem expresse docet S. Th. Opusc. 27. & i. p. q. 46. ar. 2. ad 1. & alijs locis correspondentibus relatis q. 1. ¶ Nec S. Tho. in 2. dist. 1. q. 1. art. 5. quæstionē de possibili problematice defendit, sed potius quia assertiue tueretur mundū æternitatem esse possibilem; & de facto nō fuit ab æterno, ut fides docet, ideo opus fuit vtriusque partis argumenta diluere. Quod vbi cumque quæstionem de facto disputat, facere fuit necesse. Quod quidā nō considerarunt; & ideo mentes S. Th. non penetrarunt.

11 Fundamentum est duplex; alterum in huiusmodi quæstionibus de potentia absoluta procedētib⁹, præcipuum; solutio implicationū; quia per se notum est Deum posse quicquid contradictionem non implicat. Aliud argumentum positivum, quod Authores communiter prosequuntur, est quia non potest assignari repugnantia ex parte Dei; non ex parte effectus; non ex parte productionis: aliud caput, ex quo possit oriri repugnantia, assignabile non est; nec imaginabile: ergo manifestum relinquitur contradictionem non implicare. Cætera patent. Et maior quoad primam partem, probatur à D. Thoma illa solutione ad 1. nam si actio sit instantanea, & non successiva, non est necessariū faciens esse prius facto duratione; sicut patet in illuminatione; cui⁹ causa est luce prior natura, sed non duratione: sed creatio est instantanea mutatio: ergo Deus virtutis infinitæ, potest esse causa activa mundi; quamvis non sit prior mundo duratione. Rursus causa completa, & in ultima actualitate, operatur quādo vult, vel in primo instanti quo est: ergo cum Deus sit actus purus, sicut in æternitate operatur ad intra necessario, potuit ad extra operari libere.

12 Secunda pars maioris suadetur ex S. Severino Boetio 5. de Cōsol. Prosa 6. & ex D. Tho. in 2. dist. 1. q. 1. art. 5. ad 7. secundi ord. dicētib⁹, quod etiam si mundus se nuper fuisset, non requaretur Deo in duratione; quia duratio divina, quæ est æternitas, est tota simul; non autē

duratio mundi, quæ successione tēporum variatur. Vnde sic arguitur: posita æternitate creaturæ, non cōmunicatur creaturæ æternitas invariabilis Dei; sed solum quod coexistat æternitati à parte ante: sicut de facto Angelis, animabus, & cælis communicatur, quod finem non habeant à parte post: ergo non est cōtra cōceptum creaturæ, quod sit æterna æternitati coexistendo; quamvis sit cōtra creaturæ rationē, quod æternitate simpliciter invariabili mensuretur intrinsecè.

13 Quod ex tertio capite repugnantia non oriatur, explicant Avicenna tract. 9. Metaph. cap. 4. & tractatu 6. cap. 1. & 2. & S. Thomas in 2. sent. vbi supra ad 2. Nam licet verum sit semper, quod creatio est ex nihilo, vel ei⁹ quod habet esse post nihil: sed hoc potest intelligi dupliciter; vel quod designetur ordo durationis; & sic in illo euentu falsum esset: aut quod designetur ordo naturæ: & sic esset verum; vnicuique enim est prius secundum naturam, illud quod est ei ex se; quā id quod est ei ab alio: quælibet autem res, præter Deum, habet esse ab alio.

14 Vel aliter: esset tunc ex nihilo, negativè, id est, non de aliquo; non positivè duratione post nihil, secundum quod nos intelligimus per nomen creationis. Ita S. Thomas 1. p. q. 46. art. 2. ad 2. citans Avicenna 9. Metaph. cap. 4. & est doctrina S. Anselmi in Monologio cap. 8. dicentis: *Dicitur aliquid esse factum ex nihilo, cum intelligimus esse quidem factum, sed non esse aliquid, vnde sit factū. Per similem significationem dictū videtur,*

cum homo cristatur sine causa, dicitur con-
cristatus de nihilo. Quæ verba addu-
cit S. Thom. Opusc. 27. & videatur
1. p. q. 45. art. 1. ad 3. Sic ergo argui-
tur. Cum dicitur, quod creatio est ex
nihilo, denotatur ex parte terminatâ
quo negatio materiæ ex qua fiat;
& hoc est essentiale creationi; acci-
dit vero, quod tempore vero, vel
imaginario præcedat nihil: sed da-
ta creatura spirituali, vel materia
prima ab æterno, vere essent ex nul-
la materia, vel subiecto: ergo ex par-
te creationis nõ repugnat eternitas
creaturæ. Ex nullo ergo capite est
vlla repugnantia in hoc quod crea-
tura sit ab æterno. Rationes istas la-
tius prosequuntur Masius q. 10. &
Nazarius in probatione 1. cõc. vbi
præcludit euasiones Tolerti; sed
quia facile ex dictis corruunt, non
opus est in eis refelendis immorari.

15. Occurrit tamen Valentia 1. p.
disp. 3. q. 3. punct. 2. concl. 3. dicēs,
quod stando rationi nulla assigna-
tur implicatio; sed si perpendamus,
vt par est, auctoritatē SS. PP. Atha-
nasij, Basilij, Damasceni, Ambrosij,
August. Hugonis de S. Victore, ab-
solute sentiendum est, mundum
quoad nullam omnino rē potuisse
esse ab æterno. Ac proinde putandū
est huius impossibilitatis sub esse ali-
quam rationem; licet ea nondum
satis comperta videatur.

16. Mirum tamē esset, quod Sæcti
Patres negassent diuinæ omnipotē-
tiæ aliquid repugnare; & repugnan-
tiæ rationē nõ agnoscerēt; vel indi-
care noluisse? Imò S. Th. Opusc.
27. per oppositū arguit ex Patribus,
& Philosophis dicēs: Si enim esset ali-

qua repugnātia; mirū est quomodo Augu-
stinus eam nõ vidit; qui hac efficacissima
via esset ad improbandā mundi æternitatē;
cū tamen ipse multis rationibus impugnet
æternitatem mundi in 1. 1. & 1. 2. de Civi-
tate Dei hanc autē vnde omnino prætermi-
tit? Quinimò innuere videtur, quod non sit
ibi repugnātia intellectui. Deinde ipse
S. Th. ex S. Seuer. Boetio verbis re-
latis n. 1. 2. & latius Opusc. 27. nunc
relato, facile exponit omnes autho-
ritates, quod negent creaturā esse
posse æternā æternitate Dei omni-
no immutabili; non tamē vlla affer-
tur, quæ neget creaturā posse coe-
xistere æternitati à parte ante; sicut
de facto credimus Angelos, & ho-
mines futuros coæternos à parte
post: & de ista nos loquimur. Et hanc
responsionem poterant legisse in Ca-
preolo dicta q. 1. & in Bañez ad 6.
& singulas Patrum auctoritates re-
fert, & exponit Vazquez cap. 3.

17. Quibus adde, quod docet S. Th.
q. 3. de Potentia ar. 17. ad 23. expo-
nēs illud Exodi 15. vers. 18. Dominus
regnavit in æternū, & ultra, & afferens
S. Anselmum in Prologo c. 19. &
20. qui exponit æternū pro eo, quod
nūquā finē habet; & tamē ultra illud
Deus esse dicitur, propter tria: primo,
quia æterna possunt intelligi non esse. Se-
cundo, quia non essent, nisi a Deo continerentur;
& sic de se nõ sunt. Tertiò, quia nõ
habent totū esse suū simul; cū in eis sit ali-
qua mutationis successio. Dato ergo
quod Angeli essent ab æterno à par-
te ante, & à parte post, adhuc Deus
ultra regnaret, quia eius regnum est
totum simul in se inuariabile, & à
nullo depēdēs. Et sicut dignitas Bea-
tissimæ Virginis Deigenitricis Ma-
rie,

rię, Visio beata, & humanitas Christi habēt quodā gen^o infinitatis, ita ut eis nō possit aliquid melius fieri, sicut nō potest aliquid esse melius Deo, ut ait S. Th. 1. p. q. 25. art. 6. ad 4. Ita nō esset incōueniens quod ex æterna actione Dei, esset aliqua creatura tantum durans, quod de potētia Dei non posset amplius durare, quia coexisteret æternitati Dei, quia non potest cogitari maior duratio; licet deficeret in infinitum ab eius actuali inuariabilitate.

18 Præterea obijcies: data creatura ab æterno, esset verum dicere, quod Deus illā creauit, & esset verū dicere, quod Deus illā nō creauit: ista sunt contradictoriæ propositiones, quæ nequeunt esse simul veræ: ergo manifesta est contradictio, quod creatura sit ab æterno. Quod affirmatiua sit vera, casus ipse supponit. Quod negatiua etiā verificetur, probatur, quia veritas propositionū de extrinseco tēpore dignoscitur per suas de inesse, ut diximus lib. 2. Dialec. Sed hæc De^o creati, numquā incipit esse falsa, & nunc est falsa; ergo semper est falsa: ergo illa de præterito est falsa, quia nunquā habuit de inesse veram. Et similiter illa Deus nō creat, nunc est vera, & nunquā incipit esse vera: ergo sēper est vera: ergo & illa de præterito sēper est vera.

Respondetur cum M. Bañez ad 5. quod in tali casu, negatiua semper est falsa, & ei^o propositio de inesse; quia De^o semper crearet, siquidē ex nullo præsupposito subiecto totum produceret: sicut si Sol ab æterno esset, semper esset verū dicere, quod producit lucē, & falsum, quod non

producit. Quod duplici exēplo declarāt PP. Carm. q. 3. ad 2. nā in generatione æterna Verbi similes pos sunt cōtradiCTORIE formari; & ibi negatiua est falsa: de quo videatur S. Th. 1. p. q. 42. ar. 2. ad 4. quia sufficit quod propositio reguletur per suā de inesse in æternitate. Est aliud exēplum in cogitationib^{us} Beatorū, quæ sunt futuræ infinitæ; & in nullo nūc nostri tēporis erit verū dicere, nunc sunt infinitæ cogitationes; quamuis id sit verum in æternitate.

19 Rursus arguitur, quod repugnat annihilari ab æterno, repugnat produci ab æterno; quia quod De^o creat, valet annihilare, cum libere cōseruet: & ita in quolibet instanti valet annihilare: sed implicat creaturā annihilari ab æterno, quia annihilatio est transitus ab esse ad non esse; & ideo præsupponit esse: cum ergo implicet rem simul esse, & nō esse: implicat ab æterno annihilari: ergo & ab æterno creari.

Respondetur cū M. Bañez ad 2. M. Nazario notab. 5. & alijs frequēter, quod data creatione rerum ab æterno, creatio, & cōseruatio rerum non differēt; quia rātam differant per respectum nouitatis rei creatæ, quæ non dicit res cōseruata; & res ab æterno nunquam esset noua, quia semper crearetur, & semper cōseruaretur. Ex suppositione igitur, quod vellet ab æterno durare, non posset pro tunc annihilare; qui *unumquodque dum est, necess. est esse*, ut in multis alijs materijs solet responderi, & hic notant Capreolus illa q. 1. ad argumētum a Scotto relata, & Nazarius ad 3.

vnde neganda est maior: quia quod erat possibile absolute, sit impossibile ex suppositione prioris voluntatis.

§. III.

Motus potuit esse ab æterno.

20 **D**ico secundo, motus circularis cæli potuit esse ab æterno. Est communis Thomistarum omnium, vnicui excepto relato. n. 5. & probant Conimb. cap. 4. q. 7. art. 2. vltra alios iam relatos. Meo videri est expressa S. Tho. lib. 2. Cōtrag. cap. 38. ad 3. ubi ait: *Qualibet igitur circulatio precedentium transiri potuit; quia finita fuit; in omnibus autem simul, si mundus semper fuisset, non esset accipere primam; & ita nec transiri; qui semper exigit duo extrema.* Vbi clarè docet motus circularis possibilem æternam durationem, & simul respondet argumentis; quod nulla esset prima signabilis propter infinitatē circulationum, quæ præcesserunt; & infiniti non est assignabile primum, vt diximus li. 3. q. 5. n. 12. Idem docet S. Tho. 1. p. q. 46. art. 2. ad 6. & in 2. dist. 1. q. 1. art. 5. ad 17. & clarior q. 3. de Potentia artic. 7. ad 17. ait, *quod illa ratio non probat, quod motus semper fuerit; sed quod motus circularis possit esse semper.* Fatetur ergo S. Thom. motum circularē potuisse esse semper ab æterno.

21 Probatur, quia ab æterno potuit esse cælum: ergo vel moueretur; & habetur intentū. Vel quiesceret: & sic facile idem probatur; quia cum est quies, potest esse motus. ¶ Deinde, cum fundamento

in re imaginamur infinitos dies imaginarios correspondentes æternitati: ergo semel dato mobili ab æterno, potuerunt esse infiniti dies veri. ¶ Demum, motus principio carēs, est motus ab æterno: sed motus circularis principio, & fine potest carere; sicut & ipsa figura circularis non habet actu ullam diuisionem: ergo non repugnat motus circularis ab æterno. Videatur S. Thomas libro. 8. Physicorum. lectione 17.

22 Vrgentius probatur, implicationes diluendo. In primis arguunt Durandus, Suarez, & alij ex natura motus successiuī, qui & cōstat partibus trāseuntibus, quarum vna definit, & alia incipit: ergo non potuit motus esse ab æterno. Probatur consequentia à M. Ioann. a S. Thoma, quia si datur aliqua pars, quæ numquam inceperit, quia ab æterno datur motus, illa nō potuit, nec infinito tempore, nec finito durare. Non infinito; quia sic toto illo tempore non esset successio, & permanentia, & consequenter, nec motus ab æterno. Non finito; quia etiam pars sequens esset finita; & totus motus ab æterno esset finitus.

Respondetur hoc argumentum esse idem, ac illud quod soluit Sanctus Thomas locis relatis in conclusione. Et instantiam habet, si motus cæli in æternum à parte post duraret, quia nulla esset assignabilis vltima circulatio. Et similiter instatur in tempore imaginato, quia ante quam libet diem potest imaginari alia. Respondet ergo S. Thomas, quod quali-

quolibet pars mot⁹, & quolibet circulus, quia finita, pertransiri potest; sed tota collectio nō habet primā propter mot⁹ æternitatē. Sicut ipse M. Ioan. à S. Tho. q. 15. ar. 3. ad 3. fatetur Deū posse producere vnū Angelum in quolibet instanti vni⁹ horæ diuise, nō in omnibus collectiue. Et similiter vt notat M. Masi⁹ q. 12. ad 1. hæc consequentia nō valet: data quauis specie numerorū, potest dari alia maior; ergo sumpta tota collectione specierum, potest dari alia maior: quia antecedens est verum; & consequens implicat in terminis. Ergo pariter implicat, si a motu ab æterno, signari primam partem, quamuis quæuis diuise sit finita, successiua, & transiens.

23 Vltterius addendum ex dictis, quod nō ponim⁹ motum posse esse æternū æternitate inuariabili Dei; sed solum æternitate extrinseca, & accidentali; licet absq; dubio posset esse æternus a parte possi: solū igitur priori modo negatur omnino æternitas motus. Et sic exponit S. Tho. Opus. 27. illud August. 12. de Ciuit. Dei c. 15. *Tempus, quoniam mutabiliter transcurrit; æternitati immutabili non potest esse coæternum.* Videantur PP. Carmel. à n. 52. vsque ad 59.

24 Secundo arguit Bañez, & Toletus, si cælum ab æterno moueretur, vel esset in omnib⁹ locis simul; & hoc repugnat, saltem ex natura rei; vel in nulla fuit positione: quod est intelligibile: vel fuit ab oriente, vel occidente, à septentrione, vel meridie: sed motus incipiens a parte determinata, est finitus, & determinatus: ergo motus circula-

ris non potuit esse ab æterno.

Omissa solutione Vazquez, quam bene impugnat Nazarius, respondetur, quod sicut ante quolibet circulationem esset alia vsque in infinitum; ita non esset signabilis positio vnde ille motus incepit: nam locus motui locali proportionatur: eo quod inquit Philosophus libr. 4. text. 32. non quæreretur locus, nisi propter motum. Aduertit etiam Ferrara q. 3. ad 8. quod licet cælum tunc non consequeretur finem intrinsecum, quia ad eum non ordinatur; consequeretur finem extrinsecum, quod est bonum toti⁹ vniuersi. Per quæ soluitur aliud eorundem argumentum.

25 Sed instat Recētiore, primo, nam eo ipso quod cælum creatum fuisset ab æterno, debuit conseruari per totā æternitatem; quia diximus, quod tūc creatio esset æterna cōseruatio: ergo eo ipso, quod corpus creatum est ab æterno cum aliqua præsentia, debuit cōseruari ea præsentia per totam æternitatem. Probatur consequentia paritate vrgendo: nā idēō antecedēs est verū, quia alias corp⁹ illud esset ab æterno, vt supponim⁹; & nō esset ab æterno, quia nō durasset per totā æternitatem; sed idēi inconueniens sequeretur, si præsentia, cum qua creatum est ab æterno, non conseruaretur per totā æternitatem, quia illa præsentia ex vna parte supponitur esse ab æterno; & ex alia parte non esset ab æterno, quia non durasset per totam æternitatem, vt constat ex continua successione: ergo implicat motus ab æterno.

Secundo, nō minus essentialiter prærequiritur ad motum localem locus relinquendus per ipsum motum, quam corpus mouendum per motum: sed corpus mouendum supponitur prioritate naturæ ante omnem collectionem partium motus, ut fatentur omnes: ergo necessarium est, quod corpus ab æterno productum, nō moueatur ab æterno; sed quod habeat aliquam primam partem motus, per quam incipiat moueri.

26. Posset responderi ex dictis lib. 4. q. 4. & 13. quod presentia non distinguitur à re præseente; nec duratio à re durante. ¶ Sed contra primo, quia multi contrarium opinantur, & de relatione presentie, vel de denominatione extrinseca potest urgeri argumentum. Et in instantibus imaginariis, quæ fluida sunt, & successiua, etiam militat. Vel in actibus intellectus, & voluntatis Angelorum per totam æternitatem faciendis, etiam procedit; quia videtur signandum primum per totam æternitatem durans.

Hoc argumentum dicit Arriaga dis. 17. sec. 2. in fine, se scire esse fallax, quia verum non potest opponi vero; fatetur tamen solutionem illam se penitus ignorare.

27. Ceterum non est cur oprimamur tam levis difficultatis potest. In primis, quia supponit sententiam falsam de duratione successiua rebus superaddita, ut lib. 4. ostendimus. Secundo facile dicitur, quod probat, quod quolibet circulatio calis signabilis non durat per totam æternitatem, sed finito tempore, nempe, vel per unum diem, vel per unum annum; non tamen hoc argumento probatur, quod an-

tequamlibet non præcedat alia sine ullo termino in infinitum. Et hæc est solutio S. Tho. locis citatis. nu. 20. & explicatur in æternitate cogitationum à parte post, ubi non est signabilis vitima. Est autem differentia inter corruptibilia, quæ coexisterent æternitati, & durationem temporis, siue continui, siue discreti; quod illa, quia mensurantur æquo indivisibili, continua conservatione ipsius æterni conservatur eius duratio, siue sit superaddita, siue non: at vero temporalia, ipsa continua infinita succedentium partium successione correspondent nunc permanentis æternitatis; quod toti tempori adest. Unde S. Th. q. 3. de Pot. art. 17. ad 25. ait, quod tempus non se habet sicut permanentia, quorum substantia est tota simul: unde non oportet, quod totum tempus sit, quando incipit esse. Sæpe tamem æternitas creata esset variabilis, & a Deo depedens; Dei vero æternitas semper inuariata manet.

28. Secunda instantia laborat in æquioco; quia non discernit inter motum rectum, & motum circularē: & tamē diximus li. 4. q. 5. n. 8. quod in motu recto corpus dimittit totum locum, & subintrat aliud corpus; sed in motu circulari totum manet in eodem situ; sed partes mutant locum: de quo adhuc videantur Phyl. & S. Tho. 1. de Gen. lec. 11. litt. d. Unde adhuc si totum cælum maneat secundum totum in eodem situ, posset per æternitatem continue moueri, quia non daretur, nec prima, nec vitima circulatio. Et sicut pes per totam æternitatem in pulvere, esset prior vestigio, non duratione, sed natura; ita.

ita pariter dici debet de prioritatemobilis ad totam collectionem partium motus: cum quo fiat, quod per totam æternitatem dum est mobile, sit motus circularis in continua successione ex parte fluxus motus, cum æterna perseverantia eiusdem mobilis. Per quæ omnes replicæ cessant.

§. III.

Qualiter generationes rerum corruptibilium potuerint esse ab æterno?

29 **D**ixæ præcedentes conclusiones videtur omnino certæ, præcipue apud D. Th. & quia eadem videtur ratio de omni motu, consequenter videtur fatendum, quælibet potuisse esse ab æterno; non eundem numero, sicut in motu circulari; sed istum, vel illum; quia alij motus non possunt esse continui æterni, & non interrupti in spatio finito. Restat vero difficultas, an res corruptibiles; & generationes, & corruptiones, modo connaturali factæ, potuerint esse ab æterno? nam in illo puncto videntur dissidere Thomistæ. Quorum dissidium ut in concordiam redigatur; & rei veritas appareat.

30 Diligenter notandum, quod si cut eidem individuo secundum diversos statum diversa accidentia sunt connaturalia, ita toti universi potest aliquid esse connaturale rebus ut nunc, cum omnia sunt temporalia, vel æterna; & aliquid posset esse universi connaturale si totum fuisset ab æterno. Doctrina est S. Tho. in 2. dist. 1. q. 1. artic. 5. in fine

corporis, ubi ait: *Natura rei variatur secundum quod est in se perfecta. & secundum quod est in primo suo fieri, secundum quod exit à causa: sicut alia natura est hominis iam nati, & eius secundum quod est in utero materno. Unde si quis ex cordibus hominis nati, & perfecti, vellet argumentari de conditionibus eius, secundum quod est in perfectus in utero matris existens, deciperetur. Et post adductum exemplum ad rem valde opportunum, concludit: Similiter errant, qui ex modo fiendi res in mundo iam perfectæ, volunt necessitatem, vel impossibilitatem inceptions mundi ostendere: quia quod nunc incipit esse, incipit per motum; unde oportet, quod movens præcedat durationem, oportet etiam, quod præcedat naturam; & quod sint contrarietates: & hæc omnia non sunt necessaria in progressu unius fieri à Deo. Hæc S. Thom. quo nil aptius nostro intento potest desiderari. Iuxta hoc ergo.*

31 Dico tertio, implicat contradictionem, quod aliquid generetur per motum, & alterationem præteritæ, & quod fiat ab æterno. Ita S. Tho. verbis relatis; & clarius Opuscul. 27. col. 2. in fine, ubi ait: *Ergo non repugnat intellectui, si ponatur causa produciens effectum suum subito non præcedente duratione constitutum suum. Repugnaret autem in causis producentibus effectus suos per motum; quia oportet, quod principium motus præcedat finem eius. Idem docet S. Thom. 1. p. q. 46. art. 2. ad 1. illis verbis: Causa efficiens, quæ agit per motum, de necessitate præcedit tempore suum effectum; quia effectus non est nisi in termino actionis: agens autem omne oportet esse principium actionis.*

32 Quæ ratio S. Th. demonstratur

videtur, in hac forma. Quando causa præcedit effectum tempore, vel duratione determinata, effectus non potest esse ab æterno; siquidem non fuit semper, & signatur duratio cum effectus non erat: sed quotiescumque res generatur prævio motu, vel alteratione, causa præcedit effectum toto tempore quo durat motus, vel alteratio prævia: ergo implicat contradictionem, quod effectus, qui non est nisi in termino illius actionis, sit ab æterno. Et hæc ratio non quidem assertur, ut probetur, quod ipsa generatio non potuit esse ab æterno; quia sic solubilis esset ex dictis. Sed ut ostendatur, quod terminus, qui est in fine motus durantis per eternitatem, vel tempus, non potuit esse ab æterno; & in isto sensu ambæ præmissæ videtur per se notæ, & cōsequētia legitima.

33 In isto sensu efficax est ratio, qua utitur M. Soto, q. 2. concl. 3. de muliere prægnante, quæ non potuit creari ab æterno, nisi prægnans esset infinito tempore; & tunc filius genitus non esset ab æterno. Nam si nono pareret mense: tunc vel illius partus ætas infinita esset, aut finita? Si infinita; tunc unum infinitum esset alio maius versus extremum infinitum; nam mater esset partu senior per nouem menses: quæ tamen implicatio est contradictio: siquidem nouem menses uteri antecesserunt partum infinitum. Si autem ætas filij fuit infinita; & matris ætas fuit infinita, siquidem non excedit nisi per nouem menses, vel necesse est ut infinito tempore fuerit prægnans.

34 Ad idem est illud vulgare argumentum de igne, & stappa productis ab æterno, & ab æterno applicatis: nam si combureret ignis stappam, sequitur, quod motus esset in instanti, & quod corruptio esset ab æterno: quod supra diximus implicare. Si non combureret, iam supra naturam, ignis non deuoraret stappam.

35 Generale etiam est, quod omne indiuiduum corruptibile generatione productum, possit corrumpi; & supra naturam est, quod infinito tempore duret: sed supra diximus indiuidua ab æterno producta infinita duratione conservari: ergo cōnaturali modo fiendi rerum nunc attento, ista non potuerunt ab æterno sic produci.

36 Dico quarto, data generatione ab æterno, vel productione rei corruptibilis ab æterno, vel creatione substantiæ Angeli liberæ operantis ab æterno; quod infinito tempore durarent, vel quod antequam liber operationem esset alia sine ulla signabili prima, esset pro tunc rebus connaturale; quamuis sit supra naturam rerum ut nunc sunt. Hanc secundam partem solum probant, quæ solent obijci argumenta. Prior verò probatur ex propria ratione æternæ durationis: & facta suppositione, quod Deus vellet rem corruptibilem ab æterno creare, cōnaturali illi esset, quod pro tunc infinito tempore conservaretur: & similiter esset connaturale, quod libera operatio infinite duraret; vel continua successione operationum, ante quamlibet esset alia, sicut de parti.

artibus motus dictum est: & de operationibus Bearorum futuris tota æternitate à parte post dicendum est proportionaliter.

37 Dico ultimo, generatio hominum non potuit esse ab æterno, nisi Deo aliter res disponente. Sumitur ex D. Tho. 1. p. q. 46. art. 2. ad 8. & in 2. dist. 1. art. 5. ad 6. 2. ord. & lib. 2. Contrag. cap. 38. ad 6. & cap. 81. ad 3. ubi multis relatis sententijs, ait: *Quid autem horum Aristoteles senserit, ab eo expresse non inuenitur: cum tamen expresse mundi æternitatem ponat.* Et Opusculo 27. in fine dicit, quod inter omnes hæc ratio est difficilior, quæ est de infinitate animarum; quia si mundus semper fuit, necesse est modo infinitas animas esse. Sed hæc ratio non est ad propositum, quia Deus mundum facere potuit sine hominibus, & animabus: vel tunc etiã potuit homines facere, quãdo fecit, si etiam totum alium mundum fecisset ab æterno; & sic non remanerem post corpora anima infinita. Et præterea adhuc non est demonstratum, quod Deus non possit facere; quod sine infinita in actu. Hæc S. Thom. Quæ verba iam exposuimus lib. 3. q. 6. n. 30. & ex ibi dictis ad ultimum pater præsens eõclusio.

38 Quæ sic in forma probatur: data humana generatione ab æterno, transacta iam essent infinita generationes, nam si essent finitæ à parte ante, iam non essent ab æterno: ergo fuissent infinitæ animæ: ergo cum pereuntib⁹ hominibus, animæ non pereant, sed sint immortales, iam daretur infinitum in actu: quod dari, iam diximus repugnare.

39 Sed instabis, quamuis anima

equi, vel leonis ex natura sua sit corruptibilis; tamen nulli dubiũ, quod diuina virtute potest conseruari, vel viuentibus animalibus infinito tempore; vel miraculosè sine materia, sicut accidentia in Eucharistia sine subiecto: ergo datis generationib⁹ leonum ab æterno, quod fatemur possibile, non est cur negemus possibile infinitũ in actu; vel tenemur, miraculo supposito, eodem modo procedere de generatione hominum, ac aliorum animalium, vt discunt PP. Conimbric. & alij.

Respondet Masius cap. 2. quæst. 12. ad ultimum, cõcedendo, quod si Deus effecisset generationẽ æternam, potuisset conseruare infinitos leones genitos: verum illi non fuissent infiniti simpliciter; sed secundum quid; nam toti collectioni potuisset aliorum leonum fieri accessio; & detractio.

40 Sed contra primo: nam idẽ posset dici de animabus remanentibus. Quod quãuis Masius fateatur; non potest admitti ab eo, qui legerit S. Tho. locis relatis pro cõclusionẽ. Nec 1. p. illa sol. ad 8. loquitur S. Tho. dubitando; sed exceptionẽ à regula generali faciendo; & adhibendo solutionem, qua Philosophi se possent protegere. Deinde, ibi ait S. Thom. quod ratio de generatione hominum ab æterno particularis est, & difficilior est: quod non esset, si de illa eodem modo, ac de alijs esset discurrendum.

Tertio, iam illam euasione reiecinus lib. 3. q. 6. ad vlt. Et illo libro sæpè dixim⁹, quod infinito nõ potest,

potest, ea parte qua infinitum est, fieri additio; quamvis ex alia parte possit additionem admittere, ut late S. Tho. 3. p. q. 10. art. 3. ad 3. unde datis infinitis generationibus ab æterno, à parte ante non possent additionem admittere, quia ex illa parte habent infinitatem; bene tamen à parte post, quia ex hac parte finiuntur; sicut è contra, nunc à parte post non est ultima cogitatio Beati, sed à parte ante est prima.

41 Aliter ergo respondetur, quod diuine quodlibet illorum miraculorum potest fieri; sed collectivè non possunt omnia fieri, quia ex parte facti est repugnantia, quod sit infinitum in actu; & non repugnat infinitum in potentia, & in continua successione. Et quia permanentia animarum hominum est illis debita in omni statu; & permanentia aliarum formarum in omni statu est miraculosa corporibus destructis; idè est manifesta disparitas inter generationes hominum, & aliorum animalium, quod quavis illarum concedatur possibile ab æterno, illarum negetur ad vitandum infinitum in actu.

42 Sed adhuc contra possibilitatem cuiuslibet generationis ab æterno, obijciunt: quia in causis efficiendis non potest procedi in infinitum, ut probatur 2. Metaph. text. 5. sed generans est causa efficiens: ergo gene-

rationes non possunt esse infinitæ.

Respondet S. Tho. 1. p. ubi supra ad 7. quod in causis efficiendis impossibile est procedere in infinitum per se; ut puta, si causæ, quæ per se requiruntur ad aliquem effectum, multiplicarentur in infinitum: sicut si lapis moueretur à baculo, & baculus à manu, & hoc in infinitum. Sed per accidens in infinitum procedere in causis agentibus non reputatur impossibile. Explicationem legere poteris in D. Tho. cuius verbis nostra doctrina incipit, & terminatur. Imò libentissime cum gratiarum actione fateor, quod si quid est in ea commendatione dignum, est ab Angelico Doctore mutuatum. Claudam ergo verbis, quæ de suo Magistro Christo no, eloquenter protulit Calsianus, libr. ult. de Incarnatione Verbi cap. ult. *Ille ergo (inquit) vobis insensu semper, & quasi in conspectu sit: ille in animo, atque cogitatione versetur: ille denique ipse vobis etiam hæc, quæ à me sunt scripta commendat: quia hæc, quæ ego scripsi, ille me docuit; ac per hoc non tam mea hæc, quam illius esse creditur: quia minus ex fonte constat, & quicquid putatur esse discipuli, totum ad honorem referri convenit Magistri.* Ad gloriam Sanctissimæ

Trinitatis, & Deigenitricis semper Virginis Mariæ.

F I N I S.

INDEX QUÆSTIONVM P. M. F. IOAN-
nis Martinez de Prado in octo Libros Physicorū.

L

IBR I Primi Physicorum
Aristotelis summa, pagi-
na 3.

Quæstio prima, vtrū ens
mobile sit subiectū Phylosophie
Naturalis? 9.

- §. 1. Termini exponuntur, ibi.
2. Opiniones Doctorum. 11.
3. Approbatur sententia Caietani. 12.
4. Tres rationes conclusionis. 13.
5. Exponitur ratio S. Thomæ. 17.

Quæstio secunda, vtrum Phyloso-
phia naturalis sit vna scientia se-
cundum speciem? 23.

- §. 1. Diuisio naturalis Phylosophie,
& status quæstionis. Ibi.
 2. Probabilitas primæ sententiæ. 24.
 3. Probabili? est specie distingui. 26.
- Quæst. 3. Vtrum principia entis na-
turalis sint tantum tria? 32.

- §. 1. Definitio principij entis natu-
ralis exponitur. Ibi.
2. De numero principiorum entis
naturalis. 37.
3. De principijs generationis. 39.

Quæst. 4. Vtrum prima principi-
pia sint prima contraria? 43.

- §. 1. Probatur, quod sunt contra-
ria. Ibi.
 2. Qualiter sint prima cōtraria? 46.
- Quæst. 5. De materia prima quoad
actum. 47.

- §. 1. Referuntur sententiæ. Ibi.
2. Demonstratur dari materiā primā
realiter à forma distinctam. 49.

Quæst. 6. Quid sit materia prima? 52.

- §. 1. Definitio, & varia nomina ma-
teriæ. Ibi.

2. Quid sit potentia materiæ? 54.

3. Vtrum in essentia materiæ inclu-
datur actus metaphisicus? 58.

4. De essentia metaphisica materiæ
primæ. 60.

5. Vera sententia probatur. 62.

Quæst. 7. Vtrum materia prima ha-
beat propriam existentiam? 65.

- §. 1. Sententia affirmatiua. Ibi.
2. De distinctione essentiæ ab exi-
stentia. 66.

3. Quod non dantur existentie par-
tiales. 72.

4. Quod materia non habet pro-
priam existentiam autoritate
probatur. 74.

5. Ratione idem probatur. 76.

6. Communis ratio, & argumeto-
rum solutio. 78.

Quæst. 8. Vtrum materia possit esse
sine forma? 81.

- §. 1. Certum est, quod naturaliter
id repugnat. Ibi.
2. Etiam repugnat de potentia ab-
soluta. 82.

Quæst. 9. De appetitu materiæ pri-
mæ. 86.

§. 1. Vtrum vere, & proprie mate-
ria appetat formam? Ibi.

2. Quid sit appetitus materiæ? 87.

3. An sit æqualis ad omnes? 89.

4. Vtrum extendatur ad formas
amillas? 90.

Quæst. 10. De vnitatem materiæ pri-
mæ. 92.

§. 1. De vnitatem transcendentem, &
genericam. Ibi.

2. De vnitatem specificam. 93.

3. De

3. De unitate numerica materiae pri-
mae. 94.

Quaest. 11. De Forma substantiali
an sit, & quid sit. 96. (Ibi.

§. 1. An dentur formae substantiales.

2. Quid sit forma? 98.

Quaest. 12. Vtrum formae substantiales
ex potentia materiae educantur? 99.

§. 1. Probatur formas educi. Ibi.

2. Quae conditiones exigantur ad
educationem? 101.

3. Vtrum formae caelorum fuerint
eductae de potentia materiae? 102.

Quaest. 13. De Priuatione, vt est prin-
cipium entis naturalis in fieri. 107.

§. 1. Vtrum priuatio sit ens reale? Ibi.

2. Vtrum priuatio distinguatur à ma-
teria prima? 110.

3. Duo alia dubia soluuntur. Ibi.

4. Vtrum in materia sit tantum vna
priuatio; vel plures? 111.

Quaest. 14. De vnione substantiali in-
ter materiam, & formam. 113.

§. 1. Status quaestionis. Ibi.

2. Probabile est dari modum substan-
tialium vnionis. 114.

3. Alia ratio communis ponderatur
ad idem. 116.

4. Vera sententia, quod modus sub-
stantialis non datur. 118.

Quaest. 15. De composito substantia-
li, vtrum distinguatur à suis par-
tibus vnitis? 124.

LIBRI SECVNDI

Physicorum summa 129.

Quaestio 1. Quid sit natura? 136.

§. 1. Acceptiones naturae. Ibi.

2. Naturae definitio. 137.

3. Exponuntur illae particulae mo-
uendi, & quiescendi. 139.

4. Reliquae particulae declarantur. 141.

5. An definitio sit essentialis? 142.

Quaest. 2. Quibus conueniat ratio
naturae? 143.

§. 1. De materia, & forma. Ibi.

2. Vtrum natura praedicetur vniuo-
ce de materia, & forma? 144.

3. Vtrum priuatio sit natura? 146.

4. Vtrum totum compositum sit na-
tura? 147.

Quaest. 3. Vtrum natura debeat esse
principium actiuum, an vero passi-
uum motus? 149.

§. 1. Sententiae Doctorum. Ibi.

2. Natura aliquando est principium
actiuum. 150.

3. Principium passiuum sufficit ad
naturam. 151.

4. Digressio de potentia neutra, an
detur? 152.

6. Qualiter ad motum naturalem qua-
tuor causae requirantur? Ibi.

7. Anima est natura. 155.

Quaest. 4. Qualiter naturalia distin-
guantur ab artificialibus? 157.

§. 1. Dubium primum. 158.

2. Opiniones de distinctione formae
artis à subiecto. 159.

3. Resolutio secundi dubij. 160.

4. Vtrum ars valeat efficere opera
naturae? 163.

Quaest. 5. Qualiter distinguatur mo-
tus naturalis, & violentus? 164.

§. 1. Exponitur definitio violenti. Ibi.

2. Quando motus sit naturalis? 165.

3. Vtrum creatura possit à Deo vio-
lentiam pati? 167.

4. Vtrum detur violentia contra
principium passiuum? 171.

Quaest. 6. Quid sit causa? 174.

§. 1. Definitur causa. Ibi.

3. Exponitur definitio, & soluuntur
argumenta. 176.

Quaest. 7. Quotuplex sit causa? 179.

§. 1. Qua-

- §. 1. Quatuor genera causarum. Ibi.
 2. Vtrum diuisio sit vniuoca? 180.
 Quæst. 8. De causis materiali, & for-
 mali. 182.
 §. 1. Nonnulla præmittuntur. Ibi.
 2. Effectus materiæ, & formæ. 183.
 3. De causalitate materiæ, & formæ
 primum dubium. 184. (re. 188.)
 4. Secundū dubiū de eadē causalita-
 te. 185.
 5. Vtrū receptio formæ distinguatur
 ab ei⁹ vnione, & causalitate? 189.
 Quæst. 9. Quid, & quotuplex sit
 causa efficiens? 192.
 §. 1. Diffinitio causæ efficientis. Ibi.
 2. Diuisiones efficientis. 194.
 Quæst. 10. Vtrum substantia creata
 per se immediate efficiat? 197.
 §. 1. Status questionis. Ibi. (198.)
 2. Substantia est actiua radicaliter.
 3. Quod substantia nō est immedia-
 te operatiua probatur. 199.
 4. Quod accidentia virtute substā-
 tiæ substantiam efficiunt. 203.
 Quæst. 11. Vtrū proprietates natu-
 rales efficiēter causentur ab ipsa
 essētia cui⁹ sūt proprietates? 211.
 §. 1. Sententia affirmatiua. Ibi.
 2. Proprietates dimanāt, nō efficiū-
 tur ab essentia. Ibidem.
 3. De reductione aquæ ad frigidita-
 tem pristinam. 213.
 4. Alijs difficultatibus satisficit. 215.
 Quæst. 12. Quæ sit causalitas effi-
 cientis causæ? 216.
 Quæst. 13. De causa instrumētali. 218.
 Quæst. 14. De subordinatione cau-
 sæ secundæ ad primam causam
 efficientem. 220.
 §. 1. Certa præmittuntur. Ibi.
 2. Sententia negatiua. 222.
 3. De mente S. Thom. circa neces-
 sitatem motionis præuiæ. 223.
 5. Præmotio causæ primæ traditur
 in Catechismo Pij Quinti. 232.
 6. Duæ rationes S. Thom. ponderā-
 tur. 236.
 7. Ratio ad homines vrgetur. 239.
 Quæst. 15. De existētia requisita ad
 efficiendum. 246. (ris? Ibi.)
 §. 1. An existētia sit cōditio efficiē-
 tis? 247.
 2. Vtrū quæ agūt per motū, causent
 quando non sunt? 247.
 Quæst. 16. quid, & quotuplex sit
 finalis causa? 251.
 §. 1. Quid sit finis? Ibi.
 2. Diuisiones finis. 252.
 Quæst. 17. Vtrū apprehensio pertineat
 ad formālē rationem finis? 256.
 2. Bonitas est ratio formalis, & ap-
 prehensio eius cōditio. 257.
 3. Ex parte subiecti apprehensio est
 ratio formalis? 258. (nis. 261.)
 Quæst. 18. De causalitate, & effectib⁹ fi-
 nis. Ibi.
 Quæst. 19. De causa exēplari. 264.
 §. 1. Declaratur definitio ideæ. Ibi.
 2. Vtrum idea sit causa efficiēs, vel
 formalis? 266.
 Quæst. 20. Vtrum omnis causa sit
 prior natura suo effectu? 268.
 §. 1. Exponitur prioritas nature. Ibi.
 Quæst. 21. Vtrū omnis causa dicat trā-
 scendentālē ordinē ad effectū, &
 essētiālē cōnexionē cū illo? 272.
 2. Resoluitur quæstio de prima cau-
 sa. 274.
 3. De causis secundis, vtrū dicāt res-
 pectū trāscendentālem? 278.
 4. De cōnexionē cum possibilita-
 te effectuum. 281.
 Quæst. 22. Vtrum idē effect⁹ possit
 i. mul. procedere à duplici causa
 totali? 286. aliās. 285.
 §. 1. Quid dicēdū ex natura rei? 287.
 2. Quid

2. Quid dicendum de potētia absoluta? 290.

Quaest. 23. Vtrū idē effectus diuissim possit esse à plurib⁹ causis? 294.

§. 1. Ex natura rei est impossibile. ibi

2. Id fieri potest de potentia absoluta. 297.

Quaest. 24. De mutua dependentia causarum. 299.

Quaest. 25. De casu, fortuna, & fato 304.

§. 1. de Fortuna. ibi.

2. de Fato. 306.

Quaest. 26. Vtrum natura agat propter finem? 307.

LIBRI TERTII PHYSICORUM summa. 311.

Quaest. 1. Vtrum definitio mot⁹ sit ab Aristotele bene assignata? 317.

Quaest. 2. Vtrum motus realiter distinguatur à termino ad quem? 323.

§. 1. Motus reducitur ad genus suū termini. ibi.

2. Opiniones Doctorum de distinctione motus à termino. 324.

3. Motus realiter distinguitur à termino ad quem. 325.

4. Motus distinguitur à mobili, in quo subiectatur. 329.

Quaest. 3. Vtrum motus differat ab actione, & passionē? 331.

§. 1. Status quaestionis. ibi.

2. Probat, quod nō differunt realiter. 332.

3. Differūt ratione ratiocinata. 336

Quaest. 4. Vtrum actio transiens subiectū sit in agēte, vel solum in passio? 338.

Quaest. 5. Vtrum dari possit corpus actu infinitum? 352.

§. 1. Acceptiones, & definitio infiniti ex Philosopho. 352.

2. Corollaria ad explicationem infiniti. 354.

3. Eligitur, & exponitur sententia S. Thomae. 359.

4. Implicat corpus naturale infinitum in actu. 362. (366.

5. Ponderatur secunda ratio ad idē.

6. Absolutē implicat corp⁹ infinitū in actu propter rationē S. T. 368.

7. Ab incōuenienti probatur impossibilitas corporis infiniti. 373.

Quaest. 6. Vtrum possit esse multitudo infinita in actu? 376. (ibi.

§. 1. Quid de multitudine corpora-

2. Prima implicatio multitudinis infinitae in actu in spiritualib⁹. 377.

3. Ponderatur ratio S. Tho. 378.

4. Explicatur alia ratio S. Th. 382.

LIBRI QUARTI PHYSICORUM summa. 390.

Quaest. 1. Vtrū locus sit spatiū; an verò vltima superficies corporis ambientis? 401.

§. 1. Sententia asserens locum esse spatium exponitur variē. ibi.

2. Quid sit spatium imaginariū. 402

3. Quod fundamētum habeat in re spatium imaginariū. 405.

4. Locus veras est vltima superficies. 408. (lis? 411.

Quaest. 2. Vtrum locus sit immobi-

§. 1. Conclusio affirmatiua certa. ibi.

2. Variē exponitur loci immobilitas. ibidem.

3. Expositio S. Tho. & difficultates circa eam. 413.

4. Resolutio, & opinionum cōcordia. 415.

Quaest. 3. Vtrū loc⁹ sit vnum per se; & in quo genere collocetur? 417

§. 1.

§. 1. Ratio dubitandi pro vtraque parte. ibidem.

2. Locus est vnum perse. 418.

3. Est in genere quantitatis. ibi.

Quaest. 4. Vtrum corpora sint in loco per vbi intrinsecum; vel per praesentiam realiter distinctam à loco extrinseco? 421.

Quaest. 5. Vtrū omnia corpora sint actu in loco? 429.

§. 1. De loco sublanarium. ibi.

2. De loco ultimæ sphaeræ. 430.

3. Vtrū sit in loco definitiæ? 433.

Quaest. 6. Vtrum duo corpora possint esse in eodem loco? 437.

§. 1. Inquiritur causa in composibilitatis duorum corporum. ibi.

2. Tractatur quaestio de potētia absoluta. 441.

Quaest. 7. Vtrum vnum corpus possit esse circumscriptione in duobus locis? 446.

§. 1. S. Thomæ sententia eius ratione probatur. 447.

2. Solutiones præcluduntur. 449.

3. Inconueniens ponderatur. 451.

4. Aliæ rationes examinantur. 453.

5. Quid de corpore cum duplici quantitate? 454. (sit? 461.

Quaest. 8. de Vacuo an sit, & quid

§. 1. Quid sit vacuum? ibi.

2. An possit dari vacuum simpliciter? 462. (cum? 464.

3. Vtrū Angeli possint causare va-

4. Qua virtute moueantur corpora ne detur vacuum? 465.

Quaest. 9. Vtrum corpus in vacuo posset moueri? Et vtrum motus esset in instanti? 467.

§. 1. Prior pars quaestionis dirimitur. ibidem.

2. An in vacuo motus esset in instanti? 469.

Quaest. 10. Vtrum tempus sit numerus motus secundū prius, & posterius? 471.

§. 1. Exponitur definitio temporis. 472.

2. An tempus sit quantitas continua? 473.

3. Vtrum formale temporis sit aliquid rationis? 475.

Quaest. 11. Vtrum sit tantum vnum numero tempus? 477.

§. 1. Tres sententiæ referuntur. ibi.

2. Resolutio in fauorem secundæ sententiæ. 478.

Quaest. 12. Quæ sint illa, quæ tempore mensurantur? 481.

§. 1. Certa præmittuntur. ibi.

2. Dubiam de substantia corruptibili. 482.

3. Resolutio ex mente D. Th. 484.

Quaest. 13. Vtrū tēp⁹ distinguatur à motu; & duratio à re durate? 485.

§. 1. De duratione rerum permanentium. 486. (stans? 495.

Q. 14. Vtrū tēp⁹ rātū existat per in-

§. 1. Vtrum sit idem nunc in toto tempore? ibi. (dubiū. 497.

2. Distinctione præmissa, resoluitur.

3. An tempus tantum existat per instans? 499.

4. Probat⁹ sententiā opposita. 501.

5. Ex D. T. argumēta soluntur. 503.

LIBR. I QVINTI PHY. ICO.
rum summa. 505.

Quaest. 1. Vtrū ad tria rātū prædicamēta sit perse mot⁹? 510.

§. 1. Quid sit motus strictè sumpt⁹. Ibidem. (motus? 514.

2. Vtrum ad quātitatē detur perse

3. De Qualitate, & Vbi. 516.

4. De Prædicamentis ad quæ non datur perse motus. 517.

Quaest.

Quaest. 2. De unitate motus specifica a quo sumatur? 520.

Quaest. 3. A quo sumatur unitas numerica motus? 523. (1°. Ibi.

§. 1. Triarequiruntur ad unitatem motus.

2. Vtrum requiratur unitas (spatii), & unitas efficientis? 525.

Qu. 4. de contrarietate motuum. 526.

LIBRI SEXTI PHYSICORUM summa. 528.

Quaest. 1. Vtrum continuu componatur ex solis indiuisibilibus? 535

§. 1. Status quaestionis. Ibi.

2. Vera sententia auctoritate probatur. 537.

3. Prima ratio Philosophi, ex eo quod indiuisibile additum indiuisibili non facit maius. 540.

4. Alia ratio Philosophi. 543.

5. Urgetur ratio de velocitate motus. 544.

Qu. 2. Vtrum in continuo detur partes actu infinitae? 548.

§. 1. Duae oppositae sententiae. Ibi.

2. Praemittuntur nonnulla pro decisione: & continui partes aliquotae, & proportionales declarantur. 550.

3. Quaestionis resolutio. 553.

Quaest. 3. Vtrum in continuo dentur indiuisibilia? 555.

§. 1. Sententiae oppositae. Ibi. (556.

2. Dantur indiuisibilia terminatiua.

3. Admittenda sunt indiuisibilia terminatiua. 559.

4. Quid sint indiuisibilia? 560.

5. Non dantur indiuisibilia substantiae. 562. (ueri. Ibi.

Qu. 4. Vtrum indiuisibile possit motus.

Quaest. 5. De modo inceptions, & deletionis rerum. 568.

§. 1. Termini exponuntur, & status quaestionis. Ibi.

2. De successiuis. 569.

3. De inceptions, & deletionis permanentiu. 572.

Qu. 6. De terminis magnitudinis, & paruitatis rerum naturalium. 574.

§. 1. Termini declarantur, & certa praemittuntur. Ibi. (sece. 577.

2. Vtrum viuentia terminetur intrinsece.

3. Vtrum non viuentia habeant terminum intrinsecum magnitudinis? 579.

4. Vtrum in non viuentibus detur terminus paruitatis intrinsecus? 582.

LIBRI SEPTIMI PHYSICORUM summa. 585.

Quaestiones aliquae alibi disputatae remittuntur. 588. (589.

Qu. 1. Qua vi moeantur projecta?

§. 1. Necessitas impulsus. Ibi.

2. Qualiter cesset impulsus? 591.

Quaest. 2. A quo proveniat motus resilientiae? 592.

Qu. 3. Vtrum necesse sit mobile quiescere in puncto reflexionis? 593.

Quaest. 4. Cur motus naturalis sit velocior in fine? 597.

LIBRI OCTAVI PHYSICORUM summa. 603.

Quaest. 1. Vtrum mundum fuisse creatum initio temporis sit articulus fidei? 611.

2. De mente Aristotelis circa aeternitatem mundi. 612.

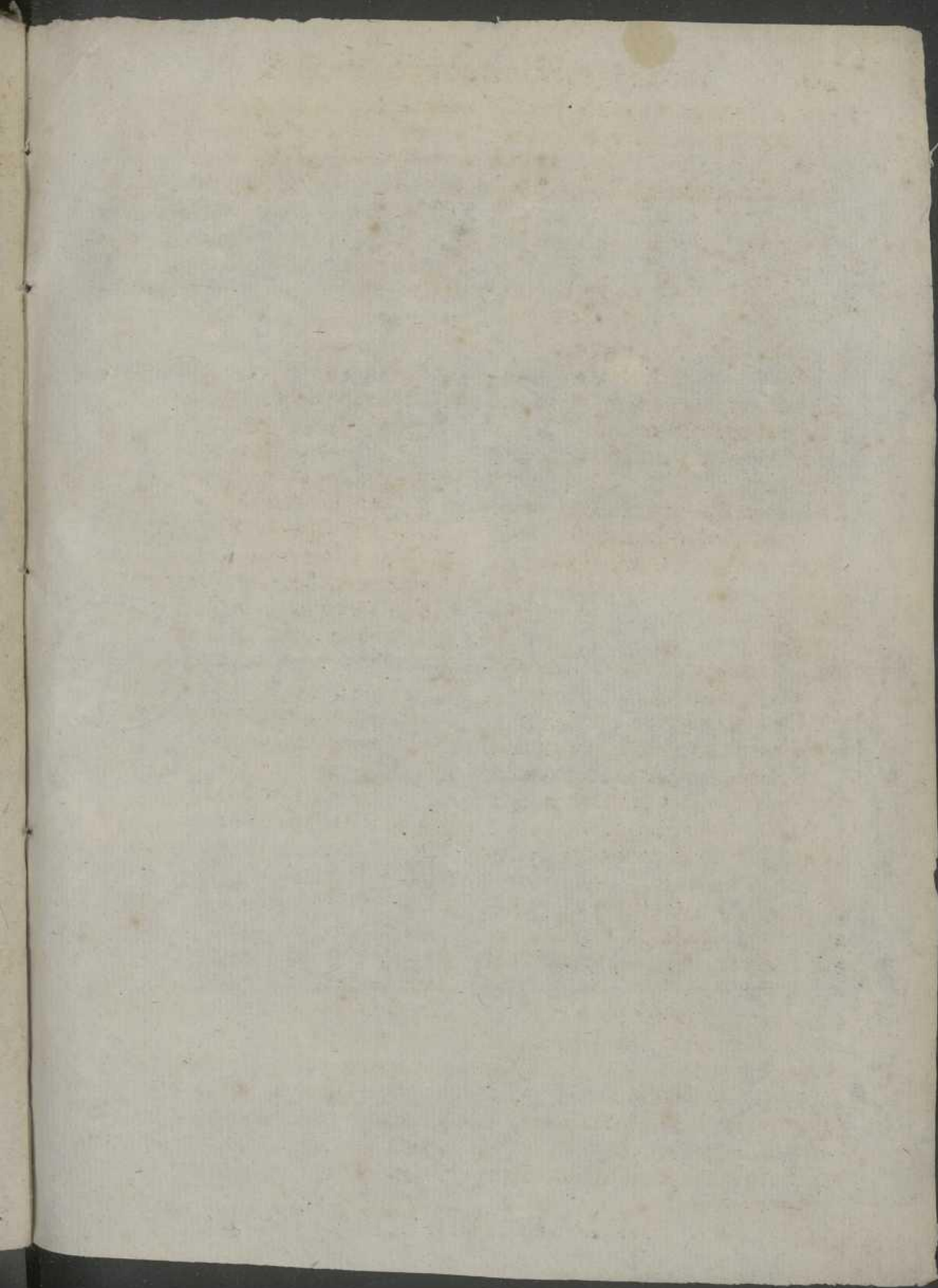
3. Quid sit tenendum secundum catholicam fidem de productione mundi. 617.

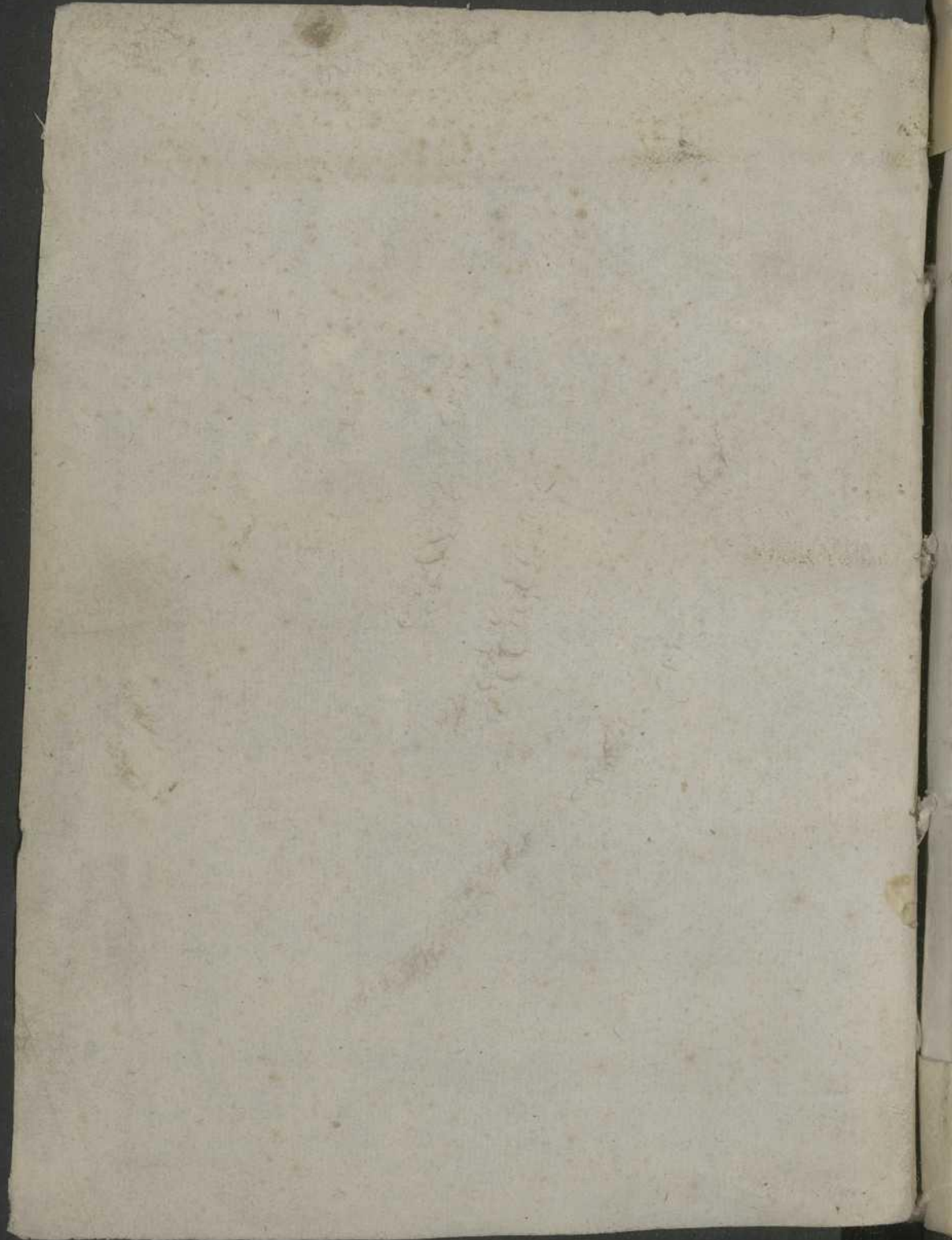
Quaest. 2. Vtrum potuerit mundus esse ab aeterno? 623.

2. Res permanentes potuerunt esse ab aeterno? 624.

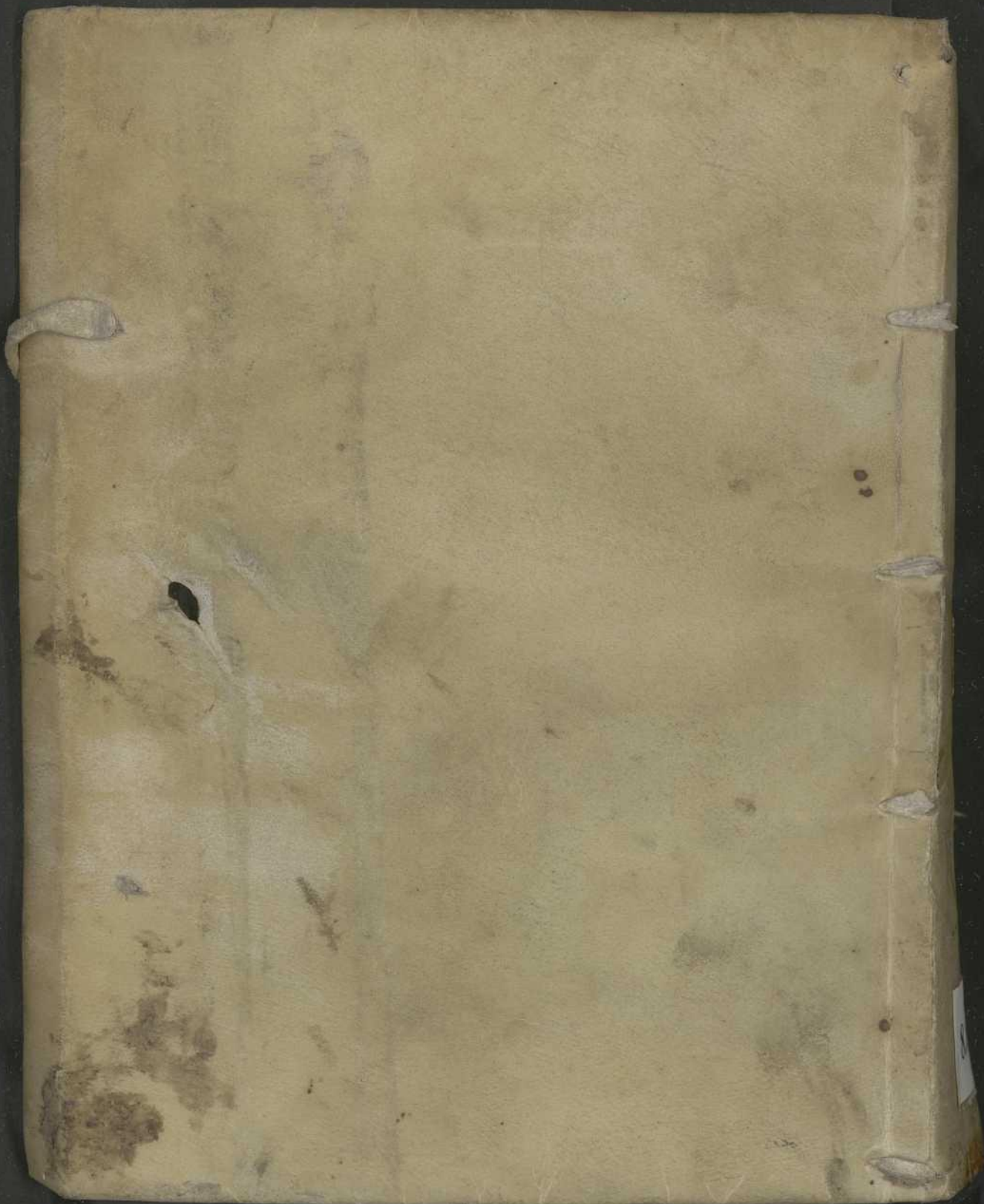
3. Motus potuit esse ab aeterno. 628.

4. Qualiter generationes rerum corruptibilium potuerint esse ab aeterno? 631.

10
20

8.897